

Gülay Günlük-Şenesen - Yelda Yücel - Ayşegül Yakar Önal
Nuray Ergüneş - Burcu Yakut Çakar

KADINSIZ KENTLER

TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN
BELEDİYELERİN POLİTİKA VE BÜTÇELERİ

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

**KADINSIZ KENTLER
TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN
BELEDİYELERİN POLİTİKA VE BÜTÇELERİ**

GÜLAY GÜNLÜK-ŞENESEN
YELDA YÜCEL - AYŞEGÜL YAKAR ÖNAL
NURAY ERGÜNEŞ - BURCU YAKUT ÇAKAR

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

KADINSIZ KENTLER

TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN BELEDİYELERİN POLİTİKA VE BÜTÇELERİ

GÜLAY GÜNLÜK-ŞENESEN - YELDA YÜCEL - AYŞEGÜL YAKAR ÖNAL - NURAY ERGÜNEŞ - BURCU YAKUT ÇAKAR

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI 587
ARAŞTIRMA 10

ISBN 978-605-399-468-8

KAPAK İZZET KERİBAR, ŞANLIURFA, 2008

1. BASKI İSTANBUL, MART 2017

© BİLGİ İLETİŞİM GRUBU YAYINCILIK MÜZİK YAPIM VE HABER AJANSI LTD. ŞTİ.
YAZIŞMA ADRESİ: İNÖNÜ CADDESİ, No: 43/A KUŞTEPE ŞİŞLİ 34387 İSTANBUL
TELEFON: 0212 311 52 59 - 311 52 62 / FAKS: 0212 216 24 15 • SERTİFİKA No: 11237

www.bilgiyay.com

E-POSTA yayin@bilgiyay.com

DAĞITIM dagitim@bilgiyay.com

YAYINA HAZIRLAYAN FAHRİ ARAL

TASARIM MEHMET ULUSEL

DİZGİ VE UYGULAMA MARATON DİZGİEVİ • www.dizgievi.com

DÜZELTİ REMZİ ABBAS

DİZİN BELGİN ÇINAR

BASKI VE CİLT SENA OFSET AMBALAJ VE MATBAACILIK SAN. TIC. LTD. ŞTİ.

LİTROS YOLU 2. MATBAACILAR SİTESİ B BLOK KAT 6 No: 4 NB 7-9-11 TOPKAPI İSTANBUL

TELEFON: 0212 613 03 21 - 613 38 46 / FAKS: 0212 613 38 46 • SERTİFİKA No: 12064

Istanbul Bilgi University Library Cataloging-in-Publication Data

Istanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi Kataloglama Bölümü Tarafından Kataloglanmıştır.

Kadinsiz kentler: toplumsal cinsiyet açısından belediyelerin politika ve bütçeleri /
Gülay Günlük Şenesen, Yelda Yücel, Ayşegül Yakar Önal, Nuray Ergüneş, Burcu Yakut Çakar.
xix, 406 pages: 1 charts, 1 maps; 23 cm. (Istanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 587. Araştırma; 10.)
Includes bibliographical references and index.
ISBN 978-605-399-468-8

1. Government spending policy —Turkey. 2. Public administration —Turkey
 3. Central-local government relations —Turkey. 4. Local government —Turkey.
 5. Local government —Women's rights. 6. Women in public life —Turkey. 7. Equality —Economic aspects.
 8. Equality —Social aspects —Turkey. 8. Community development, Urban —Economic aspects —Women's.
 - I. Günlük Şenesen, Gülay. II. Yücel, Yelda. III. Yakar Önal, Ayşegül.
 - IV. Ergüneş, Nuray. V. Yakut Çakar, Burcu.
- HQ1391.K33 2017

**KADINSIZ KENTLER
TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN
BELEDİYELERİN POLİTİKA VE BÜTÇELERİ**

GÜLAY GÜNLÜK-ŞENESEN
YELDA YÜCEL - AYŞEGÜL YAKAR ÖNAL
NURAY ERGÜNEŞ - BURCU YAKUT ÇAKAR

Bu kitap TÜBİTAK tarafından desteklenen SOBAG 112K481 no'lu ve "Kamu Politikaları, Yerel Yönetimler, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kadın Dostu Kentler, Türkiye Örneği" başlıklı araştırma projesinin ürünüdür. Araştırma Nisan 2013-Temmuz 2014 döneminde Gülay Günlük-Şenesen yürütücülüğünde Nuray Ergüneş, Ayşegül Yakar Önal, Burcu Yakut Çakar ve Yelda Yücel tarafından gerçekleştirilmiştir. Proje danışmanı Şemsa Özar, bursiyerleri İpek Gümüşcan ile Mustafa Kahveci'dir.

Desteği için TÜBİTAK'a teşekkür ederiz.

Kitap bölümlerindeki katkılar şöyledir:

Giriş	Gülay Günlük-Şenesen Ayşegül Yakar Önal Nuray Ergüneş;
Birinci Bölüm	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Gülay Günlük-Şenesen;
İkinci Bölüm	Yapabilirlikler ve Dirlik: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemede Alternatif Bir Yaklaşım Yelda Yücel;
Üçüncü Bölüm	Türkiye'de Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, Yelda Yücel Ayşegül Yakar Önal;
Dördüncü Bölüm	Kent Örnekleri Tüm Araştırma Ekibi;
Beşinci Bölüm	Sonuç Tüm Araştırma Ekibi.

İçindekiler

- ix Şekil ve Tablo Listesi
- xiii Kısaltmalar
- xiv Yazarlar
- xvii Sunuş
- 1 GİRİŞ Kamu Politikaları ile Bütçelerine
Toplumsal Cinsiyet Açısından Bakış ve Türkiye İçin
Yerel Düzeyde Bir Uygulama Çerçevesi
- 15 BİRİNCİ BÖLÜM Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe
 - 19 Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeye Farklı Yaklaşımlar
 - 21 Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Ülke/Bölge Örnekleri
 - 21 Merkezi Yönetim Örnekleri
 - 21 Avustralya
 - 22 Ermenistan
 - 23 Kore
 - 24 Yerel Yönetim Örnekleri
 - 24 Mexico City Kenti
 - 24 Basel-Stadt Kantonu
 - 25 Berlin Lichtenberg İlçesi
 - 26 Endülüs Eyaleti
 - 28 Genel Değerlendirme
- 31 İKİNCİ BÖLÜM Yapabilirlikler ve Dirlik:
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye
Alternatif Bir Yaklaşım
 - 33 Dirlik Nedir?
 - 34 Dirliğin Ölçümünde Yapabilirlikler Yaklaşımı:
Feminist Bir Bakış Açısı
 - 37 Yapabilirlikler ve Bütçeler: Dirlik Temelli
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme
 - 38 Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme
Uygulamaları ve Uluslararası Örnekler
- 43 ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Türkiye’de Dirlik Temelli
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme
 - 45 Yöntemin Genel Çerçevesi
 - 47 Yapabilirlikler Evreninin ve Göstergelerin Tanımlanması
 - 49 Matrislerin Oluşturulması ve Dirlik Temelli
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe Denetimi

54 Yöntemin Uygulanmasında Karşılaşılan Güçlükler

73 DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Kent Örnekleri

75 Kars

75 Politika Metin Analizi

75 Stratejik Plan 2012-2014

78 Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015

80 Kars Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

86 Hizmet Sunanlar

89 Hizmet Alanlar

95 Erzurum

95 Politika Metin Analizi

95 Stratejik Plan 2011-2015

98 Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

104 Hizmet Sunanlar

110 Hizmet Alanlar

114 Kars ve Erzurum: Genel Değerlendirme ve Tartışmalar

134 Şanlıurfa

134 Politika Metin Analizi

134 Stratejik Plan 2010-2014

136 Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015

139 Şanlıurfa Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

142 Şanlıurfa Belediyesi Varsayımsal Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi

143 Hizmet Sunanlar

147 Hizmet Alanlar

150 Diyarbakır

150 Politika Metin Analizi

150 Stratejik Plan 2010-2014

154 Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

161 Hizmet Sunanlar

167 Hizmet Alanlar

170 Şanlıurfa ve Diyarbakır: Genel Değerlendirme ve Tartışmalar

187 Nevşehir

187 Politika Metin Analizi

187 Stratejik Plan 2012-2016

- 190 Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015
- 194 Nevşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi:
Bütçe Matrisleri
- 198 Hizmet Sunanlar
- 204 Hizmet Alanlar
- 209 Kayseri
- 209 Politika Metin Analizi
- 209 Stratejik Plan 2012-2016
- 212 Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi:
Bütçe Matrisleri
- 218 Hizmet Sunanlar
- 222 Hizmet Alanlar
- 226 Nevşehir ve Kayseri: Genel Değerlendirme ve Tartışmalar
- 244 İzmir
- 244 Politika Metin Analizi
- 244 Stratejik Plan 2010-2017
- 246 Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015
- 250 İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi:
Bütçe Matrisleri
- 255 Hizmet Sunanlar
- 259 Hizmet Alanlar
- 263 Manisa
- 263 Politika Metin Analizi
- 263 Stratejik Plan 2010-2014
- 266 Manisa Belediyesi'nin Dirlik Temelli
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi:
Bütçe Matrisleri
- 271 Hizmet Sunanlar
- 276 Hizmet Alanlar
- 279 İzmir ve Manisa: Genel Değerlendirme ve Tartışmalar
- 299 Samsun
- 299 Politika Metin Analizi
- 299 Stratejik Plan 2010-2014
- 301 Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015
- 306 Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi:
Bütçe Matrisleri
- 309 Samsun Büyükşehir Belediyesi Varsayımsal Yapabilirlikler-
Fonksiyonlar Harcama Matrisi
- 309 Hizmet Sunanlar

- 314 Hizmet Alanlar
- 319 Ordu
 - 319 Politika Metin Analizi
 - 319 Stratejik Plan 2010-2014
 - 321 Ordu Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri
 - 326 Hizmet Sunanlar
 - 330 Hizmet Alanlar
 - 334 Samsun ve Ordu: Genel Değerlendirme ve Tartışmalar
- 359 Sonuç
- 367 Ekler
 - 369 EK 1 Saha alışması Görüşmeleri
 - 375 EK 2 Saha Görüşmelerinden Örnekler
- 391 Kaynakça
- 399 Dizin

Şekil ve Tablo Listesi

Şekil Listesi

- 35 Şekil 2.1 Yapabilirlikler Yaklaşımına Göre Dirliğin Bileşenleri
71 Şekil 3.1 Araştırma Kapsamındaki Kentler

Tablo Listesi

- 22 Tablo 1.1 Avustralya 2010-2014 Dönemi İçin Kadın Bütçesi
23 Tablo 1.2 Ermenistan Bakanlık Bütçelerinin Toplumsal Cinsiyete Göre Dökümü (milyon dram, 2008)
24 Tablo 1.3 Kore Cinsiyet Eşitliği Master Planı (2008, milyon won)
25 Tablo 1.4 Mexico City Kenti, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Ayrılan Kaynaklar (peso, 2009)
25 Tablo 1.5 Basel-Stadt Kantonu, Kişi Başına Ortalama Bütçe Harcamaları (İsviçre Frangı, 2000)
27 Tablo 1.6 Berlin-Lichtenberg Belediyesi TCDB Örneği (2008-2009)
28 Tablo 1.7 Endülüs Eyaleti Kişisel Gelir Vergisi Beyanname Dağılımı (2006-2009)
40 Tablo 2.1 Bologna Bölgesi Yapabilirlik Matrisi: Sorumlu Birimler Bazında Harcamalar
41 Tablo 2.2 Roma İli Yapabilirlik Matrisi: Belediye Etkinlikleri Bazında Harcamalar
41 Tablo 2.3 Yapabilirlikler Matrisi: Farklı Kamu Yönetimleri Bazında Harcamalar
57 Tablo 3.1 Yapabilirlikler Gösterge Listesi
63 Tablo 3.2 Yapabilirlikler ve Yerel Yönetim Fonksiyonlarının İlişkilendirilmesi
118 Tablo 4.1 Kars Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
119 Tablo 4.2 Kars Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
120 Tablo 4.3 Kars Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (TL, 2013)

- 121** Tablo 4.4 Kars Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı
Harcama Matrisi (%)
- 122** Tablo 4.5 Kars Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar
Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 123** Tablo 4.6 Kars Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar
Harcama Matrisi (%)
- 124** Tablo 4.7 Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-
Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 125** Tablo 4.8 Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-
Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 126** Tablo 4.9 Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-
Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 128** Tablo 4.10 Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-
Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (%)
- 130** Tablo 4.11 Erzurum Büyükşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-
Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 132** Tablo 4.12 Erzurum Büyükşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-
Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 175** Tablo 4.13 Şanlıurfa Belediyesi Performans Programı ve Yapabilirlik
Göstergeleri (2013)
- 183** Tablo 4.14 Şanlıurfa Belediyesi Varsayımsal Yapabilirlikler-
Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 184** Tablo 4.15 Şanlıurfa Belediyesi Varsayımsal Yapabilirlikler-
Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 185** Tablo 4.16 Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-
Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 186** Tablo 4.17 Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-
Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 232** Tablo 4.18 Nevşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama
Matrisi (TL, 2013)
- 233** Tablo 4.19 Nevşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama
Matrisi (%)
- 234** Tablo 4.20 Nevşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı
Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 235** Tablo 4.21 Nevşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı
Harcama Matrisi (%)

- 236** Tablo 4.22 Nevşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 237** Tablo 4.23 Nevşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 238** Tablo 4.24 Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 239** Tablo 4.25 Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 240** Tablo 4.26 Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 241** Tablo 4.27 Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (%)
- 242** Tablo 4.28 Kayseri Büyükşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Yapısı Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 243** Tablo 4.29 Kayseri Büyükşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 285** Tablo 4.30 İzmir Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 286** Tablo 4.31 İzmir Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 287** Tablo 4.32 İzmir Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 288** Tablo 4.33 İzmir Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (%)
- 289** Tablo 4.34 İzmir Büyükşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 290** Tablo 4.35 İzmir Büyükşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 291** Tablo 4.36 Manisa Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 292** Tablo 4.37 Manisa Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 293** Tablo 4.38 Manisa Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 295** Tablo 4.39 Manisa Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (%)

- 297** Tablo 4.40 Manisa Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 298** Tablo 4.41 Manisa Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 338** Tablo 4.42 Samsun Büyükşehir Belediyesi Performans Programı ve Yapabilirlik Göstergeleri (TL, 2013)
- 349** Tablo 4.43 Samsun Büyükşehir Belediyesi Varsayımsal Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 350** Tablo 4.44 Samsun Büyükşehir Belediyesi Varsayımsal Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 351** Tablo 4.45 Ordu Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 352** Tablo 4.46 Ordu Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)
- 353** Tablo 4.47 Ordu Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 355** Tablo 4.48 Ordu Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (%)
- 357** Tablo 4.49 Ordu Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)
- 358** Tablo 4.50 Ordu Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
AVM	Alışveriş Merkezi
AYKOME	Alt Yapı Koordinasyon Merkezi
BDP	Barış ve Demokrasi Partisi
BEF	Kayseri Büyükşehir Belediyesi Eğitim Faaliyetleri Anonim şirketi
BİMER	Başbakanlık İletişim Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler (The United Nations)
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BMOP	Birleşmiş Milletler Ortak Programı
CEMR	Council of European Municipalities and Regions (Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi)
COE	Council of Europe (Avrupa Konseyi)
ÇATOM	Çok Amaçlı Toplum Merkezleri
D. Bşk.	Daire Başkanlığı
DİKASUM	Diyarbakır Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTCDB	Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme
EKOSEP	Gç Alan Kentlerde Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Projesi
EP	European Parliament (Avrupa Parlamentosu)
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
GZFT	Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler Analizi
İşKUR	Türkiye İş Kurumu
JDA	Junta de Andalusia
KAGİDEM	Kadın Güçlendirme ve İstihdam Destek Merkezi
KAYMEK	Kayseri Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Mesleki Eğitim Kursları
KBB	Kayseri Büyükşehir Belediyesi
KDK	Kadın Dostu Kent
KDKP	BMOP Kapsamındaki Kadın Dostu Kentler
KEEK	Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu
KMYKK	Kamu Malı Yönetimi ve Kontrol Kanunu

KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MAGEM	Manisa Belediyesi Gençlik Merkezi
MASMEK	Manisa Belediyesi Sanat ve Meslek Edindirme Kursları
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
SALAR	İsveç Bölgeler ve Yerel Yönetimler Birliği
SBS	Seviye Belirleme Sınavı
SERKA	Serhat Kalkınma Ajansı
SOBAG	Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Destek Grubu
SODES	Sosyal Destek Programı
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
ŞÖNİM	Şiddet İzleme ve Önleme Merkezleri
TBB	Türkiye Belediyeler Birliği
TC	Toplumsal Cinsiyet
TCD	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı
TCDB	Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TUSELOG	Türk-İsveç Yerel Yönetimler Ortaklığı Programı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TYÇP	Toplum Yararına Çalışma Programı
UKOME	Ulaşım Koordinasyon Merkezi
UNDP	BM Kalkınma Programı (The United Nations Development Programme)
UNFPA	BM Nüfus Fonu (The United Nations Population Fund)
UNIFEM	Birleşmiş Milletler Kadınlar Kalkınma Fonu (The United Nations Development Fund for Women)
UNWomen	BM Kadın (The United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women)
YEPP	Yerel Eşitlik Eylem Planı
YGS-LYS	Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı-Lisans Yerleştirme Sınavı
YY	Yerel Yönetim

YAZARLAR

NURAY ERGÜNEŞ

Doktorasını Marmara Üniversitesi Kalkınma İktisadı ve İktisadi Büyüme programında “Bankalar, Birikim, Yolsuzluk, 1980 Sonrası Türkiye’de Bankacılık Sektörü” üzerine yaptı. Temel ilgi alanını kadınların toplumsal durumu ve finans sektörü oluşturmaktadır. Yakın dönemde finansallaşma, kadın istihdamı, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme üzerine çalışmalar yapmıştır. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

GÜLAY GÜNLÜK-ŞENESEN

Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümünde Lisans ve Yüksek Lisans eğitimi gördü. Doktora aşamasında dersleri Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde iktisat-maliye programında, “Sosyal Hesaplar Matrisi ve Türkiye için bir Uygulama” başlıklı tezini İstanbul Teknik Üniversitesi’nde tamamladı.1979-1981 yıllarında Devlet Planlama Teşkilatı’nda, 1981-1995 yıllarında İTÜ İşletme Fakültesi’nde, 1995-1996 öğretim yılında Doğu Akdeniz Üniversitesi’nde çalıştı. 1996’dan bu yana İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde görevlidir. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, güvenlik harcamaları, girdi-çıkıtı modellemesi, istihdamda cinsiyete dayalı ayrımcılık, silah sanayii ve ekonometri uygulamaları konularında yurtiçinde ve yurtdışında bildiri sunmuş ve araştırmaları yayımlanmıştır. Kadın Emegi ve İstihdamı Girişimi’nin (KEİG) üyesidir.

AYŞEGÜL YAKAR ÖNAL

Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’nde tamamladı. 1993 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde görevlidir. Kent ekonomisi, yerel yönetimler maliyesi, vergileme-birikim-bölüşüm ilişkileri ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konularında ulusal ve uluslararası yayınları bulunmaktadır.

BURCU YAKUT ÇAKAR

Lisans ve yüksek lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü’nde, doktora eğitimini ise Marmara Üniversitesi İngilizce İktisat Bölümü’nde tamamladı. 2004-2011 yılları arasında Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu’nda araştırmacı olarak, 2012-2016 yılları arasında ise Kocaeli Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yaptı. Temel ilgi alanları sosyal politika ve politik ekonominin kesiştiği kamu politikası analizi, toplumsal cinsiyet ve işgücü piyasaları, yoksulluk ve sosyal dışlanma gibi konulardan oluşmaktadır. Sosyal politikada dönüşümler, yoksulluk, gelir dağılımı, toplumsal refahın kavramsallaştırılması ve ölçümü, toplumsal cinsiyet ve sosyal politika, sosyal yardım mekanizmaları, sağlık politikaları konularında ulusal ve uluslararası düzeyde araştırma ve yayınları bulunmaktadır. Halen UK Social Policy Association (SPA), International Association for Feminist Economics (IAFFE) ve Kadın Emegi Çalışan Feminist Araştırmacılar’ın (KEFA) üyesidir.

YELDA YÜCEL

Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nde tamamladı. 1997-2009 yılları arasında Yapı Kredi Bankası Kurumsal ve Ekonomik Araştırmalar ile Stratejik Planlama ve Araştırma Bölümleri'nde ekonomist olarak görev yaptı. 2009 yılından bu yana İstanbul Bilgi Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde öğretim üyesidir. Ekonomik krizler, toplumsal cinsiyet ekonomisi, işgücü piyasaları ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konularında ulusal ve uluslararası yayınları bulunmaktadır. Halen The International Working Group on Gender, Macroeconomics and International Economics (GEM-IWG), International Association for Feminist Economics (IAFFE) ve Kadın Emegi ve İstihdamı Girişimi'nin (KEİG) üyesidir.

Sunuş

Kadınların toplumsal konumlarındaki eşitsizliklerin giderilmesi ya da varlığını sürdürmesinde kamu politikaları kilit önem taşır. Cinsiyet körü kamu politikaları mevcut eşitsizlikleri yeniden üretebilir, yeni eşitsizlikler yaratabilir. Oysa toplumsal cinsiyete duyarlı kamu politikaları ile eşitsizlikleri gidermek mümkündür. Kadın ve erkeklerin, kız ve oğlan çocuklarının kamu kaynaklarından yararlanma düzeyi ve biçimi, kamu politikalarının bu bağlamdaki aynasıdır, dolayısıyla eşitsizlikleri dönüştürme aracı olarak işlev görebilir. Yerel yönetim düzeyinde çok sayıda örneği olan Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) uygulamalarının temeli budur. Kamu politikalarının, dolayısıyla bütçelerinin yaşam kalitesi açısından incelenmesi, ilgili yazıda henüz çok yeni bir gelişme. Çalışmamızda insana yakışır eğitim, sağlık, barınma, güvenlik, istihdam, ulaşım, toplumsal yaşama katılım gibi koşulların bütünü için “dirlik” kavramını kullandık. Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (DTADB) yaklaşımıyla belediye hizmet ve harcamalarının toplumsal cinsiyet dirliği açısından izini süren bu çalışma Türkiye için bir ilk, dünyadaki ender örneklerden de biri oldu.

Araştırmamızda Birleşmiş Milletler Ortak Programı (BMOP) Kadın Dostu Kent Projesi (KDKP) kapsamındaki Kars, Şanlıurfa, Nevşehir, İzmir, Samsun ile bu kapsamda olmayan komşu kentlerin, sırasıyla Erzurum, Diyarbakır, Kayseri, Manisa, Ordu'nun belediye plan, program ve bütçelerini kadınların yapabilirlikleri açısından karşılaştırdık. Amacımız KDKP kapsamın-

da olmanın toplumsal cinsiyet dirliği üzerinde anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığını sınamak idi. Bu sınamanın bir ayağını da hizmet sunanlar ile hizmetten yararlananların görüşlerinin karşılaştırılması oluşturdu. Masa başı çalışmalarının yanı sıra belirttiğimiz on kente ziyaretler yaptık, kent yaşamını toplumsal cinsiyet eşitliği açısından gözledik. Burada tek tek isimlerini sayamayacağımız Belediye başkanları ve görevlilerine, BMOP KDKP koordinatörlerine, Valilik Eşitlik Birimi ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının görevlilerine, muhtarlara ve mahallelerde görüştüğümüz kadınlara zamanları ve paylaşımları için çok teşekkür ederiz. Her karşılaşma çok değerliydi, bizleri ve çalışmamızı çok zenginleştirdi.

Kuşkusuz bu kitabın hazırlanmasına kadar geçen süreçte teşekkür borçlu olduğumuz pek çok kişi ve kurum var. Bu çalışmayı harekete geçiren 2011 yılı sonunda DTCDB yapımının öncüsü Tindara Addabbo'nun "Kamu Bütçeleri ve Sürdürülebilir Dirlik" başlıklı bir ortak proje davetidir. Türkiye çalışma grubunda yer alan Ö. Akduran, İ. Alkan Olsson, J. Alkan Olsson, U. Gündüz ve M. Şahin'in Ocak-Haziran 2012 dönemindeki tartışmalara katılımları, kaynak ve belge katkıları araştırma sorunsalımızı belirlememizi sağladı. T. Addabbo, A. O'Hagan ve C. Faerber İstanbul'da Mayıs 2013'de Kadın Emeli ve İstihdamı Girişimi (KEİG) Platformu ile İÜ KÜSYAM ortak çatısı altında düzenlediğimiz çalıştayda yaptıkları sunumlarla TCDB ve DTCDB örneklerini ve deneyimlerini paylaştılar. Bu toplantılara çeşitli illerden katılan yerel yöneticiler, BMOP Türkiye programının yürütücüleri ile sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri sayesinde ön çalışmalarımızı ve izleyen aşamaları düzenleme olanağımız oldu. Bizi hem yüreklendirdiler hem de eksikliklerimizi görmemizi sağladılar. Değerli hocamız Ferhunde Özbay'ı sevgi ve özlemle anıyoruz; mevcut kamu hizmetlerinin değerlendirilmesi ile sınırlı kalınmaması, gelecekteki hizmet alanlarına ilişkin öngörülerin göz önüne alınması yönündeki önerileri yeni araştırma konusu olarak önümüzde duruyor. T. Addabbo Haziran 2014'de Modena'da düzenlediği çalıştayda araştırmamızın ön bulgularını tartışma ve İtalya DTCDB çalışmaları ile ufkumuzu açma ortamı yarattı, bu kitabın hazırlığı için teşvik etti.

Proje danışmanımız Şemsa Özar'a bizi yüreklendirdiği, engelleri aşmamızı sağladığı, akademik birikim ve alan deneyimiyle olası yanırlara karşı uyardığı için özel teşekkür borcumuz var. Proje bursiyerlerimiz İpek Gümüşcan ile Mustafa Kahveci'ye çalışmamıza araştırmacı heyecanı ve özverisiyle katkıda buldukları ve teknik becerileriyle yükümüzü hafiflettikleri için çok teşekkür ediyoruz.

Araştırmamıza yoğunlaştığımız dönemlerde ailelerimize ve kurum yöneticilerimize anlayışları, çalışma arkadaşlarımıza destekleri için teşekkür borçluyuz.

Son olarak, kitabın basımını üstlenerek ortak emek ve çabanın ürünü olan bu araştırmanın kalıcı kılınmasına katkıda bulunan İstanbul Bilgi ni-versitesi Yayınları'na ve sabrı ve desteği için Fahri Aral'a teşekkür ederiz. Ki-tabımızın kamu politikaları, btceleri ile toplumsal cinsiyet araştırma alanla-rının buluşmasına katkıda bulunmasını diliyoruz.

GÜLAY GÜNLÜK-ŞENESEN, YELDA YÜCEL,
AYŞEGÜL YAKAR ÖNAL, NURAY ERGÜNEŞ, BURCU YAKUT ÇAKAR
İstanbul, 2017

GİRİŞ

Kamu Politikaları ile Bütçelerine Toplumsal Cinsiyet Açısından Bakış

Türkiye İçin Yerel Düzeyde Bir Uygulama Çerçevesi

Eğitimden sağlığa, güvenlikten ulaştırmaya birçok alanı kapsayan kamu politikaları toplumdaki bireylerin yaşam alanı ve kalitesi üzerinde kısa ve uzun dönemde etki yaratır, toplumu değiştirir, dönüştürür. Kamu politikalarının kapsamını ise siyasi süreç içinde merkezi ve/ya da yerel düzeylerde devlet kurumlarının politika tasarımı ile uygulaması oluşturur. Küresel eğilimler, kamu sektörünün karar alma ve uygulama süreçlerine özel sektör ile üçüncü sektörü (sivil toplum kuruluşları/devlet dışı örgütler/kâr amacı gütmeyen kuruluşlar) katmış, kamu sektörünün yönetiminden, “birlikte yönetme”ye geçiş “yönetişim” (*governance*) ile kavramsallaştırılmıştır. Küresel bağlamda bakıldığında yönetişimi tek düzeyli değil, “çok düzeyli yönetişim” (*multi-level governance*) olarak düşünmek gerekir. Çok düzeyli yönetişim gücün ulusal merkezi devletten, yönetimin diğer düzeylerine (bu nedenle çok düzeyli) ve devlet dışı sektörlerle (bu nedenle yönetim değil, yönetişim) yayılmasıdır. Çok düzeyli yönetişim, bir yandan yönetimin/gücün ulusal düzeyden ulus üstü ve ulus altı düzeylere dağılması, diğer yandan da kamu sektörü, özel sektör ve üçüncü sektör arasındaki karşılıklı bağımlılık sebebiyle resmi karar verme süreçlerinin dönüşmesi olarak düşünülebilir. Küresel aktörlerin ve politikaların yaygınlaştığı günümüzde politika tasarımı ve uygulaması, farklı yönetim düzeylerinde politika transfer süreçlerinin, politika ağlarının ve piyasaların oluşturduğu karmaşık bir yapıdadır (Cairney, 2012: 154-160, 250, 252, 261).¹

1 Örneğin, özel sektörün işleyiş mantığının kamu sektörüne taşınması olarak tanımlanabilecek yeni kamu işletmeciliği (*new public management*) yaklaşımı piyasalaştırma, özelleştirme ve stratejik

Çok düzeyli yönetim yerel düzeye hızla yansımış, küreselleşme, piyasa-salaşma ve demokratikleşme süreçlerine paralel olarak yerel yönetim reformları gerçekleştirilmiş ve yerel yönetim ile yerelleşme sürecinin boyutları da değişmiştir: Yerelleşme artık sadece merkezden yerele görev, yetki ve sorumluluk aktarımı olarak değil, kamu politikası oluşturma ve uygulama süreçlerinde yerel yönetimin, özel ve üçüncü sektör ile güç paylaşımı ve çoklu karar verme süreci olarak yorumlanmaktadır. Diğer bir deyişle, yerel düzeyde politika belirleme süreci farklı grup ve örgütlerin etkileşimine dayalı bir hal almıştır. Politika oluşturma sorumluluklarının devrine imkân veren çok düzeyli yönetim, toplumdaki bireylerin tercihleri ve sundukları bilgilerin önemini de artırmış ve buna bağlı olarak bireylerle iletişimin yoğunlaştırılması yoluna gidilmiştir. Yerel bilgi temelinde politika oluşturulması, bireylere en yakın ve çoklu bir yapıda, bireylerin dâhil olduğu bir süreçte hizmet üretimi ve sunumunun gerçekleştirilmesi yaklaşımı yaygınlaşmaktadır (Cairney, 2012: 167; Denhardt ve Denhardt, 2007; Sadioğlu, 2013: 639-642).

Avrupa Komisyonu yerel özerkliği 1985 tarihli Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda belirtilen "hizmette halka yakınlık ya da yerellik (*subsidiarity*)" ilkesine dayandırmaktadır.² Yerel özerkliği, yerel yönetim-yerel topluluk boyutunu öne çıkararak tanımlayan Wolman ve Goldsmith'e göre yerel özerklik, yerel yönetimin kendi sınırları içindeki yerel topluluğun dirliği üzerinde bağımsız bir etki yapabilme gücüdür (aktaran Goldsmith, 1995: 235). Yerel yönetimler sundukları kamu hizmetleri ya da politika öncelikleri doğrultusunda belirledikleri harcama bileşimleri ile yerel topluluğun dirliği üzerinde önemli etkilerde bulunabilirler (Goldsmith, 1995: 235-236). Yerel yönetim perspektifiyle Wolman ve Goldsmith'in değerlendirmelerini yorumlarsak, yerel topluluğun politika oluşturma ve hizmet belirleme sürecine katılımı yerel topluluğun dirliğini olumlu etkiler. Ancak, Wolman ve Goldsmith'in dirlik tanımı, genel geçer yerel yönetim yaklaşımının göz ardı ettiği başka boyutlara dikkat çekmesi bakımından da önem taşır. Birincisi, dirliğin, kadın ve erkeğin deneyimlediği yaşamsal durumlardan edinilen tatminin toplumsal cinsiyet boyutudur. İkincisi de, topluluğun dirliğinin hem o topluluk-taki bireylerin dirliklerinin toplamıyla (etkinlik) hem de toplam dirliğin top-

planlama gibi kavramları öne çıkarmış ve kamusal sorunların piyasa mekanizması yardımı ile çözülmesi tercihi öne çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle, bu dönemin belirleyici kamu yönetimi paradigması "yeni kamu işletmeciliği", yeni yönetim araçları da stratejik plan, performans programı ve faaliyet raporu olmuştur (Cairney, 2012: 12-13; Sadioğlu, 2013: 637-638, 656).

2 Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, Türkiye tarafından 1988'de imzalanmış ve 1991'de 3723 sayılı yasa ile onaylanmıştır.

luluk içindeki bölüşümüyle (adalet) ilişkilendirilmesidir (Goldsmith, 1995: 235). Etkinliğe odaklanan yerel yönetim yaklaşımını toplumsal cinsiyet eşitlikçi bir bakış açısıyla sorgulamaya olanak sağlayan bu yaklaşım, araştırma sorunsalımızın da ana çerçevesini oluşturmaktadır. Yerel düzey politika tasarımının, uygulamasının ve kaynak dağılımının toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesine ve yeniden tanımlanmasına elverişli bir ölçektir.

Kadınların toplumsal konumlarındaki eşitsizlik tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de temel sorunların başında gelmektedir. Erkeğin lehine güç ve iktidar ilişkilerini barındıran bu eşitsizlikler kadınların ev işleri ve bakım emeğinin sağlanması yükümlülüğüyle birlikte, onların iktisadi kaynaklara ve kamusal alana erişimini kısıtlamaktadır.

Kamu politikaları ile mevcut eşitsizlikler yeniden üretilebilir, yeni eşitsizlikler yaratılabilir, ama öncelik alanı belirlendiğinde de eşitsizlikler giderilebilir. Oysa günümüzdeki yaygın uygulanma biçimiyle, çok düzeyli yönetişime dayalı kamu politikası modelinin cinsiyet körü olduğu söylenebilir. Kadın ve erkeğin toplumda eşit haklara ve olanaklara sahip olduğu örtük varsayımıyla, kamusal hizmetlerin hem yararlananlar hem de sunanlar bakımından tarafsızlığı ve kamu politikalarının kadın ve erkekler üzerinde aynı sonuçları yaratacağı kabul edilmektedir. Oysa bu “eşitlik ve tarafsızlık” önkabulü toplumda dezavantajlı grupların ihtiyaçlarını görünmez kılmakta, cinsiyetler özelinde ise kadın ve erkeğin ekonomik ve sosyal konumlarındaki eşitsizliklerin göz ardı edilmesine yol açmaktadır. Kısaca, toplumsal cinsiyete duyarlı kamu politikası, kamu politikası sürecinin eksik halkasıdır.

Oysa kamu politikalarının kadınlar ve erkekler üzerindeki farklı etkilerinin göz önünde bulundurulması toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında oldukça belirleyicidir. Kamu politikalarının tasarlanmasından uygulanmasına her aşamasında toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım, kamu hizmetlerinin üretimi ve sunumunda kadınların öznel deneyimlerini ve ihtiyaçlarını dikkate alan politikalar geliştirmeyi, sonuçların gözetimi, değerlendirilmesi ve etkinliğinin saptanmasını olanaklı kılmaktadır. Bir diğer deyişle, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması kamu politikalarını toplumsal cinsiyete duyarlı hale getiren bütünlüklü bir yaklaşımla, yani toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması ile mümkün olabilir.

Uluslararası metinlerde ilk kez 1985’te Nairobi Üçüncü Dünya Kadınlar Konferansı sonuç bildirgesinde yer alan, 1995’te Pekin Dördüncü Kadın Konferansı’nda ise ortak bildirgeye dönüşen toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırma, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin politika yapım sürecinin bü-

tün aşamalarında, programlarda içerilmesi, böylece politik süreçlerin geliştirilmesi, iyileştirilmesi ve yeniden değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Elson, 2003: 1; COE, 2004: 12). Bu aşamanın ardından kamu otoritesinin cinsiyetlerarası eşitliği sağlamaya yönelik taahhütlerinin gerçekleşme biçim ve düzeylerinin izlenmesi, kısaca kamunun “cinsiyetlerarası eşitlik performansı”nın denetimi gerekir. Bu aşama toplumsal cinsiyet denetimi (*gender auditing*) olarak adlandırılmaktadır.

Bu denetimin ana bileşeni bütçedir, çünkü kamusal kaynak dağılımını yansıtan bütçe genelde kamu politikası, konumuz özelinde ise sosyal politika hedefleri ile eşleşir. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe (TCDB) (*gender responsive budgeting*) yaklaşımı hem kamu harcama ve gelirlerinin erkekler ve kadınlar üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerinin izlenmesine, hem de eşitsizliklerin giderilmesine yönelik politika tasarımı olanak sağlar. Avrupa Konseyi’nin (COE) yaptığı tanımla “TCDB yapımı toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırmanın bütçe sürecinde uygulanmasıdır. Bunun anlamı cinsiyetlerarası eşitliği sağlamak için bütçelerin cinsiyet temelinde ele alınması, bütçeleme sürecinin her aşamasında toplumsal cinsiyet perspektifinin içerilmesi ve gelirler ile harcamaların yeniden yapılandırılmasıdır” (COE, 2005: 10).

Bu noktada çok düzeyli yönetimi toplumsal cinsiyet eşitliği boyutuyla ele alma yaklaşımı açıklık kazanmaktadır. Zira çok düzeyli politika oluşturma ve çoklu karar verme süreçlerini içeren çok düzeyli yönetim, kamu sektörünün “stratejik planlama modelini” temel bir araç olarak benimsemesini gerektirmektedir. Türkiye’de de stratejik plan, kamu kurumları için, planlı hizmet sunumu, politika geliştirme, belirlenen politikaları somut iş programlarına ve bütçelere dayandırma ile uygulamayı etkili bir şekilde izleme ve değerlendirmelerini sağlamaya yönelik bir yol haritası işlevi görmektedir (DPT, 2006: 1). Diğer bir ifadeyle, stratejik plan, performans programı ve faaliyet raporları, stratejik planlama modelinin yeni yönetim araçları olarak, kamu kurumlarının politika tasarımı ve uygulamasının izlenebileceği çerçeveyi oluşturmaktadır. Türkiye’de 2003 tarihli 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (KMYKK) ile kamuda stratejik yönetim modeli uygulamaya konularak stratejik planlama kamu kurumları için zorunlu hale getirilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 2).

Kamu politika ve hedeflerinin kamu kaynaklarının kullanım biçimini belirlediği KMYKK’nın birinci maddesinden açıkça görülmektedir: “Bu Kanunun amacı, kalkınma planları ve programlarda yer alan politika ve hedefler doğrultusunda kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde elde edilme-

si ve kullanılmasını, hesap verebilirliği ve malî saydamlığı sağlamak üzere, kamu malî yönetiminin yapısını ve işleyişini, kamu bütçelerinin hazırlanmasını, uygulanmasını, tüm malî işlemlerin muhasebeleştirilmesini, raporlanmasını ve malî kontrolü düzenlemektir.”³ Kamu kaynaklarının adil-çeit-hakkaniyetli kullanımının bu tanımda yer almamasının nedeninin bu tercihin kamu politikasının kapsamına girmesi olduğu söylenebilir. Dolayısıyla Anayasa’nın 10. maddesinde tanımlanan kadın-erkek eşitliği ilkesinin kamu politika tasarımı ve uygulamasına içkin olup mevcut eşitsizliklerin giderilmesini hedeflemesi beklenir.

Türkiye’de TCDB merkezi yönetim düzeyinde 2008 yılında gündeme gelmiştir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün (KSGM) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013 belgesinde, “1.7. Ülkemizde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulaması için hazırlık çalışmalarının başlatılması” stratejisi tanımlanmaktadır. KSGM bir dizi bilgilendirme toplantısı düzenlemiştir. Yakın zamanda ise Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’in 26 Ekim 2011’de TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu’nda yaptığı sunuşta “Bütçemizi toplumsal cinsiyete duyarlı hale getiriyoruz” ifadesi yer almıştır.⁴

2009 yılında kurulan TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu’nun 2010 yılından bu yana faaliyet raporlarında TCDB yapımı önerileri yer almış, 2012 yılında da TCDB alt komisyonu kurulmuştur. Görevi 2014 yılında yayımlanan raporu ile sona eren alt komisyon ilgili kamu ve sivil kuruluş temsilcileri ile araştırmacıların görüşlerini derlemiş, merkezi ve yerel yönetim düzeyindeki kurumlarda ve TBMM’de TCDB örnek uygulamalarının geliştirilmesinin ön gereklerini belirlemiştir.⁵

Merkezi yönetim düzeyinde belirteceğimiz son kaynak Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)’dir. Temmuz 2013’te yayımlanan bu planda “Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda farkındalık oluşturulacak ve örnek uygulamalar geliştirilecektir” denilmektedir.⁶ Bu belgelerden TCDB’nin ülkemizde kamu politikasını tasarlayan merkezi kamu kurumlarının gündemine yerleştiği sonucunu çıkarmak mümkün gibi görünse de, henüz TCDB’nin merkezi düzeyde uygulama örneği bulunmamaktadır.

³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018-20130403.pdf> (Son erişim tarihi: 10 Şubat 2014).

⁴ T.C.Maliye Bakanlığı 2012 Yılı Bütçe Sunuş Konuşması, s. 43: <http://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/PBKSunus2012.pdf> (Son erişim tarihi: 3 Şubat 2015).

⁵ <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/faaliyet.htm>; http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/kefek_but_rpr.pdf (Son erişim tarihi: 3 Şubat 2015).

⁶ <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf> (s.47, par. 257) (Son erişim tarihi: 3 Şubat 2015).

Öte yandan, Türkiye’de TCDB konusunda farkındalık yaratma ve eğitim etkinliklerinin sivil toplum kuruluşları ve belediyeler tarafından 2006 yılından bu yana düzenlendiği görülmektedir. Çoğu süreklilik kazanmayan bu etkinliklerin bütçe uygulamasına dönüşme etkisi zayıf olsa da, bunların yerel düzeydeki kamu politikasının toplumsal cinsiyet denetiminin altyapısını oluşturmaya hizmet ettiği söylenebilir (Günlük-Şenesen, 2012).

Gerek merkezi gerekse yerel yönetim düzeyindeki TCDB farkındalığının belirleyicilerinin başında Birleşmiş Milletler (BM) gelmektedir. Çünkü TCDB yapımı BM’nin kalkınma yardım programlarının, bunun içinde de kadınların güçlendirilmesini sağlama alt hedefinin temel bileşenidir.⁷ Türkiye’de BM 2008’den bu yana öncelikle İçişleri Bakanlığı ile ortaklaşarak bu konuda eğitim ve toplantı düzenlemiş, ilgili etkinlikleri desteklemiş, dahası BMKadın (UNWomEn) birimi “BM Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı” çerçevesinde çabalarını son dönemde pilot kent belediyelerinde TCDB eğitimi etkinlikleri ile yoğunlaştırmıştır.⁸

2006-2010 döneminde BM Nüfus Fonu’nun (UNFPA) ana yürütücü olduğu “Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı” İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa ve Trabzon illerini kapsamaktadır. 2011-2014 döneminde UNFPA ve BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yürütülen “Kadın Dostu Kentler 2 Birleşmiş Milletler Ortak Programı”nda ise Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin, Samsun pilot kent olarak belirlenmiştir. Biz bu iki programı kısaca BMOP (Birleşmiş Milletler Ortak Programı), pilot kentleri ise Kadın Dostu Kent Projesi (KDKP) kentleri olarak tanımlıyoruz.⁹ Çalışmamız 2006-2010 dönemindeki BMOP KDKP illerini kapsamayı amaçlamıştır. Ancak, gerekli izin süreçlerinin Trabzon için gecikmesi nedeniyle, 2011-2014 dönemindeki illerden Samsun örneklemimize eklenmiştir.

7 http://www.bmopkadinhaklari.org/tr/toplumsal-cinsiyete-duyarli-butceleleme#.UxM3_s6tFK8; <http://bmopkadinhaklari.org/tr/toplumsal-cinsiyete-duyarli-butceleleme/sikca-sorulan-sorular-#.UvjyyvutFK9> (Son erişim tarihi: 3 Şubat 2015).

8 “Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Birleşmiş Milletler Ortak Programı” 2012-2015 döneminde UNDP, UNWomEn ve Sabancı Üniversitesi tarafından Edirne, Kocaeli, Aydın, Ordu, Kastamonu, Eskişehir, Kayseri, Gaziantep, Erzincan, Kahramanmaraş ve Çanakkale kentlerini kapsamaktadır. Bu proje Sabancı Vakfı tarafından mali olarak desteklenmekte olup, UNWomEn bu programın Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Bileşeni’nden sorumludur. Bu ana yürütücü kurumların yanı sıra, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği işbirliği yapılan kuruluşlardır. (<http://www.bmopkadinhaklari.org/tr/toplumsal-cinsiyete-duyarli-butceleleme#.VOB90-aUd1Y>) (<http://www.bmopkadinhaklari.org/tr/sabanci-vakfi-hibe-programi#.VOB98uaUd1Z>) (Son erişim tarihi: 15 Şubat 2015).

9 <http://www.kadindostukentler.com/proje.php> (Son erişim tarihi: 15 Şubat 2015).

BMOP'da Kadın Dostu Kentler, “kadınların sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlere, istihdam olanaklarına, kaliteli, kapsamlı kentsel hizmetlere (ulaşım, konut, güvenlik, vb.), şiddete maruz kaldıkları takdirde haklarını güvence altına alacak mekanizmalara, yerel yönetimlerin planlama ve karar süreçlerine katılımını ve erişimini sağlayarak erkekler ile birlikte kentsel yaşamın tüm alanlarında eşit bir biçimde yer almasını destekleyen kentlerdir. Özetle, kadın dostu kentler, kentin sunduğu ekonomik, sosyal ve siyasi fırsatlardan kentte yaşayan herkesin eşit bir biçimde yararlanabileceği kentlerdir” biçiminde tanımlanmaktadır.¹⁰ Gereğesi ise şöyle ifade edilmektedir: “Kent nüfusunun yarısını oluşturmalarına rağmen kadınlar, yerel karar alma süreçlerine tam ve eşit bir biçimde katılamamaktadırlar. Hâlbuki kadınlar seçilmiş ve atanmış yerel yöneticilerin planlama ve yönetim sürecinde danışmaları gereken doğal ortaklardır. Kadınların karar alma mekanizmalarında eşit temsil talebi; anayasal bir haktır, demokrasinin vazgeçilmez unsurudur. Şehir planlamaları, geleneksel olarak erkekler tarafından yapılmakta ve kadınların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmamaktadır. Oysa konut, güvenlik, ulaşım, eğitim ve sağlık gibi alanlarda alınan yerel kararlar, kadınları doğrudan etkilemekte, hayatlarını kolaylaştırmakta veya zorlaştırmaktadır. Kadınlar yerel meclislerde temsil edilmedikleri için bu kararları etkileyememektedirler. Örneğin kentin planlanması ve organizasyonunda kadınların bir araya gelebilecekleri mekânlar, her mahalleye bir kreş, gündüz bakımevi hizmetleri vs. genelde önceliklendirilmez. İyi aydınlatılmamış sokaklar, uzak noktalara hizmet vermeyen belediye otobüsleri ve bu araçların güvenli olmayışı kadınların en temel haklarından biri olan seyahat özgürlüğünü kullanmasını engeller. Üstgeçitler ve yüksek kaldırımlar, kadınların bebek arabaları ile kentin sokaklarını kullanımını zorlaştırır. Kentlerin kültürel, spor ve dinlenme olanaklarından da en az yararlanan gruplarından birini yine kadınlar oluşturmaktadır. Ayrıca, kadınların şiddete uğradıklarında sığınabilecekleri mekânlar, ilgililere ulaşabilecekleri acil destek hatları da yine kent yönetiminin yaptığı planlarda göz ardı etmemesi gereken unsurlardandır. Bu proje ile planlamasında, yönetiminde ve günlük yaşamında kadınların aktif bir biçimde rol aldığı kadın dostu kentler oluşturulmasına destek verilecektir.”

Bu pilot illerin belediye başkanlarının imzaladığı taahhütname şöyledir:

“1. İllerimizde yerel paydaşların katılımıyla İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu'nu oluşturmayı, 2. Belediye ve İl Genel Meclislerimizde Kadın-Er-

10 <http://www.kadindostukentler.org/kdk-kadin-dostu-kent.php> (Son erişim tarihi: 15 Şubat 2015).

kek Eşitlik Komisyonu'nu kurmayı, 3. Belediye ve Valiliklerimizde Kadın-Erkek Eşitlik Birimi kurmayı, 4. İllerimizin Yerel Eşitlik Eylem Planları'nı yerel paydaşlarımız (yerel kamu kurumları, yerel yönetimler, kadın örgütleri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları) ile birlikte hazırlamayı ve uygulanmasını takip etmeyi, 5. Bütçelerimizi "toplumsal cinsiyete duyarlılık" ilkesini göz önünde bulundurarak hazırlamayı, 6. Kadın örgütleri ile kadın ve kız çocuklarının konularını güçlendirme konusunda işbirliği yapmayı, 7. Kadın-Erkek Eşitliği konusunda toplumu bilgilendirici çalışmalar yürütmeyi, 8. Proje kapsamında düzenlenecek faaliyetleri desteklemeyi, bu çerçevede sahip olduğumuz her türlü fiziki ve sosyal donatıların proje kapsamında kullanılması ve bunların organize edilmesinde personele gerekli kolaylığı sağlamayı, görev addederek KADIN DOSTU KENT olmayı taahhüt ediyoruz."¹¹ Bu kentlerde Valilik (il özel idareleri dâhil) ve belediye organları tarafından ayrıntılı Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEEM) hazırlanmış ve yerel meclislerince onaylanmıştır.¹²

YEEM'ler kentsel hizmetler, şiddet, katılım, sağlık, istihdam ve eğitim olmak üzere altı temel alanda paydaşların sorumluluk ve faaliyetlerini belirlemektedir. Kentsel hizmetler, genellikle belediyelerin doğrudan sorumlu bulunduğu bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Bu alanda özellikle cinsiyete duyarlı kentsel altyapı ve hizmet sunumunun güçlendirilmesi hedefine ilişkin tanımlanan faaliyetler bulunur. Kadına yönelik şiddet konusunda ağırlıklı olarak hem kadınlarda hem de kamuoyunda farkındalık yaratmaya yönelik çalışmalar yapılması öngörülmektedir. Katılım konusunda kadınların yerel karar alma mekanizmalarında eşit biçimde yer almasına yönelik faaliyetler, sağlık alanında ağırlıklı olarak kadınların öncelikle bilinçlendirilmesi, daha sonra da hizmetlere erişiminin güçlendirilmesine yönelik faaliyetler sıralanır. İstihdam alanında ise kadınların kırdı ya da kent merkezinde ekonomik yaşama katılımlarının sağlanmasına yönelik faaliyetler öngörülmektedir. Son olarak, eğitim alanında kentlerde eğitim olanaklarının artırılması ve kadınların ve kız çocukların eğitim fırsatlarından eşit biçimde yararlanmasına yönelik faaliyetler önceliklendirilmektedir.

Yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik kamu politika tasarımı örneği olan yukarıdaki taahhütnamede kapsanan boyutların tümü birbiri ile bağlantılı ve her biri incelemeye değer olmakla birlikte çalış-

¹¹ <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/taahhutname.pdf> (Son erişim tarihi: 15 Şubat 2015).

¹² Yerel kurumsal işbirliği şeması için bkz. BMOP bulteni, Temmuz 2009, sayı 12:1. <http://www.sancivakfi.org/files/arsiv-data/bmop-bulteni-sayi-12-temmuz-2009/bmopbultensayi12temmuz2009.pdf> (Son erişim tarihi: 15 Şubat 2015).

mamızda 5 no.'lu maddedeki TCDB yükümlülüğü üzerinde yoğunlaşıyoruz. Bunun genel çerçevesini ise yukarıda değindiğimiz KMYKK'nin amaçlarının yerel kamu yönetimi düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliği boyutu oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışma kamu politikasının bütçe ile bağına mercek altına alarak, çok sınırlı bir ifadeyle KDK taahhüdünde bulunmanın yarattığı muhtemel farkları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Beklentimiz bu illerin TCDB yapımında diğerlerine göre önde ve hatta öncü olması yönündedir. Bu da belirtilen BM KDK projesi kapsamında olmayan kentler ile karşılaştırma yapılmasını gerektirdi.

Bu amaçla oluşturduğumuz önsavların kuramsal temelini Amartya Sen, Martha Nussbaum ve Ingrid Robeyns'in geliştirdiği yapabilirlikler yaklaşımı ışığında Tindara Addabbo (2008) ve Tindara Addabbo vd.'nin (2008a, 2008b, 2010, 2011) kadınlar ile erkeklerin yapabilirlikler listesini dirlik (*well-being*) odaklı tanımladıkları ve Modena-İtalya için TCDB ile ilişkilendirdikleri model oluşturuyor. Bu modelde yerel kamu hizmetlerinin hedef topluluğun yaşam kalitesi yani dirliği üzerindeki etkileri toplumsal cinsiyet açısından tanımlanmakta, bütçe harcamaları ile eşleştirilmektedir. Bireylerin günlük yaşam içindeki yapabilirliklerinin artırılması amacıyla yola çıkan bu çalışmalar makro düzeydeki kamu politikalarının mikro düzeydeki bileşenlerine eğilmektedir. Bu bileşenlerin hareket noktası kısaca sağlıklı ve güvenli yaşam olanakları ile ifade edilebilecek temel insan haklarıdır. Bu bileşenler bütçedeki fonksiyonel sınıflandırma ile eşleştirildiğinde, maliye ile genelde sosyal politika, özelde yerel toplulukların dirliği arasındaki bağ kurulmuş olmaktadır.

Türkiye'de KDK projesi kapsamındaki kentlerde yerel yönetimler tarafından sunulan hizmet ve politikaların toplumsal cinsiyet dirliğine ilişkin anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığını sınamak amacıyla iki grup kent belirledik (Şekil 3.1). KDK projesi kapsamındaki kentleri öncelikle bölgesel çeşitlilik gözeterek seçtik: İzmir, Kars, Nevşehir, Samsun ve Şanlıurfa. Bu kentlerden İzmir, Kars ve Nevşehir, BMOP'un yanı sıra Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) Yerel Yaşamda Avrupa Kadın-Erkek Eşitliği Şartı'na da imza koymuşlar ve toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırma, kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik politika tasarımıyla toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe yapımından yararlanma ile politika uygulamasına kaynak ayırmayı taahhüt etmişlerdir (CEMR, 2006: 8).

Karşılaştırma grubunun seçimini bölgesel yakınlık nedeniyle toplumsal ve iktisadi yapıların büyük ölçüde örtüşeceği varsayımına dayandırdık. Bu

kontrol değişkeni kıstası ile KDK projesi kapsamında olmayan kentler arasından, bölgesel eşleştirme sırasıyla Manisa, Erzurum, Kayseri, Ordu ve Diyarbakır illerini araştırmamızın kapsamına aldık.

Bu noktada yerel yönetim birimi konusuna açıklık getirelim. Proje başvurumuz değerlendirme sürecindeyken, 12/11/2012 tarihli 6360 sayılı “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile 16 olan büyükşehir sayısı 29’a ulaşmıştır. Daha sonra 14/3/2013 tarihli 6447 sayılı Kanun’da yapılan düzenleme ile Ordu’nun da büyükşehir yapılmasıyla Türkiye’deki büyükşehir sayısı 30’a çıkmıştır.¹³ Araştırmamızda incelediğimiz dönemde Erzurum, Kayseri, Diyarbakır, Samsun ve İzmir büyükşehir belediyeleri idi. O dönemde kent belediyesi olan Şanlıurfa, Manisa ve Ordu 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir belediyelerine dönüştürüldü. Dolayısıyla, seçtiğimiz 10 ilin 8’i büyükşehir, kalan ikisi ise (Kars ve Nevşehir) il belediyesi statüsündeler. Bu 8 ilde İl Özel İdareleri kalktığı için çalışmamızda yerel hizmet üreticilerinin kapsamını büyükşehir ve kent belediyeleri ile sınırlandırmayı uygun bulduk. Yerel hizmetlerden yararlananların görüşleri mahalle bazında derlenmiştir. Yararlanıcılar ilçe belediyelerinin hizmetlerini de değerlendirmekte olabilirler. Ancak, il ve ilçe düzeyindeki yerel hizmetlerin ayrıştırılmasındaki güçlükler ve çalışma süresinin kısıtlılığı nedeniyle ilçe belediyesi düzeyinde politika metni incelemeyi ve yetkililer ile görüşmeyi kapsam dışında bıraktık.

Çalışmamız belirtilen 10 kentte yerel yönetimlerin hizmet ve harcamalarının ne kadarının toplumsal cinsiyet dirliğine dönüştüğünü araştırmakta, KDK kapsamında olmanın (varsa) yarattığı farkları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Böylece yerel kamu politikalarını Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (DTCDB) yaklaşımıyla ele alarak, yerel yönetimlerin hizmet ve harcamalarının toplumsal cinsiyet dirliğine katkı potansiyellerini tartışmaya açmayı umuyoruz.

Bu doğrultuda Türkiye için oluşturduğumuz yapabilirlikler listesini seçilmiş il belediyelerinin fonksiyonları, sorumlulukları ve siyasi amaçları ile ilişkilendiriyor, kamu hizmet ve harcamalarının toplumsal cinsiyet dirliğine (*gender well-being*) katkı düzeyini belirlemeye çalışıyoruz. Bunu da üç aşamada yapıyoruz. Birincisi, dirlik temelli yapabilirlikler listemizin ışığında belediye politika belgelerinin toplumsal cinsiyet denetimini yapıyoruz. İkincisi, belediye fonksiyonlarından bu yapabilirlikler ile eşleşenlere ayrılan harcama

13 Resmi Gazete, 6 Aralık 2012, Sayı: 28489; Resmi Gazete, 22 Mart 2013, Sayı: 28595.

miktarlarının dökümünü yapıyoruz. Üçüncüsü, yapabilirlikler listemizi belediyelerin hizmet sunumu ve yararlanıcıların beklentileri ile ilişkilendiriyor, böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini azaltmak için gerekli politikaları ve bütçe yapılandırmasını belirlemeye çalışıyoruz. Kısaca mevcut yapıyı toplumsal cinsiyet dirliği açısından dönüştürmeyi hem politika tasarımı hem de kaynak dağılımı boyutları ile ele alıyoruz.

Yukarıdaki ilk iki aşamanın ürünleri esas olarak masa başı çalışması ve atölye toplantısı ile oluşmuştur.¹⁴ Üçüncü aşamada bu ürünlerin gerçeklikle sınanması için saha çalışması yapılmıştır. Seçilen illerdeki belediye yetkilileri ile görüşmeler hizmet sunumunun politika metinleri ile karşılaştırılmasını, mahallelerdeki kadınlarla görüşmeler ise bu hizmetlerin kadın yararlanıcılara ulaşma biçim ve düzeylerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.10 kenti kapsayan saha çalışmaları Ekim 2013-Ocak 2014 döneminde tamamlanmıştır.

Çalışmamızın hem akademik düzeyde hem de uygulama düzeyindeki özgün katkıları şöyle özetlenebilir:

Uluslararası literatürde uygulaması henüz çok yeni olan DTCDB yaklaşımı Türkiye bağlamında ilk kez uygulanmıştır. Bu çerçevede, diğer TCDB çalışmalarından farklı olarak, kamu politika ve hizmetlerinin yerleşik nüfusun toplumsal cinsiyet dirliği üzerindeki doğrudan etkisi irdelenmiştir.

DTCDB yaklaşımının Türkiye uygulamasında yapabilirlikler matrisinin yerel yönetimlerin doğrudan sorumluluk taşıdığı alanlara göre önceliklendirilmesi, bu yaklaşımın uluslararası uygulamalarından metodolojik olarak farklılaştığı noktadır ve bu anlamda da uluslararası literatüre bir katkı niteliğindedir. Diğer yandan, DTCDB yaklaşımı ile Türkiye’de yerel yönetimler düzeyinde TCDB literatürüne de açılım getirilmiştir.

Dirlik kavramının çok boyutlu ele alınması gerektiğinden hareketle, yerel yönetim düzeyinde farklı öznel ve nesnel ölçütlerin bir araya getirilmesi ve bu ölçütler yardımıyla farklı alanlarda bireylerin yapabilirliklerinin ve dirliğinin incelenmesi, yine Türkiye çalışmalarında henüz araştırılmamış bir alandır. Bu bağlamda, dirlik kavramı kadınlar ve erkeklerin yapabilirliklerinin bir listesi olarak tanımlanmış ve bu liste merkezi/yerel yönetimin fonksiyonları, sorumlulukları ve siyasi amaçları ile ilişkilendirilmiştir. Böylece, yapabilirliklere ilişkin farklı işlevselliklerin çeşitli göstergeler yoluyla kadın-erkek ayrımında incelenmesi, yereldeki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmuştur.

¹⁴ Atölye toplantısının kapsamı için bkz. Günlük-Şenesen vd., TÜBİTAK SOBAG projesi, no.112K481, 2014.

Kadın Dostu Kent Projesi'nde kapsanan ve kapsanmayan örnek kentlerdeki yerel kamu politikası uygulamalarının toplumsal cinsiyet eşitliğine katkısının araştırılması, bu çalışmanın önemli katkılarındanıdır. Örnek kentlerde yerel yönetim uzman ve yöneticileri ile yapılan yüz yüze görüşmeler toplumsal cinsiyet odaklı bütçe tasarımı ve cinsiyet eşitsizliklerinin giderilmesi konusunda daha fazla farkındalık yaratacak şekilde yürütülmüştür. Kentlerdeki kamu hizmetlerinin yararlanıcılarıyla yapılan yüz yüze görüşmelerde, hizmetlere erişim konusundaki sorunlar belirlenmiştir.

Çalışmamızda, belirtilen özgün katkıların kuramsal arka planını kamu politikalarının kamu kaynaklarının dağılımı ile ilişkisini toplumsal cinsiyet bağlamında kuran TCDB'yi ana hatlarıyla tartışarak, belli başlı uluslararası örnekleri ele alıyoruz. DTCDB'nin dayandığı dirlik tanımı ile yapabilirlikler yaklaşımını ve listesini ayrıntılı tartışıp çalışmamızda geliştirdiğimiz bütçe çözümlemesi yöntemini ayrıntılı olarak sunuyoruz. Ardından 10 ilin her biri için toplumsal cinsiyet denetimi ve bütçe çözümlemesiyle DTCDB uygulamamız ve hizmet sunanlarla yararlananların görüşlerini içeren saha bulguları yer alıyor. Son bölümde bulgularımızın ışığında KDK taahhüdü olan ve olmayan kentlerin karşılaştırmalı değerlendirmesini yapıyor ve politika önerilerimizi sunuyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe¹

1 Bu bölüm Günlük-Şenesen'e (2013) kısmen dayanmakla birlikte geliştirilmiş ve güncellenmiştir.

Kamu bütçeleri merkezi ve/ya da yerel yönetimlerin kısa ve uzun dönemli politika hedefleri doğrultusunda yapılacak harcamalar ile bunların öngörülen finansman kaynaklarının planıdır. Gerçekleşen harcama ve gelirlerin dökümü de uygulanmış olan politikaların, yerine getirilmiş olan kamu faaliyetlerinin mali yansımalarıdır (Schiavo-Campo, 2007; Shah ve Shen, 2007). Bu faaliyetleri yürüten, kamu hizmetlerini üreten kurumların bütçeleri bir araya getirildiğinde merkezi/yerel yönetim düzeyinde aynı tutarlı çerçeve içinde bütçenin ekonomik (personel, yatırım, cari vb.) ve fonksiyonel (eğitim, sağlık, güvenlik vb.) bileşimi izlenir. Yerel kamu hizmetlerinin önemli bir bölümü küçük ölçekte, örneğin Türkiye’de belediye tarafından üretildiğinden, yerel politikaların yerel bütçelere yansımalarını izlemek daha kolaydır.

Kamu bütçeleri teknik muhasebe belgeleri olarak görünseler de arka planda iktisadi, siyasi, toplumsal öncelikler ve tercihler vardır. Bu da kamu hizmetlerine ilişkin harcama (eğitim, sağlık ya da yol, maaş vb.) ve gelirlerin (vergi, harç, borç, yardım vb.) bileşiminin hem toplumdaki kaynak dağılımını belirlediği, hem de toplumdaki kaynak dağılımı tarafından belirlendiği anlamına gelir. Bu etkileşimin ana çerçevesini ise benimsenen makroiktisat politikaları ile sosyal politikalar çizer. Genelde bu politikaların, özelde ise sunulan kamu hizmetlerinin toplumdaki sonuçlarının cinsiyet boyutu vardır (Stotsky, 2006b). Kadınların ve erkeklerin öncelikleri ve fırsatları arasındaki farklılıklar politika tasarımı ve uygulamasında gözönüne alınmadığında politikaların mali yansımalarını kapsayan bütçe de cinsiyetlerarası eşitsizliğin üretilmesinin aracı olmaktadır. Öte yandan, kamu politika tasarımı da top-

lumsal cinsiyet eşitliğinin gözetilmesi hedefiyle eşleşen bir bütçe kamusal kaynak dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesinin aracıdır. Kamu veri tabanlarında yararlanıcıların cinsiyet (kadın, erkek, kız çocuk, oğlan çocuk) temelinde dökümü yaygınlık kazanmadığından, bir bölümü doğrudan, bir bölümü de dolaylı olan mali yansımaların da cinsiyet boyutunu ortaya koymak neredeyse olanaksızdır (Elson, 2006: 32, 67; Günlük-Şenesen, 2010, 2013).

Feminist iktisat literatüründe tartışılan bu sorunsal özellikle Avrupa, Avustralya ve Güney Afrika'daki sivil toplum kuruluşlarınca evrensel insan hakları ve ulusal vatandaşlık hakları bağlamında gündelik yaşam ile ilişkilendirilmiştir. Bu çerçevede sürdürülen etkinliklerin katkısıyla konu, kadınların güçlendirilmesini stratejik hedef olarak belirleyen Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşların gündemine 2000'li yıllarda yerleşmiştir (Elson, 2006; Klatzer ve Neumayr, 2006). Bu hedef doğrultusunda kaynak tahsisinin de gözetilmesi artık toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe (TCDB) (*gender responsive budget-GRB*) olarak yerleşiklik kazanmıştır.

Avrupa Parlamentosu 2003 yılında kabul ettiği bir dizi kararla kamu politikalarının kadınlar ve erkekler üzerindeki etkilerinin izlenmesini, kamu bütçelemesinin her aşamasında cinsiyetlerarası eşitlik perspektifinin hâkim olmasını, gelir ve harcamaların cinsiyet eşitliğini sağlayacak biçimde yapılandırılmasını öngörmektedir (EP, 2003). Avrupa Konseyi'nin yaptığı tanımla TCDB yapımı toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırmanın bütçe sürecinde uygulanmasıdır. Bunun anlamı cinsiyetlerarası eşitliği sağlamak için bütçelerin cinsiyet temelinde ele alınması, bütçeleme sürecinin her aşamasında toplumsal cinsiyet perspektifinin içerilmesi ve gelirler ile harcamaların yeniden yapılandırılmasıdır (COE, 2005: 10).¹

Görülüyor ki hem merkezi hem de yerel düzeydeki kamu politikalarının temelini oluşturan kamu yararı cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesini de kapsamakta ve bu dönüşümün kamu kaynaklarının kullanım biçimine yansımaları öngörülmektedir. Uygulama aşamaları açısından düşünürsek, kamu politikası tasarımı cinsiyetlerarası eşitsizliğin bir sorun olarak belirlenmesi başlangıç noktasıdır. Ardından, çeşitli göstergelerle eşitsizlik alanlarının saptanması ve eşitsizlikleri gidermek için ayrıntılı bir yol haritasının oluşturulması gerekir. Bu yol haritasının uygulanması kaynak tahsisine bağlıdır. Özetle, kamu kaynaklarının hakça kullanımı ve kamu gelirlerinin yükünün hakça üstlenilmesi bütçenin kadın ve erkeklerin, kız ve oğlan çocukların yararlanmalarına

1 İzleyen dönemlerde de bu yönde bir dizi karar alınmış ve faaliyet yürütülmüştür. Örneğin bkz. COE (2006, 2009, 2013).

rına göre yapılandırılmasını gerektirir (Günlük-Şenesen, 2009, 2010; IPU 2004, 2007). TCDB yaklaşımı makroiktisat politikasının maliye ayağının sosyal politika ile bağının kurulmasına altyapı oluşturmaktadır. TCDB, bütçe mevzuatının ve tekniğinin dönüşmesini gerektirse de sadece teknik bir düzenlemeye indirgenemeyeceği, tek başına bir hedef olamayacağı açıktır.

TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇEYE FARKLI YAKLAŞIMLAR

Ülkelerin gerek kamu yönetim yapılarındaki ve gerekse bütçe yapımı süreçlerindeki çeşitlilik nedeniyle TCDB için üzerinde uzlaşılmış standart bir biçim bulunmadığını baştan belirtmek gerekir (Günlük-Şenesen, 2013). Ülkelerin ya da ülke içinde bölgelerin gelişmişlik düzeylerindeki farklılıklar yaklaşım farklılıklarını da beraberinde getirmektedir. Aynı şekilde düzey (merkezi ya da yerel) farklılığından kaynaklanan ölçek (nüfus, alan) çeşitlilikleri de vardır.

Bütçelerin hem harcama hem de gelir yapılarına odaklanan TCDB yaklaşımının literatürdeki yaygın örneklerine harcamalar açısından baktığımızda, öncelikle eğitim, sağlık, ulaşım, spor, güvenlik ve bakım gibi başlıca kamu hizmetlerinin kişi başına maliyetlerinin ve kadın-erkek kırılımında yararlanıcı sayılarının dökümünün yapıldığı görülmektedir. Bu sayede her bir kamu hizmeti için kadın-erkek kırılımında toplam harcama miktarları açığa çıkarılmakta ve her bir kamu hizmeti için yapılan toplam harcama içindeki paylar görünür kılınmaktadır. Bununla birlikte, kişi başına maliyet her zaman hesaplanmayabilir, kimi hizmetlerin yararlanıcısı sadece kadın, kimisi ise sadece erkek olabilir. Teknik açıdan da harcama yapısının yararlanıcılar ile birlikte bütçe sistemindeki fonksiyonel ve ekonomik bileşimi ile ilişkilendirilmesi gerekir (Günlük-Şenesen, 2013). Açıkta ki, bu ve benzeri ayrıntılar hem hizmetlere erişim açısından hem de kaynak kullanımı açısından cinsiyetlerarası karşılaştırmanın somut temellerini oluşturmaya olanak sağlar, eşitsizlikleri gösterir.

Benzer biçimde bütçelerin gelir yapılarına odaklanan TCDB yaklaşımı, gelir ve kurumlar vergisini, mülkiyet üzerinden alınan vergileri ve tüketim üzerinden alınan vergileri kadın-erkek kırılımında ayırtırmakta, kamunun gelir kaynaklarının cinsiyete göre bileşiminin dökümünden toplumsal (mülkiyet, gelir gibi) ve yasal (sosyal güvenlik, miras, kefalet gibi) yapılarıdaki eşitsizlik alanlarını görünür kılmaktadır. Hadziahmetovic vd.'de (2013: 92-93) de vurgulandığı gibi, böylece eşitsizliği azaltmaya yönelik politika alanlarının ve düzeltme maliyetlerinin belirlenmesinin alt yapısı oluşturulur.

Kamu politikalarının finansman boyutunun, özellikle de harcamaların toplumsal cinsiyet açısından değerlendirilmesinin getirdiği akademik ve pratik bilgi birikimi ile uluslararası kuruluşların kadınların durumunun iyileştirilmesine öncelik veren kalkınma yardımı uygulamaları birbirlerini karşılıklı beslemiş, bunun sonucunda ise çok zengin bir literatür ortaya çıkmıştır (Barnett ve Grown, 2004; COE, 2005; Elson, 2006; Sharp, 2003; UNIFEM, 2002, 2010; Woestman, 2009). Bu literatürün bir bölümünü Quinn (2009) gibi yol gösterici el kitapları oluşturmaktadır.² Yakın dönemdeki Bergmann (2005), Klatzer (2008), Rubin ve Bartle (2005), Sen (2000), Sharp ve Austen (2007), Stotsky (2006a) çalışmaları TCDB'yi maliye disiplini içinden ele almakta, mevzuatın yanında maliye bürokrasisinin de dönüşmesi gereğini ortaya koymaktadır.³

Öte yandan, Hadziahmetovic vd.'de (2013:121) belirtildiği gibi, özellikle yakın dönemdeki küresel kriz ortamında Avrupa kamu politikasında cinsiyetlerarası eşitsizlik önceliğini kaybetmiş görünmektedir. Oysa kriz dönemlerinde kadınların doğrudan ve dolaylı olarak yoksunluklarının arttığı bilinmektedir. Ama genellikle kamu politikalarında bu olgu cinsiyetlerarası eşitsizlik bağlamında değil de sosyal risk ya da yoksulluk bağlamında dolayısıyla bütçede de sosyal transferler ile sınırlı olarak kapsamaktadır. Kuşkusuz bu yaklaşım da yararlanıcılar ve transfer türleri temelinde ayrıştırma yapılabildiğinde TCDB uygulaması kapsamındadır, ancak dar bir alanıdır. Benzer sınırlamalar TCDB'nin sadece kadınlar için yapılan harcama ve düzenlemelerden, ya da kadınlar için ayrı bir bütçeden ibaret olduğu örneklerde de mevcuttur (Günlük-Şenesen, 2013). Ancak, Klatzer'den (2011) de görülebileceği gibi, bu yaklaşım ve yerel yönetim düzeyi TCDB literatüründe giderek ağırlık kazanmaktadır. Bunun kadınların dezavantajlı konumlarının iyileştirilmesi politikalarının küçük ölçekte uygulanma ve finansmanının izlenme kolaylıklarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Türkiye'ye gelince, TCDB konusunda çok yakın dönemde oluşan akademik literatür genellikle uluslararası TCDB literatürünün aktarımını ve bu literatürde yer alan başlıca ülke örneklerinin tanıtımını kapsamaktadır (örneğin bkz. Demir, 2011; Erkan vd., 2012; Genç, 2010a, 2011; Meriç, 2007; Tüngen ve Özen, 2008). Kimi çalışmalar ise bunun yanı sıra bütçe sürecinin siyasi ve iktisadi boyutlarını ele almış ve bu çerçevede Türkiye için merkezi ve/ya

² Bkz. Günlük-Şenesen (2013) ve Hadziahmetovic vd.'deki (2013) kaynakçalar.

³ TCDB literatürünün bir kısmının birbirini tekrar etmesi ve çok sayıda Türkçe kaynağın bulunması nedeniyle burada kaynakçayı sınırlı tutmaya çalıştık. Kaynakçadan görüleceği gibi TCDB ile ilgili İngilizce yazı, rapor ya da sunuşların pek çoğu sivil ya da hükümetlerarası kuruluşların çatısı altında üretilmiş ve açık erişime sunulmuştur.

da yerel kurum bütçesinin toplumsal cinsiyete duyarlı incelemesini yapmışlardır (örneğin bkz. Akduran, 2012; Aksoy, 2006; Cansız, 2009; Genç, 2010b; Klatzer, 2011, Şahin, 2012; Yakar Önal, 2011). Türkiye’de merkezi yönetimin makro düzeydeki politika hedeflerinin toplumsal cinsiyet açısından ve merkezi bütçe bağlamında değerlendirmesi Günlük-Şenesen (2009, 2010, 2013) çalışmalarında, yerel düzeyde TCDB etkinliklerinin bir dökümü ve değerlendirmesi ise Günlük-Şenesen’de (2012) yer almaktadır. Ne var ki, bu birikimin uzun soluklu, kurumsallaşmış uygulamalara dönüştüğünü henüz söyleyemiyoruz. Yerel düzeyde TCDB’yi uygulayan belediye yok denecek kadar azdır (Günlük-Şenesen, 2009, 2012; Yakar Önal, 2011).

TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇE ÜLKE/BÖLGE ÖRNEKLERİ

TCDB yapımının Avrupa’da da dünyanın geri kalan yerlerinde de özellikle merkezi düzeyde tam anlamıyla uygulandığını söylemek güçtür. TCDB yapımı Avusturya anayasasında, Avustralya, Ermenistan, Fas, Kore ya da Hindistan’da kamu politika metinlerinde yer almasına rağmen merkezi yönetim düzeyinde yerleşmiş değildir. Ancak Basel, Bask, Berlin, Endülüs, Kerala, Kiev, Makedonya, Mexico, Modena, Seul bölge ya da kentlerinde olduğu gibi küçük ölçekte ve yerel düzeyde pek çok sayıda “pilot” uygulama vardır. Bu uygulamaların da özellikle Birleşmiş Milletler’in (UNWomen) kalkınma yardım programları içinde kadınların güçlendirilmesini sağlama alt hedefi doğrultusunda yapıldığını görüyoruz. Hadziahmetovic vd.’deki (2013: 206-237) örneklerden de görüleceği gibi bu gruptaki örnekler “TCDB girişi” olarak tanımlanmaktadır. Bu girişimler de çoğunlukla ilgili eğitimleri kapsamakta, yerel yönetim bütçelerinde somutlaştığı henüz gözlenmemektedir. Bundan sonraki bölümde ele aldığımız örnekler yalnızca İngilizce kaynaklardan erişilebildiğimiz ve kamu idarelerinde mali karşılıklarıyla ayrıntılı tablo gösterimine uygun olanlar arasından seçilmiştir; meslek kursu, eğitim vb. tekil kamusal etkinlikleri ise kapsamamaktadır.

Merkezi Yönetim Örnekleri

Avustralya

TCDB uygulamasının merkezi düzeyde başlatıldığı ilk (1984) ülke olan Avustralya’da Kadının Statüsü Bakanlığı Kadın Bütçesi belgesinde şu temel hedefler tanımlanmıştır: Evde ve işyerinde eşitlik, aile ve bakıcılara des-

tek, erkek ve kadın sağlığına destek, şiddeti azaltmak, liderlik ile devlet kurumlarında eşitlik. Bu belgeden derlediğimiz başlıca kalemler **Tablo 1.1**'de özetlenmektedir. Avustralya'da merkezi hükümetin cinsiyet eşitliğine yaklaşımını aile bağlamında ele aldığı görülmektedir. Ancak genç ve yetişkin kadınlara özgü sorunların giderilmesine yönelik hedefleri ve ödenekleri için bu tablo fikir verebilir. Öte yandan, Avustralya hükümetinin aile politikasını sadece kadımlar ile değil erkekler ile de ilişkilendirdiği, kadın ve erkeklerin konumunu eşzamanlı iyileştirmeyi hedeflediği dikkat çekmektedir.

TABLO 1.1
Avustralya 2010-2014 Dönemi İçin Kadın Bütçesi

Konu	Ödenek (4 yıllık) (2010-2014) milyon \$
İş yerinde eşitlik	11,2
Kadın örgütleri	3,6
Kadına yönelik şiddetle mücadele	96,4
Anne-çocuk sağlığı	140,0
Kadın sağlığı veri tabanı	5,3
Erkek sağlığı	16,7
Çocuk okullulaşma desteği	771,9
Genç ve yalnız ebeveyn (çoğu kadın) destek	80,0
Çocuk bakımı	9,7
Ücretli ebeveyn izni	188,5
İnsan hakları	5,7
Engelli istihdamı	7,6
Yoksul istihdamı	71,1

Kaynak: Günlük-Şenesen (2013). Avustralya Kadının Statüsü Bakanlığı, (http://resources.fabcsia.gov.au/budget/2011-12/Womens_Budget_2011.pdf)'den düzenlenmiştir (Son erişim tarihi: 13 Şubat 2014).

Ermenistan

Ermenistan merkezi hükümet programlarının ve bütçesinin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığı başta değindiğimiz kamu politikalarının cinsiyet eşitliği açısından irdelenmesinin yani toplumsal cinsiyet denetiminin öncü bir örneğini oluşturmaktadır. 308 hükümet programının toplumsal cinsiyete göre dökümünün ardından bu alt programların bütçesi belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyete göre durum sınıflandırmasında 0: programın toplumsal cinsiyete duyarlılığının belirlenemediğini ya da toplumsal cinsiyete yönelik olmadığını, 1: programın doğrudan ya da dolaylı toplumsal cinsiyete duyarlı olduğunu, 2: programın güçlü biçimde toplumsal cinsiyete duyarlı olduğunu göstermektedir. **Tablo 1.2**'de bu değerlendirmenin bütçedeki karşılıkları yer almakta-

dır. Buna göre sonuncu gruba ayrılan kaynaklar toplam bütçenin % 6,6'sını oluşturmaktadır. Böylelikle sağlık ile çalışma ve sosyal politika bakanlıklarının programlarının cinsiyete duyarlı, ekonomi, eğitim ile ulaştırma ve haberleşme bakanlık programlarının “cinsiyet körü” olduğu açıkça ortaya konmaktadır.

TABLO 1.2
Ermenistan Bakanlık Bütçelerinin Toplumsal Cinsiyete Göre Dökümü
(milyon dram, 2008)

Bakanlık	Toplumsal cinsiyete göre durum			Toplam bütçe
	0	1	2	
Doğa Koruma	3.540,8	69,2	0,00	3.609,9
Ekonomi	2.071,4	0,00	0,00	2.071,4
Eğitim	3.751,3	0,00	0,00	3.751,3
Enerji	16.637,0	28,2	0,00	16.665,2
Sağlık	6.304,0	30.292,7	9.815,2	46.411,8
Sanat	6.800,1	141,8	0,00	6.941,9
Çalışma ve sosyal politika	5.052,0	33.679,6	1.574,7	40.306,3
Bölgesel yönetim	8.918,6	7.305,4	0,00	16.224,0
Ulaştırma ve haberleşme	23.218,5	0,00	0,00	23.218,5
Tarım	7.113,1	7.014,2	0,00	14.295,4
Toplam	83.406,7	78.531,1	11.389,9	173.495,8

Not: Yuvarlatmadan ötürü toplam tutmayabilir.

Kaynak: Gender Responsive Budget and Gender State in Armenia, Paper 01(10), January 2010, Armenia, Yerevan. Table 16'dan düzenlenmiştir. Economic Development and Research Center (EDRC)-UNIFEM. http://www.edrc.am/images/Publications/Analytical_Papers/grb_2010_eng.pdf. (Son erişim tarihi: 13 Şubat 2014).

Kore

Kore hükümetinin 2006'daki yasal düzenlemelerin ardından 2008 yılında başlattığı TCDB pilot uygulamasının dökümünü veren **Tablo 1.3**'ün ilk bölümünde Cinsiyet Eşitliği Master Planı'ndaki temel alanlar ile bütçe ödenekleri yer almaktadır. **Tablo 1.3**'ün ikinci bölümünde ise hem bakanlıklar, hem de fonksiyonlar açısından ödenek bileşimi açıklanmaktadır. Aynı belgede bu faaliyetlerin etki analizinin de yapılması öngörülmektedir. Kore Cinsiyet Eşitliği ve Aile Bakanlığı'nın web sitesinin TCDB bölümünde bu bakanlık ile maliye bakanlığı ve parlamento arasındaki işbölümü ve yükümlülükleri tanımlanmıştır. Görüldüğü gibi, cinsiyet eşitliğini sağlamak da buna yönelik faaliyetlere ödenek ayırmak da sadece ilgili bakanlığın değil tüm bakanlıkların dahil olduğu bütünlüklü bir yapıda tasarlanmaktadır.

TABLO 1.3
Kore Cinsiyet Eşitliği Master Planı
(2008, milyon won)

Amaçlar	2008 bütçe önerisi
Devlet hizmetlerine aktif katılım	6.599
Sağlık ve refah iyileştirmesi	54.657
İnsan haklarında iyileşme	48.416
Ekonomik kapasite geliştirme	541.140
Bakım hizmetlerine sosyal yardım	1.832.539
Toplumsal uyum ve cinsiyet eşitliği	36.815
Bakanlık	Ödenek
Sağlık, Refah ve Aile Bakanlığı	1.965.900
Çalışma Bakanlığı	396.600
Cinsiyet Eşitliği Bakanlığı	77.900
Fonksiyon	Ödenek
Toplumsal refah	2.457.000
Tarım, ormancılık, balıkçılık	40.600

Kaynak: Günlük-Şenesen (2013). Kim'den (2009) düzenlenmiştir.

Yerel Yönetim Örnekleri

Mexico City Kenti

Mexico kent yönetimi ilk TCDB'yi, ağırlıklı olarak kadınları gözeterek 2008 yılı için hazırlamıştır (Perez-Fragoso, 2009). Bu tasarımın öncülü ise eşitlik odaklı kamu politikası tasarımıdır. Bu doğrultuda oluşturulan 2009 bütçesi **Tablo 1.4**'te özetlenmektedir.

Bu uygulamanın ön hazırlıkları sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile gerçekleştirilmektedir.

Basel-Stadt Kantonu

İsviçre'nin Basel-Stadt Kantonu'nda kamu politikasının toplumsal cinsiyet denetimi ve bütçe analizinin başlangıcı 1996'ya dayanmaktadır. İzleyen dönemde cinsiyet temelli verilerin üretilmesi kamu hizmetlerinden yararlanıcıların dökümünün altyapısını oluşturmuştur. **Tablo 1.5**'te seçtiğimiz kamu fonksiyonları ile yararlanıcıları eşleştiren ortalama harcama değerleri verilmektedir. Yararlanıcıların cinsiyete, yerli-yabancı durumuna ve yaşa göre ayrıştırılması dikkat çekicidir. **Tablo 1.5**'in dayandığı çalışma toplumsal cinsiyet denetimi açısından da öğretici bir örnektir.

TABLO 1.4
Mexico City Kenti, Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Ayrılan Kaynaklar
 (peso, 2009)

Amaçlar

Kamu politikalarının toplumsal cinsiyet perspektifi ile tasarımı	56.296.832
Toplumsal cinsiyet eşitliği kültürü oluşturma	255.444.249
Kadınların işgücü piyasasına eşit koşullarda katılımı	391.773.765
Kadınların sağlık hizmetlerine kolay erişimi	289.648.655
Kadınların iktisadi gelişmenin nimetlerine erişimi	42.981.568
Kadınların haklarını kullanabilmeleri için sosyal içerme olanaklarına erişimi	93.260.506
Kadınların eğitimi	248.641.650
Toplumsal cinsiyet kaynaklı şiddetin azaltılması, engellenmesi, sonuçlarının giderilmesi	185.182.053
Toplam	1.563.229.278

Kaynak: Günlük-Şenesen (2013). Perez-Fragoso'dan (2009) düzenlenmiştir.

Berlin Lichtenberg İlçesi

Almanya'da ulusal düzeyde TCDB yapımı olmamasına karşın, çeşitli kentlerdeki (Berlin, Freiburg, Münih gibi) yerel yönetimlerin TCDB uygulaması yerleşiklik kazanmıştır. Bunun bir nedeni yerel düzeyde yaygınlıkla katkı-

TABLO 1.5
Basel-Stadt Kantonu, Kişi Başına Ortalama Bütçe Harcamaları
 (İsviçre Frangı, 2000)

	Toplam harcama	Genel yönetim	Kamu güvenliği	Eğitim	Kültür ve eğlence	Sağlık	Sosyal refah
Genel	10.030	640	1.030	2.960	880	1.380	2.410
Kadın	9.290	590	550	2.670	900	1.550	2.550
Erkek	10.870	690	1.570	3.300	870	1.190	2.260
İsviçreli	10.110	640	900	2.900	930	1.610	2.420
Yabancı	9.830	620	1.370	3.120	760	770	2.370
İsviçreli kadın	9.440	600	530	2.510	940	1.790	2.600
İsviçreli erkek	10.930	690	1.360	3.390	910	1.390	2.200
Yabancı kadın	8.790	560	590	3.170	750	800	2.370
Yabancı erkek	10.740	680	2.050	3.080	770	740	2.380
0-15 yaş kız çocuk	14.600	930	320	9.910	460	440	2.530
0-15 yaş oğlan çocuk	15.140	960	320	10.050	450	460	2.860
86 yaş üstü kadın	21.630	1.370	320	80	580	8.140	11.140
86 yaş üstü erkek	16.450	1.040	320	80	580	8.850	5.220

Kaynak: Gender-responsive budget analysis in the Canton of Basel-Stadt, Switzerland Office for Gender Equality of the Canton of Basel-Stadt, Statistical Office of the Canton of Basel-Stadt, Women's Council of the Canton of Basel-Stadt, 2008. s. 85-86'dan düzenlenmiştir. http://www.gleichstellungskommission-bs.ch/archiv/publikationen_detail_arch.php?id=96, (Son erişim tarihi: 08 Temmuz 2015).

lımcı bütçeleme sürecinin benimsenmesi ve bu sürece de paydaş kadın örgütlerinin müdahil olmasıdır. Berlin'deki kadın sığınma evlerinin finansman biçimi hem konunun toplumsal çerçevesi hem de bütçelenmesi açısından çok öğreticidir. Özellikle şiddet mağduru kadınlar için her ilçede sağlanan bu olanak merkezi (eyalet) yönetim bütçesi ile karşılanmakta, böylece hem yerel yönetimlerin olası mali kısıtlarının hizmetin sunulmasını kesintiye uğratması önlenmekte, hem de kadınların hareketliliği güvence altına alınmaktadır. TCDB'nin en gelişkin yerel örneklerini gördüğümüz Berlin Eyaleti'ndeki 12 ilçe (Bezirke) belediyesi eyalet maliye başkanlığının saptadığı sınıflandırmayı izlediklerinden ilçeler arasında karşılaştırma yapmak da olanaklıdır (Feiler, 2008; Weinmann, 2007). Buradaki en önemli özellik hizmetlerden yararlananların cinsiyet temelinde dökümünün yapılmasıdır. **Tablo 1.6'**da ayrıntılı bir Lichtenberg uygulaması yer almaktadır. Lichtenberg Belediyesi'nde bütçe planlaması yapılırken belediye hizmetlerinin fonksiyonel sınıflandırmadaki toplam tutarı 100 milyon avroyu aşan 82 alt kalem için kadın ve erkek, kız ve oğlan çocuk ayrımıyla yararlanıcılarının sınıflandırılması yapılmaktadır. **Tablo 1.6'**daki döküm yararlanıcı verisi bulunabilen hizmetleri kapsamaktadır.

Endülüs Eyaleti

Gerek toplumsal cinsiyet denetimi, gerekse ilgili göstergelerin türetilmesi açısından eriştiğimiz en kapsamlı örneğin İspanya'nın Endülüs eyaletine ilişkin olduğunu söyleyebiliriz. TCDB yapımına 2003 yılında girişen Endülüs'te bütçe ile birlikte toplumsal cinsiyet eşitliği etkilerini değerlendirme raporunun hazırlanması yasal zorunluluktur. Bölgesel maliye ve kamu yönetimi bakanlığı 2010 yılında başlattığı G+ programı ile kamu kuruluşlarının aşamalı olarak TCDB uygulamasına geçmesi için hem cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılmasını hem de TCDB'yi kurumsallaştırmıştır (JDA, 2012: 9, 12, 17-18, 219-220). Bu doğrultuda önce kamu kurumlarının faaliyet ve bütçelerinin bireyler üzerinde saptanabilen doğrudan etkileri ile toplumsal cinsiyet etki düzeyleri (G+: yüksek, G: yüksek-orta, g1: orta, g0: düşük) belirlenmektedir. 32.020 milyon avroluk 2012 yılı bütçesinin bu kapsama giren 25.309 milyon avroluk bölümünün % 71'i G+, % 12'si G, % 16'sı g1, % 1'i ise g0 düzeylerindeki programlara dağıtılmaktadır.

Uygulamanın temel dayanağı hizmetlerden etkilenen kişi sayısının cinsiyetler bazında dökümüdür. Ardından faaliyetin cinsiyet eşitliğini sağlama yönündeki işlevi tanımlanmaktadır. Son adımda ise kurumun ve faaliyetin toplumsal eşitliği sağlama kapasitesi belirlenmektedir. Faaliyetler buna göre

TABLO 1.6
Berlin-Lichtenberg Belediyesi TCDB Örneği
(2008-2009)

Kod	Hizmet	Maliyet (euro)	Yararlanıcılar						
			Kişi		%				
			Kadın	Erkek	Kadın	Erkek			
18	Girişimcilik								
76801	Ticaret/Şirket ruhsatları	2.53.473	3.553	12.311	22	78			
76844	Ticaret/Şirket yasal belgeleri	93.970	402	1.394	22	78			
75476	Kent kütüphanesi hizmetleri	1.784.679	984.298	600.535	62	38			
79395	Müzik eğitimi	3.246.324	1.606	1.280	56	44			
79396	Müzik etkinlikleri	222.480	12.256	6.806	64	36			
80	Yetişkin eğitimi								
79027	Eğitim Merkezi (yasa/politika gereği zorunlu dil uyum kursları)	406.590	1.208	558	68	32			
79026	Sunuşlar (ders, eğitim, sınav, kurs, danışmanlık, sergi, istatistik)	1.721.760	10.893	3.723	75	25			
81	Kültür Etkinlikleri Dairesi								
79401	Kültür projelerini destekleme	36.943	1.571	1.048	60	40			
79402	Kültürel altyapıyı destek talepleri	343.803	1.571	1.048	60	40			
79403	Bölge tarihi	204.809	6.090	5.990	50	50			
79404	Kültürel faaliyetler	1.180.651	40.095	29.783	57	43			
1098	Sağlık: Danışma, bakım, yardım, koruyucu hizmetler								
75428	Kriz çözümü (barınma dâhil)	175.179	678	281	71	29			
78716	Psikososyal bakım ve yardım	1.001.464	1.792	1.053	63	37			
78720	Engelli, kronik hastalık, akıl hastalığı, bağımlılık risk gruplarına uzman yardımı	24.446	4	5	44	56			
78724	İlişki sorunları, cinsellik, hamilelik durumları için muayene, bakım ve yardım	251.148	6.604	1.076	86	14			
79371	Engelli ve kronik hastalar için muayene ve yardım	388.309	601	442	58	42			

Kaynak: Günlük-Şenese (2013). Weimann'dan (2007) düzenlenmiştir. % değerler tamsayıya yuvarlatılmıştır.

derecelendirilmekte, bu derecelere göre de toplumsal cinsiyet odağında eşitlik stratejilerinin adımları oluşturulmaktadır. Bu uygulama kapsamında kamu görevlilerinin farkındalığı ve becerileri geliştirilmiş, Endülüs İstatistik Kurumu'nun toplumsal yaşamın her alanında cinsiyet kırılımlı verileri derlemesi, eşitlik göstergeleri oluşturması sağlanmıştır.

495 sayfalık JDA (2012) yayını toplumun ayrıntılı profilini çıkararak, müdahale alanlarını belirlemesi açısından örnek bir çalışmadır. Ne var ki, kamu harcamalarını tablolaştırmaya uygun bir İngilizce belgeye erişemedik. Öte yandan, Endülüs eyaletindeki uygulama kamu gelirlerinin dağılımı açısından sınırlı da olsa elimizdeki tek örnektir. **Tablo 1.7'**de vergi beyannamelerinin sayı ve cinsiyete göre dağılımı görülmektedir.

TABLO 1.7
Endülüs Eyaleti Kişisel Gelir Vergisi Beyanname Dağılımı
(2006-2009)

Yıl	Toplam sayı	Erkek		Kadın	
		Sayı	%	Sayı	%
2006	2.947.780	1.870.022	63,4	1.077.758	36,6
2007	3.096.240	1.930.751	62,4	1.165.489	37,6
2008	3.199.048	1.969.107	61,6	1.229.941	38,5
2009	3.177.853	1.928.648	60,7	1.249.205	39,3

Kaynak: JDA'dan (2012: 256) düzenlenmiştir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Görüldüğü gibi, Endülüs dışındaki TCDB örnekleri kamu harcamalarına ilişkin dökümlerdir, bu örneklerde gelirler ele alınmamıştır. İlgili literatürde özelliklerine değinilse de kamu gelirlerinin cinsiyet temelinde ayrıştırıldığı başka örneğe erişilememiştir. Diğer örneklerin ortak paydası kadınların toplumsal konularının iyileştirilmesine yönelik politikaların finansmanının belirtilmesidir. Yukarıdaki Avustralya ve Kore örnekleri merkezi yönetimin benimsediği cinsiyetlerarası eşitlik politikasının alt bileşenlerinin mali kaynaklarını göstermektedir. Benzer yorum yerel yönetim düzeyinde Mexico kenti için de geçerlidir. Ermenistan örneğinde de Endülüs örneğinde de merkezi yönetim kurumları cinsiyet eşitliğine duyarlı kamu hizmetleri temelinde sınıflandırılmış ve mali kaynak dağılımı belirtilmiştir. Bu açıdan özgün örneklerdir.

Araştırmamız açısından Basel-Stadt ve Berlin Lichtenberg örnekleri, faaliyet kapsamı kısıtlı da olsa, harcamaların yararlanıcı temelinde dökümlerini yaptıklarından, Ermenistan ve Endülüs örnekleri ise kamu kurum ve fonksiyonlarını toplumsal cinsiyet ile ilişkilendirdiklerinden ufuk açıcı uygulamalardır. Kamu hizmetlerinin yararlanıcılarının yaşam kalitesini toplumsal cinsiyet açısından mali kaynaklar ile ilişkilendiren Dirlik Temelli TCDB yaklaşımı için de öncü örneklerdir. Türkiye uygulamasında toplumsal cinsiyet eşitliğini kadınların yapabilirliklerine katkı bağlamında ele alıyor, belediye örgütlenmesi, hizmetleri ve bütçesini bir arada çözümleyerek bu birikimi ile riye taşıyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

Yapabilirlikler ve Dirlik: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçelemeye Alternatif Bir Yaklaşım

DİRLİK NEDİR?

Türk Dil Kurumu'nun *Güncel Türkçe Sözlüğü*'nde "dirlik" kelimesi şu şekilde açıklanır: Yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim, huzur, erinç ve (Osmanlı Devleti'nde) bir hizmete karşılık olmak üzere bir kimseye devletçe verilen aylık veya bir yere bağlı gelir. İngilizce "well-being" kelimesine Türkçe karşılık ararken Gülay Günlük-Şenesen ve Ümit Şenesen'in önerisi ile kullanmaya başladığımız dirlik tüm bu anlamlarıyla terimi neredeyse karşılamaktadır. İnsanın iyi olma hali iyi yaşama, sağlıklı ve huzurlu olma, maddi gelire sahip olma gibi belirli maddi ve manevi koşulların sağlanmasına bağlanmaktadır. Ancak, kavram öznelliği açısından da değerlendirilmelidir; zira, dirlik seviyesi ve algısı, aynı maddi koşullar altında olsalar dahi, kişiden kişiye farklılık gösterebilir.

İngilizce "well-being" terimi yerine kullandığımız dirlik kavramının üzerinde bugün tam olarak uzlaşmış bir tanımı bulunmamaktadır (La Placa vd., 2013). Mcnaught'a göre dirlik bireyden aileye, topluluk/cemaatlere ve toplumun tamamına uzanan çok katmanlı bir yapı içinde anlamlıdır; nesnel ve öznel pek çok faktörün bileşiminden oluşur (Aktaran La Placa vd., 2013). Fiziksel, psikolojik, sosyal ve duygusal durumlardan maddi kaynaklara erişime, çevresel güvenlikten barınma imkânlarına, sosyal ilişkilerden toplumsal katılıma, kişinin kimliğini ifade edebilmesinden toplumsal adalete kadar öznel, çevresel, coğrafi, sosyo-ekonomik ve politik pek çok farklı etken bağımsız biçimde ya da birbiriyle etkileşerek kişinin dirliğini oluşturur. Bu açıdan dirlik karmaşık ve dinamik bir süreçtir.

Dirliğin kadınlar ve erkekler için farklı süreçler olduğunun kabulü refah araştırmalarının ve politika yapım süreçlerinin içeriğini ve seyrini değiştirir. Ana akım ekonomi disiplini hemen hemen her alanda “nötr bir birey” (başka bir deyişle, cinsiyetsiz bir birey) varsayımı yaparak, bu kişinin iktisadi ilişkilerini incelemektedir. Örneğin, bu kişi istediği gibi emek piyasasına girer, belirli ücret ve çalışma koşulları ile karşılaşır, ev içi iş ve bakım sorumlulukları yoktur, gelirini ve yaşamdan aldığı tatmini ençoklaştırmaya çalışır. Oysa gerçekte bu, erkek bireyin tarifidir. Çünkü emek piyasalarındaki katmanlı (çoğu zaman kadınların aleyhine) yapılar nedeniyle kadın ve erkeklerin iş, ücret koşulları, kaynaklara erişimleri farklılaşır; kamu kaynaklarının dağılımı kadınlar ve erkekler için farklılık gösterir; eğitimden sağlığa, aileden kamusal hayata iktisadın konusu olabilecek her alan toplumsal cinsiyet farklılıklarıyla/eşitsizlikleriyle örülüdür. Bu nedenle, dirliğin de toplumsal cinsiyetli bir kavram olduğu göz önünde bulundurularak, buna uygun yaklaşımlar ve analiz yöntemleri geliştirilmelidir.

DİRLİĞİN ÖLÇÜMÜNDE

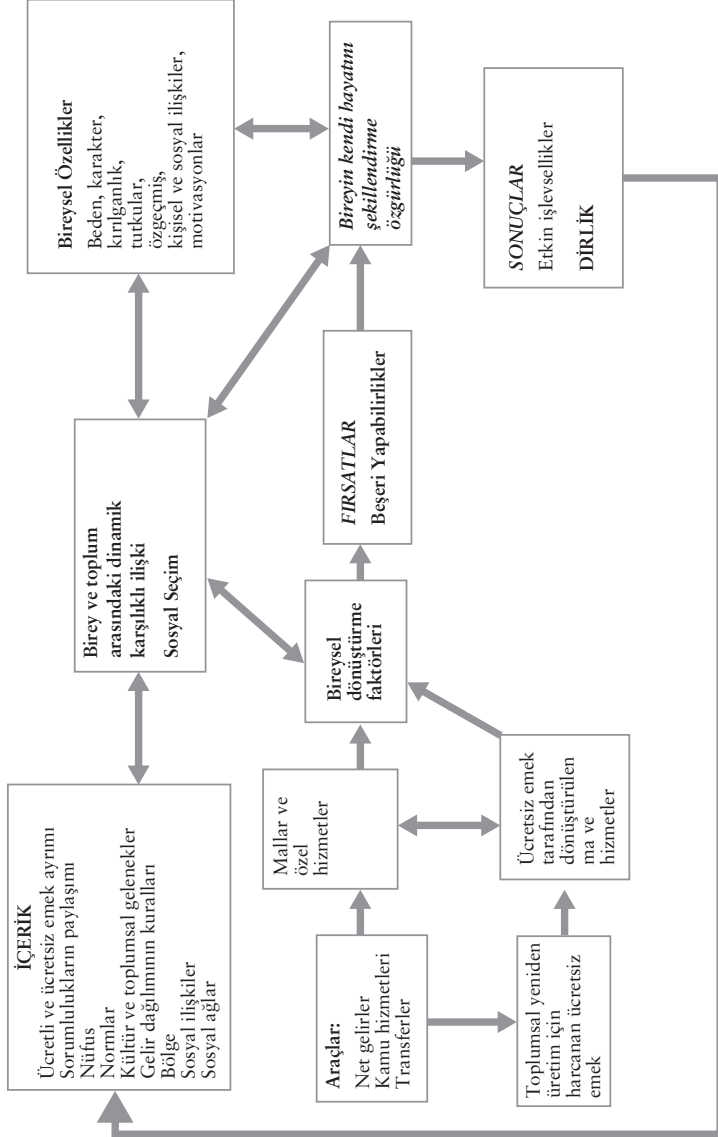
YAPABİLİRLİKLER YAKLAŞIMI: FEMİNİST BİR BAKIŞ AÇISI

Amartya Sen, Martha Nussbaum ve Ingrid Robeyns’in geliştirdiği yapabilirlikler (*capabilities*) yaklaşımı, dirlik meselesine feminist açıdan yaklaşmak için çok elverişli bir çerçeve sunmuştur. Araştırmamızın temelini de bu yaklaşım ve bunun yerel yönetim bütçelerine uyarlanması oluşturmaktadır.

Yapabilirlik yaklaşımının dört temel bileşeni bulunur (Robeyns, 2003, 2008; Nussbaum, 2003) (Şekil 2.1.):

1. İşlevsellikler (*Functionings*) kişinin yapabildiği ve olabildiği durumları anlatır: Eğitimli olma, sokağa çıkabilme, konsere gidebilme, sağlıklı olma, sosyal ilişkiler içinde yer alma gibi.
2. Yapabilirlikler (*Capabilities*) ise bu işlevselliklerin fırsatları olarak tanımlanmaktadır: Kadınların akşam ezanından sonra sokağa çıkabilme fırsatı olması (laf söz olmaması, sokakların aydınlık olması, yeterli ulaşım imkânlarının olması, çevrenin güvenli olması), konsere gidebilmeleri için olanakların (konser, ulaşım, ucuz bilet) sağlanmış olması, eğitim alabilmeleri için erişebilecekleri okulların olması, sağlıklı olabilmeleri için hastanelerin ücretsiz, düşük ücretli ve kolay ulaşılabilir olması gibi.

ŞEKİL 2.1
Yapabilirlikler Yaklaşımına Göre Dirliğin Bileşenleri

Kaynak: Adabbo vd., 2008a, 2008b.

Bu iki bileşen, bu yaklaşımın analiz yapma ve politika geliştirmede en önemli katkısını oluşturur: Refah ve dirlik tepeden inmece bir şekilde üstten tanımlanmaz. Fırsatlar kendilerine tanındığında bireylerin, kendi dirlik tanımları içinde anlamlı buldukları etkinliklerden bir bileşim yapacakları düşünülür. Burada bireyin iyiliği ve kendi yaşam biçimini tasarlaması (eylemlilik - *agency*) esastır; bu açıdan politika tasarımının da katılımcı bir biçimde oluşturulması gereği yaklaşımın literatüre en önemli katkılarından birini oluşturur.

3. Bu da bizi üçüncü bileşene, kişinin “erişimi” olduğu tüm yapabilirlikler kümesine (*Capability set*) getirir.
4. Yapabilirlikler kümesini etkileyen ve oluşumuna katkıda bulunan bir diğer önemli bileşen ise Dönüştürme Faktörleri (*Conversion factors*) olarak adlandırılır. Bununla kişinin kaynakları, bir diğer deyişle mal ve hizmetleri, yapabilirliklere dönüştürmesinde etkili olan faktörler anlatılmaktadır. Bunlar arasında ailevi, çevresel, kurumsal, siyasal, kültürel, dini ve ataerkil yapılar sayılabilir. Örneğin, yerel yönetimlerin (parkların, durak sayılarının ve aydınlatmanın artırılması gibi) kadınların lehine sağladıkları her türlü hizmet pozitif dönüştürme faktörüdür. Kadınların hava karardıktan sonra sokağa çıkamamasının nedeni ataerkil baskı ise, bu da negatif dönüştürme faktörüdür.

Yapabilirlikler yaklaşımı feminist araştırmalarda, özellikle dirlik çalışmalarında oldukça çığır açıcı olmuştur (Robeyns, 2003, 2008, 2010; Nussbaum, 2003). Ekonomi disiplininin tek boyutlu tanımladığı birey yerine “beşeri çeşitliliği” analizin temelini yerleştirir (Robeyns, 2010).

İkinci olarak, bu yaklaşım dirliğin çok boyutluluğunu ve çok katmanlılığını anlamaya yardımcı olur. Örneğin, dirliğin bileşenlerinden yüksek gelirli ve yüksek statülü bir iş sahibi olma gibi maddi imkânlar pek çok kadın için toplumsal ilişkiler ağı içinde yer alma, sevgi ve saygı görme, topluma yararlı hissetme gibi diğer başka faktörlere göre daha az tercih ediliyor olabilir. Kaldı ki, yüksek gelir sahibi olmak her zaman sosyal iletişim, boş zaman, toplanma ve gösteri yapma özgürlüğü gibi pek çok yapabilirliğe erişim anlamına da gelmeyebilir.

“Erişim” pek çok eşitsizliğin temelinde yatan en önemli nedendir. Bir kadının oy hakkı (eğitim hakkı) olabilir ama eğer kadınlar ve erkekler arasında oy oranlarında (veya eğitim oranlarında) farklılık varsa, bunun nedeninin

sorgulanması gerekir, çünkü hakların tanınmış olması o hakların kullanılmasını garanti etmez. Yapabilirlik yaklaşımı erişim perspektifiyle, iktisadi analizde yaygınlıkla göz ardı edilen “haneçi üretim, ücretsiz emek ve bakım emeği” alanlarını öne çıkararak, kadınların ve erkeklerin kaynaklara erişim ve dirlik farklarını bu alanlar üzerinden açıklamanın araçlarını sağlar. Kadınların ev işi ve bakım yükümlülükleri erkeklerle aynı düzeyde istihdam, eğitim, yerel hizmetler, toplumsal faaliyetler ve boş zaman etkinliklerine erişmesini engeller, pek çok yapabilirliği aynı anda etkiler. Haneçi işbölümü, ataerkil baskılar, kurumsal, sosyal, siyasal ve diğer faktörler kişilerin yapabilirliklerini etkileyen dönüştürme faktörleridir. Yapabilirlikler yaklaşımı kavramsal-laştırdığı bu dönüştürme faktörleriyle de eşitsizliklerin açığa çıkarılabilmesini ve giderilmesini en önemli araçlarını sağlar.

Yapabilirlikler yaklaşımının feminist bir analiz için elverişli olmasının bir başka nedeni disiplinler arası çalışmalarda ve çok farklı alanlarda uygulanabilir olmasındandır. Örneğin, Merla ve Baldassar (2011) İtalya, Avustralya ve El Salvador için yapabilirlikler yaklaşımı ile sınır ötesi bakım sorumluluğunun göçmenlerin dirliği üzerindeki etkisini incelemektedir. Yine bir başka çalışmada (Anand ve Santos, 2011) şiddetin cinsiyet eşitsizliğine etkisi yapabilirlikler yaklaşımı ile tasarlanmış bir yöntemle araştırılmaktadır.

YAPABİLİRLİKLER VE BÜTÇELER: DİRLİK TEMELLİ TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇELEME

Yapabilirlikler yaklaşımının son yıllarda bir başka uygulama alanı, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme olarak karşımıza çıkmıştır. Günümüzde uygulanan TCDB uygulamalarından farklı olarak Dirlik Temelli TCDB (DTCDB) bireylerin yapabilirliklerine odaklanır ve özellikle yerel yönetimlerin faaliyetlerinin söz konusu bölgede yaşayan kadın ve erkeklerin yapabilirliklerini ne derecede iyileştirdiğini ortaya çıkarmaya çalışır. Bu gereksinimin nedeni, merkezi/yerel yönetimlerin sundukları mal ve hizmetler, uyguladıkları politikalar ve diğer pek çok fonksiyonların yapabilirlikleri etkileyen en önemli dönüştürme faktörlerinden biri olarak işlev görmesidir. Pek çok durumda kaynaklara farklı biçimlerde erişme imkânına sahip kadın ve erkekler farklı dönüştürme faktörleri ile karşılaşır ve işlevselliklerindeki etkilenim, dolayısıyla bireysel dirlik, kadın ve erkekler için farklı biçimlerde tezahür eder.

Bireylerin dirliğini anlamak kaynakların nasıl kolektif dirliğe dönüştüğünü anlayabilmenin bir önkoşuludur (Adabbo vd., 2011). Kadınlar sadece kamu yönetimlerinin hizmet sunduğu yararlanıcılar değil, aynı zamanda, üç-

retsiz haneîçi üretim ve bakım emekleri ile bireylerin yaşam standartlarını yükselten, hane içinde yer alan tüm bireylerin yapabilirliklerinin iyileşmesine katkıda bulunan kişilerdir. Dolayısıyla, yapabilirlikler yaklaşımı, bireysel ve kolektif dirliğin sağlanmasında etkili olan kadın bireylerin toplumun refah seviyesini yükseltmede oynadıkları kilit rolü görünür kılarak refah analizlerine önemli bir katkı yapar.

Böylece bireysel yapabilirlikler ve işlevselliklerden, piyasa ve piyasa dışı etkinliklere, devlet, firma, aile gibi yapılara doğru “refah sistemi”nin tümü bütünlüklü bir yaklaşımla inceleme konusu haline gelir. Mikro alandan makro alana varılır (Addabbo vd., 2010). Bireysel dirlik, kamusal alanın ve refah politikalarının önemli bir bileşeni haline gelir.

DİRLİK TEMELLİ TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇELEME UYGULAMALARI VE ULUSLARARASI ÖRNEKLER

DTCDB öncelikle yerel yönetim odaklı bir yaklaşımdır ve genellikle üç aşamada uygulanması önerilmektedir (Adabbo vd., 2010; Adabbo vd., 2011).

1. Yerel yönetimlerin fonksiyon ve sorumlulukları ile ilişkili, yerel olarak tanımlanmış bir “yapabilirlikler” listesi
2. İçerik analizi ve buna uygun göstergelerin oluşturulması
3. Bütçeler yoluyla yapabilirlikler ve yerel yönetim politikalarının etkileşiminin incelenmesi

Yapabilirlikler yaklaşımını Amartya Sen’den hareketle geliştiren Nussbaum (2003) “temel insani yapabilirlikler” adını verdiği bir liste oluşturmuştur. Bu listede yer alan 10 temel yapabilirlik şunlardır: Normal bir sürede insanca bir yaşam sürebilme; bedeni olarak sağlıklı olma; bedensel bütünlüğe sahip olma; duyuları, hayal gücünü, düşünme ve mantığını kullanabilme; duygulanabilme; iyiyi ayırt edebilme ve kişinin kendi yaşam planı üzerinde tasarrufu olabilmesi; duygusal yakınlık kurabilme; bitki, hayvan ve çevreyle ilişkili, onlara değer vererek yaşayabilme, oyun oynayabilme/eğlenme, kişinin çevresine toplumsal katılım ve mülk edinebilme yoluyla etkiye bulunabilmesi.

Her bir yapabilirliğin ayrıntılı bir şekilde tanımlandığı bu liste, DTCDB çalışmaları için esin kaynağı olmuştur (Addabbo, 2008; Addabbo vd., 2008a, 2008b; Addabbo vd., 2010). Yapabilirlikler yaklaşımı kamu yönetiminin farklı düzeylerine uyarlanabilmesi açısından da oldukça esnek bir yöntemdir

(Adabbo vd., 2011). Merkezi/yerel düzeyde uygulanabileceği gibi, örneğin, amaç, belirli bir müdürlüğün işlevlerinin incelenmesi ise yöntem, bu müdürlüğe ilişkin yapabilirlikler listesi çok daha ayrıntılı tanımlanarak uygulanabilir; bu müdürlüğün bütçesi ve etkinlikleri bu çerçeveden incelemeye tabi tutulabilir. Ya da araştırmanın kapsamına bağlı olarak, seçilmiş bazı yapabilirliklere de odaklanılabilir (örneğin, uygun iş koşullarında çalışabilme veya sağlık hizmetlerine ulaşabilme gibi) ve yerel yönetimin bu işlevselliklerde ne kadar dönüştürücü olabildiği anlaşılmaya çalışılır.

İlk aşamada, kanunlardan, kendi tüzük ve programlarından yola çıkarak, yerel yönetimlerin yerel halka karşı sorumlulukları belirlenir. Bu belirleme işlemi ne kadar çok katılımcılık içerirse, toplumda TCDB farkındalığının o kadar artması beklenir (Addabbo vd., 2011). Bu sorumlukların yapabilirliklerle ilişkili olduğu, yani, yerel yönetimlerin dönüştürücü olduğu bir yapabilirlikler listesi tanımlanır. Bu liste araştırılan yerel yönetimin özgün koşullarına göre değişiklik gösterecektir. Böyle bir listenin belirlenmesi ölçülebilir, gözlemlenebilir gösterge oluşturmada, bunların takibinde ve politikaların etkisinin değerlendirilmesi sürecindeki en önemli aşamadır.

Yapabilirlikler listesinin hazırlanmasından sonraki aşamada, her bir yapabilirlik için ulaşılabilen makro ve mikro verilerden bir gösterge listesi hazırlanır ve ilgili bölgeye ilişkin “içerik analizi” yapılır. Kadın erkek kırılımında toplanan verilerin yanı sıra, içerik analizi için niteliksel yöntemlere de başvurulabilir. Derinlemesine görüşmeler, odak gruplar bu analize destek sağlar. Örnek olarak, kent veya yerel yönetim düzeyinde derlenen toplumsal cinsiyet kırılımındaki verilerde kadınlarla erkekler arasındaki açık, ulusal ortalamalardan ne kadar saptığı gibi göstergeler yoluyla ortaya konur. Bu işlem bütçe analizlerinden önceki aşamadır.

Üçüncü aşama, yerel yönetim bütçelerinde öngörülen harcamaların yapabilirliklere göre fonksiyonel, idari veya farklı biçimlerde dağılımının elde edilmesidir. Yapabilirlik matrisi, örneğin Bologna Bölgesi için satırların yönetim birimleri, sütunların yapabilirlikler olduğu bir matris şeklinde tasarlanmıştır (Bkz. **Tablo 2.1**) (Addabbo, 2008). Roma İli yapabilirlik matrisi ise Belediye Etkinlikleri bazında (Bkz. **Tablo 2.2**) tanımlanmıştır (Addabbo vd., 2008b). Kamu yönetiminin çeşitli düzeyleri arasındaki etkileşimi veya karşılaştırmaları görebilmek için, yapabilirlikler listesi daha genel tanımlanarak da analiz yapılabilir (Bkz. **Tablo 2.3**).

Söz konusu harcama dağılımları elde edildikten sonra etki analizleri yapılır; yine başta oluşturulmuş içerik analizi veri seti ile karşılaştırmalar yar-

dımıyla kadınlar ve erkekler üzerindeki etkiler gözlenmeye çalışılır. Politika önerileri geliştirilir.

Örneğin, Addabbo, vd. (2010), Modena Şehir Konseyi için yaptıkları araştırmada özel olarak bakım yapabilirliğine odaklanarak belediyenin doğrudan veya dolaylı bakım hizmeti konusunda yaptığı faaliyetleri incelemiştir. Bakım hizmetlerinin etkisinin simülasyon modellemesiyle tahmin edildiği araştırmada, bu hizmetler içerisinde önemli payı olan nakit transferi şeklindeki gerçekleştirilen faaliyetin, özel önlemler alınmadığı sürece, eğitim düzeyi düşük kadınların daha çok evde oturup çocuklarına bakmayı tercih etmeleri ile sonuçlanacağı tespit edilmiştir. Bu örnek, kamusal bakım kurumlarının mevcut olduğu durumlarda dahi, farklı politikaların kadınlar ve çocuklar üzerinde çelişen sonuçlarına dikkat çekmekte ve kamu politikalarının hem tasarrımının hem de etkilerinin çok boyutlu ve bütünlüklü ele alınmasının gereğine işaret etmektedir.

TABLO 2.1
Bologna bölgesi yapabilirlik matrisi: sorumlu birimler bazında harcamalar

Yerel Yönetimdeki Sorumlu Birimler	Yapabilirlikler						
	Bilişsel	Kamusal ve özel kaynaklara erişim	Kendisi ve başkaları için bakım	Sanat ve kültür etkinliklerine katılım	Yeterli ve sağlıklı alanlarda yaşama	Fiziksel hareketlilik	Katılımcı ve aktif vatandaşlık
Müdürlük 1							
Müdürlük 2							
Müdürlük 3							
Müdürlük 4							
...							
....							
....							

Kaynak: Addabbo, 2008.

TABLO 2.2
Roma ili yapabilirlik matrisi: belediye etkinlikleri bazında harcamalar

Bütçe Kalemleri	Yapabilirlikler								
	Bilgiye erişim	Sağlıklı yaşam sürme	İş bulma ve iş yapabilirlik	Kamusal kaynaklara erişim	Yeterli, güvenli ve sürdürülebilir çevresel alanlarda yaşama	Yolculuk	Başkalarının bakımı	Kendisi için bakım: kültür, spor ve rekreasyon	Kamusal hayata katılım ve adaleli bir toplumda yaşamak
Çevre Hareketlilik Borçlar İnsan Kaynakları Emek ve Ekonomi Refah Kültür, Spor, Turizm, Boş Zaman									
Kaynak: Addabbo ve diğerleri, 2008b.									

TABLO 2.3
Yapabilirlikler matrisi: farklı kamu yönetimleri bazında harcamalar

Yapabilirlikler	Belediye	İl Özel Idare	Bölge	Merkezi Yönetim
Eğitim alma, eğitilmiş olma				
Bilgi sahibi olma				
Çalışma				
Kamusal kaynaklara erişim				
Sağlıklı yaşam sürme				
Güvenli hissetme				
Kendisi için bakım				
Başkalarının bakımı				
Kültür sanat etkinliklerine katılım				
Yeterli, güvenli ve sağlıklı barınma				
Fiziksel hareketlilik				
Katılım ve aktif vatandaşlık				
Kaynak: Addabbo, 2008.				

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Türkiye’de Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme

YÖNTEMİN GENEL ÇERÇEVESİ

Çalışmamızın yöntemi önceki bölümde çerçevesi çizilen DTCDB yöntemi-
ne dayanmaktadır (Addabbo 2008; Addabbo vd., 2008a, 2008b; Ad-
dabbo vd., 2010). Bu yöntemi Türkiye koşullarına ve araştırmamızın kapsa-
mına göre uyarlayarak, iki aşamalı biçimde tasarladık. Birinci aşama, beledi-
yelerin bütçelerinin yapabilirlikler yaklaşımı yoluyla toplumsal cinsiyet te-
melli denetiminin yapılması; ikinci aşama ise, seçilen illerde belediyeler (hiz-
met sunanlar) ve yerel halk (yararlanıcılar) ile gerçekleştirilen görüşmeler yo-
luyla yerel yönetim politikalarının kadınlar üzerindeki dönüştürücü etkisinin
irdelenmesidir.

Bu amaçla 10 il seçilmiştir. Kentlerden 5 tanesi Kadın Dostu Kent
(KDK) Birleşmiş Milletler Ortak Programı'na (BMOP) katılan kentler arasın-
dan bölgesel çeşitlilik gözetilerek İzmir, Samsun, Şanlıurfa, Nevşehir ve Kars
olarak belirlenmiştir (Şekil 3.1). KDK taahhütlerini imzalayan kentlerde,
KDK BMOP koordinatörü uzmanlarla da görüşmeler yapılmış, bölgedeki ka-
dınlara güçlendirilmesine yönelik gerek yerel yönetimlerin gerekse ildeki di-
ğer paydaşların etkinlik ve politikaları hakkında bilgi alınmıştır. Kadın Dos-
tu Kentlerde yerel yönetimler tarafından sunulan hizmet ve politikaların top-
lumsal cinsiyet dirliğine ilişkin anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığını sı-
namak amacıyla, bu statüye sahip olmayan ancak seçilen KDK BMOP üyesi
kentlere bölgesel olarak yakın Manisa, Ordu, Diyarbakır, Kayseri ve Erzu-
rum şehirleri de araştırma kapsamına dâhil edilmiştir.

Projenin ilk aşaması, bütçenin tasarımı ve kamu kaynaklarının dağılımı sırasında yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve bunların giderilmesine dönük önlemleri gözetip gözetmediğini sorgulamamıza imkân vermiştir. Böylece, belediyelerin niyet ve hedefleri içinde toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirme ya da eşitsizlikleri pekiştirici yönde işlev görebilecek politikaların olup olmadığını görmek mümkün olmuştur.

İkinci aşamada ise, seçilen 10 kentte belediyelerde ilgili birimlerdeki uzmanlar ve yöneticiler ile ortak toplantılar ve/veya bireysel görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca, kentte kadınların yapabilirliğine etkide bulunabilecek (belediyelerin meslek edindirme merkezleri, gıda bankası, toplum merkezi, çamaşırhane gibi) kurumlara da ziyaretlerde bulunulmuş ve o kurumların yöneticileri, çalışanları ve buralardan yararlananlar ile görüşülmüştür. Araştırmanın bir diğer önemli ayağı olarak, hizmetlerden yararlanması beklenen kesimlerin bu kaynaklara erişimlerinin ortaya çıkarılması amacıyla mahallelerde kadınlar ile görüşmeler yapılmış, her kentte yaklaşık 25 kadın katılımcı ile toplamda 250 görüşme gerçekleştirilmiştir. Böylece, araştırmanın kapsamı içindeki kentlerde toplumsal cinsiyet farkındalığının yerel düzeyde nasıl algılandığı ve yararlanıcıların yapabilirliklerinde bir etki yaratıp yaratmadığı konusunda ipuçlarına ulaşılmıştır.

Saha çalışması sırasında ziyaret edilecek mahallelerin özellikle sosyo-ekonomik statü açısından farklılık arz etmesi gözetilmeye çalışılmıştır. Kent ziyaretleri öncesinde yapılan masa başı çalışması sırasında incelenen yerel yönetim politika dokümanları içinde değinilen ya da başka kurum ve kuruluşlar tarafından kentteki yaşama ilişkin yapılmış ilgili çalışmalarda nitelikleri irdelenen mahalleler varsa, bunlar saha çalışması öncesinde listelenmiştir. Saha çalışması için kentlere gidildiğinde ise, öncelikli olarak kent merkezinde bulunan (büyükşehirlerde ise merkez ilçelerdeki) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ziyaret edilmiştir. Vakıf'taki yönetici ve çalışanlardan hem kentteki mahallelerin genel profiline hem de kurumun faaliyet alanının sosyal yardım olması itibarıyla düşük sosyo-ekonomik statüdeki mahalleler ve bu mahallelerdeki kadınların durumları ve sorunlarına ilişkin bilgiler alınmıştır. Bununla birlikte, belediyelerdeki uzman ve yönetici görüşmelerinde de kentin mahalle profiline değinilerek farklı nitelik arz eden mahallelerin tespit edilmesine yönelik bilgi derlenmiştir. Kent merkezinde kentsel dönüşüme ya da yenilemeye tabi olması söz konusu olan ya da hâlihazırda bu dönüşümün içinde bulunan mahalleler varsa, bunlar da ziyaret edilmek üzere seçilmiştir. Ayrıca, kentte siyasete katılım alanındaki yapabilirliklerin irdelenmesi açısın-

dan muhtarı kadın olan mahallelerin bulunduğu durumlarda hem kadın muhtarların kendileriyle hem de mahallelerindeki kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Bkz. EK 1).

YAPABİLİRLİKLER EVRENİNİN VE GÖSTERGELERİN TANIMLANMASI

DTCDB Türkiye'de daha önce araştırılan bir konu değildir. Bu nedenle uygulamanın strateji ve araçlarını geliştirmek araştırmamızın ilk adımlarından birini oluşturmuştur. Buna göre, öncelikle Nussbaum'un (2000, 2003) "temel insani yapabilirlikler" listesi ve DTCDB konusunda literatürdeki diğer uygulamalar (Addabbo, 2008; Addabbo vd., 2008a, 2008b; Addabbo vd., 2010) ışığında, dönüştürücü faktör olarak yerel yönetimlerin işlev gördüğünü düşündüğümüz bir yapabilirlikler listesi hazırladık. Bu liste oldukça genel başlıklardan oluşuyor gibi görünse de, kadınların dirliğini bütünlüklü olarak değerlendirmemize olanak sağlayan tüm boyutları içermeyi amaçlamaktadır. Bu boyutlar, ücretli istihdama, uygun çalışma koşullarına, eğitime ve sağlığa erişim gibi maddi koşullara erişimin yanı sıra, kadınların kent içindeki hareketliliğini önemli ölçüde kolaylaştıran altyapı ve çevresel düzenlemelere, kadınların yaşamını biçimlendiren bakım sorumlulukları ile ilgili düzenlemelere, boş zaman etkinliklerine, toplumsal ve siyasi yaşama katılımı kolaylaştıracak ve şiddeti önlemeye dönük düzenlemelere kadınların erişimini içermektedir. Araştırmamızın eksenini oluşturan 10 temel yapabilirlik şunlardır:

- A) Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim
- B) Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim
- C) Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim
- D) Bakım Hizmetlerine Erişim
- E) Toplumsal ve Siyasi Katılım
- F) Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim
- G) Parasal Gelire Erişim
- H) Sağlığa Erişim
- I) Eğitim ve Öğrenime Erişim
- J) Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim

Bu liste yerel yönetimlerin yasaları çerçevesindeki işlevlerine bağlı olarak, önem sırasına göre proje ekibi tarafından sıralanmıştır. İncelediğimiz belediyelerin yetki, görev ve sorumluluk tanımlarından çıkarsadığımız bu sıra-

lamaya göre, belediyeler öncelikle, inşaat, altyapı, ulaşım faaliyetleri ile park, bahçeler, sosyal alanlar ve çeşitli rekreasyon alanlarında hizmet sunmaktadır. Bu alanlar, yukarıdaki listede ilk üç yapabilirlik ile ilişkilendirilmiştir.

Dirliğin, önceki bölümde ayrıntılı anlatıldığı gibi, çok boyutlu tanımlanması bunu açıklayabilmek için çok sayıda göstergenin de tanımlanmasını gerektirmektedir. **Tablo 3.1**'de her bir yapabilirlik alanı için göstergelerin bir listesi sunulmuştur. Bu liste kadınların dirliğini açıklayabilecek göstergeler üzerine düşünmek, verilerin hangi düzeyde ulaşılabildiğini görmek üzere hazırlanmıştır. Bazı verilere ulusal, bazı verilere bölgesel veya kent bazında ulaşılabılır olsa da, listedeki pek çok veri sistematik olarak yayınlanmamakta, hatta çoğu hâlihazırda bulunmamaktadır.

Yapabilirlik göstergeleri (**Tablo 3.1**), her bir yapabilirlik alanı için bireysel/demografik göstergeler ile yerel yönetimleri doğrudan ilgilendirebilecek göstergeler olarak ikiye ayrılmıştır. Bu liste daha sonra hem kentlerle ilgili içerik analizlerinin ve matris analizlerinin, hem de saha araştırmasında görüşmeler sırasında kullanacağımız yarı yapılandırılmış soru setlerinin temelini oluşturmuştur. Matris analizleri için, bu listeden hareketle, belediye fonksiyonları ve yapabilirliklerin eşleştirildiği, aşağıda daha ayrıntılı tartışılacak bir gösterge haritası kurgulanmıştır (**Tablo 3.2**). Belediyelerle yapılan görüşmelerde ve mahalle görüşmeleri sırasında **Tablo 3.1**'deki soruların çoğu sorularak kamu politikasının kadınların yapabilirliği üzerindeki etkisi gözlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.1'deki bireysel/demografik göstergeler özellikle saha çalışmasında kentte yaşayan kişilerin durumlarına ilişkin kendi öznel değerlendirmelerini anlayabilmek için tasarlanmıştır. Örneğin, “ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim yapabilirliğinde”, kadınların iş bulurken ve iş kurarken yerel yönetimden destek alıp almadığı; yerel yönetimlerin kurs ve eğitimlerine katılıp katılmadığı; katıldıysa bunların hangisi olduğu; ücretli çalışıyorsa çalışma saatlerinin uzunluğu ve kişilerin çalışmak istedikleri saatlerin ne olduğu; ev içinde ücretsiz çalışıyorsa çalışmak istedikleri saatlerin ne olduğu gibi sorular kadınların bu alanla ilgili belediyelerle kurdukları ilişkiyi ve çalışma yaşamına bakışı kendi tercihleri üzerinden anlamaya dönük sorulardır.

Aynı örnekten devam edilecek olursa, belediyelerin ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim yapabilirliği üzerindeki dönüştürücü etkisini gözlemleyebilmek için şu göstergeler tanımlanmıştır: Belediye tarafından düzenlenen kurslar olup olmadığı; bu kurslardaki öğrenci sayıları ve kadın/erkek oranları; işyeri kurma ve ruhsat alma kolaylığı/güçlüğü; belediye-

nin emek ve istihdamla ilgili bir biriminin olup olmadığı; aktif ve pasif emek politikalarının uygulanıp uygulanmadığı; kadın işyeri sahiplerinin desteklenip desteklenmediği; ruhsat sahipleri arasında kadın/erkek oranı; ne tip işgücü eğitim ve kursları olduğu; bu eğitimlere kaç kişinin katıldığı; bu tip eğitim merkezleri varsa buralarda çocuk bakımı hizmetleri olup olmadığı; işyerlerinin iş sağlığı açısından denetimlerinin ne kadar sıklıkla yapıldığı ve kentte mikrokredi projeleri olup olmadığı gibi. Özellikle bu bölümdeki gösterge ve sorular yapabilirlikler ve yerel yönetim politikalarının etkileşimini açığa çıkaracağı için DTCDB matris analizlerinin de temel çerçevesini oluşturmuştur.

Bütün bunlara ek olarak, belediyenin kurum içinde toplumsal cinsiyet bakış açısını içselleştirip içselleştirmediğini, başka bir ifadeyle, kurum içi faaliyetlere toplumsal cinsiyet eşitliği hedefini yerleştirip yerleştirmedini anlamaya dönük bazı sorular da soru/gösterge setine dâhil edilmiştir: Örneğin, belediyenin kendi personeline yönelik bakım hizmeti olup olmadığı, yerel yönetimde istihdam edilen personelde kadın/erkek oranları ve kota uygulaması gibi sorular irdelenmiştir.

MATRİSLERİN OLUŞTURULMASI VE DİRLİK TEMELLİ TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI BÜTÇE DENETİMİ

Kadınların dirliğinin boyutlarını 10 farklı yapabilirlik temelinde tanımladıktan sonraki adım belediyelerin yetki, görev ve sorumluluklarını incelemek ve temel fonksiyonlarını belirlemek olmuştur. Bunun için seçilmiş belediyelerin kamuya açık belgeleri (stratejik plan, performans programı, faaliyet raporu, web siteleri) taranmış; teşkilat şemaları, müdürlüklerin/daire başkanlıklarının görev tanımları incelenmiştir. Bunun sonucunda belediyelerin üstlendikleri yetki, görev ve sorumluluk alanlarını genel hatlarıyla imar ve şehircilik, çevre, ulaşım, sağlık, itfaiye ve afet yönetimi, kültür ve turizm ve sosyal hizmetler başlıkları altında açıkladıkları gözlenmiştir. Ancak, belediyelerin fonksiyonlarının resmi olarak belirlenen alanlardan daha kapsamlı olduğu açıktır. Örneğin, başta meslek ve beceri edindirme kursları olmak üzere, kimi yerlerde kadın kooperatifi kurulması için verilen destekler, kadınların ürettiklerini satabilecekleri uygun yer ve imkân sağlama gibi etkinlikler, kadınların dirliğini oluşturan en önemli yapabilirliklerden “ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim” alanında belediyelerin dönüştürücü olabileceğini gösterir. Bu nedenle, fonksiyon listemize “emek ve istihdam” işlevi de dâhil edilmiştir.

Bundan başka, yine önemli bir yapabilirlik olan “toplumsal ve siyasi katılım” konusunda belediyeler kayda değer bir işleve sahip olabilecek konumdadırlar. Yerel yönetimler yönetici konumunda temsiliyet, yerel yönetim kararlarına halkın katılımı için yaptıkları etkinlikler, yerleşik halkın belediye-ye ulaşma mekanizmaları ve belediye meclislerinde kadın üye sayısı gibi pek çok yolla kadınların toplumsal ve siyasi katılımını güçlendirebilir, toplumda demokrasi alışkanlıklarını geliştirebilirler. Bu nedenle, resmi belgelerde yer almasa da, belediyelerin bu yapabilirliği etkileme potansiyeli nedeniyle fonksiyon listesine “demokrasi ve katılımcılık” işlevi de eklenmiştir.

Bir sonraki adım, yapabilirlikler listesi ile belediye fonksiyonlarının eşleştirilmesi ve bir matris oluşturarak ilgili göstergelerin bu matrise yerleştirilmesi olmuştur. Örnek vermek gerekirse, kadınların “güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim yapabilirliği”, imar ve şehircilik, çevre ve ulaşım fonksiyonuyla yakından ilişkilidir. Yaşanan çevrede kaçak yapılarla düzensiz bir yapılaşmanın olup olmaması; elektrik, su altyapılarının yeterliliği, düzgün yerleşim yerlerinin olup olmaması, kentteki yol ve diğer altyapı gibi durumlar, çevre kirliliği düzeyi ve bu konuda alınan önlemler kadınların güvenli ve yeterli bir yaşam alanında yaşamasının minimum koşullarını gösterir.

Kadınların kent içinde “yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim” yapabilirliği yerel yönetimin ulaşım ile ilgili iyileştirmelerine önemli ölçüde bağlıdır. Toplu ulaşımın kendi aracına sahip olma ihtimali yüksek olan erkeklerden daha çok kadınların hareketliliğini olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Cebollada-Frontera ve Miralles-Guasch, 2006: 22; Miralles-Guasch, 2006). Toplu ulaşım ücretlerinin düzeyleri, muafiyet veya indirimli seyahat olanakları, durak sayısı, sefer saatleri gibi göstergeler kadınların kent içindeki hareketlilik ve ulaşım imkânlarının sınırlarını belirler.

“Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim” yapabilirliği, başta kadınların ulaşabileceği yeşil alanların, parkların, bahçelerin varlığı (çevre fonksiyonu), diğer yandan yerel yönetimlerin kadınların da katılabileceği konser, gezi, hobi kursları gibi etkinlikler düzenlemesi (kültür ve turizm fonksiyonu), spor merkezleri işletmesi ve bu spor merkezlerinin kadınlardan gelen talepler dikkate alınarak düzenlenmesi (sosyal hizmetler fonksiyonu) ile ilişkilidir.

“Bakım hizmetlerine erişim” yapabilirliği belediyelerin sosyal hizmetler fonksiyonu ile eşleştirilmiştir. Yerel yönetimler tarafından işletilen (varsa) okul öncesi kurum, bakım kurumu, huzurevi, rehabilitasyon merkezi gibi kurumlardan yararlanıp yararlanamama, bu kurumlara erişimin kolay olup ol-

maması, kurum ücretlerinin düzeyi, ailede bu kurumlardan kimlerin yararlandığı gibi durumlar bu yapabilirliğin belirleyenleridir.

Yukarıda anlatıldığı gibi “ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim”, belediyenin emek ve istihdam fonksiyonu ile bağlantılı iken, “parasal gelire erişim” yapabilirliği, sosyal hizmetler fonksiyonu ile ilişkilendirilmiştir. Bunun nedeni bu yapabilirliği istihdamdan elde edilen gelirden ayrı düşünerek aynî ve nakdi sosyal yardımlarla ilişkilendirmemizdir. “Sağlığa erişim” yapabilirliği belediyelerin doğrudan ve dolaylı sağlık sorumlulukları ile eşleştirilmiştir.

Yerel yönetimlerin eğitim ve öğretim faaliyetleri ayrıntılı incelendiğinde, bunların kültür ve turizm ile sosyal hizmetler olarak iki fonksiyon altında sınıflandırılabilceği görülmüştür. Bunun nedeni belediyelerde kültürel eğitim faaliyetleri olduğu gibi, eğitim bursları ile beceri kazandırma eğitimlerinin de sunulabilmesidir ve bu ikisi içerik olarak birbirlerinden oldukça farklı niteliktedir. Nihayet “şiddetsiz bir yaşama erişim” yapabilirliği sosyal hizmetler fonksiyonuyla ilintilidir çünkü yerel yönetimlerin kadına dönük suç ve şiddetle karşı önlemleri, sığınma evi olup olmadığı gibi durumlar kadınların şiddetsiz bir ortamda yaşamasının önkoşullarını oluşturur. Bunlar hizmet olarak sosyal hizmet alanı içerisinde yer almaktadır.

Tablo 3.2'de ayrıntılı bir biçimde sunulan göstergeler matrisi DTCDB analizi yapabilmenin ilk yol haritasıdır. Belediyelerin stratejik planları, performans programları ve faaliyet raporlarında kadınların dirliğini açıklayıcı olabilecek hangi alan ve göstergelere bakılacağı, neyin izinin sürülmesi gerektiği konusunda bize yol gösterir. Bundan sonra, belediye faaliyetleri ve bütçeden bu faaliyetlere ayrılan kaynaklar bu göstergeler yardımıyla denetlenmiş ve bütçe harcamalarının yapabilirlikler ve fonksiyonlar bağlamında matrisi (harcamaların dökümü) ortaya çıkarılmıştır. Burada not düşülmesi gereken önemli bir husus, **Tablo 3.2'**nin kesin sınırlar çizmiyor olması, genel hatlarıyla göstergelere işaret ediyor olmasıdır. Çalışmamız ilerledikçe, her belediyenin özgün yapısına ve etkinliğin spesifik olma durumuna bağlı olarak, başlangıçta öngördüğümüz **Tablo 3.2'**de belirtilen eşleşmelerden farklı yapabilirlikler ve fonksiyon eşleştirmeleri yapılabilmektedir. Bu konuya kısaca üç yapabilirlik üzerinden örnek vermek gerekirse;

- “Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim” yapabilirliği, başlangıçtaki imar ve şehircilik, çevre ve ulaşım fonksiyonlarının yanı sıra, sağlık, itfaiye ve afet yönetimi ve sosyal hizmetler fonksiyonla-

ryla da ilişkilendirilmiştir. Ancak, bütçelerin analizi sırasında karışımıza çıkan belediyelerin sokak hayvanlarına ilişkin bakım hizmetleri, “Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim” yapabilirliği-sağlık fonksiyonu eşleştirmesiyle; belediyelerin itfaiye ve afet yönetimine ilişkin faaliyetleri de “Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim” yapabilirliği-itfaiye ve afet yönetimi eşleştirmesiyle matriste yer almıştır. Belediyelerin hizmet binalarının güvenliğine ilişkin harcamaları ise, “Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim” yapabilirliği-sosyal hizmetler fonksiyonu ikilisine yerleştirilmiştir.

- “Eğitim ve Öğrenime Erişim” yapabilirliği başlangıçta sadece kültür ve turizm ve sosyal hizmetler ile ilişkilendirilmişken, bu fonksiyonlara çevre, sağlık, itfaiye ve afet yönetimi fonksiyonları da eklenmiş; bu sayede, belediyelerin, halkın ve öğrencilerin çevre, sağlık ve afet bilincini yükseltmeye yönelik eğitim çalışmaları da matrise ayrıntılı biçimde yansıtılabilmektedir.
- Çalışmanın başlarında öngörmediğimiz bir başka konu, belediyelerin (özellikle yoğun göç alan İzmir, Diyarbakır gibi büyükşehirlerin) sosyal içermeye ilgili faaliyet ve harcamalarıdır. Bu harcamalar, “Bakım Hizmetlerine Erişim” yapabilirliği sosyal hizmetler fonksiyonu ile eşleştirilerek matrise eklenmiştir.

Belediyelerin bütçelerinden kadınların yapabilirliklerine ayırdıkları kaynakları ayrıştırabilmek DTCDB analizinin en zor kısmını oluşturmuştur. Belediyelerin bütçe verilerine ulaşmak için stratejik planları, performans programları, faaliyet raporları, ödenek ve kesin hesap cetvelleri taranmış ve harcama matrislerinin yapılandırılmasında performans programlarının kullanılmasına karar verilmiştir. Yıllık programlar olan performans programlarında belediyelerin harcama alanlarına/programlarına ilişkin planları, o programlar için ayrılan toplam ödenek tutarları ile birlikte gösterilir. Ancak, bütçeleme tekniği¹ bu programa ayrılan toplam ödeneği gider kesin hesap cetvelleri içinde takip etmesi güç bir parçalı yapıya dönüştürdüğünden, çalışmamızda gerçekleşen harcamayı gösteren kesin hesap cetvelleri değil, planlanan harcamayı gösteren performans programları esas alınmıştır.

Kesin hesaplar yerine performans programında yer alan verileri kullanmamızın diğer sebepleri ise şunlardır: Öncelikle programlar güncel verile-

1 Günlük-Şenesen vd. (2014) içindeki 41 numaralı dipnot, s. 88-89.

ri içermektedir. Belediyelerin hepsinde 2013 performans programı bulunmaktadır. Biçim olarak programlardaki benzerlikler nedeniyle veriler matris hesaplamasında kullanışlı olmakta; en önemlisi, kentler arası karşılaştırma olanağı sağlamaktadır. Planlanan bütçe kaynaklarının incelenmesinin bir sonucu yerel yönetimlerin niyetlerini bu şekilde okuma ve daha sonra bu niyetlerin hayata geçip geçmediğinin sorgulanması imkânını barındırmasıdır.

Bütün bunların ardından, dirlik temelli toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe denetimi şu şekilde gerçekleştirilmiştir: Her belediyeye ait performans programları tek tek incelenmiş, planda yer alan her bir stratejik hedefin ve bununla ilgili gösterge ve faaliyetlerin yapabilirlikler matrisi ile ilişkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Daha sonra ilgili olanlar seçilmiş ve ayrılan kaynak matrisine yerleştirilmiştir. Toplumsal cinsiyet denetimi, kadın erkek kırılımında harcama verisi olmadığı için belirli varsayımları ve stratejileri gerektirmiştir. Doğrudan kadınlarla ilgili hedef ve harcamanın olduğu durumlar ilgili yapabilirlik ve fonksiyonla eşleştirilebilmiştir. Ancak, bu tip harcamalar, tahmin edilebileceği gibi, çok az bulunmaktadır. Bu nedenle, erkekleri de etkilemesine rağmen, kadınların yapabilirlik kümesi ile daha fazla etkileşim halinde olan, kadınların kentteki yaşama imkânlarını iyileştireceğini düşündüğümüz etkinliklere ayrılan harcamalar programlardan ayıklanmıştır. Örneğin, bir kentte yeşil alan ve parkların olması öncelikle kadınları ilgilendiren bir harcama olarak değerlendirilmelidir, çünkü bu hizmetin asıl yararlanıcısının çoğunlukla işe giden erkekler değil, bakım yükünü üstlenen, parka yaşlısını ve çocuğunu getiren kadınlar olması beklenir. Benzer şekilde sağlık hizmeti harcamaları da, kadınların işlevsellik/yapabilirliklerinin önemli bir bileşenidir. Önceliğimiz kadınların dirliğinin hangi etkenler tarafından belirlendiği olduğunda, imar ve şehircilik, çevre, ulaşım gibi her bireyi etkileyen alanlardaki faaliyetleri tasnif etmek kolaylaşmaktadır. Belediye hizmetleri arasından seçimler ilgili etkinliğin kadınların yaşamında erkeklere göre daha fazla önem taşınması beklentimize uygun bir biçimde yapılmıştır. Örneğin, su ve kanalizasyon harcamalarının, atık su arıtma tesisi inşaatının, kaldırım yapılmasının kadınların yaşamında daha fazla önem arz etmesi beklenir. Çünkü kadınlar hane içi üretim ve bakım sorumlulukları nedeniyle içilebilir sağlıklı suya, kanalizasyon şebekesine ve yaşlı, çocuklar ve kendilerinin rahat hareket edebileceği kaldırımlara erkeklere göre daha fazla ihtiyaç duyarlar.

Aslında TCDB yaklaşımlarında kadın ve erkeklerin ayrı ayrı gözetilerek kaynakların etkinliğinin analiz edilmesi esastır. Ancak, yukarıda saydığımız yöntemsel zorluklar nedeniyle, bu projede böylesi bir ayrıma yer vereme-

dik. Türkiye’de kadına dönük eşitsizliğin derinliği ve sorun alanının büyüklüğü nedeniyle, önceliğin kadınların dirliğinin açıklanabilmesi olmasının ve bütçe kalemlerinin kadınların dirliğini etkilemesi koşuluyla belirlenmesinin araştırmamızın amaç, hedef ve kurgusu ile çelişen bir durum yaratmadığı kanısındayız.

Belirtilen seçimler doğrultusunda 3 farklı matris aracılığıyla bütçe denetimi yapılmıştır. Analiz birimleri belediye veya büyükşehir belediyesi ayrımına göre müdürlükler veya daire başkanlıklardır. Her bir kent için planlanan harcamaların dağılımı aşağıdaki kısımlar temelinde incelenmiştir:

- i. Yapabilirlikler – Belediye Fonksiyonları
- ii. Yapabilirlikler – Belediyedeki Birimler
- iii. Belediyedeki Birimler – Belediye Fonksiyonları

Yapabilirlikler ve belediye fonksiyonları kısımlı belediyelerin kaynaklarının hangi sorumluluk ve işlevler üzerinden kadınların yapabilirliğini etkilediğini incelememize olanak sağlarken, yapabilirlikler ve belediyedeki birimler kısımlı, kadınların yapabilirliğinde dönüştürücü olan sorumlu birimlerin açığa çıkmasını ve bu birimlerin bütçelerinden ne kadarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini giderici faaliyetlere ayırdığını görmemizi sağlar. Belediyedeki birimler ve belediye fonksiyonları kısımlı ise yapabilirliklerle ilgili harcamaların birimler ve işlevler temelinde dağılımını, yani, DTCDB’nin idari dağılımını görmemizi sağlamaktadır.

YÖNTEMİN UYGULANMASINDA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Bu yöntemin Türkiye’ye uyarlanması sırasında, gerek yöntemin kendi sınırlılıkları, gerekse Türkiye’deki veri kaynaklarının yetersizliği nedeniyle zorluklar yaşanmıştır. İlk olarak, DTCDB uygulamasının matrislerinin inşası belediyelerin çok çeşitli faaliyetlerinin tutarlı bir biçimde sınıflandırılmasını gerektirmektedir. Bunun için **Tablo 3.2** gibi gösterge yapabilirlikler ve yerel yönetim fonksiyonları için eşleştirmeler öngörülebilse de, analiz sırasında bu sınıflamalara uymayan çok farklı faaliyetlerle karşılaşmıştır. Bu zor seçim sürecinde, farklı uzmanlık alanları olan araştırmacıların uzlaşması sonucu gösterge yapabilirlikler ve yerel yönetim fonksiyonları eşleştirmeleri yapılmış; araştırma kapsamındaki performans programlarının aynı uzmanlar tarafından incelenmesi sağlanarak, seçimlerde iç tutarlılık oluşturulmaya çalışılmıştır.

Veri kalitesi ve erişilebilirliği de hem içerik analizlerini, hem de matris analizlerini zorlaştıran en büyük engellerden biri olarak karşımıza çıkmıştır. Kentlerle ilgili içerik analizi yapabilmemize imkân verecek kadın ve erkek kırılımında karşılaştırılabilir sağlıklı makro ve mikro verilerin kent bazında mevcut olmayışı, hem araştırmanın başında illerin sorunlarının açığa çıkartılmasında, hem de araştırmanın sonunda kamu politikalarının etkilerinin incelenmesinde araştırmayı sınırlamaktadır. Kent bazında kadın ve erkek kırılımında veriler ya hiç bulunmamakta; ya da bulunsa bile erişimi sınırlı olabilmektedir. Örneğin, jandarma, polis ve diğer kurumlar kadın ve erkek kırılımında veri toplasalar bile, bu verilerin üretilmesi, kayıtlanması, dolayısıyla, tutarlılığı konusunda ciddi sorunlar olduğu gözlenmektedir.

Yerel yönetim düzeyinde belediye faaliyetlerinin kadın ve erkek yararlanıcılar açısından sınıflandırılmamış olması, kaynakların buna göre dağıtılmamış olması, hepsinden öte, yararlanıcılarla ilgili etkileri görebileceğimiz kadın-erkek kırılımlı verilerin mevcut olmayışı incelenen bütün kentler için söz konusudur. Belediye düzeyinde toplumsal cinsiyet kırılımlı veriler, personel ya da belediyelere gelen şikâyetler gibi çok sınırlı kapsamda değişken için mevcut durumdadır. Çok az örnekte, yüzme havuzu, kütüphane ve huzurevi gibi tesislerin yararlanıcısı olarak kadın ve erkek verilere rastlanmıştır. Proje boyunca kent bazında göstergelere mümkün olduğunca ulaşılmaya çalışılmış ve sınırlı da olsa 10 kent için karşılaştırmaya olanak sağlayacak ölçüde ulusal, bölgesel, kent bazında veri çeşitli kaynaklardan derlenmiştir.²

Matris analizleri ve bütçe denetimi yaparken karşılaştığımız bir diğer büyük sorun alanı ise, belediyelerin karşılaştırılabilir formatta ve ayrıntıda performans programı hazırlamıyor olmalarıdır. Çok farklı stratejik amaç ve hedefler, bunlarla ilgili çeşitli göstergeler, bunlara ek olarak, performans programlarındaki hedeflerin detaylı kaynağının gösterilmemesi yapabilirlik harcamalarının sağlıklı bir biçimde ayrıştırılmasını, dolayısıyla DTCDB analizlerinin etkinliğini sınırlamaktadır. Kaynakların büyük ölçüde hedeflere göre değil, toplulaştırılmış şekilde sunulması, çoğu kentte yapabilirlikleri ve kadınların dirliğini olumlu yönde etkileyecek harcamaların belirli yapabilirliklere sıkışmasına yol açmakta, kadınların dirliğinin önemli bileşenleri olan, bakım, sağlık, eğitim, ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim gibi diğer yapabilirliklerin yeterince analiz edilememesi sonucunu doğurmaktadır.

2 Bkz. Günlük-Şenesen vd. (2014), 1. Bölüm, Tablo 1.1-1.10.

Bütçe kaynağını ayırtıramadığımız Samsun ve Şanlıurfa’da DTCDB yöntemi uygulanamamıştır. Bu iki ilin performans programlarında kaynakların yapabilirliklere göre ayrıştırılabilir şekilde sunulmaması veya ilgili kaynağın belirtilmemesi nedeniyle matrisler inşa edilememiş; bunun yerine, performans programlarının elverdiği ölçüde kadınların dirliği ile bütçe hedef ve göstergeleri ilişkilendirmeye çalışılmıştır.

Araştırma sırasında karşılaşılan bir başka kısıt da araştırma döneminin 30 Mart 2014 tarihli yerel seçimleri kapsamı olmuştur. Yaklaşan yerel seçimler nedeniyle saha çalışması hedeflediğimizden daha kısa sürede gerçekleştirilmiş, 1 Ekim 2013-17 Ocak 2014 gibi kısa bir sürede 10 kentin ziyaretleri tamamlanmıştır. Bunun nedeni kent karşılaştırmalarının sağlıklı yapılabilmesi için aynı döneme ilişkin politika belgeleri ve bunlara dayanan görüşmelerin gerekli olmasıdır. Bu açıdan saha çalışmasının takvim açısından öne alınması, belediye yetkililerinin Şubat-Mart 2014 aylarındaki seçim çalışmalarının görüşmeleri aksatabilmesi ve Nisan-Mayıs 2014 döneminde ziyaret edilecek kentlerde yöneticilerin değişmiş olabilmesi gibi riskleri de engellemiştir.

TABLO 3.1
Yapabilirlikler Gösterge Listesi

Yapabilirlikler	Göstergeler
A) Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	<p>Demografik / Bireysel bilgiler</p> <p>Hanenin büyüklüğü, yaşayan kişi başına düşen oda sayısı Hanenin temel hizmet ve kaynaklara yakınlığı ve ulaşılabilirliği (eğitim, sağlık, yol, su, elektrik vd.) Hanenin kira / kendi evi olup olmaması, tapu ve mülkiyet durumu Banyo olup olmaması Isıtma türü / ısıtmanın yeterlilik düzeyi Hane reisinin kadın ya da erkek olması / hanedeki karar süreçleri Haneler için temel eşya ve (suya erişim, kanalizasyon) fonksiyonların durumu</p>
	<p>Yerel yönetimlerle ilgili bilgiler</p> <p>Çevrenin, sokakların temizliği Yaşanan çevrede kaçak yapılarla düzensiz bir yapılaşmasının olup olmaması Elektrik, su altyapılarının yeterlilik düzeyi Yaşanan çevrede güvende hissedip hissetmeme Kentteki hava kirliliği düzeyi Kentteki hava kirliliği ilgili yerel yönetimin önlemlerinin düzeyi Kentteki ev stoku (yeterli sayıda ve kalitede olup olmaması) Kentteki hava kirliliği düzeyi Kentteki kamu bina stoku Kentteki yol ve diğer altyapı İş kazası oranı Şiddet ve adi suçlar</p>
B) Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	<p>Demografik / Bireysel bilgiler</p> <p>Eyden dışarı çıkma / seyahat etme nedeni (iş, öğrenim, bakım ve ev yükümlülükleri) Hangi ulaşım yönteminin ve bunun ne sıklıkla kullanıldığı (özel araç, toplu ulaşım, bisiklet, yaya) Toplu ulaşımın ne kadar seyahat edildiği Toplu ulaşım, durak ve istasyonlarda güvenli hissedip hissetmeme</p>

TABLO 3.1 (devamı)

Yapabilirlikler		Göstergeler
	Yerel yönetimlerle ilgili bilgiler	Toplu ulaşıma günün hangi saatinde kadar ulaşılabilirliği Toplu ulaşıma yakınlık / uzaklık Toplu ulaşım biçimlerinden memnuniyet düzeyi Toplu ulaşım ücretlerinin düzeyleri Muafiyet/indirimli seyahat olanakları Toplu ulaşımın günün hangi saatinde kadar ulaşılabilirliği
C) Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Demografik / Bireysel bilgiler	Sinema, konser gibi ev dışı aktivitelere ayrılan zaman Arkadaşlarla ne kadar zaman geçirildiği / nerede zaman geçirildiği Tatile ayrılan zaman Varsa hobilere ayrılan zaman Yerel yönetimlerin düzenlediği etkinliklere katılım Yerel yönetimlerin düzenlediği hangi etkinliklere katıldığı
	Yerel yönetimlerle ilgili bilgiler	Yeşil alanların olup olmaması-parklar, bahçeler Yerel yönetimler tarafından düzenlenen hobi kursları olup olmadığı, varsa neler olduğu Spor merkezleri ve aktiviteleri, hedef kitlesi (çocuk? kadın?) Mahalle konaklarının çeşitliliği Müze, sergi, gösteri ziyaretçi sayısı Konser, etkinlik, vs. katılımcı sayısı Kişi başına düşen, müze, tiyatro, kütüphane, sinema.

TABLO 3.1 (devamı)

Yapabilirlikler	Göstergeler
D) Bakım hizmetlerine erişim	Bakım için harcanan zaman (kadın / erkek) Hanedeki 65 yaş üzeri yaşlının bakımını üstlenenlerin oranı (kadın / erkek) 0-3 yaş grubu arasında okullaşma oranı
Demografik / Bireysel bilgiler	Okul öncesi kurum sayısı (kamu/öze) Bakım kurumu sayısı-huzurevi, rehabilitasyon merkezi-gündüzlü / yatılı Bakım kurumlarından hizmet alanlar Yaşlı bakımevlerinin kapsamı (kurumda kalan sayısı / toplam 65 yaş üzeri bakıma muhtaç nüfus)
Yerel yönetimlerle ilgili bilgiler	Gözümlü faaliyetlere katılım Kurslara / etkinliklere katılım Hane içinde kadına eş tarafından kontrol etmeye yönelik olarak uygulanan davranışlar (TNSA'dan) Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar (TNSA'dan) Yerel yönetimler tarafından düzenlenen kurslara/etkinliklere katılım
E) Toplumsal ve siyasi katılım	Yerel meclislerde temsil yet (kadın / erkek) Kentnin mahallelerinde muhtarlık düzeyinde temsil yet (kadın / erkek) Yerel yönetimlerde yönetici konumunda temsil yet (kadın / erkek)
Demografik / Bireysel bilgiler	
Yerel yönetimlerle ilgili bilgiler	

TABLO 3.1 (devamı)

Yapabilirlikler		Göstergeler
F) Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim	Demografik / Bireysel bilgiler	İş bulurken, iş kurarken, iş yerinden destek alıp alınmadığı Yerel yönetimlerin kurs / eğitimlerine katılım düzeyi Hangilerine katıldığı Ücretli çalışma saatleri ve insanların ne kadar çalışmak istedikleri Ev içinde ücretsiz çalışma saatleri
	Yerel yönetimlerle ilgili bilgiler	Yerel yönetim tarafından düzenlenen kursların düzeyi Bu kurslardaki öğrenci sayıları ve kadın / erkek oranları İşyeri kurma ve ruhsat alma kolaylığı / güçlüğü Yerel yönetimin emek ve istihdamla ilgili bir biriminin olup olmadığı Aktif ve pasif emek politikalarının uygulanma biçimi ve düzeyi Kadın işyeri sahiplerinin desteklenip desteklenmediği / ruhsat sahipliği İşgücü eğitim ve kurslarının çeşitliliği / katılım düzeyi Çocuk bakımı hizmetlerinin düzeyi İşyerlerinin iş sağlığı açısından denetimlerinin düzeyi Yerel yönetimin kendi personeline yönelik bakım hizmetinin düzeyi Yerel yönetimde istihdam edilen personelde kadın erkek oranları / kota uygulaması Mikrokredi projelerinin düzeyi
G) Parasal gelire erişim	Demografik / Bireysel bilgiler	Hanenin net harcanabilir geliri Hanenin net varlıkları Hanenin nihai / toplam tüketimi Geçim durumuna ilişkin subjektif değerlendirme Kira/hane geliri oranı Bireysel gelir (kadın / erkek)
	Yerel yönetimlerle ilgili bilgiler	Sosyal yardımlar (aynı/nakdi, bakım parası)

TABLO 3.1 (devamı)

Yapabilirlikler	Göstergeler
H) Sağlığa erişim	<p>Demografik / Bireysel bilgiler</p> <p>Doğumda yaşam beklentisi Bebek ölüm oranı Özürlülük / kronik hastalık Obezite Kadın sağlığı göstergeleri Doğurganlık tercihleri Üreme sağlığı göstergeleri Yerel yönetimler tarafından sunulan sağlık hizmetleri (varsa faydalanıp faydalanmadığı) Faydalanıyorsa memnuniyeti</p>
I) Eğitim ve öğrenime erişim	<p>Yerel yönetimlerle ilgili bilgiler</p> <p>Yerel yönetimler tarafından sunulan sağlık hizmetlerinin düzeyi Varsa hizmetlerin kapsamı</p> <p>Demografik / Bireysel bilgiler</p> <p>Okullaşma oranları-ilköğretim/ortaöğretim/yükseköğretim Başarı oranları-PISA skorları Yaşamboyu öğrenme</p> <p>Yerel yönetimlerle ilgili bilgiler</p> <p>Yerel yönetimler tarafından düzenlenen kültür ve eğitim faaliyetleri Eğitim bursları Beceri kazandırma eğitimleri olup olmadığı; varsa finansman kaynağı (AB projesi haricinde olanlar)</p>

TABLO 3.1 (devamı)

Yapabilirlikler	Demografik / Bireysel bilgiler	Göstergeler
J) Şiddetsiz bir yaşama erişim		Kentteki kadına dönük şiddet istatistikleri (dayak, ölüm, tecavüz, fiziksel ya da sözlü saldırı) “Sığınma evi olup olmadığımı biliyor musunuz?” sorusu Kentte yaşayanların herhangi bir şiddete uğrayıp uğramadığı ve bunu yaşadıkları mekânda herhangi bir yere iletip iletmediği (kadın / erkek) İlettilerse bunun yeterli olup olmadığı (kadın / erkek)
	Yerel yönetimlerle ilgili bilgiler	Yerel yönetimlerin kadına dönük suç ve şiddete karşı önlemleri / sığınma evi olup olmadığı

TABLO 3.2 (devamı)

	Fonksiyonlar								
	İmar ve şehircilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımçılık
B)Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			Objektif: Kentteki mevcut yol ve diğer altyapı çalışmaları; Toplu ulaşımın hangi saatine kadar ulaşılabilirliği; Toplu ulaşım ücretlerinin düzeyleri; Muafiyet/indirimli seyahat olanakları. Subjektif: Toplu ulaşım yakınlık/uzaklık; Toplu ulaşım biçimlerinden memnun olup olmama; Toplu ulaşım ücretlerinin düzeylerinden memnun olup olmama; Muafiyet/indirimli seyahat olanaklarından yararlanılabile						

TABLO 3.2 (devamı)

Fonksiyonlar

	İmar ve şehircilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaie ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımçılık
C) Bos zaman ve spor etkinliklerine erişim		<p>Objektif: Yeşil alanların olup olmaması, parklar, bahçeler, sayısız ve büyüklüğü</p> <p>Subjektif: Yaşanan çevrenin yakınında yeşil alanların olup olmaması; Yeşil alanlara ulaşımın ve burarlardan faydalanmanın kolay olup olmaması ve ziyaret sıklığı.</p>				<p>Objektif: Yerel yönetimler tarafından düzenlenen hobiler, kurslar olup olmadığı, varsa neler olduğu. Müze, sergi, gösteri ziyaretçi sayısı; Konser, etkinlik vs. katılımı sayısı; Kişi başına düşen müze, tiyatro, kütüphane, sinema.</p> <p>Subjektif: Yerel yönetimler (YY) tarafından düzenlenen hobiler kursları vasa bunlara katılıp katılmadığı; YY tarafından düzenlenen müze, sergi, konser gibi etkinliklere katılıp katılmadığı, ziyaret sıklığı.</p>	<p>Objektif: YY tarafından işletilen, desteklenen spor merkezleri ve aktivitelerinin olup olmadığı, hedef kitlesi (Çocuk? Kadın?); Spor aktivitelerinin çeşitliliği; spor etkinliklerine katılımı sayısı (KE). Subjektif: YY tarafından düzenlenen spor etkinliklerine katılımı; bunlara erişimin kolay olup olmaması, ziyaret sıklığı.</p>		

TABLO 3.2 (devamı)

Fonksiyonlar								
İmar ve şöhretlik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İfaiye ve atar yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımçılık
D) Bakım hizmetlerine erişim						<p>Objektif: Okul öncesi kurum sayısı; Bakım kurumu huzurevi, rehabilitasyon merkezi (günlü/yanlı) sayısı; Bu kurumlardan hizmet alanlar; Yaşlı bakımelerinin kapasite (kurumda kalan sayısı, toplam 65 yaş üzeri bakıma muhtaç nüfus); Bu kurumlardan yararlananların (varsa) ücreti.</p> <p>Subjektif: YY tarafından işlenen (varsa) okul öncesi kurum, bakım kurumu, huzurevi, rehabilitasyon merkezi gibi kurumlardan yaradılmıyazara namına, bunlara erişimin kolay olup olmaması, ücretinin yüksek olup olmaması; Ailede bu kurumlardan kimlerin yararlandığı.</p>		

TABLO 3.2 (devamı)

	Fonksiyonlar							Demokrasi ve katılımçılık	
	İmar ve şehircilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaie ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler		Emek ve istihdam
E) Toplumsal ve siyasi katılım									Objektif: Yerel meclislerde temsiliyet (Kadın/Erkek); Kentin mahallelerinde muhtarlık düzeyinde temsiliyet (Kadın/Erkek); Yerel yönetimlerde yönetici konumunda temsiliyet (Kadın/Erkek); Yerel yönetim kararlarına halkın katılımı için yapılan diğer etkinlikler. Subjektif: Yerel yönetimler tarafından düzenlenen kurslara/etkinliklere katılım katılmadığı; YY kararlarına katkıda bulunulup bulunmadığı.

TABLO 3.2 (devamı)

Fonksiyonlar								
İmar ve şirccilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İdaiye ve atar yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımçlık
F) Ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullama erişim							Objektif: Yerel yönetim tarafından düzenlenen mesleki kurslar olup olmadığı; Bu kurslardaki öğrenci sayıları ve kadın/erkek oranları; Akatif ve pasif emek politikalarının uygulanıp uygulanmadığı; Kadın işyeri sahiplerinin desteklenip desteklenmediği; ruhsat sahipliği; Ne tip işeçici eğitim ve kursları olduğu, kaç kişimin katıldığı; Mikro kredi projeleri olup olmadığı, kredinin koşulları. Subjektif: Yerel yönetim tarafından düzenlenen mesleki kurslara katılım katılıma- dığı; Bu kurslara erişimin kolay olup olmadığı; Kadın işyeri sahibi ise, YY tarafından desteklenip desteklenmediği; Mikro kredi projeleri (varsa) bunlara erişip erişemediği; hangi koşullarda bu kredi alıldığı.	

TABLO 3.2 (devamı)

	Fonksiyonlar								
	İmar ve şehircilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İfaiye ve aler yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımçılık
G) Parasal gelire erişim							Objektif: Sosyal yardımlarını olup olmadığını (nakit/ayını), miktarı; Bakım parası olup olmadığı, miktarı. Subjektif: Yırsa, YY'nin sosyal yardımlarından yararlanıp yararlanmadığı (nakit/ayını), miktarı; Bakım parasından yararlanıp yararlanmadığı miktarı.		
H) Sağlığa erişim				Objektif: Yel yönetimler tarafından sunulan sağlık hizmetleri olup olmadığı; Yırsa hizmetlerin kapsamı; Kullanıcı sayısı. Subjektif: Yerel yönetimler tarafından sunulan sağlık hizmetlerinden yararlanıp yararlanmadığı; Ne sıklıkla kullanıldığı.					

TABLO 3.2 (devamı)

Fonksiyonlar								
İmar ve şehircilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımçılık
I) Eğitim ve öğrenime erişim								
					Objektif: YY'nin tarafından düzenlenen kültür faaliyetleri; Kapsamı: Yararlanan Sayısı, Subjektif: YY tarafından düzenlenen kültür faaliyetlerine erişim; Hangi etkinliklere, frendan düzenlenene sıklıkla katıldığı.	Objektif: YY tarafından düzenlenen frendan düzenlenen eğitim faaliyetleri; Eğitim bursları; Begeri kazandırma eğitimleri; Kapsamı: Yararlanan Sayısı, Subjektif: YY tarafından düzenlenen eğitim faaliyetlerine erişim; Hangi eğitimliklere, ne sıklıkla katıldığı.		
II) Şiddetsiz bir yaşama erişim								
						Objektif: YY'nin kadına dönük suç ve şiddete karşı önlemleri-sığınma evi olup olmadığı. Subjektif: Yerel yönetimin kadına dönük sığınma evinden haberi olup olmadığı, yararlanıp yararlanmadığı; çevresinde yararlanılan kadın olup olmadığı		

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kent Örnekleri

Kars

Politika Metin Analizi

Stratejik Plan 2012-2014

Kars Belediyesi tarafından hazırlanan stratejik plan 2012-2014 dönemine aittir. Plan Belediye'nin faaliyetlerini kurumsal alan, kentsel gelişim ve altyapı alanı ile sosyal ve kültürel gelişim alanı olmak üzere üç temel alan üzerinden irdelemekte ve stratejik hedefler ile bu hedeflere yönelik faaliyet ve performans göstergelerini yine bu üç alan temelinde sunmaktadır (Kars Belediyesi, 2012: 37-41).

Kars Belediyesi'nin stratejik planı YEER imzalanmadan önce hazırlanmış ancak YEER Belediye Meclisi'nde 02.11.2012 tarihinde kabul edildikten sonra plana bir kısım eklenti yapılmıştır. Planın sunuş yazısında Başkan Nevzat Bozkuş, Kars Belediyesi'nin "...özellikle kadın, çocuk ve gençlerin gözetildiği sosyal projeleri de öncelikli olarak uygulama kararlılığında..." olduğunu belirtmektedir (Kars Belediyesi, 2012: ii). Bu kararlılığın YEER imzalandıktan ve Belediye Meclisi'nde de kabul edildikten sonra planın yeniden gözden geçirilmesiyle taahhüt edilmekte olduğu anlaşılmaktadır. Planda Kars Belediyesi'nin organizasyon şemasına ait bölümde, KDK statüsüne ilişkin kısa tarihçeyle Özel Kalem Müdürlüğü bünyesinde kurulan Kadın Çalışmaları Birimi'nin kuruluşu betimlenmektedir. Bu bağlamda "Kentsel hizmetlerde Kars

Belediyesi olarak imzalanmış bulunan taahhütnameler, ortağı olunan proje gereği Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini benimseyen çalışmalar, Kars Belediyesi'nin imkânları doğrultusunda faaliyetlerinde yer alacaktır” (Kars Belediyesi, 2012: 18) ifadesi plan metninde mevcuttur, ancak planın başka hiçbir yerinde bu faaliyetlere yönelik olarak doğrudan tanımlanmış bir hedef görünmemektedir. Öte yandan YEOP'in özellikle kentsel hizmetler alanında altyapı ve kentsel tasarıma ilişkin ulaşım ve rekreasyon alanındaki faaliyetleri stratejik planda (ve performans programında) öngörülen faaliyetlerle örtüşüyor görünmektedir.

Planda Belediye'nin personel yapısına ilişkin veriler eğitim durumu ve personel kadrosu bazında sunulmasına rağmen hiçbir değişken için cinsiyet ayrımında kırım bilgisi yer verilmemiştir (Kars Belediyesi, 2012: 19-21). Fiziksel yapıya ilişkin sunulan verilere bakıldığında kadınların dirliğine etkisi olabilecek fiziki yapılardan park ve bahçeler toplam 15 adet olarak, sosyal-kültürel ve eğitsel tesisler adı altında da birer adet Kadın Dayanışma Merkezi (tahsisli), Spor Sergi Sarayı ve Aynalı Köşk belirtilmektedir (Kars Belediyesi, 2012: 23). Ancak kadınların dirliğine etkileri her bir tesisin kullanım ya da işlevlerine bağlı olarak şekilleneceği için plan üzerinden bir yorum yapmak söz konusu olamamaktadır.

Her bir stratejik alan için tanımlanan sorunların arasında kurumsal hizmet içi eğitimin yetersizliği, uzman kadroların boş olması, deneyimli personelin yerinde kullanılmaması gibi personele ilişkin genel sorunlar dile getirilmekte, bu açıdan da gerek eğitim ihtiyacı gerek personel dağılımının niteliği itibariyle toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış içeren hiçbir çözüm önerisi getirilmemiş olduğu görülmektedir (Kars Belediyesi, 2012: 27). Kentsel gelişim ve altyapı alanına ilişkin sorunların başında bütçe yetersizliği belirtilmekle birlikte altyapıya ilişkin sorunların da kentin gelişim düzeyini yansıtmaması açısından önemli olduğu görülmektedir (Kars Belediyesi, 2012: 28). Sosyal ve kültürel gelişim alanına ilişkin olarak ise ulaşım olanakları, park ve bahçeler, spor tesisleri vb. konulardaki yetersizliklerle birlikte yaşlılar, engelliler, yoksul kesimler gibi farklı gruplara yönelik hizmetlerin eksiklikleri sorun olarak tespit edilmektedir (Kars Belediyesi, 2012: 29).

Planda kentte eğitim düzeyinin yetersizliği, göç, iklim şartları ve nüfusun genel gelir düzeyinin düşüklüğü kentin zayıf yönleri arasında belirtilmektedir. Güçlü yönler arasında kültürel, turistik ve coğrafi özellikler baskın olarak sıralanmakta, kentin 2006 yılından itibaren BMOP kapsamında KDK statüsüne sahip olması, sivil toplum ve diğer paydaşların bu süreçteki katkı-

mı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini tesis etmeye yönelik taahhütleri ve faaliyetleri dikkate alınmamaktadır. Bu planın YEEP'in Belediye Meclisi'ndeki onayından sonra gözden geçirildiği ve revize edildiği bilindiğinden, KDK statüsü unsurunun güçlü yönler arasında sıralanmamış olması dikkat çekmektedir. Yine bu gözlemden hareketle, fırsat penceresi içinde kültürel ve coğrafi nitelikler baskın görünmekte, YEEP'in Belediye'nin stratejik analizine etkide bulunamamış olduğu anlaşılmaktadır (Kars Belediyesi, 2012: 32-34).

Planda, kurumsal gelişim, kentsel gelişim ve altyapı ile sosyal ve kültürel gelişim alanı olmak üzere üç temel alanda toplam 22 stratejik amaç tanımlanmıştır. Kurumsal gelişim alanındaki stratejik amaçlar insan kaynaklarının geliştirilmesi, kurum içi iletişim ile birlikte yönetimin etkinliği ve verimliliğinin geliştirilmesi, birim yönetmeliklerinin uygulamaya konması, belediye hizmet binalarındaki çalışma mekânlarının iyileştirilmesi, mali yapının güçlendirilmesi, hukuki altyapının geliştirilmesi ve teknolojik bilişim altyapısının geliştirilmesini hedeflemektedir (Kars Belediyesi, 2012: 42-43). Ancak gerek eğitimler gerek personel istihdamına yönelik faaliyetlerde toplumsal cinsiyet eşitliği unsurlarının yer almamış olması dikkat çekmektedir. Kentsel gelişim ve altyapı alanında tanımlanan stratejik amaçlar kentsel altyapının, kent içi ulaşımın ve şehrin genel imarının geliştirilmesi ile birlikte kente yakışır belediye hizmet binalarının yapılması, kentsel dönüşüme destek olunması ve hizmet binalarının inşaatının sürdürülmesine yönelik olarak kurgulanmıştır (Kars Belediyesi, 2012: 43-44). Sosyal ve kültürel gelişim alanındaki stratejik amaçlar ise Kars'ta toplumsal dayanışmanın geliştirilmesi, kültürel hayatın zenginleşmesinde destek olunması, ekonomi ve ticaretin geliştirilmesine katkıda bulunulması, toplum sağlığı ve güvenliğine yönelik çalışmaların yapılması, çevre koruma bilincinin geliştirilmesi, kent temizliğinin sağlanması, sportif hayatın geliştirilmesine katkıda bulunulması, nitelikli yeşil alanların miktarının artırılması ile sel, yangın ve afetlere yönelik altyapının geliştirilmesine işaret etmektedir (Kars Belediyesi, 2012: 44-45). Bütün bu amaçlar içerisinde kadınları doğrudan hedefleyen bir amaç bulunmamaktadır ancak kadınların dirliğini etkileyebilecek hedeflerin ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyetlerin bulunduğu görülmektedir. Örneğin, kentsel altyapının geliştirilmesine dair konulmuş olan stratejik amaç kapsamında içme suyu şebekelerinin yenilenmesi, kent temizliğinin sağlanmasına dair konulmuş olan stratejik amaç kapsamında katı atıkların toplanması, sokak ve kaldırım temizliğinin yapılması, nitelikli yeşil alan miktarının artırılmasına dair stratejik amaç kapsamında parkların düzenlenmesi, parklara spor gereçlerinin ko-

nulması, toplumsal dayanışmanın geliştirilmesine yönelik olarak huzurevi yapımına destek sağlanması gibi çeşitli faaliyetler doğrudan kadına yönelik olarak tanımlanmasa da kadınların dirliğini olumlu yönde etkilemektedir.

Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015

Kars, 2005 yılında başlatılan BMOP'a 2006 yılında dâhil olmuştur. BMOP'a ilişkin izleme, destek ve işbirliği sağlamak üzere 2007 yılında bir komisyon olarak Kadın Çalışmaları Birimi Kars Belediyesi Özel Kalem Müdürlüğü'ne bağlı olarak oluşturulmuş, bu komisyon 2012 yılında resmi birim haline gelmiştir. Birimin kurulma amacı "BMOP'u desteklemek, Belediye tarafından yapılacak kadın çalışmalarını bir başlıkta toplamak, kadın çalışmalarına bütçe ayırmak, kadın kuruluşları ile işbirliğini arttırmak, ildeki kadın çalışmalarını izlemek, rapor ve öneri sunmak vb. faaliyetleri icra" olarak ifade edilmiştir (Şenol vd., 2010: 100).

Kars kenti için ilk YEEP 2008 yılında hazırlanarak Belediye Meclisi'nde kabul edilmiştir. Bu araştırma kapsamında incelenen 2013-2015 YEEP ise, 2012 yılında belediye meclisinde kabul edilmiştir.¹ Eğitim, sağlık, istihdam, şiddet, katılım ve kentsel hizmetler olmak üzere toplam altı alanda belirlenmiş stratejik hedefler ve bu hedefleri hayata geçirmeye yönelik tanımlanan faaliyetleri kapsayan YEEP, İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu tarafından hazırlanmıştır. Planda özellikle kentsel hizmetler alanında kadınların *kentsel altyapı ve hizmetlere* erişiminin güçlendirilmesi hedefine yönelik tanımlanan faaliyetler için temel sorumlu olarak Belediye tanımlanmaktadır. Belediye, ayrıca, *sağlık ile şiddet* alanlarındaki bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları ile *katılım* alanında Belediye Meclisi'ndeki Eşitlik Komisyonu üzerinden kapsayıcı bir yaklaşımla toplumsal cinsiyet eşitliği tesis etmeye yönelik faaliyetlerde de diğer kurumlarla birlikte ortak sorumlu olarak belirtilmektedir.

YEEP'in *kentsel hizmetler* bölümü, öngörülen faaliyetlerin kapsamı itibariyle Kars Belediyesi'nin doğrudan sorumlu kılındığı bir alandır. Bu alanda özellikle cinsiyete duyarlı kentsel altyapı ve hizmet sunumunun güçlendirilmesi hedefine ilişkin tanımlanan faaliyetlerde, hizmet birimlerindeki personele toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri, bütçe ve planlama birimlerindeki personele ise ek olarak TCDB eğitimlerinin sunulması cinsiyete duyarlı bütçe planlaması ve uygulamasının gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Ayrıca, kadınların kentsel altyapı ve hizmetlere erişimlerinin de güçlendirilmesi amaç-

1 YEEP metnine doğrudan erişim için bkz. <http://www.kadinstokentler.com/content/docs/yeep-kars.zip> (Son erişim tarihi: 7 Temmuz 2014).

landığından kentte öncelikli olarak altyapı ve diğer hizmetlerden kaynaklı sorunların kadınlara olumsuz etkisini gidermeye yönelik faaliyetler listelenmektedir. Bu faaliyetler; ulaşım alanında toplu taşıma hizmetinin tarife, durak, araç nitelikleri gibi konularda kadınların ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi, şehir içindeki kaldırımların rampalı, alçak ve geniş biçimde oluşturulması, çevresel düzenleme açısından kentin her yerinde yeterli düzeyde aydınlatmanın sağlanması, mevcut park ve bahçelerin yenilenmesi, yenilerinin yapılması, toplu konutların bulunduğu alanlarda kültürel ve kentsel tüm hizmetlere erişim olanaklarının sunulması, boş zaman etkinliklerine yönelik olarak şehir merkezinde kadınların yararlanabilecekleri bir kültür ve sanat merkezinin açılması, spor salonlarında belirli günlerde kadınlar için ücretsiz spor faaliyetlerinin düzenlenmesi, bakım konusunda yaşlı bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması gibi hizmetleri kapsamaktadır.

Şiddet konusundaki çalışmalar kapsamında mahallelerde düzenlenecek seminer ve eğitimler kadar, kadına yönelik şiddetle mücadele kanununun bilinirliğinin artırılması için okullar, görsel medya vs. gibi pek çok kanaldan tanıtım ve bilgilendirme faaliyetleri yer almaktadır. Bu alanda doğrudan sorumlu kuruluş Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü olmakla birlikte, bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarının yürütülmesinde kentteki çeşitli kurum ve kuruluşların ortak sorumlu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, kentte şiddet mağduru kadınlara yönelik bir ara istasyonun açılması için ASP İl Müdürlüğü sorumluluğunda yürütülecek olan çalışmaların Valilik ve Belediye ile ortak gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

Katılım konusundaki faaliyetlerin bir kısmı kadınların doğrudan siyasal hayata katılımlarını sağlayabilmeye yönelik kadın muhtarların sayısının artırılması, siyasi partilere uygulanacak kotalar eliyle belediye meclisinde kadın temsiline sağlanması, karar mekanizmalarında kadın sayısının ve görünürlüğünün artırılması gibi hedefleri kapsamaktadır. Bir kısmı ise kadınların bizzat yerel yönetim işleyişi konusunda bilgilencmeleri sonrasında izleme mekanizmaları ve aktif katılım biçimleri geliştirmeye yönelik faaliyetlerdir. Bunun önemli bir boyutunu yereldeki tüm kurumların stratejik planlarına YE-EP ile uyumlu olacak biçimde toplumsal cinsiyet eşitliğini dâhil etmeleri oluşturmaktadır. Ayrıca katılım ve izlemenin sağlanabilmesine yönelik olarak meclis gündem ve içeriklerine ilişkin bilgi paylaşımının yapılması da önemli görülmektedir. Burada Valilik bünyesinde kurulmuş olan Eşitlik Birimi ile İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi'nde faaliyet göstermekte olan eşitlik komisyonları temel sorumlu kurumlar olarak belirtilmektedir.

Kars YEEP'te, *sağlık* alanında temel sorumlu kurum İl Halk Sağlığı Müdürlüğü olarak belirlenmiş bulunmaktadır. Kars Belediyesi ise yeni evlenecek olan çiftlere cinsel sağlık, üreme sağlığı, aile planlaması konularında sunulacak eğitimlerde ortak sorumlu kuruluş olarak belirtilmektedir.

YEPP'in, *eğitim* ve *istihdam* alanlarında Kars Belediyesi sorumlu kuruluşlar içinde yer almamaktadır.

Kars Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

Kars Belediyesi bütçesinin yapabilirlikler yaklaşımıyla toplumsal cinsiyet denetimi, Belediye'nin 2013 Performans Programı esas alınarak yapılmıştır. Belediye'nin planlanan hizmet ve harcamalarının ne kadarının toplumsal cinsiyet dirliğine katkıda bulunduğu, yöntem bölümünde ayrıntılı anlatıldığı gibi, üç farklı matris temelinde incelenmiştir.

- i. Yapabilirlikler-Belediye Fonksiyonları
- ii. Yapabilirlikler-Belediye'nin Organizasyon Yapısı
- iii. Belediye'nin Organizasyon Yapısı-Belediye Fonksiyonları

Kars Belediyesi'nin 2013 için öngördüğü toplam bütçe 49.530.500 TL'dir. Yapabilirliklerle ilişkili harcamalar (30.809.000 TL) toplam bütçenin (% 62,2'si seviyesinde) oldukça yüksek bir bölümünü oluşturmaktadır (**Tablo 4.1**). Bu harcamaların fonksiyonel dağılımı içinde en büyük payı % 45,1 ağırlıkla ulaşımın aldığı görülür; bunu % 20,8 ağırlıkla imar ve şehircilik ve % 19,1 pay ile çevre fonksiyonu izler. Yapabilirlikler temelinde en büyük iki kalemin ise % 53,6 pay ile Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim ve % 33,8 pay ile Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim olduğu gözlenmektedir (**Tablo 4.2**). Bu rakamlardan da anlaşılacağı gibi, toplam harcamaların yapabilirlik kırımında önemli bir yoğunlaşma bulunmaktadır. Sadece iki yapabilirliğe ilişkin harcamalar toplam harcamaların % 87'sini geçmekte; kalan 8 yapabilirlik için planlanan harcama ise toplamın yaklaşık % 13'ü ile sınırlı kalmaktadır. Benzer şekilde, yukarıda sayılan 3 fonksiyonun payı % 85 olurken, geri kalan 6 fonksiyonun toplam ağırlığı % 15 olmaktadır.

En fazla kaynağın ayrıldığı Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğine yönelik harcamaların toplam yapabilirlik harcamalarına oranla fonksiyonel dağılımını ayrıntılı incelediğimizde (**Tablo 4.2**). bunun imar ve şehircilik (% 20,8), çevre (% 15,8), ulaşım (% 11,4), itfaiye ve afet yönetimi

(% 5,2) ve sağlık (% 0,5) işlevlerinden oluştuğunu görmekteyiz. İmar ve şehircilik faaliyetleri içinde içme suyu şebekesinin yenilenmesi ve 2015 yılına kadar atık su arıtma tesisi inşaatının tamamlanması öne çıkarken, çevre fonksiyonu çerçevesinde evsel atık toplamada vatandaş memnuniyetinin artırılması için kaynak ayrılması en büyük harcama kalemi olarak planlanmıştır. Ulaşım ile ilgili olarak tek ve büyük kalem 2015 yılına kadar imarlı ve yeni imara açılan bölgelerde yol ağının her yıl en az 20 km genişletilmesidir. Bölgenin coğrafi olarak afet potansiyeli taşınması nedeniyle itfaiye ve afet yönetimi için tek bir kalemde toplam yapılabirlik harcamalarının % 5,2'si oranında oldukça yüklü bir kaynak ayrıldığı gözlenmektedir. Bunun tamamı başka ayrıntılı açıklama olmadığı için çalışmamızda Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapılabirliği ile ilişkilendirilmiştir. Son olarak, bu yapılabirlikle ilgili sağlık fonksiyonu çerçevesindeki harcama kalemi hayvan barınağının kalitesinin yükseltilmesi ve bakım yapılan hayvan sayısındaki artışla ilgili az miktarda planlanan harcamalardır. Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapılabirliğine yönelik bütün bu harcamalar, Kars Belediyesi'nin Fen İşleri (% 25,6), Su İşleri (% 11,4), Temizlik İşleri (% 8,6), İtfaiye (% 5,2), İmar ve Şehircilik (% 2,3) ve Veteriner İşleri (% 0,5) müdürlüklerinin bütçelerinden yapılmaktadır (Tablo 4.4).

Burada sayılan altyapı harcamalarının çoğu kadınlarla doğrudan ilişkili görünmese de, özellikle ev ve bakım hizmetlerinin sorumlusunun kadınlar olarak görüldüğü toplumumuzda, örneğin, içme suyuna erişimin, kadınların, çocukların ve bakmakla yükümlü oldukları diğer kişilerin dirliğini artıracağı açıktır. İçme suyu şebekesinin yenilenmesi gibi atık su arıtma tesisi inşaatının tamamlanması da bir altyapı etkinliği olmasına rağmen, kadınların temiz bir çevrede yaşamasını olanaklı kılmaktadır. Bu nedenlerle bu faaliyetler çalışmamızda Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapılabirliği altında sayılmıştır.

İkinci önemli yapılabirlik Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim sadece ulaşım fonksiyonu ile ilişkili görünmektedir (Tablo 4.1). Daha ayrıntılı incelendiğinde bu harcamaları oluşturan faaliyetlerin kaldırım ve tretuarların bakımının yapılması, asfaltlama çalışmaları, trafik sinyalizasyon, her yıl birer tane kavşak ve meydan düzenleme çalışması yapılması, yönlendirme tabelaları ve yol işaretleme gibi üst yapı çalışmaları olduğu görülmektedir. Engellilere göre kaldırım yapılması, sokakların çıkılabilir ve yürünebilir hale gelmesi, sadece kent içinde kadınların hareketliliğini kolaylaştırması nedeniyle değil, bakım işinin (yaşlı, çocuk, engelli) kadınların sorumluluğu olması ne-

deniyle de kadınların yapabilirliklerini artırmasını beklediğimiz önemli etkinliklerdir. Bu yapabilirliğe yönelik harcamalar, Kars Belediyesi'nin Fen İşleri ve Ulaşım Hizmetleri müdürlüklerinin bütçelerinden yapılmaktadır ve toplam yapabilirlik harcamalarına oranla Fen İşleri Müdürlüğü'nün payı % 18,5 iken, Ulaşım Hizmetleri Müdürlüğü'nün payı % 15,3'tür (Tablo 4.4).

Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliğine yönelik harcamaların toplam yapabilirlik harcamaları içindeki payı % 4,3 gibi oldukça düşük bir düzeydedir. Fonksiyonel dağılımı itibariyle, çevre (% 2,6), sosyal hizmetler (% 1,3) ve kültür ve turizmden (% 0,4) oluşur (Tablo 4.2). Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim içinde görece en fazla ağırlığa sahip çevre fonksiyonu temel olarak 2015 yılına kadar aktif yeşil alan miktarının % 10 oranında arttırılması ve park, bahçe ve refüjlerin düzenli olarak bakımlarının sağlanması etkinliklerini içermektedir. Sosyal hizmetler fonksiyonu ile ilişkili ise üç yeni parka spor gereçlerinin konması en önemli harcama kalemi olarak dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra her yıl en az bir sportif, en az iki kültürel etkinlik düzenlenmesi, spor tesisleri ve stadyum yapımına destek olunması planlanmaktadır. “Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim” yapabilirliğine yönelik harcamaların düşük bir kısmı Kars Belediyesi'nin Özel Kalem Müdürlüğü (% 0,4), kalan kısmı ise Park ve Bahçeler Müdürlüğü (% 3,9) tarafından karşılanmaktadır (Tablo 4.4).

Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliği, toplam yapabilirlik harcamaları içinde aldığı % 3,6 pay ile Kars Belediyesi'nin, Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim, Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim ve Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliklerinden sonra en çok önem verdiği yapabilirlik alanlarından dördüncüsüdür (Tablo 4.2). Diğer bir deyişle, demokrasi ve katılımçılık konusu sağlık, kültür ve turizm, sosyal hizmetler ve emek ve istihdam işlevlerine göre, Belediye'nin daha fazla öncelik verdiği bir alan olarak öne çıkmıştır. Bu yapabilirlik, demokrasi ve katılımçılık fonksiyonunda tanımladığımız etkinliklerden etkilenmektedir. Ayrıntısına inildiğinde, bu yapabilirliğe ilişkin en büyük üç kalemin sırasıyla, 2015 yılına kadar Kars'ta Belediye çalışmalarını kamuoyuna aktarma, böylece toplumsal dayanışmayı güçlendirme çalışmaları; temsil ve ağırlama faaliyetleri ve birim yöneticileri, muhtarlar ve STK'larla yapılan toplantılar olduğu görülmektedir. Yine bu yapabilirlikle ilişkilendirilebilecek ancak ayrıntısı net bir biçimde programda yer almayan “Kadın Çalışmaları Komisyonu çerçevesinde yapılan çalışmalar” faaliyetinin karşısında herhangi bir bütçe olmaması da dikkat çekmektedir.

Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliğine yönelik harcamalar, Özel Kalem (% 2), Basın Yayın ve Halkla İlişkiler (% 1,5) ve Bilgi İşlem (% 0,1) müdürlükleri tarafından karşılanmaktadır (Tablo 4.4). Özel Kalem Müdürlüğü'nün diğer iki müdürlüğe göre bu yapabilirlik için ayırdığı kaynak görece daha yüksektir ve bu durum, müdürlüğün kadınlara yakınlığı nedeniyle yapabilirlikler üzerinde etkili olma ihtimali açısından olumludur.

Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliğine ilişkin harcamaların payının düşüklüğü (% 1,3) dikkat çekicidir, çünkü bakım meselesi kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasi hayata katılımının, dolayısıyla, kadınların dirliğinin en önemli belirleyicilerindedir (Tablo 4.2). Kadınlar için yaşamsal olan bu yapabilirlik yalnızca sosyal hizmetler fonksiyonu ile ilişkili etkinliklerden etkilenmektedir. Bu alanda belediyenin en önemli kaleminin yaşlılara yardım yapılması olduğu, bunun yanı sıra az miktarda kaynağın üç engelli vatandaşa akülü araba temini, huzurevi yapımına destek olunması ve mezarlığın bakımı ve düzenlenmesine ayrıldığı gözlenmektedir. “Bakım Hizmetlerine Erişim” yapabilirliğine yönelik harcamalar da, “Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim” gibi, Kars Belediyesi'nin Özel Kalem ve Park ve Bahçeler Müdürlükleri'nin bütçelerinden yapılmaktadır. (Tablo 4.4). Bu müdürlüğün Kadın Çalışmaları Birimi'nin de bağlı olduğu müdürlük olması sebebiyle kadınların dirliği için özel bir önemi bulunmaktadır.

Kadınları oldukça yakından ilgilendiren bir alan olmasına rağmen, Sağlığa Erişim yapabilirliğine yönelik harcamaların toplam bütçe içindeki payı ancak % 1,1'dir (Tablo 4.2). Bu harcamayı oluşturan tek kalem ise 2015 yılına kadar mezbaha ve canlı hayvan denetiminde her yıl % 10 artış sağlanmasıdır. Bu da, sağlık alanında Belediye'nin doğrudan hizmetlerinin eksikliğini gözler önüne serer. Sağlığa Erişim yapabilirliğine yönelik bu harcamalar, Kars Belediyesi'nin Veteriner İşleri Müdürlüğü'nün bütçesinden yapılmaktadır (Tablo 4.4).

Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliği yalnızca emek ve istihdam fonksiyonu altındaki tek bir faaliyetten (işyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmesinden) etkilenmektedir ve toplam yapabilirlik harcamalarından % 1 pay almaktadır (Tablo 4.2). İşyeri açma ve çalışma ruhsatı verilmesine yönelik kaynak, Kars Belediyesi'nin Zabıta Müdürlüğü'nün bütçesinden ayrılmıştır. Bu şekilde bakıldığında, Belediye'nin kadınların istihdama katılımıyla ilgili bir performans hedefinin olmadığı görülmektedir.²

2 Öte yandan, programda yer almamakla birlikte Belediye SODES ortaklığı ile gerçekleştirilen yaşlı bakım projesi kapsamında 5 kadın 5 erkek olmak üzere toplam 10 bakım personelinin istihdamı

Parasal Gelire Erişim yapabilirliği de tek bir kalemden (asker ailelerine yapılan yardımdan) oluşmakta, yalnızca sosyal hizmetler fonksiyonundan etkilenmekte ve Kars Belediyesi'nin Özel Kalem Müdürlüğü'nün bütçesinden yapılmaktadır (% 0,7) (Tablo 4.2. ve 4.4). Programda ayrıntılı biçimde aynı/nakdi başka desteklerden söz edilmemektedir. Bu haliyle, kadınların parasal gelire erişimi programda önceliklendirilmemiş gözükmektedir.

Kadınlar için yaşamsal bir alan olan sosyal hizmetler fonksiyonunun toplam yapabilirlik bütçesi içindeki payının % 3,4 olması ve bu fonksiyonun Kars şehri bağlamında etkili olduğu üç yapabilirlik alanının paylarının (Bakım Hizmetlerine Erişim (% 1,3), Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim (% 1,3), ve Parasal Gelire Erişim (% 0,7) düşüklüğü göz önünde bulundurulduğunda, Belediye'nin sosyal hizmetler yoluyla kadınların yapabilirliğini iyileştirme yönünde bir önceliğinin olmadığı görülür (Tablo 4.2).

Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirliğine yönelik harcamaların ilginç bir biçimde yalnızca çevre fonksiyonu altındaki etkinliklerden oluştuğu görülmektedir. Toplam yapabilirlik harcamalarının % 0,6'sı kadar olan bu harcamaların Temizlik İşleri Müdürlüğü'nün çevre koruma bilincinin geliştirilmesi, geri dönüşüm ve atık yönetimi gibi konulardaki seminer eğitim çalışmaları olduğu gözlenmiştir (Tablo 4.2. ve 4.4). Bunların dışında belediyenin eğitim ve öğretim yapabilirliğine ilişkin bir etkinliği bulunmamaktadır.

BMOP KDK Projesi'ne katılan ilk kentlerden biri olan Kars Belediyesi'nin 2013 performans programında Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapabilirliğine yönelik harcaması bulunmamaktadır. Öte yandan, görüşmeler sırasında Kars Belediyesi'nin bu alandaki faaliyetlerini açmış olduğu sığınma evinde güvenlik ve gizliliği tesis etmeye ilişkin sorun yaşadktan sonra kurumsal olarak hizmet sunumunu ASPB'ye devrederek masrafları karşılamaya doğru daraltmak durumunda kaldığı öğrenilmiştir. Buna göre, programda doğrudan bir harcama olmamasının nedeni bu durumla açıklanabilir.

Yapabilirlik harcamalarının müdürlükler temelinde dağılımında da belirli bir yoğunlaşma gözlenmektedir. Müdürlükler içinde en büyük pay % 44,1 ile Fen İşleri Müdürlüğü'nündür. Bunu % 15,3 payla Ulaşım Hizmetleri Müdürlüğü, % 11,4 payla Su İşleri ve % 9,3 payla Temizlik İşleri müdürlükleri izlemektedir. Kalan 14 müdürlüğün harcamalardan aldığı toplam pay ise yaklaşık % 29'dur. Söz konusu 4 müdürlük temelde belediyelerin en kla-

ve belediyenin kendi kaynaklarını kullanmadan İŞKUR finansmanı ile yürütmekte olduğu Toplum Yararına Çalışma Programı (TYÇP) kapsamında sunduğu kısa süreli istihdam olanakları konusunda bkz. Günlük-Şenese vd., 2014, s. 115.

sik fonksiyonu olan altyapı ve üstyapı faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Doğrudan kadınlarla ve sosyal hizmetlerin pek çoğu ile ilgili olan Özel Kalem Müdürlüğü'nün (% 4,2) yapabilirlikler için ayrılan bütçede payının çok düşük olduğu görülmektedir (Tablo 4.6). Kars Belediyesi'nin şehir altyapısı ile ilgili sorunları, eğitim, sosyal ve kültürel gelişim, sağlık gibi diğer faaliyet alanlarının önüne geçmiş görünmektedir.

Bulgularımızı özetleyecek olursak, kadınların yapabilirliklerini olumlu etkilemesini beklediğimiz harcamaların toplam bütçeden aldığı payın yüksekliği, Kars Belediyesi'nin kadınların dirliği üzerinde etkili bir belediye olma ihtimalini arttıran olumlu bir özelliğidir. Ancak, Kars Belediyesi bütçesinin yapabilirlikler temelindeki denetimi, yapabilirlik harcamalarında gerek yapabilirlikler ve belediye fonksiyonları, gerekse belediye birimleri temelinde önemli yoğunlaşmaları ortaya koymaktadır. Yapabilirlikler temelinde en büyük iki kalem Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim ve Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim; benzer şekilde, fonksiyonlar temelinde en büyük kalemler ulaşım, imar ve şehircilik ve çevre fonksiyonlarıdır. Bu haliyle, Kars'ta yapabilirliklerle ilişkili harcama dağılımı kentsel altyapı ve ulaşım alanında yoğunlaşırken, kadınların ancak bu alanlardaki yapabilirliklerinin (özellikle Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim ve Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim) iyileşeceği öngörülebilir.

Kadınların dirliği ile ilişkilendirilebilecek diğer sağlık, kültür ve turizm, sosyal hizmetler, emek ve istihdam ve demokrasi-katılımcılık gibi alanlardaki harcamaların düşüklüğü, kadınların bütünlüklü dirliğini göz önünde bulundurduğumuzda önemli eksikliklere işaret etmektedir. Bakım Hizmetlerine Erişim faaliyetleri yetersiz görünmekte, Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliğine yönelik harcamalar, Bakım Hizmetlerine Erişim harcamalarından daha fazla planlanmaktadır. Kadınlar için yaşamsal öneme sahip bakım hizmetlerinin yokluğunda toplumsal ve siyasi katılımın etkisinin sınırlı kalması kaçınılmazdır. Bundan başka, yine bu yapabilirlikle ilişkilendirdiğimiz Kadın Çalışmaları Birimi çerçevesinde yapılan çalışmalar için 2013 Performans Programında herhangi bir bütçesinin olmaması, bütçeleme süreçlerinde kadın çalışmalarının kurumsal bir yapısının henüz oluşmadığına işaret sayılabilir.³

Kadınların istihdama katılımı, parasal gelire erişimi, sağlık ve eğitim alanlarındaki etkinliklerin görece daha az planlanması, bütçeden ayrılan kay-

3 Saha görüşmelerinde, Kadın Çalışmaları Birimi'nin norm kadroda ayrı bir birim olarak yeri olmamasından dolayı bu birimin harcamalarının Özel Kalem Müdürlüğü altında gösterildiği belirtilmiştir.

nakların düşüklüğü ile birlikte bu alanların Kars Belediyesi'nin önceliği olmadığını göstermektedir. "Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim" yapabilirliği konusu önemli bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, çeşitli alanlarda olumlu çabalar olsa da, kadınları ve onların toplum içindeki yapabilirliklerini topyekûn geliştirmeyi merkeze alan bir planlama ve bütçeleme anlayışının Kars Belediyesi 2013 Performans Programı'na yansımadağı söylenebilir.

Hizmet Sunanlar

Kars kentinde gerçekleştirilen saha çalışmasının birinci aşamasında Belediye'de Başkan ve Kadın Çalışmaları Birimi yöneticisi ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmenin yanı sıra stratejik plan ve performans programı üzerinden yapabilirlikler temelinde irdelenen faaliyetleri yürütmekte olan ilgili birimlerin müdürleriyle iki grup toplantısı düzenlenmiştir.

Kars Belediyesi Belediye Meclisi'nde 2007 yılından araştırmanın yapıldığı 2013 yılına kadar bir üyesi kadın olan üç üyeli bir Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu faaliyet göstermekteydi. Belediyeye yapılan ziyaret kapsamında KEEK üyesi olan ve olmayan Belediye Meclis üyeleri ile de görüşülmüştür. Ayrıca, Kars kentinin BMOP kapsamında KDK statüsünde olması nedeniyle Valilik bünyesindeki Eşitlik Birimi Sorumlusu ve kentte BMOP faaliyetlerini yürütmekte olan Kars il koordinatörü ile de görüşme yapılmıştır.

*"Kars'ı geniş yelpazede düşünürseniz,
kamu kurumlarının hiçbiri kadına bu kadar yakın değildir,
Belediye olarak en yakın biziz."*

Belediyedeki birim yöneticileri ile gerçekleştirilen toplantılarda kendi birimlerinin kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler sorulduğunda öncelikli olarak kentsel hizmetler ve altyapı açısından gelişmişlik düzeyinin Kars kentinde düşük olması nedeniyle faaliyetlerinin ağırlıklı olarak bu alanlara yöneldiği, kadınlara özgü faaliyette bulunmadıkları ifade edilmiştir. Ancak hemen ardından bu faaliyetlerinin kadınların yaşam koşullarını iyileştirme konusunda erkeklere nazaran daha fazla etkisi olduğu da özellikle erkek birim yöneticileri tarafından belirtilmiştir. Grup toplantılarında buna ilişkin iki örnek kullanılmıştır: birincisi, su şebekesinin altyapısının tamamlanmasının kadınların "omuzlarından" su taşıma yükünü kaldırması, ikincisi ise kentsel yenileme ile tek katlı gecekonduardan çok katlı apartman dai-

resine geçişin kadınlara daha rahat yaşam koşulları sağlayacağıdır. Bu arada “kentsel dönüşüm” yerine “kentsel yenileme” ifadesini kullanan görüşmeciler, gerçekleştirilen çalışmaların kadınların dirliğine son derece olumlu etkide bulunduğunu da vurgulamaktadır. Burada altyapı hizmetlerine yönelik faaliyetlerin yüksek bütçe gerektirmesinin belediyenin bütçesinden kadınlara yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için ayrılacak miktarlara kısıt oluşturduğuna da değinilmiştir.

Kendi birimleriyle kısıtlamadan Belediye'nin kadınlara yönelik faaliyetleri sorulduğunda, birim yöneticileri ilk olarak Kadın Çalışmaları Birimi tarafından düzenlenen kültürel faaliyetleri ya da kentteki KOSGEB, SODES, İŞKUR gibi kurum, kuruluş ve programlarla ortak yürütülen girişimcilik ya da istihdam/meslek edindirme faaliyetlerini ifade etmektedir. Burada bir önemli eğilim göze çarpmaktadır: Belediye doğrudan kendi bütçesinden meslek edindirme kursu düzenlemek ya da belirli hizmetler için (örneğin park-bahçelere çiçek ekimi, temizlik vs.) alt işveren üzerinden gerçekleştirilen sözleşmeli istihdam olanakları yaratmak yerine doğrudan dış finansman ya da çok az katkı verdiği eş finansman modellerini tercih etmektedir. Görüşmelerde, İŞKUR ortaklığında kısa dönemli istihdam sağlayan Toplum Yararına Çalışma Programı (TYÇP), KOSGEB ortaklığında kadın girişimcilik sertifika programı veya SODES kapsamında kısa süreli bir temel bakım eğitimi sonrasında 5'i kadın toplam 10 kişiye istihdam, 50 yaşlıya da bakım hizmeti sağlayan “Yalnız Değilsiniz” projesi farklı görüşmeciler tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Bu çalışmalardan özellikle TYÇP kapsamında sunulan istihdamın geçici niteliği, bireylerin yaşam koşullarını dönüştürücü nitelikte bir bileşen içermemesi gibi nedenlerden dolayı görüşmecilerin bir kısmı tarafından eleştirilmektedir. Öte yandan Kadın Çalışmaları Birimi'nin SODES ortaklığında gerçekleştirmekte olduğu “Engelsiz Kadın Dostu Parklar” projesi gibi altyapı ve çevresel planlamaya yönelik hizmetlerde belediyenin finansman katkısının yarı yarıya sağlanmış olduğu dikkat çekmektedir. Az sayıda görüşmeci de, biriminin faaliyet alanı itibarıyla dışarıda çalışmayı gerektiren işlerin Kars kentinin kış koşulları nedeniyle her zaman kadınlar için uygun olmadığını belirterek, her ne kadar istihdam için kadın önceliği olsa da kadın çalışanların tercih edilemeyebileceği durumlar olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında, belediyenin kendi personel yapısı içinde hem memur hem işçi kadrolarında toplam çalışanların yaklaşık beşte biri kadar kadın personelin istihdam edilmekte olduğu belirtilmiştir.

Belediye hizmetlerinin tasarımı ve uygulamasında toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın kadın erkek eşitliğini tesis etmeye yönelik etkisi olup ol-

mayacağı sorulduğunda, birim yöneticileri arasında da meclis üyeleri arasında da bu etkinin aslında toplumdaki genel toplumsal cinsiyet algısı ve daha genel olarak merkezi yönetim politika yaklaşımları tarafından belirleneceğini düşündüklerini belirtenler olmuştur. Toplumdaki algının ve kadının konumunun özellikle kültürel olarak kırsal kesimde ve Doğu bölgesinde baskın biçimde geri planda bulunduğu, bunun da kadınları doğrudan kısıtlayan bir nitelik arz ettiği, Karşılı kadının talepkâr değil, tam tersine “kanaatkâr”, hatta “kendi haklarından vazgeçmiş gibi” olduğu gibi ifadeler farklı görüşmeciler tarafından dile getirilmiştir. Buna örnek olarak da Kadın Çalışmaları Birimi’nin bir önceki yıl kadınların belediyeden taleplerini tespit etmeye yönelik olarak yaptırdığı anket çalışmasında kadınların tamamına yakınının su şebekesine dair sorunlarının ve kanalizasyon sorununun çözülmesini istedikleri aktarılmıştır. Ayrıca, birim bazında ve lokal olarak gerçekleştirilen hizmetlerin kadınların karşı karşıya kaldıkları sorunlara köklü çözüm sağlamadığı, merkezi yönetimin aileye ve kadına yönelik politikalarından fazlasıyla etkilenmek durumunda kaldığı da dile getirilmiştir. Öte yandan hem kadınlar hem de erkekler açısından kentin istihdama ilişkin sorununun ulaştığı boyutlar “2.000 kişilik TYÇP kurası için 10.000 kişinin başvurmuş olması” ile örneklendirilerek Belediye’nin bu alanda herhangi bir politikasının istihdam alanında yereldeki yapısal sorunlar aşılmadıkça başarılı olamayacağı da belirtilmiştir.

BMOP programı kapsamında KDK taahhütlerinin Kars kentinde kadınlar açısından olumlu etkisi olup olmadığı sorulduğunda, belediyedeki görüşmecilerin neredeyse tamamı sürecin bugüne değin kadınların güçlendirilmesi açısından çok da hızlı ilerlemediğini ifade etmişlerdir. Kimi görüşmeciler KDK taahhütlerini doğrudan sosyal ve kültürel faaliyetler olarak değerlendirerek kentin altyapı sorunları çözülmeden bu alanda etkin faaliyet yapılamayacağına değinmiştir. Nitekim Kars kenti açısından BMOP YEOP kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliğini tesis etmeye yönelik olarak gerçekleştirilmiş faaliyetlere bakıldığında da Belediye’de Kadın Çalışmaları Birimi’nin oluşturulması, YEOP’lerin yerel meclislerde onaylanması ve meclislerde KE-EK’lerin kurulması gibi kurumsal yapılanmaya ilişkin gelişmelerin ön planda olduğu görülmektedir.⁴ Bununla birlikte, belediyede yapılan görüşmelerde KDK kapsamındaki BMOP eğitim faaliyetleri somut sonuçlar vermediği için eleştirilmiş, bu faaliyetlere ayrılan bütçe ile kadınların çeşitli sorunlarının çözümüne ilişkin (örneğin meme kanserine karşı mahallelerde ücretsiz sağlık ta-

4 Kars’ta yapılan BMOP faaliyetlerine ilişkin örnek bir tanıtıcı broşür için bkz. <http://www.sabancivakfi.org/files/dosyalar/18/11/0001.pdf>. (Son erişim tarihi: 7 Temmuz 2014).

ramaları gibi) somut adımların atılmasının daha etkin olacağı belirtilmiştir. BMOP koordinatörü de kendisiyle gerçekleştirilen görüşmede başka bir açıdan benzer bir değerlendirmeyle yerel meclislerde kurulan eşitlik komisyonlarının uzunca bir dönemdir somut bir çalışma gerçekleştirmediğine dikkat çekerek öncelikli olarak kadınların ihtiyaçlarının tespit edilmesine yönelik analizlerin gerekli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kadınların tabandan talep etmesini sağlayabilecek uzun erimli bir duyarlılık ve farkındalık çalışmasının önemine değinmiştir. Bunun yanında, kentin gelişmişlik düzeyi kadar BMOP uygulamasında koordinasyonla ilgili çeşitli sıkıntıların etkisinin göz ardı edilemeyeceği görüşmecilerin hemen hemen tamamı tarafından dile getirilmiştir. Özellikle BMOP'un yaptırımının olmayışı, denetim ve izleme süreçlerinin eksikliği, YEOP kapsamındaki faaliyetler konusunda diğer kurumlarla ortak sorumluluk almanın ve işbirliği içinde çalışmanın önemi kadar belediye dışındaki kurumlarda idarecilerin sıklıkla değişmesinin süreci yavaşlatma etkisinden söz edilmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda Kars Belediyesi'nin ilk kuşak KDK grubunda olmasına rağmen çok fazla yol katetmediği gözlemlenmiştir. TCDB eğitimi almış personel bulunmasına rağmen henüz bütçeleme süreçlerinde toplumsal cinsiyet farkındalığının tam olarak oluşturulmamış olduğu görülmektedir. Buna karşılık grup toplantısındaki tartışmalarda TCDB eğitimini almış az sayıda personelin konuya ilişkin duyarlılığının ve yapıcı yaklaşımının ilerleyen dönemlerde olumlu gelişmelere katkı sunacak potansiyeli açıkça gözlemlenmektedir. Bunun yanında, birim müdürleriyle yapılan görüşmelerde TCDB'nin doğru anlaşılmamış olması nedeniyle yapılan hizmetlerde kadına ve erkeğe ayrı bütçe ayırmanın imkânsız olduğu ve sadece Kadın Çalışmaları Birimi'nin faaliyetleri için bunun yapılabileceği sıklıkla dile getirilmiştir.

Hizmet Alanlar

Kars kentindeki saha çalışmasının ikinci aşamasında kent merkezinde farklı sosyo-ekonomik nitelikteki 6 mahallede muhtarlar ve kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mahallelerin seçimi iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada masabaşı çalışma sırasında taranan araştırmalar içinden Kars kent merkezindeki yaşamı da kapsayan bir karşılaştırmalı haritalandırma çalışmasının bulguları ışığında bir ön liste oluşturulmuştur (TESEV, 2006). İkinci aşamada ise kente yapılan saha ziyaretinin hemen başında Kars İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nda vakıf yöneticisi ile görüşülmüştür. Ay-

rica belediye çalışanları ile yapılan görüşmelerde de farklı nitelikteki mahallelerin (örneğin kentsel dönüşüme tabi olan ya da muhtarı kadın olan mahalleler gibi) tespit edilmesine yönelik bilgiler alınarak görüşme yapılacak olan mahalleler belirlenmiştir. Bunun dışında, Belediye'nin SODES ile ortak yürütmekte olduğu yaşlı bakım programı kapsamında istihdam edilen kadın ve erkeklerle de görüşülmüştür (Görüşme listesi için bkz. Ek 1). Görüşme yapılan mahallelerden üçü merkezde (yürüyerek ulaşılabilen mesafede), diğer üçü ise minibüsle merkeze bağlanan çeperde yer almaktadır. Çeperdeki mahallelerden en uzakta olan mahalle oldukça düşük sosyo-ekonomik niteliktedir, öte yandan toplu konut yerleşimlerini barındıran, görece daha gelişmiş mahallede ise gelir düzeyi açısından orta ve üst gruplar yaşamaktadır. Merkezdeki mahallelerden ikisi kentin eski mahalleleri olarak tanımlanmaktadır, bunlardan birinde mahallenin içinde kentsel dönüşüm hâlihazırda devam etmekte ve mahallenin yaşam koşullarını etkilemektedir, diğerinde tek katlı yerleşimler bulunmakta ve geçimlik büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır.

“Kars yoklar kenti bence.”

Kent merkezindeki mahallelerdeki görüşmelerde genel olarak mahallenin koşulları ve belediyenin hizmetleri sorulduğunda *güvenli ve yeterli yaşama erişim* alanındaki yapabilirliklere dair kentsel altyapı eksikliklerinin öncelikli olarak dile getirildiği görülmektedir. Farklı mahallelerde kentin ortasından geçen kanalın henüz ıslah edilmemiş olması, mahalle içindeki yolların bozuk olması, suyun 24 saat kesintisiz akması –özellikle kentin daha çeper mahallelerinde gün içinde 6-7 saatten fazla su verilmemesi– kanalizasyonun taşma sorunu gibi çeşitli altyapı sorunları belirtilmiştir. Kent merkezinde yamaçta olan mahallelerdeki kadınlar kış koşullarında yollarının tuzlanmadığı için kapandığını, mahalleye toplu taşıma imkânı olmadığından öğrencilerin okula gidiş gelişlerinin zor ve masraflı olduğunu, yine kentin merkez mahallelerinde kaldırımların dahi olmadığını ifade etmektedir. Öte yandan daha orta ve üst gelir grubunun yerleşmiş olduğu mahallelerde her ne kadar toplu konutların bulunduğu site yerleşimleri içinde kadınlar için parklar, spor aletleri vs. bulunuyorsa da sokaklar, yollar ve kaldırımlar ile ilgili sorunlar buralarda da dile getirilmektedir.

Bunların yanı sıra, kentte yürütülmekte olan kentsel dönüşüm sürecine ilişkin olarak belediyede yapılan görüşmelerde çizilen olumlu tablo ve kadınların memnun olduğuna yönelik algının, hizmetten yararlananlar tarafın-

dan da paylaşılmadığı, dönüşüme tabi olan mahallelerde muhtar ve kadınlarla yapılan görüşmelerde ortaya çıkmaktadır. Güvenli ve yeterli yaşam alanı tesis etmeye yönelik olarak TOKİ ortaklığıyla gerçekleştirilen bu faaliyetlerin toplumsal kesimler arasındaki uçurumu derinleştirici etkisinin gözlenmekte olduğuna değinilmektedir. Dönüşümün devam ettiği merkezdeki mahallelerdeki tahliyelerin bitmemiş olması mahalle içinde güvenli alan konusunda oldukça önemli kısıtlar yaratmaktadır. Bununla birlikte, bu sıkıntı ortadan kalksa dahi rayiç bedelin düşük tutulması nedeniyle yenilenen binalardan verilecek daireler için ciddi borç yükü altına girilmesi, bahçede geçimlik hayvancılığın artık yapılamayacak olmasının haneleri maddi açıdan sıkıntıya sokacağı mahallelerdeki görüşmelerde dile getirilmektedir. Kadınlar, ayrıca yeni yaşam koşullarının beraberinde getireceği apartman aidatı, doğalgaz faturası gibi yeni masraflardan kaygı duymaktadırlar. Yine rayiç bedel karşılığında sunulan yeni dairenin şehrin epey dışındaki toplu konut alanlarından veriliyor olması halinde hanede okula giden çocuklar ve çalışan hane bireyleri için ulaşımın önemli bir masraf kalemi olması gibi nedenlerle geçim sıkıntılarının artmış olduğunu belirtmektedirler.

Yeterli hareketlilik ve çevresel planlamaya erişim yapabilirliği açısından olumlu bir unsur, kent ölçeğinin çok büyük olmaması nedeniyle, çeper mahallelerden merkeze gidip gelmenin minibüs veya özel halk otobüsü hatlarını kullanmadan da mümkün olabilmesidir. Buna karşılık, buralarda yaşayan kadınlar ancak belediye, SYDV gibi kurumlarda işleri olduğunda merkeze indiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, ulaşım olanaklarının saat 20.00'den sonra mevcut olmaması, çalışma hayatı içinde 10 yıldır aktif çalışan bir genç kadın görüşmecimiz açısından tek başına sokakta bulunmayı kısıtlayan bir unsur olarak belirtilmiştir.

Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim yapabilirliği ile ilgili olarak, Kars'ın kültürel ve sosyal yaşam açısından zenginliğini ciddi ölçüde yitirdiği, özellikle orta ve üst sosyo-ekonomik gruplardan görüşmeciler tarafından dile getirilmekte, kentin sinema, tiyatro gibi sosyal faaliyetler açısından oldukça geri düzeyde olduğu, belediye tarafından düzenlenen kültür faaliyetlerinin de çok sınırlı kaldığı belirtilmektedir. Daha düşük sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlar ise ev dışında çok fazla sosyalleşmediklerini, kadınlara yönelik park ve bahçeleri bildikleri halde oralara gitmek konusunda hem ekonomik açıdan sıkıntı duyduklarını hem de bu parklarda "takıldıklarını" belirttikleri ergen erkek çocuklarının tacizinden çekindiklerini ifade etmektedir. Benzer bir kısıtlayıcı kaygı genç kadınların internet kafelere erişiminde de dile getirilmiştir.

Kadınların *ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim* alanındaki yapabilirlikleri irdelendiğinde Kars'ta kadınların çalışmasına erkeklerin sıcak bakmadığı, hanenin ve çocukların bakımının önceliklendirilerek ev kadınlığının yaygın olduğu sıklıkla dile getirilmiştir. Bazı görüşmeciler bunun nedenini çalışma sahası, fabrika, atölye gibi imkânların olmayışı ile ilişkilendirirken kimi görüşmeciler ise kültürel olarak erkeklerin kadının çalışmasına “iyi” bakmadığı, dışarıda çalışan kadını “kötü kadın” olarak nitelendirdiğinden kendi hanesindeki kadınların çalışmasını istememesiyle ilişkilendirmiştir.

Ayrıca fabrika gibi üretim olanaklarının olmamasından kaynaklanan sorunların, kentsel dönüşümün tamamlanmasını takiben kurulacak olan Besi Organize Sanayi Bölgesi'ndeki küçük işletmelerle de çözülemeyeceği belirtilmiştir. Çünkü kendi bahçesinde geçimlik büyükbaş yetiştiriciliği ile uğraşan kadınların kent içinden ahır ve ağılların kaldırılmasıyla birlikte Besi OSB'de de yer alamayacaklarından hem hayvanlarından hem de geçimlik gelirlerinden olacakları ifade edilmiştir. Bununla birlikte, özellikle kent içinde orta ve üst gelir gruplarının toplu konutlarda toplanmaya başlamasını takiben, düşük gelir gruplarının yaşadıkları mahallelerden kadınların bir kısmının bu yeni yerleşimlerde çocuk bakımı ya da gündelik temizlik gibi ev içi işlere gitmekte oldukları belirtilmiştir. Az sayıda kadın da adliye, hastane gibi kamu kurumlarında taşeron temizlik hizmetinde çalışmaktadır. Yaşlı bakımı ya da otelde kat hizmetleri gibi işlerde ise genellikle hanenin geçim yükünü taşımak durumunda kalan boşanmış, dul ya da yalnız/öğrenci kadınların çalışmakta olduğu gözlemlenmiştir. Kendini ev kadını olarak nitelendiren kadınların önemli bir kısmı hane gelirine destek için dışarıya el işi, turşu, erişte gibi işler yaptıklarını aktarmışlar ancak hem emek verdikleri bu ürünleri düşük fiyatlara satmak durumunda olduklarını hem de pazar gibi bir yerde tezgâh vs. olmadığından satış olanaklarının kısıtlı kaldığını ifade etmişlerdir.

Yine yaygın olarak mahallelerde kadınların bakkal dükkânı ya da manav gibi küçük işletmeler çalıştırdıkları gözlemlenmiştir. Farklı mahallelerde görüşülen bu küçük esnaf kadınların önemli bir kısmının eşi öldükten sonra onun işini devralmış olduğu, bir kısmının da ailede esnaf olan erkeğin (babası, eşi vb.) vergi borcu ya da prim kesintisine maruz kalması nedeniyle işi üzerine almakla başladığı ve sonra devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Mahalle görüşmelerinde kadınların girişimcilik hibelerinden yaygın biçimde yararlanmadığı, hatta Belediye'nin girişimcilik kursuna katılıp sertifika aldığı halde hibe başvurusu reddedilen kadınlar olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, kadınlar genel

olarak Kars'ta meslek edindirme kurslarının çok çeşitli olmadığı, mevcut olanlara da çocuk ve ev işleri sorumluluklarından dolayı katılmalarının çok da olanaklı olmadığını belirtmektedir.

Belediye'nin SODES ortaklığında son dört yıldır yürütmekte olduğu yaşlı bakım projesi ise hem *ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim* hem de *bakım hizmetlerine erişim* alanındaki yapabilirlikler açısından irdelelenebilir. Bu proje kapsamında istihdam edilen kadınların, projenin başında üç aylık bir sertifika programına katılarak temel bakım eğitimi aldıkları bilinmektedir. Bu eğitime mesleki eğitim demek bu proje kapsamında çok olanaklı görünmemektedir. Çünkü kendilerine sunulan eğitim programı belirli bir toplam sürenin (75 ders saati) altında kaldığı için programın sonunda kendilerine bu beceriyi kazandıklarını gösteren bir profesyonel temel bakım sertifikası değil bir katılım belgesi verilmiştir. Dolayısıyla proje tamamen bittikten sonra bu belge ile dışarıda profesyonel bakım personeli olarak iş bulabilmelerinin ne kadar mümkün olabileceği net değildir. Bununla birlikte bu proje kapsamında istihdam edilen kadın görüşmecilerin tümü, sunulan istihdam olanağının kendi ayakları üzerinde durabilmelerine olanak tanıdığını önemle belirtmektedir. Ayrıca bakım hizmeti için kadın ve erkek bakım personelinin birlikte yaşlıların evlerine günlük olarak gerçekleştirdikleri ziyaretlerde kadınların işleri “eşit” paylaşmış olduklarını, erkeklerin ise “yemek hariç her işi” yaptıklarını vurgulamaları dikkat çekmektedir. Yaşlı bakım hizmetine ilişkin, ilk başladığı dönemde hizmet kapsamına alınacak yaşlıların bulunmasında ciddi anlamda sıkıntı olmasına rağmen zaman içinde kadınların maddi imkânsızlıklardan dolayı merkeze uzak toplu konutlara taşınmaları nedeniyle yaşlısının bakımı konusunda destek ihtiyacını daha kolay talep eder hale geldikleri belirtilmektedir.

Toplumsal ve siyasal katılım alanındaki yapabilirlikler açısından bakıldığında pek çok kadın sorunlarını ve şikâyetlerini iletmek için belediyenin KARMASA danışma masasına gittiğini, haftanın iki günü başkanın katılımıyla gerçekleştirilen halk günlerine katıldığını, dilekçe yazdığını, telefonla ulaştığını belirtmiş ancak çok azı ilettiği sorunun çözülebildiğini ifade etmiştir.

Kentteki mahalle muhtarları arasında kadın muhtarların ya da muhtar azalarının olup olmadığı kadınların özellikle *siyasal hayata katılımına* dair önemli bir gösterge olarak görülebilir. Kars'ta kent merkezindeki mahallelerin iki tanesinin muhtarı kadındır ve her ikisi de iki dönemdir muhtarlık yapmaktadır. Muhtarlardan biri kentin toplu konutlarının olduğu bölgesindeki bir mahallede, diğeri ise çarşı içinde bir mahallede görev yapmaktadır. Toplu

konutlar bölgesindeki muhtar, kendi mahallesinin oldukça geniş ancak bölünmüş yapısı olduğundan ve mahallenin bir kesiminin göçle gelenlerin yaşadığı gecekondulardan oluştuğundan söz ederek bu kesimlerin de desteğini alabilmiş olduğunu ifade etmektedir. Muhtarlık işine girerken asıl amacının belediye meclis üyeliği olduğunu ancak eşinin rahatsızlanması nedeniyle bundan vazgeçtiğini ve bundan sonraki dönemde başka bir kadın adayı desteklemeyi düşündüğünü belirtmiştir. Diğer kadın muhtar da iki dönemdir muhtarlık yapmakta ve özellikle mahalledeki kadınların sorunlarının gerek BMOP'un mahalle çalışmaları üzerinden gerek kendi çalışmaları ile belediyeye iletilmesi konusunda çaba göstermekte olduğunu ifade etmektedir.

Kadınların ücretli istihdama erişimlerine dair kısıtları dikkate alındığında, özellikle düşük sosyo-ekonomik statüdeki mahallelerdeki kadınlar için *parasal gelire erişim* yapabilirliklerinin düzeyi önemlidir. Ancak Kars merkezinde görüşme yapılan mahallelerde, sosyal yardım konusunda belediyenin faaliyetlerinin etkin olmadığı ve ihtiyaç sahibi olan kadınlara ağırlıklı olarak SYDV'nin kömür ve diğer desteklerinin ulaştığı anlaşılmaktadır.

Sağlığa erişim yapabilirliklerine Kars kentinde belediyenin katkı sunmadığı gözlemlenmiştir. Özellikle düşük sosyo-ekonomik statüdeki hanelerde yaşayan kadınların Yeşil Kart ile sağlık hizmetlerine erişebildikleri aktarılmaktadır.

Mahallelerde yapılan görüşmelerde kadınlar arasında şiddete maruz kaldığını ifade eden görüşmeci olmamıştır. Ancak az sayıda görüşmecinin kendi arkadaşlarının deneyimlerine değinerek, kadınların eşlerinden gördükleri şiddete katlanmak durumunda kaldığını, boşanamadığını belirttiği ve hiçbir biçimde sığınma evi vb. kurumsal mekanizmalara değinmediği dikkat çekmektedir. Bu açıdan kadınların *şiddetsiz yaşama erişim* yapabilirliklerinin fazla gelişkin olmadığı anlaşılmaktadır.

Erzurum

Politika Metin Analizi

Stratejik Plan 2011-2015

Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan stratejik plan 2011-2015 dönemine aittir. Plandaki stratejik amaçlar ikisi kurumsal ve mali yapının güçlendirilmesi olmak üzere toplam 12 odak stratejik alan üzerinden tanımlanmaktadır. Burada stratejik alanların doğrudan çevre, imar planlama, altyapı gibi belediyenin faaliyet alanları olarak gruplandırıldığı görülmektedir (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2010: 61-71).

Planda belediyenin personel yapısına ilişkin veriler personel kadrosu/statü, eğitim durumu ve yaş grupları bazında sunulmasına karşılık bu değişkenler için cinsiyet ayrımında kırılım bilgisi verilmemiştir. Belediyenin toplam personeli içinde kadın çalışanların oranının % 8 gibi “oldukça düşük” bir düzeyde olduğu belirtilmiştir (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2010: 37-41). Planda fiziksel yapıya ilişkin veriler sadece hizmet binalarının mahalle, cadde ya da mevki olarak belirtilmiş buldukları konuma göre dökümü biçiminde sunulmaktadır. Bu verilere bakıldığında kent merkezinin farklı yerlerinde kadınların dirliğine etkisi olabilecek kültür sitesi, toplum merkezi, meslek edindirme merkezi, poliklinik gibi belediye hizmet birimlerinin bulunduğu dikkat çekmektedir (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2010: 42-43).

Planın hazırlık sürecinde belediyenin somut hizmet alanlarına ilişkin değerlendirmeler için iç ve dış paydaşlarla “Paydaş Katkı Formu” adı altında bir anket çalışması yapılmıştır. Planda detaylı sunulan anket bulguları belediyenin hizmet alanları içinde sırasıyla itfaiye hizmetleri, mezarlık hizmetleri, zabıta hizmetleri, sosyal hizmetler ve yardımlar ile sağlık hizmetlerinin paydaşlar tarafından en başarılı olarak nitelendirildiğine işaret etmektedir. Öte yandan yol ve altyapı hizmetleri, kent içi trafik düzeni ve ulaşım hizmetleri ile imar hizmetleri alanları paydaşlar tarafından en başarısız hizmet alanları olarak nitelendirilmiş olup, her üçü de paydaşlar tarafından belediyenin çalışmalarında öncelik vermesi gerektiği düşünülen alanlar arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Bununla birlikte paydaşlar tarafından başarılı bulunduğu halde belediyenin hizmet önceliğini vermesi gerektiği düşünülen alanlar içinde kültürel hizmetler ile yeşil alanların yer alması bu alanlarda yürütülen hizmetlerin paydaşlar tarafından yeterli görülmediğine işaret etmektedir (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2010: 54-55).

Bu çalışmadan da gelen verilerle birlikte Erzurum Büyükşehir Belediyesi itfaiye hizmetleri, katı atık depolama sistemi, meslek edindirme kursları gibi iyi işleyen hizmetler ve hizmet altyapılarının güçlü özellikleri, personel ve kurumsal yapıya ilişkin eksikliklerin yanı sıra halka yönelik sosyal tesislerin sayısının az olması, modern semt pazarlarının olmaması gibi sorunları da zayıf yönleri olarak ifade etmektedir. Nitelikli dış göç ile niteliksiz iç göç, işsizlik, düşük eğitim düzeyi gibi sosyo-ekonomik özellikler, kış mevsiminin uzun sürmesi, ikinci derece deprem kuşağında bulunulması gibi kentin coğrafi nitelikleri, çarpık yapılaşma ile kurumlar arasında işbirliği, koordinasyon ve diyalog eksikliği de tehditler arasında yer almaktadır (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2010: 56-59).

Planın amaç, öncelik ve faaliyetlerini sunuş yazısında, temel politika yaklaşımı belediye başkanı tarafından “sosyal belediyecilik anlayışı içinde Erzurum’da yaşayanların yaşam kalitesini artırmak” olarak ifade edilmekte, ancak bu anlayışın hayata geçirilmesine yönelik faaliyetlerde cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın öngörülmediği dikkat çekmektedir (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2010: 1, 63-72). Planda hiçbir faaliyet doğrudan kadınlara yönelik olarak tasarlanmamıştır. Örneğin, plan metninde kadın çalışan sayısının az olduğu belirtilmiş olmasına karşın kurumsal yapıya ilişkin hedef ve faaliyetler arasında bu soruna karşılık daha fazla kadın personel istihdam edilmesi gibi hedefleri içerebilecek biçimde bir yaklaşım mevcut değildir.

Öte yandan mali yapının güçlendirilmesine ilişkin hedefler arasında belediye bütçesine ulusal ve uluslararası fon kaynaklarından katkı sağlama hedefi dikkat çekmektedir. Bu hedefe yönelik faaliyetler arasında özellikle AB fonlarından yararlanmak, araştırma geliştirme çalışmaları yapmak ve belediye hizmetleriyle ilgili her yıl en az beş proje hazırlamak yer almaktadır. Ancak bu çalışmaların yöneltileceği faaliyet alanları açık biçimde ifade edilmediğinden ya da herhangi bir öncelikli alan belirtilmediğinden genel olarak kentteki yaşam kalitesini, özelde de kadınların dirliğini etkileyebilecek faaliyetlerin ne derece kapsanabileceği anlaşılamamaktadır.

Çevre alanındaki stratejik amaç halk sağlığına yönelik koruyucu ve önleyici hizmetlerin sunumu olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda büyük ölçüde atık ve geri dönüşüme yönelik hedeflerin yanı sıra mevcut yeşil alanların bakımı ve iyileştirilmesi ile kişi başına düşen açık yeşil alan miktarını artırmaya yönelik yeni parklar, piknik alanları ve mesire yerleri oluşturmak gibi faaliyetlerin yer aldığı görülmektedir. Bu açıdan bu alandaki faaliyetlerin kadınların dirliğini artırmaya yönelik potansiyelinin yüksek olduğu öne sürülebilir.

İmar planlama alanında belirtilen sürdürülebilir çevre koşullarına uygun bir kent oluşturma hedefine yönelik olarak kentin belirli kesimlerinde kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesi, meydan, cadde, sokak gibi kamusal alanların tasarlanması gibi faaliyetler kentteki yaşam kalitesini arttırmaya katkıda bulunabilecek niteliktedir. Altyapı alanında öngörülen yol bakım ve onarım faaliyetleri ile birlikte ulaşım alanında toplu taşımanın güvenli, rahat ve kaliteli biçimde gerçekleştirilmesine yönelik akıllı durak, araç takip sistemleri, tek tip toplu taşıma araçlarının hizmet vermesi gibi teknik iyileştirmeler coğrafi olarak geniş bir alana yayılmış olan kentte yaşayanların, özellikle kadınların dirliğine katkı sağlayabilecektir. Sağlık ve sosyal hizmetler stratejik alanındaki stratejik amaç kentte yaşayanların ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda hizmet kapasitelerinin artırılması olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda halk sağlığı faaliyetleri olarak da nitelendirilebilecek hem belediye personeli hem de okul çağındaki çocuklara yönelik olarak tasarlanan sağlık taramaları, okullarda (İl Sağlık Müdürlüğü işbirliğinde) yapılması planlanan hijyen ve sağlık eğitimleri, mahalle ve köylere sunulacak olan gezici sağlık hizmeti ve ilaç yardımları, mahallelerde kronik hastalıklar ve anne-çocuk sağlığı ile ilgili bilgilendirme toplantıları gibi çok çeşitli ve kapsamlı faaliyetler ile haşere ilaçlamaları, sahipli ve sahipsiz hayvanların bakım, tedavi ve korunmasına yönelik hizmetler bu alanda dikkat çekmektedir.

Bununla birlikte, stratejik amaç olarak “sosyal belediyecilik anlayışının gereği olarak” ifadesiyle ihtiyaç sahibi ailelerin belirlenmesi ve sorunlarının çözümü için belediye kaynakları ve olanakları ile hayırseverleri bir araya getirecek kardeş aile, gıda bankası, Ramazan etkinlikleri gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi önceliklendirilmiş durumdadır. Belediye tarafından sosyal hizmet kavramının planda sadece sosyal yardımlara işaret eder biçimde dar bir ölçekte kullanıldığını söylemek mümkündür. Zira “evde yalnız yaşayan yaşlı ve yatağa bağımlı hastaların düzenli takibini yapmak” faaliyetinin dışında geniş anlamıyla sosyal hizmet kapsamında sunulabilecek bakım hizmetlerine ilişkin hiçbir faaliyet ne sağlık ve sosyal hizmetler stratejik alanının altında, ne de diğer tüm stratejik alanlarda yer almaktadır. Meslek edindirme kurslarının sayısının artırılarak daha çok kursiyere ulaşma hedefine ilişkin olarak listelenen faaliyetlerde kursların çeşitliliğinin artırılması yoluyla istihdama katkı sağlanması belirtilmiş olsa da gerek içerik gerekse istihdam alanı bağlamında öncelikler tanımlanmadığından kadınlar üzerindeki olası etkiler net olarak anlaşılmamaktadır.

Kentin tarihi ve kültürel mirasının korunmasına yönelik stratejik alan kapsamında ise tarihi mekânların korunması ve iyileştirilmesi faaliyetleri ön-

görülmektedir. Bunun dışında spor hizmetleri stratejik alanında kentte hem özellikle kış sporlarına yönelik profesyonel sportif faaliyetlerin geliştirilmesine, hem de kentte yaşayanlara yönelik spor tesisleri ve yaz okulları, kış okulları, gençlik merkezleri gibi hizmetler ile kentin spor alanında bölgede tercih edilir bir düzeyde olması hedeflenmiştir. Kültür ve sanatsal faaliyetler stratejik alanında ise kentteki kültürel değerlerin korunması ve sanatın kent yaşamında ön plana çıkması amacıyla yönelik olarak kentte yaşayanların kültürel etkinliklere katılımlarının belediyeye ait olan kongre ve kültür merkezi bünyesinde düzenlenecek konferanslar, söyleşiler, dinletiler, sergiler, eğitsel faaliyetler, konserler gibi ücretsiz faaliyetler ile artırılması öngörülmektedir. Burada sanatsal eğitim faaliyetlerine katılımın artırılması için halk oyunları ve enstrüman kurslarının açılması hedeflenmiştir ancak sadece halk oyunları kursları için kullanılan “bay/bayan” ifadesi kursların cinsiyet bazında ayrıştırılarak düzenleneceği izlenimini vermektedir.

Ticaret ve ekonomi alanında stratejik amaç her ne kadar bölgeye ve şehre uygun üretim ve ticaret sahalarının gelişimine katkıda bulunmak olarak tanımlanmış olsa da bu amaca yönelik hedef ve faaliyetler yalnızca hal kompleksinin kurumsal ve fiziksel kapasitesinin geliştirilmesi odağında tasarlanmış görünmektedir. Kamu düzeni ve güvenlik hizmetleri stratejik alanı kapsamındaki güvenli bir kent oluşturmak stratejik amacına yönelik hedef ve faaliyetlerin önemli bir kısmı kentteki öğrenciler başta olmak üzere kentte yaşayanlara afet konusunda bilinçlendirme eğitimlerinin verilmesi ile afetlere müdahale eden itfaiye birimlerinin kapasitesini ve niteliklerini artıran eğitim, teknik altyapı güçlendirilmesi gibi faaliyetlerden oluşmaktadır. Ayrıca, sağlıklı ve güvenli çevre şartlarını tesis etmek için zabıta hizmetlerinin güçlendirilmesi de bu kapsamda planda yer almaktadır.

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin planladığı 2013 bütçesi 230.000.000 TL'dir. Yapabilirliklerle ilişkili harcamaların toplamı ise 96.169.000 TL, diğer bir deyişle, toplam bütçenin yaklaşık % 42'sidir (Tablo 4.7). Yapabilirliklerle ilişkili harcamaların fonksiyonel dağılımına baktığımızda, payı % 49,3 olan ulaşım fonksiyonu, tek başına, yapabilirlikler bütçesinin neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Ulaşım fonksiyonunu % 11 payla çevre, % 9,5 payla itfaiye ve afet yönetimi, % 9,2 payla sosyal hizmetler ve % 6,8 payla imar ve şehircilik fonksiyonları takip etmektedir. Dolayısıyla, ulaşım, çevre, itfaiye

ve afet yönetimi, sosyal hizmetler ile imar ve şehircilik fonksiyonlarının yapabilirlik harcamaları içindeki toplam payı % 85'tir. Yapabilirlikler bütçesinin yapabilirlikler temelindeki dağılımında, Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim % 49,3 ile en büyük payı alırken, bu yapabilirliği Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim (% 19) ile Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim (% 16,7) izlemektedir. Bu üç yapabilirliğin harcama toplamının yapabilirlikler bütçesi içindeki payı % 85'tir. Kalan yedi yapabilirlik kalemi ise bütçenin % 15'ini paylaşmaktadır (Tablo 4.8).

Yapabilirlikler bütçesinden en büyük payı (% 49,3) alan Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirliği ile ilişkili harcamalar sadece ulaşım fonksiyonu ile ilişkilidir ve bu harcamaların önemli bir kısmı yolların yapım, bakım ve onarımına ayrılmıştır (Tablo 4.8). Ulaşım harcamaları içindeki bir diğer ağırlıklı kalem, 2013 yılında toplu taşıma araçlarının %100'ünün araç takip sisteminden izlenmesi için ayrılmıştır. Köprülü kavşak, üst geçit ve yer altı otopark inşaatı ile meydan ve kavşak düzenlemeleri ulaşım fonksiyonu içinde öne çıkan diğer harcama alanlarıdır. Erzurum Büyükşehir Belediyesi, bu yapabilirliğe yönelik harcamaları, Altyapı ve Yol (% 18,8), Projeler (% 15,8), Toplu Taşıma Daire (% 10,9) ve Kentiçi Trafik ve Sinyalizasyon (% 3,9) Şube Müdürlüklerinin bütçelerinden karşılamaktadır (Tablo 4.12).

Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliği % 19 payla ikinci sıradadır. İtfaiye ve afet yönetimi (% 7,9), imar ve şehircilik (% 6,8), çevre (% 2,3) ve sağlık (% 1,9) olmak üzere, toplam 4 fonksiyonun bu yapabilirliği etkilediği görülmektedir (Tablo 4.8). Bu yapabilirliğe yönelik itfaiye ve afet yönetimiyle ilgili harcamaların neredeyse tamamı 2013 yılında navigasyon sistemi kurmak ve itfaiye filosuna bir araç kazandırmak için ayrılmıştır. Yalnızca Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğini etkileyen imar ve şehircilik harcamalarının çok büyük bir kısmı kentsel dönüşüm ve prestij projelerini kapsamaktadır. Çevre fonksiyonu altında yapılan harcamalar içinde bu yapabilirliği etkileyen kalemler arasında en büyük pay, atık yönetim planının hazırlanmasına ayrılmıştır. Çevre il ve ilçelerden 850 ton tıbbi atığın toplanıp sterilizasyonu ve bertaraf edilmesi, ilçe belediyelerin ambalaj atıklarını kaynakta ayrı toplama çalışmalarının başlatılması, çevresel gürültü kirliliğini tespit etmek için gürültü haritalarının oluşturulması çalışmalarına başlanması ve sorumluluk alanlarında temizlik hizmeti verilmesi de bu yapabilirliğe yönelik diğer harcama kalemleridir. Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğini etkileyen 4 fonksiyondan en düşük paya sahip olan sağlık fonksiyonunun kapsadığı faaliyetler arasında, 2013 yılında

koruyucu ve temel hekimlik hizmetlerinin % 2 artırılması ile haşerelerle mücadelede vatandaş memnuniyetinin % 90'a çıkarılması öne çıkmaktadır. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin bu yapabilirliğe yönelik harcamaları, İtfaiye (% 7,9), Şehircilik (% 5,6), Çevre Koruma ve Kontrol (% 2,3), Veterinerlik ve Mezbaha (% 1,9), Kamulaştırma (% 0,9), Park ve Bahçeler (% 0,3) ile Ruhsat ve Denetleme (% 0,1) şube müdürlüklerinin bütçelerinden yapılmaktadır (Tablo 4.12).

Yapabilirlikler bütçesinden en büyük üçüncü payı (% 16,7) alan Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliği, sırasıyla, çevre (% 7,3), sosyal hizmetler (% 5,6) ve kültür ve turizm (% 3,6) fonksiyonlarından etkilenmektedir (Tablo 4.8). Bu yapabilirliğe yönelik çevre harcamaları arasında, mevcut yol, cadde, bulvar, meydan ve kavşakların peyzaj düzenlemelerinin yapılması, yeşil alan miktarının artırılması ve bakımlarının yapılması öne çıkmaktadır. Sosyal hizmetler fonksiyonu harcama kalemleri arasında 2 parkın proje alanının gerçekleştirilmesi öne çıkmakla beraber, büyükşehir belediye spor bünyesinde 10 spor branşının açılarak sporun yaygınlaştırılması, amatör spor kulüplerinin sporcu yetiştirmelerine destek sağlanması, her yıl 1 yeni semt sahasının yapılması, her yıl sağlıklı yaşam ve fiziksel aktivitelerin artırılmasına yönelik 2 fitness ve 2 spor alanının açık mekânlarda oluşturulması gibi faaliyetlerle sporun ve sporcuların desteklenmesine de kaynak ayrıldığı görülmektedir. Yalnızca Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliğini etkileyen kültür ve turizm fonksiyonunun en büyük harcama kalemini oluşturan faaliyet, 2013 yılında kültür salonunun doluluk oranının 270 güne çıkarılmasıdır. Bir diğer faaliyet de 2013 yılında sanat ve halk müziği enstrümanlarını çalmayı öğrenmek isteyen kursiyer sayısının % 10 artırılmasıdır. Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliğine yönelik harcamalar, Park ve Bahçeler (% 7,6), Projeler (% 3,9), Kültür (% 3,3), Spor ve Sosyal İşler (% 1,5), Şehircilik (% 0,3) ve AB ve Dış İlişkiler (% 0,1) Şube Müdürlüklerinin bütçelerinden karşılanmaktadır (Tablo 4.12).

Yalnızca sosyal hizmetler fonksiyonuyla ilişkili faaliyetlerden etkilenen Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliğinin Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlik harcamaları içindeki payı (% 1,6) çok düşüktür (Tablo 4.8). Bu yapabilirlikle ilişkili harcamaların çok önemli bir kısmı mezarlık hizmetlerinin geliştirilmesine, çok küçük bir kısmı da evde yalnız yaşayan yaşlı ve yatağa bağımlı hastaların düzenli takibinin yapılmasına ayrılmıştır. Bu faaliyetlere yönelik harcamalar Mezarlık İşleri (% 1,5) ve Sağlık İşleri (% 0,2) Şube Müdürlüklerinin bütçelerinden karşılanmaktadır (Tablo 4.12). Bu ha-

liyle, kadınların dirlüğının önemli belirleyicilerinden olan Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliğinin Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin öncelikleri arasında olmadığı açıkça görülmektedir.

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliğiyle ilişkili harcamalarının yapabilirlikler bütçesi içindeki payı (% 2,6), Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliğinin payından (% 1,6) daha büyüktür (Tablo 4.8). Sadece demokrasi ve katılımçılık fonksiyonundan etkilenen bu yapabilirliğe yönelik faaliyetler arasındaki en büyük harcama kalemi, belediyenin hizmet ve faaliyetlerinin tanıtımının etkin ve verimli basın yayın faaliyetleriyle yürütülmesine ayrılmıştır. Bir diğer önemli harcama kalemi, e-belediye uygulamalarıyla hizmet sunumundan vatandaş memnuniyetinin % 90'a çıkarılmasıdır. Bu harcama, stratejik planda yer alan, demokrasi ve katılımçılık fonksiyonu ile uyumlu "sağlıklı ve sürdürülebilir kentleşmenin sağlanmasında hemşeriler ile dayanışma ve işbirliğinin geliştirilmesini esas alan katılımcı ve şeffaf yönetim anlayışını geliştirme" stratejik amacından temelini almaktadır. Bu amaca yönelik performans programı hedefi "2015 yılı sonuna kadar hizmetlerde; etkinlik, tasarruf ve verimliliği arttırmaya yönelik hemşerilerin Belediye ile olan iletişimini etkinleştirerek, istek, öneri ve şikâyetlerin hızlı bir şekilde değerlendirilmesini sağlamak ve cevap verme süresini 3 güne düşürerek vatandaşın memnuniyetini arttırmak" biçiminde saptanmıştır. İlgili performans hedefi BİMER yoluyla gelen taleplerin 10 gün içinde % 100 sonuçlandırılması göstergesiyle somutlaştırılmıştır. Ne var ki bu faaliyete yok denecek kadar az bir bütçenin tahsis edildiğini görüyoruz. Müdürlükler temelinde demokrasi ve katılımçılıkla ilişkili harcamalar Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Halkla İlişkiler (% 2) ve Bilgi İşlem (% 0,6) Şube Müdürlüklerinin bütçelerinden karşılanmaktadır (Tablo 4.12).

Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliği % 3,4 gibi küçük bir payla Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesinde dördüncü sıradadır (Tablo 4.8). Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliği emek ve istihdam fonksiyonu altındaki iki faaliyetten etkilenmektedir: Kültür, fuar ve kongre merkezi yapımı için ayrılan bütçe bu yapabilirliğe yönelik harcamaların neredeyse tamamını oluştururken, 2013 yılında meslek kurs branşı ve katılımcı sayısının % 40 artırılması için ayrılan harcama kalemi çok düşüktür. Bu yapabilirliğe yönelik harcamalar ise, Belediye'nin Projeler (% 3,1) ve Spor ve Sosyal İşler (% 0,3) Şube Müdürlüklerinin bütçelerinden karşılanmaktadır (Tablo 4.12). Şehrin gelişmesine, ticari hayatına ve istihdama katkıda bulunmak üzere tasarlanan vizyon yatırım pro-

jeleri arasında yer alan kültür, fuar ve kongre merkezi yapımının henüz proje aşamasında olduğu dikkate alındığında, meslek edindirme kurslarına ayrılan % 0,3'lük payın, kursiyerlerin tamamının kadın olması durumunda bile, kadınların Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliğine anlamlı bir katkıda bulunduğunu söyleyebilmek mümkün değildir.

Yalnızca sosyal hizmetler fonksiyonundan etkilenen Parasal Gelire Erişim yapabilirliğinin Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlik bütçesi içindeki payı (% 1,8) oldukça düşüktür (Tablo 4.8). Sosyal belediyecilik anlayışının gereği olarak ihtiyaçlı ailelerin belirlenmesi, sorunların çözümü noktasında belediye imkânları ve hayırseverlerin de katkılarıyla daha çok aileye yardımda bulunma hedefi çerçevesinde beş harcama kalemi tanımlanmıştır. En büyük harcama payı, toplumun yardıma muhtaç kesimlerinin belirlenmesi ve imkânlar ölçüsünde her yıl % 20 artırılması için ayrılmıştır. Kalan harcama miktarı ise, birbirine yakın paylarla, müracaatlardan kriterlere uygun olanlarının kabullerinin yapılması ve kayıt altına alınması, hayırsever vatandaşların katkılarıyla Gıda Bankası'nın oluşturulması, Ramazan etkinliklerinin yapılması ve yardıma muhtaçların tespit edilerek kardeş aile kampanyasının başlatılması faaliyetleri için ayrılmıştır. Kadını değil aileyi öne çıkaran bir bakışın hâkim olduğu bu "sosyal belediyecilik" yaklaşımının yapabilirlikler bütçesindeki küçük payının tamamı (% 1,8) ise Spor ve Sosyal İşler Şube Müdürlüğü'nün bütçesinden karşılanmaktadır (Tablo 4.12).

Yapabilirlikler bütçesi içindeki payı % 2,2 olan Sağlığa Erişim yapabilirliğini etkileyen faaliyetler arasında en büyük harcama kaleminin zabitanın gıda denetimlerinin artırılmasına yönelik olarak ayrıldığı görülmektedir (Tablo 4.8). Kalan harcama, okul çağındaki çocukların sağlık standartlarının artırılması ve yoksullukla mücadelede sağlık desteğinin sağlanması hedefleri çerçevesinde tanımlanan faaliyetlere yönelmiştir. Sınırlı bir bütçeye rağmen, okullarda ağız ve diş sağlığı taramalarının yapılması, diş macunu ve fırçası dağıtılması, mahalle ve köylere mobil sağlık hizmeti verilmesi ve ilaç yardımı yapılması kadınların ve kız çocuklarının sağlığına ilişkin doğrudan hizmetler olması sebebiyle önemlidir. Sağlığa Erişim yapabilirliğine yönelik harcamalar, Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Zabıta Dairesi (% 1,7), Sağlık İşleri (% 0,4) ve Ruhsat ve Denetleme (% 0,1) Şube Müdürlüklerinin bütçelerinden ayrılmaktadır (Tablo 4.12). Yapabilirlikler bütçesi içindeki küçük payına rağmen, Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Sağlığa Erişim yapabilirliğine yönelik harcamaları içinde kadınların ve kız çocuklarının sağlığıyla ilgili doğrudan hizmetlerin yer alması önemlidir ve göz ardı edilmemelidir.

Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirliği, Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesinde % 3,3'lük payla görece olarak öne çıkan alanlarından biridir. Bu yapabilirlik alanının itfaiye ve afet yönetimi (% 1,5), çevre (% 1,4) ve sağlık (% 0,4) olmak üzere üç ayrı fonksiyon altında tanımlanan faaliyetlerden etkilendiği görülmektedir (Tablo 4.8). Erzurum Büyükşehir Belediyesi, afet bilincini aşmak ve gönüllü itfaiyeciliği özendirme için ilköğretim okullarında ve belediyenin meslek edindirme kurslarında eğitim vermek üzere kaynak ayırmıştır. Buna yakın bir kaynak da çevre projeleriyle ilgili eğitim vermek ve çevre ile ilgili halkı bilgilendirme toplantıları yapmak için ayrılmıştır. Küçük bir pay da halkı sağlık konusunda bilinçlendirmek üzere planlanan 10 adet eğitim, seminer ve konferansın düzenlenmesi, öğrencilere sigara ve madde bağımlılığıyla ilgili bilgilendirme toplantıları yapılması ve uygulamalı hijyen eğitimi verilmesi için ayrılmıştır. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirliğine ilişkin harcamalarının yalnızca çevre bilinciyle sınırlı kalmayıp, afet ve sağlık bilinçlerini de içermesi önemlidir ve kadınların ve kız çocuklarının yapabilirliklerine olumlu katkısı vardır. Belediye bu yapabilirliğe ilişkin harcamalarını İtfaiye (% 1,5), Çevre Koruma ve Kontrol (% 1,4) ve Sağlık İşleri (% 0,4) Şube Müdürlüklerinin bütçelerinden ayırdığı kaynaklarla gerçekleştirmektedir (Tablo 4.12).

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin maalesef Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapabilirliğine yönelik hiçbir harcaması bulunmamaktadır.

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesinin organizasyon yapısına göre dağılımına baktığımızda, müdürlükler temelindeki paylaşım sırasıyla şöyledir: Etüt ve Projeler Şube Müdürlüğü (% 22,8), Altyapı ve Yol Şube Müdürlüğü (% 18,8), Toplu Taşıma Daire Şube Müdürlüğü (% 10,9), İtfaiye Şube Müdürlüğü (% 9,5) ve Park ve Bahçeler Şube Müdürlüğü (% 7,9). Bu beş şube müdürlüğünün yapabilirlik harcamaları içindeki payı, yaklaşık olarak, % 70'tir (Tablo 4.12). Benzer bir durum daire başkanlıkları temelindeki dağılımda da ister istemez vardır.⁵ Dolayısıyla, Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlik harcamaları içinde de, gerek müdürlük gerekse daire başkanlığı temelinde, kentsel altyapı ve üstyapı harcamalarının öne çıktığı görülmektedir.

Erzurum Belediyesi'nin faaliyetlerini ve bütçesini toplumsal cinsiyet dirliği açısından değerlendirme bulgularımızı şöyle özetleyebiliriz: Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim, Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Eri-

5 Bkz. Günlük-Şenesen vd. (2014), s. 155.

şim ile Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliklerine yoğunlaşmış harcamaları ile Erzurum Büyükşehir Belediyesi yapabilirlikler bütçesi oldukça dengesiz bir görünüm sergilemektedir. Bunların dışında kalan diğer yapabilirliklere ilişkin belediyenin bir önceliğinin olmadığını söyleyebiliriz. Kadınların dirliğinde vazgeçilmez önem taşıyan Bakım Hizmetlerine Erişim ile Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliklerine bütçeden ayrılan paylar hem küçüktür hem de ayrılan kaynağın kullanım biçimi kadınların öncelikli ve acil ihtiyaçlarına yönelik olarak tasarlanmamıştır. Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin, bir büyükşehir belediyesi olarak, Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapabilirliğine yönelik hiçbir harcamasının bulunmaması ise önemli bir eksikliktir. Bununla birlikte, kadınların ve kız çocuklarının sağlığına ilişkin doğrudan hizmetlere, sınırlı da olsa, kaynak ayrılmış olması önemlidir.

Benzer şekilde yapabilirlikler bütçesinin fonksiyonel temeldeki dağılımı başta ulaşım olmak üzere çevre, itfaiye ve afet yönetimi, sosyal hizmetler ile imar ve şehircilik fonksiyonlarında yoğunlaşmıştır. Fonksiyonel dağılım ağırlıklı olarak kentsel altyapı ve üstyapı hizmetlerinden oluşmakla birlikte, sosyal hizmetler fonksiyonunun kayda değer bir payı (% 9,2) bulunmaktadır. Bununla birlikte, sosyal hizmetlere yönelik harcamaları gerçekleştiren müdürlükler arasında, kadınların dirliğine daha doğrudan etki eden sosyal hizmet harcamalarını gerçekleştiren Spor ve Sosyal İşler ile Sağlık İşleri Şube Müdürlükleri'nin paylarının oldukça düşük (sırasıyla % 3,1 ve 0,2) olması da dikkatlerden kaçmamalıdır. Kadınların dirliğindeki belirleyiciliğiyle öne çıkan sosyal hizmetler fonksiyonunun hem payının artırılması hem de kadınların dirliğini önceliklendiren bir perspektifle tasarlanması önemli görünmektedir. Sonuç olarak, kentsel altyapı ve üstyapıya odaklanmış yapıyı şube müdürlükleri/daire başkanlıkları temelinde de gözlediğimiz Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 Performans Programı, kadınların dirliğini bütünlüklü bir bakışla ve dengeli bir dağılımla ele almaktan uzak görünmektedir.

Hizmet Sunanlar

Erzurum kentinde gerçekleştirilen saha çalışmasının birinci aşamasında Belediye'de başkan vekiliyle, yapabilirlikler temelinde irdelenen faaliyetleri yürütmekte olan ilgili birimlerden müdür ve uzmanlarla derinlemesine görüşmeler yapılmış, Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı koordinasyonunda şube müdürleri ve toplum merkezi sorumlusunun katılımıyla küçük bir grup toplantısı düzenlenmiştir. Ayrıca, Belediye Meclisi'nde bulunan üç kadın meclis üyesinin biriyle de görüşme gerçekleştirilmiştir.

“Belediye güvenli. Başka bir kurs olsa aile kızını koymayacak ama belediye olunca güveniyor.”

Toplantı ve görüşmelerde Büyükşehir Belediyesi bünyesinde *birimlerin kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler* sorulduğunda Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı ve bağlı birimleri ile AB ve Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü dışında hiçbir birim kendi faaliyeti içinde kadınları etkileyebilecek olan çalışmalarını doğrudan işaret edememektedir. Bu bağlamda, faaliyet olarak ilk etapta Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı bünyesinde hâlihazırda faaliyet göstermekte olan Toplum Merkezleri bünyesinde sunulan meslek edindirme kursları dile getirilmektedir.

Ancak, Erzurum kentinde büyükşehir belediyesi açısından kadına yönelik çalışmaların çok temelde AB projeleri sayesinde başlatıldığı ve gerçekleştirildiği önemle vurgulanmaktadır. Özellikle şu anda işlevsel olarak faaliyet göstermeye devam eden toplum merkezlerinin AB fonları tarafından desteklenen “Başlıca Göç Alan Kentler: Diyarbakır, Şanlıurfa, Gaziantep ve Erzurum’da Ekonomik ve Sosyal Bütünleşme Projesi (EKOSEP)” kapsamında 2009 yılı itibariyle faaliyete geçtiği vurgulanmakta, proje tamamlandıktan sonra da işlevini belediye çatısı altında yürütmekte olduğu ifade edilmektedir. EKOSEP çeşitli tematik alt projeler eliyle yürütülmekte olan bir şemsiye proje olarak nitelendirilebilir.⁶ Bu kapsamda, yoksul ve göç alan mahallelerin yakınlarında kolaylıkla erişilebilecek Toplum Merkezi ve Meslek Edindirme Merkezi ile Toplum Merkezi’ne bağlı kadın ve engelli birimlerinin kurulması, göçle gelen çocuk ve gençlerin sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle desteklenmesi gibi farklı projeler AB eş finansman katkısı ile Büyükşehir Belediyesi ortaklığıyla oluşturularak faaliyete geçirilmiştir. Toplum Merkezi’nin çatısı altında kırdan kente gelen kadınların temel eğitimine yönelik faaliyetlerin yanı sıra beceri geliştirme ve mesleki eğitimlerle istihdam edilebilirliklerinin artırılması, Meslek Edindirme Merkezi’nde ise hem kadın hem erkek 16 yaş üzeri işsiz ve mesleksiz bireylere yönelik mesleki eğitim faaliyetleri ile vasıflarının ve istihdam edilebilirliklerinin artırılması öngörülmüştür. Hâlihazırda Erzurum Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kadınlara yönelik olarak yürütüldüğü ifade edilen tüm *meslek edindirme kursları*, projenin tamamlanmasından sonra da Belediye tarafından faaliyetleri durdurulmadan sürdürülen bu merkezlerin çatısı altında gerçekleşmektedir. Merkez yöneticileri tarafından

6 EKOSEP konusunda detaylı bilgi için bkz. Proje no-5: <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=44571&l=1> (Son erişim tarihi: 20 Nisan 2014).

da dile getirildiği üzere, merkezlerde hem İŞKUR işbirliği ile düzenlenen hızlı klavye gibi harçlıklı mesleki eğitim kursları hem de Halk Eğitim işbirliği ile düzenlenen bilgisayarlı muhasebe, kuaförlük gibi sertifikalı kurslar kent merkezindeki farklı mahallelerde yaşayan kadınlar açısından rağbet görmektedir. Özellikle EKOSEP'in uygulandığı dönemde toplum merkezlerinde çalışanlar ve kurs eğitmenleri tarafından merkezlerdeki farklı faaliyetlere katılabilecek hedef kitlelerin tespit edilmesi ve faaliyetlere yönlendirilmesine yönelik olarak yapılan mahalle alan tarama çalışmalarının halen sürdürüldüğü belirtilmiştir. Bu süreç içinde ailelerin zaman zaman hanedeki kadın bireylerin (nadir olarak da genç erkeklerin) kurslara katılması konusunda çok istekli oldukları, ancak toplum merkezi yöneticisi, eğitmen ve muhtarın birlikte aile büyüğünü ikna etmesi sonucunda kurslara katılımın sağlanabildiği örnekler de dile getirilmiştir.

Kadınların farklı yapabilirliklerini etkilemesi açısından, EKOSEP döneminde Milli Eğitim Müdürlüğü ile yapılmış protokolün sürdürülüyor olması önemlidir. Yer, malzeme ve donanım ihtiyaçlarını Belediye'nin karşıladığı, eğitim faaliyetini gerçekleştirecek öğretmenin ise Milli Eğitim Müdürlüğü'nün atadığı *kreşin* hem kursiyer kadınlara, hem de kursa katılmadığı halde toplum merkezine yakın mahallelerde ikamet eden diğer kadınlara maddi açıdan erişilebilir bir hizmet sunumunu mümkün kıldığı ifade edilmektedir. Bunun yanında, kentnin eski yerleşim kısmında yer alan ve yenilenerek yakın zamanda hizmete açılan toplum merkezindeki kreşte eğitim öğretim yılı resmen başladığı halde bir eğitmen atanmamış olması nedeniyle kreş hizmetinin verilememesinin kadınların kurslara düzenli olarak devam etmesine olumsuz etkide bulunduğu merkez yöneticisi tarafından dile getirilmiştir.

Belediyedeki görüşmelerde kadınların dirliğine etkisi bağlamında, EKOSEP döneminde başlatılan ancak hâlihazırda faaliyeti devam etmeyen bir hizmetten daha söz edilmektedir. Bu, özellikle kentnin yoksul kesimlerinde yaşayanların *sağlık* hizmetlerine erişimin artırılmasına yönelik olarak belediye bünyesinde kurulmuş olan sağlık merkezi (poliklinik) ve gezici sağlık birimlerinin sağlık hizmetidir. Bu kurumsal yapının öncelikle sağlıkta dönüşüm kapsamında aile hekimliği uygulamasına geçildikten sonra işlevini yitirmeye başladığı dile getirilmiştir. Aile hekimliği ücretinin cazip olması nedeniyle poliklinik hizmetinde görevlendirilecek uzman hekim bulunamadığından, bu faaliyetin sürdürülmesi de belediyenin politika öncelikleri arasında yer almadığından bu hizmet önce azaltılmış, bir süre sonra da tamamen sona erdirilmiştir.

Kadınların yapabilirliklerine etkisi açısından belediye tarafından *şiddetle mücadele* konusunda hâlihazırda sığınma evi/konukevi hizmetinin sunumuna ilişkin muğlak ifadeler dikkat çekmektedir. Bu muğlaklığın hizmetin sunumuna ilişkin geçirdiği sürecin bir miktar karmaşıklığından kaynaklandığı düşünülmektedir. 2005 yılında Erzurum’da merkez ilçe belediyelerinden biri ile Erzurum SYDV ortaklığında şiddet mağduru olan kadınlara çocukları ile birlikte hizmet vermek üzere kent merkezindeki bir toplum Merkezinin çok yakınındaki bir binada Şefkatevi’nin kurulduğu ifade edilmiştir. Merkezde şiddet mağduru kadınlar için barınma olanaklarının sunulmasının yanı sıra ilçe belediyesinin desteği ile kadınlara beceri kazandırma ve gelir elde etmelerini sağlamaya yönelik dikiş-nakış gibi kursların açılmış, hatta sonrasında yöneticiler kadınların işe yerleştirilmesi için destek olmuşlardır. Bu haliyle kadınların yapabilirliklerinin genişletilmesine yönelik oldukça bütünlüklü bir hizmet modelinin uygulandığı söylenebilir. Yedi yıl boyunca yaklaşık 60 kişilik kapasiteyle hizmet veren bu kurum 2012 yılında büyükşehir belediyesine devredilmiştir. Devir sonrasında belediye meclisi kararı ile bu binanın tahliye edilmesi (ardından özel bir vakfa yurt olarak devredilmesi) neticesinde hizmetin çok daha küçük bir kapasiteyle (12 kadın) başka bir mekânda devam ettirildiği öğrenilmiştir. Bu hizmetin ASPB’ye devredilmesi konusunda ise net bir bilgi edinilememiştir. Merkezin geçmişte yöneticiliğini de yapmış olan görüşmeci tarafından dile getirilen güvenlik sorunları, şiddet uygulayan eşlerin kolaylıkla merkeze gelebiliyor ve kadına baskı uygulayabiliyor olması gibi hususlar, belediye tarafından yürütülmekte olan merkezin bu kentte de işlevsel biçimde faaliyet gösteremediğine işaret etmektedir. Ayrıca, belediyedeki bazı yöneticiler, burada kalan kadınların “aileleri ile buluşturulup yuvalarının kurtulmasına bizzat aracılık” ettiklerini ifade ederek kurumun zaten yüksek kapasite ile hizmet göstermesine gerek de kalmadığını, bu süreçlerin de etkisiyle ihtiyacın azaldığını düşündüklerini dile getirmektedir.

Kadınların kentteki *sosyal ve kültürel yaşama katılımları* açısından belediye hizmetlerinin doğrudan etkisi olmadığı anlaşılmaktadır. Kent merkezinde belediye tarafından yapılmış olan büyük parkların bakımsız olduğu, gündüz dahi kadınlar açısından çocukları ile gidebilecekleri tekinlikte olmadığı bizzat belediyenin kadın çalışanları tarafından dile getirilmiştir. Öte yandan kentin ekonomik ve sosyal yaşamının kentteki üniversite ve askeri birimlerden fazlasıyla etkilendiği, özellikle sosyalleşebilmesi, dışarıda arkadaşları ile vakit geçirmesi vb. ile kadının daha özgürleşmesine de katkıda bulunduğu hem kadın hem erkek görüşmeciler tarafından ifade edilmektedir. Ayrıca bazı görüş-

meciler, kentin orta ve üst gelir grubunun yaşadığı kesimlerinde belediye tarafından düzenlenen yürüyüş parkurlarının ağırlıklı olarak ev kadınları tarafından özellikle sabahları kullanılmasının, Erzurum için oldukça farklı bir durum olmasından hareketle kadının toplumsal konumunun ev içi ile tanımlandığı yargı kalıbının kırılmaya başlandığına da değinmektedir. Bunun yanında, kentte her ne kadar kış sporları ağırlıklı olmak üzere tesisler mevcut olsa da belediye tarafından spor etkinliklerine kadınların katılımını özendirmeye yönelik herhangi bir girişim olmadığı anlaşılmaktadır. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nden görüşmeciler, yalnızca antrenmanlarını kent merkezinde yapan bir ilçe kadın buz hokeyi takımına maddi destek (20.000 TL) sunduklarını belirterek, spor alanında hem belediyenin mevcut hizmetlerinin yetersiz kaldığını hem de Erzurum'un "kültürel yapısı" itibariyle kız çocuklarını spora yönlendirme konusunda çok olumlu bir yaklaşım bulunmadığını belirtmiştir.

Kadınların yapabilirlikleri açısından kent içi *ulaşım* olanakları sorulduğunda, görüşmeciler tarafından toplu taşıma hizmetlerinin kapasite ve tarife açısından artırıldığı, ancak gene de belirli hatlardaki yoğunluktan ve kalabalık otobüslerden kadınların rahatsız olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında ulaşım konusunda özel minibüs hatlarında özellikle kapasite üstü yolcu taşıma, kuralsız kullanım vb. ciddi sorunların ve belediyeye yansıyan şikâyetlerin olduğu, ancak bu hatların kaldırılabilmesi ya da düzenlenebilmesi için gerekli olan siyasi iradenin henüz bir meclis kararına yansımadağı ifade edilmiştir.

Kentte *kadınların çalışmasının* halen çok yaygın olmadığı da belediye çalışan tüm görüşmeciler tarafından dile getirilmektedir. Özellikle kentte son dönemlerde kurulmuş olan büyük çağrı merkezleri ya da alışveriş merkezleri gibi yeni istihdam alanları daha fazla kadın istihdam ediyor olmakla birlikte, bu istihdamın ağırlıklı olarak üniversite öğrencisi genç kadınlardan oluştuğu belirtilmektedir. Bununla birlikte belediye tarafından toplum merkezlerinde sunulan mesleki eğitim kurslarının sonrasında kadınların ne derece işe yerleştiklerinin ya da gelir getirici faaliyette bulunabildiklerinin kesin olarak bilinemediği ifade edilmiştir. Öte yandan, merkezlerde kurs dönemlerinin ardından özellikle el işi, biçki dikiş gibi alanlardaki kursiyerlerin ürettiklerinin kermes ve sergi gibi faaliyetlerle yılda bir ya da iki kez satışa sunulmakta olduğu belirtilmiştir. Ancak bunun daha işler bir mekanizma haline gelebilmesi için "kadınlar çarşısı" benzeri bir daimi satış olanağı sağlamak için yer tahsisatının gündeme getirilmeye çalışıldığı birim yöneticileri tarafından aktarılmıştır. Ayrıca, belediyedeki üst düzey yöneticilerin ya da merkez/ birim yöneticilerinin kendi kişisel ilişkileri üzerinden özel sektörden ilgili

kurum ve kuruluşlara kursiyerlerin yerleştirilmesine ya da dikiş nakış gibi alanlardaki kursiyerler için dışarıdan toptan sipariş alınmasına sistematik olmasa da aracılık ettikleri sıklıkla dile getirilmiştir. Erzurum’da mesleki eğitim ya da kurs sonrasında istihdam edilmenin kadın açısından halen çok güç olduğunu ifade eden birim yöneticileri, sertifikalı kursların ilgili kurumlarla düzenlenecek protokoller ile daha işlevsel ve daha cazip hale geldiğini belirtmişlerdir. Belediyede verilen sertifikalı hasta bakım kursundan mezun olan toplam 108 kadın ve erkek personelin kentteki iki özel yaşlı bakımevi ile imzalanan protokol sayesinde halen bu iki kurumda istihdam ediliyor olması buna örnektir. Orta ve üst gelir grubunu oluşturan özel sektör çalışanları, ordu mensupları ve diğer kamu görevlilerinin çocuk bakımına ciddi bir talep yaratmakta olduğuna, belediyenin açtığı sertifikalı çocuk bakım kursunun kadınlara istihdam olanakları yaratmasının yanı sıra, bakım emeğinin bir iş olarak görülmesini sağlamasının toplumsal algıyı değiştirmeye katkıda bulunduğuna da değinilmiştir.

Belediyede kadın çalışan sayısının oldukça düşük olmasının yanı sıra, “belediyedeki kadın yönetici sayısının da azlığı” ile az sayıdaki kadın personelden nitelikli olanların kariyerde ilerlemesi için erkek personel ile eşit olanakların tanınmadığı (yönetici konumun gerektirdiği tüm vasıflara sahip olduğu halde birim yöneticiliğine atanmamış olan kadın çalışan örneği üzerinden) belediye çalışanı kadın görüşmeciler tarafından ifade edilmiştir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunun Erzurum Büyükşehir Belediyesi’nde hiç gündeme gelmediği anlaşılmaktadır. Siyasi iradenin belirleyeceği mevzuat uyarınca harcama birimleri cinsiyet kırılımında veri düzenlediği takdirde bütçe eşleşmesinin yapılabileceği belirtilmiştir. Bütçedeki harcama kalemlerinin ağırlıklı olarak yeni yollar, entegre et tesisi, kültür merkezi gibi yatırımlara ilişkin olduğu belirtilirken, kadınlara yönelik meslek edindirme kursları gibi faaliyetlerin esas olarak dış kaynaklı eş finansman desteği ile yapılmakta olduğu dile getirilmiştir. Özellikle AB ve Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü’nün, SODES, AB fonları vb. dış kaynaklardan yararlanmak üzere projeler hazırlamaktan sorumlu olduğu belirtilerek, hem proje konularının hem de belediyenin kendi bütçesinden karşılayacağı eş finansman miktarının belirlenmesinde henüz yapılandırılmış bir sistematik yaklaşımın olmadığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla her zaman belediyenin politika önceliklerine göre değil, fon veren kurum tarafından örneğin tematik olarak açılan çağrılara da yanıt verecek biçimde proje tasarlanmakta olduğu, gene fon veren kuruluş tarafından belediyeden talep edilen eş finansmanın bu Müdürlük

ile Bütçe ve Muhasebe Şube Müdürlüğü arasındaki müzakere süreciyle bütçelendirilmesinin gerçekleştirildiği aktarılmıştır. İlgili birimin insan gücü sınırlı olduğu için proje konuları bazında uzmanlaşmanın henüz söz konusu olamadığı, bu nedenle seçici davranılarak, “belediye bunu iyi ki yaptı diyecekleri en doğru projeye” başvurularak sonrasında uygulamaya yönelindiği ifade edilmiştir. Zaman içinde birimin kapasitesi geliştirildiği takdirde, kadın projeleri birimi, istihdam projeleri birimi gibi uzmanlaşmış birimlerle projelerin genişletilebileceği ve çeşitlendirilebileceği ifade edilmiştir.

Hizmet Alanlar

Erzurum kentindeki saha çalışmasının ikinci aşamasında kent merkezinde farklı sosyo-ekonomik nitelikteki beş mahallede muhtarlar ve kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kente yapılan saha ziyaretinin hemen başında Erzurum İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nda ve Yakutiye ilçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nda vakıf yetkilileri ile görüşülerek kent merkezindeki mahallelerin nitelikleri ve kentteki yaşama ilişkin bilgi alınmıştır. Ayrıca, belediye çalışanları ile yapılan görüşmelerde istihdam ve hane yapısı, eski ve yeni yerleşim merkezleri gibi farklı nitelikleri açısından görüşme yapılacak olan mahallelere ilişkin bilgi edinilmiştir. Görüşme yapılan mahallelerden ikisi kentin merkezindeki eski yerleşim alanlarında, diğer üçü ise toplu taşıma ile ulaşılacak mesafede yer almaktadır. Merkezdeki mahalleler en eski yerleşimleri içinde barındırmasına karşılık kent sakinleri tarafından “tekinsiz” olarak değerlendirilen, sosyo-ekonomik düzey açısından oldukça düşük grupta yer alan hanelerin yaşadığı bir çöküntü alanı niteliğindedir. Çeperdekiler arasında kentin yüksek kesimlerinde yer alan mahalle görece daha karma bir sosyo-ekonomik profile sahiptir. Diğer ikisi ise merkeze daha yakın olmakla birlikte nitelikli olmayan barınma koşullarına sahip, kentsel dönüşüme açılma ihtimali olan, ayrıca kent dışından göçle gelenlerin yerleşmiş oldukları mahalleler olarak nitelendirilmektedir. Ziyaret edilen mahallelerin hiçbirinde kentsel dönüşüm fiilen gerçekleştirilmemiş durumdadır ancak iki mahallede kaçak ve düzensiz yapılaşmanın yaygın olduğu ziyaret öncesinde hem SYDV’lerdeki hem de belediyedeki görüşmeciler tarafından belirtilmiştir. Mahalle görüşmelerinin yanı sıra belediyeye ait iki toplum merkezine yapılan ziyaretlerde merkezde devam etmekte olan farklı kurslara katılan kursiyerlerle 5 grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, kentte kadınlara yönelik faaliyet gösteren STK’lardan Erzurum Girişimci Kadınlar Derneği’nin iki yöneticisi ile de görüşme yapılmıştır.

“Erzurum’da kadınlar er için değil ar için durur.”

Mahallelerde genel olarak mahallenin koşulları ve belediye hizmetleri sorulduğunda *güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim* alanında yapabilirliklerin özellikle düşük sosyo-ekonomik statüdeki mahallelerde oldukça kısıtlı olduğu ifade edilmiştir. Gecekondu tipi yerleşimlerin ağırlıkta olduğu mahallelerde özellikle kanalizasyon sisteminin olmaması gibi temel altyapı sorunlarının giderilmesi konusunda hem büyükşehir belediyesi hem de ilçe belediyesinin hizmeti yeterli ve zamanında sunmadığı belirtilmiştir. Görece daha karma nitelikteki mahallelerdeki görüşmelerde ise altyapı konusunda sorunların olmadığı belirtilmiştir. Buna karşılık, belediyenin evini onaranlara bir kerelik çimento-demir yardımı biçimindeki desteği yerine barınma koşullarının tümenden iyileştirilmesine yönelik kentsel dönüşüm projelerinin tercih edildiği sıklıkla dile getirilmiştir. Çöküntü alanı olarak tanımlanabilecek merkezdeki eski yerleşimde hem muhtar hem de kadınlar, mahallenin yaşam koşullarının düzeltilebilmesi için çözüm olarak “mahallenin ortadan kaldırılıp, mevcut yapıların yıkılmasını, mahallenin dağıtılmasını” belediyeden talep ettiklerini, ancak belediyeden ne bu taleplerine yanıt alabildiklerini ne de mevcut koşulların iyileştirilebilmesine yönelik başka müdahaleler yapıldığını aktarmışlardır. Bu mahalle sakinlerinin kentsel dönüşüm taleplerinin, mahallenin “güvenli olmayan, tekinsiz” olarak tanımlanmasının kendi yaşam koşulları üzerindeki olumsuz etkisinden kaynaklandığı düşünülebilir. Öte yandan merkezdeki diğer çöküntü mahallede bir kısım ev kentsel dönüşüm planlaması nedeniyle boşalmıştır. Bu metruk mekânların “uyuşturucu kullananlar, tinerciler” gibi gruplar tarafından kullanıldığı; bu nedenle içinde halen yaşadığı konut için rayiç bedelleri belirlenmemiş mahalle sakinlerinin tümünü, özellikle de kadınları tedirgin ettiği ve mahallenin güvenli bir yaşam alanı olmadığı dile getirilmiştir.

Yeterli hareketlilik ve çevresel planlamaya erişim açısından Erzurum merkezdeki kadınların yapabilirliklerinin gelişkin olduğu gözlenmiştir. Özellikle kentin merkezinden uzak mahallelere düzenli toplu taşıma hizmetinin bulunması, kentin yılın önemli bir kesiminde karşı karşıya kaldığı sert kış koşullarında mahallelerdeki yolların belediye tarafından açılıyor olması bu alandaki yapabilirliklere olumlu katkı sağlayan hizmetler olarak dile getirilmiştir.

Erzurum kent merkezindeki kadınlar açısından belediye hizmetlerinin *boş zaman ve spor etkinliklerine erişim* yapabilirliklerine olumlu etkide bulunmadığı gözlenmiştir. Kentte belirli mahallelerde belediyenin park ve bah-

çe düzenlemeleri hizmetinin hiç sunulmadığı, buna karşılık bu düzenlemele-
rin yapıldığı mahallelerde ise spor aletleri, çocuk oyun alanları gibi park do-
natılarının sıklıkla söküldüğü ve zarara uğratıldığı ancak buna karşılık belediye tarafından gereken bakım ve onarım yapılmadığından parkların çoğunlukla kullanılamaz hale gelmiş olduğu ifade edilmiştir. Belediye tarafından yapılmış yürüyüş parkurlarının merkezden uzak ve görece daha iyi durumda hanelerin yaşamakta olduğu mahallelere yakın döşenmiş olması nedeniyle merkezdeki kadınların park, bahçe ve yürüyüş parkurlarına erişimi kısıtlıdır.

Mahallelerdeki kadınların *bakım hizmetlerine erişim* yapılabirliklerinin tüm kadınlar açısından çok gelişkin olmadığı gözlenmiştir. Özellikle belediye tarafından toplum merkezlerindeki kurslara katılan küçük çocuk sahibi kadınlar açısından merkezlerde sunulan kreş faaliyeti önemli görünmektedir ancak kursa katılmayan mahalle sakinleri açısından bu hizmet ulaşılabilir değildir. Toplum merkezi bünyesindeki engelliler biriminin ise doğrudan bakım hizmeti sunumu yapmaması nedeniyle kadınlar açısından engelli bakımına yönelik yapılabirlikler sadece özel rehabilitasyon merkezleri ile kısıtlı görünmektedir.

Erzurum kent merkezinde üç merkez ilçeye bağlı toplam 154 mahalle arasında saha ziyaretinin gerçekleştirildiği dönemde kadın muhtarı olan hiçbir mahallenin bulunmaması kadınların *siyasal hayata katılım* açısından yapılabirliklerinin hiç de gelişkin olmadığına dair bir gösterge olarak nitelendirilebilir. Belediye meclisindeki kadın üyenin de belirttiği gibi, belediye meclisinde kadın temsili esas olarak siyasi partilerin uyguladıkları kotalar doğrultusunda belirlenmektedir. Üstelik Erzurum’da genellikle erkek adayların eğitim düzeyine bakılmazken kadınların “yapılabirliklerine değil de eğitim düzeyinin yüksek olup olmadığına” göre desteklendiği, kadınların ise bu yaklaşıma karşı “mücadele güçlerinin” olmadığı dile getirilmiştir. *Toplumsal hayata katılım* açısından bakıldığında kadınların yapılabirliklerinin kısıtlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu kısıtlar düşük sosyo-ekonomik statüdeki hanelerin bulunduğu mahallelerde göçle gelmiş olma ya da farklı etnik kökene sahip olma ile ilgiliyen, daha karma mahallelerde genel olarak görece kapalı toplum yapısı ile ilişkilendirilebilmektedir. Kentin çöküntü alanı olarak nitelendirilen mahallelerinde yaşayan kadınlar yaşadıkları mahalle ve etnik kökenleri nedeniyle fazlasıyla dışlanmakta olduklarını dile getirmişlerdir. Kadınların nasıl sosyalleştikleri sorulduğunda tüm mahallelerde mahalle içindeki komşuluk ilişkileri ve ev ziyaretleri belirtilmiş, özellikle daha karma mahallelerde az sayıda görüşmeci ise Kur’an kursları ya da belediyenin kurslarına değinmiştir.

Ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim yapabilirlikleri açısından değerlendirildiğinde gerek muhtarlar gerek mahalle sakini kadınlar Erzurum kentindeki istihdam olanaklarının kısıtlı olmasından çok kadınların çalışmasına hanedeki erkeklerin izin vermediklerini dile getirmişlerdir. Kadınların çalıştığı durumların istisna olduğunu hemen her görüşmeci belirtmiş, “kimsesi olmayan, örneğin eşi cezaevinde olan” kadınların çalışmak durumunda kaldıkları ve tanıdık aracılığıyla daha üst gelir gruplarının yaşadıkları mahallelerde buldukları temizlik ya da çocuk bakımı işlerine gittikleri, çok az sayıda kadının ise sadece kadınların çalıştığı atölyelerde istihdam edilmekte olduğu söylenmiştir. Belediyenin toplum merkezlerinde sunduğu kurslarının kadınların eğitim alanındaki yapabilirliklerini önemli ölçüde artırmakta olduğu hem kursiyerler hem de mahalle sakinleri tarafından dile getirilmiştir.

İngilizce, bilgisayarlı muhasebe gibi kurslarda katılımın ağırlıklı olarak kentteki üniversite öğrencisi genç kadın ve erkeklerden oluştuğu, geri kalan kursiyerler arasında az sayıda kentli kadının bu kurs alanlarında alacağı sertifika ile iş bulmayı amaçladığı dikkat çekmektedir. Öte yandan biçki-dikiş, nakış gibi kurslara daha çok sayıda ev kadını katılırken, bu kursiyerler arasında kurs sonrasında bir atölyede değil doğrudan kendi evinde sipariş üzerine çalışarak gelir getirici faaliyette bulunmayı hedefleyenlerin sayısı oldukça yüksek görünmektedir. Bu şekilde evinden çalışmayı planlayan kadınlardan düşük gelir grubundakiler için dikiş makinesi gibi donanım maliyetinin önemli bir sorun olduğu ifade edilmiş ancak kurs eğitmeninin desteği ile ilk siparişlerini boş olduğu saatlerde merkezdeki makinelerden yararlanmak suretiyle üretip kazandığı gelir ile kendi makinesini satın almaya yönlendirildikleri belirtilmiştir. Kurs eğitmenleri, atölyelerdeki (düşük ücret, sigorta ödemesinin yapılmaması, fazla mesai ödemesiz uzun çalışma saatleri gibi) olumsuz çalışma koşulları nedeniyle kadınların evden çalışmak istemelerinin anlaşılır olduğunu dile getirmişlerdir. Kursiyer kadınların önemli bir kısmı bu kursları mahallede daha önce kursa katılmış olan komşuları ya da mahalle taraması yapan kurs eğitmeni aracılığıyla duyduklarını belirtmişlerdir. Bazı kadınlar daha fazla sayıda kursa katılarak beceri kazanmak istediklerini ancak eşlerinin kendilerini “kadın kısmı evde oturur, çalışmaz” diyerek kısıtlamakta olduğunu söylemişlerdir. Bunun dışında, kentin çeper mahallelerinden geldiklerini belirten kadınlar, kursa katılımın daha çok teşvik edilmesine yönelik olarak belediyenin kursa geliş-gidişlerinde yol masraflarına destek olmasını da önermişlerdir.

Kadınların ücretli istihdama erişimlerine ilişkin kısıtlar dikkate alındığında özellikle düşük sosyo-ekonomik statüdeki mahallelerdeki kadınlar için

parasal gelire erişim yapabilirliklerinin düzeyi önemlidir. Büyükşehir Belediyesi tarafından sunulan sosyal yardımların mahallelerde ihtiyaç sahibi olan kadınların çok azına ulaşmakta olduğu, bunun yerine SYDV'den gelen sosyal yardımın geçim için özellikle çöküntü mahallelerde daha çok önem teşkil ettiği gözlenmiştir. Bunun dışında çok az sayıda kadın görüşmeci belediyeden nakdi yardım değil bedava ekmek olarak aynı yardım aldığını belirtmiştir.

Sağlığa erişim yapabilirliklerine belediyenin hizmet sunumunu durdurmuş olması nedeniyle katkı sunmadığı gözlemlenmiştir. Özellikle düşük gelir grubunun Yeşil Kart ile sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlandığı ifade edilmiştir.

Mahallelerde yapılan görüşmelerde az sayıda da olsa şiddete maruz kaldığını ifade eden kadın görüşmecilerin *şiddetsiz yaşama erişim* yapabilirlikleri toplumsal yapı tarafından kısıtlanmış görünmektedir. Eşi tarafından gördüğü şiddete karşılık önce karakola şikâyetle bulunduğunu ifade eden kadın görüşmeci, kolluk kuvvetlerinin destek olmadığını ve hiçbir kurumsal mekanizmaya yönlendirmediğini belirterek boşansa da “kurtulamayacağını” düşündüğünü dile getirmiştir. Benzer biçimde başka bir mahalleden kadın görüşmeci ise Erzurum’da kadının eşinden yana ciddi anlamda “çile çekmekte” olduğunu belirterek, boşanmanın kolay olmadığını “yüzük parmağa girdi mi teneşirde çıkıyor” cümlesiyle ifade etmiştir. Mahalledeki kadınların da muhtarların da önceleri belediye ile SYDV işbirliğinde faaliyet göstermiş olan Şefkatevi’nden ve hâlihazırda belediye bünyesindeki düşük kapasiteli sığınma evinden haberdar olmadığı gözlenmiştir.

Kars ve Erzurum: Genel Değerlendirme ve Tartışmalar

Kars 2006 yılından itibaren BMOP KDK Projesi kapsamında yer alması itibariyle projenin kurumsal yapılanma taahhütlerini önemli ölçüde gerçekleştirmiş bir kenttir. KDK Projesi kapsamında yer almayan Erzurum Büyükşehir Belediyesi’nde ise kurumsal olarak benzer taahhütler ve kadın çalışmaları birimi ya da eşitlik birimi benzeri bir yapılanma bulunmamaktadır.

İlk YEEP’in 2008 yılında hazırlandığı, çalışma kapsamında incelediğimiz 2013-2015 dönemine ait YEEP’in ise Belediye Meclisi’nde 2012 yılında kabul edilerek yürürlüğe girdiği Kars’ta Özel Kalem Müdürlüğü bünyesinde Kadın Çalışmaları Birimi bulunmaktadır. Belediye Meclisi’nde KEEK 2007’de kurulmuştur ve araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde biri kadın üç üyesi bulunmaktadır. Bu tip kurumsal yapıların bulunmadığı Erzurum Büyükşehir Belediyesi’nde ise Belediye Meclisi’nin 19 üyesinden üçü kadındır;

bu haliyle Erzurum, sadece belediye meclis üyeliği oranları açısından 28 belediye meclis üyesinden biri kadın olan Kars kentinden daha iyi konumda bulunmaktadır.

Politika metinleri toplumsal cinsiyet eşitliği açısından değerlendirildiğinde bu konudaki duyarlılığın KDK Projesi kapsamında yer alan Kars Belediyesi'nde çok az yer alabildiği, buna karşılık Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nde bunun hiç yer bulmadığı gözlenmiştir. 2012-2014 dönemine ait Kars Belediyesi Stratejik Planı'nın YEEP imzalandıktan sonra revize edildiği bilinmektedir. Bu plan metninde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmaların yürütüleceği ifade edilmiş, ancak bu faaliyetlere ilişkin doğrudan hedefler tanımlanmamıştır. Sadece, YEEP'te kentsel hizmetlere ilişkin altyapı, ulaşım ve rekreasyon alanında tanımlanan faaliyetlerin stratejik planda öngörülen faaliyetlerle örtüştüğü anlaşılmaktadır. Planın kurgusu ve temel ilkeleri içerisine KDK statüsü ve YEEP kapsamındaki önemli taahhütlerin, dolayısıyla, toplumsal cinsiyete ilişkin bir yaklaşımın dahil edilmediği açıkça gözlenmektedir. Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2011-2015 Stratejik Planı'nda ise temel politika yaklaşımı olarak sosyal belediyecilik anlayışı vurgulanıyor olsa da, kadınlara dönük ayrımcılığın ve eşitsizliğin giderilmesine dönük herhangi amaç veya hedefe rastlanmamıştır.

Belediye personel yapıları itibariyle kadın çalışan oranlarının iki il için de çok düşük olduğu dikkat çekmektedir. 2013 itibariyle Kars Belediyesi'nde kadın işçi ve memurların toplam işçi ve memur çalışanlar içindeki payı % 9,5, Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nde aynı oran % 11,5'tir (Günlük-Şenesen vd., 2014: 17-18).

Kars Belediyesi'nde gerçekleştirilen görüşmelerde birimlerin kadınlara yönelik faaliyetleri sorulduğunda, kentsel hizmetler ve altyapı gelişmişlik düzeyinin kentin genelinde düşük olması nedeniyle, faaliyetlerin ağırlıklı olarak bu alanlara yöneldiği; kadınlara özgü faaliyetlerin öncelikli olmadığı ifade edilmiştir. Buna karşılık, erkek birim yöneticilerinin bu faaliyetlerinin kadınların yaşam koşullarını iyileştirme konusunda erkeklere nazaran daha fazla etkisi olduğunu söylemeleri, belediye hizmetlerinin toplumsal cinsiyet etkileri olduğunun farkında olduklarını göstermektedir. Belediye'nin kadınlara yönelik faaliyetleri ile ilgili Kadın Çalışmaları Birimi tarafından düzenlenen kültürel etkinlikler ya da kentteki KOSGEB, SODES, İŞKUR gibi kurum, kuruluş ve programlarla ortak yürütülen girişimcilik ya da istihdam/meslek edindirme faaliyetlerine işaret edilmiştir. Ayrıca, TCDB eğitimi almış personel bulunmasına rağmen Kars Belediyesi'nin TCDB konusunda fazla yol kat etme-

diği gözlemlenmiştir. Bütün bunlar, toplumsal cinsiyet farkındalığının birim faaliyetlerinde de bütçeleme sürecinde de tam olarak yerleşmediğine işaret etmektedir.

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nde gerçekleştirilen görüşmelerde ise Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı ve bağlı birimleri ile AB ve Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü dışında hiçbir birim kendi faaliyeti içinde kadınları etkileyebilecek çalışmalardan söz etmemiştir. Buna karşılık, Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı bünyesinde hâlihazırda faaliyet göstermekte olan Toplum Merkezleri'nin sunduğu meslek edindirme kursları vurgulanmıştır. Erzurum'da özellikle kadınlara yönelik faaliyetlerin önemli bir kısmının temelinde AB destekli projeler vesilesi ile başlatıldığı ve gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, belediyenin doğrudan kadınları önceliklendiren bir politika yaklaşımı olmamakla birlikte, belediye gündemine çeşitli projeler aracılığı ile girmiş faaliyetlerin proje süreleri dolduktan sonra da mevcut kurumsal yapı ve kentteki diğer kurumlarla yapılan protokoller üzerinden sürdürüldüğü söylenebilir.

Toplumsal cinsiyet perspektifinin gerek politika metinlerinde gerekse birimlerin faaliyetlerinde içermemesinin bir sonucu olarak, her iki ilin bütçesinin toplumsal cinsiyet denetimi bu konudaki önemli eksiklikleri ve bütçe kaynaklarındaki dağılımların dengesizliğini gözler önüne serer:

Kars Belediyesi'nin 2013 yılı Performans Programı, Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim ve Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim alanlarına ilişkin harcamaların toplam yapabilirliklerle ilişkili harcamaların % 90'ına yakın bir bölümünü oluşturduğunu göstermiştir. Ulaşım, imar ve şehircilik ve çevre fonksiyonları yapabilirlik harcamalarından % 85 pay almaktadır. Ancak kadınların dirliği ile daha doğrudan ilişkilendirilebilecek diğer sağlık, kültür ve turizm, sosyal hizmetler, emek ve istihdam ve demokrasi-katılımcılık gibi alanlardaki harcamaların düşüklüğü, Kars Belediyesi'nin kadınların dirliğini bütünlüklü bir biçimde etkilemede eksik kaldığına ve kentsel gelişmişliğe ilişkin altyapı, imar vb. harcamaların önceliklendirildiğine işaret etmektedir. Ayrıca, Kadın Çalışmaları Birimi'nin çalışmaları için 2013 Performans Programı'nda herhangi bir bütçesinin olmaması, bütçeleme süreçlerinde kadın çalışmalarının kurumsal altyapısının henüz oluşmadığını düşündürmektedir.

Benzer bir yapı, Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin faaliyetleri ve bütçesinde de gözlenmektedir. 2013 yılı Performans Programı Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim, Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim ile Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirlikleri ile ilişkili harca-

maların toplam yapabilirlikler bütçesinin % 85'ini oluşturduğunu göstermektedir. Bunlar dışındaki diğer tüm yapabilirlik alanlarına dair harcamaların düşük düzeyleri, Erzurum Büyükşehir Belediyesi özelinde de kadınların dirliğine ilişkin gelişkin ve bütünlüklü bir yaklaşım tesis edilmemiş olduğunu gösteren başka bir veridir. Özellikle büyükşehir belediyesi statüsüne rağmen Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapabilirliğine yönelik hiçbir harcamasının bulunmaması önemli bir eksikliklerdir.

Özetle, KDKP kapsamında olmak kurumsallaşmanın ilk adımlarının atılmasına vesile olsa da, KDKP kapsamındaki taahhütlerin yaşama geçmesi ve bunların Kars'ta kadınların dirliği açısından bir fark yaratması konusunda projenin etkisinin sınırlı kaldığı gözlenmektedir. KDKP kapsamında olmayan Erzurum ise, toplumsal cinsiyet göstergeleri açısından oldukça kötü durumdadır ve büyükşehir niteliğinin kadınların dirliğine etki sağlamaya yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle bu kentteki gibi muhafazakâr toplumsal yapısı ve cinsiyet normlarının kentsel hizmetlerin kadınların dirliği üzerinde etkileri açısından kısıt oluşturabileceği gözlenmiştir.

TABLO 4.1
Kars Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapabilirlikler/fonksiyonlar	İmar ve şehircilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	6.403	4.862	3.500	145	1.600					16.510
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			10.405							10.405
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		808				110	400			1.318
Bakım hizmetlerine erişim							414			414
Toplumsal ve siyasi katılım									1.112	1.112
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim								300		300
Parasal gelire erişim							220			220
Sağlığa erişim				330						330
Eğitim ve öğrenime erişim		200								200
Şiddetsiz bir yaşama erişim										0
Toplam	6.403	5.870	13.905	475	1.600	110	1.034	300	1.112	30.809

TABLO 4.2
Kars Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve hizmetler	Sosyal istihdam	Emek ve katılımcılık	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	20,8	15,8	11,4	0,5	5,2					53,6
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			33,8							33,8
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		2,6			0,4		1,3			4,3
Bakım hizmetlerine erişim							1,3			1,3
Toplumsal ve siyasi katılım								3,6		3,6
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim							1,0			1,0
Parasal gelire erişim							0,7			0,7
Sağlığa erişim				1,1						1,1
Eğitim ve öğrenime erişim		0,6								0,6
Şiddetsiz bir yaşama erişim										0,0
Toplam	20,8	19,1	45,1	1,5	5,2	0,4	3,4	1,0	3,6	100,0

TABLO 4.3
Kars Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (TL, 2013)

(000 TL) Yapabilirlikler/ Organizasyon yapısı	Bas. Yay. ve Halk. İlişk. Md.	Bilgi İşlem Md.	Fen İşleri Md.	Hukuk İşleri Md.	İmar ve Şehircilik Md.	İnsan Kaynakları ve Eğitim Md.	İşletme ve İştraktler Md.	İtfaiye Md.	Mali Hizmetler Md.	Özel Kalem Md.	Park ve Bah. Md.	Su İşleri Md.	Temizlik İşleri Md.	Ulaşım Hiz. Md.	Vertişl. Md.	Yazı İşleri Md.	Zab. Md.	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim		7.900	703			1.600					3.500	2.662		145				16.510
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim		5.700											4.705					10.405
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim										110	1.208							1.318
Bakım hizmetlerine erişim										352	62							414
Toplumsal ve siyasi katılım	472	35								605								1.112
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim																	300	300
Parasal gelire erişim									220									220
Sağlığa erişim															330			330
Eğitim ve öğrenime erişim												200						200
Şiddetsiz bir yaşama erişim																		0
Toplam	472	35	13.600	0	703	0	0	1.600	0	1.287	1.270	3.500	2.862	4.705	475	0	300	30.809

TABLO 4.4
Kars Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (%)

(%) Yapabilirlikler /Organizasyon yapısı	Bas. Yay. ve Halkla İliş. Md.	Bilgi İşlem Md.	Fen İşleri Md.	Hukuk İşl. Md.	İmar ve Şehircilik Md.	İnsan Kay. ve Eğitim Md.	İşletme ve İsr. Md.	İftaiye Md.	Mali Hizm. Md.	Özel Kalem Md.	Park ve Bah. Md.	Su İşleri Md.	Temizlik İşleri Md.	Ulaşım Hiz. Md.	Veteriner İşleri Md.	Yazı İşleri Md.	Zabıta Md.	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim		25,6			2,3			5,2				11,4	8,6		0,5			53,6
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			18,5										15,3					33,8
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim										0,4	3,9							4,3
Bakım hizmetlerine erişim										1,1	0,2							1,3
Toplumsal ve siyasi katılım	1,5	0,1								2,0								3,6
Ücretli istirahata ve uygun çalışma koşullarına erişim																	1,0	1,0
Parasal gelire erişim										0,7								0,7
Sağlığa erişim															1,1			1,1
Eğitim ve öğrenime erişim													0,6					0,6
Şiddetsiz bir yaşama erişim																		0,0
Toplam	1,5	0,1	44,1	0,0	2,3	0,0	0,0	5,2	0,0	4,2	4,1	11,4	9,3	15,3	1,5	0,0	1,0	100

TABLO 4.5
Kars Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)

(000 TL) Organizasyon yapısı/Fonksiyonlar	İmar ve şehircilik	Çevre Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam		
Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü							472	472		
Bilgi İşlem Müdürlüğü							35	35		
Fen İşleri Müdürlüğü	2.200	2.200	9.200					13.600		
Hukuk İşleri Müdürlüğü								-		
İmar ve Şehircilik Müdürlüğü	703							703		
İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğü								-		
İşletme ve İşirakler Müdürlüğü								-		
İtfaiye Müdürlüğü			1.600					1.600		
Mali Hizmetler Müdürlüğü								-		
Özel Kalem Müdürlüğü				110	572		605	1.287		
Park ve Bahçeler Müdürlüğü		808			462			1.270		
Su İşleri Müdürlüğü	3.500							3.500		
Temizlik İşleri Müdürlüğü		2.862						2.862		
Ulaşım Hizmetleri Müdürlüğü		4.705						4.705		
Veteriner İşleri Müdürlüğü			475					475		
Yazı İşleri Müdürlüğü								-		
Zabıta Müdürlüğü						300		300		
Toplam	6.403	5.870	13.905	475	1.600	110	1.034	300	1.112	30.809

TABLO 4.6
Kars Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

Organizasyon yapısı/Fonksiyonlar (%)	İmar ve şehircilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve hizmetler	Sosyal Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü								1,5	1,5
Bilgi İşlem Müdürlüğü								0,1	0,1
Fen İşleri Müdürlüğü	7,1	7,1	29,9						44,1
Hukuk İşleri Müdürlüğü									0,0
İmar ve Şehircilik Müdürlüğü	2,3								2,3
İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğü									0,0
İşletme ve İştrakler Müdürlüğü									0,0
İtfaiye Müdürlüğü				5,2					5,2
Mali Hizmetler Müdürlüğü									0,0
Özel Kalem Müdürlüğü					0,4		1,9		2,0
Park ve Bahçeler Müdürlüğü			2,6				1,5		4,1
Su İşleri Müdürlüğü	11,4								11,4
Temizlik İşleri Müdürlüğü			9,3						9,3
Ulaşım Hizmetleri Müdürlüğü							15,3		15,3
Veteriner İşleri Müdürlüğü				1,5					1,5
Yazı İşleri Müdürlüğü									0,0
Zabta Müdürlüğü								1,0	1,0
Toplam	20,8	19,1	45,1	1,5	5,2	0,4	3,4	1,0	3,6

TABLO 4.7
Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)

(000 TL) Yapabilirlikler/Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	6.554	2.255		1.868	7.617					18.294
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			47.389							47.389
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		7.025				3.480	5.570			16.075
Bakım hizmetlerine erişim							1.557			1.557
Toplumsal ve siyasi katılım								2.508		2.508
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim							3.250			3.250
Parasal gelire erişim							1.750			1.750
Sağlığa erişim				2.130						2.130
Eğitim ve öğrenime erişim		1.341		400	1.475					3.216
Şiddetsiz bir yaşama erişim										0
Toplam	6.554	10.621	47.389	4.398	9.092	3.480	8.877	3.250	2.508	96.169

TABLO 4.8
Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%) Yapabilirlikler/Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	6,8	2,3	1,9	7,9						19,0
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			49,3							49,3
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		7,3			3,6		5,8			16,7
Bakım hizmetlerine erişim							1,6			1,6
Toplumsal ve siyasi katılım								2,6		2,6
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim								3,4		3,4
Parasal gelire erişim							1,8			1,8
Sağlığa erişim				2,2						2,2
Eğitim ve öğrenime erişim		1,4		0,4	1,5					3,3
Şiddetsiz bir yaşama erişim										0,0
Toplam	6,8	11,0	49,3	4,6	9,5	3,6	9,2	3,4	2,6	100

TABLO 4.11 (devamı)

(000 TL) Organizasyon yapısı/Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Demokrasi ve katılımcılık	Emek ve istihdam	Toplam
İtfaiye Şube Müdürlüğü					9.092					9.092
Kaynak Geliştirme Şube Müdürlüğü										0
Kentçi Trafik ve Sinyalizasyon Şube Müdürlüğü			3.704							3.704
Koruma ve Özel Güvenlik Şube Müdürlüğü						3.180				3.180
Kültür Şube Müdürlüğü										0
Maaş ve Tahakkuk Şube Müdürlüğü							1.407			1.407
Mezarlık İşleri Şube Müdürlüğü										0
Otogar ve Semt Garaajları Şube Müdürlüğü										0
Park ve Bahçeler Şube Müdürlüğü	250	7.025					280			7.555
Ruhsat ve Denetleme Şube Müdürlüğü				115						115
Sağlık İşleri Şube Müdürlüğü				815			150			965
Satınalma Şube Müdürlüğü										0
Sivil Savunma Uzmanlığı										0
Spor ve Sosyal İşler Şube Müdürlüğü						200	2.990		250	3.440
Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü										0
Toplu Konut ve Gecekondu Şube Müdürlüğü										0
Toplu Taşıma Daire Şube Müdürlüğü			10.451							10.451
Ulcome Merkezi										0
Veterinerlik ve Mezbaha Şube Müdürlüğü				1.818						1.818
Yazı İşleri Şube Müdürlüğü										0
Yol Bakım Onarım Şube Müdürlüğü										0
Zabıta Dairesi Şube Müdürlüğü				1.650						1.650
Toplam	6.554	10.621	47.389	4.398	9.092	3.480	8.877	2.508	3.250	96.169

TABLO 4.12 (devamı)

(%)	İmar ve şhircilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İfaiye ve afer yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Demokrasi ve katılımçlık	Emek ve İstihdam	Toplam
İfaiye Şube Müdürlüğü					9,45					9,5
Kaynak Geliştirme Şube Müdürlüğü										0,0
Kentçi Trafik ve Sinyalizasyon Şube Müdürlüğü			3,85							3,9
Koruma ve Özel Güvenlik Şube Müdürlüğü										0,0
Kültür Şube Müdürlüğü						3,31				3,3
Maaş ve Tahakkuk Şube Müdürlüğü										0,0
Mezarlık İşleri Şube Müdürlüğü							1,46			1,5
Otogar ve Semt Garajları Şube Müdürlüğü										0,0
Park ve Bahçeler Şube Müdürlüğü	0,26	7,30					0,29			7,9
Ruhsat ve Denetleme Şube Müdürlüğü				0,12						0,1
Sağlık İşleri Şube Müdürlüğü				0,85			0,16			1,0
Satınalma Şube Müdürlüğü										0,0
Sivil Savunma Uzmanlığı										0,0
Spor ve Sosyal İşler Şube Müdürlüğü						0,21	3,11		0,26	3,6
Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü										0,0
Toplu Konut ve Gecekondu Şube Müdürlüğü										0,0
Toplu Taşıma Daire Şube Müdürlüğü			10,87							10,9
Ukome Merkezi										0,0
Veterinerlik ve Mezbaha Şube Müdürlüğü				1,89						1,9
Yazı İşleri Şube Müdürlüğü										0,0
Yol Bakım Onarım Şube Müdürlüğü										0,0
Zabıta Dairesi Şube Müdürlüğü				1,72						1,7
Toplam	6,8	11,0	49,3	4,6	9,5	3,6	9,2	2,6	3,4	100,00

Şanlıurfa

Politika Metin Analizi

Stratejik Plan 2010-2014

Şanlıurfa Belediyesi'nin 2010-2014 Stratejik Planı'nda stratejik amaçlar on alan üzerinden tanımlanmaktadır. Bunlar sırasıyla kurumsal yapı, kent düzeni ve afet yönetimi, kültür ve turizm, sağlık ve çevre, sosyal yapı, üst yapı, mali yapı, ulaşım, altyapı ile imar ve şehircilik olarak belirtilmiştir (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 20-24).

Planın kurumsal yapıya ilişkin bölümü, araştırma kapsamında incelenen diğer stratejik planlardan farklı olarak belediyenin personel yapısına ilişkin verileri detaylı olarak sunmamaktadır. Özellikle kurum tarafından istihdam edilmekte olan 1.277 personelin cinsiyet kırılımındaki dağılımı mevcut değildir. Sadece beşeri kaynaklar değil, fiziksel yapıya ilişkin olarak da planda değinilen veriler kentte yaşayan kadınların dirliğine etkisi açısından değerlendirilemeyecek kadar genel ve yüzeysel olarak sunulmaktadır (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 9).

Plan sürecinde yapılan stratejik analiz neticesinde Şanlıurfa Belediyesi'ne ilişkin GZFT ortaya çıkarılmıştır (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 17-18). Kars'ta olduğu gibi, Şanlıurfa'da da KDK statüsü unsurunun güçlü yönler ya da fırsatlar arasında sıralanmamış olması dikkat çekmektedir. Temel ilkelere bakıldığında, insan odaklı olmak, katılımcılık, çevreye duyarlılık gibi değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir. Cinsiyete duyarlı bir yaklaşım temel değerlerde bulunmamakla birlikte, stratejik amaçlar içinde "kadınların gündelik yaşam koşullarını iyileştirmek, sosyal statüsünü yükseltmek" gibi doğrudan bir amaç ve ilgili faaliyetler ile bu faaliyetleri yürütecek birimlerin tanımlanmış olduğu dikkat çekmektedir (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 22, 43).

Planda kurumsal yapı stratejik alanında, belediyedeki yönetim ve çalışma yapısının daha etkin işlemesine yönelik yeniden yapılandırma ile kurumsal yapının geliştirilmesi, kurum içi otomasyonun ve iletişimin sağlanması, kurumun kentte yaşayanlarla iletişiminin tesis edilmesi, personele sürekli hizmet içi eğitim olanakları sunulması gibi hedefler yer almaktadır (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 20). Burada hizmet içi eğitimlerin içeriği belirtilmemekte ancak birimlerden gelecek talep ve ihtiyaçlar doğrultusunda gerçekleştirileceği ifade edilmektedir. Kadın personel istihdamına ilişkin bir değinme bulunma-

maktadır. Mali yapı alanındaki stratejik amaçlar arasında mali kaynakların verimli kullanımı, kaynakların önceliklere göre tahsisi yer almakta, ancak toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeden söz edilmemektedir. Buna karşın, “Kadınların gündelik yaşam koşullarını iyileştirmek, sosyal statüsünü yükseltmek” stratejik amacı için Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü’ne kaynak ayrılması dikkate değerdir (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 23, 54). Kent düzeni ve afet yönetimi alanında tanımlanan üç stratejik amaç içinde afet vb. durumlarda hızlı ve etkin müdahalenin sağlanması, pazar yerlerinde hijyen ve sağlık koşullarının tesis edilmesi, zabıta denetimleriyle kentin çevre ve sağlık konusunda düzeninin oluşturulması yer almaktadır (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 20). Planda kültür ve turizm stratejik alanındaki beş stratejik amacın dördü kentin kültürel mirasının korunması, turizme kazandırılması, kentin gelişimine uygun planlanması gibi konuları kapsamaktadır. Bu alandaki “kentin sosyal yaşam düzeyini yükseltmek” amacına yönelik olarak planlanan sergi, sanatsal kurslar, müzik-şiir dinletileri, yazlık sinema vb. etkinlikler doğrudan kadınların dirliğini olumlu etkileyebilecek niteliktedir (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 21, 41). Planda sağlık ve çevre alanında yedi stratejik amaç tanımlanmıştır ve bunların önemli bir kısmı kentteki yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedeflemektedir. Örneğin, kentin içme suyu ihtiyacının standartlara uygun sağlanması, pis su atıkları için tesis kurulması, kent sınırları içindeki hava, görüntü ve gürültü kirliliğiyle mücadele, kent temizliğinin modern ekipman ve araç ile düzenli olarak gerçekleştirilmesi, başıboş hayvanların kontrol altına alınması gibi amaçlar tanımlanmıştır (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 21). Bu açıdan bu alanda gerçekleştirilecek faaliyetlerin kentte yaşayan kadınların dirliğine olumlu etkide bulunabilme kapasitesi yüksektir. Planda sosyal yapı stratejik alanında yer alan on iki amacın kadınların dirliğine farklı alanlar üzerinden etki etme açısından önemli olduğu dikkat çekmektedir. Karar alma süreçlerine halkın katılımının sağlanması, halka spor yapacak imkânların sunulması, yoksul hanelerin tespit edilerek ihtiyaçlarının karşılanmasında destek sunulması, kentteki park ve yeşil alanların artırılması ve mevcut alanların iyileştirilmesi, kentliler ve belediye çalışanlarına koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmeti sunulması gibi amaçlar kadınların dirliğine doğrudan olumlu etkide bulunabilecek niteliktedir. Yine bu alanda, yaşlı ve bakıma muhtaç kişilere konukevi üzerinden barınma ve beslenme hizmeti, gençlerin kent yaşamıyla bütünleşmelerini sağlamaya yönelik sanat atölyeleri, sosyal destek ve spor faaliyetleri, beceri geliştirme ve kişisel gelişim ile çocuk eğitim programları, engellilere yönelik mesleki eğitim faaliyetleri de kadınların dirliğine olumlu etki et-

me potansiyeline sahiptir. Ayrıca bu alanda yukarıda da değindiğimiz “kadınların gündelik yaşam koşullarını iyileştirmek, sosyal statüsünü yükseltmek” stratejik amacına yönelik çeşitli hedefler konmuştur. Bunlar, kentte göçten etkilenen yoksul kadınların yaşam kalitesini iyileştirmek, kırdan kente göç eden kadınların hem kent yaşamına aktif katılımlarını hem de mesleki eğitim ararak istihdama katılmalarını sağlamak, açılacak Kadın Destek Merkezleri ile kentteki kadınların eğitim, destek ve rehberlik hizmetlerinden yararlanmasını sağlamak ve kadın-erkek eşitliğine yönelik faaliyetler düzenlemektir (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 22, 43). Üstyapı ve ulaşım alanlarında tanımlanan stratejik amaçlar, kentte yaşayanların güvenli ve hızlı ulaşımını sağlamaya yönelik toplu taşıma hizmeti sunumu, yeni yerleşimlerin de dikkate alındığı ulaşım planlaması, kaldırım, refüj, bulvar vb. üstyapı çalışmalarının tamamlanmasını kapsamaktadır (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 22-23). İmar ve şehircilik alanında ise kentin yapısına uymayan alanlarda kentsel dönüşüm uygulamak, kent içinde yeşil alan ve meydan projeleri yapmak ile belediye alanı içinde gecekondular ve kaçak yapılaşmayı önleyerek, sosyal konutlar üretmeye yönelik faaliyetler kadınların dirliğine olumlu etkide bulunabilecek niteliktedir (Şanlıurfa Belediye Başkanlığı, 2009: 24).

Şanlıurfa kentinin BMOP KDK projesine 2006 yılında katıldığı dikkate alındığında, 2008 yılında kabul edilen YEEP’te ayrıntıları yer alan taahhütlerin (Şenol vd., 2010: 115) belediyenin incelenen bu stratejik planında hem kurumsal işleyiş hem de stratejik amaç, hedef ve faaliyetler bağlamında çok fazla yer bulmadığı söylenebilir. Ancak kadınlara odaklanan ayrı bir stratejik alanda YEEP’i destekleyici bazı hedef ve faaliyetlerin tanımlanmış olması ve bütçelendirilmesi önemlidir.

Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015

Şanlıurfa, BMOP KDK projesine 2006 yılında katılmıştır. Bu proje uyarınca Valilik bünyesinde İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu 2008’de kurulmuştur. 2009 yılında da Valilik’te Eşitlik Birimi’nin kurulmasını takiben birimle işbirliği içinde çalışan Şanlıurfa Belediyesi, kaymakamlıklar vb. kurumların bünyesinde Eşitlik Birimleri kurularak sorumluların görevlendirildiği belirtilmektedir. Ayrıca Belediye Meclisi bünyesinde Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu da kurulmuştur (Şenol vd., 2010: 96, 102, 110). Bununla birlikte, araştırma kapsamında incelenen Şanlıurfa Belediyesi’ne ait politika dokümanları ve teşkilat şemasında bu bilgiye rastlanmamıştır.

İncelediğimiz 2013-2015 YEOP, Şanlıurfa için hazırlanan ilk YEOP'tir ve 2006 yılından itibaren hazırlık çalışmaları İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu tarafından yürütülen plan 2008 yılında Belediye Meclisi'nde kabul edilmiştir.⁷ Planda, belediye özellikle *kentsel hizmetler* alanında kadınların kentsel altyapı ve hizmetlere erişiminin güçlendirilmesi hedefine yönelik faaliyetler için temel sorumlu kuruluştur. Bunun yanında, *istihdam* alanında kadınlara fırsat ve destekler yaratılmasına yönelik faaliyetlerin önemli bir kısmında İŞKUR, KOSGEB gibi diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte ortak sorumlu kuruluş olarak belediyeler belirtilmektedir. *Katılım* alanında yürütülecek faaliyetlerde ise Belediye, İl Özel İdaresi ile birlikte sorumlu kuruluş olarak yer almaktadır. Belediye, ayrıca, *eğitim* ile *sağlık* alanlarındaki bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarında destekleyici kurum/kuruluş olarak, *şiddetle mücadele* alanında farkındalık yaratacak bilgilendirme faaliyetlerinde doğrudan sorumlu, şiddetle mücadele mekanizmalarının güçlendirilmesi çalışmalarında ise yine destek kuruluş olarak tanımlanmıştır.

YEOP'in altıncı bölümü olan *kentsel hizmetler* kapsamında, belediyenin sorumlu kılındığı üç faaliyet alanı tanımlanmaktadır. Bu alanlarda, sırasıyla kadınların mevcut hizmetlere yönelik görüş ve önerilerinin alınması, temel kentsel hizmetlerin planlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerine kadınların katılımının artırılması ve kadınların yaşam koşullarını iyileştiren hizmetlerin etkin hale getirilmesi amaçlanmaktadır. İlk amaca yönelik olarak kadınların ulaşım, barınma, güvenlik, bakım gibi hizmetlere ilişkin ihtiyaçlarının ve hizmet kullanımında karşılaştıkları engellerin anket vb. yöntemlerle belirlenmesi öngörülmektedir. Kadınların hizmet planlama, izleme ve değerlendirme süreçlerine doğrudan katılımlarının artırılmasına yönelik olarak kentsel hizmet kullanımı ve memnuniyet anketlerinin düzenli olarak yapılması ve sonuçlarının duyurulması ile planlama süreçlerinde kadın kuruluşları ve grupları ile birlikte düzenlenecek toplantılar vb. ile katılımcı süreçler oluşturulması konularında belediye sorumlu kuruluş olarak belirtilmiştir. Stratejik plan oluşturma sürecinde kadın STK'larından düzenli görüş alınması da öngörülmektedir. Son olarak, cinsiyete duyarlı kentsel altyapı ve hizmet sunumunun güçlendirilmesi hedefine yönelik temel kentsel hizmetlerin bir kısmı için önceliklendirilen faaliyetler sıralanmaktadır. Şehir içinde rampalı, alçak, geniş kaldırımların oluşturulması ile üstgeçitlerin yürüyen merdivenli ve asansörlü düzenlenmesi, merkezdeki alt ve üst geçitler, duraklar, parklar

7 YEOP metni için bkz. <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/yeop-sanliurfa.zip> (Son erişim tarihi: 29 Haziran 2014).

ve sokaklarda yeterli aydınlatmanın sağlanması, park ve yeşil alanların kadın ve çocuklar için sosyal ve sportif donatılarının tamamlanması ile bu mekânlarda kadınlar için emzirme/bakım odalarının, tuvaletlerin düzenlenmesi ve özel güvenlik hizmetinin sunulması, merkeze uzak mahallelerdeki semt pazarlarının alt yapısının iyileştirilmesi gibi kadınların dirliğine olumlu etkiye bulunabilecek farklı alanlarda hizmet sunumu öngörülmektedir.

YEPP'in *istihdam* alanında mesleki beceri geliştirme kursları açmak, kariyer ve mesleki rehberlik konusunda danışmanlık hizmetleri sunmak, girişimcilik seminerleri düzenlemek, kadınları mikrokredi olanakları hakkında bilgilendirmek gibi çeşitli faaliyetlerle birlikte yaşlı, engelli ve çocuk için sosyal bakım hizmeti sunumuyla kadınların istihdam olanaklarından yararlanabilirliğini artırmak da belediyenin sorumluluğu altındadır. Belediyenin Tarım, Gıda ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün sorumluluğundaki kadın üreticileri ve kadın kooperatiflerini destekleme faaliyetlerine destek kuruluş olması öngörülmektedir.

YEPP'in kadınların karar mekanizmalarına *katılımını* sağlamaya yönelik faaliyetler kapsamında Eşitlik Birimleri ve Eşitlik Komisyonu üyelerine cinsiyet eşitliği etki analizi yöntem ve araçları konusunda eğitim verilmesinde Belediye'yi İl Özel İdaresi ile birlikte sorumlu tutması önemlidir ancak bu eğitimlerin tüm personeli kapsamadığı dikkat çekmektedir. Eşitlik Birimleri ve Komisyonları'nın ise kadınların katılım, yerel yönetimin işleyişi, karar mekanizmaları, meclis gündemi vb. konularında bilgilendirmelerini sağlayacak bilgi paylaşım sistemi kurmaları öngörülmektedir. Ayrıca, kadınların hizmet aldıkları Kadın Kültür Merkezleri, Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) ve Belediye Kadın Destek Merkezleri'nde kadınlara kurumların işleyişi ve çalışmalarını konusunda bilgilendirme yapılmasında Belediye'ye, kentteki İŞKUR, Milli Eğitim Müdürlüğü, KOSGEB vb. diğer tüm kurum ve kuruluşlarla birlikte ortak sorumluluk yüklenmektedir.

Şanlıurfa YEPP'te *eğitim* alanında, belediye sadece kentteki dezavantajlı grupların eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimine yönelik olarak mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığı mahallelerde tiyatro, sinema, konser gibi sosyal destek programlarının düzenlenmesi konusunda sorumlu kılınmaktadır. Bunun dışında, öngörülen destek hizmetlerinin okuma yazma kursları ile mesleki eğitim kursları açılması faaliyetlerini kapsadığı görülmektedir. *Sağlık* alanında ise YEPP'te belediyenin sadece mevsimlik tarım işçilerine düzenli gezici sağlık hizmeti verilmesi konusunda destek sunması yer almaktadır.

Şanlıurfa YEOP'te kadına yönelik *şiddetle mücadele* konusunda, hem kadınlarda hem kamuoyunda farkındalık yaratmaya yönelik çalışmalarda belediyenin sorumlu olması, şiddetle mücadeleye yönelik koruma ve güçlendirme hizmetlerinin geliştirilme çalışmalarında ise belediyenin destek sunması öngörülmektedir. Planda şiddetle mücadele mekanizmalarının güçlendirilmesi çalışmalarında sorumluluk ASPB İl Müdürlüğü'nde olmakla birlikte, belediyenin güvenli bir bölgede sığınma evi açması, kadınların sığınma evi sonrasındaki hayata uyum sağlayabilmelerine yönelik mesleki eğitim, psikolojik desteklerin sağlanması, kadınlar tarafından yoğun kullanılan mahalle mekânlarında danışma hattı ve hizmetlerin tanıtımının yapılması faaliyetlerinde destek kurum olması öngörülmektedir.

Şanlıurfa Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

Hazırlanışı itibarıyla Şanlıurfa Belediyesi 2013 Performans Programı, çalışmanın temel yaklaşımı olan yapabilirlikler çerçevesi için sınırlı bir bilgi sunmakta ve geliştirdiğimiz yöntem uygun veri sağlamamaktadır.⁸ Kurumsal gelişim, sosyal gelişim ve kentsel gelişim temel amaçları altında tanımlanan hedeflerin her biri için ayrılan bütçe gösterilmekle beraber, bu bütçenin hedeflere ulaşmak için tanımlanan performans hedefleri arasındaki dağılımı gösterilmemiştir. Bu durum, Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi'ni, diğer kentlerde uyguladığımız biçimiyle, Şanlıurfa'da gerçekleştirmemizi engellemiştir. Bununla birlikte, araştırmanın temelini oluşturan yöntemden farklı bir yol izleyerek 2013 yılı performans programını yapabilirlikler temelinde değerlendirmeye çalıştık: **Tablo 4.13**'te Şanlıurfa Belediyesi 2013 Performans Programı'nda yer alan üç temel amaca ve bu amaçların gerçekleştirilmesi için tanımlanan hedeflere ve performans hedeflerine yer verdik. Hedeflere ayrılan kaynaklar tabloda planlanan bütçe başlığı altında gösterilmiştir. **Tablo 4.13**'te yapabilirlikler yaklaşımına uygun bir biçimde, sadece kadınların yapabilirlikleriyle ilişkili performans hedefleri listelenmiş ve bu hedeflerin hem yapabilirlikler hem de belediye fonksiyonları ile ilişkisi gösterilmiştir. Son sütunda ise, performans hedeflerinin gerçekleştirilmesinden sorumlu birimler listelenmiştir. Ancak, diğer kentlerle kıyaslandığında, aşağıdaki analizin oldukça sınırlı olduğu unutulmamalı ve buna göre değerlendirilmelidir.

⁸ Bu durum Samsun Büyükşehir Belediyesi 2013 Performans Programı için de geçerlidir.

Yapabilirlikler bütçesi içinde en fazla kaynağın Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğine ayrıldığı söylenebilir. Bu yapabilirliği etkileyen fonksiyonlar İmar ve şehircilik, çevre, ulaşım, sağlık ile itfaiye ve afet yönetimidir. Yeni imara açılan bölgelerin su, yağmur suyu drenaj ve kanalizasyon şebekelerinin yapımı ve mevcutların bakım ve onarımına yönelik olarak önemli bir kaynak ayrıldığı görülmektedir. Bu fonksiyonla ilişkili diğer harcama kalemleri ise şehircilik ilkelerine uygun yaşanabilir kent oluşumunu sağlamak, yeni semt pazarları yapmak, geri dönüşüm tesisi ve atık su arıtma tesisi yapımı için ayrılmıştır. Çevreye yönelik hedefler bu yapabilirliğe etki eden bir diğer önemli alandır. Ana arterlerin, cadde ve sokakların, pazar yerlerinin, okul, hastane, sağlık ocağı, cami gibi halkın ortak kullanım alanlarının temizliğine, tıbbi atıkların toplanmasına, görüntü-gürültü ve hava kirliliğiyle mücadelede önemli bir kaynak ayrılmıştır. Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğine etki eden bir diğer önemli alan ise sağlıktır. Harcama kalemleri içinde mezbaha yapımı, sahihsiz hayvanların kontrol altına alınması ile haşere ve vektörlerle mücadele yer almaktadır (Tablo 4.13.)

Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirliği sadece ulaşım fonksiyonuyla ilişkilidir ve önemli bir bütçe kentin üst yapı (yol, kaldırım, tretuvar, refüj, köprü, köprülü kavşak, bulvar vb.) faaliyetlerini tamamlamak ve sürekli iyileştirilmesini sağlamak üzere ayrılmıştır. Ulaşım ile ilgili diğer harcama kalemi, hızlı, güvenilir, konforlu ve kentin tüm semtlerini kapsayan bir toplu taşıma hizmeti sunulmasına, vatandaşın ve toplu taşıma hizmeti veren araç şoförlerinin memnuniyetinin sağlanmasına, üst ve alt geçitlerin bakım ve onarımlarının yapılmasına ayrılmıştır (Tablo 4.13).

Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliği, kültür ve turizm, sosyal hizmetler ve çevre fonksiyonlarıyla ilişkili görünmektedir. Ancak, diğer kentlerden farklı olarak, bu yapabilirliğe en büyük etkiyi çevre fonksiyonunun değil de kültür ve turizm fonksiyonunun yapıyor olması dikkat çekicidir. Bunun nedeni, Şanlıurfa'yı mega projelerle donatarak ilin kentsel gelişimini hızlandırma hedefine ayrılan payın, Şanlıurfa Belediyesi'nin planlanan 2013 bütçesinin yaklaşık olarak % 18'ini oluşturmasıdır. Bu hedef altında tanımlanan performans hedeflerinden biri olan Haleplibahçe projesi⁹ için ayrılan kaynağı net olarak bilemiyor olmamıza rağmen, varsayımsal he-

9 Haleplibahçe projesi kapsamında, Şanlıurfa'nın Haleplibahçe Mahallesi'ndeki yüzlerce dönümlük boş alanda kent turizmini canlandıracak ve Balıklıgöl'e alternatif olabilecek devasa büyüklükte mozaik müzesi ve açık alan yapıları (yeşil alan, amfi tiyatro, çeşitli sanatsal yapılar ve otopark) inşa edilmektedir (http://sanliurfa.com/haber131409-Haleplibahce_Projesinde_Sona_Yaklasiliyor.html (Son erişim tarihi: 27 Haziran 2014).

saplamamız çerçevesinde (Tablo 4.15) Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliğine en fazla etki eden harcama kaleminin bu projeden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Kültür ve turizmle ilişkili diğer harcamalar ise 11.500 yıllık tarihi geçmişe sahip olan Şanlıurfa'nın kültür ve inanç turizmini tanıtmaya faaliyetleri için ayrılmıştır. Bu yapabilirliği etkileyen sosyal hizmet harcamaları, park ve yeşil alanlardaki fitness, oyun grubu, semt sahaları ve yüzme havuzlarının yapımına ayrılmıştır (Tablo 4.13).

Yalnızca sosyal hizmet fonksiyonuyla ilişkili Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliğini etkileyen performans hedefleri arasında, Engelliler Koordinasyon Merkezi'nin kurulması, Konuk Evi sakinlerine kültürel ve sosyal etkinliklerin sunulması, yaşlı ve bakıma muhtaç vatandaşların güçsüzler yurdunda barındırılması ve mezarlıkların mevcut park alanlarının genişletilerek, bakım ve onarımlarının gerçekleştirilmesi yer almaktadır (Tablo 4.13).

Demokrasi ve katılımcılık fonksiyonuyla ilişkili Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliğine etki eden performans hedefleri, katılımcı ve paylaşımcı bir yönetim anlayışının sergilenmesi, hizmetlerde etkinliğin ve verimliliğin artırılması ile kentin sosyoekonomik veri tabanının oluşturulup, ihtiyaç duyulan alanlarda sosyal projelerin hazırlanması olmak üzere üç hedef doğrultusunda tanımlanmıştır. Bu çerçevede, Başkan'ın erişilebilirliği, memnuniyet anketlerinin yapılması, vatandaş ve esnaftan gelen öneri, şikâyet, talep ve bilgi edinme başvurularının değerlendirilmesi, muhtar evlerinin sayısının artırılması ve AB, Dünya Bankası, BM, SODES hibe programlarına proje hazırlanması dikkat çeken performans hedeflerindedir (Tablo 4.13).

Yalnızca emek ve istihdam fonksiyonuyla ilişkilendirdiğimiz Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliğine etkisi olabilecek sadece iki performans hedefi tanımlanmıştır. Kadın, Gençlik ve Mesleki Eğitim Merkezlerinin oluşturulması (Tablo 4.13), doğrudan kadınları hedeflediği için çok önemli olmakla birlikte, varsayımsal hesaplamalarımıza göre (Tablo 4.15.) bütçeden ayrılan kaynak çok küçüktür. Bu haliyle, Şanlıurfa 2013 Performans Programı'nın kadınların Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliğini önceliklendirdiğini söyleyemeyiz. Bu yapabilirlikle ilişkili diğer performans hedefi ise işyerlerinin, işyeri açma ve çalıştırma yönetmeliği mevzuatına uygun olarak ruhsatlandırılmasıyla ilgilidir. Performans programındaki bu haliyle, kadınlarla bağını kurmak oldukça zor olsa da, saha çalışması sırasında belediye çalışanları ile yaptığımız görüşmelerde, performans hedefinde belirtilen mevzuata uygunluk denetiminin kadınlar lehine esnetilerek uygulandığı bilgisini edindik. Örneğin, ruhsatlandır-

mayla ilgili eksikliklerin tamamlanması konusunda kadın işyeri sahiplerine ek zaman tanınması gibi. Bu durum, Şanlıurfa Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesinde sayısal olarak ifade edilemeyecek olmasına rağmen, kadınlara yönelik bir tür pozitif ayrımcılık uygulaması olarak değerlendirilebilir.

Parasal Gelire Erişim yapabilirliği, sadece sosyal hizmetler fonksiyonuyla ilişkili olup, harcama kalemleri, yoksul, yardıma muhtaç ve engelli vatandaşlara yiyecek, giyecek, ilaç ve sosyal yardım yapılmasına, yardıma muhtaç asker ailelerine destek verilmesine, başka hiçbir kentte örneğini görmediğimiz yolda kalmış vatandaşların mağduriyetlerinin giderilmesine ve yeni bir çorba evinin yapılmasına ayrılmıştır (Tablo 4.13). Ancak, Şanlıurfa Belediyesi'nin, kadınların dirligi için önemli olan Parasal Gelire Erişim yapabilirliğini önceliklendirdiğini söylemek mümkün değildir (Tablo 4.15).

Şanlıurfa Belediyesi 2013 Performans Programı'nda Sağlığa Erişim yapabilirliği ile ilişkilendirebildiğimiz sağlık harcamaları, işyerlerinin denetimlerinin gerçekleştirilmesi, hayvansal gıda üretimi ve satışı yapan işyerlerinin denetlenmesi ve kentin belirlenen noktalarında korsan satışı sunulan tarımsal ve hayvansal ürünlerin denetimi için ayrılmış olup, doğrudan kadınların sağlığıyla ilişkilendirilebilecek hiçbir performans hedefini içermemektedir (Tablo 4.13). Varsayımsal hesaplamalarımız da, Sağlığa Erişim yapabilirliğine ayrılan kaynağın neredeyse olmadığını göstermektedir (Tablo 4.15).

Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirliği, çevre, sağlık, itfaiye ve afet yönetimi ve sosyal hizmetler fonksiyonlarıyla ilişkidir. Vatandaşların çevre ve temizlik konusunda bilinçlendirilmesi, esnafa yönelik eğitim seminerleri, zoonoz hastalıklar hakkında vatandaşlara yönelik bilgilendirme çalışmaları, kurum ve kuruluşların itfaiye hizmetleri ile ilgili konularda bilgilendirilmesi ve çocuklara yönelik eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları Şanlıurfa Belediyesi 2013 Performans Programı'nda bu yapabilirliği etkileyen performans hedefleri olarak görülmektedir (Tablo 4.13).

KDK Projesi kapsamında yer alan Şanlıurfa Belediyesi'nin 2013 Performans Programı'nda Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapabilirliği ile ilişkilendirilebileceğimiz bir performans hedefi bulunmamaktadır (Tablo 4.13).

Şanlıurfa Belediyesi Varsayımsal Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi

Bu bölümde Şanlıurfa Belediyesi 2013 Performans Programı'nda yer alan performans hedeflerinden yola çıkarak varsayımsal bir "Yapabilirlikler-Belediye Fonksiyonları Harcama Matrisi" oluşturduk. Bunu yaparken ilgili

toplulaştırılmış bütçe kaynağını bu performans hedeflerine göre eşit biçimde dağıttık. Kaynakların bu şekilde her bir performans hedefine eşit olarak dağıtılması güçlü ve yanlı sonuçlara yol açabilecek bir varsayımdır. Bu nedenle aşağıdaki matrisin (Tablo 4.14. ve 4.15.) sadece bir yön gösterme işlevi olabileceğinin ve diğer kentlerin matrisleriyle karşılaştırılabilir olmadığını altını bir kez daha çizmek isteriz.

Diğer kentlerden farklı olarak, sınırlı bir analiz çerçevesiyle Şanlıurfa Belediyesi 2013 Performans Programı'nın bulgularını özetlemek gerekirse, 2013 Performans Programı'na göre planlanan harcamaların toplam tutarı 359.757.000 TL'dir. Varsayımsal olarak hesaplayabildiğimiz yapabilirliklerle ilişkili harcamaların toplamı ise 133.205.000 TL'dir (Tablo 4.14). Bu durumda, yapabilirlikler bütçesinin toplam bütçe içindeki payı, yaklaşık olarak % 37'dir. Diğer kentlere benzer biçimde, yapabilirlikler bütçesinin çok önemli bir kısmı üç yapabilirliğe ayrılmış durumdadır: Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim, Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim ve Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirlikleri, yapabilirlikler bütçesinin neredeyse tamamını kaplamaktadır (yaklaşık olarak % 98). Kalan yedi yapabilirlik için bütçenin sadece % 2'si kalmaktadır. Benzer bir yoğunlaşmayı fonksiyonlar temelinde de gözlemleyebiliriz: İmar ve şehircilik, ulaşım ve çevre fonksiyonları yapabilirlikler bütçesinin yaklaşık olarak % 77'sini almaktadır. Bu haliyle, Şanlıurfa Belediyesi kentsel altyapı ve üstyapıya odaklanmış ve kadınların dirliğine önemli katkıları olan diğer yapabilirlikleri ihmal etmiş durumdadır. KDK Projesi kapsamında yer alan kentlerden biri olarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermeye yönelik politikaların ana akımlaşmasını beklediğimiz Şanlıurfa Belediyesi, henüz bu beklentiye karşılık vermekten uzak görünmektedir.

Hizmet Sunanlar

Şanlıurfa'da gerçekleştirilen saha çalışmasının birinci aşamasında belediyede Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü'ne bağlı Sosyal Araştırma Planlama Koordinasyon (APK) Birimi ile yapabilirlikler temelinde irdelenen faaliyetleri yürütmekte olan ilgili birimlerden müdür ve uzmanlarla birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Birebir görüşme yapılan birimlerin listesi Ek 1'de bulunmaktadır.

Şanlıurfa Belediyesi bünyesinde YEER doğrultusunda yapılacak çalışmaların desteklenmesi ve izlenmesine yönelik kurulmuş olan Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu'nun üye bileşimine ilişkin bilgi edinilememiştir. Ayrıca 33 üyeli be-

lediye meclisinde sadece 3 kadın üyenin bulunduğu dikkat çekmektedir.¹⁰ Şanlıurfa'nın BMOP KDK Projesi kapsamında olması nedeniyle kentte BMOP faaliyetlerini yürütmekte olan Şanlıurfa İl Koordinatörü ile de görüşme yapılmıştır.

“Kadın özel bakımımız yok, düzenlemeleri yaparken geneline bakıyoruz...”

Yapılan birebir görüşmelerde belediye bünyesinde birimlerin *kadınlara yönelik olarak gerçekleştirildikleri faaliyetler* sorulduğunda Sosyal APK Birimi dışındaki birimlerin kendi çalışmaları kapsamında cinsiyete duyarlı bir yaklaşımdan son derece uzak oldukları gözlemlenmiştir. Bu birim özelinde yapılan çalışmaların ise neredeyse tamamının odağının kadınlar olduğu görüşmelerde aktarılmaktadır. Birim bünyesinde Kadın Destek Merkezleri ve Mesleki Eğitim Merkezleri'nin yanı sıra Gençlik Merkezleri ve Kariyer-İstihdam Merkezi de faaliyet göstermektedir. Ancak, birimde şu anda faal olan merkezlerin AB projeleri sayesinde başlatıldığı ve yürütüldüğü dikkat çekmektedir. EKOSEP¹¹ desteği ile sayıları 2009 yılı itibarıyla 7'ye ulaşan Kadın Destek Merkezleri farklı mahallelerde faaliyet göstermektedir. EKOSEP ile kentlerde özellikle göçten etkilenenlerin sosyal içerilmesini amaçlayan projeler yürütülmektedir. Yoksul ve göç alan mahallelerde ya da yakınlarında Kadın Destek ve Eğitim Merkezi'nin, Mesleki Eğitim Merkezleri'nin oluşturulması, göçle gelen çocuk ve gençlerin sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle desteklenmesi için spor sahası yapılması ve Gençlik Merkezi kurulması gibi farklı projeler AB eş finansman katkısı ve Şanlıurfa Belediyesi ortaklığında oluşturulmuş ve faaliyete geçirilmiştir. Projenin 2009 yılında tamamlanmasının ardından bu merkezlerin belediye çatısı altında faaliyet yürütmekte olduğu görüşmecilerimiz tarafından ifade edilmiştir. Merkezler bünyesinde kreş ve çamaşirevi hizmetinin de sunulmakta olduğu aktarılmıştır. Kadın Destek Merkezi'ne yapılan ziyaret sırasında görüşülen merkez yöneticileri, kadınlara sunulan mesleki eğitim programlarının bilgisayar, el sanatları, kuaförlük vb. çeşitli alanlarda olduğunu belirterek, merkezin asıl amacının “kadını iş sahibi yapmak değil kadının sosyalleşmesi ve güçlenmesini sağlamak” olduğunu ifade etmişlerdir. Merkezlerin aslında kadınlar açısından da sosyalleşme

¹⁰ Kadın meclis üyeleri ile görüşme talep edilmiş ancak iş koşulları ve seçim çalışması yoğunlukları nedeniyle görüşme gerçekleştirilmemiş olmuştur.

¹¹ Göç Alan Kentlerde Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Projesi olan EKOSEP, göç ile gelenlerin kent yaşamında karşılaşılabilecekleri sorunların çözümüne yönelik olarak, bölgede göç alan Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Erzurum'da uygulanan bir projedir.

mekânı işlevinin öne çıktığını söyleyebiliriz. Mesleki eğitim programlarının yanı sıra yine dış kaynaklı proje desteği ile kurulan ve faaliyet gösteren Kariyer ve İstihdam Merkezi'nin "mini İŞKUR" gibi çalıştığı ifade edilerek işe yerleştirmenin tamamen işverenlerin talepleri doğrultusunda yürütüldüğü, kadınların önceliklendirildiği bir hizmet olmadığı belirtilmiştir. Ancak, Kadın Destek ve Eğitim Merkezlerinin kursiyerleri arasından eğitimini tamamladıktan sonra kendi işini kurabilenlerin olduğu da merkez yöneticileri tarafından aktarılmıştır. Bunun dışında belediye tarafından kadınlara sunulan mikrokredi desteklerinin kadınların kendi işlerini kurmalarını teşvik açısından önemli olduğu ifade edilmiştir. Belediyede gerçekleştirilen görüşmede 1.700 kadına 1.000 TL tutarında kredi verildiği bilgisi aktarılmıştır. Kadınlara yönelik bir diğer teşvikin ise mevzuata ilişkin sorunların giderilmesinde olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle mikrokredi ile iş kurmuş olan kadın çalışanların denetimler ve işyeri açma süreçlerinde mevzuata ilişkin sorunlarına tolerans gösterildiği aktarılmıştır.

Bunun yanında, belediyenin kendi personel yapısı içinde kadın personelin istihdamına ilişkin sistematik bir yaklaşım olmadığı dile getirilmektedir. Bununla birlikte, genel istihdam yaklaşımı açısından, belediye bünyesindeki pek çok faaliyet için artık kadrolu personel yerine hizmet alım yoluyla istihdam sağlandığından bu durumun özellikle kurum kültürünün oluşmasında da olumsuz etkisi olduğu aktarılmaktadır. Kadın çalışanların yoğunlaştığı birim ya da birimler sorulduğunda, görüşmeciler özellikle Beyaz Masa Birimi'nde çalışanların tamamının kadın olduğunu ifade ederek, bunun temelde Başkan'ın "bu birimde erkek değil kadın çalışmasını" istediği için gerçekleştiğini ve bu birimdeki kadın çalışanların vardiyalı çalışma sistemi içinde 23.30'a kadar çalıştıklarını ve evlerine servisle ulaştırıldıklarını belirtmişlerdir. Öte yandan, Park ve Bahçeler Müdürlüğü'nde teknik işlerde çalışan peyzaj mimarı, ziraat teknikerleri arasında kadın personel olduğu gibi, Kadın Destek ve Eğitim Merkezleri'ndeki öğretmenlerin neredeyse tamamının kadın olduğu ifade edilmiştir. Yeni bir uygulama olarak çiçek dikim işinde hizmet alımı yoluyla kadınların çalışmaya başladığını belirten görüşmeciler, bu uygulamayı İstanbul ya da diğer büyük şehirlerde olduğu gibi yaygınlaştırmak istediklerini ifade etmişlerdir. Ancak kentteki geleneksel muhafazakâr yapı nedeniyle kadınların çalışmaktan utandıkları da aktarılmıştır. Park ve Bahçeler Müdürlüğü'nde çiçek ekim işindeki bu kadın işçilerin daha görünür oldukları kent merkezinde değil de çevre yollarında çalışmak istediklerini beyan etmeleri, temizlik işinde çalıştırılmak üzere işe alınan kadın işçilerin ana arterlerde bir süre çalıştıktan

sonra işi bırakmaları gibi örnekler kadınların çalışmasına ilişkin yapabilirliklerinin dolaylı biçimde kısıtlanabildiğini göstermektedir.

Kadınların kentteki *sosyal ve kültürel yaşama katılımı* açısından belediye tarafından sunulan hizmetlerin etkisinin olumlu olduğu dile getirilmiştir. Görüşmeciler özellikle park ve bahçelerden yararlananların tamamına yakınının kadınlar ve çocuklar olduğunu belirterek, merkez bölgelerde yoğun olarak bulunan bu parkların çeperde ve gecekondu bölgelerinde de yapılmasına dair taleplerin bizzat kadınlardan geldiğini aktarmışlardır. Belediyenin hem gelen talepleri değerlendirdiği hem de park ve bahçe düzenlemeleri için civarda yaşayanların görüşlerini aldığı belirtilmiştir. Yürütülen bu katılımcı yaklaşımın sunulan hizmetin de sahiplenilmesi ve “korunması” açısından çok olumlu etkisi olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte mahalle içinde yapılmaya başlanan spor alanlarından daha fazla kadın ve kız çocuklarının yararlanabilmesi için de yeni tesisler inşa edildiği ya da mevcut tesislerin zaman çizelgesinde düzenlemeler yapıldığı da vurgulanmıştır. Bunun yanında kentte hâkim olan geleneksel ve ataerkil yapının kadınlar üzerinde üstü örtük bir baskı yaratmakta olduğu da dile getirilmiştir.

BMOP kapsamında *KDK taahhütlerinin* Şanlıurfa’da kadınlar açısından etkisi sorulduğunda belediyede yapılan görüşmelerde bu etkinin gözlemlenemediğini belirtmeliyiz. Özellikle belediye dışındaki görüşmelerde Şanlıurfa’da KDK Projesi’nin sadece kentsel hizmetler açısından değil, karar alma mekanizmalarına katılım vb. açılardan da daha çok yol katetmesi gerektiği belirtilmektedir. BMOP koordinatörü bir pilot yoksul mahallede kadınların hem mevcut hizmetlere erişim ve hizmetlerden yararlanmasına, hem de karar alma mekanizmalarına erişimde güçlendirilmesine yönelik faaliyetleri ve mahalle meclisleri ve bu meclislerden il kadın koordinasyon kurulunda üye olan iki mahalle temsilcisi kadın (“lider kadınlar”) bileşenleri ile bir model oluşturmaya çalıştıklarını aktarmıştır. Öte yandan KDK sürecine belediyenin katılımı açısından bakıldığında ise belediye bünyesindeki KEEK’in il genel meclisindeki KEEK’e kıyasla daha az faal olduğu, özellikle valilik çatısı altında yürütülen çalışmalarda belediyenin işbirliği ve koordinasyonunda sıkıntılar olduğu, belediye hizmetleri açısından da belediye içinde değişikliklere ikna sürecinin çok zor olduğu aktarılmıştır. Bunun dışında, valilik bünyesindeki eşitlik biriminin de personel sıkıntısının giderilerek daha gelişkin bir kurumsal işleyişle kadınların istihdam, şiddet vb. konularda bizzat temas edebilecekleri bir yapı haline getirilebilmesi için valilik bütçesinden 2013 yılı için ödenek ayrıldığı ifade edilmiştir. Burada özel-

likle KDK protokolünün ilk döneminde bütçeden ayrılmış bir YEEP ödeneği olmamakla birlikte uygulamaya yönelik, örneğin gezici sağlık aracı gibi, çeşitli katkıların hibeler ya da eş finansmanlı projeler sayesinde sağlandığı aktarılmıştır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda da Şanlıurfa Belediyesi'nin henüz ilerleme kaydetmediği gözlemlenmiştir. BMOP kapsamında KDK Projesi'ne ilk dalgasından itibaren dâhil olmasına rağmen, kurumda TCDB eğitimi almış personel olmadığı, TC eşitliği eğitimlerinin de kurum içinde yaygınlaşmadığı anlaşılmıştır. Bu gözlemi doğrular biçimde, saha çalışmamızı yaptığımız dönemde BMOP kent koordinatörü de TC eğitimlerinin yeni başladığını, öncelikle Valilik Kadın Kültür Merkezi sorumlularına ve SYDV çalışanlarına verildiğini belirtmiştir.

Hizmet Alanlar

Şanlıurfa'daki saha çalışmasının ikinci aşamasında kent merkezinde farklı sosyo-ekonomik nitelikteki dört mahallede kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mahallelerin seçiminde kente yapılan saha ziyareti kapsamında belediye çalışanları ile yapılan görüşmelerde değinilen örneğin sosyo-ekonomik statü, etnik gruplar, eski ve yeni yerleşim merkezleri gibi farklı nitelikler dikkate alınmıştır. Görüşme yapılan mahallelerin tümü merkezde ya da merkeze yakın mesafelerde yer almaktadır. Bunlardan biri kentin eski yerleşim alanlarında, imarsız yerleşimlerin çoğunlukta olduğu ve oldukça yoksul ailelerin yaşadığı mahalledir. Diğer iki mahallede daha çok orta ve ortanın altı statüde haneler yaşamaktadır. Bu iki grup mahallenin Arap ve Kürtlerin yoğun olarak yaşadıkları mahalleler olarak etnik köken açısından da farklılaştığı gözlemlenmektedir. Mahalle görüşmelerinin yanı sıra yoksul mahallede belediyeye ait Kadın Destek ve Eğitim Merkezi'ne yapılan ziyaret sırasında kursa devam etmekte olan kursiyerlerle de görüşme yapılmıştır (Görüşme listesi için bkz. Ek 1).

“Belediyenin bize faydaları var ama kullanamıyoruz...”

“Kadın dostu kent diyemem, erkekler kötü gözle bakıyor...”

Mahalle koşulları ve belediye hizmetleri açısından *güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim* alanında yapabilirliklerin kentin genelinde kısıtlı olduğu anlaşılmaktadır. Şanlıurfa'daki geleneksel ve ataerkil baskının yaş grubu

ve medeni durum fark etmeksizin orta ve ortanın altı sosyo-ekonomik statüdeki hanelerin yaşadığı mahallelerde kadınların tek başlarına dışarı çıkmalarına engel olması başat gözlemimizdir. Örneğin, yoksul mahallede eşini kazada kaybetmiş üç çocuklu bir genç kadının çarşıya tek başına gidemediğini, orta sosyo-ekonomik düzeydeki mahallede orta yaşlı, evli ve dört çocuklu bir kadının gideceği yere eşi tarafından bırakılmazsa evden uzaklaşmadığını, çalışan lise mezunu bekâr bir kadının kentte kadınların hava karardıktan sonra tek başlarına dışarı çıkamayacaklarını aktarması kadınların üzerindeki baskının kentten genelinde geçerli olduğunu göstermektedir. Ayrıca görüşülen kadınların önemli bir kısmı çeperdeki mahallelerdeki özellikle son yıllarda daha da artan uyuşturucu vb. sorunlara değinerek kendilerini güvende hissettiklerini de aktarmışlardır.

Yeterli hareketlilik ve çevresel planlamaya erişim açısından Şanlıurfa kent merkezinde yaşayan kadınların yapabilirliklerine bakıldığında orta ve üst gelir gruplarından hanelerin yaşadığı mahallelerde yaşayan kadınlar kendi araçlarını ya da dolmuşları kullanarak kent içindeki ulaşımını sağlayabildiklerini belirtmişlerdir. Genel olarak kentte kadınlara karşı ataerkil baskının dile getirilmesine karşılık, çeperdeki mahallelerde yaşayan kadınlar arasında ulaşım hizmetlerini bu baskının yanı sıra pahalı olması nedeniyle kullanamayanlar olduğu gibi, kullandıklarını ve bu hizmetlerden genel olarak memnun olduklarını belirtenler de mevcuttur.

Şanlıurfa'da kadınların *boş zaman ve spor etkinliklerine erişim* yapabilirliklerine görüşme yapılan mahallelerde belediye hizmetlerinin olumlu etkide bulunmadığı gözlenmiştir. Kentte belirli mahallelerde park ve bahçe düzenlemeleri hizmetinin mevcut olmadığı, bu düzenlemelerin yapıldığı mahallelerde ise parkların çim vb. bakımının yapılmadığı dile getirilmiştir.

Mahallelerdeki kadınların *bakım hizmetlerine erişim* yapabilirliklerinin tüm kadınlar açısından çok gelişkin olmadığı gözlenmektedir. Kadın Destek ve Eğitim Merkezi'nin bulunduğu mahallelerde kurslara gelen kadınlar açısından merkezdeki kreş hizmeti önemli görünmekle birlikte, hanede bakım muhtaç yaşlıları da olan kadınlar açısından erişilebilir bir hizmet mevcut görünmemektedir.

Şanlıurfa'da kadınların *siyasal hayata katılım* açısından yapabilirliklerinin düzeyinin pek gelişkin olmadığı anlaşılmaktadır. Orta düzeyde sosyo-ekonomik statüdeki hanelerin bulunduğu mahallede, mahalleye ilişkin sorunlarını Beyaz Masa aracılığıyla ilettiklerini aktaran kadınlar sorunlarının çözümü konusunda belediyeden hoşnut olmadıklarını belirtmişlerdir. *Toplumsal*

yaşama katılım açısından da olanakların özellikle düşük sosyo-ekonomik statüye sahip kadınlar için oldukça kısıtlı olduğu hemen her mahallede ortaya çıkmıştır. Mahalledeki destek ve eğitim merkezinin sosyalleşme olanağı sağlamakta son derece yetersiz kalmış olduğu mahalle içinde merkeze çok yakın sokaklarda yaşayan ancak merkezden haberdar dahi olmadığını beyan eden kadınlarla yapılan görüşmelerden çıkarsanmaktadır. Bu açıdan belediyenin mahalle düzeyinde Kadın Destek ve Eğitim Merkezleri üzerinden sunduğu hizmetlerin toplumsal yaşama katılım yapabilirliklerine katkısının potansiyelinin altında kaldığı söylenebilir.

Şanlıurfa kent merkezinde *ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim* yapabilirlikleri açısından kentteki olanakların kısıtlı olmasının yanı sıra kadınların çalışmasına hanedeki erkeklerin izin vermemeleri belirleyicidir. Öte yandan, özellikle yoksul hanelerdeki kadınlar için mevsimlik olarak tarım işçiliğine gitmenin yaygın olduğu söylenebilir. Kadın Destek ve Eğitim Merkezi'ndeki meslek edindirme kurslarına gelen kadın kursiyerlerle yapılan görüşmelerde de kurs sonrasında çalışmak istedikleri, ancak bıçkı-dikiş, nakış, takı gibi eğitim aldıkları alanlarda çalışabileceklerinden emin olmadıkları ifade edilmiştir. Yoksulluğun yüksek olduğu mahallelerde kadınlar açısından *parasal gelire erişim* yapabilirliklerinin düzeyinin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır ve ağırlıklı olarak mevsimlik tarım işçiliği ile gelir elde edebildikleri aktarılmıştır. Bu mahallelerde belediyenin yaptığı aynî ve nakdi sosyal yardımların etkin olmadığı gözlenmiştir.

Belediyenin sunduğu sağlık hizmetlerinin kentteki kadınların *sağlığa erişim* yapabilirliklerini ne derece etkilediği mahalle düzeyinde yapılan görüşmelerde net olarak anlaşılamamıştır. Kadınların neredeyse tamamı sağlık sorunları olduğunda sağlık ocağına gittiklerini belirtirken, görüşülen kadınların hiçbirinin belediyenin sağlık hizmetinden yararlanmamış olduğu gözlenmiştir. Görüşme yapılan kadınların tümü gezici sağlık aracı ile karşılaşmadıklarını, dolayısıyla hizmet almadıklarını aktarmıştır.

Belediyenin Kadın Destek ve Eğitim Merkezi'nde sunduğu kursların kadınların *eğitim* alanındaki yapabilirliklerini önemli ölçüde artırmakta olduğu kursiyerler tarafından dile getirilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi merkezlerin bulunduğu mahallelerdeki kadınların merkezlerde sunulan hizmetlere erişiminin artırılmasının önemi açıktır.

Kentte kadınların *şiddetsiz yaşama erişim* yapabilirliklerinin düzeyi de mahallelerde yapılan görüşmelerde net olarak anlaşılamamıştır.

Diyarbakır

Politika Metin Analizi

Stratejik Plan 2010-2014

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin 2010-2014 Stratejik Planı'nda stratejik amaçlar sekiz alan üzerinden tanımlanmaktadır. Bunlar sırasıyla kurumsal yapının güçlendirilmesi, imar ve şehircilik, çevre, ulaşım, sağlık, itfaiye ve afet yönetimi, kültür ve turizm ile sosyal hizmetler olarak belirtilmiştir (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 111).

Beşeri kaynaklar açısından bakıldığında planda, 2009 yılı itibariyle belediyenin toplam personelinin % 15'nin kadın, % 85'inin erkek olduğu belirtilmiştir. Belediyenin personel yapısına ilişkin veriler planda personel kadrosu, eğitim durumu ve yaş bazında sunulmasına karşılık bu değişkenler için sadece kadro için cinsiyet ayrımında kısıtlı bilgi verilmiştir. Kadın personelin % 64'ü, erkek personelin % 69'u işçi statüsünde çalışmakta iken, memur kadrosunda çalışan kadın ve erkek personel oranları birbirine yakındır (sırasıyla % 25,7 ve % 26,4). Ancak erkek personelden farklı olarak kadın personelin arasında sözleşmeli statüde çalışanlar daha yüksek oranda olup, toplam kadın personelin % 11'ini oluşturmaktadır. Ayrıca, organizasyon şemasında Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı altında Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü bulunduğu görülmektedir (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 48, 66-69). Planda fiziksel yapıya ilişkin veri bulunmamaktadır.

Stratejik Plan süreci açısından araştırma kapsamında incelenen diğer kentlerden farklı olarak planlama sürecinin yürütülmesi için Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi bünyesinde oluşturulmuş olan Stratejik Plan Koordinasyon Birimi'nin çalışmalarına Kadın Şube Müdürlüğü'nün¹² temsilcilerinin de katıldığı belirtilmektedir. Bu temsilcilerin plana katkıları ve belediye açısından toplumsal cinsiyete dair politika önceliği planda şu ifadeyle yer bulmaktadır: "İleriki dönemlerde cinsiyet temelli bütçelerin hazırlanmasına altyapı sağlamak üzere stratejik planların 'kadın bakışını' yansıtan bir nitelikte oluşturulması Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından önemli bulunmaktadır. Toplumda süregelen cinsiyet ayrımcı yaklaşımları ortadan kaldırmaya

¹² Planda birimin adı Kadın Şube Müdürlüğü olarak ifade edilmekle birlikte, tam adı "Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü"dür.

dönük önlemlerin bu hassasiyetle plana taşınması amaçlanmıştır” (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 19).

Planda tanımlanan misyon, vizyon ve temel ilkeler incelendiğinde katılımcılık vurgusu dikkat çekiyor olsa da araştırma kapsamında incelenen diğer belediyelerden farklı olarak özellikle misyon itibarıyla “cinsiyet özgürlükçü yönetim” anlayışına değinilmiş olmasını önemli buluyoruz. Bu yaklaşım, geleneksel toplumsal cinsiyet iş bölümü yerine, kadın odaklı bir bakış açısıyla, yerel yönetimlerde kadın erkek eşitliğinin sağlanması için politikalar oluşturulması ve yerel hizmetlerin toplumsal cinsiyet perspektifi ile değerlendirilmesine işaret etmektedir¹³ Plandaki stratejik alanlar irdelendiğinde bu yaklaşımın farklı amaç, hedef ve faaliyetlerle hayata geçirilmesinin öngörüldüğü izlenmektedir. Öncelikli olarak kurumun çalışmalarının toplumsal cinsiyet temelinde değerlendirilmesi ve ardından cinsiyete duyarlı uygulamalara geçebilmek için gerekli kurumsal dönüşümlerin yapılması amacıyla da kademeli olarak kurumdaki tüm birimlerin mevzuatının ve çalışmalarının TC açısından incelenmesi hedeflenmektedir. Bu incelemelerin raporlanması, bu raporlarda yer alan değerlendirmeler ışığında gerekli değişiklik ve dönüşümlerin yapılması planlanmaktadır (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 107-108, 163-165).

Kurumsal yapının güçlendirilmesi alanında öngörülen faaliyetlerin önemli bir kısmı “demokratik, halkçı belediyeçilik projesi”ne yönelik olarak kurumun faaliyetleri hakkında kentlilerin bilgilendirilmesi ve farkındalık çalışmaları, belediyeye erişim yollarının farklı araçlarla çeşitlendirilmesi ve paydaşlar ile kentlilerin hizmet alanları bazında katılımlarının artırılmasını hedeflemektedir. Bu kapsamda örneğin her yıl en az bir kere kurum yönetiminin kadın kurumları ve aktivistleri ile buluşmasının sağlanması, ilgili birimlerin yıl içinde Dünya Emekçi Kadınlar Günü gibi etkinliklerin zamanlarını belirlemesi gibi toplumsal cinsiyete duyarlı niteliği olan faaliyetler öngörülmektedir (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 113-115). İmar ve şehircilik alanında, kentin çeperindeki kırsal nitelikli mahallelerde imar planlarının oluşturulması, gecekondu alanlarında gerçekleştirilmesi planlanan kentsel dönüşüm projeleri ve sosyal konut üretimi faaliyetlerinin özellikle yoğun göç almış mahallelerde kadınlar açısından güvenli yaşam alanına erişim yapabilirlikleri açısından etkisi olacağını düşündürmektedir (Diyarbakır Büyükşehir

13 Detaylar için bkz. “BDP 1. Ekoloji ve Yerel Yönetimler Kadın Konferansı Sonuç Bildirgesi”, <http://www.yuksekovahaber.com/yazdir/haber/haber/kadin-konferansi-sonuc-bildirgesi-aciklandi--26163.htm> (Son erişim tarihi: 18 Haziran 2014).

Belediyesi, 2009: 122, 126). Çevre alanında, çevresel kalitenin artırılmasına yönelik temizlik, geri dönüşüm ve katı atık faaliyetlerinin yürütülmesi ve yine kişi başına aktif yeşil alanın arttırılmasına yönelik botanik bahçesi, park spor projesi, mesire alanları düzenlenmesi, kent mobilyaları donatılarının tamamlanması vb. çalışmalar kadınların dirliğine olumlu etkide bulunabilecek faaliyetler arasındadır (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 128-134). Ulaşım alanında, kent geneline dengeli erişimin sağlanabilmesi amacıyla toplu ulaşım sisteminin güzergâh ve tarife açısından kentlilerin ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmesine yönelik faaliyetler ile birlikte özellikle kırsal nitelikteki çeper mahalleler başta olmak üzere kentteki mahallelerin iç yollarının yapılması, sinyalizasyon ve trafik işaretlerinin düzenlenmesi de olumlu dirlik etkisine sahip faaliyetler olarak sıralanabilir (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 135-139). Sağlık alanında, araştırma kapsamında incelenen diğer belediyelerde de gözlemlendiği üzere, hayvan ve gıda sağlığına yönelik denetleyici ve düzenleyici faaliyetler mevcuttur (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 140-145). Ancak Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin özellikle kentlilerin sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanabilmesi için sağlık merkezleri ve gezici sağlık araçları ile koruyucu sağlık hizmeti sunmaya yönelik faaliyetleri dikkat çekmektedir. Bu kapsamda anne-çocuk sağlığı ve aile planlaması hizmetleri, poliklinik muayeneler ve acil müdahaleler, ilaçların bedelsiz karşılanması, risk grupları için aşı uygulamaları, sosyo-ekonomik durumu düşük olan mahallelerde düzenli sağlık taramaları gibi oldukça detaylı ve kadınlar açısından dirlik etkisi olumlu faaliyetlerin belediye tarafından sunulması öngörülmektedir (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 146-148). İtfaiye ve afet yönetimi alanında, belediyenin ekipman ve tedbir açısından gerçekleştireceği faaliyetlerin yanı sıra hem çocuklar hem yetişkinler açısından afet konusunda bilgi ve bilinç düzeyini arttırmaya yönelik faaliyetler önem taşımaktadır (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 149-153). Kültür ve turizm alanında, belediyenin misyon ve vizyon ifadelerinde de vurgulandığı üzere kentin zengin kültürel yapısı ve mirasının ön plana çıkarılmasını amaçlayan çeşitli faaliyetler kadar kentteki kültür ve sanat alanındaki etkinlikleri çeşitlendirmek ve kentlilerin erişimini arttırmak için konservatuvar kurulması, sanat galerisi ve sergi salonunun işler hale getirilmesi, sinema festivallerinin düzenlenmesi, dil zenginliğini yansıtan geniş bir kütüphanenin kurulması gibi faaliyetler dirlik açısından olumlu etkiye sahip niteliktedir (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 154-160). Sosyal hizmetler alanında ise, planda öngörülen her bir amaç ve faaliyetin toplumsal cinsiyet dirliği açısından etki-

si dikkat çekmektedir. Kentin bölge içinden ve bölge çevresinden yoğun göç alması nedeniyle, göç ile gelenlerin kent yaşamında karşılaşılabilecekleri sorunların çözümüne yönelik uygulanan EKOSEP'in altyapısını oluşturan "Göç Odaklı Eylem Planı" kapsamında Sümerpark alanının ortak yaşam alanı olarak yapılandırılması öngörülmektedir. Stratejik planda da bu eylem planında birkaç amaç üzerinden tanımlanan faaliyetleri de kapsayan sosyal hizmet alanındaki amaç ve faaliyetler şu şekilde özetlenebilir:

- Göçle gelenlerin yaşam koşullarını iyileştirmek ve geçim stratejilerine destek olmak amacıyla mesleki eğitim programlarının kentteki sektörlerin ihtiyaçları da dikkate alınarak geliştirilmesi, Sümerpark'taki atölye alanlarının faal hale getirilmesi, mesleki eğitim programlarından faydalananların istihdama yönlendirilmesi,
- Kadınları doğrudan hedefleyen toplumsal cinsiyet, hukuk, iletişim gibi alanlarda bilinç yükseltme çalışmalarının yapılması, şiddete uğrayan kadınların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için konukevinin kapasitesinin artırılması ve Kadın Şube Müdürlüğü'ne başvuran kadınlara psikolojik ve hukuki destek verilmesi,
- Kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına yönelik olarak kadın örgütlenmelerinin kooperatifçilik eğitimleri ya da çamaşırhane ve tandır evlerinin hem sosyalleşme alanı hem de güçlendirme eğitimlerinin verildiği birer mahalle evi olarak kullanımı, ev eksenli çalışanların pazarlama ve satış faaliyetlerine destek verilmesi,
- Düzenli spor kursları ile yetişkin kadın ve erkeklerin düzenli spor yapmalarının sağlanması ve Nisan-Kasım ayları boyunca kentteki üç parkta eğitmen eşliğinde sabah sporları yapılması,
- Engellilerin kentte ayrımcılığa uğramalarını önlemek için kentin mimari yapısının erişilebilirliği sağlamaya yönelik olarak düzenlenmesi, kişisel becerilerini geliştirmeye yönelik olarak atölye çalışmalarına katılımlarının sağlanması, görme ve işitme engelliler için iletişim ve ulaşımını sağlamaya yönelik işaret dili, baston vb. eğitimlerin verilmesi, engelli bireyler ve ailelerine rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin verilmesi (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2009: 161-170).

Görüldüğü üzere, planda sosyal hizmet alanı üzerinden tanımlanan çeşitli faaliyetler kadınlar açısından ücretli istihdama erişim, boş zaman ve spor

etkinliklerine erişim, şiddetsiz yaşama erişim gibi farklı alanlardaki yapabilirliklerine olumlu etkide bulunabilecek niteliktedir. Kentte katılımcılığa yapılan vurguya ilişkin işleyişin belediyenin stratejik planında farklı biçimlerde oluşturulacak mekanizmalar üzerinden gerçekleşmesinin söz konusu olduğu görülmektedir. Bunlar arasında örneğin mahalle meclisleri ve temsilcilerinin belediye meclis üyeleri ve kurum yönetimi ile bir araya gelebileceği platformların oluşturulması, kadınların yoğunluklu olarak yararlandıkları çamaşırhaneler ve tandır evlerinin mahalle evleri haline getirilerek ortak yaşamın örgütlenmesine katkı sunmasının sağlanması, eğitim alan kadınların öncü kadınlar olarak dayanışma ağları örülmesine destek vermesi sayılabilir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 2013 Performans Programı'nda 2013 yılı için planlanan toplam harcama tutarı 288.550.000 TL'dir. Yapabilirliklerle ilişkili harcamaların toplamı ise 107.674.000 TL olarak hesaplanmıştır (Tablo 4.16). Yapabilirlikler bütçesinin toplam bütçe içindeki payı ise yaklaşık olarak % 37'dir. 2013 Performans Programı'na yansıtılan stratejik amaçlar, hedefler, göstergeler ve faaliyetlerden açıkça gözlemlenebilen Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin cinsiyet eşitlikçi/özgürlükçü yerel yönetim anlayışının yapabilirlikler bütçesine yeterince yansıtılmadığı söylenebilir. Yapabilirlik harcamalarının fonksiyonel dağılımında ulaşım (% 36,7), çevre (% 34,1), sosyal hizmetler (% 8,1) ile kültür ve turizm (% 8,1) fonksiyonları öne çıkmaktadır. Bu dört fonksiyon yapabilirlikler bütçesinin % 87'sini oluşturmaktadır. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesi içinde sosyal hizmetler ile kültür ve turizm fonksiyonları yaklaşık olarak eşit paylarla üçüncü sırayı paylaşmaktadırlar. Sosyal hizmet harcamalarının payının görece ağırlığı, 1990'lı yıllarda yaşanan zorunlu göçün beraberinde getirdiği hızlı kentleşme ve buna bağlı yoksulluk, sosyal dışlanma ve işsizlik sorunlarından kaynaklanmaktadır.¹⁴ Araştırma kapsamındaki kentler içinde bu durum bir istisnadır. Yapabilirlikler temelinde ise, diğer kentlerdekine benzer biçimde, ilk üç sırayı alan Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim (% 36,3), Yeterli

¹⁴ Tandırevleri, çamaşırvevleri ve son olarak da "Göç Odaklı Eylem Planı" kapsamında, toplumun geneline dönük, ancak özel olarak göçle gelenlerin faydalanacağı bir "Ortak Yaşam Alanı" ve "Sosyal Politikalar Koordinasyon Merkezi" olarak Sümerpark'ın yapılandırılması (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 2013 Performans Programı, s. 46), Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin zorunlu göçün beraberinde getirdiği sorunlarla mücadele etme biçiminin yaratıcı örneklerini oluşturmuştur.

Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim (% 29,1) ve Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim (% 26,4) yapabilirliklerinin toplam payı yaklaşık olarak % 92'ye ulaşmaktadır. Dolayısıyla, yapabilirlikler bütçesinin % 8'i kalan yedi yapabilirlik arasında paylaşılmaktadır (Tablo 4.17). Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 Performans Programı, ayrıntılı tanımladığı amaçlar, hedefler, göstergeler ve faaliyetlere rağmen, sorumlu birimleri belirtmediği için, müdürlüklerin ya da daire başkanlıklarının yapabilirlikler ve fonksiyonlar temelindeki sorumluluk paylarını gösteren matris tablolarını oluşturamadık. Bu durumun, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin dirlik temelli toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme denetimine yönelik analizimizi sınırladığını belirtmeliyiz.

Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliği, yapabilirlikler bütçesinden en büyük payı (% 36,3) almakta ve bu yapabilirliğin ağırlıklı olarak çevre (% 16,8), ulaşım (% 7,6), sağlık (% 3,9) ile imar ve şehircilik (% 3,7) fonksiyonlarından etkilendiği görülmektedir (Tablo 4.17). Bu yapabilirliği en fazla etkileyen çevre fonksiyonunun yöneldiği faaliyetler arasında en büyük harcama kalemi, ana arter temizlik, çöp aktarma istasyonları ve evsel atık depolama hizmetleri için ayrılmıştır. Urfa-Mardin yolunun açılması ve eski Mardin yolu ile yeni Mardin yolu bağlantısının yapılması, bu yapabilirliği etkileyen ulaşım fonksiyonunun yöneldiği en büyük harcama kalemidir. Bu yapabilirlikle ilişkilendirdiğimiz sağlık harcamalarının bir kısmı, kent içindeki sahipsiz köpeklerin kontrol altına alınması, bakımlarının yapılması ve vatandaş tarafından sahiplenilmelerini sağlamaya yönelik faaliyetlere, önemli bir kısmı da vektör kontrolüne yönelik harcamalara ayrılmıştır. Bu yapabilirlikle ilişkili imar ve şehircilik fonksiyonunun yöneldiği tek harcama kalemi, sağlıksız ve kaçak yapıların kentsel dönüşüm projeleriyle dönüştürülmesinin ilk aşamalarından olan kamulaştırma harcamalarıdır.

Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirliğinin, yapabilirlik harcamalarından aldığı pay yaklaşık olarak % 29'dur ve sadece ulaşım fonksiyonuyla ilişkilidir (Tablo 4.17). Yolların bakım ve onarımı, bulvar, kavşak, kaldırım düzenlemeleri, viyadük yapımı, otopark yapımı, yaya ve araç trafiğinin düzenli, güvenli ve kontrollü akışı için tüm ana arter ve yollar üzerinde yatay ve düşey trafik işaretlemelerinin düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesi ve engellilere yönelik kaldırım düzenleme projesi öne çıkan ulaşım harcamalarıdır.

Yapabilirlikler bütçesinden yaklaşık olarak % 26 pay alan Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliği, ağırlıklı olarak çevre (% 17,3) ile

kültür ve turizm (% 8) fonksiyonlarıyla ilişkidir (Tablo 4.17). Çevre harcamalarının önemli bir kısmı, kişi başına düşen aktif ve pasif yeşil alan miktarının artırılmasına yönelik olarak, parklar, orta refüjler, Sur dipleri, Talaytepe ve Barış Ormanı bakım, onarım ve denetimi için ayrılmıştır. Anzele çevre düzenleme projesi, Yıldız Parkı projesi ve Kent Ormanı projesi, önemli bir kaynağın ayrıldığı diğer çevre harcamalarıdır. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin kültür ve turizmle ilişkili en büyük harcama kalemi, kentte kültür mekânlarının artırılarak, her yıl en az 13.000 yerli-yabancı turist ve kent halkı için Diyarbakır'ın bölgede bir turizm merkezi haline getirilmesi için ayrılmıştır. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, çok dilli yapısıyla kentin tiyatro alanındaki gelişimine katkıda bulunma ve halkın tiyatroya olan ilgisini artırabilme hedefiyle çok sayıda faaliyet tanımlayarak kaynak ayırmıştır. Kentte kültür ve sanat etkinliklerinin takip edilmesi ve uygulama potansiyelinin artırılması çerçevesinde sinema festivalinin yapılması, yılda en az 3 uluslararası, 16 ulusal ve yerel sergi olmak üzere toplam 19 sergiye ev sahipliği yapılması, 2. Amed Müzik Festivali'nin yapılması ve Dengbej Divanı etkinliklerinin yapılması için kaynak ayrılmıştır. Ayrıca, Cemil Paşa Konağı'nda Kent Müzesi kurulmak üzere oldukça önemli bir kaynağın da ayrıldığı görülmektedir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesinden dördüncü en büyük payı Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliği almaktadır. Yalnızca sosyal hizmetler fonksiyonuyla ilişkili olan bu yapabilirliğin bütçedeki payı ise sadece % 2,9'dur (Tablo 4.17). Kadının ekonomik ve sosyal özgürlüğünü desteklemek, teşvik etmek ve örgütlenmelerini sağlamak amacıyla oluşturulan çamaşirevlerine ayrılan bütçe en önemli harcama kalemi olarak öne çıkmaktadır. Diğer harcama kalemleri arasında, mezarlık ve defin hizmetleri ile engellilerin tespit ve kayıt çalışmaları yer almaktadır. Diğer kentlerden farklı olarak, ancak İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne benzer şekilde, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin, kadınların dirliğinin önemli bir boyutu olan Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliğine önem verdiğini söyleyebiliriz.

Demokrasi ve katılımcılık fonksiyonuyla ilişkili Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliğinin, yapabilirlikler bütçesinden aldığı pay % 1,4'tür (Tablo 4.17). Demokratik halkçı belediyecilik projesi, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin, kurumsal yapısının güçlendirilmesine yönelik olarak tanımladığı stratejik amaçlarından biridir. Bu kapsamda, güven oluşturulmasının, işbirliği yapılmasının, etkili ve etkin iletişim sağlanmasının, çalışanların ve halkın kuruma karşı aidiyet duygusu kazanmasının ve kurumsal hizmetlerin sahiplenilmesinin önemi vurgulanmış ve halkın kentli hakları, kentte uyulması

gereken toplumsal kurallar konusunda farkındalık yaratma çalışmaları yapmak üzere her yıl farklı mahallelerde, mahalle temsilcileri ile birlikte çeşitli organizasyonlar gerçekleştirilmesi için kaynak ayrılmıştır. Bu yapılabilmekle ilişkili en büyük harcama kalemi, Belediye'nin fiziksel ve elektronik erişilebilirliğini artırmak için ayrılmıştır. Elektronik erişilebilirliğe önemli katkıda bulunabilecek ve Belediye'nin çok dilli yapısıyla uyumlu bir harcama kalemi olarak web sitesinin farklı dillere çevrilmesi için kaynak ayrıldığı görülmektedir. Hizmet sektörleri bazında paydaşların ve halkın kent yönetimine katılımını artırmaya yönelik bir araç olarak da memnuniyet anketi yapılması için bütçe ayrılmıştır. Demokrasi ve katılımcılığa yönelik faaliyetlerin uluslararası boyutunun Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi için özel bir öneme sahip olduğu gözlenmektedir. Kurumun uluslararası alanda tanıtımı, bağlı bulunduğu birliklerdeki rolünün güçlendirilmesi ve uluslararası birliklere (Metropolis, Barış İçin Belediye Başkanları, Dünya Kaleli Kentler Birliği) üyelik için gerekli çalışmaların yürütülmesi için bütçeden önemli sayılabilecek bir kaynak ayrılmıştır. Vatandaştan gelen başvuru dilekçelerinin alınması, işleme konması ve ilgili birimlere iletilmesi, örgütsel yapının güçlendirilmesi ve karar destek süreçlerinin iyileştirilmesine yönelik bir faaliyet olarak tanımlanmakla birlikte, bütçeden bir kaynak ayrılmamıştır. Demokrasi ve katılımcılığı artırmaya katkıda bulunabilecek bir faaliyet olarak sosyal hizmet sunumunda kamu, özel ve sivil kuruluşlarla aktif işbirliklerinin geliştirilmesi tanımlanmakla birlikte, bu faaliyet için de kaynak ayrılmamıştır. Yine de, bu hedefin göstergesinin KAGİDEM projesi kapsamında istihdam edilen kadın sayısı olarak belirlenmiş olması önemlidir. Yapabilirlikler bütçesindeki sınırlı payına rağmen, Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliğiyle ilişkilendirilebilecek stratejik amaçların, hedeflerin ve kaynak ayrılan ve ayrılmayan faaliyet alanlarının sayıca fazlalığı ve çeşitliliği ile Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin demokratik, katılımcı ve cinsiyet eşitlikçi yerel yönetim anlayışını performans programına yansıtmakta başarılı olduğu söylenebilir.

Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliği sadece emek ve istihdam fonksiyonuyla ilişkilidir ve yapabilirlikler bütçesindeki payı da % 1,1'dir (Tablo 4.17). "Başta kadın, engelli ve gençler olmak üzere tüm dezavantajlı grupların öz-yeterlilik ve yönetim kapasitelerini artırmak, ilgi ve becerilerini geliştirmek, yaşam koşullarını iyileştirmek ve geçim stratejilerine destek olmak amacıyla çeşitli mesleki eğitim programları" (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 2013 Performans Programı: 137) geliştirmeyi stratejik amaçları arasında tanımlayan Belediye, her yıl ortalama 1.200 kişi-

ye 25 ayrı meslek alanında sertifikalı mesleki eğitim vermek üzere eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması için kaynak ayırmıştır. Örgütsel yapının iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi çerçevesinde çalışanların iş koşullarının iyileştirilmesi ve insan kaynakları uygulamalarının yürütülmesi hedefinin göstergelerinden birinin kadın çalışan oranı olarak belirtilmesi¹⁵ Belediye'nin kendi istihdam politikasındaki kadın bakış açısını yansıtmaya bakımdan önemlidir. Bununla birlikte, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin, kadınların Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliğine yönelik ayırdığı bütçe yeterli olmaktan uzaktır.

Sadece sosyal hizmetler fonksiyonundan etkilenen Parasal Gelire Erişim yapabilirliğinin, yapabilirlikler bütçesi içindeki payı % 1,6'dır (Tablo 4.17). En büyük harcama kalemi, mağdur durumda bulunan ve yardım kriterlerini sağlayan vatandaşlara dönük gıda yardımlarının yapılmasına ayrılmıştır. Diğer harcama kalemleri ise, her yıl Ramazan ayında 30 gün boyunca vatandaşlara ücretsiz sıcak yemek dağıtımının yapılması ve İhtiyacı olan vatandaşlara başvuruları üzerine gerekli şartları sağlamaları halinde nakdi yardımda bulunulmasıdır. Yapabilirlikler bütçesinde Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliğinden sonraki en büyük pay, Parasal Gelire Erişim yapabilirliğine aittir. Kadınların dirliğine katkısı düşünüldüğünde, bu iki yapabilirliğin, yapabilirlikler bütçesi içindeki paylarının görece ağırlıkları önemli görünmektedir.

Sağlığa Erişim yapabilirliği sadece sağlık fonksiyonuyla ilişkili olup, yapabilirlikler bütçesinden aldığı pay % 0,3'tür (Tablo 4.17). Kent halkına çağdaş koruyucu sağlık hizmeti sunma amacıyla, sağlık merkezi ve gezici sağlık araçlarından (birinci basamak sağlık hizmetlerinden) her yıl 50.000 civarında sosyal güvencesi olan veya olmayan yurttaşın faydalanmasını hedefleyen Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, bu hedefe yönelik oldukça ayrıntılı 12 faaliyet tanımlamıştır. Bununla birlikte, sağlıkla ilgili en büyük harcama kalemi olmasına rağmen, tüm bu faaliyetler için tek bir bütçe ödeneği gösterildiğinden, her bir faaliyet için (bazı faaliyetler doğrudan kadınlarla ilişkilidir) ne kadar kaynak ayrıldığını anlamak mümkün olamamıştır. Diğer sağlık harcamaları ise, halkın güvenli ve kaliteli gıda maddelerine erişimini kolaylaştırmaya odaklanmıştır. Bu çerçevede, gıda denetimleri için Gıda Analiz Laboratuvarı'nın fizibilite etüdünün yapılarak kurulması ve su ürünleri pazarı projesi kaynak ayrılan faaliyetlerdendir. Bu haliyle, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin Sağlığa Erişim yapabilirliğini önceliklendirdiği söylenemez.

15 2013 yılı hedefi % 20 olarak belirtilmiştir (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 2013 Performans Programı: 71).

Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirliğinin, yapabilirlik harcamaları içindeki payı % 0,8'dir. Küçük bir paya sahip olan bu yapabilirliği etkileyen fonksiyon sayısının oldukça fazla olması ise dikkat çekicidir: Demokrasi ve katılımçılık (% 0,4), sosyal hizmetler (% 0,2), kültür ve turizm (% 0,06), çevre (% 0,04) ve itfaiye ve afet yönetimi (% 0,02). Bütçeden ayrılan bu küçük paylara rağmen, Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirliğinin çok sayıda fonksiyonla etkileşimde olması, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin demokratik, ekolojik ve cinsiyet eşitlikçi/özgürlükçü yerel yönetim anlayışının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin, örgütsel yapısının iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi amacıyla, çalışanlarına verdiği hizmet içi eğitim programları için ayırmış olduğu bütçe hem miktarı hem de içeriği bakımından dikkat çekicidir. Tüm personelin her yıl en az 50 saat toplumsal cinsiyet, demokratik katılımçılık, çevre, kentlilik vb. alanlarda farkındalıklarını artırıcı hizmet içi eğitim almasını sağlamak üzere Belediye önemli miktarda kaynak ayırmıştır. Belediye'nin yapmış olduğu bu hizmet içi eğitim çalışmalarının demokrasi ve katılımçılığa önemli katkılar sunacağını düşünmekteyiz.¹⁶ Ayrıca, çok küçük bir harcama kalemi olmakla birlikte, çocuk hakları konusunda yazılı ve görsel materyal hazırlanması ve dağıtılması için ayrılan kaynağın da demokrasi ve katılımçılığa katkıda bulunacağı açıktır. İhtiyacı olan çocuklara yönelik kırtasiye yardımlarının yapılması, engellilere dönük ayrımcılığı ortadan kaldırmak amacıyla engelli sorunları ve hakları hakkında bilgilendirici –görme engellilere de yönelik– görsel ve yazılı materyaller hazırlanması ve spor alanında toplumsal bilinci arttırıcı ve yaygınlaştırıcı yazılı ve görsel materyallerin hazırlanması için ayrılan ödenekler, Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirliğini etkileyen sosyal hizmet harcamalarıdır. Yapabilirlik harcamaları içindeki payı küçük olmakla birlikte, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 Performans Programı Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirliğini belirleyen faaliyetlerin çeşitliliğini yansıtmaktadır.

Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapabilirliği sadece sosyal hizmetler fonksiyonuyla ilişkili olup, yapabilirlikler bütçesinden aldığı pay yalnızca % 0,04'tür (Tablo 4.17). Bu, çok küçük bir pay olmakla beraber, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin kadının şiddetsiz bir yaşama erişimine yönelik politika ve uygulamaları¹⁷ dikkate değerdir. Kadına yönelik bilinç yükseltme,

16 Yapabilirlikler matrisini oluştururken, "Eğitim ve Öğrenime Erişim" yapabilirliğini hizmet alanlar esasında kurguladık ve kurumların kendi personeli için yaptığı eğitim harcamalarını hesaplamalara dahil etmedik. Ancak, hizmet içi eğitim programlarının içeriğindeki zenginlikten dolayı Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlikler matrisi, bu kurgunun istisnasını oluşturmuştur.

17 Kadın çalışmalarını Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde bulunan Kadın ve Aile Şube

kadın dayanışması, toplumsal cinsiyet, cins bilinci ve demokratik değerleri artırarak, ayrımcı ve şiddet içeren yaklaşımları azaltmak amacıyla, başta kadınlar olmak üzere kentte yaşayan bütün vatandaşları bilinç yaratma ve bilgilendirme ağına doğrudan veya kitle iletişim araçları vasıtasıyla dâhil etmek hedeflenmiştir. Şiddete uğrayan kadınların güvenlik, barınma, psikolojik, ekonomik ve hukuki destek gibi ihtiyaçlarının karşılanması ve bu alanda kurumsal kapasitenin artırılması performans hedefi olarak tanımlanmış ve sığınma evindeki ihtiyaç sahibi kadın ve çocuklara hizmet verilmesi için kaynak ayrılmıştır. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin cinsiyet eşitlikçi/özgürlükçü yerel yönetim anlayışı ve bu yöndeki kurumsal politika ve uygulamaları dikkate alındığında, Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapabilirliği harcamalarının yakın gelecekte artacağı beklentisi güçlenmektedir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin faaliyetlerini ve bütçesini toplumsal cinsiyet dirliği açısından değerlendirme bulgularımızı şöyle özetleyebiliriz: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 2013 Performans Programı toplumsal cinsiyet farkındalığı oldukça yüksek, demokrasi ve katılımcılık boyutu güçlü bir politika belgesi niteliğindedir. Bununla birlikte, yapabilirlikler bütçesinin toplam bütçe içindeki payı (% 37), performans programının söylemine hâkim olan bu zenginliği tam olarak yansıtamamaktadır. Bunun önemli nedenlerinden biri, 2013 Performans Programı'nda stratejik amaçlar ve hedefler doğrultusunda çok sayıda faaliyet tanımlanmış olmakla birlikte, bu faaliyetlerin önemli bir kısmı için ödenek tahsis edilmemiş olmasıdır. Bununla birlikte, performans göstergelerinde kadınlarla ilgili çok sayıda gösterge bulunması ve bu göstergelerdeki (örneğin, "Kullanıcı Takip Sistemi'nde kaydı bulunan toplam sporcu kadın sayısı") kullanıcıların kayıt altına alınarak, bilgilerinin kullanıcı takip sistemine aktarımının performans hedefi olarak tanımlanması Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme konusunda aldığı yolu göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu olum-

Müdürlüğü ile bu müdürlüğe bağlı DİKASUM (Diyarbakır Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi) aracılığıyla yürüten Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 8 Mart 2012'de, Türkiye'de bir ilki gerçekleştirilerek, Büyükşehir Belediye bünyesinde Kadın Birimi'ni kurmuştur. En önemli hedefi toplumsal cinsiyet eşitlikçi politikaların kurumsallaşması yönünde çalışmalar yürütmek olan Kadın Birimi'nin çok sayıdaki faaliyeti arasında, şiddet mağduru kurum personeli kadınların sorunlarının çözülmesinin yanı sıra eşlerine şiddet uygulayan kurum personeli erkeklerin eşlerinin sorunlarının çözülmesi de vardır (Kadın Birimi Bülteni, 2013: 5-7). Çok yeni bir gelişme olarak, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi yine bir ilke imza atarak Kadın Politikaları Daire Başkanlığı'nı kurmuş ve kadına yönelik şiddetle mücadele için de bu birim bünyesinde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü kurulmuştur. <http://www.bestanuce1.com/haber/111261/diyarbakir-buyuksehir-belediyesi-bir-ilke-daha-imza-atti> (Son erişim tarihi: 20 Haziran 2014).

lu gelişmeye rağmen, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 Performans Programı'nda faaliyetlerden sorumlu birimler belirtilmediği için, müdürlüklerin ya da daire başkanlıklarının yapabilirlikler ve fonksiyonlar temelindeki sorumluluk paylarını gösteren matris tabloları oluşturulamamıştır. Bu durumun, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin dirlik temelli toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme denetimine yönelik analizimizi sınırladığını belirtmeliyiz.

Bu çerçevede yapabilirlikler bütçesini değerlendirdiğimizde, diğer kentlerdeki benzer biçimde, ilk üç sırayı Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim, Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim ve Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliklerinin aldığı görülmektedir. Kadınların dirliğini bütünlüklü bir yaklaşımla ele alan Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin 2010-2014 Stratejik Planı ile 2013 Performans Programı'nın yapabilirlikler bütçesine yansımadağı görülmektedir. Bununla birlikte, kadınların dirliğinin önemli belirleyicilerinden olan Bakım Hizmetlerine Erişim ve Parasal Gelire Erişim yapabilirliklerinin, yapabilirlikler bütçesi içindeki paylarının görece ağırlıkları önemli görünmektedir. Yapabilirlikler bütçesinin fonksiyonel dağılımında ulaşım, çevre, sosyal hizmetler ile kültür ve turizm fonksiyonları öne çıkmaktadır. Fonksiyonel dağılımda gözlenen bu yoğunlaşmaya rağmen, sosyal hizmet ve kültür ve turizm harcamalarının payları ve sıralamadaki yerleri, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'ni diğer kentlerden farklılaştırmaktadır. Sosyal hizmet harcamalarının görece önemine ve kadın eksenli bakışın hâkimiyetine rağmen, sosyal hizmet harcamalarıyla ilişkilendirdiğimiz Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapabilirliğine yönelik harcamalar yok denecek kadar azdır. Son dönemdeki kurumsal yapılanmalar çerçevesinde bu yapabilirliğe yönelik harcamaların artması ve buna bağlı olarak da sosyal hizmet harcamalarının yapabilirlikler bütçesi içindeki payının daha da yükselmesi beklenebilir.

Hizmet Sunanlar

Diyarbakır'da gerçekleştirilen saha çalışmasının birinci aşamasında Büyükşehir Belediyesi'nde başkan, başkan vekili ve Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü yöneticisi başta olmak üzere yapabilirlikler temelinde irdelenen faaliyetleri yürütmekte olan ilgili birimlerden müdür ve uzmanlarla birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, başkanlık basın danışmanlığı koordinasyonunda ilgili birimlerden yönetici ve uzmanların katılımı ile bir grup toplantısı düzenlenmiştir. Grup toplantısına katılan ve toplantı dışında birebir görüşme yapılan birimlerin listesi Ek 1'de sunulmaktadır.

Diyarbakır Büyükşehir Belediye Meclisi'nde toplam 29 üyeden 7'si kadındır ve biri Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu, diğeri ise Kadın Sorunlarını İnceleme ve Araştırma Komisyonu olmak üzere toplam iki komisyon meclis bünyesinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmaları denetlemektedir. Belediye'deki en üst yönetimde başkan, başkan vekili ve meclis başkanından oluşan bir başkanlık kurulu görev yapmaktadır ve başkanın tüm yetkileri bu kurul tarafından yürütülmektedir. Diyarbakır'da büyükşehir belediye seçimlerini 2004 yılından beri kazanmakta olan partinin 2006 yılından itibaren genel başkanlık, il ve ilçe yönetimlerinde eşbaşkanlık sistemi uygulamakta olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda araştırma kapsamında saha çalışmasının yürütüldüğü dönemde başkan vekili olarak görev yapmakta olan kadın meclis üyesinin kendisiyle yapılan görüşmede aynı zamanda belediyede eşbaşkan olarak görev yapmakta olduğu öğrenilmiştir. Bu açıdan siyasi partinin kendi içindeki kadın bakış açısını, siyaseten tabanda aktif olan kadın katılımı ve temsilini yönetim düzeyine yansıtmaya yönelik olarak uygulamakta olduğu bu ilkesel yaklaşımın yerel yönetimlerde kadınların varoluşlarını daha güçlendiren, kendi adlarına siyaset yapabilmelerine ve karar süreçlerine erkeklerle eşit düzeyde katılmalarına olanak tanıyan, yereldeki siyasete yön veren bir nitelik arz ettiği görülmektedir. Nitekim kadın başkan vekili de eşbaşkanlığın özellikle belediye bünyesinde Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü'nün oluşturulmasında ve ayrıca daha önceleri vekâleten birim müdürü olarak görev yapan kadınların kıdemi yeterli olanlarının asaleten atanmasında etkili olduğunu aktarmakta ancak görüşme yapıldığı dönemde 11 olan kadın müdür sayısının yeterli olmadığını da altını çizmektedir.

*“Burada hiç istemeseniz de siyaset gelip sizi bulup,
[kadın olarak] ön plana çıkarır. Bu anlamda hem sosyal,
hem siyasal hem de eğitim açısından güçlü bir kent.
Eğer kıstaslar buysa kadın kenti olmak yolunda
zaten önemli aşamalar katetmiş.”*

Grup toplantısı ve birebir görüşmelerde Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki birimlerin *kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler* sorulduğunda Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü ve bağlı birimlerinin dışındaki birimler kendi faaliyetleri içinde doğrudan kadınları etkileyebilecek olan çalışmaları kolaylıkla işaret edebilmiştir. Örneğin Ulaşım Daire Başkanlığı'ndan görüşmecimiz, tüm toplu taşıma araçlarını engellilerin erişimine uygun hale getiren düzen-

lemelerin bebekli/çocuklu, hamile kadınların da aralarında bulunduğu diğer kentlilerin de yararına olduğunu belirtmiştir. Fen İşleri Dairesi tarafından kaldırılmaya yerleştirilen rampaların her ne kadar engelliler için yapılmış görünse de bebek arabası ya da alışveriş arabası iten kadınların hayatını kolaylaştıran yapım işleri olduğu aktarılmıştır. Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi'nin Mardinkapı semtinde boşaltılan işyerlerini yıkıp yerine tarihi meydanla yeşil alanı birleştiren bir park alanı yaparak eskiden mevcut dükkânlar nedeniyle “tepeden tırnağa erkek” olan bir mekânı kadınların kullanabileceği bir yer haline dönüştürmekte olduğu da bir başka örnek olarak dile getirilmiştir. Sağlık Daire Başkanlığı altında hizmet vermekte olan Sağlık Merkezi'nde poliklinik hizmetleri ve ev ziyaretleri ile birlikte sunulan bebek bakımı, emzirme, aile planlaması vb. sağlık eğitim hizmetlerinin daha çok kadınları hedeflemekte olduğu belirtilmiştir.

Doğrudan *kadına yönelik hizmetler* sorulduğunda, öncelikle Kadın Birimi ile birlikte Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü ve altında faaliyet göstermekte olan Diyarbakır Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi (DİKASUM), Kadın Konukevi ve Beyaz Kelebekler Çamaşır Evleri öne çıkmıştır. Burada kadına yönelik faaliyetleri aktarırken kurum içindeki ve dışındaki (kentte yaşayan) kadınlara yönelik çalışmaları ayırıştırarak aktarmak önemli görünmektedir. Kurum içinde kadınlara yönelik çalışmalardan sorumlu olan Kadın Birimi doğrudan başkanlık makamına bağlı olup, birimin temel amacının belediyede çalışan kadınların sorunlarına yönelik yapılan çalışmalar ile belediye politikalarına kadın bakış açısı kazandırmak olduğu dile getirilmiştir. Birim tarafından küçük gruplara toplumsal cinsiyet eğitimi verildiğini ifade eden görüşmecilerimiz, aynı zamanda kurum içinde mobbing/taciz/şiddet vak'alarında da birimin doğrudan muhatap olduğunu aktarmaktadır. Bununla birlikte toplu sözleşmelerde eşine şiddet uygulayan personele maaş kesintisi (ve bu kesintinin doğrudan eşine ödenmesi) cezasının uygulanması, doğum yardımının doğrudan kadınlara ödenmesi gibi kadını koruyan maddeler bulunduğu da belirtilmiştir. Kentte yaşayan kadınlara yönelik çalışmalarda ise temelde belediyenin kadınların yaşamlarını destekleyici faaliyetlere öncelik verdiği aktarılmıştır. Bu bağlamda 2001 yılından beri faaliyet göstermekte olan DİKASUM'un öncelikle kentteki kadınların sorunları konusunda danışmanlık, kadına yönelik şiddetle mücadele alanında bilinç yükseltme çalışmaları yapmak gibi faaliyetler yürüttüğü belirtilmiştir. Dolayısıyla aile içi şiddet, psikolojik ve hukuki sorunlar, kamu kurumlarına yapılacak başvurular, geçim sıkıntısı ve işsizlik gibi çeşitli sebeplerle birime başvuruda bulunan kadınlara sorunlarının çözümleri için doğrudan rehberlik, yönlendirme ve da-

nışmanlık desteği sunduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında, Belediye'ye ait kadın konukevinin kentteki 4 konukevinden biri olarak, 16 kişi kapasite ile hizmet verdiği aktarılarak, yasal kalış süresi olan 6 ayın bazı durumlarda daha da uzatılabildiği belirtilmiştir. Kentin özellikle çok yoksul ve yoğunluklu olarak göçle gelenlerin yaşadığı dört mahallesinde bulunan çamaşır evlerinin ise temel olarak kadınların evden çıkmasını sağlaması açısından arz ettiği önemin zaman içinde mahallelerde daha da pekiştiği aktarılmaktadır. Kent merkezinin gecekondu bölgesi olarak nitelendirilebilecek bir alanında, ilk toplu konut alanına komşu olan mahalledeki çamaşır evi ile merkezdeki eski yerleşim alanı olan göçle gelenlerin yerleştiği mahalledeki çamaşır evine yapılan ziyaretlerde, makine sayısının (ve kadınlar tarafından talebin) SYDV tarafından yoksul hanelere beyaz eşya biçiminde aynî yardım verilmesinin ardından azalmış olmasına rağmen, mekânların kadınlar açısından önemini yitirmemiş olduğu gözlenmiştir. Çamaşırhane bölümünün yanı sıra, kadınların beraberlerindeki çocukları için kreşin ve bu kreşte görevli bir çocuk gelişimi uzmanının bulunması, zaman zaman sağlık konusu da dâhil pek çok eğitimin veriliyor olması, aslında hem kadınlar hem de belediye açısından mekânın salt belirli bir hizmet noktasından daha ötede bir işlev gördüğünü göstermektedir. Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü'nde gerçekleştirilen görüşmelerde de, bu mekânların, kentteki yoksul ve şiddet mağduru kadınları doğrudan hedefleyen bu hizmetler çerçevesinde, daha bütünlüklü bir yaşam alanı haline getirilmesinin amaçlandığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda, özellikle şiddet mağduru kadınlar için mevcut konukevinin bir ilk adım istasyonu gibi faaliyet göstereceği, kadınların buradan daha geniş bir mekânsal kurguya sahip, “özgür yaşam alanları” olarak ifade edilen mekânlarda yaşamlarını sürdürmelerinin planlandığı aktarılmıştır. Bu mekânların sadece barınma hizmeti sunmakla kalmayarak, kadınların istedikleri biçimde üretim faaliyetinde bulunabilecekleri olanakların (atölye, bahçe vb.) sunulacağı bir kolektif yaşam alanı olarak tasarlanmakta olduğu, böylece kadınların kaldıkları sürece güçlenmelerine de katkıda bulunabilecek yeni bir yapının oluşturulacağı belirtilmiştir.

Kentte eski bir kamu fabrikasının özelleştirme sonrasında atıl kalan kapalı ve açık alanlarının kadın, çocuk, engelli ve gençlerin yaşam kalitelerini artırmaya yönelik faaliyetlerin yürütüldüğü “ortak yaşam alanı” olarak düzenlenerek faaliyete açılmasının önemi belediyedeki hemen her görüşmeci tarafından dile getirilmiştir.¹⁸ Bu alanda sunulan sertifikalı mesleki eğitim fa-

18 Sümerpark olarak adlandırılan bu alanın dönüşümüne ilişkin proje AB desteği ile yürütülmekte olan EKOSEK kapsamında finanse edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Proje No. 3 - <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=44614&l=1> (Son erişim tarihi: 18 Haziran 2014).

aliyetlerinin yanı sıra belediyenin sporcuları için forma diken tekstil atölyesi, parktaki havuzun zemini için seramiklerin boyandığı atölye gibi doğrudan kullanıma yönelik üretim yapan ve istihdam olanakları sunan küçük atölyeler, engelli destek merkezleri, sinema, spor ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirildiği merkezler gibi birimler bulunmaktadır. Alana yapılan ziyarette ayrıca kursa ya da herhangi bir faaliyete gelen kadınların çocukları için kreş hizmetinin de sunulmakta olduğu gözlemlenmiştir. Kurs eğitmenleri ile yapılan görüşmelerde işverenlerin doğrudan merkezi arayarak talepte bulunmaları sonucunda kursiyerlerin kolaylıkla iş bulabildikleri, bazı durumlarda da kursiyerlerin kendi işlerini kurabildikleri ifade edilmiştir. “Ortak yaşam alanı” kurgusunda aslında yerelde ilçe belediyelerinin hizmetleri ve mahalle düzeyindeki örgütlenmelerin de yer aldığı bütünsel bir yapı içinde, belirli bir işbölümü/uzmanlaşma doğrultusunda hizmet sunumunun öngörüldüğü ancak zincirin diğer halkalarındaki faaliyetlerin eksik kalması ile mekanizmanın farklı biçimde işlemek durumunda kaldığı aktarılmaktadır. Bu açıdan hizmetlerin kent yaşamına katılmayan, “içe kapalı”, politize olmayan kadın kesimlerine erişim konusunda yetersiz olduğu belirtilmiştir.

Belediyenin kendi personel yapısı içinde kadın personel *istihdamı* ve kadın yöneticilere ilişkin tutumu açısından belediyede yapılan görüşmelerde farklı görüşler dile getirilmiştir. Örneğin, yönetim şemasına bakıldığında, kota vb. uygulamalar olsa dahi kadınların yönetim mekanizmasında az yer aldığı ve bu uygulamaların siyaset açısından sorun yaratmasa da bürokratik yapı içinde eşitlikçi bir konum tesis etme konusunda yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Burada kadın ve erkek eşitliğinin kurumsal çalışma hayatına yeterince yansımadağı, özellikle kadınların geleneksel cinsiyetçi işbölümünden muzdarip oldukları için çalışma hayatına katılımını bütüncül olarak kolaylaştıracak bakım vb. desteklerin sunulmadığı koşullarda, örneğin yöneticilerin aynı nitelikteki erkek personeli çalıştırma eğiliminin önüne geçilemeyeceği belirtilmiştir. Belediye çalışanlarının çocuklarını bırakabilecekleri bir kurum kreşinin hizmet binası bünyesinde mevcut olmamakla birlikte, belediye binasına nispeten uzak bir bölgede, Kürtçe ve Türkçe olmak üzere iki dilde eğitim veren, belediye çalışanlarının yanı sıra tüm kentlilerin yararlanabileceği bir kreş hizmetinin belediye tarafından sunulduğu aktarılmıştır. Bunun yanında, kadın yöneticiye sahip olmanın kentte yaşayan kadınların hayatında genel olarak ne kadar kolaylaştırıcı etkisi olacağına aslen hâkim olan eril bakış açısı ve zihniyeti üzerinden şekillendiğine dikkat çekilmiş, belediye bünyesinde müdürü kadın olan bir hizmet biriminde pek çok farklı tesis/birim bulunma-

sına rağmen emzirme/alt değiştirme odasının yıllardır bulunmayışı buna örnek olarak verilmiştir. Kadın görüşmeciler de siyasal mücadelenin ilerici ve eşitlikçi bakış açısının mevcut bürokratik yapı içindeki erkek zihniyetini değiştirmeye yeterli olmadığına hemfikir olduklarını belirtmişlerdir. Yine de belediyenin kendi personel yapısı içinde geçmiş dönemlere kıyasla daha fazla kadın çalışanın yönetici konumunda bulunduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, kadınların erkek işi olarak bilinen hizmet alanlarında da istihdam ediliyor olmalarına belediye otobüs şoförlüğü, itfaiye eri görevinde bulunan ya da otogar gişelerinde çalışan kadınların varlığı örnek olarak verilmiştir.

Belediyenin *bütçesine* ilişkin olarak farklı birimlerden görüşmeciler, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin bütçesinin nüfusuna oranla diğer metropol kentlerle karşılaştırıldığında oldukça düşük düzeyde olduğuna işaret etmiş ve bazı birimlerin projelerinin tamamının bütçe kısıtı nedeniyle uygulamaya geçemediğini belirtmiştir. Özellikle “sosyal” nitelikli olarak tanımladıkları çamaşirevleri vb. hizmetlerin zaten kısıtlı olan bütçe üzerinde ciddi etkileri olduğundan sayıca artırılmadığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte, katılımcı bir yaklaşımla bütçe oluşturma konusunda, belediyenin her yıl temsili düzeyde meslek odaları, kentte önde gelen STK'lar vb. ile kent konseyi üzerinden tartışmaya açmakta olduğu aktarılmıştır. Ancak bu çalışmaların doğrudan belediye hizmetlerinin yararlanıcıları olan mahalle sakinleri düzeyinde, doğrudan kadınların ve genel olarak halkın katılımı ile gerçekleşmediğinden tam anlamıyla katılımcı bütçe uygulaması olmadığı vurgulanmıştır. Bunun bir nedeni kentin büyükşehir niteliği itibarıyla faaliyet alanlarının üst ölçekten, kentin geneline dair konulardan oluşmasıdır. Bu anlamda mahalle bazındaki tüm ihtiyaçlar ve sorunların dikkate alınarak yapılabilecek bir bütçeleme kurgusunun şu aşamada olanaksız olduğu ifade edilmiştir. Öte yandan ancak mahalle, ilçe ve kent meclislerinden gelen taleplerin bütçeleme ve hizmet sunumu açısından daha fazla dikkate alınabildiği, demokratik katılımı bütçe süreçlerinde de önceliklendirebilen bir belediyeciliğin yerel düzeyde fark yaratabileceği vurgulanmıştır. Özellikle kentte uygulanacak olan hizmet projelerinin her biri için aslında toplumsal kesimlerin görüş ve onayının alınmasını sağlayacak bir mekanizmanın oluşturulması gereğine dikkat çekilmiştir. Katılım açısından değerlendirildiğinde yine de Diyarbakır kentine has siyasetteki kadına duyarlı yaklaşımın etkisiyle kadınların belediyeye taleplerini iletmek, hak aramak ya da hizmetlere ilişkin şikâyetle¹⁹ bulunmak için sıklık-

19 Kadınlar tarafından belediyeye iletilen yoğun şikâyetlerin başında özel halk otobüsleri ve dolmuşlardaki cinsel taciz ve kapkaç olaylarının yer aldığı aktarılmaktadır.

la ziyarette buldukları ifade edilmiştir.

*Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme*nin stratejik planda yer almasına rağmen Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nde henüz hayata geçirilemediğini ifade eden görüşmeciler, Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı tarafından yürütülmekte olan faaliyetleri işaret ederek kadın faaliyetlerine yönelik bütçe tahsisatının bu şekilde yapılabildiğini aktarmışlardır. Belediyede TCDB eğitimi almış olan personel ise belediye hizmetleri açısından cinsiyete duyarlı veri toplama konusundaki yetersizliğe ve eksikliğe dikkat çekerek kadınların aslında “sadece sosyal hizmetlerin bir argümanı olmaktan çıkarılması” gerektiğini ifade etmişlerdir. Başkanlık düzeyinde de TCDB'ye ilişkin farkındalığın mevcut olduğunu gözledik.

Hizmet Alanlar

Diyarbakır'daki saha çalışmasının ikinci aşamasında kent merkezinde farklı sosyo-ekonomik nitelikteki dört mahallede kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mahallelerin seçiminde kente yapılan saha ziyareti kapsamında belediye çalışanları ile yapılan görüşmelerde değinilen örneğin sosyo-ekonomik statü, göç alma durumu, eski ve yeni yerleşim merkezleri gibi farklı nitelikler dikkate alınmıştır. Görüşme yapılan mahallelerin tümü merkezde ya da merkeze yakın mesafelerde yer almaktadır. Bunlardan ikisi kentin eski yerleşim alanlarında, genellikle göçle kente gelmiş olan, imarsız yerleşimlerin çoğunlukta olduğu ve oldukça yoksul ailelerin yaşadığı mahallelerdir. Bu mahallelerde kentin tarihi mirasının ortaya çıkarılmasına yönelik yenileme çalışmaları kapsamında kentsel dönüşüm ve yıkımların gerçekleşeceği beklenmektedir. Diğer iki mahalleden biri kentteki üst gelir grubunun lüks sitelerde barındığı yerleşim alanı, öteki ise daha orta halli kesimin yaşadığı, kentteki ilk site biçiminde yerleşimlerin bulunduğu mahalledir. Mahalle görüşmelerinin yanı sıra belediyeye ait Sümerpark Ortak Yaşam Alanı'na yapılan ziyaret sırasında kursa devam etmekte olan kursiyerlerle, ziyaret edilen mahalledeki çamaşırhanede hizmet alan kadınlarla da görüşme yapılmıştır (Görüşme listesi için bkz. Ek 1).

“Belediye enkaz devraldı; göç, işsizlik... Diyarbakır güvenli ama kadınların yaşadığı travma çok büyük.”

Mahallelerde genel olarak mahallenin koşulları ve belediye hizmetleri sorulduğunda *güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim* alanında yapabilirliklerin kentin eski mahallelerinde oldukça kısıtlı olduğu dile getirilmiştir. Burarlarda yaşayan kadınların neredeyse tamamı mahallede hırsızlık ve uyuşturucu nedeniyle güvende hissetmediklerini belirterek, mahallede kolluk kuvvetlerinin de çok müdahil olmaması nedeniyle güvenlik meselesinin önemli sorun olduğunu, tek başlarına evden çıkmaktan çekinir hale geldiklerini aktarmışlardır. Kapkaç, saldırı gibi benzer güvenlik sorunlarının orta halli hanelerin ikamet ettiği mahalledeki görüşmelerde de dile getirilmesi, sorunun belirli bölgelere özgü olmayıp kentin geneli için geçerli olduğuna işaret etmektedir. Özellikle tren yoluna yakın kesimlerde yaşayan kadınlar, o civardaki kapkaç ve taciz olayları nedeniyle kendileri ya da çocukları açısından güvensiz hissetmektedirler. Kentsel dönüşüm kapsamında yıkıma uğrayacak eski mahallelerdeki tapusuz yerleşimlerde yaşayanlar genel olarak altyapı sorununa değinmemekle birlikte sokakların pisliğinden ve surlara yakın kesimlerdeki akrep ve yılanlardan şikâyet etmişlerdir. Ayrıca görüşme yapılan mahallelerin üçünde elektrik kesintilerinin sıklıkla yaşanmakta olduğu ancak su konusunda genel anlamda bir sıkıntı yaşanmadığı belirtilmiştir.

Yeterli hareketlilik ve çevresel planlamaya erişim açısından Diyarbakır kent merkezinde orta ve üst gelir gruplarından hanelerin yaşadığı mahallelerdeki kadınlar, kendi araçlarını ya da dolmuşları kullanarak kent içindeki ulaşımını sağlayabildiklerini aktarmışlardır. Kent merkezindeki eski mahallelerde yaşayan kadınlar arasında mahalleye toplu taşımının girmiyor olmasından dolayı, örneğin hastane gibi kentin diğer ucundaki yerlere ulaşma konusunda sorun yaşadığı için şikâyetçi olanlar kadar ulaşım hizmetlerinden genel olarak memnuniyetini belirtenler de mevcuttur.

Diyarbakır'da kadınların *boş zaman ve spor etkinliklerine erişim* yapabilirlikleri açısından belediye hizmetlerinin olumlu etkide bulunmadığı söylenebilir. Kentte belirli mahallelerde park ve bahçe düzenlemeleri hizmetinin ne ilçe belediyesi ne de büyükşehir belediyesi tarafından sunulduğu, buna karşılık bu düzenlemelerin yapıldığı mahallelerde ise park donatılarının sıklıkla söküldüğü ve zarara uğratıldığı ifade edilmiştir.

Mahallelerdeki kadınların *bakım hizmetlerine erişim* yapabilirliklerinin tüm kadınlar açısından çok gelişkin olmadığı gözlenmiştir. Sümerpark Ortak Yaşam Alanı'ndaki kurslara katılan ya da bulunduğu mahallede çamaşirevi olan küçük çocuk sahibi kadınlar açısından belediye tarafından burarlarda sunulan kreş hizmeti önemli görünmektedir, ancak kursa katılmayan ya

da çamaşirevi bulunmayan mahallelerde yaşayan kadınlar açısından bu ulaşılabılır bir hizmet değildir. Sümerpark bünyesindeki engelli destek birimi ise doğrudan bakım hizmeti sunmamaktadır. Dolayısıyla kadınlar açısından engelli bakımına yönelik yapabilirlikler sadece özel rehabilitasyon merkezleri ile kısıtlı görünmektedir. Bununla birlikte destek biriminde sunulan kurs vb. faaliyetlerden de yararlanamayan engelli gençler olduğu görüşme yapılan mahallelerin birinde gözlemlenmiştir.

Diyarbakır'da kadınların *siyasal hayata katılım* açısından yapabilirliklerinin düzeyinin oldukça gelişkin olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekleştirilen görüşmelerde belirtildiği üzere kentteki kadınların siyasete oldukça aktif katılımı söz konusudur. Belediye meclisinde 7 kadın üyenin bulunmasının yanı sıra daha mahalle düzeyinde yapılan görüşmelerde sosyo-ekonomik düzeyden bağımsız olarak siyasal parti mahalle örgütlenmelerinde faal olan kadınlar olduğu gözlemlenmiştir. Buna karşılık, aralarında siyaseten aktif kadınların da bulunduğu bir grup kadın görüşmeci, belediyenin halka ulaşma ve halkın taleplerini yerine getirme konusunda halen eksik kaldığının altını çizmişlerdir. *Toplumsal yaşama katılım* açısından da olanakların özellikle düşük sosyo-ekonomik statüye sahip kadınlar için oldukça kısıtlı olduğu hemen her mahallede ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, mahallede eğer çamaşirevi, tandirevi gibi bir mekân mevcut ise, kadınların sadece hizmet almak için değil, sosyalleşmek, sohbet etmek, dertleşmek vb. için bu mekânları kullanmakta olduğu gözlenmiştir. Kadınların ayrıca bu mekânlarda düzenlenen eğitsel ve kültürel etkinliklere de katılım sağlamakta oldukları bizzat mekân yöneticisi ile yapılan görüşmede “eğitime 20-25 kadın katılır ama pikniğe giderken 50’den fazla kadın olur” ifadesiyle aktarılmıştır. Bu açıdan belediyenin mahalle düzeyinde sunduğu bu hizmetler toplumsal yaşama katılım yapabilirliklerine olumlu etkide bulunmaktadır.

Diyarbakır kent merkezinde en büyük sorunun yoğun göç sonrasında ortaya çıkan yoksulluk ve işsizlik olduğu hemen her görüşmeci tarafından dile getirilmiştir. *Ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim* yapabilirlikleri açısından kentteki olanakların kısıtlı olmasının yanı sıra kadınların çalışmasına hanedeki erkeklerin izin vermedikleri dile getirilmiştir. Sümerpark'ta meslek edindirme kurslarına gelen kadın kursiyerlerle yapılan görüşmede de eşin kursa gelmesine karşı olmamasına rağmen kurs sonrasında çalışmasına izin vermeyeceği ifade edilmiştir. Mahalle görüşmelerinde düşük sosyo-ekonomik statüdeki hanelerdeki kadınlardan eşi bir nedenle yanında bulunmayanların temizlik gibi işlerde çalışmakta olduğu, diğerlerinin ise eşinin

izni ve rızası olmadığı için çalışmak istese de çalış(a)madığı gözlenmiştir. Bunun yanında, çocuk sayısının çok olması ve kadınların çocukların bakımında başka alternatiflerinin olmaması da bir diğer engel olarak gözlenmiştir.

Yoksulluk ve işsizliğin son derece yüksek olduğu mahallelerde kadınlar açısından *parasal gelire erişim* yapabilirliklerinin düzeyinin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Büyükşehir belediyesinin sunmakta olduğu aynî ve nakdi sosyal yardımların mahallelerde ihtiyaç sahibi olan kadınların çok azına ulaşabildiği, çoğu kadının ise bu durumdan “belediye için her şeyi yaparız ama onlar yardım etmiyor” ifadesiyle şikâyetçi olduğu gözlemlenmiştir.

Belediye tarafından sunulan gelişkin sağlık hizmetlerinin kentteki kadınların *sağlığa erişim* yapabilirliklerini ne derece etkilemekte olduğu mahalle düzeyinde yapılan görüşmelerde net olarak anlaşılamamıştır. Kadınların neredeyse tamamı sağlık sorunları olduğunda sağlık ocağına gittiklerini belirtirken, çok az sayıda kadın belediyenin gezici sağlık hizmetinden haberdar olduğunu ifade etmiştir. Belediyenin aracının mahallesine geldiğini belirten az sayıda kadın görüşmeci ise araçtan hizmet almadığını aktarmıştır.

Büyükşehir belediyesinin Sümerpark'ta sunduğu kursların kadınların *eğitim* alanındaki yapabilirliklerini önemli ölçüde artırmakta olduğu hem kursiyerler hem de mahalle sakinleri tarafından dile getirilmiştir. Kursiyer kadınların önemli bir kısmı bu kursları mahallede daha önce kursa katılmış olan komşuları aracılığıyla duyduklarını belirtmişlerdir. Öte yandan, kentin eski mahallelerindeki kadınların önemli bir kısmı Sümerpark'tan haberdar olduklarını ancak kursları, kreş hizmetini vb. duymadıklarını ifade etmişlerdir. Bu da özellikle Sümerpark'a yakın olan mahallelerdeki kadınların bu merkezde sunulan olanaklara erişiminin daha fazla olduğuna işaret etmektedir.

Kentte kadınların *şiddetsiz yaşama erişim* yapabilirliklerinin düzeyi de mahallelerde yapılan görüşmelerde net olarak anlaşılamamıştır. Mahalle çamaşirevinin yöneticisi, kentin eski ve yoksul mahallelerinde yaşayan kadınların konukevinden haberdar olduklarını ve bilfiil gittiklerini aktarmış, bununla birlikte kadınların maruz kaldıkları şiddeti, şiddet olarak tanımlayabilecek konusunda çok yetkin olmadıklarını vurgulamıştır. Bu anlamda mahalle düzeyinde farkındalık çalışmalarının son derece önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Şanlıurfa ve Diyarbakır: Genel Değerlendirme ve Tartışmalar

Şanlıurfa 2006 yılından itibaren BMOP KDK Projesi kapsamında yer almaktadır. KDK taahhütleri çerçevesindeki kurumsal yapılanma uyarınca, Şanlıurfa Belediye Meclisi Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu ile Kadın Erkek Eşitlik

Birimi'nin kurulmuş olduğu bilgisi mevcut olmakla birlikte, saha görüşmelelerimizde bu kurumsal yapılanmanın görünür, bilinir, etkin ve faal olmadığını gözlemledik. Şanlıurfa'nın 33 üyeli Belediye Meclisi'nde 3 kadın üye bulunmaktadır. KDK Projesi kapsamında yer almayan 29 üyeli Diyarbakır Büyükşehir Belediye Meclisi'nde ise 7 kadın üye bulunmakta ve biri Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu, diğeri ise Kadın Sorunlarını İnceleme ve Araştırma Komisyonu olmak üzere toplam iki komisyon meclis bünyesinde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmaları denetlemektedir. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nde kadın çalışmaları, Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde bulunan Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü ile bu müdürlüğe bağlı DİKA-SUM aracılığıyla yürütülmektedir. Ayrıca, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 8 Mart 2012'de, Türkiye'de bir ilki gerçekleştirerek, Büyükşehir Belediye bünyesinde Kadın Birimi'ni kurmuştur. KDK Projesi kapsamında yer almayan Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin, KDK Projesi kapsamında yer alan Şanlıurfa Belediyesi'nden ve araştırma kapsamındaki tüm diğer kentlerden cinsiyet eşitliğine duyarlı bir kurumsal yapılanma itibarıyla çok büyük ölçüde farklılaştığı dikkat çekmektedir.

2006 yılından itibaren KDK Projesi kapsamında yer almasına rağmen, Şanlıurfa Belediyesi'nin incelediğimiz stratejik planının temel ilkeleri, misyonu ya da vizyonu içinde cinsiyete duyarlı bir yaklaşım bulunmamaktadır. 2008 yılında kabul edilen YEEP'teki taahhütlerin belediyenin stratejik planında hem kurumsal işleyiş hem de stratejik amaç, hedef ve faaliyetler bağlamında çok fazla yer bulmadığı söylenebilir. Ancak doğrudan kadınlara odaklanan ayrı bir stratejik alanda YEEP'i destekleyici bazı hedef ve faaliyetlerin tanımlanmış olması ve bütçelendirilmesi önemlidir. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin incelediğimiz stratejik planının misyon, vizyon ve temel ilkelelerinde katılımcılık vurgusu öne çıkıyor olsa da, araştırma kapsamında incelenen diğer belediyelerden farklı olarak özellikle misyon itibarıyla "cinsiyet özgürlükçü yönetim" anlayışına değinilmiş olması dikkat çekmektedir. Plandaki stratejik alanlar irdelendiğinde cinsiyet eşitlikçi/özgürlükçü bu yaklaşımın çeşitli amaç, hedef ve faaliyetlerle hayata geçirilmesinin öngörüldüğü izlenmektedir. Ayrıca, kurumun çalışmalarının toplumsal cinsiyet temelinde değerlendirilmesi ve ardından cinsiyete duyarlı uygulamalara geçebilmek için gerekli kurumsal dönüşümlerin yapılması amacıyla da kademeli olarak kurumdaki tüm birimlerin mevzuatının ve çalışmalarının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi çok önemli bir hedef olarak dikkati çekmektedir. Stratejik plan düzeyinde ortaya konulan politikaların toplumsal cinsiyete duyarlılığı

bağlamında, KDK Projesi'nde yer almayan Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'sinin, KDK Projesi'nde yer alan Şanlıurfa Belediyesi'nin çok büyük bir farkla önünde olduğu dikkati çekmektedir.

Belediye personel yapıları itibariyle kadın çalışan oranlarının da iki kent arasında büyük ölçüde farklılaştığı dikkat çekmektedir. 2013 yılı itibariyle Şanlıurfa Belediyesi'nde kadın işçi ve memurların toplam işçi ve memur çalışanlar içindeki payı % 2,4, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nde ise aynı oran % 19,4'tür (Günlük-Şenesen vd., 2014: 20, 22).

Şanlıurfa Belediyesi'nde gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde, kadınlara yönelik faaliyetleri sorulduğunda Sosyal Araştırma Planlama Koordinasyon Birimi dışındaki birimlerin kendi çalışmaları kapsamında cinsiyete duyarlı bir yaklaşımdan son derece uzak oldukları gözlemlenmiştir. Bu birim özelinde yapılan çalışmaların ise neredeyse tamamının odağının kadınlar olduğu görüşmelerde aktarılmıştır. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'ndeki grup toplantısı ve birebir görüşmelerde birimlerin kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler sorulduğunda Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü ve bağlı birimlerinin dışındaki birimler kendi faaliyetleri içinde doğrudan kadınları etkileyebilecek olan çalışmaları kolaylıkla işaret edebilmiştir. Dahası, kurum görüşmelerinden edindiğimiz izlenimlere göre, toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşım kurum çalışanlarınca da büyük ölçüde içselleştirilmiştir. KDK Projesi'nde yer almayan Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'ne çok büyük ölçüde hâkim olan toplumsal cinsiyete duyarlı bu yapının, Diyarbakır'a has siyasetteki kadına duyarlı yaklaşımdan kaynaklandığını söyleyebiliriz.

KDK Projesi'ne ilk safhada katılmasına rağmen, Şanlıurfa Belediyesi'sinin TCDB konusunda henüz ilerleme kaydetmediği gözlemlenmiştir. Kurumda TCDB eğitimi almış personel olmadığı, TCDB'nin de, toplumsal cinsiyet eşitliği vb. eğitimlerin de kurum içinde yaygınlaşmadığı anlaşılmıştır. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nde ise, görüşmeciler henüz hayata geçirilemediğini ifade etseler de, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin stratejik plana girdiği görülmektedir. Belediyede TCDB eğitimi almış olan personel ise belediye hizmetleri açısından cinsiyete duyarlı veri toplama konusundaki yetersizliğe ve eksikliğe dikkat çekerek kadınların aslında “sadece sosyal hizmetlerin bir argümanı olmaktan çıkarılması” gerektiğini ifade etmişlerdir. Başkanlık düzeyinde de TCDB'ye ilişkin farkındalığın mevcut olduğunu gözlemledik. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi TCDB konusunda da, KDK Projesi kapsamındaki Şanlıurfa Belediyesi'nden çok ileridedir.

Hazırlanışı itibariyle Şanlıurfa Belediyesi 2013 Performans Programı, araştırmamızın temel yaklaşımı olan yapabilirlikler çerçevesi için sınırlı bir bilgi sunmakta ve geliştirdiğimiz yöntem uygun veri sağlamamaktadır. Bu durum, Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi'ni, diğer kentlerde uyguladığımız biçimiyle, Şanlıurfa'da gerçekleştirmemizi engellemiştir. Bununla birlikte, sınırlı analiz çerçevemize rağmen, Şanlıurfa Belediyesi'nin kentsel altyapı ve üstyapıya odaklanarak, kadınların dirliğine önemli katkıları olan diğer yapabilirlikleri ihmal etmiş olduğunu ifade edebiliriz. KDK Projesi kapsamında yer alan kentlerden biri olarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermeye yönelik politikaların ana akımlaşmasını beklediğimiz Şanlıurfa Belediyesi, henüz bu beklentiye karşılık vermekten uzak görünmektedir.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 Performans Programı, ayrıntılı tanımladığı amaçlar, hedefler, göstergeler ve faaliyetlere rağmen, sorumlu birimleri belirtmediği için, müdürlüklerin ya da daire başkanlıklarının yapabilirlikler ve fonksiyonlar temelindeki sorumluluk paylarını gösteren matris tablolarını oluşturamadık. Bu durumun, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin dirlik temelli toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme denetimine yönelik analizimizi sınırladığını belirtmeliyiz. 2013 Performans Programı'na yansıtılan stratejik amaçlar, hedefler, göstergeler ve faaliyetlerden açıkça gözlemlenebilen Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin cinsiyet eşitlikçi/özgürlükçü yerel yönetim anlayışının yapabilirlikler bütçesine, ne yazık ki yeterince yansıtılmadığı görülmektedir. Yapabilirlikler temelinde ise, diğer kentlerdekine benzer biçimde, ilk üç sırayı alan Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim, Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim ve Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliklerinin toplam payı yaklaşık olarak % 92'ye ulaşmaktadır. Yapabilirlik harcamalarının fonksiyonel dağılımında ise ulaşım, çevre, sosyal hizmetler ile kültür ve turizm fonksiyonları öne çıkmaktadır. Bu dört fonksiyon yapabilirlikler bütçesinin % 87'sini oluşturmaktadır. Fonksiyonel dağılımda gözlenen bu yoğunlaşmaya rağmen, sosyal hizmet ve kültür ve turizm harcamalarının payları ve sıralamadaki yerleri, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'ni diğer kentlerden farklılaştırmaktadır. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesi içinde sosyal hizmetler ile kültür ve turizm fonksiyonları yaklaşık olarak eşit paylarla üçüncü sırayı paylaşmaktadırlar. Araştırma kapsamındaki kentler içinde bu durum bir istisnadır.

Sonuç olarak, KDK Projesi'nde yer alan Şanlıurfa Belediyesi'nin yapabilirlik harcamalarının kentsel altyapı ve üstyapıya odaklanarak, kadınların

dirliğine önemli katkıları olan diğer yapabilirlikleri ihmal etmiş olduğunu söyleyebiliriz. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin politika dokümanlarında toplumsal cinsiyetin ana akımlaştığı açıkça görülmekle birlikte yapabilirlikler bütçesindeki payları itibariyle ilk üç sırayı Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim, Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim ve Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliklerinin aldığı görülmektedir. Bununla birlikte, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi kadınların dirliğinin önemli belirleyicilerinden olan Bakım Hizmetlerine Erişim ve Parasal Gelire Erişim yapabilirliklerinin, yapabilirlikler bütçesi içindeki paylarının önemi ile KDK Projesi kapsamında yer alan Şanlıurfa Belediyesi'nden daha ileri bir noktada bulunmaktadır.

TABLO 4.13
Şanlıurfa Belediyesi Performans Programı ve Yapabilirlik Göstergeleri (2013)

Performans programı 2013 Amaçlar, hedefler ve performans hedefleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi	Sorumlu birim
Amaç-1: Kurumsal Gelişim				
Hedef 1.1 Katılımcı ve paylaşımcı bir yönetim anlayışı sergilemek				
	7,4			
1.1.1 Başkan ile görüşmek isteyen tüm gerçek ve tüzel kişilerin randevu ve talepleri gerçekleştirilecek.		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık	Özel Kalem Md.
1.1.2 Vatandaş ve esnaftan gelen öneri, şikâyet, talep ve bilgi edinme başvuruları değerlendirilecek		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık	Bas. Yay. ve Halk. İl. Md.
1.1.3 Meclis toplantılarını görüntülü olarak kayıt altına alınacak		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık	Yazı işleri Md.
1.1.5 Yapılan tüm ihaleler kanuna uygun bir şekilde gerçekleştirilecek ve duyurulacak.		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık	Destek Hizmetleri Md
Hedef 1.7 Hizmetlerde etkinliği ve verimliliği arttırmak				
	6,0			
1.7.1 Memnuniyet anketleri yapılacak		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık	Strateji Geliştirme Md.
1.7.2 Anket sonuçları değerlendirilecek ve iyileştirmeler yapılacak		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık	Strateji Geliştirme Md.
1.7.3 Vatandaş öneri ve şikâyetleri aylık müdürler koordinasyon toplantısında görüşülerek değerlendirilecek		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık	Strateji Geliştirme Md.
Amaç-2: Sosyal Gelişim				
Hedef 2.1 Şehrimizin sosyoekonomik veri tabanını oluşturup, çocuk, genç, engelli ve kadınlara sunulan sosyal hizmetlerin kalitesini arttırmak, ihtiyaç duyulan alanlarda da sosyal projeler hazırlamak.				
	1.350,0			
2.1.1 AB, Dünya Bankası, BM SODES hibe programlarına proje hazırlanacak		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık	Bas. Yay. ve Halk. İl. Md.
2.1.2 Kadın, Gençlik ve Mesleki Eğitim Merkezleri oluşturulacak		Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim	Emek ve istihdam	Bas. Yay. ve Halk. İl. Md.
2.1.3 Engelliler Koordinasyon Merkezi kurulacak		Bakım hizmetlerine erişim	Sosyal hizmetler	Bas. Yay. ve Halk. İl. Md.
2.1.4 Muhtar evlerinin sayısı arttırılacak		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık	Park ve Bahçeler Md.

TABLO 4.13 (devamı)

Performans programı 2013 Amaçlar, hedefler ve performans hedefleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi	Sorumlu birim
2.1.5 Çocuklara yönelik eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapılacak		Eğitim ve öğrenime erişim	Sosyal hizmetler	Bas. Yay. ve Halk. İl. Md.
Hedef 2.2 11500 yıllık tarihi geçmişe sahip olan Şehrimizin kültür ve inaç turizmini tanıtıcı faaliyetler yapmak	686,0			
2.2.1 Kültür ve sanat festivalleri düzenlenecek ve katılınacak		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm	Konservatuar Birimi
2.2.3 Tarihi ve kültürel mirasımızı tanıtıcı geziler düzenlenecek		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm	Kültür ve Sos. İşl. Md.
2.2.4 Kültürel mirasımızı tanıtıcı sergiler açılacak		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm	Kültür ve Sos. İşl. Md.
2.2.5 Çocukların ve gençlerin sanatsal çalışmalarını destekleyici faaliyetler yapılacak		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm	Kültür ve Sos. İşl. Md.
2.2.6 Bayramlarda ve festivallerde kardeş şehir ilişkilerini geliştirmek amacıyla farklı bölgelerin kültürlerini tanıtıcı faaliyetler yapılacak		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm	Kültür ve Sos. İşl. Md.
2.2.7 Ramazan şenlikleri yapılacak		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm	Kültür ve Sos. İşl. Md.
2.2.9 Yurtiçi ve yurtdışı fuarlara katılınacak		Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim	Emek ve istihdam	Kültür ve Sos. İşl. Md.
2.2.10 Müzik müzesi ile müzik kültürümüz tanıtılacak		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm	Konservatuar Birimi
Hedef 2.3 Yaşlı, bakıma muhtaç ve yoksul vatandaşlara sosyal yardım hizmeti sunmak.	659,0			
2.3.1 Konuk evi sakinlerine kültürel ve sosyal etkinlik sunulacak		Bakım hizmetlerine erişim	Sosyal hizmetler	Kültür ve Sos. İşl. Md.

TABLO 4.13 (devamı)

Performans programı 2013 Amaçlar, hedefler ve performans hedefleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi	Sorumlu birim
2.3.2 Yardıma muhtaç asker ailelerine destek verilecek		Parasal gelire erişim	Sosyal hizmetler	Sosyal Yardım Birimi
2.3.3 Yolda kalmış vatandaşların mağduriyetleri giderilecek		Parasal gelire erişim	Sosyal hizmetler	Sosyal Yardım Birimi
2.3.4 Yaşlı ve bakıma muhtaç vatandaşlarımız güçsüzler yurdunda barındırılacak		Bakım hizmetlerine erişim	Sosyal hizmetler	Güçsüzler Yurdu Birimi
2.3.5 Yoksul, yardıma muhtaç ve özürli vatandaşlarımıza yiyecek, giyecek, ilaç ve sosyal yardımlar yapılacak		Parasal gelire erişim	Sosyal hizmetler	Sosyal Yardım Birimi
2.3.6 Çölyak hastalarına glutensiz un yardımı yapılacak		Parasal gelire erişim	Sosyal hizmetler	Sosyal Yardım Birimi
2.3.7 Yeni bir çorba evi yapılacak		Parasal gelire erişim	Sosyal hizmetler	Sosyal Yardım Birimi
Amaç-3: Kentsel Gelişim				
Hedef 3.1 Şanlıurfa'nın üst yapı (yol, kaldırım, refüj, köprü, bulvar vb.) faaliyetlerini tamamlamak ve bunların sürekli iyileştirilmesini sağlamak				
	20.542,0			
3.1.1 Yeni asfalt ve stabilize yollar yapılacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Ulaşım	Fen İşleri Md.
3.1.2 Mahalle ve caddelerin parke çalışmaları yapılacak		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım	Fen İşleri Md.
3.1.3 Mevcut yolların genişletme çalışmaları yapılacak		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım	Fen İşleri Md.
3.1.4 Şehrin ana arterlerinde yeni açılan ve kaldırımı olmayan yolların tretuvar-refüj çalışması yapılacak		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım	Fen İşleri Md.
3.1.5 Köprülü kavşaklar yapılacak		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım	Fen İşleri Md.

TABLO 4.13 (devamı)

Performans programı 2013 Amaçlar, hedefler ve performans hedefleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi	Sorumlu birim
3.1.7 İmara açılan bölgelerde kırmızı kot uygulamasını hayata geçirmek için yol projeleri yapılacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Ulaşım	Fen İşleri Md.
Hedef 3.2 Mevcut ve imara açılan yerleşim alanlarının alt yapı çalışmalarını tamamlamak	38.150,0	Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik	Su ve Kanalizasyon Md.
3.2.1. İçme suyu arıtma ikinci etap yapımı başlatılacak				
3.2.2. Tüm altyapı şebekelerinin bakım ve onarımı yapılacak				
3.2.3. İmara açılan yeni yerleşim alanlarında ihtiyaç duyulan yerlere yağmur drenaj şebekeleri döşenecek				
3.2.4. Yeni İmara açılan bölgelerin içme suyu şebekeleri tamamlanacak				
3.2.5 Yeni imara açılan bölgelerin kanalizasyon şebekeleri tamamlanacak				
Hedef 3.3 İlimizde temizlik ve çevre çalışmalarının sürekliliğini sağlamak	9.757,5			
3.3.1 Cadde ve sokaklar günlük olarak temizlenecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre	Temizlik İşleri Md.
3.3.2 Ana arterler, pazar yerleri ve dereler haftalık olarak yıkanacak, temizlik ve bakımı yapılacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre	Temizlik İşleri Md.
3.3.3 Eski konteynırlar tamir edilecek ve eksik görülen yerlere yenileri alınacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre	Temizlik İşleri Md.
3.3.4 Halkın ortak kullanım alanları(okul, hastane, sağlık ocağı, cami vs.) temizlenecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre	Temizlik İşleri Md.
3.3.5 ALO ÇEVRE 181 hattına gelen şikâyetler zamanında çözülecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre	Temizlik İşleri Md.
3.3.6 Tıbbi atıklar toplanacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre	Temizlik İşleri Md.
3.3.7 Haşere ve vektörlerle mücadele edilecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Sağlık	Temizlik İşleri Md.

TABLO 4.13 (devamı)

Performans programı 2013 Amaçlar, hedefler ve performans hedefleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi	Sorumlu birim
3.3.8 Görüntü-Gürültü-Hava kirliliğini önleyici çalışmalar yapılacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre	Temizlik İşleri Md.
3.3.9 Atık yönetim planı hazırlanıp, entegre geri dönüşüm tesisi kurulacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve Şehircilik	Temizlik İşleri Md.
Hedef 3.4 Vatandaşlarımızı çevre ve temizlik konusunda bilinçlendirmek	4,0	Eğitim ve öğrenime erişim	Çevre	Temizlik İşleri Md.
3.4.1 Temizlik konusunda vatandaşlarımıza yönelik eğitim ve bilgilendirme toplantıları yapılacak				
3.4.2 İlköğretim çağındaki öğrencilere çevre ve temizlik konusunda eğitim seminerleri düzenlenecek				
Hedef 3.5 İlimizde esenlik, huzur ve düzeni sağlayarak çevre ve sağlık konularında kenti disipline etmek	445,9			
3.5.1 İşyerlerinin denetimleri gerçekleştirilecek		Sağlığa erişim	Sağlık	Zabıta Md.
3.5.2 Esnafa yönelik eğitim seminerleri düzenlenecek		Eğitim ve öğrenime erişim	Sağlık	Zabıta Md.
3.5.3 Kurum ve kuruluşlar itfaiye hizmetleri ile ilgili konularda bilgilendirilecek		Eğitim ve öğrenime erişim	İtfaiye ve afet yönetimi	İtfaiye Md.
3.5.4 Birinci derecede yangına hassas, parlayıcı ve patlayıcı yerlerin haritaları güncelleştirilecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İtfaiye ve afet yönetimi	İtfaiye Md.
3.5.5 Şehir merkezindeki toplumsal amaçlı binaların yangından korunma denetimi yapılacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İtfaiye ve afet yönetimi	İtfaiye Md.
3.5.6 Sivil savunma planları yapılacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İtfaiye ve afet yönetimi	Sivil Savunma Uzmanlığı
3.5.7 Hayvansal gıda üretimi ve satışı yapan işyerleri denetlenecek		Sağlığa erişim	Sağlık	Veteriner işleri Md.
3.5.8 Zoonoz hastalıklar hakkında vatandaşlara yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılacak		Eğitim ve öğrenime erişim	Sağlık	Veteriner işleri Md.
3.5.9 Sahipsiz hayvanlar kontrol altına alınacak.		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Sağlık	Veteriner işleri Md.

TABLO 4.13 (devamı)

Performans programı 2013 Amaçlar, hedefler ve performans hedefleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi	Sorumlu birim
3.5.10 Kentimizin belirlenen noktalarında korsan satışa sunulan tarımsal ve hayvansal ürünlerin denetimi yapılacak		Sağlığa Erişim	Sağlık	Hal Md.
3.5.13 Şanlıurfa'daki iş yerleri, işyeri açma ve çalıştırma yönetmeliği mevzuatına uygun olarak ruhsatlandırılacak		Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim	Emek ve istihdam	Ruhsat ve Denetim Md.
3.5.14 Yeni semt pazarları hizmete sunulacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik	Hal Md.
Hedef 3.6 İmar planı ve mücavir alan içerisinde şehircilik ilkelerine uygun yaşanabilir kent oluşumunu sağlamak.	114,1			
3.6.1 Yetki alanı içerisindeki bölgelere inşaat ruhsatları verilecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik	İmar ve Şehircilik Md.
3.6.2 Zemin etüt raporu çalışmaları yapılacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik	İmar ve Şehircilik Md.
3.6.3 Yetki alanı içerisindeki bölgelerde inşaat statik ve tesisat projeleri denetimleri yapılacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik	İmar ve Şehircilik Md.
3.6.4 Ruhsatlı binaların tamamlanması durumunda yapı kullanma belgeleri verilecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik	İmar ve Şehircilik Md.
3.6.6 İskân edilen yapıların izinsiz tadilatları gününde işlem yapılarak projeye uygun hale getirilecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik	İmar ve Şehircilik Md.
3.6.5 Kullanıma açılacak asansörlerin kullanım belgeleri verilecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik	İmar ve Şehircilik Md.
3.6.7 Tehlike arz ettiği belirlenen yapıların gününde işlemleri başlatılarak, oluşabilecek tehlikeler ortadan kaldırılacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik	İmar ve Şehircilik Md.
3.6.8 İmarlı alanlardaki parsasyonu yapılmamış ve mücavir alanlardaki aykırı yapıların yıkımı gerçekleştirilecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik	Gecekondu ve Sosyal Konutlar Md.
3.6.9 Hazine arazilerinde yapılmış aykırı yapıların yıkımı gerçekleştirilecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik	Gecekondu ve Sosyal Konutlar Md.

TABLO 4.13 (devamı)

Performans programı 2013 Amaçlar, hedefler ve performans hedefleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi	Sorumlu birim
Hedef 3.7 Şanlıurfa'daki park ve yeşil alanların yapımını tamamlayarak vatandaşlarımıza bol oksijenli ve kaliteli bir yaşam imkânı sunmak	1.745,0			
3.7.1 Mevcut parklarda belirlenen park mobilyaları(Fitness, oyun grubu vs.) ihtiyaçları giderilecek		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Sosyal hizmetler	Park ve Bahçeler Md.
3.7.2 Yeni açılacak olan kavşaklarda süs havuzları ve figürler yapılacak		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Çevre	Park ve Bahçeler Md.
3.7.3 İlimizin belirlenen yerlerinde bitki (ağaç, çiçek ve çim) eksiklikleri giderilerek dekoratif ışıklandırmalar yapılacak		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Çevre	Park ve Bahçeler Md.
3.7.4 Mezarlıkların yapılan plana göre bakım ve onarımları gerçekleştirilecek		Bakım Hizmetlerine Erişim	Sosyal hizmetler	Park ve Bahçeler Md.
3.7.5 Mezarlıkların mevcut park alanları genişletilecek		Bakım Hizmetlerine Erişim	Sosyal hizmetler	Park ve Bahçeler Md.
3.7.6 Yüzme havuzları ve şelaleler yapılacak		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Sosyal hizmetler	Park ve Bahçeler Md.
3.7.7 Semt sahaları yapılacak		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Sosyal hizmetler	Park ve Bahçeler Md.
Hedef 3.8 Ulaşım master planına uygun, vatandaş ve toplu taşıma yapan araç sahiplerinin memnuniyetini sağlayarak; hızlı, güvenilir, konforlu bir toplu taşıma hizmeti sunmak	201,8	Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım	Ulaşım Hizmetleri. Md.
3.8.1. Şehir içinde belirlenen trafik yön bilgi levhaları ve sinyalizasyon çalışmaları yapılacak				
3.8.2. Üst ve alt geçitlerin bakım-onarımları yapılacak				
3.8.3. İlimizin tüm semtlerinin eksik toplu taşıma hatlarını tamamlayarak, yeni oluşan semtlere toplu taşıma hizmeti götürülecek				

TABLO 4.13 (devamı)

Performans programı 2013 Amaçlar, hedefler ve performans hedefleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi	Sorumlu birim
3.8.4. Toplu taşıma hizmeti veren araç şoförlerine eğitim seminerleri düzenlenecek				
3.8.5. Yeni yapılacak yollarda güzergâh düzenlemeleri yapılacak				
Hedef 3.9 Doğuştan marka şehir olan Şanlıurfa'yı mega projelerle donatarak ilimizin kentsel gelişimini hızlandırmak.	64.450,0			
3.9.1 Halepli bahçe projesi yapılacak		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm	Plan ve Proje Md.
3.9.2 Yeni meydanlar yapılacak		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım	Fen İşleri Md.
3.9.3 Üç derenin ıslahı gerçekleştirilecek		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre	Park ve Bahçeler Md.
3.9.4 Mezbaha yapılacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Sağlık	-
3.9.5 Atık su arıtma tesisi yapılacak		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehirçilik	Su ve Kanalizasyon Md.

TABLO 4.14
Şanlıurfa Belediyesi Varsayımsal Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehircilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	52.073	19.099	5.869	13.809	96					90.946
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			24.830							24.830
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		499			13.370		748			14.617
Bakım hizmetlerine erişim							957			957
Toplumsal ve siyasi katılım								549		549
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim								370		370
Parasal gelire erişim							471			471
Sağlığa erişim				96						96
Eğitim ve öğrenime erişim		4		64	32		270			370
Şiddetsiz bir yaşama erişim										0
Toplam	52.073	19.602	30.699	13.968	127	13.370	2.445	370	549	133.205

TABLO 4.15
Şanlıurfa Belediyesi Varsayımsal Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirliklik	Çevre	Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve hizmetler	Sosyal istihdam	Enek ve Demokrasi	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	39,1	14,3	4,4	10,4	0,07				68,3
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			18,6						18,6
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		0,4			10,0	0,6			11,0
Bakım hizmetlerine erişim						0,7			0,7
Toplumsal ve siyasi katılım							0,4		0,4
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim							0,3		0,3
Parasal gelire erişim						0,4			0,4
Sağlığa erişim				0,07					0,1
Eğitim ve öğrenime erişim				0,05		0,2			0,3
Şiddetsiz bir yaşama erişim									0,0
Toplam	39,1	14,7	23,0	10,5	0,1	10,0	1,8	0,3	100,0

TABLO 4.16
Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yapılabirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapılabirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehircilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	4.000	18.050	8.200	4.146	2.330		2.400			39.126
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			31.332							31.332
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		18.600			8.625		1.160			28.385
Bakım hizmetlerine erişim							3.170			3.170
Toplumsal ve siyasi katılım								1.504		1.504
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim								1.202		1.202
Parasal gelire erişim							1.760			1.760
Sağlığa erişim				300						300
Eğitim ve öğrenime erişim		45			20	65	243		480	853
Şiddetsiz bir yaşama erişim							42			42
Toplam	4.000	36.695	39.532	4.446	2.350	8.690	8.775	1.202	1.984	107.674

TABLO 4.17
Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirliklik	Çevre	Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve hizmetler	Sosyal istihdam	Enek ve Demokrasi	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	3,7	16,8	7,6	3,9	2,2		2,2		36,3
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			29,1						29,1
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		17,3			8,0		1,1		26,4
Bakım hizmetlerine erişim							2,9		2,9
Toplumsal ve siyasi katılım								1,4	1,4
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim								1,1	1,1
Parasal gelire erişim							1,6		1,6
Sağlığa erişim				0,3					0,3
Eğitim ve öğrenime erişim		0,04		0,02	0,06		0,2	0,4	0,8
Şiddetsiz bir yaşama erişim							0,04		0,0
Toplam	3,7	34,1	36,7	4,1	2,2	8,1	8,1	1,1	100,0

Nevşehir

Politika Metin Analizi

Stratejik Plan 2012-2016

Nevşehir Belediyesi tarafından hazırlanan 2012-2016 dönemine ait stratejik planda,²⁰ stratejik amaçlar doğrudan belediye hizmetleri ile ilgili olan altyapı çalışmaları, kültürel dönüşüm, kentin yaşam kalitesinin artırılması, kentsel dönüşüm için etkin denetim çalışmaları, itfaiye hizmetleri, su ve kanalizasyon sisteminin yenilenmesi, çevre kirliliğinin önlenmesi ve katılımcılığın artırılması alanları ile belediyenin kurumsal etkinliklerine ilişkin kaynakların verimli kullanımı, istikrarlı mali yapı ve etkin denetim çalışmaları alanlarını kapsamaktadır. Planda doğrudan BMOP ya da KDK projesine değini bulunmamakta, ancak kültürel dönüşüm stratejik amacı altında tanımlanan dört stratejik hedefin doğrudan toplumsal cinsiyet ile ilişkilendirildiği görülmektedir²¹ (Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2011: 100-102).

Planda kente ait verilerin 2009 ve 2010 yılları için, kurumsal verilerin ise 2010 (eğitim durumu ve yaş grupları için 2011) yılı itibarıyla sunulmuş olduğu görülmektedir. Belediyenin personel yapısına ilişkin verilerin personel kadrosu, eğitim durumu, yaş grupları bazında sunulmasına karşılık bu değişkenler için cinsiyet ayrımında kısıtlı bilgi verilmemiş, toplam personel içinde kadın çalışanların oranı dahi belirtilmemiştir (Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2011: 82-86). Planda fiziksel yapıya ilişkin verilere göre 2011 yılı itibarıyla belediye mülkiyetinde kadınların dirliğine etkisi olabilecek kadın çalışmaları eğitim merkezi, kültür merkezleri, Hanım Konağı ve Paşa Konağı gibi çeşitli sosyal tesislerin bulunduğu göze çarpmaktadır. Ancak planda yeşil alanlar ve park-bahçelere ilişkin veri sunulmamıştır (Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2011: 87-88).

20 Nevşehir Belediyesi'nden edindiğimiz bilgiye göre, bu stratejik plandan önceki dönemi kapsayan bir plan hazırlanmış olmasına rağmen, kurum içindeki yapılanmaların (birimlerin) değişmesi ve o sırada belirli bir süre geçmesi nedeniyle söz konusu plan onaylanmamış; bunun yerine, 2011 yılında 2012-2016 stratejik planı hazırlanmıştır.

21 Bunlar, "toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların geliştirilmesi; toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe uygulaması; kentsel hizmetlerde, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların geliştirilmesi; ve baro, sosyal hizmetler ve sağlık il müdürlükleri ile işbirliği içerisinde haftanın belirli günlerinde kadınlara sağlık, hukuk ve psikolojik destek vermek, toplumsal cinsiyet bakış açısının yaygınlaştırılmasını sağlamak" stratejik hedefleridir (Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2011: 100).

Planda tanımlanan vizyon, misyon ve temel ilkeler incelendiğinde, planın hazırlandığı dönemde BMOP'un ilk safhasının tamamlanmış ve KDK tahhütlerini somutlayan politika belgesi olan YEEP'in de hazırlanmış olduğu dikkate alındığında, planın vizyon, misyon ve temel değerlerinin toplumsal cinsiyet bakış açısı ile belirlenmemiş olması dikkat çekmektedir.

Planda, toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilişkilendirilmiş hedefler çerçevesinde, kurumsal düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının geliştirilmesine yönelik belediye personeline toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilmesi ve stratejik plan süreçlerine kentteki kadın örgütlerinin de dış paydaş olarak katılımlarının sağlanması planlanmıştır. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulaması hedefinin üst yönetim ile ilgili birimlere verilecek TCDB eğitimleri ile gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Kentsel hizmetlerin sunumunda toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların geliştirilmesi hedefi kapsamında, kentsel hizmet yatırımı çalışmalarının ilgili bölgelerde yapılacak demografik araştırmalara dayanarak gerçekleştirilmesi, “dezavantajlı grupların” tüm kentsel hizmetlerden yararlanmalarını sağlayacak proje ve faaliyetlerin uygulanması ile toplumsal cinsiyete duyarlı hizmet ve yönetim politikalarının gerçekleştirilmesi için cinsiyet kırılımında veri tabanı oluşturulması planlanmıştır. Ayrıca, kentteki baro, sosyal hizmetler ve sağlık il müdürlükleri ile yapılacak işbirlikleri ile kadınlara bilgilendirme ve destek sunularak toplumsal cinsiyet bakış açısının yaygınlaştırılması öngörülmektedir. Bu hedef ve faaliyetler, hem kurumsal yapı hem de hizmet sunumu açısından doğrudan toplumsal cinsiyet bakış açısının içselleştirilmesinde önemli rol oynayacak niteliktedir. Aynı stratejik amaç altında yer alan diğer hedefler arasında yine kadınların dirliğine doğrudan etkisi olabilecek, yaşam kalitesinin artırılması, sergiler açılması, engellilerin yaşamını kolaylaştırıcı rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin artırılması gibi çalışmalar bulunmaktadır.

Kültürel dönüşüm stratejik amacının geneline bakıldığında aynı başlık altında birbirine uzak görünen çok çeşitli hedef ve faaliyetlerin bulunduğu dikkat çekmektedir. Özellikle yaşam kalitesinin artırılması hedefi altında yer alan faaliyetler arasında meslek edindirme kurslarının düzenlenmesi, “bayanlara” yönelik meslek kurslarının açılması, çevre bilinci ve eğitimi faaliyetleri ile çocuklar için yaz okulu, folklor çalışmaları gibi etkinliklerin düzenlenmesi gibi etkinlikler Strateji Geliştirme Müdürlüğü ile bağlı birimlerinin sorumlu olduğu etkinliklerdir (Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2011: 108, 109, 125; 2012: 56-61).

Planda, altyapı çalışmaları alanında mevcut yol ve yaya yollarının standartlarının yükseltilmesi, imara açılan yerlerin su ve kanalizasyon şebekelerinin döşenmesi ile birlikte trafik düzenlemelerinin yapılması hedeflenmektedir. Bu hedeflere yönelik olarak Fen İşleri Müdürlüğü tarafından yaya yollarının yenilenmesi, yeni yaya yolları açılması gibi faaliyetler ile su kuyularının açılması, şebeke suyu hattı ile kanalizasyon hatlarının yapımı kadınların dirliğine olumlu etkide bulunabilecek niteliktedir (Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2011: 103, 104, 125).

Kentin yaşam kalitesini artırmaya yönelik hedefler kullanılabilir yeşil alan miktarının artırılması ve korunması, kentlilerin sağlıklı yaşama teşvik edilmesi için spor alanları ve yürüyüş yollarının yapılması, kondisyon aletlerinin temin edilmesi, yeşil alanlara oturma alanları, kamelyalar vb. donatılar ile hizmet binalarının yerleştirilmesi gibi faaliyetlerin yanı sıra mezarlık ve cenaze hizmetlerinin sunumu gibi Park ve Bahçeler Müdürlüğü tarafından yürütülecek çalışmaları kapsamaktadır. Bu alanda gerçekleştirilecek çalışmaların da kadınların özellikle boş zaman ve spor etkinliklerine erişim yapabilirlikleri üzerinden dirlik açısından olumlu etkisi olması beklenebilir (Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2011: 117, 118, 125).

Bununla birlikte su ve kanalizasyon sisteminin yenilenmesi, kentsel dönüşüm için etkin denetim çalışmaları ve itfaiye hizmetlerinin yürütülmesi alanlarındaki hedefler kapsamında Su ve Kanalizasyon İşletmesi tarafından yapılacak yenileme, düzeltme ve kanal inşa çalışmaları, İmar ve Şehircilik Müdürlüğü tarafından yürütülecek imar denetimleri, kentsel dönüşüm çalışmalarının uzlaşma ile yürütülmesi, kamulaştırma, restorasyon ve koruma faaliyetleri ile İtfaiye Müdürlüğü tarafından kentlilere de sunulacak olan yangın eğitimleri, kadınların güvenli ve yeterli yaşama erişim yapabilirlikleri açısından önemli görünmektedir (Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2011: 115, 116, 119, 123, 124, 125). Ayrıca çevre kirliliğinin önlenmesine yönelik olarak Temizlik İşleri Müdürlüğü tarafından cadde ve bulvarların, kaldırım ve kavşakların temizlenmesi, kent genelindeki çöplerin toplanması, zararlı haşere ile mücadeleye yönelik ilaçlama faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi çevresel planlama açısından kadınların dirliğine olumlu etkide bulunacak nitelikte faaliyetlerdir (Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2011: 120, 125).

Katılımcılık alanında halkın yönetime katılımı hedefine yönelik faaliyetler kapsamında başkanlık makamı temsil, tören ve ağırlama faaliyetleri, kardeş kentlerle ilişkilerin kurulması, kitle iletişim araçlarından etkin yararlanılması gibi etkinlikler sıralanmıştır. Kentlilerin karar alma süreçlerine ka-

tılımlarına ilişkin hedef ve faaliyetlerin sınırlı sayıda olması Özel Kalem Müdürlüğü sorumluluğunda bulunan bu alandaki faaliyetlerin kadınların dirliğine etkisinin az olabileceğini düşündürmektedir (Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2011: 121, 125).

Mali istikrarın sağlanmasına yönelik hedefler arasında gelir artırıcı çalışmaların yapılması, bilgi güncellemelerinin gerçekleştirilmesi gibi kurumsal çalışmaların yanında çağrı merkezi üzerinden sunulan hizmetin kalitesinin artırılması hedefi de yer almaktadır. Kentte yaşayanların çağrı merkezi üzerinden şikâyet ve taleplerini hızlı ve etkin biçimde iletmelerine ve bunlara hızlı çözüm bulunmasına olanak sağlayacak bu hedefin kentli odaklı hizmet sunumu açısından dirliğe olumlu etki edeceği açıktır (Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2011: 112-114).

Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015

Nevşehir, BMOP KDK projesine 2006 yılında katılmıştır. Bu projenin kapsamındaki kurumsal yapılanma uyarınca Valilik bünyesinde İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu 2007'de kurulmuştur. Aynı kapsamda Belediye Meclisi bünyesinde 2008 yılında kurulan Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu ise BMOP ikinci safhasında da faaliyetlerini sürdürmektedir. Bununla birlikte, Strateji Geliştirme Müdürlüğü altında 2009 yılında açılan ve kadınlara yönelik bilgilendirme ve yönlendirme faaliyetleri ile meslek edindirmeye yönelik kursları yürütmekte olan Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi özellikle BMOP'un ikinci safhasında daha etkin biçimde faaliyet göstermektedir.²²

Nevşehir kenti için İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu tarafından hazırlanan YEOP 2008 yılında Belediye Meclisi'nde kabul edilmiştir.²³ Bu araştırma kapsamında incelenen 2013-2015 YEOP'in oldukça kapsamlı ve ayrıntılı biçimde oluşturulduğu dikkat çekmektedir. Özellikle her alt alan için çerçeve ulusal ve uluslararası üst politika dokümanları da belirtilmiştir.

Planda, Belediye özellikle *kentsel hizmetler* alanında kadınların hem kentsel altyapı ve hizmetlere ilişkin ihtiyaçlarının belirlenmesi hem de bu hizmetlere erişimlerinin güçlendirilmesine yönelik faaliyetler için belde ve ilçe belediyeleri ile birlikte temel sorumlu kuruluş olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında, *istihdam* alanında kadınların çalışma yaşamına katılımlarının artırılmasına yönelik faaliyetlerin önemli bir kısmında Belediye, Valilik Eşit-

²² Bugün bu merkez Kültür ve Sosyal İşleri Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyetini sürdürmektedir.

²³ YEOP metnine doğrudan erişim için bkz. <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/yeop-nevsehir.zip> (Son erişim tarihi: 27 Haziran 2014).

lik Birimi, Çalışma ve İŞKUR İl Müdürlüğü ile ortak sorumlu olarak belirtilmektedir. *Eğitim* alanında özellikle kadınların kişisel gelişim ve mesleki eğitim kurslarına ilişkin faaliyetlerde Belediye, belde ve ilçe belediyeleri ile İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile ortak sorumlu kurumdur. *Şiddetle mücadele* alanında ise gerek farkındalık yaratacak bilgilendirme ve eğitim faaliyetlerinde gerekse şiddetle mücadele mekanizmalarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalarda (kimi durumlarda başka kurumlarla birlikte) Belediye doğrudan sorumlu kuruluştur. *Katılım* alanında yürütülecek faaliyetlerde Belediye ve bazı faaliyetler için Belediye Meclisi'ndeki Eşitlik Komisyonu, toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının hem kurumlara hem de kentte yaşayan kadınlara kazandırılmasına yönelik faaliyetlerde sorumlu kuruluş olarak yer almaktadır. *Sağlık* alanında ise bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarında destekleyici kurum/kuruluş olarak belirtilmektedir.

Kentsel hizmetler alanında Belediye'nin sorumlu olduğu faaliyetler iki grupta toplanabilir. Birinci grup faaliyet, kadınların kentlilik bilincini artırmaya yönelik olarak kurslarda bilgilendirme sağlamak, kentteki genç kadın öğrencilerin ve yalnız yaşayan kadınların ucuz, güvenli ve erişilebilir barınma olanaklarından yararlanmalarına olanak sunmak gibi dolaylı çalışmaları kapsamaktadır. İkinci grupta ise ulaşım, park ve bahçeler, güvenli yaşam, alt yapı ve sosyal yaşama entegrasyona yönelik sosyal projeler gibi belediye hizmetleri ile kadınların kentsel hizmetlere erişimlerinin sağlanmasına yönelik doğrudan çalışmalar yer almaktadır.

Bu ikinci grup kentsel hizmetlerin kapsamında, toplu ulaşım hatlarının geliştirilerek araç ve durakların erişilebilir hale getirilmesi, ilçe ve köyler için şehir merkezinde hizmet veren kurumlara erişimi kolaylaştıracak ücretsiz ya da düşük ücretli kamusal taşıma hizmetinin sunulması, "kadın dostu minibüs" projesinin hayata geçirilmesi, kent merkezinde yaya ulaşımının ve sinyalizasyon sistemlerinin düzenlenmesi, mevcut park alanlarının yenilenmesi ve yeni parkların yapılması, kadınların yoğun olarak gittikleri parklara büyük saatler, kondisyon aletleri, bebek bakım/emzirme odaları gibi donatıların konulması, tüm park, sokak ve caddelerde aydınlatmanın gün ışığına dek sağlanması, tüm kente "imdat çağrı" butonlarının konulması, merkezdeki semt pazarlarının sayısının artırılması ve mevcutların da alt yapısının iyileştirilmesi, kadınların spor yapabileceği mekânların oluşturulması, il halk kütüphanesine bağlı gezici kütüphanenin merkeze uzak mahallelere ulaşmasının sağlanması, kadınların kolay ulaşabileceği yerlerde kültürel etkinliklerin düzenlenmesi, mahallelerde açılacak eğitim birimlerinin toplantı ve danışmanlık hizmetleri

için de kullanılabileceği “yaşam merkezleri” haline getirilmesi gibi pek çok faaliyet için Belediye, ilçe ve belde belediyeleri ile sorumlu kuruluş olarak tanımlanmaktadır. Belediye ayrıca cinsiyete duyarlı ve katılımcı kent planlaması ve politika geliştirme amacına yönelik olarak, kadınların kamusal kent hizmeti ihtiyaçları ile hizmetlere erişimde karşılaştıkları sorunların/engellerin belirlenmesi için mahalle ve köy düzeyinde alan araştırması yapılmasında ve YEEP’in izlenebilirliğinin sağlanmasında da ortak sorumlu kurumdur.

Kentsel hizmetler alanında toplumsal cinsiyet eşitliği temelli hizmet tasarımı ve sunumuna girdi sağlamaya yönelik veri derleme faaliyeti çerçevesinde kurumların cinsiyet kırılımında veri oluşturmaları için Valilik Eşitlik Birimi ile birlikte Belediye’nin de üyesi bulunduğu İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu’ndaki tüm kuruluşların sorumlu kılındığı dikkat çekmektedir. Aynı alan altında kamu kurum ve kuruluşlarının toplumsal cinsiyete duyarlı planlama ve bütçeleme yapabilmelerine yönelik olarak planlama birimlerine toplumsal cinsiyet ana akımlaştırması, cinsiyet etki analizi ve TCDB eğitimlerinin verilmesi gibi çalışmalar KDK taahhütleri açısından son derece önemlidir.

İstihdam alanında planlanan meslek kursu açılması ve duyurulması, mahallelerde ve kurslarda kadınların çalışmasıyla ilgili önyargıların kırılmasını sağlayacak bilgilendirmelerin yapılması, kadınların erişebilecekleri istihdam fırsatlarının tespit edilerek bu iş alanlarına yönlendirilmesi, mahalle düzeyinde ve erkeklere yönelik hane içi işbölümü, istihdam hakkı gibi konularda farkındalık çalışmalarında Belediye ortak sorumlu kurumlardan biridir. Bunların yanı sıra, bu başlıkta semt pazarlarında ya da hediyelik eşya satış alanlarında kadın üreticilerin yer, dağıtım, ulaşım vb. açılardan desteklenmesi, kadınların istihdam olanaklarından yararlanabilmelerini kolaylaştırabilecek bakım desteklerinin sağlanması gibi faaliyetler de öngörülmektedir.

Eğitim alanındaki faaliyetlerde Belediye ortak sorumlu kurumlardan biridir. Bu alanda tanımlanan başlıca faaliyetler, kurslara katılan kadınlara mahallelerinde eğitim verilmesi, kursiyer kadınlar için kurs mekânlarında ya da yakın alanlarda çocuk bakım merkezlerinin açılması, hasta/yaşlı yakınlarına bakım hizmeti verilmesi, kurs merkezlerine ücretsiz ulaşımın sağlanması ve kurs içeriklerinin ildeki turizm potansiyeli dikkate alınarak belirlenmesi olarak sıralanmaktadır.

Planda, kadına yönelik *şiddetle mücadele* konusunda belediye, hem farkındalık geliştirme ve bilgilendirme, hem de hizmet sunumu açısından öngörülen çeşitli faaliyetlerde sorumlu kurum olarak tanımlanmaktadır. Far-

kındalık çalışmaları arasında kadınların devam ettiği kurslarda ve mahalle düzeyinde bilgilendirme yapılması, başvuru mekanizmaları hakkında hazırlanacak bilgilendirici afişlerin kadınların yoğun olarak buldukları hastane, kuaför, toplu taşıma araçları gibi alanlarda asılı bulunması, evlilik için başvuran çiftlere toplumsal cinsiyet eşitliği, aile içi şiddet, cinsel sağlık gibi konularda bilinçlendirme yapılması yer almaktadır. Hizmet sunumu açısından ise ASPB'nin sorumluluğundaki sığınma evi ile koordineli çalışarak kadınlara destek ve yönlendirme hizmeti sunmak üzere, kadınların kolayca ulaşabileceği bir kadın danışma merkezi açılması öngörülmektedir. Bunun yanında belediyenin şiddet mağduru olan kadınların gelir getirici işlerde çalışmasına yardımcı olacak kurslar düzenlemesi ve kadınların bu kurslara katılımının sağlanması bu kadınların ekonomik açıdan güçlendirilebilmesi için hayati öneme sahiptir.

Karar alma süreçlerine *katılım* sağlamaya yönelik faaliyetler kapsamında planda, kadınlara yönelik bilgilendirme programları, eşitlik komisyonları tarafından yerel meclislerin kadınlar tarafından nasıl izleneceği konusunda tanıtım ve duyurular ile mahalle düzeyinde kent sorunlarının çözümüne ilişkin ilgili kurum ve kuruluş temsilcilerinin de katılımıyla “kadın odaklı toplantılar”da bilinç oluşturma ve farkındalık yaratma çalışmaları planlanmıştır. Bu çalışmalarda belediye ortak sorumludur. Belediye ayrıca, mahallelerde kadın odaklı hizmet sunum memnuniyet anketleri düzenlenmesi, cinsiyete duyarlı veri toplanması, cinsiyet eşitliği temelli hizmet etki analizlerinin yürütülmesi ve düzenli izleme-raporlama sisteminin geliştirilmesi gibi faaliyetlerde Valilik Eşitlik Birimi ile ortak sorumlu kurumdur. Mahalle düzeyinde muhtarlıklar bünyesinde kadınların sorunlarını yerel mekanizmalara taşımalarını amaçlayan “kadın birimleri”nin oluşturulması, bu birimlerin kentte hizmet sunan kurum ve kuruluşlara erişimlerinin kolaylaştırılması ve mahallelerde yapılan kadın odaklı toplantılarda alınan kararların izlenebilirliğinin sağlanması gibi faaliyetlerde belediye muhtarlıklar ve Valilik Eşitlik Birimi ile birlikte doğrudan sorumlu kılınmıştır.

Sağlık alanında ise belediye kadınların sağlık hakları konusunda bilinçlendirilmelerine yönelik tüm faaliyetlerde, temel sorumlu kuruluşlar olan İl Sağlık ve İl Halk Sağlığı Müdürlükleri'ne destekçi kurum olarak belirtilmektedir. Bu faaliyetler arasında özellikle dezavantajlı bölgelerde mahalle düzeyinde hem genel hem de üreme sağlığı konulu bilgilendirme toplantılarının yapılması, kentte kadınların katılmakta olduğu kurslarda kadın sağlığı eğitim programının yaygınlaştırılması, önleyici kadın sağlığı hizmetlerinin

özellikle kentteki eğitim programlarındaki kursiyer, sığınma evinde kalan ve cezaevinde bulunan kadınları hedefleyerek geliştirilmesi vb. yer almaktadır.

Nevşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

Nevşehir Belediyesi Türkiye'de 2006 yılında başlatılan "Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı"na katılan ilk belediyelerden biridir ve 2010 yılında ikinci evresine giren programa 2013 yılı itibariyle devam etmektedir. Ayrıca, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) Yerel Yaşamda Avrupa Kadın-Erkek Eşitliği Şartı'nı da imzalayan Nevşehir Belediyesi Türkiye'de (İzmir ve Kars ile birlikte) bu şartı imzalayan üç şehirden biri olmuştur. Tiyatro, sinema ve diğer sosyal imkânların²⁴ oldukça sınırlı olduğu; toplumsal yaşamda geleneklerin ve muhafazakarlığın etkisinin hissedildiği kentte KDK ortak programının uzun geçmişi ve bu alandaki bilgi ve tecrübe birikimi, Nevşehir Belediyesi'ni kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında önemli bir konuma getirmekte; bu özgün konumuyla eşitsizliklerin giderilmesinde Belediye'ye önemli sorumluluklar düşmektedir. Gerçekten de Belediye bünyesinde gerek belgeler, gerekse görüşmeler düzeyinde bu tecrübelerin ve toplumsal cinsiyet farkındalığının yansımalarını görmek mümkündür.

Örneğin, 2013 performans programında "toplumsal cinsiyet eşitliği"ni sağlamak için dört ayrı stratejik hedef belirlenmesi, Nevşehir Belediyesi'ni inceleme kapsamındaki pek çok ilden olumlu yönde ayırıştırır. Bunlar, "toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların geliştirilmesi (s. 28), toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe uygulaması, kentsel hizmetlerde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik politikaların geliştirilmesi ve baro, sosyal hizmetler ve sağlık il müdürlükleri ile işbirliği içerisinde haftanın belirli günlerinde kadınlara sağlık, hukuk ve psikolojik destek verme, toplumsal cinsiyete bakış açısının yaygınlaştırılmasını sağlama (s. 29)" hedefleridir. Buna karşılık, bu güçlü hedeflere ulaşılabilmesi için göstergeler ayrıntılı olarak tanımlanmamış, dolayısıyla bunlara ilişkin bütçe kaynakları da belirtilmemiştir.

Nevşehir Belediyesi'nin 2013 yılı planlanan bütçesi 97.348.759 TL'dir. Bunun yaklaşık % 28'i yapılabirliklerle ilgili harcamalardan oluşmaktadır. 2013 yılı Performans Programı ayrıntılı incelendiğinde, pek çok şehirde gözlenen yapılabirliklerle ilişkili harcamaların belirli yapılabirliklere, fonksiyonlara ve sorumlu birimlere yoğunlaşması durumunu burada da gör-

²⁴ Kentte çalışmanın yapıldığı tarih itibariyle tiyatro bulunmamaktaydı. Sinema biri 4 yıl önce açılan AVM'de olmak üzere 2 tane idi. İldeki tek üniversite Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ise 2007 yılında kurulmuştur.

mekteyiz. Bu harcamaların içinde en büyük payları % 44,7 ile Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim ile % 35,7 payla Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirlikleri almakta; üçüncü önemli yapabilirlik Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliğinin % 7,8 olan payı ile birlikte bu üç kalemdeki harcamaların oranı yaklaşık % 88'e çıkmaktadır. Öte yandan, kadınların dirliğinin diğer önemli bileşenleri olan yedi yapabilirliğin payı ise yaklaşık % 12 seviyesi ile sınırlı kalmıştır (Tablo 4.19).

Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliği ile ilgili harcamalar beş temel fonksiyonla ilişkilidir. Bunların içinde en büyüğü % 18,8 ile itfaiye ve afet yönetimi olurken, onu % 14,2 ile çevre, % 7,5 ile imar ve şehircilik fonksiyonları izlemiştir (Tablo 4.19). İtfaiye ve afet yönetimindeki 5.100.000 TL'lik büyük harcamanın neredeyse tamamı kara taşıt alımlarına ayrılmıştır (Tablo 4.18). Çevre fonksiyonu ile ilişkili, cadde, bulvar, kaldırım, kavşak temizliği, çöplerin toplanması, atık su yönetimi ve çevre kirliliğine sebep olanlara ceza ve yaptırım uygulanması gibi faaliyetler bulunmaktadır. İmar ve şehircilik fonksiyonunda ise, diğer kentlerde olduğu gibi, imar planına uygun yapılaşma, su ve kanalizasyon hatlarının yapımı ve kentsel dönüşümle ilgili harcamalar bulunmaktadır. Bu yapabilirliğin sağlık bileşeninde ilaçlama faaliyetleri yer alırken, görece az miktarda harcama da ulaşım fonksiyonu ile ilişkili yeni açılacak yollar için ayrılmıştır.

Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğinin sorumlu birimleri fonksiyonlarla neredeyse birebir örtüşmektedir. İtfaiye Müdürlüğü'nün payı % 18,8, Temizlik İşleri Müdürlüğü'nün payı % 16, altyapı-inşaat işlerini paylaşan İmar ve Şehircilik ve Fen İşleri Müdürlükleri'nin her birinin payı ise % 4'tür (Tablo 4.21). Bu yapabilirliğin harcamaları toplam altı müdürlüğe dağılmıştır.

Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirliğinde trafik düzenlemeleri, toplu taşıma araçlarının denetimi, yeni yapılan durak sayısı, karla mücadele, varolan yolların bakım-onarımı gibi ulaşım ile ilgili faaliyetler bütçelenmiştir. Harcamaların hemen hemen tamamı Fen İşleri Müdürlüğü'nün sorumluluğunda gerçekleşmektedir (payı % 35,4) (Tablo 4.21).

Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliği çerçevesinde en büyük harcamanın (çevre fonksiyonu ile ilgili) yeşil alanların çoğaltılmasına ve bunlarla ilişkili kent mobilyalarının ve tesislerinin yapımına ayrıldığı görülmektedir (payı % 6,2) (Tablo 4.19). Toplam yapabilirlik harcamaları içinde payı % 1'e bile ulaşmayan bir miktar hobi kursları ve sergilerin düzenlenmesi gibi kültür ve turizm fonksiyonu ile ilişkili harcamalara; benzer bir mik-

tar da spor alanları, yürüyüş yollarının yapılması ve kondisyon aletlerinin temin edilmesi gibi sosyal hizmetler fonksiyonu ile ilişkilendirilebilecek harcamalara ayrılmıştır. Dolayısıyla, çevre alanındaki hizmetlerden büyük ölçüde sorumlu Park ve Bahçeler Müdürlüğü yapabilirlik harcamalarının % 7'sini üstlenmektedir, kalan % 0,8'lik kısım ise Strateji Geliştirme Müdürlüğü tarafından üstlenilmiştir. (Tablo 4.21).

Yukarıda sayılan ilk üç yapabilirlikten sonra dördüncü sırada bulunan Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirliğinin toplam yapabilirlik harcamaları içindeki payı % 4,6'dır. Bu harcamalar Toplumsal ve Siyasi Katılım (% 3,5), Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim (% 2,3) ve Bakım Hizmetlerine Erişim (% 1,2) yapabilirliklerinden yüksektir (Tablo 4.19). Eğitimle ilgili faaliyetler çevre, kültür ve turizm ve sosyal hizmetler fonksiyonları ile ilişkili hizmetlerdir; daha ayrıntılı incelenirse, çevre, yangın önleme, kültür, tarih araştırmaları ile okul bahçelerinin düzenlemesini içeren faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu alandaki en büyük sorumlu birim afet eğitimleri nedeniyle İtfaiye Müdürlüğü'dür (payı % 3,7) (Tablo 4.21).

Demokrasi ve katılımçılık fonksiyonu ile ilişkili Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliği, (anketler, şikâyetlere kısa sürede cevap verme ve çözüm bulma, iletişimde teknolojik, yerel ve ulusal basın imkânlarının kullanılması gibi) vatandaşların belediyeye erişimini artırıcı faaliyetleri ve kentsel dönüşüm sırasındaki iletişimle ilgili çeşitli hizmetleri içermektedir. Bunun sonucunda bu harcamalar dört müdürlük arasında dağılmıştır (Tablo 4.21).

Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliğinin hemen hemen tamamını oluşturan 600.000 TL'lik harcamaya ilişkin performans hedefi²⁵ bu çerçevede hangi etkinliklerin bütçelendiğini anlamamıza yardımcı olmamaktadır (Tablo 4.18). Bu durum Nevşehir Belediyesi performans programında sıkça karşımıza çıkan ve analizi güçleştiren durumlardan birine örnektir.²⁶ Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim ya-

²⁵ Bu kalemde yer alan performans hedefi "Kentsel dönüşümlerden Nevşehir'in ekonomisine, dolayısı ile turizmine katkıda bulunacak özel projeler üretmek" şeklinde oldukça genel bir biçimde ifade edilmiş bir hedefdir.

²⁶ Bir başka örnek, programda harcama kaleminin bir bütün olarak verildiği, ancak etkinlikler ve performans göstergeleri açısından farklı fonksiyonları ilgilendirdiği için ayrıştırma yapmada güçlük çektiğimiz, "4.1.1. Kanun ve Yönetmeliklerle Kendisine Verilmiş Olan Görev Yetki ve Sorumlulukları Yerine Getirmek, Aykırı Hareket Edenler Hakkında Mevzuatta Öngörülen Ceza ve Diğer Yaptırımları Uygulamak" şeklindeki performans hedefidir (s. 40-41). Bu hedefe yaklaşık 203.000.000 TL ayrılmıştır ve ilgili göstergeler çevre, ulaşım, sağlık fonksiyonları ile; aynı zamanda, Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim, Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim, Sağlığa Erişim ve Şiddetsiz bir Yaşama Erişim yapabilirlikleri ile ilişkili göstergelerdir. Bu nedenle, toplam harcamayı gösterge sayısı ile ağırlıklandırarak, yapabilirlik-fonksiyon matrisine yerleştirmek zorunda kaldık.

yapılabilirliğinde yer alan en büyük harcama kaleminin temel sorumlusunun % 2,2 payla (Tablo 4.21.) İmar ve Şehircilik Müdürlüğü olduğu gözönünde bulundurulduğunda, bu kalemde öngörülen harcamaların altyapı ve inşaatla ilişkili faaliyetler olduğu tahmin edilebilir. Bunun dışında çok düşük bir miktarın meslek edindirme kursları düzenlenmesine ve “bayanlara yönelik meslek kurslarının açılmasına” ayrıldığı gözlenmektedir. Bu sonuncu harcama katılımcılarının oldukça memnuniyetle söz ettiği Nevşehir Belediyesi Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi'nin çalışmalarına ilişkindir ve bu alandaki sorumlu birim Strateji Geliştirme Müdürlüğü'dür.

Bakım Hizmetlerine Erişim yapılabilirliği harcamalarının tamamı sosyal hizmetler fonksiyonu ile ilgili harcamalardır. Bunun 230.000 TL'lik üçte ikisinden fazla bir bölümü, “dezavantajlı (çocuk, genç, kadın, engelli) kişilere yönelik projeler hazırlanması” şeklinde tanımlanan, yine içeriği itibariyle ayırtıramadığımız faaliyetlere ayrılmıştır (Tablo 4.18); sorumlu birim Strateji Geliştirme Müdürlüğü'dür (Tablo 4.21). Kalan kısmın büyük çoğunluğu ise, diğer illerde olduğu gibi mezarlık ve cenaze hizmetleri ile ilgili belediye hizmetleridir (sorumlu birim Park ve Bahçeler Müdürlüğü).

Kadınların bütünlüklü dirliğinin sağlanmasında taşıdıkları öneminin tersine, bütçeden çok düşük pay alan iki yapılabilirlik Sağlığa Erişim (% 0,2) ve Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim (% 0,04) yapılabilirlikleridir (Tablo 4.19). Sağlıkla ilgili planlanan harcamalar, Zabıta Müdürlüğü sorumluluğunda, işyerlerine yapılan ruhsat ve sağlık denetimleri, pazar yeri denetimi gibi etkinlikleri kapsarken, şiddetsiz yaşama erişim yapılabilirliği ile ilgili harcama ise belediye malına verilen zararlar gibi çeşitli cezalarla ilgili etkinlikleri içermektedir.

Belediye'nin Parasal Gelire Erişim yapılabilirliği ile ilgili harcaması bulunmamaktadır.

Özetle, Nevşehir 2013 performans programı harcamaları fonksiyonlar itibariyle % 36,2 ile ulaşımda yoğunlaşmakta; bunu itfaiye afet yönetimi (% 22,5) ve çevre fonksiyonları (% 20,5) izlemektedir. İmar ve şehirciliğin % 7,5 olan payı eklediğinde bu dört belediye fonksiyonu yaklaşık % 87'lik bir yapılabilirlikler harcamasına denk düşmektedir.

Benzer örtüşmeyi yapılabilirliklerle ilişkili harcamaların Fen işleri Müdürlüğü (% 39,8), İtfaiye Müdürlüğü (% 22,5) ve Temizlik İşleri Müdürlüğü'nün (% 16) yoğunlaşmasında görmek mümkündür.

Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve toplumdaki dezavantajlı kesimlerle ilgili çalışmaları yürüten, Nevşehir Belediyesi bütçe dokümanlarına, Belediye'nin söylem ve çalışmalarına toplumsal cinsiyet farkındalığının yerleşmesinde

önemli katkıları bulunan Strateji Geliştirme Müdürlüğü'nün yapabilirlik harcamaları içindeki payı ise % 2,8 seviyesindedir. Bu haliyle oldukça düşük bir kaynağı olmasına rağmen, müdürlüğün beş yapabilirlikle ilgili sorumluluğu olması (Tablo 4.20) bu birimin faaliyetlerindeki çeşitliliği ve belediyenin diğer birimleriyle etkileşiminin ve etkisinin daha fazla olabileceği ihtimalini yansıtır.

Nevşehir Belediyesi 2013 performans programı öncelikle toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için belirlediği dört stratejik hedefiyle dikkat çekmektedir. Ancak, başta da belirtildiği gibi, bu hedeflerle gösterge ve bütçe kalemlerinin ilişkisi yeterince kurulmamış, göstergeler bazı yerlerde ayrıntılı olarak tanımlanmadığı için bütçe kaynakları da yeterince ayrıntılandırılmamıştır.

Bunun nedeni, çeşitli görüşmelerimizde, bu konuda bütçe yasasında düzenleme olmaması ve yıl içinde harcamalarda çok farklı ihtiyaçların ortaya çıkabilmesi nedeniyle, bu taleplerin karşılanabilmesi için harcama kalemlerinin baştan ayrıntılı dökümünün yapılmaması olarak açıklanmaktadır. Ancak, bu haliyle Nevşehir Belediyesi bütçesinin DTADB yöntemi ile incelemesi beklediğimiz kadar etkin olamamaktadır.

Nevşehir Belediyesi 2013 performans programında yer alan güçlü hedeflere rağmen, kadınlarla ilgili sadece 2 göstergenin yer alması [meslek kurslarından yararlanan bayan sayısı (s. 56) ve dezavantajlı (çocuk, genç, kadın, engelli) kişilere yönelik projeler hazırlanması (s. 61)] ve 2 faaliyetin bütçelenmesi [bayanlara yönelik meslek kurslarının açılması (s. 57) ve dezavantajlı (çocuk, genç, kadın, engelli) kişilere yönelik projeler hazırlanması (s. 61)] beklentimizin çok altındadır. Burada eleştirilmesi gereken bir başka nokta, kadınların, Türkiye'de genel yaklaşımın bir uzantısı olarak dezavantajlı kesimler olarak nitelenen (çocuk, genç, kadın, engelli) grubu içinde topluca ele alınmasıdır. Bu şekilde mağduriyetlerdeki farklılıklar görünmez veya önemsiz hale gelebilmektedir.

Hizmet Sunanlar

Nevşehir'de gerçekleştirilen saha çalışmasının birinci aşamasında Belediye'de Strateji Geliştirme Müdürlüğü, bu müdürlüğe bağlı Eşitlik Birimi ile Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi başta olmak üzere yapabilirlikler temelinde irdelenen faaliyetleri yürütmekte olan ilgili birimlerden müdür ve uzmanlarla birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, ilgili birimlerden yönetici ve uzmanların katılımı ile bir grup toplantısı düzenlenmiştir.

Nevşehir Belediye Meclisi bünyesinde YEAP doğrultusunda yapılacak çalışmaların desteklenmesi ve izlenmesine yönelik bir Kadın Erkek Eşitlik Ko-

misyonu bulunmaktadır. 25 üyeli mecliste bulunan üç kadın üye,²⁷ bu komisyonun da üyesidir. Belediyeye yapılan ziyaret kapsamında bu kadın üyelere komisyon başkanı olan üye ile görüşülmüştür. Ayrıca, Nevşehir'in BMOP kapsamında KDK statüsünde olması nedeniyle kentte BMOP faaliyetlerini yürütmekte olan Nevşehir İl Koordinatörü ile de görüşme yapılmıştır.

“Kadın dostu kent demek güvenli, ulaşılabilir, erişilebilir kentsel hizmetleri ile toplumsal cinsiyet eşitliği demek. Hani erkekle kadının aynı alanda aynı hizmetten eşit biçimde yararlanabilmesi demek..”

“Kadın dostu kent olmamızın en büyük geri dönüşünü kadının sokağa çıkmasıyla alıyoruz.”

Grup toplantısı ve birebir görüşmelerde Belediye bünyesinde birimlerin *kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler* sorulduğunda genel olarak birim yöneticileri ve çalışanları kendi faaliyetleri arasında kadınları etkileyebilecek olan çalışmalardan söz edebilmişlerdir. Örneğin, Park ve Bahçeler Müdürlüğü'nün park dizaynında aydınlatma ve tuvalet gibi donatıların bulunması, Kentsel Dönüşüm Birimi'nin uydu kent projeleriyle barınma koşullarının iyileştirilmesi, Fen İşleri Müdürlüğü'nün kaldırımları geniş ve rampalı biçimde yapması vb. çalışmaların kadınların yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik etkileri bu birimlerden görüşmeciler tarafından dile getirilmiştir. Burada özellikle Strateji Geliştirme Müdürlüğü ile Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi çalışanlarının toplumsal cinsiyet farkındalık düzeyinin oldukça yüksek olduğu ve kadınlara yönelik faaliyetlerin önceliklendirilmesi konusundaki olumlu yaklaşımları dikkat çekmiştir. Özellikle kentin 2006 yılından itibaren BMOP kapsamında KDK programı altında bulunması kadar belediye başkanının kadına yönelik çalışmaları bizzat “sahiplenmesi” ve desteklemesinin önemli etkisi olduğu hemen hemen tüm görüşmeciler tarafından dile getirilmiştir. Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi tarafından yürütülmekte olan çalışmaların uzun soluklu olduğuna atıfla, BMOP'un ilk safhasında, 2006-2009 yılları arasındaki kısmının toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve tezahürleri konusunda bilinçlendirme ve zihniyet dönüşümünü amaçladığı,

27 2009 yılındaki mahalli idari seçimlerinde dört kadın meclis üyesi seçilmiş, ancak bu kadın üyelere biri 2011 genel seçimlerinde milletvekili adayı olmak için istifa etmiş, yerine yedek üyelere olan erkek üye atanmıştır.

2010 sonrasında ise bu çalışmaların belediye hizmetlerine etkilerinin görünür hale geldiği ve ivme kazandığı aktarılmıştır. Ayrıca KDK statüsünün yanı sıra yakın zamanda CEMR'in Belediye Meclisi'nden geçerek imzalanmış olması da bu kapsamda cinsiyet eşitliği gözetilen bir eylem planının oluşturulmasını gündeme getirmiştir.

Doğrudan *kadına yönelik hizmetler* sorulduğunda, öncelikle Kadın Danışma ve Eğitim Merkezi bünyesinde toplam dört merkezde yürütülmekte olan kurslardan söz edilmektedir. Bu kurslarda sunulacak eğitimlere ilişkin alan taramaları sonrasında kadınların ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda kurs faaliyetlerinin düzenlendiği aktarılmaktadır. Kurs faaliyetlerinin yürütülmekte olduğu merkezler arasında şehrin dış çeperinde bulunan merkeze kadınların erişiminin kolaylaştırılması için ücretsiz ulaşım sunulduğu da belirtilmiştir. Bu merkezlerde salt mesleki eğitim ya da beceri geliştirmeye yönelik faaliyetlerin yapılmadığı, anne çocuk sağlığı, kadın sağlığı, kadın hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi çeşitli eğitim faaliyetleri ile girişimcilik destekleri gibi konularda bilgilendirme/danışmanlık çalışmalarının da yürütülmekte olduğu vurgulanmaktadır. Bazı görüşmeciler, belediye tarafından sunulan ücretsiz kurslar sayesinde kadınların dışarı çıkıp sosyalleşebildiklerini, aynı zamanda bu kadınların kurslar sayesinde belediye hizmetlerinden de haberdar olabildiklerini belirtmektedir. Ancak merkez bünyesinde kursa gelen kadınların çocuklarını bırakabilecekleri bir kreş olmadığı, çünkü buna ilişkin ihtiyacın kursiyerler tarafından oluşmadığı belirtilmiştir. Buna karşılık semt pazar yerlerinde yapılan düzenlemeler ile çocuk bakım/oyun odalarının mevcut olduğu ifade edilmiştir.

Öte yandan bu kurslar sonrasında kendi işini kurabilmiş, sipariş karşılığında evinden dışarıya üretim yapan ya da işe yerleştirilmiş kadınlar söz konusu olduğunda, sistematik bir işe yerleştirme/danışmanlık hizmetinden çok yereldeki bireysel ilişkiler üzerinden kadınlara destek sunulabildiği aktarılmıştır. Ayrıca, kapalı pazar yerinde kadınların kendi ürettikleri el ürünlerini satabilmeleri için yerler tahsis edilmekte olduğu da belirtilmiştir.

Belediyenin hizmetlerine ilişkin olarak kadınların taleplerini hem çağrı merkezi üzerinden hem de bizzat mahallede çalışma yapan belediye ekibiyle temas etmek suretiyle kolaylıkla aktarabildikleri de grup toplantısında dile getirilmiştir. Örneğin, Park ve Bahçeler Müdürlüğü bir mahallede çalışma başlattığında, mahallenin kadınlarının bu çalışma kapsamında nasıl donatılar istediklerini çalışma sırasında ekiplere aktardıkları belirtilmiştir. Bazı durumlarda çalışmaya başlanmadan önce mahalleden/bölgeden kadınların talepleri-

nin dikkate alınarak çalışmanın tasarlandığı, ya da kadınların mahalle içindeki sokaklara kasis konmasına yönelik taleplerinin Fen İşleri Müdürlüğü'ne iletilerek gerekli düzenlemelerin yapılmasının sağlandığı da yine toplantı sırasında aktarılan örneklerdendir.

Bunun dışında, belediyenin kentsel dönüşüm çalışmaları kapsamında gerçekleştirmekte olduğu “kadın dostu konut” projesi uyarınca konut tapusunun kadının üzerine yapılması ve belirli süre devredilememesi koşuluyla konut bedeli üzerinden indirim sağlanmasına yönelik çalışması belediyedeki görüşmecilerimiz tarafından kadınlara yönelik bir hizmet olarak aktarılmıştır. Ancak, bu hizmetin yaşam boyu devredilemezlik gibi bir koşul getirmediği ölçüde ve medeni hukuk mevzuatına göre evlilik sürecinde elde edilen menkul ve gayrimenkullerin boşanma aşamasında ortak paylaşılacağı hükmü de dikkate alındığında kadınların ekonomik güçlenmelerine fazla etkisi olmayabileceği düşünülebilir. BMOP il koordinatörünün de aktardığı üzere, kentte sanayi ve ticaret odasına kayıtlı kadın sayısı oldukça yüksektir, ama bu durum erkeğe ya da aileye ait mal varlıklarının ticari nedenlerle kadın üzerinden kayıt altına alınması eğiliminden kaynaklanıyor olabilir. Dolayısıyla, belediyenin konut tapularının kadının üzerine olması koşuluyla sunduğu indirimlerin kadınlara mülkiyet edinmede destek ya da ekonomik güçlendirme sağlanması konusuna temkinli yaklaşmak gerektiği düşünülmektedir.

Belediyenin kendi personel yapısı içinde belirli birimler düzeyinde kadın *istihdamının* oldukça yüksek olduğu görüşmeciler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Örneğin Strateji Geliştirme Müdürlüğü'nde çalışanların dörtte üçünün kadın olduğu, Alo 153 çağrı merkezinde çalışanların tamamının kadın olduğu aktarılmıştır. Buna karşılık, görüşmeciler birim yöneticisi olarak Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi yöneticisi dışında belediyede kadın birim yöneticisinin bulunmadığını belirtmişlerdir. Bunun yanında, örneğin Zabıta Müdürlüğü gibi birimlerde kadınların birim sorumluluğundaki çalışmaların tümüne gönderilmediği, geç saatlere kadar sürecek işlerde görevlendirilmediği belirtilerek, bu ve benzeri yaklaşımların “pozitif ayrımcılık uygulaması” örneği olarak aktarıldığı dikkatimizi çekmiştir. Öte yandan, kentteki kadınların çalışmasının teşvik edilmesine yönelik olarak, belediyeye ait 3.000 m²'lik bir mekânın ihaleyle kiraya verilmesi sürecinde ihale şartnamesinde mekânın “tekstil atölyesi” olarak işletilmesi ve “faaliyetin başlamasından sonraki iki ay içinde en az 50 kadının istihdam edilmesi” gibi koşulların belediye tarafından konduğu da belirtilmiştir. Ayrıca, belediyenin kendi çalışanlarına yönelik kreş hizmeti olmamakla (ve hatta buna ilişkin çalışanlardan ta-

lep dahi gelmemekle) birlikte grup toplantısı sırasında yöneticiler tarafından kreşlere Nevşehir’de “kültürel olarak” ihtiyaç olmadığı, kentte çalışan kadınlar açısından da çocuk bakım yükünün geleneksel biçimde aile içinde paylaşılmakta olduğu aktarılmaktadır. Ancak Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi Birimi’nin, özellikle belediye çalışanlarının sahip oldukları çocukların yaş grupları üzerinden bir ihtiyaç analizi çalışması gerçekleştirerek hem kadın hem erkek çalışanların yararlanabileceği bir kreş kurulması için planlama yaptığı da belirtilmiştir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda belediyedeki birimlerin önemli ölçüde bilgiye sahip olduğu ve uygulamaya dökme konusunda çaba gösterdikleri gözlenmiştir. Ortak toplantıda aktarıldığı üzere, TCDB eğitimine her birim kendi içinde oluşturmuş olduğu eşitlik birimlerinden birer çalışan ile katılım sağlamıştır. Bu eğitimlerin belediye bütçesi ile değil, bölgedeki kalkınma ajansı tarafından desteklenen ve Belediye’nin paydaş kurum olduğu “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Bütçeleme Eğitimi” projesi ile gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Özellikle toplantıya katılan birim çalışanları ve yöneticileri arasında bu eğitime katılmış olanların belediye hizmetlerinin kadınlara etkisine dair bakış açısını net biçimde ortaya koyabildikleri açıkça gözlenebilmektedir. Bunun kurum içinde birimler arasındaki etkileşim üzerinden de yansımaları olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, stratejik plan sürecinde amaç ve hedeflerin belirlenmesi çalışmaları sırasında Strateji Geliştirme Müdürlüğü tarafından birimlere faaliyet ve performans hedeflerini belirlerken kadınlara yönelik daha duyarlı çalışmalara önem vermelerinin hatırlatılması ya da çalışma ziyaretleri, eğitim programları gibi dış etkinlikler vesilesiyle elde edilen deneyim ve bilgilerin ilgili birimlere aktarılması gibi mekanizmaların işler biçimde kullanıldığı aktarılmıştır. Mali Hizmetler Müdürlüğü, birimlerden gelen taleplerin yansıtılmasıyla 2014-2017 bütçesinde cinsiyete duyarlı yaklaşımın mevcut olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, bütçede sadece kadınları doğrudan hedefleyen eğitim vb. faaliyetlerin ilgili birimin harcaması olarak yer aldığı hem belediye çalışanları hem de BMOP il koordinatörü tarafından ifade edilmiştir. Bununla birlikte Strateji Geliştirme Müdürlüğü çalışanları, stratejik plan ve bütçeleme süreçlerinde birimler açısından TCDB kavramını içselleştirmek için özellikle birim yöneticilerine yönelik daha fazla çalışma yapılmasının planlandığını belirtmişlerdir. Ancak, belediyenin özellikle cinsiyete duyarlı hizmet sunma konusunda yürüttüğü çalışmaların önemli bir kısmının dış finansman ya da ortak finansman yoluyla projeler üzerinden finanse edildiği unutulmamalıdır.

BMOP kapsamında belediyenin *KDK taahhütlerinin* kadınlar açısından araştırma kapsamında ziyaret edilen kentler arasında en fazla Nevşehir’de gözlemlenebildiği anlaşılmaktadır. Bunun en temel nedeninin belediye-deki ilgili birim yöneticisinin kişisel çaba ve gayretleri ile programın başından beri sürecin içinde bulunması olduğu söylenebilir. Birim yöneticisinin kendisi bu durumu “işten ziyade bunu anlamaya... bütün çalışmalara kadın bakış açısı yerleştirmeye çalışma çabası” olarak tanımlamakta ve örnek olarak Valilik çatısı altında toplanan İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu’na katılan kurum ve kuruluş temsilcilerinin sürekli değişmesine karşın kuruldaki belediye temsilcinin değişmeden 2007’den beri hep kendisi ile devam ediyor olmasını aktarmıştır. Nitekim BMOP il koordinatörü de 2008 yılından beri bu kentte görev yapan biri olarak kent özelinde belediye ayağının KDK taahhüdü altındaki diğer kentlere nazaran daha iyi işlemekte ve bunun tamamen birysel çabalarla ilerlemekte olduğunu belirtmektedir.

Öte yandan, BMOP il koordinatörü programın hedeflediği yerel eşitlik mekanizmalarının Nevşehir’de tam olarak işlevsel hale getirilememesini (örneğin YEEP’te öngörülen cinsiyet temelli veri tabanı oluşturulmasının sekteye uğramasını), pek çok çalışmada olduğu gibi, bağlayıcılığı olmaması ya da “menfaat desteği”nden yoksun olmasına ve yereldeki ilişkiler sayesinde yürütülebilmesiyle açıklamaktadır. Bununla birlikte, Nevşehir’de önemli bir aşama kaydettiği gözlemlenebilen çalışmaların merkezi düzeye de taşınabilmesinin programın başarısı açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Örneğin, eşitlik birimlerinin merkezde bakanlık düzeyinde de oluşturulması ve tüm organizasyon yapısına sirayet etmesinin yereldeki işleyişi kolaylaştıracağı ifade edilmiştir. Ayrıca, BMOP kapsamında yerelde kurulan tüm mekanizmaların işleyişini destekleyecek mevzuatın olmamasının, programın süresi tamamlandığında mevzuat konusunda bir ilerleme kaydedilemezse, BM alandan çekildiğinde tüm çalışmaların ortadan kalkmasıyla sonuçlanabilecek bir tehdit barındırmakta olduğu da yine BMOP il koordinatörü tarafından dile getirilmiştir. Öte yandan belediyede BMOP kapsamındaki çalışmalara katılan birimlerde görev yapanlar, KDK taahhüdünün eşitlik birimleri, eşitlik komisyonu vb. kurumsal yapılanmalar getirerek belediyenin kadınlara yönelik yürüttüğü çalışmaların sürdürülebilirliğine destek olduğu, bilinç oluşturma ve farkındalık yaratma açısından etkili olabildiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi ile belediye meclisi bünyesindeki KEEK’in koordineli çalışmaları hem birim yöneticisi hem de komisyon üyesi görüşmecimiz tarafından belirtilmiştir. Komisyon üyelerinin özellikle toplumsal cinsiyet ko-

nulu eğitim ve toplantılara katılma, İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu'nda belediyeyi temsilen birlikte yer alma ve CEMR'i meclise sunma gibi çalışmalarında etkin biçimde yer aldığı aktarılmıştır.

BMOP il koordinatörü, kadınların kentsel hizmetlerin tasarımı, sunumu ve değerlendirilmesine etkin ve sürdürülebilir katkı sunabilecekleri bir yerel mekanizma olarak Nevşehir'de BMOP KDK projesi kapsamında pilot mahalle çalışmalarına yeni başladıklarını aktarmıştır. Bu çalışmanın, kent merkezinde seçilen “dezavantajlı” mahallelerde kadınlarla yapılan toplantılar ve odak grup çalışmaları ile mahalle ölçeğinde belirlenen sorunların çözümü için kurumlar ile kadınları bir araya getirecek bir mekanizma üzerinden yürütülmesi öngörülmektedir.²⁸ BMOP il koordinatörü, mahalle düzeyinde yaptıkları bu çalışmaların somut bir çıktısı olarak belediyenin Alo 153 çağrı merkezine gelen şikâyetleri mahalle düzeyinde ve cinsiyet kırılımında veri tabanına kaydetmeye başlamasını örnek olarak aktarmıştır. Bunun dışında, pilot çalışmanın yapıldığı mahalleden kadınların park ve bahçelerde çocuk park alanı, kondisyon aletleri vb. gibi birtakım taleplerinin yerine getirildiğini; ancak, bu taleplerin gerçekleştirilmesinde belediyenin kadınların güvenlik ve mahremiyet gibi belirli önceliklerini daha fazla dikkate alarak donatıları yerleştirmesi gerektiği BMOP il koordinatörü tarafından vurgulanmıştır.

Hizmet Alanlar

Nevşehir'deki saha çalışmasının ikinci aşamasında kent merkezinde farklı sosyo-ekonomik nitelikteki beş mahallede muhtarlar ve kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.²⁹ Mahallelerin seçiminde saha ziyareti sırasında belediye çalışanları, BMOP il koordinatörü ve belediye meclis üyesi ile yapılan görüşmelerin ışığında istihdam ve hane yapısı, eski ve yeni yerleşim merkezleri, BMOP pilot mahalle çalışmasının yürütülmesi gibi farklı nitelikler gözetilmiştir. Görüşme yapılan mahallelerin ikisi merkezde yürüyerek ulaşılabilen mesafede yer almaktadır. Merkeze dolmuş mesafesinde olan diğer üç mahalle ise yeni yerleşimler ile küme evlerin de bulunduğu ve kentsel dönüşüm neticesinde oluşan karma bir sosyo-ekonomik yapıdadır. Mahalle görüşmeleri-

²⁸ Bu çalışmaların başarılı olabilmesi için, mahallelerde kadınlar ile derinlemesine toplumsal cinsiyet eşitliği, savunuculuk gibi konularda eğitim yapılmasından, bu çalışmaların özellikle kadın örgütleri tarafından desteklenmesi gerektiğine; mahallelerdeki hizmet sunan tüm kurumların desteğine ve bu kurumların mahalle düzeyinde çalışma yapmalarına kadar bir dizi etkenin önemli olduğu BMOP il koordinatörü tarafından dile getirilmiştir.

²⁹ İki mahallenin sadece muhtarı ile görüşme yapılmış, diğer üç mahallede kadınlarla görüşmeler de gerçekleştirilmiştir.

ne ek olarak belediyenin Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi'ne yapılan ziyaret sırasında bir grup kursiyer kadınla ve yine kent merkezinde belediye tarafından işletilmekte olan sosyal tesislerden birine (Hanım Konağı) yapılan ziyarette tesisten hizmet almak üzere gelmiş olan kadınlarla da görüşme gerçekleştirilmiştir.

*“Kadın dostu kent mi? Öyle miymiş burası?
Kadınlar burada ayak altında yaşar... hiç duymadık.”*

Mahallelerde genel olarak mahallenin koşulları ve belediye hizmetleri sorulduğunda *güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim* alanında yapabilirliklerin özellikle düşük sosyo-ekonomik statüdeki mahallelerde oldukça kısıtlı olduğu ifade edilmiştir. Kentin görece eski mahalleleri olarak nitelendirilen bu mekânların bir kısmında genellikle tek ya da iki katlı evlerden oluşan bu mahallelerin güvenli olduğu dile getirilmiştir. Ancak, buralarda yaşayan kadınlar kentsel dönüşüm nedeniyle yerinden edilen ve mülk sahibi olmayan kiracıların ya da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından kente yerleştirilen mülteci/sığınmacıların kiraların düşük olduğu bu eski mahalleleri tercih etmesiyle, mahallelerinin daha güvensiz niteliğe büründüğünü söylemektedir. Öte yandan kentin uzak kesimlerinde kentsel dönüşüm sonrasında oluşturulan uydu kent benzeri yerleşim alanlarında, kadınlara kent içindeki eski mahallelere nazaran daha iyi barınma koşulları sağlanmasına karşın, farklı mahallelerden yerleştirilen grupların ortak apartman yaşamına uyum açısından zaman zaman sorunlar yaşadığı ifade edilmiştir.

Yeterli hareketlilik ve çevresel planlamaya erişim açısından Nevşehir merkezdeki kadınların yapabilirliklerinin gelişkin olduğu gözlenmiştir. Farklı mahallelerde görüşülen kadınların hemen hemen tümü kent içinde toplu taşıma ya da dolmuşlar ile rahatlıkla hareket edebildiklerini ifade etmektedir. Kentin uzak kesimlerindeki mahallelerde artık sık olarak dolmuş seferleri düzenlendiğini belirten kadınlar, merkeze inme konusunda sıkıntı yaşamadıklarını aktarmışlardır. Ancak hastane gibi önemli yerlere ulaşım düşünüldüğünde, kentteki toplu ulaşım hizmetinin saat 23.00 sonrasında mevcut olmamasının, merkez mahallelerde yaşayan orta ve alt gelir grupları için sorun olduğu dile getirilmiştir. Öte yandan kentin merkezden uzak kesimine kentsel dönüşüm neticesinde taşınmış olan kadınlar, merkezdeki okullara devam eden çocukları için belediyenin düşük ücretle sunmaya başladığı ancak daha sonra özel sektöre bıraktığı için ücretleri yükselen servis hizmetinden söz etmiş; be-

lediyeye bu yönde bir talepte bulunacaklarını ifade etmişlerdir. Bunun dışında, hem merkezde hem de uzak mahallelerdeki kış koşulları dikkate alındığında, mahallelerde yolların belediye tarafından açılıyor olması bu alandaki yapabilirliklere olumlu katkı sağlayan hizmetler olarak ortaya çıkmaktadır.

Nevşehir kent merkezindeki kadınlar açısından belediye hizmetlerinin *boş zaman ve spor etkinliklerine erişim* yapabilirliklerine olumlu etki etme potansiyeline sahip olduğu gözlenmiştir. Belediye tarafından yapılan park, bahçe ve yürüyüş alanlarından yararlandıklarını belirten kadınların sayısı azımsanmayacak sayıda olmakla birlikte, merkez mahallelerde donatılar ve konum itibarıyla bu alanların mahalleli kadınların taleplerini karşılamadığı gözlemlenmiştir. Kentin uzak kesimlerindeki yeni mahallelerde yaşayan kadınlar ise yapılmaya başlanan bu alanların çoğaltılmasını talep etmektedir. Kadınların önemli bir kısmının özellikle yürüyüş parkurlarını yalnız başlarına değil, gündüz komşularıyla gece ise eşiyile kullanmayı tercih ettiklerini ifade etmeleri bu alandaki yapabilirliklerinin toplumsal ya da kültürel olarak kısıtlanabilme durumuna işaret eder niteliktedir. Mahallelerdeki kadınların *bakım hizmetlerine erişim* yapabilirliklerinin tüm kadınlar açısından çok gelişkin olmadığı gözlenmektedir. Belediye tarafından bu alanda hiçbir hizmet sunulmamaktadır. Öte yandan mahallelerde görüşülen kadınlar arasında okula giden çocukları olan kadınların çocukların öğle yemeği için eve gelmek durumunda olmaları nedeniyle çalışmak ya da belediye tarafından sunulan kurslara katılım sağlamak konusunda sınırlandıklarını ifade etmeleri de dikkat çekicidir.

Nevşehir kent merkezinde saha ziyaretinin gerçekleştirildiği dönemde kadın muhtarı olan hiçbir mahallenin bulunmaması kadınların *siyasal hayata katılım* açısından yapabilirliklerinin pek gelişkin olmadığına dair bir gösterge olarak nitelendirilebilir. Ancak yine de BMOP pilot mahalle çalışmasının yapıldığı dönemde yaklaşan yerel seçimler için aday olduğunu açıklayan kadınların bulunması, kentte yürütülmekte olan faaliyetlerin siyasal katılım açısından yapabilirliklere olumlu etkide bulunma potansiyeli olduğunu göstermektedir. Öte yandan, pilot mahalle çalışması kapsamında tespit edilen sorunların giderilmesinde çok sınırlı ilerleme kaydedilmesinin, hem kadınların bu çalışmalar içinde yer alma motivasyonlarını azalttığı, hem de kadınların çevrelerinde örneğin “kayınvalide, eş” tarafından cesaretlerinin kırılarak katılımlarının giderek sönme eğilimine girdiği bu çalışmanın içinde yer alan kadınlar tarafından dile getirilmiştir.

Toplumsal hayata katılım açısından bakıldığında kadınların yapabilirliklerinin kısıtlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu kısıtlar özellikle sosyo-ekono-

mik statüden bağımsız, genel olarak görece kapalı toplum yapısı ile ilişkilendirilebilir. Eşinden boşanmış ve çalışan bir kadının “eşimden ayrıldığımdan beri akşam belli bir saatten sonra bir yere gideceğim zaman çocuklarımı yanıma alırım, tek gitmem gerekiyorsa çıkmıyorum” biçiminde dile getirdiği bu durum, belediyenin kırk yama kursuna gelen ve biri evli dört yetişkin çocuğu olan bir kadının “evden iki gün üst üste çıkarsan hemen laf olur” ifadesiyle de ortaya çıkmaktadır. Kadınların nasıl sosyalleştikleri sorulduğunda tüm mahallelerde komşuluk ilişkileri ve ev ziyaretleri belirtilmiştir; bundan başka, kent dışındaki toplu konutların bulunduğu mahallede park ve kondisyon aletlerini kullanan kadınlar olduğu da görüşmelerde ifade edilen diğer boş zaman etkinliklerindedir. Ayrıca az sayıda –özellikle düşük sosyo-ekonomik statüdeki hanelerin bulunduğu– mahallede ise kadınların komşularıyla kapı önünde oturmak suretiyle sosyalleştikleri dile getirilmiştir. Bazı mahallelerde az sayıda görüşmecisi dikiş nakış kursları ile Kur’an kurslarına değinmiştir. Belediye tarafından işletilmekte olan sosyal tesislerin bir kısmının merkezde, kolay ulaşılabilir mesafede ve “kadın kadına gelip oturulabilecek” nitelikte olması, kadınların gün toplantılarını dışarıda yapmak için gittikleri mekânlar olduğu dile getirilmiştir.

Ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim yapabilirlikleri açısından değerlendirildiğinde görüşmelerde Nevşehir’de kadınların çalışmasına hanedeki erkeklerin izin vermedikleri ortaya çıkmıştır. Kadınların çalıştığı durumların istisna teşkil ettiği hemen her görüşmeci tarafından belirtilirken, “maddi açıdan zor durumda olan, genelde dışarıda çocuk okutan” kadınların çalışmak durumunda kaldıkları aktarılmıştır. Özellikle yoksul mahallelerdeki kadınların genellikle yılın hemen hemen her döneminde mevcut olan ve işçibaşları tarafından örgütlenen patates işine gitmekte oldukları belirtilmiştir. Az sayıda kadının, temizlik, lokantada bulaşıkçılık, aşçı yardımcılığı gibi işler bulabildikleri, karma mahallelerde yaşayan kadınların ise genellikle memur ailelerin çocuklarına bakıcılık yapmakta oldukları aktarılmıştır. Belediye tarafından merkezlerde sunulan kursların kadınların *eğitim* alanındaki yapabilirliklerine etkisi olduğu hem kursiyerler hem de mahalle sakinleri tarafından dile getirilmiştir. Ancak, biçki-dikiş, nakış gibi kurslara daha çok sayıda ev kadınının, genellikle de kendine ya da çocuklarına çeyiz hazırlama amacıyla katıldığı anlaşılmaktadır. Bu kurslara katılanlar arasında az sayıda kendi dikiş makinesi ile evden dışarıya sipariş üretmekte olan kadınlar da bulunmaktadır. Kursiyer kadınların önemli bir kısmı bu kursları mahallede daha önce kursa katılmış olan komşuları ya da mahalle taraması yapan kurs eğitmenleri aracılığıyla duyduklarını belirtmişlerdir.

Kadınların ücretli istihdama erişimlerine dair kısıtlar dikkate alındığında, özellikle düşük sosyo-ekonomik statüdeki mahallelerdeki kadınlar için *parasal gelire erişim* yapabilirliklerinin düzeyi önemlidir. Ancak görüşme yapılan mahallelerde, sosyal yardım konusunda belediyenin hiç faaliyet göstermediği ve ihtiyaç sahibi olan kadınlara ağırlıklı olarak SYDV'nin kömür ve diğer desteklerinin ulaştığı anlaşılmaktadır. *Sağlığa erişim* yapabilirliklerine belediyenin katkı sunmadığı gözlemlenmiştir. Kadınlar, mahalle çalışmasının neticesinde ortaya çıkan sağlık ocağı ihtiyacına ilişkin taleplerinin karşılanmadığını dile getirmişlerdir. Bunun yanında düşük gelir grubunun sağlık hizmetlerine erişimlerinin Yeşil Kart ile sağlandığı ifade edilmiştir. Mahallelerde yapılan görüşmelerde kadınlar arasında şiddete maruz kaldığını ifade eden görüşmeci olmadığından *şiddetsiz yaşama erişim* yapabilirliklerine ilişkin değerlendirme yapılamamıştır.

Kayseri

Politika Metin Analizi

Stratejik Plan 2012-2016

Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan 2012-2016 dönemine ait stratejik planda stratejik amaçlar alanlar üzerinden değil teşkilat şemasında yer alan birimler (daire başkanlıkları) üzerinden tanımlanmaktadır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 45-81).

Planda kullanılan verilerin ise planın hazırlanma sürecine istinaden 2011 yılı itibariyle sunulmuş olduğu görülmektedir. Belediyenin personel yapısına ilişkin veriler oldukça yüzeysel biçimde sunulmuştur; personel kadrosu ve eğitim durumu bazında personel dağılımı planda yer almaktadır ancak bu değişkenler için cinsiyet kırılımı bilgisi verilmemiştir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 39-40). Planda belediyenin toplam personeli içinde kadın çalışanların oranı da sunulmamıştır. Planda fiziksel yapıya ilişkin veriler mevcut değildir, sadece günümüzde kentin durumunun betimlendiği alt bölümde geçmiş plan döneminde gerçekleştirilmiş olan büyük fiziki yatırımlardan ağırlıklı olarak görsel malzeme/fotoğraf kullanılarak söz edilmektedir. Bu yatırımlar arasında, kadınların dirliğine etkisi olabilecek hafif raylı sistem, spor kompleksi, olimpiik havuz, kış turizmi merkezi ve kongre salonu gibi mekânlar yer almakla birlikte, planda yeşil alanlar ve park-bahçelere ilişkin veri sunulmadığı dikkat çekmektedir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 6-15).

Planda tanımlanan misyon ve vizyon incelendiğinde, kentin yaşam kalitesinin artırılması, kentte yaşayanların refahının ve memnuniyetinin sağlanması gibi unsurların önceliklendirilerek sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan kentleşmenin gerçekleştirilmesi, belediye hizmetlerinin hızlı ve adil biçimde, yüksek kalitede ve sürdürülebilir nitelikte sunulmasının ön planda tutulduğu görülmektedir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 41-42).

Planda daire başkanlıkları bazında tanımlanmış olan stratejik amaçlarda ve bunlarla ilgili hedef ve faaliyetlerde toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısı gözlenmemiştir. Ancak birim bazında değerlendirildiğinde, kadınların dirliğine olumlu etkide bulunabilecek faaliyetlerin bulunduğu anlaşılmaktadır. İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı standartlar açısından ideale yaklaşmış kentleşmeyi sağlamak amacıyla yönelik olarak çok amaçlı parklar,

modern yaşam alanları ve turizm bölgeleri oluşturmayı planlamaktadır. Dahası, sosyal, kültürel, ticari ve sportif donatı alanlarını yaygınlaştırmak için kentin değişik bölgelerinde gereksinimlere göre sosyal, kültürel ve sportif amaçlı donatı alanlarının planlanması, engelliler için erişilebilir ve kullanılabilir alanlar oluşturulması öngörülmektedir. Ayrıca çarpık kentleşmeyi önleme amacıyla kentte her gelir grubuna yönelik toplu konut alanları oluşturulması hedeflenerek, bu alanların TOKİ kanalıyla yapımının sağlanması planlanmaktadır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 45-46). Makine İkmal Bakım ve Onarım Dairesi Başkanlığı, toplu taşımayı güvenli, ulaşılabilir, anlaşılabilir, erişilebilir ve kaliteli kılma hedefine yönelik olarak toplu taşımanın organizasyonunun şehrin coğrafyası ve altyapısına uygun biçimde yapılandırılarak kent içi yerleşim yapılanmalarına göre ulaşımın programlanması, otobüs tarifelerinin yolcu yoğunluğuna göre revize edilmesi, toplu ulaşım araçlarının ve duraklarının engellilerin kullanımına uygun hale getirilmesi, durakların aydınlatma vb. hususlarda yenilenmesi gibi faaliyetleri önceliklendirmektedir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 48-49). Bununla ilintili olarak, Ulaşım Planlama ve Raylı Sistem Dairesi Başkanlığı da raylı sistemin şehir içi ulaşımında yaygınlaştırılması, istasyonlardaki erişilebilirlik standartlarının geliştirilmesi, kavşak düzenlemelerinin yapılması gibi faaliyetler planlanmaktadır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 52). Fen İşleri Daire Başkanlığı, kişi başına düşen yeşil alan miktarını artırmaya yönelik hedeflerde yeni parklar, mesire alanları, hobi bahçeleri gibi düzenlemeler yapmayı, mini futbol ve basketbol sahaları ile tenis kortları kurmayı ve mevcut tesislerin bakım-onarımını gerçekleştirmeyi öngörmektedir. Bunların yanında, kış turizmini canlandırmaya yönelik çeşitli faaliyetlerle birlikte, Anadolu Harikalar Diyarı adlı komplekse ait altyapı, üstyapı çevre düzenlemesi ile buradaki spor tesislerinin, sosyal tesislerin ve sukayparkın yapılmasını üstlenmektedir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 60-61). Benzer biçimde, Park Bahçeler ve Ağaçlandırma Daire Başkanlığı da kentte kişi başına düşen yeşil alanın artırılması için yeşillendirme ve ağaçlandırma çalışmalarının yapılması, kent mobilyaları, oyun grubu, fitness aletleri gibi park donatılarının uygulanması, hobi bahçelerinin artırılması gibi faaliyetler ile kentte yaşayanların yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedeflemektedir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 79). Yapı Kontrol Daire Başkanlığı da, Erciyes Dağı'nın turizm merkezi haline getirilebilmesi için master plan dahilinde sosyal tesisler, teleferik, karlama vb. hizmetlerinin sunumuna ilişkin yapı çalışmaları ile Anadolu Harikalar Diyarı projesi kapsamındaki buz pisti ve hayvanat bahçesi birimlerinin yapımının

tamamlanmasını önceliklendirmektedir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 80-81).

Kayseri Büyükşehir Belediyesi, özellikle sosyal belediyecilik kapsamında yürütmekte olduğu huzurevi, eğitim faaliyetleri, spor faaliyetleri, çay ve sohbet evleri gibi çeşitli hizmetlerini İşletme ve İştirakler Daire Başkanlığı altındaki çeşitli işletme ve şirketler eliyle yürütmektedir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 24, 64). Bu kapsamda farklı yapabilirlik alanlarına katkı sunan çeşitli faaliyetlerin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bu faaliyetler arasında, “sosyal belediyeciliğe katkı sağlama” hedefine yönelik olarak huzurevindeki personele hizmet içi eğitim verilmesi, huzurevindeki sosyal faaliyetlerin artırılması, “Gülen Yüzler Deniz Yıldızı Projesi” kapsamında dezavantajlı ailelerdeki 13-18 yaş grubu gençlerin eğitimlerine destek sağlanması, ulaşılabilen genç sayısını artırmaya yönelik olarak mevcut 8 tesise ek olarak yeni tesislerin açılması, mesleki eğitim seviyesini yükseltmek amacıyla farklı meslek kollarına yönelik kurslar düzenlenmesi, kentte farklı mahallelerde yeni kurs mekânlarının (Kayseri Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Mesleki Eğitim Kursları-KAYMEK) açılması, kursiyer olan ve olmayan kentlilerin sorunlarına aile danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile çözümler sunulması, mesleki danışmanlık birimi üzerinden kursiyerlerin istihdam edilebilirliğinin artırılması, “sağlıklı toplum ve sağlıklı nesiller yetiştirmek” amacına yönelik olarak kentte spor faaliyetlerinin geliştirilmesi ve sporun daha geniş bir zemine yayılması hedefine dair Bayanlar Spor Merkezi, Sümer Yüzme Havuzu ve Spor Merkezi salonlarında her yaş grubuna yönelik hizmet sunulması, kentteki parklarda spor hocaları nezaretinde sabah sporu programlarının düzenlenmesi yer almaktadır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 66-68).

Çevre Koruma ve Kontrol Daire Başkanlığı, çevre ve halk sağlığını korumaya yönelik faaliyetlerin yanı sıra sıcak yemek ve ekmek dağıtımı, aynî ve nakdi yardımları içeren sosyal faaliyetler ile engellilere araç ve baston dağıtımı ve ASPB ile yapılan protokol uyarınca kentte 6-13 yaş grubunda korunmaya muhtaç olan çocukların barındığı dört adet çocuk evinin yürütülmesinden sorumludur (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 69-73).

Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı, belediyenin düzenlediği kültürel, sanatsal ve sosyal etkinliklerin içeriklerini ve çeşitlerini artırmaya yönelik konservatuvar kursiyeri sayısının artırılması, kütüphanelerdeki kitap ve internet erişiminin artırılarak daha etkin hale getirilmesi, kültür ve sosyal işlevli yeni mekânlar oluşturulması, kentin tarihi ve kültürel kimliğinin korunarak gelecek kuşaklara kent ansiklopedisi gibi kent hafızasını oluşturan eserlerle

aktarılması gibi faaliyetler planlamaktadır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 76-77).

Etüt ve Projeler Daire Başkanlığı da, bir yandan kentin tarih ve kültür kenti kimliğini güçlendirmeye yönelik sosyal ve kültürel projelerin tasarlanması, diğer yandan da kentin yaşanabilirlik standartlarını en üst düzeye çıkarmaya yönelik çeşitli uygulama projelerinin oluşturulmasını önceliklendirmektedir. Ayrıca kentlilerin daha kolay hizmet almalarını sağlamak için belediye ile muhatap oldukları iş ve işlemlerin daha kolay ve hızlı gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar da bu birim tarafından planlanmaktadır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 74-75).

Büyükşehir Belediyesi'nin kurumsal yapı ve işleyişine yönelik stratejik hedeflere bakıldığında, İnsan Kaynakları Daire Başkanlığı'nın personelin bilgi ve beceri düzeyini yükseltmek ve nitelikli personel istihdamını artırmak hedefleri kapsamındaki faaliyetlerde toplumsal cinsiyet eşitliği vb. konuda eğitimler düzenlenmesi öngörülmemektedir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 78). Planda TCDB'ye ilişkin bir değini bulunmamaktadır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2011: 55-56).

Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

Kayseri Büyükşehir Belediyesi (KBB) 2013 performans programı, stratejik amaçlara uygun belirlenmiş performans hedefleri, bunlara ilişkin oluşturulmuş göstergeler ve her bir performans hedefine ayrılmış bütçe kaynağıyla ayrıntılı sayılabilecek bir programdır. Programın DTCDDB yöntemiyle incelenmesi, planlanan 2013 bütçesinin (515.000.000 TL) yaklaşık % 67 gibi oldukça yüksek bir oranının yapabilirliklerle ilişkilendirilebilecek harcamalar olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Ancak, kadınların yapabilirliklerine olumlu katkıda bulunmasını beklediğimiz bu harcamaların, diğer şehirlerde gözlemlendiği gibi, birkaç temel yapabilirlikte yoğunlaşması durumu KBB'de daha keskin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu harcamaların neredeyse tamamı Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim (% 47,4) ile Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim (% 44,8) yapabilirliğinde toplanmış; kalan sekiz yapabilirliğin toplam yapabilirlik harcamaları içindeki payı % 7,7 seviyesinde kalmıştır. Bu durum KBB'nin sınırlı sayıda fonksiyon çerçevesinde, belirli yapabilirlikler üzerinde etkili olabileceğini; dolayısıyla, kadınların dirliğini bütünlüklü bir yaklaşımla iyileştirme konusundan uzak olduğunu gösteren bir durumdur.

Öte yandan, incelenen kentler ve dönem itibariyle ilk kez bir performans programında Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim ile ilgili harcamalar bu kadar yüksek bir pay almıştır. Bu ve diğer Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirliklerinin yüksek oluşu, KBB'nin kendini sosyal belediyecilik ile ayrıştırması çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu kalemler belediye fonksiyonlarından ulaşım, çevre ve sosyal hizmetler harcamalarının yüksekliği ile de örtüşmekte ve aşağıda ayrıntılı görülebileceği gibi, KBB'nin sosyal belediyecilikle ilişkilendirilebilecek özelliklerini ortaya çıkarmaktadır. Bu tip harcamalar kadınların yapabilirliğini iyileştirme yoluyla toplumsal eşitsizlikleri gidermeye elverişli bir yapı sunar. Öte yandan, KBB'nin performans programının bütünü dikkate alındığında, 2013 bütçesinin hedef ve önceliklerdeki vurgusunun toplumsal cinsiyet eşitsizliğini giderme değil, dezavantajlı görülen kesimlerin (yaşlılar, çocuklar, gençler ve yoksulların) mağduriyetlerini azaltmaya dönük olduğu söylenmelidir.

Daha yakından incelediğinde (Tablo 4.24 ve Tablo 4.25); harcamalar içinde en büyük kalem olan Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliği üç fonksiyonla ilişkilidir ve bu harcamalar çevre ve sosyal hizmetler olmak üzere iki temel fonksiyonda yoğunlaşmıştır. Yapabilirlik harcamaları içinde payı % 27,5 olan çevre ile ilişkili faaliyetler, yeşil alan miktarını artırma, bakımını yapma vb. faaliyetler ile içinde çeşitli rekreasyon alanları olan çok amaçlı Anadolu Harikalar Diyarı projesinin yapımını kapsamaktadır. Yine payı % 19,4 ile en yüksek harcama kalemlerinden biri olan sosyal hizmetlerle ilgili faaliyetlerin arasında Erciyes Dağı ile ilgili turizm ve spor projeleri ile çeşitli spor alanları, sosyal tesis yapımı ve “son yıllarda yoğun ilgi gösterilen eğlence merkezlerini Kayseri halkı ile buluşturmak”³⁰ amacına yönelik faaliyetler sayılmaktadır. Son olarak, bu yapabilirliğin kültür ve turizm fonksiyonu ile ilgili harcamalarına ayrılan kaynağın çok düşük olduğu görülmektedir (% 0,6) ve neredeyse KBB'nin bütçesinden kültürel faaliyetler için ayrılmış kaynağın tamamına denk düşmektedir (toplam % 0,7) (Tablo 4.25). Bu kalemde “2013 yılında kültür ve sanat faaliyetlerinin yüzdesinin arttırılacağı” ve “kütüphane hizmetleri için 1.000 adet kitap satın alınacağı” taahhüdünde bulunmaktadır.

Sorumlu birimler temelinde bu en büyük yapabilirlik harcaması 6 daire başkanlığı arasında paylaşılmıştır. Bunlar arasında Yapı Kontrol Daire Başkanlığı (D. Bşk) ve Fen İşleri D. Bşk.'nin payları inşaat ve altyapı faaliyet-

30 Bu faaliyetlerin Anadolu Harikalar Diyarı adı altında yapılacak olan kompleksle ilgili olduğu anlaşılmaktadır: Tenis kortu, basket ve futbol sahaları, tartan pist, yapay gölet, teleferik inşası gibi.

leri nedeniyle sırasıyla % 26 ve % 13,9 olmuştur. Kalan 4 daire başkanlığının toplam payı ise % 8'i geçmemektedir (Tablo 4.27).

Kadınların kent içindeki hareketliliğini, kent yaşamına ve Büyükşehir Belediyesi'nin hizmetlerine erişebilirliğini artırması beklenen Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirliğindeki harcamalar, diğer şehirlerin hemen hemen hepsinde olduğu gibi büyük ölçüde ulaşım ile ilgili faaliyetlerden oluşmaktadır (payı % 41). Bu yapabilirliğin fonksiyon kırılımında bir miktar kaynak da "toplu ulaşım araçlarının çevreci yapıda olması" hedefine uygun olarak, çevre ile ilişkili faaliyetlere ayrılmıştır (payı % 3,9). Ayrıntılı incelendiğinde (trafik düzenlemeleri, toplu taşımanın geliştirilmesi ve denetimi, araç alımları, yeni yapılan durak sayısı gibi) diğer kentlerden çok farklı kapsamda etkinliklerin yer almadığı ulaşım fonksiyonunda, "toplu ulaşım araçlarının % 30'unu engellilerin kullanımına hazır hale getirmeyi" hedefleyen bir performans hedefi de tanımlanmıştır. Bu alandaki sorumlu birimler başta Ulaşım Planlama ve Raylı Sistemler D. Bşk. (% 22) olmak üzere Fen İşleri D. Bşk. (% 12,6) ve Makine İkmal D. Bşk.'dir (% 10,2) (Tablo 4.27).

Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğini olumlu etkilemesi beklenen harcamaların toplam yapabilirliklerle ilgili harcamalar içinde % 4,1 olan payı araştırmamızda incelenen belediyeler içindeki en düşük orandır. Dört fonksiyonla ilişkili bu harcamaların daha çok çevre (payı % 2,2) ve itfaiye ve afet yönetimi (payı % 1,8) ile ilgili etkinlikler olduğu görülmüştür (Tablo 4.25). Söz konusu bu alanlar Çevre Koruma ve Kontrol D. Bşk. ile İtfaiye Hizmetleri D. Bşk. sorumluluğundadır (Tablo 4.27). Hava kalitesinin artırılması konusundaki önlemler ile çöp ve atıkların depolanması ile ilgili faaliyetler bu alanın çevreyle ilişkili; afet yönetimi ile ilgili faaliyetler ve malzeme alımı itfaiye ve afet yönetimi fonksiyonu ile ilişkili; konut yapımı imar ve şehircilik fonksiyonu ile ilişkili; sokak hayvanlarının korunması/bakımı gibi faaliyetler ise bu alanın sağlıkla ilgili faaliyetlerini kapsar. Konut yapımı harcamalarının düşüklüğü, diğer kentlerdekinin aksine, kentsel dönüşüm faaliyetlerinin belediyenin şimdilik temel önceliklerinden biri olmadığını; ancak bunun planlamasının yapıldığını göstermektedir.

Kadınların dirliğini, hane içinde üstlendikleri sorumlulukların azalması, istihdam piyasasına girişlerini kolaylaştırması ve sosyal yaşama katılımını artırması boyutlarıyla etkilemesini beklediğimiz Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliği alanındaki harcamaların payı oldukça düşük seviyededir (% 1,1) (Tablo 4.25). Sosyal hizmetler fonksiyonu ile ilişkili bu harcamaların

içinde en büyük harcama kalemi, diğer kentlerde olduğu gibi, cenaze hizmetleridir. Bunu belediyeye bağlı Hacı Rukiye Gazi Oğlu Huzurevi'nde kalıcı barınma hizmetini artırma hedefi izlemekte; görece düşük bir miktar kaynak da engellilerin ve dört adet bulunan çocuk evlerindeki çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasına ayrılmaktadır. Çocuk evlerinde 16'sı erkek 7'si kız çocuğu olmak üzere toplam 23 çocuğa bakım hizmeti verilmektedir (2013 Performans Programı: 113). Bu yapılabirlik harcamaları Çevre Koruma ve Kontrol D. Bşk. ile İştirakler ve İşletmeler D. Bşk. arasında paylaşılmıştır (Tablo 4.27). Burada verilen hizmetlerin çoğunun kadınların bakım hizmetlerine erişimini dolaylı yoldan etkilediği; hizmetlerin doğrudan hedefinin daha çok korunmaya muhtaç yaşlı, çocuklar ve engellilerin ihtiyaçlarının karşılanması olduğu görülmektedir.

Toplam yapılabirlik harcamaları içinde payı % 1 ile çok düşük seviyede bulunan Eğitim ve Öğrenime Erişim yapılabirliğine yönelik hizmetler dört fonksiyonla ilişkilidir (Tablo 4.25). Ancak bu harcamaların % 80'i Gülen Yüzler Denizyıldızı Projesi olarak adlandırılan, dershaneye gidemeyecek ihtiyaç sahibi çocukların YGS-LYS ve SBS sınavlarına hazırlanmasına destek olmak üzere ayrılmıştır. Bu etkinlik çerçevesindeki harcamalar İştirakler ve İşletmeler D. Bşk. sorumluluğundadır (Tablo 4.27).

Toplam yapılabirlik harcamaları içinde payı % 1'den de az olan Toplumsal ve Siyasi Katılım yapılabirliği diğer kentlerde olduğu gibi, vatandaşların belediyeye erişimini artırıcı faaliyetleri ve e-belediyecilik kapsamındaki faaliyetleri içermektedir ve temel olarak demokrasi ve katılımçılık fonksiyonu ile ilişkilidir (Tablo 4.25). Payı yine % 1'den az olan Parasal Gelire Erişim yapılabirliği harcamaları ise KBB'nin çeşitli aynî ve nakdi yardımlarını içeren sosyal hizmetlerini yansıtmaktadır. Bu alanın tek sorumlu birimi Çevre Koruma ve Kontrol D. Bşk.'dir.

Sağlığa Erişim yapılabirliği ile ilgili belirlenmiş bir performans hedefi ve harcama tespit edilmemiştir. Bu durumun, sağlıkla ilgili faaliyetlerin KBB tarafından spor faaliyetleri ve sosyal hizmetler alanında değerlendirilmesinden (2013 Performans Programı: 123, 138) ve ayrıntılı olarak bütçe göstergeleri içinde gösterilmemesinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Yapılabirliklerle ilgili bütçeden neredeyse yok denecek kadar düşük pay alan bileşen Ücretli İstihdam ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapılabirliğidir (Tablo 4.25) ve açılan mesleki kurslar burada yer almaktadır. Kadın danışma merkezi ve sığınma evi olmayan KBB'nin Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapılabirliği ile ilgili bir harcaması da bulunmamaktadır. Dolay-

siyla, bu son iki yapabilirlik alanının KBB'nin öncelikleri arasında olmadığı anlaşılmaktadır.

KBB'nin 2013 bütçesinde yapabilirliklerle ilişkili harcamalar sorumlu birimler temelinde ayrıştırıldığında, en büyük payların Fen İşleri, Yapı Kontrol ve Ulaşım Planlama ve Raylı Sistemler Daire Başkanlıkları'na ait olduğu görülür (sırasıyla % 26,5, % 26 ve % 22) (Tablo 4.29). Bu yapı, her ilde olduğu gibi, inşaat, altyapı ve ulaşım faaliyetlerinin belediyelerin temel hizmetleri olmasından kaynaklanmaktadır.

Özetle, KBB 2013 performans programı, kadınların yapabilirliklerini etkileyebilecek harcamaların toplam büyükşehir belediyesi bütçesinden aldığı payın yüksekliği ile; ve bu harcamaların Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim ve Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirliklerinde yoğunlaşmasıyla dikkat çekmektedir. Kadınların dirliğini olumlu yönde etkilemesini beklediğimiz harcamaların büyüklüğü memnuniyet vericidir. Öte yandan, iki temel yapabilirlik alanında yoğunlaşan hizmetlerin çok boyutlu olan kadınların dirliğini bütünlüklü bir biçimde iyileştirme konusunda da sınırlı kalacağı aşikârdır. Bakım Hizmetlerine Erişim ve Ücretli istihdam ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişimle ilgili harcamalar çok sınırlı kalırken, Sağlığa Erişim ve Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim gibi önemli yapabilirliklerle ilgili harcamalara ilişkin kaynak tespit edilememiştir.

Fonksiyon kırılımında harcamaların dağılımı ulaşım, çevre ve sosyal hizmetler alanlarında yoğunlaşmıştır. Bu haliyle KBB'nin sosyal belediyecilik işlevleri öne çıkmaktadır. Gerçekten de KBB, çalışmanın yapıldığı tarih itibariyle sahip olduğu 10 adet aşevi, bir huzurevi kompleksi, 11 adet "Sosyal Yardım ve Ekmek Büfesi", hobi bahçeleri, spor tesisleri, 3 kütüphane, 1 müze, 1 tiyatro, 1 sinema, (personele hizmet veren) 1 kreş, 1 hayvanat bahçesi ve 2 hayvan bakımevi ile bu işlevleri yerine getirmektedir (2013 Performans Programı: 18-20).

Belediyelerin sosyal alanlarda daha etkin ve sorumlu olması, kadınların yapabilirliğini iyileştirme yoluyla toplumsal eşitsizlikleri gidermeye elverişli bir yapı sunar. Bu güçlü yanlarına rağmen, KBB'nin 2013 için planlanan bütçesinde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle ilgili bir duyarlılığın olduğunu söylemek güçtür; program buna uygun araçlarla desteklenmemiş durumdadır. Oysa, Kayseri'de, diğer illerin pek çoğunda olduğu gibi, kadınlar aleyhine toplumsal ve ekonomik hayata katılımında ciddi eşitsizlikler söz konusudur. KBB performans programı bu sorunlara değinmeyen, buna karşılık, dezavantajlı kesimler olarak gördüğü, yaşlılar, çocuklar, gençler ve yoksullar için tasarladığı hizmetlerle oldukça zengin bir plan görünümündedir.

Programda “kadınlar” “dezavantajlı kesimlerden” biri olarak, KBB’nin görev, yetki ve sorumluluklarını tanımladığı bölümde³¹ (s. 12) ve bazı hizmetlerin yararlanıcısı olarak sınırlı sayıda sunulan verilerde geçmektedir. Az sayıda da olsa, bazı hizmetlerin kullanıcılarının kadın ve erkek kırılımında izlenmesi programın olumlu özelliklerinden biridir. Bunlar, sadece kadınların kullanımına açık “Bayanlar Spor Merkezi” hizmetlerinden yararlanan kadın sayısı (s. 140), Hacı Rukiye Gazi Oğlu Huzurevi’nin kadın, erkek kırılımında yararlanıcı sayıları ve hedefleri (s. 133), çocukevindeki kız-erkek çocuk sayısı (s. 113) ve kütüphanelerden yararlanan kadın-erkek sayılarıdır (s. 149). Bunlar dışında, kadınlara yönelik gösterge ve hedefler tespit edilememiştir.

Aile konusu, programda göstergelerin buna göre tanımlandığı, KBB’nin önemseydiği alanlardan biri olarak karşımıza çıkar (s. 63, 82, 83). “Aile sorunlarına çözümler üretmek” üzere performans hedefi olarak belirlenen “Aile Danışmanlık Hizmeti Kursu” (s. 83) ve “aile bütçesine katkı” amaçlı olduğu söylenen,³² büyük ölçüde yararlanıcılarının kadın olduğunu tahmin ettiğimiz³³ “Sanat ve Mesleki Eğitim Kursları” (KAYMEK) (s. 138) bu aile odaklı yaklaşıma örnek sayılabilir. Bu yaklaşım, kadınların asli görevinin ailenin bakımı ve devamlılığı olduğu; dolayısıyla, işgücüne katılımlarının da kısmi ve ancak ailenin asıl gelirine destek olacak şekilde olmasının beklendiği bakış açısını yansıtmaktadır.

Sonuç olarak, KBB’nin bütçesinin DTADB denetimi, kaynaklar ve imkânlar açısından güçlü olan Büyükşehir Belediyesi’nin kadınların yapabilirliğini iyileştirmede ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini azaltmada etkisinin önemini; ancak bu eşitsizliği azaltma odaklı bir perspektifin eksikliğini göstermektedir. Böylesi bir yaklaşımın içselleştirilmesi durumunda, toplumdaki eşitsizliklerin giderilmesinde KBB’nin çok daha etkili olabileceği muhakkaktır.

31 “Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütür, geliştirir, bu amaçla sosyal tesisler kurar, meslek ve beceri kazandırma kursları açar işletir.” (2013 Performans Programı, s. 12) (*Kalın harfler tarafımızdan eklenmiştir. Proje Ekibi*)

32 “Kayseri Büyükşehir Belediyesi KAYMEK kurslarının amacı; Kayseri halkına en iyi hizmeti vermek, yeni yetişecek olan neslimize el sanatlarımıza sahip çıkmanın önemini benimsetmek, halkımıza gerekli bilgi, beceri ve eğitimi kazandırabilmek istihdam edilebilirliği artırmak ve yapılan çalışmaların aile bütçesine katkısını sağlamaktır.” (2013 Performans Programı, s. 138)

33 “Hanımların aile ekonomisine katkıda bulunmalarına yardımcı olmak için yaptıkları el işlerini satabilmeleri için kent merkezinde Okurcu Sergi-Satış ve Kültür Merkezi bu amaçla hizmete sunulmuştur. Aynı zamanda Sipariş Atölyesi ile de kursiyerler aile ekonomisine katkıda bulunmaktadır.” (2013 Faaliyet Raporu, s. 99)

Hizmet Sunanlar

Kayseri’de gerçekleştirilen saha çalışmasının birinci aşamasında Büyükşehir Belediyesi’nde İnsan Kaynakları ve Eğitim Dairesi’nin yönlendirmesiyle başta Büyükşehir Belediyesi Eğitim Faaliyetleri (BEF) A.Ş. olmak üzere, yapabilirlikler temelinde irdelenen faaliyetleri yürütmekte olan ilgili birimlerden müdür ve uzmanlarla birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin gerçekleştirildiği dönemde Kayseri Büyükşehir Belediye Meclisi’nin toplam 29 üyesinden ikisi kadındır ve bu kadın üyelerin ikisi de meclis bünyesindeki Kadın ve Aile Komisyonu üyesi olarak görev yapmaktadır. Saha çalışması kapsamında bu iki kadın üye ile de görüşme yapılmıştır.

“Kayseri muhafazakâr bir şehir. Kadın hep korunmuş ama o korunmanın etkisini atamamış yıllarca, şu on yıldır kendini güvende hissediyor.”

“Yapılan hizmetler hep eşit, zaten hep kadınların lehine olan projeler.”

Yapılan görüşmelerde Belediye bünyesindeki birimlerin *kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler* sorulduğunda genel olarak doğrudan BEF A.Ş. bünyesinde faaliyet göstermekte olan KAYMEK ve diğer sosyal hizmet programlarına işaret edilmektedir. BEF yöneticileri ile yapılan görüşmelerde bu faaliyetlerin birden fazla alanda gerçekleştiği vurgulanmaktadır. Ağırlıklı olarak kadınların başvurduğu Milli Eğitim Bakanlığı’ndan sertifikalı meslek edindirme programları ve kişisel gelişim/hobi kursları tüm görüşmeler tarafından belediyenin kadınlara yönelik faaliyetleri olarak tanımlanmıştır. KAYMEK, kentin farklı mahallelerinde kurulmuş olan merkezlerde MEB ile yapılan protokol dâhilinde yürütülen kuaförlük, adli sekreterlik, İngilizce, bilgisayarlı muhasebe gibi meslek edindirme kursları ile birlikte ahşap boyama, tezhip, dikiş-nakış, pastacılık vb. hobi kurslarının sunulduğu kurumsal yapıdır.³⁴ KAYMEK’e ait tesislerde kursa gelen kadınların kurs sırasında çocuklarını bırakabilecekleri kreşler mevcuttur. Yöneticileri tarafından “birden fazla misyona sahip” olarak tanımlanan bu kurumsal yapı içinde aile danışmanlığı hizmeti de sunulduğu gözlemlenmiştir. Bu hizmetin temelde kursiyerlerin ya da mahalle sakinlerinin bireysel ya da aile içinde, eşleri ya da

³⁴ KAYMEK ile ilgili detaylı bilgi için bkz. <http://www.kaymek.com/> (Son erişim tarihi: 3 Temmuz 2014).

çocuklarıyla ilgili yaşadıkları sorunların çözülmesine yönelik olarak, konusunda uzman aile danışmanları tarafından sürdürüldüğü aktarılmaktadır. Bu danışma hizmetinin dışında mahallelerde seminerler ya da apartman toplantıları düzenlendiği de belirtilmektedir. Bu çalışmaların daha çok muhafazakâr bir yaklaşım ile bilinçli anne-babalık, eşler arası diyalog, evlilik okulu, evlilik öncesi eğitimi, evlilik süreci yönetimi gibi konularda yoğunlaştığı, toplumsal cinsiyet farkındalığını içermediği anlaşılmaktadır. Bu açıdan kadınların özerk bireyler olarak desteklenmelerinden çok ailenin korunması ve sürdürülmesine ilişkin rollerinin güçlendirilmesinin hedeflendiği düşünülebilir.

Program koordinatörü ile yapılan görüşmede, apartman toplantılarının gerek içerik gerek zamanlama/takvim açısından dönemsel olarak ve gidilecek mahalle ya da yörenin sosyo-demografik nitelikleri dikkate alınarak planlandığı vurgulanmıştır. Örneğin, merkezde durumu oldukça iyi olan hanelerin yaşadığı mahallelerde toplantıların konusu olarak israf ya da çocukların tembel yetiştirilmemesi seçilirken, gecekondulu tipi yerleşimlerin bulunduğu yoksul mahallelerde yaygın görüldüğü belirtilen şiddet konusuna istinaden aile içi iletişim becerilerine odaklı toplantıların düzenlendiğine değinilmiştir. Bu çalışmaların ağırlıklı olarak kadınlara ulaşmakta başarılı olduğu ancak erkeklere ulaşma konusunda henüz fazla yol kat etmediği ifade edilmiştir. Bunu aşmak için merkezdeki orta gelirli bir mahallede öncelikli olarak kursiyerlerin eşlerini kurs merkezine çay sohbeti için davet etmek suretiyle faaliyet başlatıldığına da değinilmiştir. Ancak aile seminerlerine katılım konusunda erkeklerin halen “bunu kadın öğrensin, bu kadının işidir, kadının daha çok ihtiyacı vardır” biçiminde yaklaşım sergilediği de ifade edilmiştir.

Genel olarak apartman toplantılarının etkisi sorulduğunda, bunu toplantı sonrasında bireysel randevu için aile danışma merkezini arayan ya da kurs merkezlerine gelerek farklı kurslara kayıt yaptıran kadınların sayısındaki artış ile izleyebildikleri aktarılmıştır. Aile danışmanlarının kendilerini aşan bir sorunla karşılaştıklarında ilgili kurum ve kuruluşla temasa geçerek yönlendirme yaptıklarından da bahsedilmiştir. Bu açıdan kurumsal olarak belediye ile ASPB il müdürlüğü ya da müftülük arasında yapılmış olan protokoller çerçevesinde destek hizmetlerinin sunulduğu belirtilmiştir.

Bunun dışında Kültür Daire Başkanlığı tarafından düzenlenen tiyatro gösterimleri, kültürel etkinlikler ya da konservatuvarda çeşitli branşlarda yürütülen kurumsal eğitim faaliyetlerinin de yarısından fazlasının kadın katılımcısı olduğu aktarılmaktadır. Belediyeye ait üç kütüphanenin çalışma salonlarına sahip olması nedeniyle yoğun olarak kullanıldığı belirtilmiştir. Kul-

lanıcılar arasında sınavlara hazırlanan genç kadın ve erkek öğrenciler kadar KPSS, mali müşavirlik gibi diğer sınavlara girecek olan yetişkinlerin bulunduğu, kütüphanedeki çalışma salonlarının evdeki çalışma koşulları uygun olmayanlar için son derece cazip olduğu da aktarılmıştır.

Ayrıca, uzun zamandır Çevre ve Kontrol Daire Başkanlığı altında faaliyet gösteren ve saha çalışması yapıldığı dönemde çok yeni bu birimden ayrılarak kurumsallaşan Sosyal Hizmet Şube Müdürlüğü tarafından ihtiyaç sahibi olan yoksul ailelere sıcak yemek ve ekmek dağıtımı yapıldığı, özellikle de “dul, eşi askerde olan bayanlara” destek sunulduğu belirtilmiştir.

Bu faaliyetlerin geneline bakıldığında, Kayseri’de belediye başkanının dört dönemdir görevde olmasının, ilk iki dönemde altyapı, raylı sistem gibi altyapı alanlarında önemli faaliyetler gerçekleştirilmesinin, son dönemlerde eski Kayseri mahallesinin yaşatılması, Erciyes turizm merkezi planı, tıp tarihi müzesi, tematik harikalar diyarı parkı, sosyal tesisler gibi daha çok kültür ve sanata yönelik faaliyetlere ağırlık verilmesini olanaklı hale getirdiği düşünülebilir. Bu çalışmaların kadınlar üzerindeki etkisinin oldukça olumlu olduğu görüşmeciler tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca, yüzme havuzu vb. spor tesislerinin kadınlar tarafından ciddi rağbet gördüğü ve ücret açısından erişilebilir düzeyde olduğu ifade edilerek kadınların bu ve benzeri hizmetlerin kendi mahallelerinde bulunması için talepte de bulunmakta oldukları aktarılmıştır.

Belediyenin mevcut faaliyetleri açısından doğrudan *kadına yönelik hizmetler* sorulduğunda, kadınların istihdam edilebilirliklerini artırmaya yönelik KAYMEK kursları dışında, örneğin bakım yüklerini paylaşmalarına imkân tanıyabilecek hizmetlerden yaşlı bakım/huzurevi hizmeti belirtilmiştir. Ancak görüşmeciler, Kayseri’deki toplumsal yapı ve geleneksel kültürün etkisiyle huzurevi hizmetinden yararlanan yaşlıların genellikle kimsesiz, çocuksuz ya da çocukları kent dışında olan kişiler olduğunu belirtmektedir. Nitekim “Kayseri’de evlât sadıktır, öyle anne babayı huzurevine bırakmaz” ifadesi de bu hizmetin bu toplumsal kurgu içinde kadınların yapabilirliklerine etkisi olmadığını işaret etmektedir. Şiddetle mücadele konusunda kentte ASPB’ye bağlı olarak hizmet vermekte olan sığınma evinin faaliyete geçmesinde Belediye’nin iç donanım ve dış düzenleme masrafları ile bina kirasını üstlenerek önemli bir rol oynadığı da görüşmeciler tarafından belirtilmiştir. Ancak, yine toplumsal yapıya atıfla, şiddete maruz kalıp sığınma evine gelen kadınların ağırlıklı olarak il dışından geldikleri ya da kente göçmüş ailelerden oldukları aktararak, Kayseri’nin “yerli” ailelerinin şiddet konusunda “ser verip sır vermeyecekleri”, şiddet gören kadının ancak kendi ailesinin evine gideceği ya

da imkânları el veriyorsa kendi ayakları üzerinde duracağı, sığınma evini tercih etmeyeceği vurgulanmıştır.

Belediyenin kendi personel yapısı içinde hem daire başkanlıkları/yöneticilik hem de personel düzeyinde kadın *istihdamının* oldukça düşük olduğu dikkat çekmektedir. Belediye meclis üyeleri, bu durumun sadece Kayseri Büyükşehir Belediyesi için değil, geleneksel cinsiyet rolleri ve ataerkil işbölümüne atıfla genel olarak tüm kadınlar açısından geçerli bir durum olduğunu ve dolayısıyla kadınların her alanda işverenler tarafından daha az tercih edildiğini belirtmişlerdir. Bunun yanında, belediye çalışanları ve çocukları için kreş hizmeti mevcut değildir. Öte yandan meslek edindirme kurslarının yaygın biçimde sunulduğu ve KAYMEK Kariyer Merkezi adı altında kursiyerlerin işe yerleştirilmesine yönelik kurumsal mesleki danışmanlık hizmetinin mevcut olduğu bir yapıda Kayseri’de belediye hizmetlerinin kadınların ücretli istihdama erişim konusunda yapabilirliklerine olumlu etki eden yanlarının da bulunduğu düşünülebilir. Ancak birim yöneticilerine göre, KAYMEK kurslarının önemli bir kısmının “evde bunalmış ya da boş zamanla ilgili sorun yaşayan” kadınlar için “rehabilitasyon” ya da “meşguliyet terapisi” işlevi üstlendiği, yaşlı bakım elemanı, bilgisayarlı web tasarımı gibi kurslar söz konusu olduğunda kariyer merkezine işverenlerden gelen talepler doğrultusunda kursiyerlerin işe yerleştirilebildiğine dikkat çekmişlerdir. Bununla birlikte belirli alanlarda istihdam garantili kurs düzenlense dahi Kayseri’deki muhafazakâr yapı nedeniyle kadın kursiyer bulmak ve sonrasında istihdama yerleştirmek konusunda sıkıntı yaşandığı AB Proje Birimi’nden görüşmeciler tarafından ifade edilmiştir. Örneğin, turizm master planı kapsamında konaklama hizmetlerine yönelik olarak kadınlar için açılan meslek edindirme kursuna katılımın ancak ailelerin ikna edilmesi ve lise mezunu, evlenmemiş olma gibi belirli kriterler konulması neticesinde gerçekleşebildiği aktarılmıştır.

Kayseri kenti BMOP kapsamında KDK statüsünde olmamakla birlikte, Belediye Meclisi bünyesindeki ihtisas komisyonları arasında Kadın ve Aile Komisyonu’nun yer aldığı dikkat çekmektedir. Bu komisyon 2010 yılının sonunda Kent Konseyi Kadın Meclisi’nin önerisiyle Belediye Meclisi tarafından kurulmuştur.³⁵ Belediye çalışmalarının kadın ya da toplumsal cinsiyet odağı mevcut olmadığından, komisyon faaliyetlerinin geleneksel değerler ve aile odaklı ilerlemesi beklenebilir. Ancak komisyon üyelerinin kendileri de

35 Bilgi için bkz. <http://212.175.131.6/web2/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=530&cntnt01returnid=99> ve <http://www.kayserihaber.com.tr/haber-2324-> (Son erişim tarihi: 3 Temmuz 2014).

komisyon kurulduğundan beri komisyonla ilgili bir gündem maddesinin meclise gelmediğini, belediye tarafından yürütülen çalışmaların kadınlara yönelik olması nedeniyle komisyonunda gündem önerisi oluşmadığını, dolayısıyla üstü örtük biçimde komisyonun faal bir biçimde işlev göstermediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, “yükün ağırlığını KAYMEK çektiği için” komisyona konu gelmediği aile akademisi örneği ile vurgulanmıştır: Aile akademisi gibi bir programın önce komisyonunda konuşulup, sonra da meclis onayı ile yürürlüğe girmesi yerine, KAYMEK’in belediyenin bir iştiraki olmasından doğan bağımsız statüsü çerçevesinde, bu tür hizmet ve programların tasarlanması ve uygulanmasında meclis komisyonunu işlevsiz kıldığı, ama aynı zamanda hizmetlerin sunum süreçlerinin daha hızlı ilerlediği anlaşılmaktadır.

Bütçe açısından bakıldığında, BEF A.Ş. çatısı altında yürütülen çalışmaların tamamının hizmet alım yoluyla belediye bütçesinden karşılanmakta olduğu dikkat çekmektedir. Ancak, çalışmaların birim ya da faaliyet bazında izlenebilmesi olanaklı görünmemektedir. Bunun yanında, cinsiyete duyarlı bir bütçe tasarımı da, belediye çalışanları arasında TCDB eğitimi almış personelin de bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Kayseri’de yürütülen faaliyetlerin geneline bakıldığında, iki özellik öne çıkmaktadır: Birincisi, özellikle Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan sıcak yemek/aşevi hizmetine kentteki hayırseverlerin bağışlarının önemli ölçüde finansman katkısı sunduğu anlaşılmaktadır. İkinci olarak da kurumsal öncelikler ile hibe programlarının içeriği ve öncelikleri örtüştüğü ölçüde AB fonları gibi dış finansmandan yararlanma konusunda oldukça aktif çalışmalar yürütülmektedir. Ancak özellikle AB desteklerinde değerlendirme sürecinin çok uzun olmasının bazı sorunlar yaratabildiği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, politika öncelikleri elverdiğince diğer kurum ve kuruluşlarla işbirlikleri de yapılmaktadır. Örneğin Erciyes’in ağaçlandırılması konusunu önceliklendirmiş olan birimler için hâlihazırda başvurulabilecek bir AB projesi gibi kaynak mevcut olmadığından, Orman Bölge Müdürlüğü ile protokol imzalamak suretiyle sürecin ilerletilmesi sağlanmaktadır.

Hizmet Alanlar

Kayseri’deki saha çalışmasının ikinci aşamasında kent merkezinde farklı sosyo-ekonomik nitelikteki 6 mahallede kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kente yapılan saha ziyaretinin hemen başında Kayseri İl Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nda vakıf yetkilileri ile görüşülerek kent merkezindeki mahallelerin nitelikleri ve kentteki yaşama ilişkin bilgi alınmıştır. Ay-

rıca, belediye çalışanları ile yapılan görüşmelerde örneğin istihdam ve hane yapısı, eski ve yeni yerleşim merkezleri gibi farklı nitelikler üzerinden görüşme yapılacak olan mahallelere ilişkin bilgi alınması söz konusu olmuştur. Görüşme yapılan mahallelerden ikisi merkeze yakın, gecekondulu tipi yerleşimlerin ağırlıkta olduğu yerlerdir. Geri kalan merkeze uzak dört mahalleden ikisi Organize Sanayi Bölgesi civarında yer almaktadır ve bu mahallelerin sakinlerinin ağırlıklı olarak ücretli çalışanlar olduğu aktarılmıştır. Kentin uzak çepesinde yer alan ve yoksul olarak nitelendirilebilecek diğer iki mahallede ise ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan göç etmiş haneler bulunmaktadır. Mahalle görüşmelerinin yanı sıra, biri kentin merkezinde diğeri ise toplu konutların bulunduğu görece yeni oluşmuş mahallede olmak üzere, belediyeye ait iki KAYMEK merkezine yapılan ziyaretlerde merkezde devam etmekte olan farklı kurslara katılan kursiyerlerle toplam 10 grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerin dışında baro kadın komisyonu üyesi bir kadın avukat, Türk Kadınlar Birliği Kayseri Şube yöneticisi ve kentteki multecilere yönelik faaliyet göstermekte olan bir dernekte çalışan bir kadın psikolog ile görüşülmüştür.

“Hizmetten memnun değilim, hiçbir hizmet göremiyoruz.”

“KAYMEK kadınları sokağa çıkardı, o kadınlar eve bir daha zor girer.”

Mahallelerde genel olarak mahallenin koşulları ve belediye hizmetleri sorulduğunda *güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim* alanında yapabilirliklerin Kayseri’de özellikle gecekondulu tipi yerleşimlerin ağırlıkta olduğu mahallelerde oldukça kısıtlı olduğu ifade edilmektedir. Kadınlar, bu mahallelerin, özellikle başka mahallelerdeki evleri yıkıma uğrayanlar açısından daha hesaplı barınma koşulları sunması nedeniyle tercih edilmekte, ancak mahallenin giderek daha tekinsiz bir hal almakta olduğundan şikâyet etmektedirler. Kimi kadınlar mahalle içinde çocuklarını tek başlarına sokağa bırakmadıklarını, kendilerinin de kadın olarak yalnız çıkma konusunda endişe duyduklarını açıkça söylemişlerdir. Merkeze görece uzak olan düşük sosyo-ekonomik statüdeki hanelerin yaşadığı mahallelerde de kadınlar belli saatten sonra tek başlarına dışarı çıkmadıklarını belirtmekte ve özellikle mahallenin çöplerinin düzenli toplanmamasından, zaman zaman da aydınlatma sorunlarının yaşanmasından şikâyetçilerdir.

Yeterli hareketlilik ve çevresel planlamaya erişim açısından Kayseri kent merkezinde yaşayan kadınların yapabilirliklerinin yaşadıkları mahalleye bağlı olarak belirlendiği öne sürülebilir. Özellikle merkezden uzak mahallelerde yaşayan kadınlar açısından süre olarak seyrek planlanmış ve bazı durumlarda da doğrudan mahallelerine ulaşmayan otobüs hatları kadınların yeterli hareketlilik alanındaki yapabilirliklerini önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Ancak, kent içinde yaygınlaşmaya başlayan raylı taşıma hizmetinin özellikle emekçi kesimin yaşadığı mahallelere eriştiği anlaşılmaktadır. Kayseri kent merkezindeki kadınlar açısından belediye hizmetlerinin *boş zaman ve spor etkinliklerine erişim* yapabilirliklerine olumlu etki yaptığı gözlemlenmiştir. Kentin merkezindeki mahallelerde park, bahçe, yürüyüş parkurları gibi düzenlemelerin yapıldığı ancak daha çeperde kalan mahallelerde spor aletleri, çocuk oyun alanları gibi donatılara sahip park ve bahçelerin genellikle bulunmadığı, bulunduğu zaman da ya mesafe olarak mahallenin uzak bir noktasında kurulduğu ya da güvenli olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca, Belediye tarafından kapalı ve açık yüze havuzları gibi olanaklar ile sunulan ücretsiz ya da düşük ücretli spor faaliyetlerine özellikle görüşülen genç kadınlar arasında katılımın olmadığı dikkat çekmiştir.

Kayseri’de kadınların *bakım hizmetlerine erişim* yapabilirliklerinin kentli kadınların geneli düşünüldüğünde çok gelişkin olmadığı gözlemlenmiştir. Mahallelerde yapılan görüşmelerde belediye tarafından sunulan huzurevi vb. hizmetlerin yaygın biçimde kullanılmadığı anlaşılmıştır. Öte yandan mahallelerdeki çoğu kadın görüşmeci, çalışma hayatına ya da meslek edindirme kursları vb. faaliyetlere düzenli olarak katılamamasının nedeni olarak bakmak durumunda olduğu çocuklar olduğunu ifade etmiştir. Öte yandan KAYMEK kursiyerleri arasında çok az sayıda görüşmecinin kursa gelirken çocuğunu getirerek kurs binasındaki kreşe teslim ettiği gözlemlenmiştir. Bu da kursa gelebilen kadınların önemli bir kısmının yaşı büyük/ergen ya da yetişkin çocuğa sahip ve ileri yaşta ya da bekâr ve genç yaşta olduklarına işaret etmektedir.

Kayseri kent merkezinde saha ziyaretinin yapıldığı dönemde kadın muhtarların bulunması kadınların *siyasal hayata katılım* açısından yapabilirliklerinin düzeyine ilişkin bir gösterge olarak alınabilir. Ayrıca belediye meclisinde kadın üyelerin bulunması, hem merkezdeki hem de çeperdeki mahallelerde siyasal parti mahalle örgütlenmelerinde kadınların oldukça faal biçimde yer alıyor olmaları da bu alandaki yapabilirliklere olumlu etki yapar niteliktedir. Kentte faal olan sivil toplum kuruluşlarının kadın komisyonlarının oldukça iyi çalıştığı belirtilmiştir. Ancak, belediye meclis üyeleri tarafından

da aktarıldığı üzere, farklı profil ve ideolojide kurumu aynı şemsiye altına toplayan kent konseyi kadın meclisi kadınların yaşamına doğrudan etki edecek programların geliştirilmesine yönelik hızlı ve verimli çalışma yürütememektedir. *Toplumsal yaşama katılım* açısından da olanakların oldukça kısıtlı olduğu hemen her mahallede belirtilirken, özellikle birden fazla kursa katılmış ya da katılmakta olan KAYMEK kursiyeri kadınlar tarafından kurs faaliyetinin bir çeşit sosyalleşme alanı olarak da görüldüğü dile getirilmiştir.

Ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim yapabilirlikleri açısından Kayseri’de kadınların önemli bir kısmının çalışmadıkları gözlemlenmiştir. Bu durumun istisnaları, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki mahallelerde özellikle göçle gelmiş olan kadınların çocuk sahibi olana değin ya da eşi düzenli iş/gelir sahibi olmayan kadınların çalışmalarıdır. Belediyenin KAYMEK üzerinden sunmakta olduğu çeşitli meslek ve beceri kazandırma ya yönelik kurslar kadınların *eğitim* alanındaki yapabilirliklerini artırma potansiyeline sahiptir. Bu açıdan kursların içerikleri itibarıyla bu yapabilirlik alanlarına katkıları da farklılaşabilir. Örneğin KAYMEK kursiyeri olan bazı kadınların dikiş nakış gibi konularda dışarıya sipariş usülü çalışmakta olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, belediye tarafından gençlere yönelik olarak sunulmakta olan sınava hazırlık desteği gibi hizmetlerin de yoksul mahallelerdeki öğrenci genç kadınlar açısından önemi dikkat çekmektedir. Öte yandan Kayseri özelinde BMMYK tarafından kente yerleştirilmiş mülteciler arasından kadınların kuaförlük vb. kurslara katılımlarına olanak sağlanması, bu kadınların formel biçimde dükkân vb. açmak suretiyle olmasa da edindikleri becerileri yaşadığı mekânda gelir getirici faaliyete dönüştürmelerine olanak sunmaktadır. Gene de kentin çeper mahallelerinde KAYMEK merkezleri ve kurslarının bilinirliği yüksek olmakla birlikte, örneğin belirli kursların malzeme vb. masraflarının düşük gelir grubundaki kadınlar açısından karşılanamaz olması gibi nedenlerle kadınlar kurslara devam edemediklerini ifade etmiştir.

Kadınların ücretli istihdama erişimlerine dair kısıtları ve hatta göçle gelen ailelerin durumları dikkate alındığında, özellikle düşük sosyo-ekonomik statüdeki mahallelerdeki kadınlar için *parasal gelire erişim* yapabilirliklerinin düzeyi Kayseri’de önemli görünmektedir. Belediye tarafından mahallelerde sunulan aşevi ya da sosyal yardım büfesi gibi uygulamalar bu mahallelerde bilinmektedir ve ekmek ile erzak desteği yaygın biçimde ihtiyaç sahiplerine ulaşmaktadır. Ancak bu desteklerin hanelerin geçim sıkıntısı açısından sorunlarını çözmeye konusunda yeterli olmadığı ifade edilmektedir. Az sayıda

görüşmeci başka yardımlaşma ve dayanışma derneklerinden destek aldığını belirtmiştir.

Kayseri’de *sağlığa erişim* yapabilirliğine belediyenin pek katkı sunmadığı gözlemlenmiştir. Özellikle hem merkezde hem de çeperde düşük gelir grubunun da ağırlıklı olarak Yeşil Kart üzerinden sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlandığı ifade edilmiştir.

Kayseri merkezde mahallelerde gerçekleştirilen görüşmelerde kadın görüşmeciler tarafından şiddet konusu hiç gündeme getirilmediğinden *şiddetsiz yaşama erişim* yapabilirliklerinin düzeyine ilişkin bir bilgi edinmek mümkün olmamıştır.

Nevşehir ve Kayseri: Genel Değerlendirme ve Tartışmalar

Nevşehir Belediyesi Türkiye’de 2006 yılında başlatılan KDK BMOP’a ilk katılan belediyelerden biridir ve 2010 yılında ikinci evresine giren programa devam etmiştir. Ayrıca, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) Yerel Yaşamda Avrupa Kadın-Erkek Eşitliği Şartı’nı da imzalamıştır. Kayseri Büyükşehir Belediyesi ise bu programa dahil olmayan Nevşehir’in komşu ilidir.

Nevşehir gerek il düzeyinde kurumlar arası yapılanma ve işbirliği, gerekse belediye düzeyindeki etkileri itibariyle BMOP KDK projesinin etkisinin en fazla gözlendiği il olmuştur. Bu projenin kapsamında Valilik bünyesinde İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu 2007’de; aynı kapsamda Belediye Meclisi bünyesinde Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu ise 2008 yılında kurulmuştur. Belediye yapısı içinde bir başka önemli birim olan Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi, Strateji Geliştirme Müdürlüğü altında 2009 yılında kurulmuştur ve bugün Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü’ne bağlı olarak kadınlara yönelik bilgilendirme ve yönlendirme faaliyetleri ile meslek kurslarını yürütmektedir. İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu’na katılan kurum ve kuruluş temsilcilerinin sürekli değişmesine rağmen, Belediye’de BMOP çalışmalarına katılan yöneticilerin ve BMOP il koordinatörünün uzun soluklu bu programda yer alması; Nevşehir’de KDK BMOP’un diğer şehirlere nazaran daha etkin işleminde önemli faktörler olarak görünmektedir.

Bu çerçevede hazırlanan YEEP’ler arasında Nevşehir’in 2013-2015 dönemini kapsayan YEEP’inin oldukça ayrıntılı olduğu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini net araç ve hedeflerle ilişkilendirdiği dikkat çekmektedir. Buna göre, Nevşehir Belediyesi başta kentsel hizmetlerde temel sorumlu olmak üzere, istihdam, eğitim, şiddetle mücadele ve toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının yaygınlaştırılması gibi alanlarda önemli sorumluluklar yüklenmiştir.

Kentte BMOP'un varlığının belediyenin kadınlara yönelik yürüttüğü çalışmaların sürdürülebilirliğine destek olduğu; bilinç oluşturma ve farkındalık yaratma açısından etkili olabildiği, Belediye'de BMOP çalışmalarına katılan uzmanların görüşlerinden anlaşılmaktadır. Görüşmelerin gerçekleştiği dönemde Nevşehir Belediyesi Meclisi'nde 26 üyenin üçü kadındır ve bu üyeler aynı zamanda Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu'nun da üyesidir.

BMOP kapsamında KDK projesinde yer almayan Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nde ise kadın erkek eşitsizliklerini doğrudan hedef alan bir yapılanmadan söz etmek mümkün değildir. Belediye Meclisi bünyesindeki ihtisas komisyonları arasında Kadın ve Aile Komisyonu 2010 yılının sonunda Kent Konseyi Kadın Meclisi'nin önerisiyle Belediye Meclisi tarafından kurulmuştur. Kayseri Büyükşehir Belediye Meclisi'nin toplam 29 üyesinden ikisi kadındır ve bu kadın üyelerin ikisi de Kadın ve Aile Komisyonu üyesi olarak görev yapmaktadır. Ancak, bu komisyonun çalışmalarının hedefinin doğrudan kadınların toplum içindeki eşitsiz konumları değil, aileyi ilgilendiren konular olduğu; buna karşılık, komisyonun kurulduğundan beri faal bir biçimde işlev görmediği anlaşılmaktadır.

İki kent belediyesinin bütçe belgeleri toplumsal cinsiyet bakış açısını içselleştirme ve buna uygun dil ve araçlar geliştirme konusunda ciddi farklılıklar göstermektedir: 2012-2016 dönemi için hazırlanan Nevşehir Belediyesi stratejik planında doğrudan BMOP KDK projesine değinme olmamasına rağmen, "kültürel dönüşüm" stratejik amacı altında dört stratejik hedefin doğrudan toplumsal cinsiyet ile ilişkili kurgulandığı ve buna uygun faaliyetlerin planlandığı görülmektedir. Bu plan, araştırma kapsamında incelenen stratejik planlar içinde bu konuda tasarımını en net biçimde aktaran stratejik planlardan biridir. Söz konusu hedef ve faaliyetler, gerçekleştirilebildiği takdirde, hem kurumsal yapı hem de hizmet sunumlarında doğrudan toplumsal cinsiyet bakış açısının içselleştirilmesinde önemli rol oynayacak niteliktedir. Öte yandan, stratejik planla ilgili eleştirilecek olan bir nokta, belediyenin personel yapısına ilişkin verilerde cinsiyet ayrımında bilgi verilmemiş; hatta toplam personel içinde kadın çalışanların oranının dahi belirtilmemiş olmasıdır.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından 2012-2016 dönemi için hazırlanan stratejik plan ise hedef ve faaliyetlerde hiçbir biçimde toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısı sunmamaktadır. TCDB terimi veya bununla ilgili bir araç planda geçmemektedir. Büyükşehir Belediyesi'nin personel yapısına ilişkin veriler de, Nevşehir Belediyesi gibi, cinsiyet ayrımında sunulmamış; kadın çalışanların oranı da verilmemiştir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısının yokluğu, sadece bütçe belgelerinde değil, Büyükşehir Belediyesi'nde çalışanlarda da gözlenmektedir. Yapılan görüşmelerde Belediye bünyesindeki birimlerin kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler sorulduğunda genellikle Kayseri Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Mesleki Eğitim Kursları (KAYMEK) ve diğer sosyal hizmet programlarına işaret edilmiştir. Büyükşehir Belediyesi'nin KAYMEK kursları (meslek edindirme programları ve kişisel gelişim/hobi kursları) çeşitli bütçe plan ve programlarında "aile ekonomisine katkı" sağlayacak faaliyetler olarak nitelendirilmektedir. Birim yöneticileriyle gerçekleştirilen görüşmelerde de, bu kursların önemli bir kısmının "evde bunalmış ya da boş zamanla ilgili sorun yaşayan" kadınlar için "meşguliyet" işlevi gördüğü; öncelikli olarak kentteki kadınların istihdama düşük düzeyde katılım sorununa bir çözüm olarak düşünülmeyeceği gözlenmiştir. Bu yaklaşım, kentin muhafazakâr yapısı ve kadınların çalışmasına olumsuz bakışla örtüşmektedir. Belirli alanlarda istihdam garantili kurs düzenlense dahi Kayseri'deki muhafazakâr yapı nedeniyle kadın kursiyer bulmak ve sonrasında istihdama yerleştirmek konusunda sıkıntı yaşandığı yine saha görüşmelerinde dile getirilen sorunlardan biridir. KAYMEK'e ait tesislerde kursa gelen kadınların kurs sırasında çocuklarını bırakabilecekleri kreşlerin bulunması olumlu bir özellik olarak öne çıkmaktadır.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin kadınları doğrudan ilgilendiren bir diğer faaliyeti, KAYMEK'e ait tesiste verilen aile danışmanlığı hizmetidir. Bu hizmetin de temel hedefi, toplumsal cinsiyet farkındalığı/eşitsizliği değildir, aile odaklı konuları içermektedir. KAYMEK kursları dışında, görüşmeciler tarafından dile getirilen, kadınların bakım hizmetlerine erişim yapabilirliğini olumlu etkileyebilecek yaşlı bakım/huzurevi hizmetinin de, bu yapabilirliği doğrudan etkilemediği anlaşılmaktadır. Huzurevi hizmetinden yararlanan yaşlıların genellikle kimsesiz, çocuksuz ya da çocukları kent dışında olan kişiler olduğu ifade edilmiştir. Bundan başka, Büyükşehir Belediyesi'nin son yıllarda ağırlık verdiği sosyal tesis, yeşil alan, rekreasyon alanları inşası gibi faaliyetlerin kadınları olumlu etkilediği belediyede görüşmeciler tarafından dile getirilmiş; yüzme havuzu vb. spor tesislerine kadınların rağbet ettiği söylenmiştir.

Benzer bir muhafazakâr yapının kentte hâkim olduğu Nevşehir Belediyesi'nde ise, Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin aksine, yönetici ve uzmanların toplumsal cinsiyet farkındalığı oldukça yüksektir. Kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler sorulduğunda genel olarak birim yöneticileri ve çalışanları kendi faaliyetleri arasında kadınları etkileyebilecek olan çalışma-

lardan söz edebilmişlerdir. Burada özellikle Strateji Geliştirme Müdürlüğü ile Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi çalışanlarının toplumsal cinsiyet farkındalık düzeyinin oldukça yüksek olduğu ve kadınlara yönelik faaliyetlerin önceliklendirilmesi konusundaki olumlu yaklaşımları dikkat çekmiştir. Özellikle kentin 2006 yılından itibaren BMOP kapsamında KDK programı altında bulunması kadar belediye başkanının kadına yönelik çalışmaları bizzat “sahiplenmesi” ve desteklemesinin önemli etkisi olduğu sıkça dile getirilmiştir. BMOP kapsamındaki çalışmalara katılan birimlerde görev yapanlar, KDK taahhüdünün belediye içinde kurumsal yapılanmalar getirerek, belediyenin kadınlara yönelik yürüttüğü çalışmaların sürdürülebilirliğine destek olduğu, bilinç oluşturma ve farkındalık yaratma açısından etkili olabildiğini ifade etmişlerdir. Belediyenin kendi personel yapısı içinde yine başta Strateji Geliştirme Müdürlüğü’nde olmak üzere, çalışanların çoğunun kadın olduğu birimler bulunmaktadır. Ancak yönetim kademelerinde kadın yönetici sayısı yok denecek kadar azdır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bir bütçe tasarısının hiçbir biçimde söz konusu olmadığı; belediye çalışanları arasında TCDB eğitimi almış personelin bulunmadığı Kayseri Büyükşehir Belediyesi’nin tersine, Nevşehir Belediyesi’ndeki birimler bu konuda önemli ölçüde bilgi sahibi ve bunu uygulamaya sokma konusunda çaba içerisindedirler. TCDB eğitimi almış birim çalışanları ve yöneticileri belediye hizmetlerinin kadınlar üzerindeki etkisine ilişkin bakış açısını açıkça ortaya koymuş; bunun kurum içinde diğer birimlere yaygınlaşması, etkileşimin artması için niyet belirtmişlerdir. Ne var ki, belediyenin özellikle cinsiyete duyarlı hizmet çalışmalarının önemli bir kısmının kaynağını dış finansman ya da ortak finansman projeleri sağlamakta; bu da çalışma ve çabaların sürdürülebilirliği ve kurumsallaşması konusunda soru işaretleri yaratmaktadır.

Stratejik planla uyumlu toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini konu eden dört stratejik hedefi bulunan, bu açıdan beklentimizin yüksek olduğu Nevşehir Belediyesi 2013 yılı bütçesini DTCDB yöntemi ile incelediğimizde beklentimiz karşılanmamaktadır. Söz konusu hedeflere ulaşılabilmesi için göstergeler ayrıntılı olarak tanımlanmamış, bunlara ilişkin bütçe kaynakları da yeterince açık belirtilmemiştir. Performans programında kadınları doğrudan ilgilendiren sadece 2 göstergenin yer alması ve kadınları doğrudan hedefleyen 2 faaliyetin bütçelenmesi beklentimizin çok altındadır.

Nevşehir’de toplam bütçenin % 28’inin kadınların yapabilirliklerini iyileştirecek harcamalardan oluşması da, diğer illerle karşılaştırıldığında, ol-

dukça düşüktür. Bunun nedeni, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve kadınlarla ilgili çoğu hizmetin finansman kaynağının bütçeden değil, bütçe dışı kaynaklardan karşılanıyor olmasıdır. Bu nedenle, kadınların dirliğini iyileştirecek faaliyetleri bütçede izlemek olanaklı olmamaktadır; pek çok şehirde gözlenen yapabilirliklerle ilişkili harcamaların belirli yapabilirliklere, fonksiyonlara ve sorumlu birimlere yoğunlaşması durumu burada da ortaya çıkmaktadır. Harcamaların içinde en büyük payları, oran sırasıyla, Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim ile Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirlikleri almakta; üçüncü önemli yapabilirlik Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliğinin payı ile birlikte bu üç kalemdaki harcamaların oranı yaklaşık % 88'e çıkmaktadır. Öte yandan, kadınların dirliğinin diğer önemli bileşenleri olan yedi yapabilirliğin payı ise yaklaşık % 12 seviyesi ile sınırlı kalmıştır.

Kadınların yapabilirlikleriyle ilgili harcamalar fonksiyonlar itibariyle, oran sırasıyla, ulaşım, itfaiye ve afet yönetimi ile çevre fonksiyonlarında yoğunlaşmakta; benzer örtüşme yapabilirliklerle ilişkili harcamaların Fen İşleri Müdürlüğü, İtfaiye Müdürlüğü ve Temizlik İşleri Müdürlüğü'nün yoğunlaşmasında gözlenmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve toplumdaki dezavantajlı kesimlerle ilgili çalışmaları yürüten, Nevşehir Belediyesi bütçe dokümanlarına, Belediye'nin söylem ve çalışmalarına toplumsal cinsiyet farkındalığının yerleşmesinde önemli katkıları bulunan Strateji Geliştirme Müdürlüğü'nün yapabilirlik harcamaları içindeki payı ise % 3 ile oldukça düşük seviyededir.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 yılı bütçesinin DTCDDB yöntemiyle incelenmesi ise planlanan bütçenin yaklaşık % 67 gibi oldukça yüksek bir oranının yapabilirliklerle ilişkilendirilebilecek harcamalar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu harcamaların birkaç temel yapabilirlikte yoğunlaşması durumu Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nde daha keskin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu harcamaların neredeyse tamamı, oran sırasıyla, Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim ile Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirliğinde toplanmış; kalan sekiz yapabilirliğin toplam yapabilirlik harcamaları içindeki payı % 8 seviyesinde kalmıştır. Buradaki yoğunlaşma, belediye fonksiyonlarından ulaşım, çevre ve sosyal hizmetler harcamalarının yüksekliliği ile de örtüşmekte ve bu durum Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin kendini sosyal belediyecilik faaliyetleriyle konumlandırmasından kaynaklanmaktadır. Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin bu haliyle sınırlı sayıda fonksiyon çerçevesinde, belirli yapabilirlikler üzerinde etkili olabileceği;

dolayısıyla, kadınların dirliğini bütünlüklü bir yaklaşımla iyileştirme konusundan uzak olduğu söylenmelidir. Bakım Hizmetlerine Erişim ve Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim ile ilgili harcamalar çok sınırlı kalırken, Sağlığa Erişim ve Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim gibi önemli yapılabirliklerle ilgili harcamalara ilişkin kaynak tespit edilememiştir.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilikle ilgili harcamaları kadınların yapılabirliğini iyileştirme yoluyla toplumsal eşitsizlikleri gidermeye elverişli bir yapı sunsa da Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin performans programının bütünü dikkate alındığında, 2013 bütçesinin hedef ve önceliklerdeki vurgusunun toplumsal cinsiyet eşitsizliğini giderme değil, dezavantajlı görülen kesimlerin (yaşlılar, çocuklar, gençler ve yoksulların) mağduriyetlerini azaltmaya dönük olduğu görülmektedir. Program hedef ve faaliyetlerindeki aile odaklı yaklaşım, bütçeye yansımıştır. Bu açıdan belediye bütçesi, kadınların asli görevinin ailenin bakımı ve devamlılığı, dolayısıyla, işgücüne katılımlarının da kısmi ve ancak ailenin asıl gelirine destek olacak şekilde olduğu beklentisini göstermektedir.

Son olarak, bu iki ilin karşılaştırılması, küçük ölçekli bir şehir olan Nevşehir'de uzun dönemli bir toplumsal cinsiyet çalışmaları tecrübesinin, yaş da olsa, toplumda etkisinin hissedildiğini; bu çalışmaların ve perspektifin olmadığı büyük ölçekli Kayseri gibi bir kentte ise, kadınların yapılabirliğinin kamu harcamaları yoluyla çok daha kısıtlı bir biçimde gelişebileceğini göstermektedir.

TABLO 4.18
Nevşehir Belediyesi Yapılabirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapılabirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	2.025	3.856	150	1.020	5.100					12.151
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			9.696							9.696
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		1.697				216	210			2.123
Bakım hizmetlerine erişim							322			322
Toplumsal ve siyasi katılım								946		946
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim							622			622
Parasal gelire erişim										0
Sağlığa erişim				60						60
Eğitim ve öğrenime erişim		4		1.000	133	100				1.237
Şiddetsiz bir yaşama erişim		12								12
Toplam	2.025	5.569	9.846	1.080	6.100	349	632	622	946	27.168

TABLO 4.19										
Nevşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcaması Matrisi (%)										
(%)	İmar ve şehircilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılım	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	7,5	14,2	0,6	3,8	18,8					44,7
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			35,7							35,7
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		6,2			0,8		0,8			7,8
Bakım hizmetlerine erişim							1,2			1,2
Toplumsal ve siyasi katılım									3,5	3,5
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim								2,3		2,3
Parasal gelire erişim										0,0
Sağlığa erişim				0,2						0,2
Eğitim ve öğrenime erişim		0,01		3,7	0,5		0,4			4,6
Şiddetsiz bir yaşama erişim		0,04								0,0
Toplam	7,5	20,5	36,2	4,0	22,5	1,3	2,3	2,3	3,5	100,0

TABLO 4.20
Neveşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL)	Fen İşleri Md	Hukuk İşleri Md	İmar ve Şehircilik Md	İnsan Kay. ve Eğit. Md	İtfaiye Md	Mali Hizmet. Md	Mezarlıklar Md	Özel Kalem Md	Park ve Bahçeler Md	Strateji Geliş. Md	Su ve Kanalizas. İşleri Md	Temizlik İşleri Md	Veterin. İşleri Md	Yazı İş. Md	Zabıta Md	Toplam
Yapabilirlikler / Organizasyon yapısı																
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	1.075	1.100	1.100	5.100	5.100						500	4.340			36	12.151
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	9.625														71	9.696
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim									1.907	216						2.123
Bakım hizmetlerine erişim									82	240						322
Toplumsal ve siyasi katılım			200	193	193	403	403	150								946
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim			600							22						622
Parasal gelire erişim																0
Sağlığa erişim															60	60
Eğitim ve öğrenime erişim	100			1.000	1.000					137						1.237
Şiddetsiz bir yaşama erişim															12	12
Toplam	10.800	0	1.900	0	6.100	193	0	403	1.989	765	500	4.340	0	0	179	27.168

TABLO 4.21
Neşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (%)

(%) Yapabilirlikler / Organizasyon yapısı	Fen İşleri Md	Hukuk İşleri Md	İmar ve Şehircilik Md	İnsan Kay. ve Eğit. Md	İftaiye Md	Mali Hizmet. Md	Mezarlıklar Md	Özel Kalem Md	Park ve Bahçeler Md	Strateji Geliş. Md	Su ve Kanalizas. İşleri Md	Temizlik İşleri Md	Veterin. İşleri Md	Yazı İş. Md	Zabıta Md	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	4,0	4,0	4,0	18,8							1,8	16,0			0,1	44,7
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	35,4														0,3	35,7
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim									7,0	0,8						7,8
Bakım hizmetlerine erişim									0,3	0,9						1,2
Toplumsal ve siyasi katılım			0,7			0,7	1,5			0,6						3,5
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim			2,2							0,1						2,3
Parasal gelire erişim																0,0
Sağlığa erişim															0,2	0,2
Eğitim ve öğrenime erişim	0,4			3,7												4,6
Şiddetsiz bir yaşama erişim															0,04	0,0
Toplam	39,8	0,0	7,0	0,0	22,5	0,7	0,0	1,5	7,3	2,8	1,8	16,0	0,0	0,0	0,7	100,0

TABLO 4.22
Neşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Organizasyon yapısı / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre Ulaşım	Sağlık yönetimi	İrfaıye ve afet turizm	Kültür ve hizmetler	Sosyal katılımçlık	Demokrasi ve İstihdam	Toplam
Fen İşleri Müdürlüğü	92.5	9.775				100		10.800
Hukuk İşleri Müdürlüğü								0
İmar ve Şehircilik Müdürlüğü	1.100					200	600	1.900
İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğü								0
İrfaıye Müdürlüğü			6.100					6.100
Mali Hizmetler Müdürlüğü						193		193
Mezarlıklar Müdürlüğü								0
Özel Kalem Müdürlüğü						403		403
Park ve Bahçeler Müdürlüğü	1.697				292			1.989
Strateji Geliştirme Müdürlüğü	4			349	240	150	22	765
Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü	500							500
Temizlik İşleri Müdürlüğü	3.320		1.020					4.340
Veteriner İşleri Müdürlüğü								0
Yazı İşleri Müdürlüğü								0
Zabıta Müdürlüğü	48	71	60					179
Toplam	2.025	5.569	1.080	6.100	349	632	946	27.168

TABLO 4.23
Neveşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%)	İmar ve şehirçilik	Çevre Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve sosyal hizmetler	Demokrasi ve Emek ve katılımcılık istihdam	Toplam			
Fen İşleri Müdürlüğü	3,4	36,0			0,4		39,8			
Hukuk İşleri Müdürlüğü							0,0			
İmar ve Şehircilik Müdürlüğü	4,0					0,7	7,0			
İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğü							0,0			
İtfaiye Müdürlüğü			22,5				22,5			
Mali Hizmetler Müdürlüğü						0,7	0,7			
Mezarlıklar Müdürlüğü							0,0			
Özel Kalem Müdürlüğü						1,5	1,5			
Park ve Bahçeler Müdürlüğü		6,2			1,1		7,3			
Strateji Geliştirme Müdürlüğü		0,0		1,3	0,9	0,6	2,8			
Su ve Kanalizasyon İşleri Müdürlüğü		1,8					1,8			
Temizlik İşleri Müdürlüğü		12,2	3,8				16,0			
Veteriner İşleri Müdürlüğü							0,0			
Yazı İşleri Müdürlüğü							0,0			
Zabıta Müdürlüğü		0,2	0,3	0,2			0,7			
Toplam	7,5	20,5	36,2	4,0	22,5	1,3	2,3	3,5	2,3	100,0

TABLO 4.24
Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve hizmetler	Sosyal istihdam	Emek ve katılım	Demokrasi ve katılım	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	195	7.400	110	6.259						13.964
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim		13.257	140.946							154.203
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		94.753			1.906	66.616				163.275
Bakım hizmetlerine erişim						3.712				3.712
Toplumsal ve siyasi katılım				205					2.873	3.078
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim							5			5
Parasal gelire erişim						2.300				2.300
Sağlığa erişim										0
Eğitim ve öğrenime erişim		23		175	410	3.000				3.608
Şiddetsiz bir yaşama erişim										0
Toplam	195	115.433	140.946	110	6.639	2.316	75.628	5	2.873	344.145

TABLO 4.25
Kayseri Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve hizmetler	Sosyal istihdam	Emek ve katılım	Demokrasi ve katılım	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	0,1	2,2	0,03	1,8						4,1
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim		3,9	41,0							44,8
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		27,5		0,6	19,4					47,4
Bakım hizmetlerine erişim						1,1				1,1
Toplumsal ve siyasi katılım				0,1				0,8		0,9
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim							0,001			0,0
Parasal gelire erişim						0,7				0,7
Sağlığa erişim										0,0
Eğitim ve öğrenime erişim		0,01		0,1	0,1	0,9				1,0
Şiddetsiz bir yaşama erişim										0,0
Toplam	0,1	33,5	41,0	0,0	1,9	0,7	22,0	0,0	0,8	100,0

TABLO 4.28
Kayseri Büyükşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Yapısı Harcama Matrisi (TL, 2013)

(000 TL) Organizasyon yapısı / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Demokrasi ve katılımçılık	Emek ve istihdam	Toplam
Basın Yayın Müd.										0
Çevre Koruma ve Kontrol Daire Bşk.		7.423		110			4.965	20		12.518
Destek Hizmetleri Daire Bşk.										0
Erit ve Projeler Daire Bşk.		1.400					600	300		2.300
Fen İşleri Daire Bşk.		10.000	43.500				37.716			91.216
Hukuk Müşavirliği										0
İmar ve Şehircilik Daire Bşk.	195									195
İnsan Kaynakları Daire Bşk.										0
İştirakler ve İşlemeler Daire Bşk.							12.347		5	12.352
İtfaiye Hizmetleri Daire Bşk.					6.516					6.516
Kültür ve Sosyal İşler Daire Bşk.						2.316				2.316
Makine İkmal Daire Bşk.		13.257	21.750							35.007
Mali Hizmetler Daire Bşk.										0
Özel Kalem Müd.										0
Park ve Bahçeler Daire Bşk.		14.033								14.033
Sivil Savunma Müd.					123					123
Tefiş Kurulu Bşk.										0
Ulaşım Planlama ve Raylı Sistem Daire Bşk.			75.696							75.696
Yapı Kontrol Daire Bşk.		69.320					20.000			89.320
Zabıta Hizmetleri Daire Bşk.								2.553		2.553
Toplam	195	115.433	140.946	110	6.639	2.316	75.628	2.873	5	344.145

TABLO 4.29
Kayseri Büyükşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%)	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm hizmetleri	Sosyal hizmetler	Demokrasi ve katılımçlık	Emek ve istihdam	Toplam
Basın Yayım Müd.										0,0
Çevre Koruma ve Kontrol Daire Bşk.		2,2		0,03			1,4	0,01		3,6
Destek Hizmetleri Daire Bşk.										0,0
Etüt ve Projeler Daire Bşk.		0,4					0,2	0,1		0,7
Fen İşleri Daire Bşk.		2,9	12,6				11,0			26,5
Hukuk Müşavirliği										0,0
İmar ve Şehirçilik Daire Bşk.	0,06									0,1
İnsan Kaynakları Daire Bşk.										0,0
İştirakler ve İşletmeler Daire Bşk.							3,6		0,001	3,6
İtfaiye Hizmetleri Daire Bşk.					1,9					1,9
Kültür ve Sosyal İşler Daire Bşk.						0,7				0,7
Makine İkmal Daire Bşk.		3,9	6,3							10,2
Mali Hizmetler Daire Bşk.										0,0
Özel Kalem Müd.										0,0
Park ve Bahçeler Daire Bşk.		4,1								4,1
Sivil Savunma Müd.					0,04					0,0
Teftiş Kurulu Bşk.										0,0
Ulaşım Planlama ve Raylı Sistem Daire Bşk.			22,0							22,0
Yapı Kontrol Daire Bşk.		20,1					5,8			26,0
Zabıta Hizmetleri Daire Bşk.								0,7		0,7
Toplam	0,1	33,5	41,0	0,0	1,9	0,7	22,0	0,8	0,0	100,0

İzmir

Politika Metin Analizi

Stratejik Plan 2010-2017

İzmir, BMOP KDK Projesine 2005'te başlayan ilk safha kapsamında 2006 yılında katılmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan 2010-2017 dönemine ait stratejik planın sunuş yazısında “yerelde kalkınmayı hedefleyen bir yaklaşım”ın önceliklendirilmekte olduğu ve “her alanda örnek bir kent yaratma” amacının bulunduğu belirtilmektedir. Ancak bu yaklaşım ve amacın bu ilk sayfalarda herhangi bir biçimde KDK Projesi ile ilişkilendirilmemiş olduğu dikkat çekmektedir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: i). Planda stratejik amaçlar on bir alan üzerinden tanımlanmaktadır. Bunlar sırasıyla yönetim, çevre yönetimi, kentsel koruma, planlama ve kent estetiği, kentsel altyapı, ulaşım, sağlık ve spor, kültür, eğitim ve sosyal hizmetler, turizm, fuarcılık ve dış ilişkiler, afet yönetimi ve güvenlik, bilgi ve iletişim teknolojileri ile enerji olarak belirtilmiştir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: 145).

Planda kullanılan tüm kurumsal veriler 2009 yılına aittir. İncelediğimiz belediyeler arasında tek büyükşehir belediyesi olmamakla birlikte İzmir kurumsal yapı ve personel kapasitesinin en gelişkin ve büyük olduğu belediyedir. Belediyenin personel yapısına ilişkin verilerin personel kadrosu, eğitim durumu bazında sunulmasının yanında cinsiyet ayrımında kırılım bilgisi de bulunmaktadır. İzmir Büyükşehir Belediyesi, belediyenin toplam personeli içinde kadın çalışanların oranının yüksekliği ile çalışmamız kapsamındaki diğer illerden ayrışır: Planda ifade edildiği şekliyle “bayan” çalışanların oranı % 26, erkek çalışanların oranı ise % 74'tür. İstihdam edilen kadın ve erkek personelin önemli bir kısmı memur kadrosunda görev yapmakta iken (kadınlar için bu oran % 65, erkekler için % 56'dır), kadın çalışanların üçte biri, erkek çalışanların ise % 12'si sözleşmeli personel statüsündedir.³⁶ Öğrenim durumlarına göre bakıldığında, personel içinde 2009 yılı itibariyle lisans ve önlisans derecesine sahip çalışanların toplam istihdamın yaklaşık yarısını oluşturduğu görülmektedir. Erkek memurların sadece yarısı lisans ve önlisans derecesine sahip iken kadın memurlarda bu oran % 80'dir. Kadrolu işçiler arasında da eğitim düzeyi kadın çalışanlar arasında erkeklere göre daha yüksektir.

36 Personel sayılarının daha ayrıntılı değerlendirmesi için Günlük-Şenesen vd., 2014.

Planda fiziksel yapıya ilişkin verilere göre 2009'da belediyenin mülkiyetinde kadınların dirliğine etkisi olabilecek anaokulu, kadın sığınma evi, sağlık ocağı, huzurevi, halk eğitim merkezi, spor salonu, kütüphane, sosyal konut gibi çok çeşitli binaların bulunduğu göze çarpmaktadır (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: 102). Bu nedenle belediyenin hizmet alanlarının oldukça çeşitli ve kadınların farklı alanlardaki yapabilirliklerini olumlu anlamda etkileyebilecek nitelikte olduğu ifade edilebilir.

KDK projesine erken dönemde dahil olan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin temel ilke, misyon ve vizyonu içinde toplumsal cinsiyete duyarlı bir bakış açısı ya da KDK değerini bulunmuyor olması son derece şaşırtıcıdır. 11 stratejik alan içinde sadece kültür, eğitim ve sosyal hizmetler alanında kadın erkek eşitliğine kısa bir değini yapılmaktadır. Burada kadınların yerel karar alma süreçlerine aktif katılımının teşvik edileceği, YEEP doğrultusunda kadınların şiddete maruz kalmaması için eğitim temelli destekler sunulacağı, kadınlara yönelik meslek edindirme kurslarının düzenleneceği belirtilmektedir.

Planda KDK statüsü ile ilişkili doğrudan ifadelerle rastlanmamıştır. Ancak, sadece kültür, eğitim ve sosyal hizmetler stratejik alanının altında Yerel Eşitlik Komisyonu'nun kurularak faaliyete geçmesinin Türkiye'de bir ilk olduğunun söylenmesi, bu konuyla ilişkili plandaki tek ifade olarak değerlendirilebilir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: 233). Genel olarak planda toplumsal cinsiyete duyarlı bakış açısının belediye içinde kadın çalışmalarından sorumlu birim dışında paylaşılmadığını söylemek yanlış olmaz. Geriye kalan 10 stratejik alana araştırma konumuz olan kadınların dirliği açısından bakıldığında ise, birkaç alandaki hedef ve faaliyetlere değinmek önemli görünmektedir. Örneğin,

- yönetim alanında kent yönetiminde katılımcılığın artması hedefine yönelik kent konseylerinin aktif hale getirilmesi (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: 158),
- çevre yönetimi alanında çevresel yaşam kalitesini yükseltmek için çevre kirliliğinin azaltılması, mevcut yeşil alanların düzenlenmesi ve yeni yeşil alanların yaratılması (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: 171-172),
- kentsel koruma, planlama ve kent estetiği alanında yaşanılabilir bir kent planlamak amacıyla yönelik olarak farklı mahallelerde kentsel dönüşüm projelerinin geliştirilmesi (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: 184),

- kentsel altyapı alanında kentsel yaşam kalitesini artırma hedefine yönelik olarak kent genelinde ulaşımı kolaylaştırıcı cadde, sokak, kaldırım, üstgeçit, altgeçit düzenlemeleri gibi altyapı çalışmalarının gerçekleştirilmesi (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: 196),
- ulaşım alanında kentlilerin ihtiyacına karşılık verebilecek güvenli, konforlu ve çevre dostu alternatif ulaşım yapısı ile bireysel seyahat kalitesini artırmaya yönelik toplu ulaşımın çeşitlendirilmesi ve kent trafiğinin güvenliğinin sağlanması (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: 208),
- sağlık ve spor alanında koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri sunmak ve sağlıklı öncü kent olmak hedefine yönelik sağlık hizmet kapasitesinin artırılması, metropol alanda sağlık taramalarının yapılması, sağlıkla ilgili eğitimlerin sunulması, evde bakım hizmetleri çalışmalarına başlanması, spor faaliyetlerinin kentin her alanında yapılacak tesisler ve uygulanacak etkinlikler aracılığıyla yaygınlaştırılması (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: 220),
- afet yönetimi ve güvenlik alanında tam donanımlı itfaiye hizmetlerinin sunulması, hizmet alanlarının koruma ve güvenliğinin sağlanması (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: 259) gibi faaliyetler kadınların dirliğine olumlu etkide bulunabilecek niteliktedir.

2009 yılında hazırlanan bu planda doğrudan kadınları hedefleyen amaç ve etkinlikler bulunmamaktadır. Doğrudan kadınlarla ilişkili tanımlanabilecek kurs ve eğitim faaliyetleri bile oldukça genel bir başlık altında ifade edilmiştir. Sunulmakta olan kadın danışma hizmetleri ile sığınma evine ilişkin hiçbir hedef tanımlanmamıştır. Bu bağlamda, Türkiye’de büyükşehir belediyesi bünyesinde faaliyet gösteren ilk eşitlik birimine sahip bir belediyenin stratejik planlaması içinde bu birim ve ilişkili faaliyetlerin eksikliği dikkatimizi çekmiştir.

Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015

İzmir’de BMOP KDK Projesi’nin kapsamındaki kurumsal yapılanma uyarınca projenin başlangıcından hemen sonra Valilik bünyesinde İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu kurulmuştur. Aynı kapsamda 2008 yılında kurulan Büyükşehir Belediye Meclisi Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu ise projenin ikinci safhasında da faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunun yanında BMOP’un ilk safhasında 2008 yılında Büyükşehir Belediyesi bünyesinde şid-

det mağduru olan kadınlara yönelik danışma, yönlendirme ve bilgilendirme faaliyetleri yürütmek üzere kurulmuş olan Kadın Danışma Merkezi, BMOP'un ikinci safhasında Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler Daire Başkanlığı'nda 2012 yılında kurulmuş olan Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü'nün çatısı altında faaliyetlerini sürdürmektedir. Kurumsal yapı itibariyle Kadın Danışma Merkezi ile BMOP'un ikinci safhasında kurulan Kadın Erkek Eşitliği Birimi'ni çatısı altında barındıran Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü'nün çalışma usul ve esasları bir yönetmelikle düzenlenmektedir.³⁷

İzmir kenti için ilk YEOP 2008 yılında hazırlanarak Büyükşehir Belediye Meclisi'nde kabul edilmiştir. 2011 yılında başlayan BMOP'un ikinci safhasında daha önce meclisten geçmiş olan YEOP güncellenerek, araştırmamız kapsamında incelenen 2013-2015 YEOP oluşturulmuş ve 2012 yılında belediye meclisinde kabul edilmiştir.³⁸ Planda, Büyükşehir Belediyesi özellikle *kentsel hizmetler* alanında kentin kadınların kullanımına daha uygun hale getirilmesine yönelik faaliyetler için merkez ilçe belediyeleri ile birlikte temel sorumlu kuruluş olarak tanımlanmaktadır. Büyükşehir Belediyesi *istihdam* alanında kadınların çalışma yaşamına katılımlarının artırılmasına yönelik faaliyetlerin az bir kısmında sorumlu kuruluş olarak, kamuoyu ve işgücü piyasası aktörlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalıklarının artırılmasına yönelik faaliyetlerin ise çok küçük bir kısmında destekleyici kuruluş olarak yer almaktadır. Büyükşehir Belediyesi *eğitim* ile *sağlık* alanlarındaki bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarında destekleyici kurum/kuruluş olarak belirtilmektedir. Ancak, *şiddetle mücadele* alanında gerek farkındalık yaratacak bilgilendirme ve toplumsal cinsiyet ile kadına karşı şiddetle mücadele konulu eğitim faaliyetlerinde, gerekse şiddetle mücadele mekanizmalarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalarda belediyenin doğrudan sorumlu kuruluş olarak tanımlandığı görülmektedir. *Katılım* alanında ise ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının kurumların içinde yerleştirilmesine yönelik faaliyetlerde Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü ile Belediye Meclisi Eşitlik Komisyonu sorumlu kuruluş olarak yer almaktadır.

YEOP'in altıncı bölümü olan *kentsel hizmetler* alanında büyükşehir belediyesi kentin kadınların kullanımına daha uygun hale getirilmesi için kentsel mimari, ulaşım, sosyalleşme ve çevre olmak üzere toplam dört alan-

³⁷ Yönetmelik için bkz. http://kadindanisma.izmir.bel.tr/Upload_Files/FckFiles/file/kd2014/kadin_calismalari_subesi_yonetmeligi.doc (Son erişim tarihi: 10 Haziran 2014).

³⁸ YEOP metnine doğrudan erişim için bkz. <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/yeop-izmir.zip> (Son erişim tarihi: 29 Mayıs 2014).

daki faaliyetlerden sorumlu kılınmıştır. Kentsel mimariye ilişkin düzenlemeler, sokak, park ve duraklarda aydınlatmaların iyileştirilmesi, kadınların talepleri doğrultusunda yeni park alanları yaratılması, kentsel ortak mekânlarda emzirme odası, çocuk tuvaleti gibi donatıların temin edilmesi, pazar yerlerinin düzenlenmesi ve hizmet kullanımı ile memnuniyete yönelik olarak düzenli anket çalışması yapılmasını kapsamaktadır. Belediye, kadınların daha kolay, ekonomik ve güvenli ulaşımaları için yol, kaldırım, alt-üst geçitler vb.'nin kadınların kullanımına uygun biçimde düzenlenmesi, okul, kreş, pazaryeri gibi alanlara yakın yerlerde otopark sayısının artırılması gibi faaliyetler ile toplu ulaşımında durak sayısı ve yerinin kadınlarla yapılacak anket çalışması sonucunda belirlenmesinden temel sorumlu kurumdur. Kadınların yaşamlarını kolaylaştırmaya ve sosyalleşmelerine destek olmaya yönelik olarak merkez ilçelerde çocuk evleri, yaşlı bakım merkezleri, sığınmaevleri ve danışma merkezleri gibi sosyal mekânlara olan ihtiyacın tespit edilmesi ve tüm belediye hizmetlerine ilişkin tanıtım-bilgilendirme faaliyetlerinin yürütülmesi de büyükşehir belediyesinin sorumlu kılındığı faaliyetler olarak belirtilmektedir. Daha sağlıklı bir kentsel çevre için su ve ısınma kaynaklarının doğalgaz, jeotermal gibi farklı kaynaklarla çeşitlendirilmesinin yanı sıra özellikle kadın üreticilerin katılımının teşvik edilerek organik ürün satışına yönelik özel pazaryerleri oluşturmak ya da mevcut pazaryerlerinde özel bir bölüm tahsis edilmesini sağlamak konusunda da büyükşehir belediyesi (ilçe belediyeleri ile birlikte) sorumlu kılınmıştır.

İzmir YEOP'te kadına yönelik *şiddetle mücadele* konusunda farkındalık çalışmaları bir düzeyde büyükşehir belediyesinin de içinde bulunduğu ilgili kurumlarda yönetici konumunda çalışan personele "Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele" konusunda verilecek eğitimleri, diğer düzeyde toplu ulaşım araçları da dâhil olmak üzere kentin her alanında yapılacak olan tanıtım, bilgilendirme, duyuru gibi faaliyetleri kapsamaktadır. Hizmet sunumuna ilişkin olarak kadınlara düzenli destek sağlayan kadın danışma merkezlerinin ilçelerde açılmasını sağlama konusunda büyükşehir belediyesinin kendi merkezindeki deneyimleri ile destekleyici bir konumda olması öngörülmüştür. Belediye ayrıca bu merkezlerde hizmet sunan personele Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na (ASPB) bağlı Şiddet İzleme ve Önleme Merkezleri (ŞÖNİM) aracılığıyla düzenli danışmanlık desteği sağlamak ve koordinasyonu güçlendirme konusunda ASPB il müdürlüğü ve ilçe belediyeleri ile birlikte ortak sorumlu kılınmıştır. Büyükşehir belediyesinin sorumlu kurum olarak belirtildiği diğer faaliyetler genel bir izleme ve bilgi sistemi ile kurum-

lar arası veri tabanı oluşturulması, kadına yönelik şiddet araştırmalarının yapılması ve şiddet mağduru kadınlar için sığınma evi sonrasındaki süreçlerde destek sağlanmasıdır. Türkiye’de şiddetle mücadele konusunda yapılan çalışmalarda eksik kalan sığınma evi sonrasındaki süreçte kadınların dirliğini olumlu etkileyebilecek barınma olanakları, meslek-beceri edindirme kursları ve işe yerleştirme çalışmaları gibi destekleyici faaliyetlerin İzmir’de önceliklendirilmiş olmasını çok önemli buluyoruz.

YEPP’in kadınların karar alma süreçlerine *katılımını* sağlamaya yönelik faaliyetleri kapsamında, kapasite geliştirme çalışması olarak ve kadın bakış açısının yerleşmesine yönelik Valilik ve Büyükşehir Belediyesi’nde idareci ve tüm çalışanlara yılda bir kez TC, TCDB, TCD Hizmet Sunumu konularında eğitim verilmesinde büyükşehir belediyesinin sorumlu olarak belirtilmesi oldukça önemlidir. Bu eğitimlerin hizmet içi eğitim kapsamına alınarak kurum politikası haline getirilmesi öngörülmektedir. Ayrıca kurumlardaki eşitlik birimlerinin desteği ile toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurumsal stratejik planlara yerleştirilmesinin sağlanması öncelikli olarak belirtilmekte, belediye meclisi eşitlik komisyonu, faal olan kadın STK’lar ile işbirliğinin geliştirilmesine yönelik düzenlenecek bilgilendirme toplantıları ve düzenli buluşmalar konusunda ilçe belediye meclislerindeki eşitlik komisyonları ile ortak sorumlu kılınmaktadır.

YEPP’teki *istihdam* alanında kadınların ekonomik hayata eşit katılmalarının sağlanmasına yönelik faaliyetlerin önemli bir kısmı İŞKUR ve Çalışma İl Müdürlükleri, Halk Eğitim Merkezleri, KOSGEB vb. kurumların sorumluluğunda görünmektedir. Belediyenin doğrudan sorumlu kurum olarak belirtildiği, kadınların istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik mesleki beceri geliştirme kursları açmak, girişimcilik eğitimlerinin yaygınlaştırılmasını ve eğitimlerde güçlendirme çalışmalarının etkinleştirilmesini sağlamak gibi çok az sayıda faaliyet olduğu dikkat çekmektedir. Öte yandan toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık uygulamaları konusunda kamu kurumları ve sendikalarda farkındalık yaratma çalışmalarında büyükşehir belediyesi destekleyici kurum olarak belirtilmektedir.

İzmir YEPP’te *eğitim* alanında kadınlar ve kız çocuklarının eğitim fırsatlarına eşit erişimleri için öngörülen çalışmaların oldukça az bir kısmında sorumlu kuruluş olarak büyükşehir belediyesi belirtilmektedir. Büyükşehir belediyesi sorumluluğunda öngörülen hizmetler, eğitim olanaklarının yaygınlaştırılması sürecinde örneğin Halk Eğitim Merkezleri’nde açılacak okuma yazma kursları ile ilgili bilgilendirme faaliyetlerinin yürütülmesi, sığınma ev-

lerinde kalan kadınlar için okuma yazma kurslarının açılmasının sağlanması, okuma yazma kursları ile beceri geliştirme eğitimlerine katılacak olan kadınlar için servis olanağı sağlanması olarak belirtilmektedir. Büyükşehir belediyesinin destekleyici kurum olduğu faaliyetler ise kadınların kurslara katılımının teşvik edilmesine yönelik olarak geçici kreş, engelli ve yaşlı bakım hizmetleri gibi bakım kolaylıklarının sağlanması, kurslar hakkında bilgilendirici duyuruların yapılması, yükseköğretimdeki kız öğrencilerin yurt ihtiyaçlarının saptanması, özel sektörün yurt açmaya ve burs vermeye teşvik edilmesi gibi lojistik desteklerdir.

Sağlık alanında ise İzmir YEOP'te kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinin sağlanması hedefine yönelik büyükşehir belediyesi sadece bilgilendirme faaliyetlerine afiş, broşür gibi araçların hazırlanması ve yaygınlaştırılması desteği ile sorumlu kılınmıştır. Bilgilendirme faaliyetlerinin özellikle yoğun göç alan bölgelerden seçilen dört ilçede gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bunun dışında büyükşehir belediyesinin sağlık hizmetlerinin sunumuna ilişkin herhangi bir sorumluluğu bulunmamasıyla birlikte destekleyici kurum olarak sağlık hizmetinin niteliğinin iyileştirilmesine yönelik olarak kurumlar arasında tesis edilecek işbirliği İl Kadın Hakları Komisyonu çatısı altında oluşturulacak sağlık komisyonuna katılım ile öngörülmektedir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 yılı toplam bütçe kaynak ihtiyacı 2.172.662.000 TL'dir. Yapabilirliklerle ilişkilendirdiğimiz harcamaların toplam bütçe içindeki payı % 53 seviyesinde oldukça yüksek bir orana denk düşmektedir.

Yapabilirlik harcamalarının dağılımı, diğer şehirlerde de gözlemlendiği gibi, Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim (% 45,6), Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim (% 16,8) ve Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim (% 14) yapabilirliklerine yoğunlaşmış ancak buradaki yoğunlaşma (yaklaşık toplam % 76 pay ile) diğer şehirlere göre daha dengeli olmuştur (Tablo 4.31). Böylece, kalan yapabilirliklerde de nispeten daha yüksek harcama payları gözlenebilmiştir. Bunlar, Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim (% 10,9), Sağlığa Erişim (% 4,7), Bakım Hizmetlerine Erişim (% 3,4) ve Parasal Gelire Erişim (% 3,2) gibi kadınların dirliğinin önemli boyutlarını oluşturan yapabilirliklerdir (Tablo 4.31). Bu dört yapabilirliğe ilişkin harcamalar, genel toplama göre hâlâ çok düşük kalsa da, İzmir Büyükşehir-

hir Belediyesi'nin sosyal belediyeciliğin tanımlayıcı işlevlerine dair harcamalarını ve diğer şehir bütçelerinin çoğundan farkını gösterir.

Ayrıntılı incelendiğinde (Tablo 4.30 ve Tablo 4.31) yapabilirlik harcamaları içinde en büyük payı alan Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim tamamen ulaşım alanındaki faaliyetlerle ilişkilidir. Kentin deniz, karayolu ve raylı sistem ulaşımı oldukça gelişkindir. Bu durum, hemşerilerin belediyenin gerçekleştirdiği memnuniyet anketine de yansımış, yerleşik hemşerilerin en memnun olduğu üçüncü hizmetin karayolu toplu taşıma hizmetleri olduğu ifade edilmiştir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2009: 139-140). Beş daire başkanlığı tarafından paylaşılan bu harcamalar, Fen İşleri Daire Başkanlığı (D. Bşk), Banliyö ve Raylı Sistem Yatırımları D. Bşk. ve Ulaşım D. Bşk. arasında sırasıyla % 22,9, % 12,9 ve % 6,5 oranında dağılmıştır (Tablo 4.33). Kentin ölçeğinin büyüklüğü sorumluluk ve harcamaların da sayıca daha fazla birimler tarafından üstlenilmesi sonucunu doğurmaktadır.

İkinci en büyük harcama kalemi Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim, beş yerel yönetim fonksiyonuyla ilişkilidir. En büyük harcama itfaiye ve afet yönetimi fonksiyonu için ayrılan kalemlerden oluşurken, bunu çevre ve imar ve şehircilik harcamaları izlemektedir. Çevre harcamaları İzmir körfezi ve kent kirliliği ile atık yönetimi harcamalarından oluşurken, imar ve şehircilik fonksiyonu içinde diğer kentlerde de sıkça gözlemlenen kentsel dönüşüm harcamaları ve mezarlık alanlarının açılması/düzenlenmesi önemli bir kalem olarak öne çıkmaktadır. Mezarlıklarla ilgili hizmetler diğer şehirlerde de hem belediyelerin hem de yerleşiklerin çok önemsedığı bir alan olarak dikkatimizi çekmiştir. Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim ile ilişkili sağlık fonksiyonunda ise veterinerlik hizmetleri ve haşerelemlerle mücadele yer alırken, “hizmet sunulan alanların koruma ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik faaliyetlerin yürütülmesi” bu yapabilirliğin sosyal hizmetler alanındaki tek ve en büyük kalemini oluşturmaktadır. Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim harcamaları altı daire başkanlığı tarafından paylaşılmıştır (Tablo 4.33). Sırasıyla en büyük paylar İtfaiye D. Bşk. (% 7,4) ve Çevre Koruma ve Kontrol D. Bşk.'larına (% 5,1) aittir.

Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliği altında çok çeşitli etkinlikler ayrıntılı biçimde bütçelenmiştir. Bunlar parklar, yeşil alanlar ve Balçova'da ormanın içinde bulunan teleferik gibi çevreyle ilgili harcamalardan, kongre, sempozyum, sergi, şenlik, müze çalışmaları gibi kültürel faaliyetlere; spor organizasyonları, spor tesislerinin ve sosyal tesislerin yapımı, gençlik merkezleri kurulması ve yaz okulları gibi sosyal hizmetlere kadar çok

çeşitli etkinliklerden oluşmaktadır. Bu haliyle belediyenin kentin sosyal yaşamı için önemli bir kaynak ayırdığı ve bu konuda etkin olduğu söylenmelidir. Sorumlu birimler temelinde bu yapabilirlik harcamaları beş daire başkanlığı tarafından üstlenilmiştir (Tablo 4.33). Toplam yapabilirlik harcamaları içinde % 14 ile üçüncü en büyük paya sahip bu harcamaların % 7,8'lik kısmı Tarım Park ve Bahçeler D. Bşk., % 4,9'luk kısmı ise Kültür ve Spor D. Bşk. sorumluluğundadır.

Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim harcamasının diğer şehirlerin çoğuna göre yüksek olmasının nedeni Gaziemir'de yeni bir fuar alanının yapılacak olmasıdır; bunun yanı sıra düşük miktar harcama da kurs merkezleri ve mesleki becerilerin geliştirilmesi için planlanan Kent Koleji ve Akademisi'ne ayrılmıştır.³⁹ Yeni fuar alanı kentin kendini konumlamayı amaçladığı fuar ve kongre merkezi olma hedefi ve bu vesileyle kentte ekonomik canlanma ve istihdam olanaklarının artmasının beklenmesi nedeniyle bizim tarafımızdan bu kalemde değerlendirilmiştir. Bu yapabilirlikle ilişkili harcamaların neredeyse tamamı bu fuar alanı yapımı nedeniyle, % 10,4 payla Fen İşleri D. Bşk.'na aittir (Tablo 4.33).

Sağlığa Erişim yapabilirliği ile ilişkili harcamaların yüksek olmasının nedeni, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kendi hastanesinin olması (Eşrefpaşa Hastanesi) ve bu nedenle önemli bir kaynağı sağlık harcamalarına ayırmasından kaynaklanmaktadır. Eşrefpaşa Hastanesi sağlığa erişime ayrılan kaynağın yarısından çoğunu almaktadır ve Eşrefpaşa Hastanesi Başhekimliği'nin toplam yapabilirlik harcamaları içindeki payı % 3,1'dir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliği ile ilişkili harcamaları sosyal hizmetler alanında çok çeşitli faaliyetleri, özellikle dezavantajlı kesimlerin bakımı ve sosyal içerilmesini hedefleyen projeleri kapsamaktadır. Yaşlılar, engelliler, çocuk ve gençlerin yararlanacağı çok amaçlı Sosyal Yaşam Kampüsü, sosyal destek merkezleri, huzurevi ve mezarlık hizmetleri, çocukların ve gençlerin madde bağımlılığından korunması amacıyla başlatılan Önder Aileler Projesi, göçle gelmiş aileleri hedefleyen Kardeş Aile projesi, Gençler-Yaşlılar El Ele, Abla, Ağabey, Kardeş projesi gibi çalışmalar bu kapsamda yer almaktadır. Buradaki harcamaların sorumlu birimler temelindeki dağılımı Çevre Koruma ve Kontrol D. Bşk. (% 1,7), Sosyal Projeler D. Bşk. (% 1) ve Sosyal Hizmetler D. Bşk. (% 0,8) şeklinde bütçenin geneline göre oldukça düşük seviyelerdedir (Tablo 4.33).

39 <http://www.izmir.bel.tr/HaberDetay/10356/tr> (Son erişim tarihi: 14 Mayıs 2014).

Performans programında yer alan ve Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliğine ilişkin önemli bir faaliyet olan Eşrefpaşa Hastanesi Başhekimliği sorumluluğundaki “evde bakım hizmeti” için bütçede bir kaynak ayrılmamıştır. Bunun nedeni, İzmir Büyükşehir Belediyesi 2013 Faaliyet Raporu’na göre, Sağlık Bakanlığı’ndan gerekli izinler alınamaması nedeniyle projenin gerçekleştirilememesidir. İzin süreçlerinin tamamlanmasının ardından 2014 yılında bu hizmetin sunulacağı ifade edilmiştir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2014: 204). Bu durum özellikle kadınların yapabilirliğinde etkili olabilecek hizmetlerde yaşanan merkezi hükümet ve aynı partiden olmayan yerel yönetim gerilimine bir örnektir.

Parasal Gelire Erişim yapabilirliği ile ilişkili harcamalar, sosyal hizmetler alanında fakir ve muhtaçlara aynî ve nakdi yardımlar, yemek hizmeti, kurumlara ve engelli kişilere malzeme yardımından oluşmaktadır. Bu kalemde, dezavantajlı mahallelerde bulunan 0-5 yaş arası çocuklara yapılan süt yardımı ile fakir ve muhtaç kişiler ile kadın sığınma evinde kalan mağdur kişilere yapılan sağlık yardımları önemli desteklerdendir. Bu harcamaların tek somut birimi Sosyal Hizmetler D. Bşk.’dır (% 3,2) (Tablo 4.33).

Yapabilirlik harcamalarının içinde en düşük paylardan ikisi Toplumsal ve Siyasi Katılım (% 0,9) ile Eğitim ve Öğrenime Erişim (% 0,5) yapabilirliklerine aittir. Eğitim ve öğrenime erişim yapabilirliği harcamaları organ ve kan bağışi, ilk yardım, hijyen ve sağlıklı anne-kadın gibi sağlıkla ilgili eğitimleri, okullara ve öğrencilere yapılan sosyal hizmetler fonksiyonunda değerlendirilebilecek yardımları ve kentle ilgili kitap, dergi basımı, kentin tarihsel dokusu ve tarihinin araştırılması ve kültür mirasının korunması ile ilgili kültür ve sanat alanında çok çeşitli etkinlikleri kapsamaktadır. Toplumsal ve siyasi katılım harcamaları ise, demokrasi ve katılımçılık fonksiyonu ile ilişkilendirilebilecek yerleşiklerin kent yönetimine katılımını kolaylaştırmayı hedefleyen faaliyetlerden, yazılı, görsel basın ve teknolojiden yararlanılması için yapılan harcamalardan ve yeni semt merkezleri açılmasından oluşmaktadır.

Her iki harcamanın düşük olması kentte yerleşik hemşerilerin, özellikle, kadınların toplumsal hayata (işgücüne) katılımının ve eğitim düzeyinin yüksek olduğuna ilişkin yerel yönetim kademelerinde sıkça dillendirilen önkabulden kaynaklanıyor olabilir.⁴⁰ Eğitim ve istihdam düzeyi konusunda

⁴⁰ Eğitim harcamalarının matriste görece düşük kalmasının bir nedeni de, eğitim faaliyeti sayılabilecek çalışmaların (sosyal destek ve eğitim merkezleri, sosyal yaşam kampüsü... gibi) çok amaçlı diğer kalemlerde yer alması ve burada ayrıştırılmaması olabilir.

farklı kaynaklardan veriler İzmir ili için bu olumlu kanıyı doğruluyor olsa da, karar mekanizmalarına katılım konusunda ildeki kadınların durumu yaygın kanının aksine olumlu bir resim sunmamaktadır.⁴¹

Kadın sığınma evi bulunan ve kadın nüfus başına sığınma evi oranında Diyarbakır ve Kocaeli ile birlikte en iyi üç il arasında sayılan İzmir’de (TEPAV, 2014), **Tablo 4.30**’a göre Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapabilirliğinde çok düşük bir harcama bulunmasının nedeni, sığınmaevleri ile ilgili bütçenin performans programında ayrıştırılamamış olmasıdır. Sığınma evi yönetimi, Sosyal Projeler Dairesi Başkanlığı altında yer alan Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü sorumluluğunda bulunmakta, sığınma evinin finansmanının bir kısmı Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı altında yer alan Aynî ve Nakdi Yardımlar Şube Müdürlüğü tarafından “yaşlı, özürlü, fakir ve muhtaç kişiler ile kadın sığınma evinde kalan mağdur kişilere yapılan aynî, nakdi ve sağlık yardımları” harcaması olarak bütçelendirilmektedir (İzmir Büyükşehir Belediyesi Performans programı, 2013: 49).

Bütün bu çerçevede, belediye fonksiyonları temelinde ayrıştırıldığında (**Tablo 4.35**) yapabilirlik harcamalarında en yüksek payların ulaşım (% 45,6), çevre (% 12,3), emek ve istihdam (% 10,9), sosyal hizmetler (% 10,6) fonksiyonlarında olduğu görülür. Buna bağlı olarak, yapabilirliklerle ilişkili bütçeden en fazla payı % 34,3 ile inşaat ve altyapı faaliyetleri yürüten Fen İşleri Dairesi Başkanlığı, % 12,9 ile Banliyö ve Raylı Sistem Yatırımları Dairesi Başkanlığı, % 7,8 ile Tarım Park ve Bahçeler ve yaklaşık % 7’şer pay ile İtfaiye ve Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlıkları almaktadır (**Tablo 4.35**).

Özetle, İzmir Büyükşehir Belediyesi başta ulaşım olmak üzere sosyal hizmetler, istihdam, kültür, sağlık ve çevre gibi alanlardaki etkinlikleriyle sosyal belediyecilik vurgusu görece yüksek olan bir belediyedir. 2013 Performans programı, etkinlikler ve harcamaların dökümü itibariyle oldukça ayrıntılı hazırlanmıştır. Programın bu detaylı yapısı bizler için DTCDB yoluyla çok daha sağlıklı bir analizin yapılabilmesine imkân vermiş, İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin saydığımız dört özelliğini gözlemleyebilmemizi sağlamıştır. Örneğin, yapabilirlik harcamalarının dağılımı ve yapabilirliklerle ilişkili harcamaların belediye fonksiyonlarına göre dağılımı diğer kentlere göre daha dengeli bir görünüm arz etmekte, harcamalar birkaç yapabilirliğe veya altyapı-inşaat harcamalarını ilgilendiren birkaç fonksiyona sıkışmamaktadır.

⁴¹ Bkz. Günlük-Şenesen vd., 2014, Tablo 1.7, s. 28.

İkinci dikkat çekici özellik, bazı yapabilirliklerle ilişkili harcamaların görece daha fazla sayıda fonksiyonla ilişkili olmasıdır. Bu da yapabilirliklerin ve dirliğin çok boyutluluğunu anlayabilmemiz için daha elverişli bir çerçeve sunar. Stratejik plana göre daha geç bir tarihte hazırlanan performans programı toplumsal cinsiyet bakış açısını daha çok yansıtır niteliktedir. Bu yaklaşımın bir sonucu olarak performans programında kadınlarla ilgili şu göstergelere yer verilmiştir: Sağlıklı Anne-Kadın Eğitimi Verilecek Kişi Sayısı (s. 131); Verilecek Sağlıklı Anne-Kadın Eğitimi Sayısı (s. 131); Hijyenik Ped Yardımı Yapılacak Öğrenci Sayısı; Sosyal Destek Merkezine Gelen Çocuk ve Gençlerin Annelerine Yönelik Yapılan Çalışmalardan Yararlanacak Kişi (Kadın) Sayısı; Kadın Çalışmalarıyla İlgili Dağıtılacak Eğitici Dergi Sayısı (s.134); Kurs Merkezlerinden Faydalanacak Olan Kadın Kursiyerlerin Toplam Kursiyerlere Oranı, Engelli Merkezinden Faydalanacak Engelli Kadın Sayısı, Kadın Danışma ve Eğitim Merkezlerinden Faydalanacak Kadın ve Çocuk Sayısı, Sığınma evinden Olumlu Sonuçla Ayrılan Kadın Sayısı, Kadın Danışma Merkezi Tarafından Eğitim Hizmeti Verilecek Kadın Sayısı, Sığınma evinden Faydalanacak Kadın ve Çocuk Sayısı (s. 136).

Hizmet Sunanlar

İzmir’de gerçekleştirilen saha çalışmasının birinci aşamasında Büyükşehir Belediyesi’nde Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü başta olmak üzere, yapabilirlikler temelinde irdelenen faaliyetleri yürütmekte olan ilgili birimlerden müdür ve uzmanlarla birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Bkz. Ek 1). Araştırmamızın kapsamındaki çoğu ilde yapabildiğimiz uzman ve yöneticilerle ortak grup toplantısı ve belediye meclis ve KEEK üyeleri ile birebir görüşmeler, ne yazık ki İzmir Büyükşehir Belediyesi’de gerçekleştirilememiştir. Önceden bildirimde bulunmamıza rağmen, randevuların İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından organize edilmemesiyle başlayan aksaklıklar, ziyaretimiz sırasında kimi yöneticilerin bizimle görüşmeyi reddetmesiyle devam etmiş; bizim başta tasarladığımız görüşme izleğinden farklı bir yol izleyerek, erişebildiğimiz yöneticilerle görüşme yapmamıza yol açmıştır.

İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi bünyesinde YEOP doğrultusunda yapılacak çalışmaların desteklenmesi ve izlenmesine yönelik kurulmuş olan Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu’nun 9 üyesinden 5’i kadındır. Ayrıca 128 üyeli belediye meclisinde sadece 6 kadın üyenin bulunduğu dikkat çekmektedir. İzmir kentinde BMOP KDK projesi faaliyetlerini yürütmekte olan İzmir İl Koordinatörü ile de görüşme yapılmıştır.

“Hemen o kadar kolay olmuyor bakış açısını değiştirmek, zihniyeti farklılaştırmak... Böyle bir süreç geçiriyoruz ama ben İzmir açısından bir geri adım olacağını zannetmiyorum.”

Yapılan birebir görüşmelerde Büyükşehir Belediyesi bünyesinde birimlerin *kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler* sorulduğunda Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü dışındaki tüm birimlerin kendi çalışmalarını kapsamında cinsiyete duyarlı bir yaklaşımdan son derece uzak oldukları gözlemlenmiştir. Dahası, kadınlara yönelik çalışma yapılacaksa bunun zaten sadece adı geçen şube müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmekte olduğuna atıfta bulunmaları dikkat çekicidir. Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü Kadın Erkek Eşitlik Birimi ise aktif bir birim olarak mahalle çalışmaları, meslek kursları, sosyal destek merkezleri, sağlık eğitim programları gibi doğrudan kadınlara yönelik pek çok farklı faaliyette bulunmaktadır. Bu çalışmaların farkındalık yaratma, bilgilendirme ve yönlendirme yapma açısından işlevsel nitelikte olduğu ancak belediyedeki diğer birimlerle koordineli ve işbirliği içinde çalışma konusunda henüz çok fazla ilerleme olmadığı gözlenmiştir. Müdürlük kuruluş tarihi itibarıyla henüz iki yıllık olmakla birlikte, sağlık taramaları, süt dağıtımı gibi yerelde sunulan çok çeşitli hizmetlerin aslında birimin kuruluşundan daha önceye dayandığı ifade edilmiştir. Görüştüğümüz birim yöneticileri, kadın çalışmalarının yürütülebilmesi konusunda belediye başkanının inisiyatifi ve bakış açısının destekleyici niteliği sayesinde yol kat edilebildiğini ifade etmişlerdir. Öte yandan, hizmet sunumunda bütçe açısından bir sorun olmamasının yanı sıra hizmetin gerçekleştirilmesinde farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği gerektiğinde merkezi hükümetten farklı bir partinin belediyesi olmanın bu süreçlerin işlerliği açısından sıkıntı yaratmakta olduğuna da değinilmiştir. Bu soruna bir örnek olarak süt yardımlarının durumu belirtilmiştir. İzmir Belediyesi yerel kooperatiflerle işbirliği yaparak tedarik ettiği sütleri okul sütü olarak dağıtıyorken, okul sütü uygulamasını Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) yaygın bir ulusal program haline getirerek üstelenmiştir. Bu durumda belediyenin bu hizmeti başka biçimde devam ettirmek durumunda kaldığı, süt yardımlarını 0-5 yaş grubunda çocuğu olan hanelere düzenli olarak dağıtım biçiminde sürdürmeyi seçtiği, bu uygulamanın pek çok düşük gelir grubundaki aile için önemini koruduğu ifade edilmiştir.

KDK statüsünün kurumsallaşmasına destek olabilecek, bununla birlikte asıl olarak yerelde hizmetlerin cinsiyete duyarlı biçimde gerçekleştirilebilmesine yardımcı olacak önemli başka bir taahhüt belediyenin yakın za-

manda imzalamış olduğu Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) Yerel Yaşamda Avrupa Kadın-Erkek Eşitliği Şartı'dır. Buna göre, çeşitli birimlerden temsilcilerin bir arada bulunacağı bir koordinasyon kurulu oluşturularak cinsiyete duyarlı bir hizmet tasarımı ve uygulaması öngörülmektedir. Yaşama geçirildiği takdirde bunun toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri alanında önemli bir adım olabileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca, görüştüğümüz yetkililer, kentin kültürel yapısının kadınları rahat ettiren bir nitelik taşımakla birlikte özellikle aldığı yoğun göç sonrasında kadınlara yönelik hizmet ve projelerin kadınlar açısından daha da önem kazandığını belirtmişlerdir.

Doğrudan *kadına yönelik hizmetler* sorulduğunda, Kadın Çalışmaları Şubesi altında Eşitlik Birimi tarafından yürütülmekte olan mahalle çalışmaları, kadın sağlığı eğitim programları, sosyal destek merkezleri ve bu merkezlerde sunulan meslek edindirme kursları gibi faaliyetlere değinilmiştir. Danışma merkezi ve sığınma evi gibi hizmetlerden de söz edilmekle birlikte, öncelikli olarak bilgilendirme, eğitim ve farkındalık çalışmalarına vurgu yapılmıştır. Birimin seçilen bir pilot merkez ilçede farklı sosyo-ekonomik statüye sahip mahallelerde yürüttüğü bu çalışmalarda öncelikle kadınlara toplumsal cinsiyet, ayrımcılıkla mücadele, şiddet, yasal haklar vb. gibi konuları içeren güçlendirme ve farkındalık eğitimleri sunulduğu, sonrasında da kadınların mahallenin geneli ya da kent yaşamı ile ilgili yerel yönetimlerden taleplerinin derlenerek bir çeşit cinsiyet etki değerlendirmesinin oluşturulduğu aktarılmıştır. Ancak bu değerlendirme sonucunda ortaya çıkan sorunların çözümüne ilişkin diğer birimlerle koordineli ve işbirliği içinde çalışmanın henüz çok da fazla gerçekleşmediği birimlerdeki görüşmecilerimiz tarafından ifade edilmektedir. Büyükşehir ölçeğinde çalışma yürütmenin özellikle hizmet alanlarda kafa karışıklığı yaratabildiğini aktaran görüşmeciler kadınların çoğu zaman belediyenin vermekle yükümlü olmadığı hizmetlerin beklentisi içinde olduklarını, ancak, örneğin kadın sağlığı eğitim programı, süt yardımı gibi memnun kalınan hizmetlerin kim tarafından sunulduğunun kadınlar tarafından da oldukça iyi hatırlandığını belirtmişlerdir. Sosyal projelerin tümünün kadınların yaşamına bir biçimde etkisi olduğunu aktaran görüşmeciler, özellikle tabandan (kadınlardan ve/veya STK'lardan) gelen talepler doğrultusunda eğitim vb. çalışmalarının kurgulanabildiğini de ifade etmişlerdir.

Belediyenin kendi personel yapısı içinde *istihdam* edilen kadın çalışan sayısının birim içindeki yüksekliği ile (38 kadın ve 4 erkek çalışan) Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü ayrı bir yerde durmaktadır. Yönetici konumunda olan kadın görüşmeciler hiç sıkıntı yaşamadıklarını ifade etmekle birlikte ör-

neğin yıkım müdürlüğü gibi belirli birimlerde özellikle kentliler ile çeşitli çatışma ve ihtilafların yaşanabileceği konumlarda belediye başkanının kadın yönetici ya da çalışana desteğinin son derece önemli olduğunu aktarmışlardır.

Belediyede yürütülen faaliyetlerin geneline ilişkin değerlendirmelerde, özellikle kentsel dönüşüm gibi alanlarda belediyenin iç koordinasyon ve işbirliği sorunları kadar merkezi hükümet ile belediye arasındaki çatışmalı süreçlerin kentlilerin ve kadınların dirliğini olumsuz etkileyebilecek sonuçlar yaratabileceği ifade edilmiştir. Örneğin, kentin bir bölgesi için belediyenin öngördüğü mevcut yaşama uygun biçimde yerinde dönüşüm çalışmasının, merkezî kentsel dönüşüm mevzuatındaki değişiklikler nedeniyle ya toptan rafa kaldırılma ya da yerinden ederek dönüşüm biçimini alma durumu ile karşı karşıya kalındığı belirtilmiştir.

BMOP kapsamındaki *KDK taahhütlerinin* İzmir kentinde kadınlar açısından etkisi sorulduğunda belediye çalışanlarının önemli bir kısmı bu konuyla ilgili görüş bildirememiş, sadece ilgili çalışmalar yapan birimlerdeki görüşmeciler bunun en temel etkisinin Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü'nün kurulması olduğunu belirtmiştir. Birim tarafından yapılan çalışmaların bilinç yükseltme ve bilgilendirmenin ötesine henüz geçememiş olduğu da ifade edilmiştir. Ayrıca gene bu taahhütler kapsamında meclis bünyesinde kurulmuş olan KEEK'in konuyla ilgili olmadığı ve aktif çalışma yürütmediğini gözlemledik. Eşitlik Birimi tarafından hem belediye personeli hem de KEEK üyelerine toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinin verildiği ifade edilmişse de birimlerle yapılan görüşmelerde bu eğitimlerin birim çalışanlarını dönüştürmediği izlenimini edindik. Kent Konseyi Kadın Meclisi'nin KEEK'e sunduğu önerilerin gerçekleştirilmesi konusunda da pek yol kat edemediği kenar mahallelerde yaşayan kadınların geç saatlerde toplu taşıma kullandıklarında durak dışında inebilmelerinin sağlanmasına ilişkin teklifin çok fazla destek bulmadığı örneği ile somutlanabilir. BMOP kent koordinatörlüğünün de belediye yapısının büyüklüğü ve hantallığı nedeniyle programın kişilere bağlı olarak yürümekte olduğu gözlemi belediye içindeki görüşme bulgularını desteklemektedir. Bir yandan İzmir kentinde belediye bünyesindeki birim tarafından KDK taahhütlerinin sahiplenilmesinin önemli olduğu belirtilirken diğer yandan mahalle düzeyinde yürütülmekte olan katılımcı çalışmaların etkisinin çok daha fazla olduğu ifade edilmiştir. Valilik bünyesindeki Eşitlik Birimi'nin İzmir ölçeğinde etkin çalışmıyor olmasından hareketle, özellikle İzmir gibi büyük ölçekli kentlerde BMOP'un uygulanması için ilgili birimlerin mevzuat çerçevelerinin buna uygun düzenlenmesi gereğine dikkat çekilmiştir.

BMOP'a ilk safhada katılmasına rağmen *toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme* konusunda da henüz ilerleme kaydedilmediği gözlemlenmiştir. Konunun ilgili birimlerce tam olarak anlaşılmamış olmasının yanı sıra, bütçe dairelerinde TCDB eğitimi almış sadece bir personelin varlığı ve bu eğitimlerin henüz kurum içinde yaygınlaştırılmadığı görüşmelerde belirtilmiştir.

Hizmet Alanlar

İzmir kentindeki saha çalışmasının ikinci aşamasında kent merkezinde farklı sosyo-ekonomik nitelikteki 4 mahallede kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mahallelerin seçiminde kente yapılan saha ziyareti kapsamında belediye çalışanları ile yapılan görüşmelerde değinilen örneğin istihdam ve hane yapısı, göç alma durumu, eski ve yeni yerleşim merkezleri gibi farklı nitelikler dikkate alınmıştır. Görüşme yapılan mahallelerin tümü merkezde ya da merkeze yakın mesafelerde yer almaktadır. Bunlardan biri görece üst-orta gelirli ailelerin yaşadığı yerleşim yeri iken, diğerleri göçle gelen nüfusu barındıran ancak şu anda kentsel dönüşüm alanı olarak yeniden yapılanmakta olan eski bir mahalle, Roman nüfusun da yoğunluklu olarak yaşadığı bir mahalle ile daha düşük sosyo-ekonomik düzeyden ailelerin yaşadığı alt-orta gelirli nüfusun yaşadığı bir mahalleden oluşmaktadır (Bkz. Ek 1).

“Burası kadın dostu kent değil, İzmir büyük bir köy...”

Mahallelerde genel olarak mahallenin koşulları ve belediye hizmetleri sorulduğunda *güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim* alanında yapabilirliklerin özellikle kentsel dönüşüm nedeniyle yeniden yapılandırılan alanda oldukça kısıtlı olduğu ifade edilmiştir. Buralarda görüşülen kadınlar yakın zamanda mahalle içinde gerçekleşen dönüşümün mahallenin güvenliğini ciddi anlamda etkilediğini “mahalle hayatının dağılması” olarak ifade ederek, sokakların artık güvenli olmadığını, artan hırsızlık olayları nedeniyle mahalledeki gündelik yaşamın oldukça tehlikeli hale geldiğini ve “mahallenin ihmal edildiğini” belirtmişlerdir. Romanların da yaşamakta olduğu yoksul mahallede ise dönüşüm olmamakla birlikte, özellikle genç kadınlara göre yakın zamanda mahalleye Suriye’den gelenlerin yerleşmesinden sonra hırsızlık, taciz vb. vak’aları artmıştır. Bu mahalleden geçmekte olan dereyi belediyenin birkaç yıl önce ıslah etmesinin koku sorununu önemli miktarda çözmüş olduğu, ancak belediyenin özellikle çöp toplama konusundaki hizmetlerinin vasıfsız temizlik işçileri nedeniyle iyi olmadığını kadınlar dile getirmişlerdir. Dönüşüm

geçiren mahallede oluşturulan kent ormanının aydınlatılmıyor olmasının bu mahalle özelinde kadınlar açısından yapabilirlikleri kısıtlayıcı etkisi olduğu da gözlemlenmiştir. Diğer mahallelerde de kadınlar, mahalle içindeki ara sokakların aydınlatmasına ilişkin sorunlardan şikâyetçidir. Ayrıca, elektrik voltajının düşüklüğü ve sık yaşanan elektrik kesintilerinin de kadınların gündelik yaşamlarını olumsuz etkilediği birden fazla mahallede dile getirilmiştir.

Yeterli hareketlilik ve çevresel planlamaya erişim açısından İzmir kent merkezinde yaşayan kadınların yapabilirliklerinin gelişkin olduğu öne sürülebilir. Toplu taşıma ağının geniş olduğuna ve hem deniz ulaşımı hem de raylı sistemin iyi işlediğine değinen kadınların yanı sıra, dönüşüm geçiren mahallelerde sefer sayılarının azaltılması nedeniyle bekleme sürelerinin çok yüksek olduğunu aktaranlar da olmuştur. Ulaşım planlaması açısından yaşadıkları sorunlara değinen kadınlar, mahallelerinden geçerek merkeze giden araçların mahallelerine ulaştığında çok dolu olması nedeniyle kendi mahallelerinden kalkan hatları belediyeden talep ettiklerini ancak olumlu sonuç alamadıklarını aktarmışlardır. Öte yandan kaldırımların ve peyzaj düzenlemelerinin sorunlu olduğunu belirten bazı kadınlar, kentin özellikle sahil şeridinde seyyar satıcıların “denetlenmediği için” kaldırımları fazlasıyla işgal etmiş olduklarını ifade etmişlerdir.

İzmir kent merkezinde görüşme yapılan kadınlar açısından belediye hizmetlerinin *boş zaman ve spor etkinliklerine erişim* yapabilirliklerine etkisinin farklılaştığı gözlemlenmiştir. Kimi mahallelerde park ve bahçe düzenlemelerinin yapıldığı ancak dönüşüm geçiren ya da nispeten çeperde kalan mahallelerde spor aletleri, çocuk oyun alanları gibi donatılara sahip park ve bahçelerin bulunmadığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte konser, yazlık sinema, vapur turu gibi etkinliklerin belediye tarafından duyurulduğunu ve katılım sağladıklarını belirten kadınlar da mevcuttur.

İzmir’de görüşme yapılan mahallelerdeki kadınların *bakım hizmetlerine erişim* yapabilirliklerinin kentli kadınların geneli düşünüldüğünde çok gelişkin olmadığı gözlenmektedir. Mahallelerde yapılan görüşmelerde belediyenin semt merkezleri, kreş vb. hizmetlerinin yaygın biçimde kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle evli kadınlardan bazıları, çocuklara bakmak durumunda oldukları için çalışmayı bırakmak zorunda kaldıklarını ya da şu aşamada çalışmayı düşünemediklerini ifade etmektedir.

İzmir’de kadınların *siyasal hayata katılım* açısından yapabilirliklerinin düzeyine ilişkin sınırlı sayıda göstergeler belediye meclisinde 9 kadın üyenin bulunması ve mahalle düzeyinde yapılan görüşmelerde siyasal partilerin ma-

hale örgütlenmelerinde faal olan kadınlar olduğunun gözlemlenmesidir. Bundan başka, toplumsal hayata katılım açısından değerlendirilebilecek bir başka gözlem, Büyükşehir Belediyesi görüşmelerimiz sırasında ifade edilen, Kent Konseyi'nde çalışma yapan sivil toplum kuruluşlarının etkinlikleri gönüllülük bazında yapmaları nedeniyle etkinlik sayısı, katılım ve etkinliğin etkisinin toplumda sınırlı kaldığı eleştirileridir. *Toplumsal yaşama katılım* açısından İzmir genelinde kadınların sıkıntı yaşamadıkları ifade edilse de katılım olanaklarının özellikle düşük sosyo-ekonomik statüye sahip kadınlar için oldukça kısıtlı olduğu görüşme yapılan hemen her mahallede ortaya çıkmıştır.

Ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim yapabilirlikleri açısından düşük sosyo-ekonomik düzeyde olan mahallelerdeki kadınların bir kısmı, bekârken çalışmış olmalarına karşın evlendikten sonra çalışmadıklarını ifade etmişlerdir. Roman kökenli kadınların arasında temizlik, çocuk ya da yaşlı bakımına gidenler olduğu ancak bu tip işleri referans yoluyla bulabildikleri için işleri bulmakta çok zorlandıkları aktarılmıştır. Belediyenin sunmakta olduğu çeşitli meslek ve beceri kazandırmaya yönelik kurslar kadınların *eğitim* alanındaki yapabilirliklerini artırma potansiyeline sahiptir ve görüşme yapılan mahallelerdeki kadınların önemli bir kısmı tarafından bilinmektedir. Kimi kadınlar başvurdukları muhasebe gibi belirli konulardaki kurslara olan talep yoğunluğu nedeniyle kendilerine henüz sıra gelmediğini aktarmışlardır. Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki kadınlar arasında bir dönem okuma-yazma kurslarına devam etmiş olduklarını belirtenler de mevcuttur. Kurslara katılan kadınların hemen hemen tümü belediyenin çocuklara yönelik faaliyetlerinden de bu vesile ile haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Kadınların ücretli istihdama erişimlerine dair kısıtları ve hatta göçle gelen ailelerin durumları dikkate alındığında, özellikle düşük sosyo-ekonomik statüdeki mahallelerdeki kadınlar için *parasal gelire erişim* yapabilirliklerinin düzeyi önemli görünmektedir. Belediye tarafından 0-5 yaş grubunda çocuğu olan ailelere sunulan süt yardımının son derece yaygın olduğu anlaşılmakta ve bu hizmetin İzmir'de görüşme yapılan mahallelerde bu yaş grubunda çocuğu olan kadınların neredeyse tamamına ulaşmakta olduğu gözlemlenmektedir. Benzer biçimde ihtiyaç sahibi olanlar arasında belediyeden sosyal yardım almakta olduğunu ifade edenler çoğunluktadır; başvurduğu halde yardım alamadığını belirten kadınların hanesinde dul-yetim maaşı ya da emekli maaşı gibi düzenli bir gelir ya da herhangi bir aile bireyi üzerinden SGK kapsamının olduğu anlaşılmaktadır. Gene de destek alanlar, yardımların hanelerin geçim sıkıntısı açısından sorunlarını çözme konusunda yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

Görüşme yapılan mahallelerde *sağlığa erişim* yapabilirliklerine belediyenin sağlık hizmetlerinin pek katkı sunmadığı gözlemlenmiştir. Bu mahallelerde birinci basamak kamu sağlık kuruluşlarının kolay ulaşılabilir mesafede bulunduğu aktarılmıştır. Ancak düşük gelir grubunda ağırlıklı olarak Yeşil Kart üzerinden sağlık hizmetlerine erişebildiklerini belirten kadınların bir kısmı ilaç ödemeleri konusunda da sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Mahallelerdeki görüşmelerde şiddet konusu kadın görüşmeciler tarafından dile getirilmemiş olduğundan belediyenin sayıca çok ve uzun dönemdir sunmakta olduğu sığınma evi hizmetleri bağlamında İzmir'deki kadınların *şiddetsiz yaşama erişim* yapabilirliklerinin düzeyine ilişkin bir bilgi edinmek mümkün olmamıştır.

Manisa

Politika Metin Analizi

Stratejik Plan 2010-2014

Manisa Belediyesi tarafından hazırlanan 2010-2014 dönemine ait stratejik planda ikisi insan kaynakları yapısı ve mali yapının güçlendirilmesi olmak üzere toplam 10 odak stratejik amaç tanımlanmaktadır. Stratejik amaçlar arasında yerel ekonomik kalkınma, planlı kentleşme, kentsel altyapı ve ulaşım sistemi ile fiziki ve teknolojik hizmet kapasitesinin geliştirilmesi gibi kent yaşamının doğrudan iyileştirilmesine yönelik olanlarla birlikte, katılımcı, şeffaf, vatandaş odaklı yönetim, kentlilik bilincinin geliştirilmesi, kent kültür hayatının zenginleştirilmesi ve dezavantajlı kesimlerin sosyo-ekonomik durumunun iyileştirilmesi yer almaktadır (Manisa Belediyesi, 2010a: 34).

Planda belediyenin personel yapısına ilişkin veriler personel kadrosu/statü, eğitim durumu ve kıdem durumu bazında sunulmasına karşılık bu değişkenler için cinsiyet ayrımında kırılım bilgisi verilmemiştir. Belediyenin toplam personeli içinde kadın çalışanların oranı % 14,1 olarak belirtilmektedir ve bu çalışanların tamamına yakını memur statüsündedir (Manisa Belediyesi, 2010a: 14-18).

Planda fiziksel yapıya ilişkin veriler sadece idari birimlerin faaliyet gösterdiği mekânlarla sınırlandırılarak sunulmaktadır. Bu açıdan kent merkezinde kadınların dirliğine etkisi olabilecek belediye hizmet birimlerinin bulunup bulunmadığı anlaşılmamaktadır (Manisa Belediyesi, 2010a: 23). Öte yandan teknolojik yapı kapsamında e-belediyecilik hizmetlerinin yaygın olduğu belirtilmektedir. Özellikle kadınların toplumsal yaşama katılım yapabilirliklerini olumlu etkileyebilecek kentin farklı yerlerine konulan kabinli ve kabinsiz kioskların (*Belediyematik*) kentte yaşayanların belediye hizmetlerine ilişkin şikâyet, beyan, talep ve tahakkuk bilgileri gibi çeşitli işlemleri kolaylıkla gerçekleştirmelerine olanak sağladığı anlaşılmaktadır (Manisa Belediyesi, 2010a: 24).

Plan sürecinde dış paydaşlarla gerçekleştirilen analizde, dış paydaşların özellikle çarpık yapılaşmanın önlenmesi ile birlikte kentte yeni parklar ve spor alanlarının yapılmasına dair öncelikli değerlendirmeleri kentte yaşayanların dirliğine ilişkin mevcut duruma işaret etmesi açısından önemli görünmektedir (Manisa Belediyesi, 2010a: 25-28).

Planda tanımlanan misyon, vizyon ve temel ilkeler incelendiğinde, “çağdaş belediyeçilik” ve “katılım” unsurlarının ön planda olduğu dikkat çekmektedir (Manisa Belediyesi, 2010a: 33). Katılımcılığın sağlanması ayrı bir stratejik hedef olarak da tanımlanmış ve bu hedef kapsamında özellikle kadınların doğrudan katılımını sağlayabilecek bir hedef de belirlenmiştir. Her yıl kent konsey ve organlarının belediye meclisinde en az beş kararının görüşülmesi, bunlardan en az birinin ise kent konseyi kadın meclisinden gelmesi öngörülmektedir (Manisa Belediyesi, 2010b: 9). Planın ilk kısmında, yani stratejik amaçlar ve detaylandırılan faaliyetler kısmına değin hiçbir biçimde cinsiyete duyarlı bir yaklaşım gözetilmediği görülmektedir ancak amaçlar kapsamında gerçekleştirilecek faaliyet dökümünde yukarıda katılım alanında belirttiği gibi kadınlara yönelik çalışmalar ya da hedeflerin doğrudan ya da dolaylı olarak somutlandığı durumlar da söz konusudur.

Planda ilk iki stratejik amaç mali yapının güçlendirilmesi ve insan kaynaklarının geliştirilmesi çerçevesinde kurgulanmıştır. Kurumun bu iki alanda da planladığı faaliyetlerin cinsiyete duyarlı bir yaklaşımdan uzak olduğu, cinsiyete duyarlı bütçe ya da personel rejimi içinde kadın personelin hem nicelik hem de nitelik açısından artırılması gibi unsurları içermediği görülmektedir. Yerel kalkınmanın sağlanması amacıyla yönelik faaliyetlerden, özellikle istihdam olanaklarını artırıcı belediye hizmetlerinin, örneğin sosyo-kültürel tesis yapımı, milli parkın turizme kazandırılması, gıda çarşısı gibi sosyal tesis yapımı, İŞKUR ve diğer kuruluşlarla koordineli biçimde istihdam kurslarının açılması gibi çalışmaların genel olarak kentte yaşayanların, özel olarak da kadınların dirliğine olumlu etkide bulunması beklenir. Planın kentleşme odağındaki dördüncü stratejik amacı kapsamında ise kent yaşamının iyileştirilmesine yönelik olarak, kaçak ve çarpık yapılaşma ile etkin mücadele, kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesi, katı ve sıvı atık tesislerinin kurulması, doğalgaz kullanımının yaygınlaştırılması ile hava kirliliğinin azaltılması, her yıl 50 bin m² olmak üzere yeşil alanların oluşturulması, piknik ve mesire alanlarının oluşturulması, mevcut park ve yeşil alanların düzenlenmesi ve iyileştirilmesi, semtlerdeki park ve bahçelere spor aletlerinin konulması, parklardaki çocuk oyun alanlarının düzenlenmesi, spor sahalarının yapılması, okullarda eğitimlerin düzenlenmesi, hayvan barınaklarının sosyal tesisler haline gelmesi, hobi bahçelerinin kurulması ile çevre ve doğal hayat bilincinin geliştirilmesi, özellikle kentin farklı yerlerinde modern semt pazar yerlerinin oluşturulması, alışveriş mekânlarının düzenlenmesi gibi çeşitli faaliyetler tanımlanmaktadır. Oldukça ayrıntılı olarak belirtilen bu faaliyetlerin tümünün kentte-

ki yaşam koşullarının iyileştirilmesine yapacağı katkılar kadınların dirliğine de olumlu olarak etki edecek niteliktedir.

Bunun yanında, kentsel altyapı ve ulaşım sistemlerinin geliştirilmesine yönelik hedef kapsamında planlanan yol ve kaldırım çalışmaları, şehir içi ulaşım sisteminin geliştirilmesi, içme suyu kaynaklarının ve şebeke suyunun sürdürülebilirliğinin sağlanması, kanalizasyon sisteminin işleyişinin iyileştirilmesi gibi faaliyetler de benzer biçimde yaşam koşullarını etkileyerek kadınların farklı alanlardaki yapabilirliklerini genişletebilmesi açısından önemlidir. Fiziksel ve teknolojik hizmet kapasitesinin geliştirilmesine yönelik faaliyetler kapsamında ise elektronik belediyeçilik hizmetlerinin yaygınlaştırılması kadınların toplumsal yaşama katılımlarını iyileştirme potansiyeli taşımaktadır. Kentin kültür hayatının zenginleştirilmesi için tiyatro, sinema gösterimleri, panel, konferans vb. organizasyonlar, kültür sanat kursları, sergiler gibi faaliyetler düzenlenmesinin yanı sıra özellikle beş mahalle kreşi ile iki gençlik merkezi ve/veya çocuk kültür evi yapımının da burada yer alması hedef kitle olarak doğrudan kadınlar gösterilmese de hem faaliyetlerden yararlanmalarına olanak sağlaması hem de bakım hizmetlerine erişimlerinin artırılması açısından önemlidir.

Son stratejik amaç olan dezavantajlı kesimlerin sosyo-ekonomik durumunun geliştirilmesi kapsamında kadınların bakım hizmetlerine erişim yapabilirliklerini iyileştirebilecek, yaşlı ve engelli kentlilerin yaşam standartlarının iyileştirilmesine yönelik toplu taşıma ve yol, cadde, yaya geçitleri vb.'nin engellilere uygun hale getirilmesi, "belediye hizmet kartı" ile engelli ve 65 yaş üzeri kentlilerin belediye hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması ve engelli koordinasyon merkezinin hizmet kapsamının genişletilmesi gibi faaliyetler bulunmaktadır. Öte yandan "hizmet desteğine ihtiyaç duyan" kentlilere sunulacak hizmetlerin genişletilmesi, bakıma muhtaç kimsesiz yaşlılar, barınacak yeri olmayanlar gibi doğrudan tanımlanmış ihtiyaç sahiplerine yönelik kurumsal tesislerin oluşturulmasının yanı sıra gezici sağlık ekibi kurularak sağlık hizmet ihtiyacına yanıt verilmesi ile ekonomik açıdan sıkıntı yaşayanlara aynı olarak gıda ve giyim desteğinin sunulmasını da kapsamaktadır. Ayrıca, doğrudan kadınlara yönelik tanımlanmış olan bir faaliyet de bulunmaktadır. Bu faaliyet "ekonomik ve sosyal açıdan güçsüz durumda bulunan" kadınlara mesleki eğitim sunulması ve aralarında çocuk sahibi olanların ücretsiz gündüz kreşinden yararlandırılmasıdır (Manisa Belediyesi, 2010b:1-19). Böylece sosyo-ekonomik açıdan sıkıntı yaşamakta olan kadınların hem bakım hizmetlerine hem de ücretli istihdama erişim alanındaki yapabilirliklerine katkı sunması söz konusu olmaktadır. Ancak ekonomik ve sosyal yönden güçsüz olma durumunun, do-

layısıyla hizmetten yararlanmaya hak kazanmanın, hangi kıstaslara göre belirlendiği açıkça belirtilmemiş olduğundan, kentteki kadınların tümü açısından sözü edilen yapabilirlik alanlarını genişletebilmesi mümkün görünmemektedir.

Manisa Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

2013 yılı için Manisa Belediyesi'nin planladığı harcamalarının toplamı 244.939.000 TL, yapabilirliklerle ilişkilendirdiğimiz harcamalarının toplamı ise 103.165.000 TL'dir (Tablo 4.36). Bu harcamaların toplam bütçeye oranı yaklaşık olarak % 42'dir. Yapabilirlikler bütçesinin fonksiyonel dağılımı içinde ulaşım (% 35,6), imar ve şehircilik (% 31,2) ve çevre (% 24,9) öne çıkmaktadır. Bu üç fonksiyonun yapabilirlikler bütçesi içindeki payı yaklaşık olarak % 92'dir. Diğer bir ifadeyle, Manisa Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesinin neredeyse tamamı bu üç fonksiyona ayrılmış durumdadır; kalan altı fonksiyonun yapabilirlikler bütçesinden aldığı pay sadece % 8 kadardır. Yapabilirlikler temelindeki dağılıma baktığımızda, Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim (% 38,8), Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim (% 34,4) ve Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim (% 25,9) yapabilirliklerinin ilk üç sırayı paylaştıkları görülür. Bu üç yapabilirliğin toplam payı % 99,1'e ulaşmaktayken, kalan yedi yapabilirliğin paylaşmak zorunda olduğu bütçe payı sadece % 0,9'dur (Tablo 4.37).

Yapabilirliklerle ilişki harcamalar içinde en büyük payı alan (% 38,8) Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliğine etki eden fonksiyonlar, sırasıyla, çevre (% 22,4), imar ve şehircilik (% 9,7), sosyal hizmetler (% 4,6) ve kültür ve turizmdir (% 2,1) (Tablo 4.37). Çevre fonksiyonu kapsamında en büyük harcama kalemleri kent parkı ile Ulupark, Tarık Almış ve Haydar Deresi park yapımlarına ayrılmıştır. Küçük bir pay da mevcut park ve yeşil alanların revize edilmesi için ayrılmıştır. İmar ve şehircilik fonksiyonu, kentte ticari nitelikteki eğlence ve dinlence merkezlerinin eksikliğinin giderilmesi için tasarlanan tek ve büyük bir harcama kalemi "Oda Dernek ve İkiz Kuleler" in yapımını içermektedir. Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliğini etkileyen sosyal hizmet harcamalarının çok büyük bir kısmı sosyal tesis yapımına, daha küçük bir kısmı ise spor malzemesi alımına ve oyun gruplarının yapımına ayrılmıştır. Kültür ve turizm fonksiyonu kapsamında ise en büyük harcama kalemi mesir macunu ve Manisa Tarzanı gibi Manisa'ya özgü değerlerin festival etkinlikleridir. Bir diğer büyük harcama kalemi kentin kültürel hayatını yıl boyunca canlı tutmak üzere panel, konfe-

rans, seminer ve konser organizasyonları, kültür sanat kursları, tiyatro gösterileri ve sergi organizasyonları için ayrılmıştır. Manisa Belediyesi Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliğine etki eden tüm bu harcamaları, Fen İşleri (% 31,1), Park ve Bahçeler (% 5,7) ve Kültür ve Sosyal İşler (% 2) Müdürlüklerinin bütçelerinden karşılamaktadır (Tablo 4.39).

Yapabilirliklerle ilişkili bütçede ikinci ağırlıklı kalem olan Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliği imar ve şehircilik (% 21,5), ulaşım (% 9,7), çevre (% 2,5) ve itfaiye ve afet yönetimi (% 0,7) fonksiyonlarıyla etkilemektedir (Tablo 4.37). İmar ve şehircilik ile ilgili harcama kalemleri arasında en büyük payın kentsel dönüşüm ve yeşil alanların kamulaştırılması için ayrıldığı görülmektedir. İkinci büyük harcama kalemi, mevcut içme suyu kaynaklarının ve şebeke sisteminin sürdürülebilirliğini sağlamak için ayrılmıştır. İmar ve şehircilik harcamalarının yöneldiği son faaliyet ise modern kapalı semt pazarı yapımı ve meydan düzenlemesidir. Ulaşım fonksiyonunun bu yapabilirlikle ilişkili tek harcama kalemi yeni yol yapımı, mevcut yolların yenilenmesi, bakım ve onarımı olarak tanımlanmış faaliyete yöneliktir. Bu yapabilirliğe yönelik çevre harcamaları içinde öne çıkan faaliyetlerden biri şehir içi dere ıslahiyken diğeri de mevcut katı atık bertaraf tesisinin rehabilitasyonuna yöneliktir. Yapabilirlikler bütçesi içinde yalnızca Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğini etkileyen itfaiye ve afet yönetimi fonksiyonu çerçevesinde yapılan harcamalar ise yangın söndürme ve kurtarma aracı ile su baskınlarında kullanılmak üzere kamyonet alımına tahsis edilmiştir. Bu yapabilirliğe yönelik harcamalar içinde kentsel dönüşüm için ayrılan kaynağın bütçenin üçte birine denk gelmesi dikkat çekicidir. Manisa Belediyesi Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğine yönelik harcamalarını, Fen İşleri (% 14), Plan ve Proje (% 10,7), Su ve Kanalizasyon (% 7,6), Park ve Bahçeler (% 1), İtfaiye (% 0,7) ve Temizlik İşleri (% 0,5) Müdürlüklerinin bütçelerinden gerçekleştirmektedir (Tablo 4.39).

Yapabilirlik harcamalarından yaklaşık olarak % 26 pay alan Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirliği yalnızca ulaşım fonksiyonu ile ilişkilidir (Tablo 4.37). Ulaşım harcamalarına ayrılan kaynağın çok büyük bir kısmı, Manisa saha çalışması sırasında bizim de gözlemlediğimiz, park sorununun çözümüne yönelik olarak otopark yapımı için ayrılmıştır. Diğer harcama kalemleri ise köprülü kavşak, tretuvar, beton bordür yapımı, cadde, kavşak, meydan düzenlemesi, şehir içi giriş-çıkış düzenlemesi ve şehir içi trafiği kolaylaştırmak için trafik sisteminin kurulması gibi faaliyetlere tahsis edilmiştir. Bu yapabilirliğe yönelik harcamalar Manisa Belediye-

si'nin Fen İşleri (% 25,2) ve Ulaşım Hizmetleri (% 0,7) Müdürlüklerinin bütçelerinden karşılanmaktadır (Tablo 4.39).

Manisa Belediyesi'nin Bakım Hizmetlerine Erişim yapabilirliği ile ilişkili harcamalarının toplam yapabilirlik harcamaları içindeki payı çok düşüktür (% 0,2) ve sadece sosyal hizmetler fonksiyonu çerçevesindeki faaliyetlerden oluşmaktadır (Tablo 4.37). Engelliler koordinasyon merkezi hizmetlerinin kapsamı ve hizmet sunduğu kişi sayısının geliştirilmesi ile kentin kültür hayatının zenginleştirilmesi amacına yönelik olarak tasarlanan 2 adet ahşap çocuk evi yapımı, bu alana etki eden faaliyetlerdir. Ancak, çocuk evi yapımına belirli bir miktar kaynak ayrılmasına rağmen, engelliler ile ilgili tanımlanan faaliyet için bütçe ayrılmadığı görülmektedir. Üstelik, dezavantajlı kesimlerin sosyo-ekonomik durumunun geliştirilmesi amacına yönelik olarak belirlenen hedefte engellilerin yanı sıra yaşlı ve bakıma muhtaç vatandaşların da yaşam standartlarının geliştirilmesinden söz edilmekle birlikte, yaşlı ve bakıma muhtaç vatandaşlara yönelik bir faaliyet ve harcama kalemi bulunmamaktadır.

Demokrasi ve katılımcılık fonksiyonuyla ilişkilendirdiğimiz Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliğiyle ilgili olarak karşılaştığımız durum ise, bu yapabilirlikle ilişkili tanımlanmış amaç, performans hedef ve göstergeleri olmasına rağmen, bu faaliyetleri uygulamaya geçirecek ayrı bir bütçenin tahsis edilmemiş olmasıdır. Stratejik bir amaç olarak programda yer alan katılımcı, şeffaf ve vatandaş odaklı yönetim anlayışı gereğince karar mekanizmalarında katılımcılığın geliştirilmesi hedefi çerçevesinde tanımlanan faaliyetlerin kaynak kullanımı gerektirmediği ifade edilerek genel yönetim giderlerinden karşılanacağı belirtilmiştir. Bu faaliyetler ise, kent konseyi kararlarının ve gündeminin internet sayfasında yayınlanması, kent konseyinde alınan kararların belediye meclisine sunulması ve belediye performans programı ve yıllık bütçesi hakkında görüş almak üzere Eylül ayında kent konseyi genel kurulunun toplanması ile, mahallelere götürülecek hizmetleri planlamak üzere mahalle meclisleri oluşturularak yılda en az iki kez toplantı yapılmasıdır. Bu faaliyetlerin ikisi (kent konseyi kararlarının internet sayfasında yayınlanması ve belediye meclisine sunulması) için ayrı bir ödenek konulmaması anlaşılabilir. Öte yandan, Manisa Belediyesi diğer faaliyetleri her ne kadar genel yönetim giderleri içinde karşılayacağını ifade etmiş olsa da, bu faaliyetlere ayrılan kaynağın belirsizliği, bizzat amaçları arasında tanımladığı şeffaflığa aykırı olduğu gibi, izlemeyi güçleştirdiği için performans odaklı bütçeleme anlayışına da uygun değildir. Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliğine yönelik olarak tanımlanmış faaliyetlerden sorumlu müdürlükler, Basın Yayın ve Halkla İlişki-

ler, Özel Kalem ile Kültür ve Sosyal İşler Müdürlükleri olarak belirtilmiştir. Ayrı bir kaynağın tahsis edilmediği diğer faaliyetler ise bilgi edinmeye ilişkin yazılı başvuruların en çok bir hafta içinde cevaplanması ve tüm meclis kararlarının, ihale ilanlarının ve gerçekleştirilen ihalelerin internet sayfasından yayınlanması olarak sıralanmıştır. Bu faaliyetlerden sorumlu olan müdürlük ise Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü'dür.

Yalnızca emek ve istihdam fonksiyonu ile ilişkilendirdiğimiz Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliğine etki edebilecek üç faaliyet tanımlanmasına rağmen, bu faaliyetlerden sadece biri için (yerel kalkınma amacıyla meslek edindirme kurslarının açılması) küçük bir ödenek ayrıldığı görülmektedir (% 0,2) (Tablo 4.37). Bu harcamalar Manisa Belediyesi'nin Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün bütçesinden karşılanmaktadır (Tablo 4.39). Bundan başka, Manisa'da gelişme potansiyeli bulunan sektörlerde İŞKUR ve diğer özel ve kamu kuruluşlarıyla koordineli istihdam kurslarının açılması, ekonomik ve sosyal bakımdan güçsüz durumda bulunan kadınlara mesleki eğitim verilmesi ve bu statüdeki çocuk sahibi kadınların ücretsiz gündüz kreşi hizmetinden yararlandırılması olarak ifade edilen faaliyetler tanımlanmakta; ancak, kadınları merkezine alan bu faaliyetleri hayata geçirecek bir harcama kalemi gözlenmemektedir. Yapabilirlikler bütçesi içindeki oldukça düşük payı ile Manisa Belediyesi'nin kadınların Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliğine yönelik bir önceliğinin olduğunu söylemek mümkün değildir.

Parasal Gelire Erişim yapabilirliğinin yapabilirlik harcamaları içindeki payı da sadece % 0,5'tir (Tablo 4.37). Yalnızca sosyal hizmetler fonksiyonu çerçevesinde tanımladığımız faaliyetlerden etkilenen bu yapabilirliğe yönelik küçük harcamanın tamamı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün bütçesinden karşılanmaktadır (Tablo 4.39). Tanımlanmış üç faaliyetten ikisine kaynak ayrıldığı görülmektedir: İhtiyaç sahiplerine gıda ve giyim yardımı ile muhtaç asker ailelerine yapılan yardıma kaynak ayrılırken, yapı hastanesi projesi olarak adlandırılan gönüllü vatandaşlar eliyle ihtiyaç sahiplerine bina tadilat hizmeti verilmesine yönelik faaliyet için bir ödenek ayrılmamıştır. Bu haliyle, Manisa Belediyesi'nin kadınların Parasal Gelire Erişim yapabilirliğine yönelik bir önceliği olduğunu söyleyemeyiz.

Manisa Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesi içinde Sağlığa Erişim yapabilirliğinin payı sıfırdır (Tablo 4.37). Bu yapabilirliğe ilişkin ne bir harcama kalemi ne de tanımlanmış bir faaliyet bulunmaktadır. Bununla birlikte, dezavantajlı kesimlerin sosyo-ekonomik durumunun geliştirilmesi amacı

kapsamında, belediyenin gezici bir sağlık ekibi kurarak, sağlık taramalarıyla bir kısım sağlık hizmet ihtiyacını karşılamasından performans hedefinde söz edilmektedir. Sözü geçen bu hedeften sorumlu tutulan birimler Sağlık İşleri ile Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü olarak belirtilmektedir.

Kars ve Ordu Belediyesi gibi, Manisa Belediyesi'nin de Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirliği yalnızca çevre fonksiyonuyla ilişkili faaliyetlerden oluşmaktadır. Fakat bu iki kentten farklı olarak, Manisa Belediyesi'nin bu çerçevede tanımladığı iki faaliyet için ayırdığı bir kaynak bulunmamaktadır. Çevre bilincini geliştirmek üzere okullar arasında resim, şiir, kompozisyon yarışmalarının yapılması ve çevre kirliliğini azaltan projelerle ilgili öğrencilere ve tüm Manisalılara bilgilendirme yapılması faaliyetlerinin kaynak kullanmayı gerektirmediği ifade edilerek genel yönetim giderlerinden karşılanacağı belirtilmiştir. Bu faaliyetlerden sorumlu birimler olarak Kültür ve Sosyal İşler ile Temizlik İşleri Müdürlükleri'dir (Tablo 4.37).

Manisa Belediyesi'nin Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapabilirliğiyle ilişkilendirebileceğimiz ne bir harcama kalemi ne de bir faaliyeti bulunmaktadır (Tablo 4.37).

Yapabilirlikler bütçesinin müdürlüklere göre dağılımına baktığımızda, en büyük payın (% 70,5) Fen İşleri Müdürlüğü'ne ait olduğu görülür. Fen İşleri Müdürlüğü'nün ardından, sırasıyla, Plan ve Proje (% 10,7), Su ve Kanalizasyon (% 7,6) ve Park ve Bahçeler (% 6,7) Müdürlükleri gelmektedir. Bu dört müdürlüğün yapabilirlikler bütçesinden aldığı toplam pay % 95,5'tir. Buna karşın, toplumun dezavantajlı kesimlerine ve dolayısıyla kadınların dirliğine yönelik harcamaların büyük ölçüde Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü bütçesinden karşılandığı dikkate alındığında, yapabilirlikler bütçesi içinde Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün payının sadece % 2,7 olması düşündürücüdür. Kısacası, yapabilirlik alanları ve fonksiyonlar temelinde gördüğümüz yoğunlaşma müdürlükler için de söz konusudur ve kentsel altyapı ve üst-yapı harcamaları Manisa Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesinin neredeyse tamamını kaplamaktadır (Tablo 4.41).

Manisa Belediyesi'nin faaliyetlerini ve bütçesini toplumsal cinsiyet dirliği açısından değerlendirme bulgularımızı şöyle özetleyebiliriz: Yapabilirlikler bütçesinin fonksiyonel dağılımı içinde ulaşım, imar ve şehircilik ve çevre fonksiyonları öne çıkmakta ve bu üç fonksiyonun yapabilirlikler bütçesi içindeki payı yaklaşık olarak % 92'ye ulaşmaktadır. Yapabilirlikler temelindeki dağılıma baktığımızda ise, Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim, Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim ve Yeterli Hareketliliği ve Çevresel Plan-

lamaya Erişim yapabilirliklerinin toplam payının % 99,1'e ulaştığı görülmektedir. Kentsel altyapı ve üstyapıya odaklanmış bu görünümüyle Manisa Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesi, kadınların dirliğini dengeli ve bütünlüklü bir yaklaşımla ele almaktan oldukça uzaktır. Sosyal hizmet harcamalarının kadınların dirliğindeki belirleyiciliği göz önüne alındığında, sosyal hizmetler fonksiyonunun yapabilirlikler bütçesinden aldığı payın % 5,3 olması ve bu harcamaların büyük ölçüde gerçekleştirildiği Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün payının da % 2,7'de kalması çarpıcıdır. Aynı nedenle, sosyal hizmet harcamalarından etkilenen Bakım Hizmetlerine Erişim ve Parasal Gelire Erişim yapabilirlikleri için ayrılan kaynaklar yok mertebesine yakındır. Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim yapabilirliği için tanımlanmış herhangi bir faaliyet ve harcama kaleminin olmaması önemli bir eksikliklerdir.

Manisa Belediyesi'nin 2013 Performans Programı'nda Toplumsal ve Siyasi Katılım, Sağlığa Erişim ile Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirlikleri için tanımlanmış faaliyet alanları ya da performans hedefleri bulunmakla birlikte, bu yapabilirliklere ilişkin ya hiç kaynak ayrılmamış ya da açık ve net bir kaynak ayrılmaksızın bu faaliyetlerin bir kısmının genel yönetim giderlerinden karşılanacağı belirtilmiştir. Bu durum, sadece yapabilirlikler bütçesini güdükleştirerek olumsuz etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda Manisa Belediyesi'nin katılımçılığı ve şeffaflığı vurgulayan stratejik yönetim/yönetişim anlayışıyla da uyumsuzluk göstermektedir. Stratejik planda ve performans programında yer alan faaliyetlerin kaynak ihtiyacının yeterince açık belirtilmemesi stratejik planlamaya dayanan performans esaslı bütçelemenin de gerektiği gibi uygulanamadığına işaret etmektedir.

Hizmet Sunanlar

Manisa'da gerçekleştirilen saha çalışmasının birinci aşamasında Belediye'de Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün koordinasyonunda yapabilirlikler temelinde irdelenen faaliyetleri yürütmekte olan ilgili birimlerden müdür ve uzmanların katılımı ile bir grup toplantısı düzenlenmiştir (Bkz. EK 1). Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün farklı birimlerden sorumlu çalışanlarının yanı sıra aynı zamanda İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nü de vekâleten yürütmekte olan başkan yardımcısı ile de görüşme gerçekleştirilmiştir.

“Belediye [sadece kadınlara değil] toplumun her kesimine hizmet etmek için var, zaten esas amacı da budur.”

Grup toplantısı ve birebir görüşmelerde Belediye bünyesinde birimlerin kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler sorulduğunda genel olarak birim yöneticileri ilk etapta faaliyetlerin hedef kitlesi olarak kadınların konulmadığını belirtmekle birlikte kendi faaliyetleri arasında kadınları etkileyebilecek olan çalışmalara işaret edebilmektedir. Örneğin Fen İşleri Müdürlüğü tarafından inşa edilmekte olan spor alanlarında kondisyon aletleri vb. donatıların konulması ya da kışın ağaç budamaları yapıldığında ihtiyaç sahibi olduğunu beyan edenlere budanan kısımların odun yardımı olarak verilmesi, Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü'nün Gıda Bankası'ndan yoksul hanelere gıda yardımı yapması gibi faaliyetlerin öncelikle kadınları etkilediği bu birimlerdeki görüşmeciler tarafından ifade edilmiştir. Ancak kendi faaliyet alanında doğrudan kadınlara yönelik bir yaklaşımla hareket eden tek birimin Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü olduğunu söyleyebiliriz. Manisa Belediyesi, Haziran 2013'ten beri Türk-İsveç Yerel Yönetimler Ortaklığı Programı (TUSELOG)⁴² kapsamında Türkiye'den üç (Çorum, Şişli, Tarsus), İsveç'ten bir (Huddinge) belediye ile ortak "Belediye Hizmetlerinde Kalite ve Verimlilik" başlıklı projeyi yürütmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin proje temaları arasında yer almasının belediye birimlerinde toplumsal cinsiyet bakış açısı oluşturmaya önemli katkı yapması beklenebilir. Projenin temel amacı kurumsal yapının yanı sıra çevre ile sosyal ve kültürel alanlarda verilen belediye hizmetlerine ilişkin standartlaştırılmış ve karşılaştırılabilir göstergeler oluşturmak olarak belirlenmiştir.⁴³ Bu göstergelerde mümkün olduğunca toplumsal cinsiyet eşitliğinin de yansıtılmasının öncelikler arasında olduğu proje çalışmasının Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü uhdesinde yürütüldüğü görüşmeciler tarafından belirtilmiştir. Projeden sorumlu görüşmeci proje çalışmaları kapsamında belediye-deki tüm müdürlüklerle yapılan toplantılarda birimlerin toplumsal cinsiyet

⁴² Bu program Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) ile İsveç Bölgeler ve Yerel Yönetimler Birliği'nin (SALAR) karşılıklı işbirliği ile genel olarak Türkiye'deki yerel yönetimin, özel olarak da hem TBB'nin kendi kapasitesinin hem de belediyelerin hizmet verme kapasitelerinin geliştirilmesini amaçlamaktadır. 48 aylık (2011-2015) program kapsamında, Türkiye'den ve İsveç'ten gönüllü ortaklaşan belediyelerde vatandaş katılımı, toplumsal cinsiyet eşitliği, kurumsal gelişme, hizmet sunumu ve planlama konusunda kapasite gelişimini hedefleyen çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. http://projects.sklinternational.se/tuselogs/files/2013/07/Tuselogs_Program_Teklifi_TR.pdf ve http://www.tbb.gov.tr/storage/catalogs/TUSELOG_summary_TR.pdf (Son erişim tarihi: 24 Mayıs 2014). Projenin ortak konuları için bkz. <http://95.0.0.91/qemstuselogs/ortak-konular.html> (Son erişim tarihi: 10 Mayıs 2014).

⁴³ 24 ay sürmesi planlanan bu projeye yönelik detaylı bilgi için bkz. <http://95.0.0.91/qemstuselogs/Qems.html> (Son erişim tarihi: 10 Mayıs 2014). Görüşmeciler, proje bitiminde oluşturulacak bu gösterge setinin öncelikle pilot olarak proje ortağı olan beş belediyede uygulanacağını, daha sonra da Türkiye Belediyeler Birliği üzerinden oluşturulacak bir ortaklık ağı ile tüm kentlerdeki belediyelerin bu göstergeleri üretmelerinin talep edileceğini belirtmiştir.

eşitliğine yönelik faaliyetlerinin dökümünü yapmalarının talep edildiğini, henüz net göstergeler oluşmamış olsa da gelen bilgilerin Mali Hizmetler Müdürlüğü ile işbirliği halinde gerek bütçe gerek performans programlarında yer almalarına yönelik çalışmalara başlandığını belirtmiştir. Ancak bu çalışmaların etkisini projeyi yürüten Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü dışında ortak toplantıya katılan diğer birimlerde gözlemediğimizi belirtmeliyiz.

Belediyenin mevcut faaliyetleri açısından doğrudan *kadına yönelik hizmetler* sorulduğunda, görüşmeciler öncelikli olarak Gıda Bankası'ndan sunulan aynî yardımlar, sıcak yemek dağıtımı gibi sosyal nitelikli hizmetleri dile getirmiştir. Bu hizmetlerin hedef kitlesi olarak kadınların doğrudan belirlenmediği ancak yararlananlara bakıldığında hizmetin “kadın merkezli” olduğu, özellikle hem aynî yardıma muhtaç durumda olanların önemli kısmının eşinden ayrılmış ya da eşi ölmüş kadınlardan oluştuğu, hem de evde yemek pişiremeyecek kadar hasta ya da yaşlı olanların çoğunluğunu kadınların teşkil ettiği ifade edilmiştir. Bunun yanında belediyenin düzenlemekte olduğu tiyatro, konser gibi kültürel etkinliklerin kadınlara yönelik gerçekleştirilmesinin yanı sıra örneğin tiyatro biletlerinin gelirlerinin kadın derneklerine aktarılmasıyla dolaylı olarak da kadınları önceliklendiren yaklaşım örnekleri verilmiştir.

Bunların dışında kadınların istihdam edilebilirliklerini artırmayı amaçlayan meslek ve beceri kurslarının belediye bünyesinde yürütülmekte olduğu belirtilmiştir. Bu kursların bir kısmının belediyenin Gençlik Merkezi bünyesinde doğrudan meslek edindirmeye yönelik İngilizce, hızlı klavye, diksiyon, bilgisayar kullanımı gibi sertifikalı programlar, bir kısmının ise telkâri, nakış, seramik gibi el sanatları ve hobi kursları olarak sunulmakta olduğu görülmüştür. Görüşmeciler, bu programlara kadın-erkek karma katılım olmakla birlikte kadın katılımcı sayısının genellikle daha fazla olduğunu, hobi ve el sanatları kurslarına ise ev kadınları ve emekli kadınların rağbet gösterdiğini ifade etmiştir. Kursiyerlerin ürettikleri ürünleri sergilemeleri ve satışa sunarak gelire dönüştürebilmeleri için belediyeye ait kültür merkezlerinde belirli salon ya da mekânların ücretsiz olarak tahsis edilmekte olduğuna da değinilmiştir.

Görüşmeciler kadınların bakım yüklerini paylaşmalarına imkân tanıyabilecek çocuk, yaşlı ya da engelli bakım hizmetleri gibi destek hizmetleri açısından, Manisa Belediyesi bünyesinde faaliyet gösteren huzurevi ve kreş hizmetlerine değinmişlerdir.⁴⁴ Huzurevinde kalanların yaklaşık dörtte birinin

⁴⁴ Bununla birlikte, görüşmecilerin sözünü ettiği hizmetlere yönelik harcamalar, yapabilirlikler matrisinin temelini oluşturan Manisa Belediyesi'nin 2013 Performans Programı'nda gözlenemediğinden, yapabilirlikler matrisine yansıtılmamıştır.

kadın olduğu belirtilmektedir. Belediye kreşinin ise belediye çalışanlarının çocuklarına cüzi bir ücret karşılığı hizmet sunduğu, ancak yakın zamanda bedel karşılığında diğer kentlilerin de yararlanabileceği biçimde düzenlendiği ifade edilmiştir. Belediye bünyesindeki Engelli Koordinasyon Merkezi faaliyetlerinin ise bakım hizmetlerinden çok erişilebilirlik açısından kentte yakın zamanda gerçekleştirilen kaldırım rampaları, sesli sinyalizasyon, kültür merkezine engelli asansörü gibi düzenlemelerden oluştuğu dikkat çekmektedir. Şiddetle mücadele konusunda kentte ASPB'ye bağlı olarak hizmet vermekte olan 20 kişi kapasiteli sığınma evinin 2007 yılında faaliyete geçmesinde Belediye'nin binanın yapımı, iç donanım ve dış düzenleme masraflarını üstlenmiş olduğu, hâlihazırda ise hizmetlerin imzalanan protokol uyarınca ASPB tarafından yürütüldüğü ancak tüm masrafların belediye tarafından karşılanmakta olduğu görüşmeciler tarafından belirtilmiştir.⁴⁵

Benzer biçimde sağlık alanında da kadınlara yönelik faaliyetler arasında İl Sağlık Müdürlüğü ile ortaklaşa yürütülmekte olan evde yenidoğan eğitimleri ve sağlık seminerleri dile getirilmiştir. Sağlık seminerlerinin her ay belediyenin kültür merkezlerindeki salonlarında farklı temalar üzerinden yapıldığı, özellikle meme kanseri gibi konulardaki seminerlerin sonrasında uzman doktor tarafından katılımcı kadınların sağlık tarama kontrollerinin de gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Yenidoğan eğitimleri için ise belediye tarafından istihdam edilen bir ebe tarafından yine protokol kapsamında il sağlık müdürlüğü tarafından temin edilen yenidoğan isim-adres listeleri üzerinden evlere yapılan ziyaretler ile anne ve bebek bakım eğitiminin verildiği aktarılmıştır.⁴⁶ Ancak bu hizmetin doğrudan belediye tarafından değil ebe çalıştırma zorunluluğu olan aile hekimliği sistemi üzerinden işlerliğinin sağlanması gerektiği, belediyenin ise faaliyetlerini “sosyal belediyecilik anlayışı gereği” daha çok evde bakım hizmetlerine yönelik gerçekleştirmesinin uygun olacağı görüşmeciler tarafından ifade edilmiştir.

Belediyenin öne çıkan bir hizmet alanı cüzi bir ücret karşılığında sunulan kapsamlı ve organize cenaze hizmetleridir. Kayıp yaşadıkları zor günlerinde kentlilere önemli destek oluşturduğunun göstergesi olarak da belediye hizmetlerinden memnuniyet anket çalışmasında cenaze hizmetlerinin en

⁴⁵ Görüşmecilerin kadın sığınma evinin masraflarının Belediye tarafından karşılandığını belirtmelerine rağmen, bu harcamalar Manisa Belediyesi'nin 2013 Performans Programı'nda gözlenemediğinden/ayrıştırılmadığından, yapabilirlikler matrisinde görünmemektedir.

⁴⁶ Görüşmecilerin sözünü ettiği sağlık hizmetlerine yönelik harcamalar, Manisa Belediyesi'nin 2013 Performans Programı'nda gözlenemediğinden/ayrıştırılmadığından, yapabilirlikler matrisine yansıtılmamıştır.

çok memnun olunan hizmet olarak öne çıkması belirtilmiştir. Kentteki kadınların toplumsal ve siyasal katılımları açısından 2002 yılından beri faaliyet gösteren kent konseyinin işlevine değinilmiştir. Konseyin 2006 yılından beri faaliyette olan kadın meclisinin⁴⁷ belediyeye işbirliği yaparak hem çeşitli kültürel etkinlikler hem de el emeğinin pazarlanması için kurulan stantlar vasıtasıyla aktif çalışmalar yürüttüğü belirtilmektedir. Bu konuda belediyeye başkanının konseye sunduğu desteğin ve özellikle kent konseyinden belediye meclisine görüşülmek üzere iletilen proje ya da önerilerin meclisten geri çevrilmemesinin sağladığı olumlu etkinin önemi vurgulanmıştır. Kent konseyi kapsamındaki Kadın Meclisi'nin kentteki tüm kadınlara yönelik düzenlediği etkinliklere belediyenin araç ya da yer/tezğâh temini gibi hususlarda destek verdiği ifade edilmiştir. Görüşmeciler, konsey faaliyetlerinin yaygın biçimde duyurulması ve tanıtılması konusunda halen sıkıntılar olduğuna değinerek konseyin yakın zamanda oluşturmaya çalıştığı mahalle meclislerinin tam anlamıyla işlev kazanmasının kadın katılımı açısından önemli olacağını belirtmişlerdir. Bununla birlikte Manisa'da kentlilerin konseye yaklaşımlarında “siyaset” temelli bir bakış açısının hâkim olduğu ve siyasi parti aidiyetlerinin katılım konusundaki eğilim ve motivasyonları olumsuz yönde etkilediği dile getirilmiştir. Bunun nedenleri, Kent Konseyi bağımsız oluşmuş ve “gönüllülük temelinde” işleyen bir yapı olmakla birlikte genel sekreterliğini belediye Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün yürütmesi, konseyin çalışma yönergesinde⁴⁸ özellikle bütçe ve personele ilişkin mevzuatın yetersiz kalması ve konsey faaliyetlerinin finansmanının da yine bu müdürlük tarafından sağlanıyor olması olabilir.⁴⁹ Kentin aldığı yoğun göç neticesinde özellikle göçle gelen hanelerdeki kadınların (dil sorunu da dikkate alındığında) faaliyetlere katılım konusunda çekimser ve geri planda kaldığı da ifade edilmektedir.

Belediye'nin kendi personel yapısı içinde özellikle üst yönetimde *kadın istihdamının* oldukça yüksek olduğu görüşmeciler tarafından dile getirilmiştir. Toplam yedi belediye başkan yardımcısının dördünün kadın olduğu, birim yöneticiliği itibariyle de kadın müdürlerin örneğin Zabıta Müdürlüğü gi-

47 Konseyin kadın meclisi tüzük metni için bkz. <http://www.manisa.bel.tr/icerik/266/174/manisa-belediyesi-kadin-meclisi-tuzuk.aspx> (Son erişim tarihi: 19 Mayıs 2014).

48 Kent konseyi çalışma yönergesinin tam metni için bkz. <http://www.manisa.bel.tr/icerik/262/171/manisa-belediyesi-kent-konseyi-calisma-yonergesi-.aspx> (Son erişim tarihi: 19 Mayıs 2014).

49 Manisa Belediyesi'nin 2013 Performans Programı'nda ifade edilen toplumsal ve siyasal katılımı arttırmaya yönelik faaliyetler için ayrılan kaynağı ayırtırmak mümkün olmadığından, yapılabilecekler matrisine yansıtılamamıştır.

bi birimlerde görev yapmakta olduğu ve özellikle “idari kadrodaki kadın sayısının diğer belediyelere nazaran iyi” durumda olduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte, görüşmeciler, örneğin park ve bahçelere çiçek ekim dikim işlerinde, çöp kamyonu ya da diğer ulaşım araçlarının şoförlüğünün yapılmasında kadınların çalışmasına olumlu yaklaşırken belirli hizmetlerde kadınların çalışmasının olanaklı olmadığını belirtmiştir; Örneğin, haşereyle mücadele için ilaçlama, yapı-inşaat işleri, sokak süpürme, mezar kazıcılığı gibi işler kadınlar için “ağır ve tehlikeli” işlerdir. Ancak belediyenin istihdam politikasının genelinde cinsiyete duyarlı bir yaklaşıma sahip olmadığı net biçimde anlaşılmaktadır. Belediye meclisinde ise 6 kadın üye bulunmaktadır

*Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme*nin Manisa Belediyesi’nin gündemine henüz girmediği, ortak toplantı sırasında sadece TUSELOG proje ekibindeki Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü birim yöneticisinin TCDB’den haberdar olduğu gözlemlenmiştir. Yönlendiren ve planlayan bir ekip olmadığı için belediye faaliyetleri açısından TCDB’nin henüz oluşmadığı hatta buna ihtiyaç dahi duyulmadığı belirtilmiştir. Buna karşın, özellikle TUSELOG projesi kapsamında gösterge oluşturma konusunda birimlerle yapılan toplantılarda, birimlere “kadınlara yönelik faaliyetlerinin planlamasını yaparken, yatırım ya da program bütçesini belirlerken” cinsiyete duyarlı bir yaklaşım uygulamaları gerektiğinin aktarıldığı ifade edilmiştir.

Hizmet Alanlar

Manisa kentindeki saha çalışmasının ikinci aşamasında kent merkezinde farklı sosyo-ekonomik nitelikteki dört mahallede kadınlarla ve bir mahallede de kadın muhtar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mahallelerin seçiminde belediye çalışanları ile yapılan görüşmelerde değinilen, örneğin istihdam, hane yapısı, göç alma durumu, eski ve yeni yerleşim merkezleri gibi farklı nitelikler dikkate alınmıştır. Görüşme yapılan mahallelerin üçü merkezde ya da merkeze yakın mesafelerde yer almaktadır. Bunlardan ikisi orta gelirli ailelerin yaşadığı yerleşim yerleri, diğeri ise kentin tarihi yapılarının bulunduğu yüksek kesiminde yer alan, düzensiz yapılaşmanın hâkim olduğu, büyük ölçüde göçle gelmiş olan nüfusu barındıran ve yakın zamanda park ve yeşil alan yapılmak üzere kısmen kamulaştırılıp yıkımların yapıldığı bir yerleşim yeri olarak nitelendirilebilir. Merkezden uzak olan diğer iki mahalle ise daha düşük sosyo-ekonomik düzeyden ailelerin yaşadığı yoksul mahallelerdir (bkz. Ek 1).

“Manisa’da sosyal aktivite yok, İzmir’e gidince ‘Oh’ diyorum.”

Mahallelerde genel olarak mahallenin koşulları ve belediye hizmetleri sorulduğunda *güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim* alanında yapabilirliklerin özellikle düşük gelirlilerin yaşadığı mahallelerde epeyce kısıtlı olduğu dile getirilmiştir. Merkeze yakın ve düşük gelirlilerin yaşadığı mahalledeki kadınlar, kamulaştırma sonrasında yakın zamanda yapılan yıkımların mahallenin güvenliğini ciddi anlamda olumsuz etkilediğini ifade ederek, “yıkıntılarda kalan berduşlar” ve artan hırsızlık olayları nedeniyle mahalledeki gündelik yaşamın oldukça tehlikeli hale geldiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra, mahallenin hâlihazırda yapılaşmasının kaçak/tapusuz olması yüzünden hanelerin önemli bir kısmının şebeke suyu bağlatamadıkları ve kadınların yakındaki cami vb. yerlerden su taşımak suretiyle işlerini görebildikleri gözlenmiştir. Merkeze görece uzak olan düşük sosyo-ekonomik statüdeki hanelerin yaşadığı mahallelerde ise benzer sorunlar olmamakla birlikte, mahalle içindeki boş arsaların çöp döküm alanı olarak kullanılıyor olması nedeniyle kadınlar “çöp ve koku” sorunları ile uğraşmaktan yakınmışlardır. Buradaki kimi kadınlar belediyenin mahalleyle hiç ilgilenmediğini ifade ederken, kimisi de belediyenin çöp hizmetlerinin mevcut olduğunu ancak bu mahallelerdeki sorunu çözme konusunda yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Bunun dışında mahallenin içinden geçen tren yolu üstgeçitlerinin hem buldukları yerler, hem de dik ve yüksek merdivenleri nedeniyle mahalleli tarafından çok fazla kullanıl(a) maması nedeniyle tren yolunda meydana gelen kazaların da bu mahallelerde güvenli yaşam alanları açısından sıkıntı yarattığı dile getirilmiştir.

Yeterli hareketlilik ve çevresel planlamaya erişim açısından Manisa kent merkezinde yaşayan kadınların yapabilirliklerinin gelişkin olduğu öne sürülebilir. Özellikle merkezden uzak mahallelerde yaşayan kadınların dolmuş/belediye otobüsü ile kent merkezine/çarşıya erişebiliyor olduklarını ifade etmelerinin yanı sıra yolların, cadde ve sokakların yapılmış olması, semt pazarlarının düzenlenmiş olması bu alandaki yapabilirliklere olumlu katkı sağlayan hizmetler olarak ortaya çıkmaktadır.

Belediye hizmetlerinin Manisa kent merkezinden uzaktaki kadınların *boş zaman ve spor etkinliklerine erişim* yapabilirliklerine olumlu etkide bulunmadığı gözlenmiştir. Kentin merkezindeki mahallelerde park ve bahçe düzenlemelerinin yapıldığı ancak daha çeperde kalan ya da çöküntü alanı olarak nitelendirilebilecek mahallelerde spor aletleri, çocuk oyun alanları gibi donatılara sahip park ve bahçelerin bulunmadığı ifade edilmiştir. Mahalleler-

deki kadınlar özellikle çay bahçesi, spor aletleri, yürüyüş alanları gibi hizmetlerin merkezdeki mahallelerde bulunduğu halde çeperde kalan kendi mahallelerinde olmadığını belirterek, ancak kendi aralarında ev toplantıları (gün) düzenleyerek ya da akşamları kapı önünde oturarak sosyalleşmekte olduklarını ifade etmektedir. Oldukça az sayıda kadın ise belediye tarafından düzenlenmekte olan konserlerden yol kenarlarındaki ilan panoları sayesinde haberdar olup katılım sağlayabildiklerini belirtmiştir.

Manisa’da kadınların *bakım hizmetlerine erişim* yapabilirliklerinin kentli kadınların geneli düşünüldüğünde çok gelişkin olmadığı söylenebilir. Mahallelerde yapılan görüşmelerde belediye tarafından sunulan huzurevi, kreş vb. hizmetlerin yaygın biçimde kullanılmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle merkeze uzak mahallelerde oturan evli kadınlardan bazıları, çocuklara bakmak zorunda oldukları için çalışmayı bırakmak durumunda kaldıklarını ifade etmiştir. Merkezdeki mahallelerdeki bazı kadınlar ise belediyenin bakım hizmetlerini hiç duymadıklarını, kendilerinin tamamen gönüllü olarak yakınlarındaki yaşlılara bakmaya, yardım etmeye ve ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıklarını belirtmiştir.

Manisa kent merkezindeki toplam 57 mahalle arasında saha ziyaretinin yapıldığı dönemde sadece bir kadın muhtarın bulunması, bu muhtarın da seçimle değil asıl muhtarın istifa etmesi neticesinde görevlendirme ile işbaşına gelmiş olması kadınların *siyasal hayata katılım* açısından yapabilirliklerinin düzeyine ilişkin bir gösterge olarak alınabilir. Ancak belediye meclisinde 6 kadın üyenin bulunmasının, kent konseyi kadın meclisinin aktif olarak faaliyetler gerçekleştirmesinin yanı sıra daha mahalle düzeyinde hem merkezdeki hem de çeperdeki mahallelerde siyasal parti mahalle örgütlenmelerinde kadınların yer alıyor olmaları bu alandaki yapabilirliklere olumlu etki yapar niteliktedir. Öte yandan, mahallede aktif siyasal faaliyette bulduklarını belirten kadınların kent konseyi kadın meclisine üye olmamayı kendisi bizzat “faal olamayacağı” ya da “faaliyetlerin tamamen gösterişten ibaret” olması nedeniyle tercih etmediklerini ifade etmeleri dikkat çekicidir. *Toplumsal yaşama katılım* yapabilirliklerinin sınırlılığı hemen her mahallede belirtilirken, özellikle eşinin işi ya da akrabaları nedeniyle İzmir gibi çevredeki büyükşehirlere gidip gelebilme olanağına sahip olan kadınlar ile göçle ya da evlenerek başka büyükşehirlerden gelip Manisa’ya yerleşmiş olan kadınlar bu alandaki yapabilirliklerin Manisa’da ciddi ölçüde kısıtlanmış olduğunu söylemektedir.

Ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim yapabilirlikleri açısından değerlendirildiğinde düşük sosyo-ekonomik düzeyde olan mahalle-

lerdeki özellikle göçle gelmiş olan kadınlar, bekârken çalışmış olmalarına karşın evlendikten sonra eşlerinin çalışmalarına izin vermediğini dile getirmiştir. Genellikle eşinden ayrılmış ya da eşini kaybetmiş kadınlarla henüz evlenmemiş, bekâr kadınların örneğin tezgâhtarlık, kuaförlük gibi işlerde, yani ağırlıklı olarak hizmet sektöründe ya da civardaki fabrikalarda çalışması istisna teşkil eden durumlardır. Kadınların *eğitim* alanındaki yapabilirliklerini artırma potansiyeline karşın, belediyenin meslek ve beceri kazandırmaya yönelik çeşitli kursları kadınların önemli bir kısmı tarafından bilinmemekte, bilindiği durumlarda ise özellikle merkezden uzak mahallelerde yaşayan kadınlar yol masrafı gerektirmesi nedeniyle katılmamakta, sonuçta bu kursların yararlanılmayan hizmet niteliği ortaya çıkmaktadır.

Kadınların ücretli istihdama erişimleri üzerindeki kısıtları ve hatta göçle gelen ailelerin durumları dikkate alındığında, özellikle düşük sosyo-ekonomik statüdeki mahallelerdeki kadınlar için *parasal gelire erişim* yapabilirliklerinin düzeyi önemli görünmektedir. Belediye'nin Gıda Bankası üzerinden sunduğu aynî yardımların mahallelerde ihtiyaç sahiplerinin neredeyse tamamına ulaşmakta olduğu gözlenmiştir. Ancak bu desteklerin hanelerin geçim sıkıntısı sorunlarını çözmede yeterli olmadığı ifade edilmiştir. Eşleri düzensiz, güvencesiz ve düşük ücretli işlerde çalışan, geçim sıkıntısı çektiğini beyan eden kadınların hemen hemen tümünün, aynî yardımdan yararlanıyor olsa dahi nakdi yardım talebi ve beklentisi içinde olması dikkatimizi çekmiştir.

Sağlığa erişim yapabilirliklerine belediyenin pek katkı sunmadığı gözlemlenmiştir. Özellikle hem merkezde hem de çeperdeki mahallelerde birinci basamak kamu sağlık kuruluşlarının kolay ulaşılabilir mesafede bulunduğu, düşük gelir grubunun da ağırlıklı olarak Yeşil Kart üzerinden sağlık hizmetlerine erişimlerinin olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında, farklı mahallelerden kadın görüşmeciler arasında belediyenin kapsamlı cenaze hizmetlerinden memnun olduklarını belirtenler mevcuttur.

Mahallelerdeki görüşmelerde kadın görüşmeciler tarafından şiddet konusu hiç gündeme getirilmediğinden *şiddetsiz yaşama erişim* yapabilirliklerinin düzeyine ilişkin bir bilgi edinmek mümkün olmamıştır. Bununla birlikte mahalledeki kadınlar da kadın muhtar da belediye ile ASPB işbirliğindeki sığınma evi hizmetinden haberdar görünmemektedir.

İzmir ve Manisa: Genel Değerlendirme ve Tartışmalar

2006 yılından itibaren KDK Projesi kapsamında yer alan İzmir toplumsal cinsiyetin diğer illere göre daha fazla ana akımlaşmasını beklediğimiz bir kenttir.

Buna karşılık, Manisa KDK Projesi kapsamında olmayan ancak belediye politika tasarımı ve uygulamalarıyla toplumsal cinsiyet eşitliğine katkısını araştırdığımız bir kenttir.

Araştırma kapsamında incelediğimiz temel politika dokümanları olan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin stratejik planı 2010-2017 dönemine, Manisa Belediyesi'nin stratejik planı ise 2010-2014 dönemine aittir. KDK taahhütleri çerçevesinde 2008 yılından itibaren kurumsal düzenlemeleri gerçekleştirmeye başlayan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin stratejik planının temel ilkelere, misyonu ya da vizyonu içinde cinsiyete duyarlı bir bakış açısı ya da KDK değişimi gözlenmemiştir. Belirlenen 11 stratejik alan içinde sadece kültür, eğitim ve sosyal hizmetler alanında kadın erkek eşitliğine kısaca değinilmektedir. Burada kadınların yerel karar alma süreçlerine aktif katılımının teşvik edileceği, YEEP doğrultusunda kadınların şiddete maruz kalmaması için eğitim temelli destekler sunulacağı ve kadınlara yönelik meslek edindirme kurslarının düzenleneceği belirtilmektedir. KDK statüsü hedefi planın bütününe yerleştirilmemiş; sadece kültür, eğitim ve sosyal hizmetler stratejik alanı altında Yerel Eşitlik Komisyonu'nun kurularak faaliyete geçmesinin Türkiye'de bir ilk olduğu ifade edilerek bu statüye referans verilmiştir.

Manisa Belediyesi'nin stratejik planının, amaçlar kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetlerin dökümünde kadınlara yönelik çalışmalara ya da hedeflere rastlanmıştır. Doğrudan kadınlara yönelik tanımlanmış olan tek faaliyet, ekonomik ve sosyal açıdan güçsüz durumda bulunan kadınlara mesleki eğitim sunulması ve aralarında çocuk sahibi olanların ücretsiz gündüz kreşinden yararlandırılması olarak ifade edilmektedir. Planın genelinde öne çıkan katılım unsuruyla ilgili olarak da kadınların doğrudan katılımını sağlayabilecek bir hedef belirlendiği de görülmektedir: Her yıl kent konsey ve organlarının belediye meclisinde en az beş kararın görüşülmesi, bunlardan en az birinin kent konseyi kadın meclisinden gelmesi öngörülmektedir. Sonuç olarak, stratejik plan düzeyinde ortaya konulan politikaların toplumsal cinsiyete duyarlılığı bağlamında, KDK Projesi'nde yer alan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin, bu projede yer almayan Manisa Belediyesi'ne kıyasla anlamlı bir farklılık yarattığını söylemek çok zordur.

Stratejik planlara göre, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde toplam personel içinde kadın çalışanların oranı % 26 iken, Manisa Belediyesi'ndeki toplam personel içinde kadın çalışanların oranı % 14'tür.

KDK taahhütleri doğrultusunda gerçekleşmekte olan kurumsal yapılanma uyarınca, İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi Kadın Erkek Eşitliği Ko-

misyonu (9 üyesinden 5'i kadındır), Kadın Danışma Merkezi, Kadın Erkek Eşitlik Birimi ve Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Kadın Danışma Merkezi ile Kadın Erkek Eşitliği Birimi, Büyükşehir Belediyesi Sosyal Projeler Daire Başkanlığı'nda 2012 yılında kurulmuş olan Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü'nün çatısı altında faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bununla birlikte, 128 üyeli Büyükşehir Belediye Meclisi'nde sadece 6 kadın üyenin bulunması dikkat çekmektedir. Manisa Belediyesi'nde ise yukarıda adı geçen bu kurumsal yapıların hiçbiri mevcut değildir. Bu çerçevede, İzmir Büyükşehir Belediyesi ile Manisa Belediyesi'nin ortaklaştığı tek kurumsal yapılanmanın kent konseylerindeki kadın meclisleri olduğu görülmektedir. Saha görüşmelerimiz neticesinde, Manisa Kent Konseyi Kadın Meclisi'nin belediyeyle işbirliği içinde aktif çalışmalar yürüttüğünü, İzmir Kent Konseyi Kadın Meclisi'nin faaliyetlerinin ise yetersiz ve cılız kaldığı bilgisini edindik. 37 üyeli Manisa Belediye Meclisi'nde de 6 kadın üye bulunmaktadır.

Sonuç olarak, KDK Projesi kapsamındaki kurumsal yapılanma İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde Manisa Belediyesi'ne göre oldukça ileri bir aşamdadır. Buna karşılık, İzmir'deki kadınların siyasi katılımlarının bir göstergesi olarak değerlendirebileceğimiz Büyükşehir Belediye Meclisi'ndeki kadın temsil oranının oldukça düşük olması olumsuz bir nokta olarak dikkatimizi çekmiştir. Ayrıca, Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü Kadın Erkek Eşitlik Birimi'nin doğrudan kadınlara yönelik pek çok faaliyeti bulunduğu halde, belediye bünyesinde Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü dışındaki birimlerin kendi çalışmaları kapsamında cinsiyete duyarlı bir yaklaşımdan son derece uzak oldukları görüşmelerimiz sırasında gözlediğimiz bir diğer olgudur. Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü'nde görüştüğümüz birim yöneticileri, kadın çalışmalarının yürütülebilmesi konusunda belediye başkanının inisiyatifi ve bakış açısının destekleyici niteliği sayesinde yol alınabildiğini; ortaya çıkan sorunların çözümüne ilişkin diğer birimlerle koordineli ve işbirliği içinde çalışmanın henüz çok da fazla gerçekleşmediğini belirtmişlerdir. Bunda, Büyükşehir Belediyesi'nin çok büyük ve parçalı yapıda olmasının yarattığı koordinasyon ve iletişim sorunlarının da önemli bir payı olduğu anlaşılmaktadır.

Manisa Belediyesi'nde gerçekleştirdiğimiz grup toplantısı ve birebir görüşmelerde, genel olarak birim yöneticileri faaliyetlerin hedef kitlesini ilk etapta kadınlar olarak belirlemediklerini belirtmişlerdir. Ancak, görüşme ilerledikçe kendi faaliyetleri arasında kadınları etkileyebilecek olan çalışmalara işaret etmişlerdir. Bununla birlikte, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü dışında kalan görüştüğümüz diğer birim yöneticilerinin kendi çalışmaları kap-

samında cinsiyete duyarlı bir yaklaşımdan son derece uzak oldukları gözlemlenmiştir. Belediye'nin Haziran 2013'ten itibaren Türk-İsveç Yerel Yönetimler Ortaklığı Programı (TUSELOG) kapsamında "Belediye Hizmetlerinde Kalite ve Verimlilik" başlıklı bir projenin ortakları arasında olması ve Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün de projeyi yürütmekten sorumlu birim olması, bu müdürlüğü diğerlerinden farklılaştırmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin proje temaları arasında yer alması, büyük ölçüde toplumsal cinsiyet farkındalığının bu müdürlükte daha yüksek olması sonucunu doğurmaktadır. KDK Projesi gibi doğrudan toplumsal cinsiyet eşitliğini odağına almamış olsa da, toplumsal cinsiyet eşitliği temasını içeren uluslararası bağlantılı bu projenin, orta ve uzun vadede Manisa Belediyesi'nde toplumsal cinsiyet bakışı açısı oluşturmaya önemli katkı yapması beklenebilir.

TCDB konusu, BMOP KDK Projesi'ne ilk safhada katılan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin henüz ilerleme kaydettiği bir konu değildir. Konunun ilgili birimlerce tam olarak anlaşılmamış olmasının yanı sıra, bütçe dairesinde TCDB eğitimi almış sadece bir personelin varlığı ve bu eğitimlerin henüz kurum içinde yaygınlaştırılmadığı görüşmelerde belirtilmiştir. Ayrıca, İzmir'de yaygın olan "kadınların sorunlarının zaten çözülmüş olduğu" algısının kadın erkek eşitsizliklerinin üstünü örten bir işlev de gördüğü gözlenmiştir. Dolayısıyla, bahsedilen bu sorunların, TCDB yaklaşımının büyük kurum ve kentlerde uygulama başarısını olumsuz etkileyebileceği sorun alanlarından biri olarak akılda tutulmalıdır.

TCDB konusu Manisa Belediyesi'nin gündemine henüz girmemiştir. Buna karşılık, ortak toplantı sırasında Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'ndeki proje sorumlusu TCDB'den söz etmiştir. Bu konuda uzman ekiplerin yokluğunda TCDB ile ilgili bir çalışma yapılmadığı belirtilmiş; bununla birlikte, TUSELOG projesi kapsamındaki toplantılarda birimlere kadınlara yönelik faaliyetlerinin planlamasını yaparken, yatırım ya da program bütçesini belirlerken cinsiyete duyarlı bir yaklaşım uygulamaları gerektiğinin aktarıldığı ifade edilmiştir. TCDB'nin ilk adımları sayılabilecek bu çağrı Manisa Belediyesi'ndeki TCDB haberdarlığının, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden daha ileride olduğunu düşünmemize yol açmıştır.

Öte yandan, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin etkinlikler ve harcamaların dökümü itibarıyla oldukça ayrıntılı hazırlanmış 2013 Performans Programı, araştırma kapsamındaki diğer kentlere kıyasla, Dirlük Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme yöntemiyle çok daha sağlıklı bir analizin yapılabilmesine imkân vermiştir. İkincisi, İzmir Büyükşehir Belediyesi 2013 Perfor-

mans Programı, kadın çalışmalarının kurumsallaşmasının da katkılarıyla, toplumsal cinsiyet perspektifinin yansıdığı bir politika metni olarak dikkat çekmektedir. 2012 yılında kurulan Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü'nün, kentte kadın erkek eşitsizliğinin görünür kılınmasında, buna dönük etkinlikler yapılmasında, cinsiyet temelli veri toplanmasında, kadın meselesinin ayrı bir sorun alanı olarak tanımlanmasında ve belediye belgelerine bu konuyla ilgili ifade ve göstergelerin girmesinde etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca, belediye bünyesinde adında “kadın” geçen bir müdürlüğün olması toplumsal cinsiyetin ana akımlaşması ve devamlılığı açısından da önemlidir.

Bu çerçevede, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirliklerle ilişkilendirdiğimiz harcamalarının toplam bütçe içindeki payı % 53 seviyesinde oldukça yüksek bir orana denk düşmektedir. Yapabilirlik harcamalarının dağılımı, diğer kentlerde de gözleendiği gibi, oran sırasıyla, Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim, Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim ve Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliklerine yoğunlaşmış olmakla birlikte, buradaki yoğunlaşma (yaklaşık toplam % 76 pay ile) diğer kentlere göre daha dengeli olmuştur. Böylece, kalan yapabilirliklerde de nispeten daha yüksek harcama payları gözlenebilmiştir. Bunlar, Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim, Sağlığa Erişim, Bakım Hizmetlerine Erişim ve Parasal Gelire Erişim gibi kadınların dirliğinin önemli boyutlarını oluşturan yapabilirliklerdir. İzmir Büyükşehir Belediyesi başta ulaşım olmak üzere sosyal hizmetler, istihdam, kültür, sağlık ve çevre gibi alanlardaki etkinlikleriyle sosyal belediyecilik vurgusu görece yüksek olan bir belediyedir. Bu dört yapabilirliğe ilişkin harcamalar, genel toplama göre hâlâ çok düşük kalsa da, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyeciliğin tanımlayıcı işlevlerine dair harcamalarını ve diğer şehir bütçelerinin çoğundan farkını gösterir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 yılı Performans Programı'nın DTCDDB yaklaşımıyla incelenmesinden çıkan en önemli sonuçlardan biri de, merkezi yönetimden farklı bir yönetime sahip olan bir yerel yönetimde, bu ikili yapıdan kaynaklanan (yetki, izin, vs. gibi) gerilimlerin/sınırlamaların bazılarının kadınların yapabilirlikleri üzerindeki etkisinin gözlenebilmesine imkân vermesidir.

Manisa Belediyesi'nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme denetiminden çıkan sonuçlardan biri, 2013 performans programında Toplumsal ve Siyasi Katılım, Sağlığa Erişim ile Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirlik alanları için tanımlanmış faaliyet alanları ya da performans hedefleri bulunmasına rağmen bunlara ilişkin kaynakların bulunmamasıdır. Bu yapabilirliklere ilişkin ya hiç kaynak ayrılmamış ya da açık ve net bir

kaynak ayrılmaksızın bu faaliyetlerin bir kısmının genel yönetim giderlerinden karşılanacağı belirtilmiştir. Bu durum, sadece yapabilirlikler bütçesini güdükleştirerek olumsuz etkilemekle kalmamakta, aynı zamanda Manisa Belediyesi'nin katılımcılığı ve şeffaflığı vurgulayan stratejik yönetim/yönetişim anlayışıyla da uyumsuzluk göstermektedir. Kaldı ki, stratejik planda ve performans programında yer alan faaliyetlerin kaynak ihtiyacının açıkça belirtilmemesi ya da ayrılan kaynakların izlenmesinin olanaksız olması, stratejik planlamaya dayanan performans esaslı bütçelemenin de gerektiği gibi uygulanamadığına işaret etmektedir.

Bu çerçevede, Manisa Belediyesi'nin yapabilirliklerle ilişkilendirdiğimiz harcamalarının toplam bütçe içindeki payının yaklaşık olarak % 42 olduğu görülmektedir. Harcamaların yapabilirlikler temelindeki dağılımına baktığımızda ise, oran sırasıyla, Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim, Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim ve Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirliklerinin toplam payının % 99,1'e ulaştığı görülmektedir. Kalan yedi yapabilirliğin paylaşmak zorunda olduğu bütçe payı sadece % 0,9'dur. Bu görünümüyle, Manisa Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesinin tamamının yukarıda adı geçen üç yapabilirliğe tahsis edildiğini söyleyebiliriz. Yapabilirlikler bütçesinin fonksiyonel dağılımı içinde, oran sırasıyla, ulaşım, imar ve şehircilik ve çevre fonksiyonları öne çıkmakta ve bu üç fonksiyonun yapabilirlikler bütçesi içindeki payı yaklaşık olarak % 92'ye ulaşmaktadır. Kentsel altyapı ve üstyapıya odaklanmış bu görünümüyle Manisa Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesi, kadınların dirliğini dengeli ve bütünlüklü bir yaklaşımla ele almaktan oldukça uzaktır.

Toplam bütçeye oranla, Manisa Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesinden daha küçüktür. Bununla birlikte, hem İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde hem de Manisa Belediyesi'nde ilk üç sırayı, kendi içindeki sıralaması farklılaşsa da, aynı yapabilirlik alanlarının oluşturduğu görülmektedir. Ancak, bu üç yapabilirliğin İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesindeki payı % 76 iken, Manisa Belediyesi'ndeki payı yapabilirlikler bütçesinin neredeyse tamamına denk gelmektedir. Sonuç olarak, DTCDB analizimiz, KDK Projesi'nde yer alan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesinin, Manisa Belediyesi'ne kıyasla, daha dengeli dağıldığını ve kadınların dirliği açısından önem taşıyan Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim, Sağlığa Erişim, Bakım Hizmetlerine Erişim ve Parasal Gelire Erişim yapabilirliklerine daha fazla kaynak ayırdığını ortaya koymaktadır.

TABLO 4.30
İzmir Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehircilik	Çevre	Ulaşım	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	33.358	36.880	12.027	86.544		24.504			193.313
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			525.137						525.137
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		104.200			36.160	20.767			161.127
Bakım hizmetlerine erişim						38.833			38.833
Toplumsal ve siyasi katılım							10.034		10.034
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim							125.581		125.581
Parasal gelire erişim						36.823			36.823
Sağlığa erişim			54.069						54.069
Eğitim ve öğrenime erişim			269		4.483	989			5.741
Şiddetsiz bir yaşama erişim						289			289
Toplam	33.358	141.079	525.137	86.544	40.643	122.205	125.581	10.034	1.150.946

TABLO 4.31
İzmir Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirliklik	Çevre	Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve hizmetler	Sosyal istihdam	Enek ve Demokrasi	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	2,9	3,2	1,0	7,5	2,1				16,8
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			45,6						45,6
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		9,1		3,1	1,8				14,0
Bakım hizmetlerine erişim					3,4				3,4
Toplumsal ve siyasi katılım							0,9		0,9
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim						10,9			10,9
Parasal gelire erişim						3,2			3,2
Sağlığa erişim			4,7						4,7
Eğitim ve öğrenime erişim				0,4	0,1				0,5
Şiddetsiz bir yaşama erişim					0,03				0,0
Toplam	2,9	12,3	45,6	5,7	7,5	3,5	10,6	10,9	100,0

TABLO 4.32
İzmir Büyükşehir Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapabilirlikler / Organizasyon yapısı	Banliyö ve Kayılı Sistem Yatırımları D.Bşk.	Bilgi İşlem D.Bşk.	Çevre Kor. ve Kont. D.Bşk.	Destek Hizm. D.Bşk.	Emlak Yönet. D.Bşk.	Ercfp. Hastan. Başh.	Etüd ve Projeler D.Bşk.	Fem İşlet D.Bşk.	İmar ve Şehir. D.Bşk.	İnsan Kayn. ve Eğit. D.Bşk.	İşletme ve İştirak. D. Bşk.	İhtiyat D.Bşk.	Kentsel Dönüş. D.Bşk.	Kültür ve Spor D.Bşk.	Mali Hizm. D.Bşk.	Sosyal Hizm. D.Bşk.	Sosyal Projeler D.Bşk.	Tarım Park ve Bahçe D.Bşk.	Ulaş. D.Bşk.	Yazı İşleri ve Karar. D.Bşk.	Zabıta D.Bşk.	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	58.987							1.100	2.525	24.504	85.444	20.753										193.313
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	148.603		21.400					264.103											74.347	16.684	525.137	
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	4.320						100	10.000					56.098									161.127
Bakım hizmetlerine erişim	19.212																					38.833
Toplumsal ve siyasi katılım	5.971																					10.034
Ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim								120.000														125.581
Parasal gelire erişim																						36.823
Sağlığa erişim	450		35.359								6.503											54.069
Eğitim ve öğrenime erişim							269	4.188														5.741
Şiddetsiz bir yaşama erişim																						289
Toplam	148.603	5.971	82.969	0	21.400	35.629	4.288	395.203	2.525	0	31.007	85.444	20.753	59.006	0	46.487	18.994	89.880	74.347	0	28.441	1.150.946

TABLO 4.33
İzmir Büyükşehir Belediyesi Yapılabirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (%)

(%) Yapılabirlikler / Organizasyon yapısı	Banliyö ve Kayıtlı Sistem	Yatırımları D.Bşk.	Bilgi İşlem D. Bşk.	Çevre Kor. ve Kont. D.Bşk.	Destek Hizm. D.Bşk.	Emlak Yönet. D.Bşk.	Eşçerf. Hastan. Baş.	Etild ve Projeler D.Bşk.	Fen İşleri D.Bşk.	İmar ve Şehir. D.Bşk.	İnsan Kayn. ve Eğit. D.Bşk.	İştirak ve İştirak. D. Bşk.	İtfaiye D.Bşk.	Kentsel Dönüş. D.Bşk.	Kültür ve Spor D.Bşk.	Mali Hizm. D.Bşk.	Sosyal Hizm. D.Bşk.	Sosyal Projeler D.Bşk.	Tarım Park ve Bahçe D.Bşk.	Ulaş. D.Bşk.	Yazı İşleri ve Karar. D.Bşk.	Zabıta D.Bşk.	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim			5,1					0,1	0,2	2,1	7,4	1,8											16,8
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	12,9					1,9		22,9										6,5					95,6
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim			0,4					0,9				4,9						0,1	7,8				14,0
Bakım hizmetlerine erişim		1,7															0,8	1,0					3,4
Toplumsal ve siyasi katılım		0,5										0,2						0,1					0,9
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim								10,4											0,5				10,9
Parasal gelire erişim																	3,2						3,2
Sağlığa erişim		0,04				3,1				0,6							0,0				1,0		4,7
Eğitim ve öğrenime erişim					0,02	0,4						0,03					0,1						0,5
Şiddetsiz bir yaşama erişim																		0,03					0,0
Toplam	12,9	0,5	7,2	0,0	1,9	3,1	0,4	34,3	0,2	2,7	7,4	1,8	5,1	0,0	4,0	1,7	7,8	6,5	0,0	2,5			100,0

(*) Daire Başkanlıkları 2013 Performans Programı ve İzmir Büyükşehir Belediyesi web sitesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

(**) <https://www.izmir.bel.tr/OrganizasyonSemasi/123/tr> (Son erişim tarihi: 19 Nisan 2014).

TABLO 4.34
İzmir Büyükşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL)	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İrfaiye ve afetKültür ve yönetimi turizm	Sosyal hizmetler	Demokrasi ve katılımcılık	Emek ve istihdam	Toplam
Banliyö ve Raylı Sistem Yatırımları D.Şşk.		148.603					5.971		148.603
Bilgi İşlem D.Şşk.								5.971	5.971
Çevre Koruma ve Kontrol D.Şşk.	10.080	41.199	12.477			19.212			82.969
Destek Hizmetleri D.Şşk.									0
Emlak Yönetimi D.Şşk.		21.400							21.400
Eşrefpaşa Hastanesi Başhekimliği			35.629						35.629
Etüd ve Projeler D.Şşk.				4.288					4.288
Fen İşleri D.Şşk.		10.000	264.103		1.100			120.000	395.203
İmar ve Şehirçilik D.Şşk.	2.525								2.525
İnsan Kaynakları ve Eğitim D.Şşk.									0
İşletme ve İştrakler Dairesi Başkanlığı				6.503		24.504			31.007
İrfaiye D.Şşk.				85.444					85.444
Kentsel Dönüşüm D.Şşk.	20.753								20.753
Kültür ve Spor D.Şşk.					36.355	20.037	2.614		59.006
Mali Hizmetler D.Şşk.									0
Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı						46.487			46.487
Sosyal Projeler D.Şşk.						11.963	1.449	5.581	18.994
Tarım Park ve Bahçeler D.Şşk.		89.880							89.880
Ulaşım D.Şşk.			74.347						74.347
Yazı İşleri ve Kararlar D.Şşk.									0
Zabıta Dairesi D.Şşk.			16.684	11.757					28.441
Toplam	33.358	141.079	525.137	66.365	86.544	40.643	122.205	10.034	1.150.946

TABLO 4.35
İzmir Büyükşehir Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%) Organizasyon yapısı / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal Demokrasi ve katılımcılık	Emek ve istihdam	Toplam
Banliyö ve Raylı Sistem Yatırımları D.Bşk.			12,9						12,9
Bilgi İşlem D.Bşk.							0,5		0,5
Çevre Koruma ve Kontrol D.Bşk.	0,9	3,6		1,1			1,7		7,2
Destek Hizmetleri D.Bşk.									0,0
Emlak Yönetimi D.Bşk.			1,9						1,9
Eşrefpaşa Hastanesi Başhkekimliği				3,1					3,1
Etüd ve Projeler D.Bşk.					0,4				0,4
Fen İşleri D.Bşk.		0,9	22,9		0,1			10,4	34,3
İmar ve Şehirçilik D.Bşk.	0,2								0,2
İnsan Kaynakları ve Eğitim D.Bşk.									0,0
İşletme ve İştrakler Dairesi Başkanlığı				0,6			2,1		2,7
İtfaiye D.Bşk.					7,4				7,4
Kentsel Dönüşüm D.Bşk.	1,8								1,8
Kültür ve Spor D.Bşk.						3,2	1,7	0,2	5,1
Mali Hizmetler D.Bşk.									0,0
Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı							4,0		4,0
Sosyal Projeler D.Bşk.							1,0	0,1	1,7
Tarım Park ve Bahçeler D.Bşk.					7,8				7,8
Ulaşım D.Bşk.			6,5						6,5
Yazı İşleri ve Kararlar D.Bşk.			1,4	1,0					2,5
Zabıta Dairesi D.Bşk.	2,9	12,3	45,6	5,8	7,5	3,5	10,6	0,9	100,0
Toplam									

(*) Daire başkanlıkları 2013 Performans Programı ve İzmir Büyükşehir Belediyesi web sitesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.
(**) <https://www.izmir-bel.tr/OrganizasyonSemasi/123/tr> (Son erişim tarihi: 19 Nisan 2014).

TABLO 4.36
Manisa Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal Emek ve hizmetler	İstihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	22.200	2.550	10.000		700					35.450
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			26.700							26.700
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	10.000	23.150				2.125	4.750			40.025
Bakım hizmetlerine erişim							200			200
Toplumsal ve siyasi katılım										0
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim							240			240
Parasal gelire erişim							550			550
Sağlığa erişim										0
Eğitim ve öğrenime erişim										0
Şiddetsiz bir yaşama erişim										0
Toplam	32.200	25.700	36.700	0	700	2.125	5.500	240	0	103.165

TABLO 4.37
Manisa Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	21,5	2,5	9,7	0,7					34,4
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			25,9						25,9
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	9,7	22,4			2,1	4,6			38,8
Bakım hizmetlerine erişim						0,2			0,2
Toplumsal ve siyasi katılım									0,0
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim							0,2		0,2
Parasal gelire erişim						0,5			0,5
Sağlığa erişim									0,0
Eğitim ve öğrenime erişim									0,0
Şiddetsiz bir yaşama erişim									0,0
Toplam	31,2	24,9	35,6	0,0	0,7	2,1	5,3	0,2	100,0

TABLO 4.38
Manisa Belediyesi Yapılabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapılabilirlikler / Organizasyon yapısı	Basım Yayın ve Halkla İlişkiler Md	Bilgi İşlem Md	Çevre Koruma ve Kontrol Md(1)	Destek Hizmetleri Md	Emlak ve İstmlak Md	Fen İşleri Md	Hal Md	Hukuk İşleri Md	İmar ve Şehircilik Md	İnsan Kaynakları ve Eğitim Md	İtfaiye Md	Kütüphane Md(1)	Kültür ve Sosyal İşler Md	Mali Hizmetler
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim					14.400						700			
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim					26.000									
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim					32.100								2.025	
Bakım hizmetlerine erişim						200								
Toplumsal ve siyasi katılım														
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim													240	
Parasal gelire erişim													550	
Sağlığa erişim														
Eğitim ve öğrenime erişim														
Şiddetsiz bir yaşama erişim														
Toplam	0	0	0	0	0	72.700	0	0	0	0	700	0	2.815	0

TABLO 4.38 (devamı)

(000 TL)	Yapılabirlikler / Organizasyon yapısı	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Özel Kalem Md 1.050 11.000	35.450
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Park ve Bahçeler Md 1.050 11.000	26.700
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Sağlık İşleri Md 5.900	40.025
Bakım hizmetlerine erişim	Proje Grubu	200
Toplumsal ve siyasi katılım	Plan ve Proje Md	0
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim	Plan ve Proje Md	240
Parasal gelire erişim	Sosyal Yardım İşleri Md	550
Sağlığa erişim	Strateji Geliştirme Md	0
Eğitim ve öğrenime erişim	Su ve Kanalizasyon Md	0
Şiddetsiz bir yaşama erişim	Su ve Kanalizasyon Md	0
Toplam	Özel Kalem Md 0 6.950 11.000 0 0 0 7.800 0 500 700 0 0 0 103.165,0	103.165,0

TABLO 4.39
Manisa Belediyesi Yapılabirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (%)

(%) Yapılabirlikler / Organizasyon yapısı	Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Md	Bilgi İşlem Md	Çevre Koruma ve Kontrol Md(1)	Destek Hizmetleri Md	Emlak ve İstimlak Md	Fen İşleri Md	Hal Md	Hukuk İşleri Md	İmar ve Şehircilik Md	İnsan Kaynakları ve Eğitim Md	İrfaiye Md	Kütüphane Md(1)	Kültür ve Sosyal İşler Md	Mali Hizmetler Md
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim					14,0						0,7			
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim					25,2									
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim					31,1								2,0	
Bakım hizmetlerine erişim					0,2									
Toplumsal ve siyasi katılım														
Ücretli istirahata ve uygun çalışma koşullarına erişim													0,2	
Parasal gelire erişim													0,5	
Sağlığa erişim														
Eğitim ve öğrenime erişim														
Şiddetsiz bir yaşama erişim														
Toplam	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	70,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	2,7	0,0

TABLO 4.39 (devamı)

(%) Yapabilirlikler / Organizasyon yapısı	Özel Kalem Md	Park ve Bahçeler Md	Plan ve Proje Md	Proje Grubu	Sağlık İşleri Md	Sosyal Yardım İşleri Md	Strateji Geliştirme Md	Su ve Kanalizasyon Md	Tefiş Kurulu Md	Temizlik İşleri Md	Ulaşım Hizmetleri Md	Veteriner İşleri Md	Yazı İşleri Md	Zabıta Md	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	1,0	10,7					7,6			0,5					34,4
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim											0,7				25,9
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	5,7														38,8
Bakım hizmetlerine erişim															0,2
Toplumsal ve siyasi katılım															0,0
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim															0,2
Parasal gelire erişim															0,5
Sağlığa erişim															0,0
Eğitim ve öğrenime erişim															0,0
Şiddetsiz bir yaşama erişim															0,0
Toplam	0,0	6,7	10,7	0,0	0,0	0,0	0,0	7,6	0,0	0,5	0,7	0,0	0,0	0,0	100,0

(*) Müdürlükler 2013 Performans Programı ve Manisa Belediyesi web sitesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

(**) <http://www.manisa.bel.tr/OrganisationalChart.aspx?CategoryID=24> (Son erişim tarihi: 15 Nisan 2014).

(1) Performans programında yer almayan, fakat web sitesindeki teşkilat şemasında yer alan müdürlükler.

TABLO 4.40
Manisa Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)

(000 TL) Organizasyon yapısı / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık afet yönetimi	İtfaiye ve tutum	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Demokrasi ve katılımcılık	Emek ve istihdam	Toplam
Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü										0
Bilgi İşlem Müdürlüğü										0
Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü (1)										0
Destek Hizmetleri Müdürlüğü										0
Emlak ve İstimlak Müdürlüğü										0
Fen İşleri Müdürlüğü	13.400	19.000	36.000		100	4.200				72.700
Hal Müdürlüğü										0
Hukuk İşleri Müdürlüğü										0
İmar ve Şehirçilik Müdürlüğü										0
İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğü					700					700
İtfaiye Müdürlüğü										0
Kütüphane Müdürlüğü (1)										0
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü					2.025	550		240		2.815
Mali Hizmetler										0
Özel Kalem Müdürlüğü										0
Park ve Bahçeler Müdürlüğü		6.200					750			6.950
Plan ve Proje Müdürlüğü	11.000									11.000
Proje Grubu										0
Sağlık İşleri Müdürlüğü										0
Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü										0
Strateji Geliştirme Müdürlüğü										0
Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü		7.800								7.800
Tefiş Kurulu Müdürlüğü										0
Temizlik İşleri Müdürlüğü		500								500
Ulaşım Hizmetleri Müdürlüğü			700							700
Veteriner İşleri Müdürlüğü										0
Yazı İşleri Müdürlüğü										0
Zabıta Müdürlüğü										0
Toplam	32.200	25.700	36.700	0	700	2.125	5.500	0	240	103.165

TABLO 4.41
Manisa Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%) Organizasyon yapısı / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Demokrasi ve katılımcılık	Emek ve istihdam	Toplam
Bilgi İşlem Müdürlüğü										0,0
Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü (1)										0,0
Destek Hizmetleri Müdürlüğü										0,0
Emlak ve İstimlak Müdürlüğü										0,0
Fen İşleri Müdürlüğü	12,99	18,42	34,90		0,10		4,07			70,5
Hal Müdürlüğü										0,0
Hukuk İşleri Müdürlüğü										0,0
İmar ve Şehircilik Müdürlüğü										0,0
İnsan Kaynakları ve Eğitim Müdürlüğü					0,68					0,0
İtfaiye Müdürlüğü										0,7
Kütüphane Müdürlüğü (1)										0,0
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü					1,96		0,53		0,23	2,7
Mali Hizmetler										0,0
Özel Kalem Müdürlüğü										0,0
Park ve Bahçeler Müdürlüğü		6,01					0,73			6,7
Plan ve Proje Müdürlüğü	10,66									10,7
Proje Grubu										0,0
Sağlık İşleri Müdürlüğü										0,0
Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü										0,0
Strateji Geliştirme Müdürlüğü										0,0
Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü	7,56									7,6
Teftiş Kurulu Müdürlüğü										0,0
Temizlik İşleri Müdürlüğü		0,48								0,5
Ulaşım Hizmetleri Müdürlüğü			0,68							0,7
Veteriner İşleri Müdürlüğü										0,0
Yazı İşleri Müdürlüğü										0,0
Zabıta Müdürlüğü										0,0
Toplam	31,2	24,9	35,6	0,0	0,7	2,1	5,3	0,0	0,2	100,0

(*) Müdürlükler 2013 Performans Programı ve Manisa Belediyesi web sitesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

(**) <http://www.manisa.bel.tr/OrganisationalChart.aspx?CategoryID=24> (Son erişim tarihi: 15 Nisan 2014).

(1) Performans programında yer almayan, fakat web sitesindeki teşkilat şemasında yer alan müdürlükler.

Samsun

Politika Metin Analizi

Stratejik Plan 2010-2014

Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin 2010-2014 Stratejik Planı'nda stratejik amaçlar iki temel odak üzerinden irdelenmektedir: "Kaliteli yaşamın gereklerini sağlayan bir kent oluşturmak" olarak tanımlanan birinci amaç doğrudan mevzuatın belediyelere kent yaşamının fiziki ve teknik anlamda iyileştirmelere ilişkin yüklediği faaliyetleri, ikincisi ise bu faaliyetlerin daha etkin gerçekleştirilmesine yönelik kurum içi yapılanmaya ilişkin çalışmaları kapsamaktadır (Samsun Büyükşehir Belediyesi, tarihsiz: 44).

Planda kullanılan tüm kurumsal verilerin 2009 yılına ait olduğu görülmektedir. Belediyenin personel yapısına ilişkin veriler kadro ve eğitim durumu bazında sunulmasına karşılık bu değişkenler için cinsiyet kırımındaki bilgilere yer verilmemiştir. Bununla birlikte belediyenin toplam personeli içinde "bayan" çalışanların oranı % 9, "bay" çalışanların oranı ise % 91 olarak ifade edilmektedir (Samsun Büyükşehir Belediyesi, tarihsiz: 19-21). Planda fiziksel yapıya ilişkin veriler, gayrimenkul ve yeşil alan ayırımında sunulmaktadır. Bu verilere göre 2009'da belediye mülkiyetinde kadınların dirliğine etkisi olabilecek kültür merkezi, konservatuvar binası, huzurevi, çay bahçesi, plaj, tenis kortu gibi hem nicelik hem nitelik itibarıyla çok çeşitli sosyal tesislerin bulunduğu göze çarpmaktadır. Kentte yüzölçümü bazında hem toplam alan hem de salt yeşil alan olmak üzere önemli miktarda ve çeşitlilikte park ve bahçelerin bulunduğu görülmektedir (Samsun Büyükşehir Belediyesi, tarihsiz: 25, 27).

Planda tanımlanan misyon, vizyon ve temel ilkeler incelendiğinde, katılımcılığa yapılan vurgu dikkat çekmektedir. Katılımcı süreçler ise hizmetlerden etkilenen tarafların tamamının kentsel politika tasarımından uygulama ve izleme-değerlendirmesine kadar tüm aşamalarına katılımı olarak tanımlanmaktadır (Samsun Büyükşehir Belediyesi, tarihsiz: 35). Ancak planın stratejik hedeflerinin ve bu hedeflere yönelik faaliyetlerin detaylandırıldığı bölümlerde katılımcı mekanizmaların tesis edilmesi ve işletilmesine ilişkin değişimlerin çok temelde Yerel Gündem 21'in daha faal hale getirilmesi, Kent Konseyi'nin kurulması ve kurum yöneticileri ile şehirdeki aktörlerin ortak faaliyet yürütmesi olmak üzere üç faaliyet ile sınırlı tutulduğu görülmektedir. Öte

yandan temel değerler kapsamında eşitlik “bütün bireylere cinsiyet, yaş, köken, inanç, sosyal, ekonomik ve politik ayrım gözetmeden, fiziksel veya zihinsel özürlerine bakılmadan, eşit olarak sunulması” olarak tanımlanmaktadır. Ancak kadınların dirliği açısından önemli olabilecek bu temel değerın amaç hedef ve faaliyetlerde ne derece içerildiği ise net biçimde izlenememektedir (Samsun Büyükşehir Belediyesi, tarihsiz: 33). Stratejik planın tümünde ortaya konan fiziki, sosyal ve kültürel düzenlemelerin “insan odaklı çalışma hassasiyeti ve bilinci ile gerçekleştirilecek olmasına vurgu yapıldığı görülmekte ve stratejik tasarımın sosyal içerikli olan değerlerle temellendirildiği vurgulanmaktadır” (Samsun Büyükşehir Belediyesi, tarihsiz: 35). Ancak faaliyetler incelendiğinde bu yaklaşımın cinsiyete duyarlı bir nitelik arz etmediği açıkça görünmektedir.

Planda “kaliteli yaşamın gereklerini sağlayan bir kent oluşturmak” başlıklı strateji kapsamında beş, belediyenin kurumsal yönetim kapasitesini etkin ve katılımcı biçimde dönüştürmeyi amaçlayan stratejisi kapsamında ise iki temel stratejik hedef tanımlanmaktadır. Kent yaşamına ilişkin doğrudan kadınlarla ilgili olarak kentin sosyal çevresini geliştirme ve sosyal yaşamı zenginleştirme stratejik hedefi kapsamında tanımlanmış faaliyetler arasında Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmek üzere “yetişkin kadınların eğitim ve sosyal yönden desteklenmesi” başlığı altında bir dizi çalışma listelenmektedir. Bunlar, Kadın Koordinasyon Merkezi’nin kurulması, kadın lokallerinin açılması ve kadınlarla ilgili kültürel ve sosyal faaliyetlerin ilgili STK’lar ile birlikte düzenlenmesidir. Yine aynı stratejik hedef doğrultusunda “sosyal dışlanmaya maruz kalan grupların desteklenmesi ve kent halkına sosyal hizmetlerin sunulması” başlığı altında Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı tarafından yaşlı ve hastalara evde bakım hizmetlerinin sunulması, muhtaç yaşlılar için yaşlı bakım merkezinin kurulması gibi hizmetler ile bakım alanında kadınların dirliğini doğrudan etkileyebilecek faaliyetlerin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Öte yandan bu stratejik amaç kapsamında doğrudan kadınları hedeflemeyen ancak gerçekleştirildiğinde kadınların dirliğini olumlu yönde etkileyebilecek çeşitli faaliyetler bulunmaktadır. Örneğin, kentin planlı gelişmesini sağlama hedefi kapsamında kent bütünlüğüne hizmet edecek yeşil alanlar ile çevre düzenlemelerinin yapılması, spor merkezi ve semt spor alanlarının, kültür merkezinin yapımı, teknik altyapının güçlendirilmesi hedefi kapsamında ise dere yataklarının ıslah edilmesi, kavşak ve sinyalizasyon düzenlemelerinin yapılması, sahil yaya yolunun yapımı gibi faaliyetler kadınların dirliğini olumlu etkileyebilecek niteliktedir.

Kurumsal yönetim kapasitesini daha etkin kılmaya yönelik hedefler kapsamında ise personele yönelik hizmet içi eğitimler düzenlenmesi öngörülmele birlikte bu eğitimlerin içeriği belirtilmemektedir. Ayrıca personel rejimine ilişkin olarak kadın personel sayısını ve niteliğini artırmaya yönelik bir çalışmanın da planlanmadığı görülmektedir. Yönetim kapasitesine ilişkin olarak katılımcılığı artırmaya yönelik hedefler içinde Büyükşehir Belediye Meclisi'nin çalışmalarına halkın katılımının sağlanması, Kent Konseyi'nin kurulması, Yerel Gündem 21'in eğitim ve konsey çalışmaları bağlamında daha faal hale getirilmesi öngörülmektedir ancak bu mekanizmalar içinde de katılımcı süreçlerin nasıl hayata geçirileceği net biçimde ifade edilmemektedir.

Samsun BMOP KDK projesine 2011 yılında dâhil olarak proje taahhütlerini yerine getirmeyi kabul etmiş, bu taahhütler aynı yıl hazırlanan YE-EP'te detaylandırılmıştır. Bununla birlikte incelenen stratejik planda söz konusu taahhütlerin hem kurumsal işleyiş hem de stratejik amaç, hedef ve faaliyetler bağlamında yer bulamadığı görülmektedir.

Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015

Yukarıda da değinildiği gibi YE-EP 2011 yılında hazırlanmış, Valilik ve Büyükşehir Belediyesi bünyesinde birer Eşitlik Birimi projenin başlangıcından bir ay sonra kurulmuştur. Samsun Valiliği bünyesinde kurulan eşitlik birimi, çalışma usul ve esaslarının bir yönergeyle düzenlenmiş olması açısından özgün bir örnek teşkil etmektedir.⁵⁰ Buna karşılık Büyükşehir Belediyesi bünyesinde neredeyse eş zamanlı olarak kurulmuş olan Eşitlik Birimi'nin ise yetki ve sorumlulukları ile faaliyetlerinin benzer biçimde düzenlenmemiş olması, hatta belediyenin teşkilat şeması içinde bağlı bulunduğu Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı'nın altında dahi yer almıyor olması dikkat çekmektedir. Ayrıca KDK taahhütleri kapsamında Belediye Meclisi bünyesinde bir eşitlik komisyonu kurulmamış olduğu da tespit edilmektedir. Aşağıda ana başlıklar üzerinden özetlenen YE-EP'in oluşturulma süreci ve uygulaması açısından bakıldığında Büyükşehir Belediyesi'nin daha etkisiz ve daha az faal olmasında bu kurumsal gelişim farklılıklarının etkili olduğu öne sürülebilir.

Bu araştırma kapsamında incelenen 2013-2015 YE-EP, Samsun için hazırlanan ilk YE-EP olup 2011 yılında İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu tarafından hazırlanarak 2012 yılında kabul edilmiştir.⁵¹ Planda, Büyükş-

50 Yönerge için bkz. http://www.samsun.gov.tr/yonetim/resimler/Dosyalar/samsun_valligi_yerel_esitlik_birimi_yonetmeli.rar

51 YE-EP metnine doğrudan erişim için bkz. <http://www.kadinstokentler.com/content/docs/yeep-samsun.zip> (Son erişim tarihi: 20 Mart 2014).

hir Belediyesi özellikle *kentsel hizmetler* alanında kadınların kentsel altyapı ve hizmetlere erişiminin güçlendirilmesi hedefine yönelik faaliyetler için merkez ilçe belediyeleri ile birlikte temel sorumlu kuruluş olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında, *istihdam* alanında kadınlara fırsat ve destekler yaratılmasına yönelik faaliyetlerin az bir kısmında sorumlu kuruluş olarak belediyeler işaret edilmektedir. Büyükşehir Belediyesi, ayrıca, *eğitim* ile *sağlık* alanlarındaki bilgilendirme ve farkındalık çalışmalarında destekleyici kurum/kuruluş olarak belirtilmektedir. *Şiddetle mücadele* alanında gerek farkındalık yaratacak bilgilendirme faaliyetlerinde gerek şiddetle mücadele mekanizmalarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalarda ise doğrudan sorumlu (kimi durumlarda başka kurumlarla birlikte) kuruluş olarak tanımlanmış olduğu görülmektedir. *Katılım* alanında yürütülecek faaliyetlerde ise Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki Eşitlik Birimi ve Belediye Meclisi'ndeki Eşitlik Komisyonu, Valilik ile birlikte sorumlu kuruluş olarak yer almaktadır.

YEPP'in altıncı bölümü olan *kentsel hizmetler* alanında büyükşehir belediyesinin sorumlu kılındığı üç faaliyet tanımlanmaktadır. Bunlardan ilki cinsiyete duyarlı politika ve programların geliştirilebilmesine yönelik olarak yürütülecek çalışmaları kapsamaktadır. Bu çalışmalar, hem merkez ilçelerde seçilecek pilot mahallelerde hem de kamu hizmetlerinin sunulduğu ya da kadınların yoğun olarak kullandıkları pazar, alışveriş merkezi gibi mekânlarda yürütülecek olan anket çalışmaları ile kadınların ulaşım, barınma, güvenlik, bakım gibi hizmetlere ilişkin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve mevcut hizmetlere yönelik görüş ve önerilerinin alınmasını öngörmektedir. Bununla birlikte hizmetlerin planlama süreçlerine kadınların doğrudan katılımının artırılmasına yönelik mekanizmaların oluşturulmasının yanı sıra kentsel hizmetleri planlayan ve uygulayan yerel yönetim personelinin –özellikle de bütçe ve planlama bölümlerinde görevli olanların– yılda en az bir kez TCDB eğitimlerinin de yer aldığı hizmet içi eğitim programlarına tabi tutulması planlanmaktadır. Bu yolla TC farkındalığının artırılarak cinsiyete duyarlı hizmetlerin sunulmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

İkinci olarak cinsiyete duyarlı kentsel altyapı ve hizmet sunumunun güçlendirilmesi hedefine yönelik temel kentsel hizmetlerin her biri için önceliklendirilen faaliyetler sıralanmaktadır. Bu faaliyetlere kısaca değinmek gerekirse, ulaşım alanında toplu taşıma sistemlerinin tarife, durak, araç nitelikleri gibi konularda kadınların ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi ve özellikle köy ile ilçelerde yaşayan kadınların kente erişimlerini kolaylaştırmaya yönelik olarak toplu taşıma olanaklarının artırılması, şehir içindeki kaldırım-

ların rampalı, alçak ve geniş biçimde oluşturulması, barınma alanında dezavantajlı kadınlara yönelik sosyal konut ya da misafirhane olanaklarının sağlanması, çevresel düzenleme açısından kentin park ve bahçeler dahil pek çok yerinde yeterli aydınlatmanın sağlanması, mevcut park ve yeşil alanların sosyal ve sportif donatılarının tamamlanması ve bu mekânlarda kadınlar için emzirme/bakım odalarının düzenlenmesi, kadınlara öncelikli park alanlarının sağlanması, kültür, sosyal ve spor merkezlerinin sayılarının artırılarak kadınların erişimini sağlamaya yönelik ücretsiz servis hizmetinin sunulması, semt pazarlarının altyapısının iyileştirilmesi ve sayısının artırılması, bakım konusunda yaşlı, çocuk ve engelli bakımına yönelik kolay ulaşılabilir hizmet birimleri oluşturulması gibi çok çeşitli alanlarda kadınların dirliğine olumlu etkide bulunabilecek nitelikte kentsel hizmetlerin sunumu öngörülmektedir. Ayrıca temiz su şebekesinin kentin tüm mahallelerine ulaştırılması ve kanalizasyon ile çöp hizmetlerinin iyi işleminin sağlanması altyapı açısından önceliklendirilmiştir. Bununla birlikte planda öngörülen kentsel dönüşüme maruz kalan alanlarda yeni yaşam alanları sunulmadan tasfiyenin yapılmaması, tarım işçileri gibi kitlesel ve mevsimsel göçler söz konusu olduğunda temel ihtiyaçların giderilebildiği, yaşanabilir bir ortamın tesis edilmesine yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi ve doğal afet durumlarında hanelerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek donanımda alanlar oluşturulması gibi faaliyetlerin de bu süreçlerden en fazla etkilenen kadınların dirliğine olumlu katkı yapabileceği söz konusu olabilecektir.

Samsun YEER’te kadına yönelik *şiddetle mücadele* konusunda büyükşehir belediyesinin farkındalık çalışmalarının iki düzeyde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır: İlk düzey belediye'deki birim müdürleri ve çalışanlarına TC ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele konusunda verilecek eğitimleri kapsamakta, 2015 itibarıyla tüm çalışanların bu eğitimlerden yararlanmış olması öngörülmektedir. İkinci düzey ise şiddetin yoğun yaşandığı belirtilen mahalle ve ilçelerde Şiddetle Mücadele, Şiddetle Mücadelede Mevcut Mekanizmalar, Erken Evlilikler, Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar ve İstismarın Gözlenebilir Etkileri vb. konularda ebeveynlere yönelik faaliyetler ile erkeklerin yoğun kullandıkları mekânlar olarak ifade edilen kahvehane, kulüp, cami, internet kafe gibi yerlerde erkek ve erkek çocukları ile farkındalık çalışmalarının gerçekleştirilmesi, merkezdeki ilân panolarında kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla kanaat önderleri tarafından verilen mesajların yayınlanması, bilgilendirici broşürlerin hazırlanıp il genelinde dağıtımının sağlanması gibi çalışmaları kapsamaktadır. Ayrıca bilgilendirme çalışmaları ve danışma

merkezleri ile sığınma evleri arasındaki koordinasyon konularında belediyenin ASPB ile işbirliği içinde sorumlu olduğu görülmektedir. Planda şiddetle mücadele mekanizmalarının güçlendirilmesi konusunda önemli çalışmalar belediyelerin sorumluluğu altında görülmektedir. Bu bağlamda, sığınma evleri konusunda en az bir kuruluşun açılması ve mevcut kuruluşların kapasitelerinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yürütmek üzere doğrudan sorumlu kuruluş olarak belediyeler işaret edilmektedir. Sığınma evleri ile koordineli çalışmak üzere kurulacak danışma merkezleri ve ilköğretim istasyonları konusunda ise belediye valilik ile birlikte sorumlu kılınmaktadır. Bu kurum ve kuruluşlarda TC konularında donanımlı personelin istihdam edilmesi ve sığınma evi sonrasında kadınların bakım ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması konularında ise belediye yine ASPB ile birlikte sorumlu görülmektedir. Bir yılı tamamlandıktan sonra gerçekleştirilecek olan şiddetle mücadele faaliyetlerinin değerlendirme çalışmasını ise valilik ve belediyenin ortak yürütmesi öngörülmektedir.⁵²

YEAP'ın kadınların karar alma süreçlerine *katılımını* sağlamaya yönelik faaliyetler kapsamında kapasite geliştirme çalışması olarak yerel yönetimlerdeki idareci ve tüm çalışanlara yılda bir kez TC, TCDB, TCD Hizmet Sunumu konularında eğitim verilmesinde Belediye ile Valiliği ortak sorumlu olarak belirtmesi oldukça önemlidir. Bunun yanında, eşitlik birimleri ve komisyonlarında TC eşitliği etki analizi konusunda eğitim düzenlenmesi de öngörülmektedir. Bilgiye erişimin güçlendirilmesi açısından eşitlik birimlerin koordinasyonunda bir yandan yerel yönetimlerin işleyişi ve hizmetleri ile ilgili kadınlara yönelik düzenli bilgilendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, diğer yandan da stratejik plan ve politikaların belirlenme sürecinde STK'lar, uzman kuruluşlar ve kadınların katılımının sağlanarak ihtiyaç analizi yapılması ve cinsiyete duyarlı veri toplanması planlanmaktadır. TC eşitliği temelinde yerel politikalar ve programların geliştirilip uygulanabilmesine yönelik olarak ise, belediye ve valilik bünyesindeki eşitlik birimlerinin yetki, personel ve kaynak ile donatılarak etkin biçimde çalışma yapmaları ile eşitlik komisyonlarının daimi hale getirilmesi önceliklendirilmektedir. Kadınların siyasal hayata katılımlarının desteklenmesi için ise eşitlik birimleri ve eşitlik komisyonlarının siyasal parti kadın kurulları ve kadın STK'ları ile işbirliği içinde düzenleyecekleri eğitim programları ile yerel siyasete katılıma dair bilgilendirme ve farkındalık artırma çalışmaları yapılması öngörülmektedir. Ayrıca, karar

52 İlk bölümde belirtilen gerekçe nedeniyle İl Özel İdaresi'nin sorumluluklarına değinmiyoruz.

alma mekanizmalarında kadınların görünürlüğünü artırmak ve kent konseylerindeki kadın meclislerini güçlendirmek, yoksak kurulmasını sağlamak da bu alanda belediyenin sorumlu kılındığı hedefler arasında yer almaktadır.

YEPP'in *istihdam* alanında kadınların ekonomik hayata eşit katılımlarının sağlanmasına yönelik faaliyetlerinin önemli bir kısmı İŞKUR ve Çalışma İl Müdürlükleri, Halk Eğitim Merkezleri, KOSGEB vb. kurumların sorumluluğunda görünmektedir. Öte yandan belediyenin doğrudan sorumlu kuruluş olarak işaret edildiği, kadınların istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik mesleki beceri geliştirme kursları açmak, kent merkezindeki semt pazarlarında kadın üreticileri ve kadın kooperatiflerine yer temini, dağıtım, ulaşım gibi konularda destek sağlamak, kadınlara yönelik yıllık istihdam ve kariyer fuarları düzenlemek, kadın girişimcilere yönelik teşvik ve kredi destekleri oluşturmak, vardiyalı çalışan kadınlar için servis imkânı sağlamak gibi çeşitli faaliyetler için doğrudan Büyükşehir Belediyesi'ne işaret etmemektedir. Bu ise kesin olmamakla birlikte sözü edilen çalışmaların ağırlıklı olarak kent merkezinde merkez ilçe belediyeleri tarafından yürütülecek olması gibi bir durumu düşündürmektedir.

Samsun'da YEPP kapsamında *eğitim* alanında kadınlar ve kız çocuklarının eğitim fırsatlarına eşit erişimleri için öngörülen çalışmaların oldukça az bir kısmında destekleyici kuruluş olarak belediyeler belirtilmektedir. Öngörülen destek hizmetlerinin genellikle eğitim olanaklarının yaygınlaştırılması sürecinde örneğin Halk Eğitim Merkezleri'nde açılacak okuma yazma kurslarına katılacak olan kadınlar için servis olanağı ve bakım kolaylıkları sağlanması, açılan kurslar hakkında bilgilendirici duyuruların yapılması, kız öğrenci yurtlarının buldukları yerlerin kolay ulaşılabilir kılınması, engelli çocukların okula erişimlerinin sağlanması gibi lojistik destek faaliyetlerini kapsadığı gözlemlenmektedir. Bunun dışında belediyeler sadece kız çocuklarının eğitime (orta, lise ya da üniversite) devamına yönelik valilik ve Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliğinde düzenlenecek yerel kampanya için sorumlu kurum olarak işaret edilmektedir.

Sağlık alanında ise YEPP'te kadınların sağlığa eşit erişimlerinin sağlanması için hem bilgilendirme hem de hizmet sunumuna yönelik faaliyetler sıralanmaktadır. Bu faaliyetler arasında sadece ihtiyaç duyulan bölgelere ve toplumsal kesimlere yerinde evde sağlık hizmetlerinin sunumunun yaygınlaştırılmasında ve engelli kadınların öncelikli sağlık ihtiyaçlarının karşılanması için engelli kadınlara yönelik hizmetlerin geliştirilmesinde Halk Sağlığı İl Müdürlüğü ve valilik ile birlikte belediyeler sorumlu kurum olarak belirtilmektedir.

Bilgilendirme faaliyetleri arasında ise evlilik öncesi ve sırasında üreme sağlığı, cinsel sağlık gibi konularda danışmanlık hizmetinin güçlendirilmesi ve ergen gençlerin üreme sağlığı ve cinsel sağlık konusunda bilgilendirilecekleri eğitim programlarının düzenlenmesinde sorumluluğu Halk Sağlığı İl Müdürlüğü ile ortaklaşa yürütmesi öngörülmektedir.

Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin Dirlik Temelli

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 yılı performans programı hazırlanışı itibariyle projemizin temel yaklaşımı olan yapabilirlikler çerçevesi için çok sınırlı bir bilgi sunmakta, içerdiği performans hedef ve göstergeleri ile geliştirdiğimiz yöntem uygun veri sağlamamaktadır. Başka illerde örneğini gördüğümüz çeşitlilikte stratejik amaç ve ayrıntılı bütçe kaynaklarının olmaması, diğer illerde uyguladığımız Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi'ni bu il için yapmamızı olanaksız kılmıştır. Daha ayrıntılı veriler Belediye'nin kesin hesap cetvellerinde bulunsa da, bu verilerin bütçeleme tekniği nedeniyle takip edilmesi güç bir parçalı yapıda bulunması çalışmamızın bu aşamasında bu verilerden yararlanmamızı engellemiştir.⁵³

Bu bölümde, projemizin temelini oluşturan yöntemden farklı bir yol izleyerek 2013 yılı performans programını, elverdiği ölçüde, yapabilirlikler yaklaşımı çerçevesinde inceleyeceğiz. Raporun en önemli sorunu, iki temel amaç çerçevesinde çok sayıda hedef ve performans göstergesi tanımlanmasına rağmen, söz konusu faaliyetlere ayrılan kaynakların ayrıntılı biçimde belirtilmemiş olması ve toplulaştırılmış halde sunumudur. Bu tercihin nedeni, zaman zaman başka illerde belediyelerde yaptığımız görüşmelerde edindiğimiz izlenimlerde olduğu gibi, kaynakların faaliyetler temelinde ayrıntılı bir biçimde açıklanmasının belediye yönetimlerinde hareket olanaklarını sınırlayan bir zorluk olarak görülmesi olabilir.⁵⁴ Bir Büyükşehir Belediyesi'nin programının bu kadar dar kapsamlı açıklanmasını şaşırtıcı bulduğumuzu, çok daha ayrıntılı ve bilgilendirici bir rapor beklentimizin olduğunu belirtmemiz gerekir.

Tablo 4.42'de Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 yılı performans programında yer alan iki temel amaç ve bunların gerçekleştirilmesi için tanımlanan hedefler ve performans göstergelerine yer veriyoruz. Performans

⁵³ Günlük-Şenesen vd. (2014) içindeki 41 numaralı dipnot, s.88-89.

⁵⁴ Diğer belediyelerde bazı görüşmelerde uzman ve yöneticiler tarafından performans programlarında yer alan taahhütler dışında beklenmedik harcamaların çıkabildiği veya çok ayrıntılı taahhüt edilmiş faaliyetlerin yerine getirilememesi durumunun sıkıntı yaratabildiği; bu nedenle ayrıntılı raporlamanın tercih edilmediği ifade edilmiştir.

hedeflerine ayrılan kaynaklar planlanan bütçe olarak tablonun üçüncü sütununda belirtilmektedir. Tablo yapabilirlikler yaklaşımımıza uygun bir biçimde, sadece kadınların yapabilirliklerine ilişkin göstergeleri listelemekte; hedeflere ilişkin ayrıntılı faaliyet bütçeleri verilmediği için, performans hedeflerine ayrılan toplam kaynağı göstermektedir. Yapabilirliklerle ilişkili performans hedefleri, tablodan da görüleceği gibi, yine oldukça genel ifadelerle tanımlanmıştır. Bu hedeflerin kadınların yapabilirlikleri ile ilişkisinin daha net anlaşılabilmesi için, diğer illerden farklı olarak, performans göstergelerini tek tek yapabilirliklerle ve belediyelerin fonksiyonu ile ilişkilendirerek listeledik. Ancak, aşağıdaki analizin diğer illerle kıyaslandığında oldukça sınırlı bir kapsamda olduğu akılda bulundurulmalı ve buna göre değerlendirilmelidir.

Bu haliyle incelendiğinde, *Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim* yapabilirliği dışında, diğer yapabilirliklerle ilişkilendirilebilecek faaliyetlere programda bir şekilde yer verildiği gözlenmektedir. Planda kadınları şiddetten koruma konusunda herhangi bir faaliyetin olmaması bir yana, performans tablolarında kadınlarla ilişkili tek bir gösterge bulunmaktadır. Performans tablolarında içinde kadın kelimesi geçen bu tek gösterge “2013 yılında kadınlar ve ilgili STK’larla düzenlenmesi planlanan kültürel ve sosyal faaliyetler”dir ve bu faaliyetlerin ne olduğuna ilişkin programın başka bölümlerinde herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Kullanıcı sayısına göre düzenlenen pek çok gösterge ise kadın/erkek kırılımında tasarlanmamıştır. Bu durum, belediyenin kadınların toplum içindeki eşitsiz konumunu, kadın erkek eşitsizliğini gidermeye dönük önlemleri programı hazırlarken dikkate almadığını göstermektedir.

Önemli bir kaynağın, hatta yapabilirlik harcamaları içinde en fazla harcamanın *Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim* yapabilirliğini olumlu etkileyen “ulaşım” alanındaki faaliyetlere ayrıldığı söylenebilir. Göstergelerden yola çıkıldığında, bu etkinliklerin kadınların kent içindeki hareketliliğini kolaylaştıracak trafik düzenlemeleri, yeni otobüs durakları, toplu ulaşım araçları denetimleri, raylı sistemin geliştirilmesi, yol, üstgeçit, meydan ve kaldırım yapımı gibi faaliyetler olduğu görülmektedir. Bu yapabilirliğe ve ulaşım fonksiyonuna ilişkin faaliyetlerin diğer belediyelerden çok farklılık göstermediği gözlenmektedir.

Samsun Büyükşehir Belediyesi’nin yapabilirlik harcamaları içinde diğer büyük bir harcama alanının *Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim* yapabilirliğini etkileyen “imar ve şehircilik”, “çevre”, “sağlık” ve “itfaiye afet yönetimi” fonksiyonları ile ilişkili faaliyetlerden oluştuğu görülür. Bu yapı da, diğer illerden tanındıktır. Altyapı ve kentsel dönüşüm gibi büyük projelerin yer aldığı

imar ve şehircilik alanında Samsun ili için önemli göstergelerden biri “alım gücü düşük yurttaşlar için ucuz konut yapılması”dır. Evlerin ağırlıklı olarak kadınların yaşadıkları mekân olması nedeniyle, düşük gelirli kadınların yaşam kalitelerinin iyileşmesi beklenebilir. Bu yapabilirliğin çevreyle ilgili faaliyetleri arasında ise çöp ve atık yönetimi, limanlar ve karayolları için gürültü haritalarının tamamlanması, ilaçlama, Kürtün ve Mert ırmakları temizlik ve rekreasyonu bulunmaktadır. Bu yapabilirlikle ilişkili sağlık faaliyetleri ise sokak hayvanlarının korunması, bakımı ve rehabilite edilmesiyle ilgili faaliyetlerdir.

Meblağ olarak yukarıda sayılan iki yapabilirlik harcamalarından dikkat çekici derecede az olmakla birlikte, Samsun Büyükşehir Belediyesi’nin etkilediği üçüncü önemde sayılabilecek yapabilirlik *Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim* olarak öne çıkmaktadır. Bu yapabilirlik belediyenin üç farklı fonksiyondaki faaliyetlerinden etkilenmektedir. Bunlar “çevre”, “sosyal hizmetler” ve “kültür ve turizm” fonksiyonlarıdır. Bu yapabilirliğin çevre başlığı altında, yeni yeşil alanlar kazandırılması ve bunların içinde yer alan kent mobilyası göstergeleri dışında farklı göstergeler tanımlanmamıştır. Bu anlamda bu göstergeler de diğer illere göre bir yenilik taşımamaktadır. Diğer taraftan, bu yapabilirlik-sosyal hizmetler ikilisinin altında doğal yaşam parkı kurulumu, hayvanat bahçesi ve kuş cenneti ile ilgili göstergelerin yanı sıra semt spor alanı ve halı saha ile ilgili göstergeler bulunmaktadır. Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim yapabilirliğine etkide bulunan kültür ve turizm alanı için ise, **Tablo 4.42**’den de görüleceği gibi, pek çok gösterge sayılmıştır. Gösterge bolluğuna rağmen, bu alandaki faaliyet için ayrılan bütçe çevre ve sosyal hizmetlere ayrılan kaynaktan daha düşük görünmektedir.

Yapabilirliklerin geri kalan altısı için ayrılan harcamaların çok düşük olduğu; bunları etkileyen fonksiyon alanlarının ise çeşitlilik sergilemediği gözlenmektedir. Örneğin, *Bakım Hizmetlerine Erişim* sosyal hizmetlerden etkilenirken, bu faaliyetin önemli bir kısmı engelliler için tanımlanan etkinliklerden oluşmaktadır. Bütçesi ve kapsamı belli olmamakla birlikte bu alandaki önemli faaliyetlerden birinin yaşlı ve hastalara 2013 yılında evde bakım yapılacak olması olduğu anlaşılmaktadır. Mezarlık bakım ve hizmetleri de diğer bir faaliyet alanıdır ama çocuk bakım meselesi ile ilgili planda herhangi bir ifadeye rastlanmamıştır.

Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliği, kadın STK’ları ve diğer STK’larla planlanan etkinliklerin yanı sıra, kent halkının yönetime ve karar alma süreçlerine katılımı göstergelerini içermektedir. Kent halkının yönetime ve karar alma süreçlerine hangi mekanizmalarla katılacağı konusu önemlidir

ama planda STK'larla planlanan etkinlikler dışında bu konuda net bir bilgi gözlenmemiştir.

Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliğinde “Fuar ve Kongre Merkezi (Kent Parkı) Projesi yapımı için yapılacak olan kamulaştırma hedefi” şeklinde tek bir gösterge bulunmaktadır. Belediyenin bu yapabilirliği iyileştirecek etkinlikler konusunda önceliği olmadığı görülmektedir.

Raporda yer alan Parasal Gelire Erişim yapabilirliğini etkileyen sosyal hizmetler alanında “2013 yılında nakdi ve aynî yardım yapılacak muhtaç ve aceze sayısı” göstergesi, belediyenin bir sosyal transfer programı olduğunu göstermekte, ama rapor bu programın detayları ve harcamanın miktarı konusunda bilgi sunmamaktadır.

Tablo 4.42'den Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin Sağlığa Erişim yapabilirliği alanında tespit edebildiğimiz tek faaliyeti sağlıklı gıda üretiminin sağlanması için ruhsat denetimleridir. Bu faaliyete bütçe ayrılmamıştır.

Eğitim Öğrenime Erişim yapabilirliği ile ilişkilendirilebilecek tek gösterge olan “2013 yılında yapımı desteklenecek olan okul sayısı (Proje altyapı ve kaba inşaat)” imar ve şehircilik alanına aittir.

Samsun Büyükşehir Belediyesi Varsayımsal Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi

Bu bölümde Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin 2013 yılı Performans programında yer alan göstergelerden yola çıkarak varsayımsal bir “Yapabilirlikler-Fonksiyon Harcama Matrisi” oluşturduk. Bunu yaparken bu göstergelerin her birinin birer faaliyet alanı olduğunu varsaydık ve ilgili toplulaştırılmış bütçe kaynağını bu göstergelere göre eşit biçimde dağıttık. Kaynakların bu şekilde her bir faaliyet alanı/göstergelere göre eşit olarak dağıtılması güçlü ve yanlı sonuçlara yol açabilecek bir varsayımdır.

Bu nedenle aşağıdaki matrislerin (**Tablo 4.43** ve **Tablo 4.44**) sadece bir yön gösterme işlevi olabileceğinin ve diğer il matrisleriyle karşılaştırılabilir olmadığının altını bir kez daha çizmek isteriz.

Hizmet Sunanlar

Samsun kentinde gerçekleştirilen saha çalışmasının birinci aşamasında Büyükşehir Belediyesi'nde Eşitlik Birimi'nin bağlı bulunduğu Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı'nın koordinasyonunda yapabilirlikler temelinde irdelenen faaliyetleri yürütmekte olan ilgili birimlerden müdür ve uzmanların katılımı ile bir grup toplantısı düzenlenmiştir (bkz. Ek 1).

Samsun Büyükşehir Belediyesi Meclisi bünyesinde YEOP doğrultusunda yapılacak çalışmaların desteklenmesi ve izlenmesine yönelik bir Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu'nun henüz faaliyet göstermediği dikkat çekmektedir. 25 üyeli mecliste sadece bir kadın üye bulunmaktadır. Belediyeye yapılan ziyaret kapsamında bu kadın üye ile de görüşme yapılması planlanmış ancak meclis üyesinin saha çalışmasının yürütüldüğü dönemde şehir dışında bulunması nedeniyle görüşme gerçekleştirilememiştir. Samsun kentinin BMOP KDKP'de olması nedeniyle Valilik bünyesindeki Eşitlik Birimi sorumlusu ve kentte BMOP faaliyetlerini yürütmekte olan Samsun İl Koordinatörü ile de görüşme yapılmıştır.

“Samsun olarak karar verememişiz: Modern bir büyükşehir miyiz? Yoksa hâlâ kendini şehir olarak kabul etmek isteyen bir kasaba mıyız?”

Grup toplantısı ve birebir görüşmelerde Büyükşehir Belediyesi bünyesinde birimlerin *kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler* sorulduğunda Kültür ve Sosyal İşler Dairesi dışında hiçbir birim kendi faaliyeti içinde kadınları etkileyebilecek olan çalışmalara doğrudan işaret edememektedir. Kültür ve Sosyal İşler Dairesi içinde dahi kadına yönelik çalışmaları ağırlıklı olarak yürütmesi beklenen Eşitlik Birimi'nin kurulduğu 2011 yılından beri hiçbir faaliyette bulunmadığı bizzat daire başkanının kendisi tarafından ifade edilmektedir. Bunun yanında yine aynı dairenin altında faaliyet gösteren kadın danışma merkezinin de farkındalık yaratma, bilgilendirme ve yönlendirme yapabilme açısından çok işlevsel olmadığı, diğer kurumlarla koordineli çalışma kapasitesinin de kısıtlı olduğu söylenebilmektedir. Görüşmeler sırasında Belediyenin farklı birimlerindeki çalışan ve yöneticilerin özelden kadınlara yönelik çalışmalar genelde de Kültür ve Sosyal İşler Dairesi altında yürütülen faaliyetler ve programlara ilişkin bilgi sahibi olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan birimlerin bilgilendirme, koordinasyon ve işbirliği açısından da oldukça birbirlerinden kopuk çalışmalar yürütmekte olduğu dikkat çekmektedir. Belediye dışındaki görüşmecilerimiz de Samsun'da toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik faaliyetlerin belediye kadınının sürece entegre olmadığını ve gerek içerik gerekse kapsam açısından bir ivme kazanamadığını ifade etmektedir. Bunun nedeni olarak bu faaliyetleri yürütecek birimlerdeki personelin sözleşmeli olarak istihdam ediliyor olmasının birimlerdeki sürekliliği ve karar alma süreçleri içinde inisiyatif almalarını olumsuz etkilediğini be-

lirten görüşmecilerimiz, belediyelerin daha politik kaygılarla toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışmaları gündeme almakta olduklarına da değinmektedir. Belediyedeki yönetici konumundaki görüşmecilerimiz tarafından da vurgulandığı üzere, kadınlara yönelik çalışmaların (diğer sosyal projelerle birlikte) ancak doğrudan belediye başkanının inisiyatifi ve bakış açısıyla orantılı olarak gündeme alınmakta olduğu gözlemlenmektedir.

Belediyenin kentin çeşitli yerlerinde yaptığı düzenlemeler sonrasında faaliyete geçen çeşitli park, yürüyüş ve piknik alanları ile spor faaliyetlerine ayrılan alanların kadınların dışarıda *sosyal ve kültürel yaşama katılımı* açısından olumlu etkisi olduğu neredeyse tüm görüşmeciler tarafından ifade edilmektedir. Görüşmeciler, Samsun'un 18-20 km.'lik sahil şeridinde kadınların saat kısıtı olmaksızın rahatlıkla bulunabileceklerini belirtmektedir. Yine, sahil boyunca 500 m. mesafeyle yerleştirilmiş olan doğrudan belediyeye bağlı 24 saat açık bir yardım hattının ilk konulduğu dönemde kadınlara yönelik taciz ya da rahatsızlık veren durumlara ilişkin çağrılar aldığını ancak zaman içinde bu gibi durumların neredeyse hiç yaşanmadığı bir ortam haline gelmekte olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, kültür merkezinde sunulmakta olan tiyatro, sanat müziği, resim gibi güzel sanatların çeşitli dallarında sunulan kurslara katılanların üçte ikisinin kadın olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte diğer sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım açısından Samsun kentinin kadınlar açısından oldukça rahat bir yer olduğu da sıklıkla ifade edilmektedir.

Doğrudan *kadına yönelik hizmetler* sorulduğunda, öncelikle Kültür ve Sosyal İşler Dairesi'nin Samsun merkezdeki kadın sığınma evinin kurulması ve işletilmesi için ASPB ile protokol dâhilinde destek sunmakta olduğu belirtilmektedir. Bu faaliyetin belediyenin kendisi tarafından verilmeyip, arsa tahsisatı ve işletme masraflarının belediyeden, profesyonel hizmetin ise ASPB tarafından karşılanması suretiyle kurgulanmış bir ortaklık zemininde yürütülmesinin güvenlik ve gizliliğin tesis edilmesi saikiyle gerçekleştirildiği Kars'ta olduğu gibi burada da ifade edilmiştir. Bunun dışında Kültür ve Sosyal İşler Dairesi altında yürütülen iki faaliyetin kadınların dirliğine olumlu etkisi olduğu gözlemlenmektedir. Bunlardan ilki yukarıda da kısaca değinilen kadın danışma merkezidir. Merkezde kentteki kadınların karşı karşıya kaldıkları sorunlara ilişkin bilgi aldıkları ve ilgili kurumlara yönlendirildikleri bir işleyişin yürütülmekte olduğu ifade edilmektedir. Birimde çalışan uzmanlar, merkeze başvuran kadınların geçim sıkıntısı, istihdam gibi pek çok sosyo-ekonomik soruna da sahip olmalarından da dolayı danışma merkezinin kendilerinin "tüm sorunlarını çözemediğinden" şikâyetle danışma/yönlendirme/bilgilen-

dirme işlevinin kullanıcılar açısından yetersiz görüldüğünü belirtmektedirler. İkinci olarak da Belediye tarafından işletilen huzurevi, engelli rehabilitasyon merkezi ve evde sunulan yaşlı bakım hizmeti dikkat çekmektedir. Bu faaliyetler, özellikle evde sunulan yaşlı bakım hizmetinden faydalananların ağırlıklı olarak yaşlı kadınlar olmasının yanı sıra hanede o yaşlının bakımdan sorumlu olan diğer kadının (kızı, gelini, torunu vb.) yükünü hafifletmesine yapılan vurgu ile kadına yönelik bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Engelli rehabilitasyon hizmeti sunan deniz kıyısındaki merkezin engellilere yönelik faaliyetleri de yine engelli bakım sorumluluğunu üstlenen kadınlar açısından önemli görünmektedir. Aynı zamanda bu hizmetlerin tümünde bakım personeli olarak hizmet alım yoluyla istihdam edilenlerin ağırlıklı olarak kadın olduğu da ifade edilmiştir. Özellikle kadın danışma merkezine iş aradığını söyleyerek başvuran kadınlar arasında doğrudan bu bakım hizmetinde çalışmak isteyenlerin olduğuna değinilmiştir. Kentte kadınların istihdam edilebilirliklerini arttırmaya yönelik meslek edindirme kurs faaliyetlerinin büyükşehir belediyesi bünyesinde değil ağırlıklı olarak merkez ilçe belediyeleri tarafından sunulduğu belirtilirken yaşlı bakımı, çocuk bakımı gibi sertifikalı kursların kentteki Halk Eğitim Merkezi ve İŞKUR tarafından sunulmakta olduğundan ve danışma merkezine gelip bakım işinde çalışmak isteyen kadınların bu kurslara yönlendirildiklerinden söz edilmektedir. Ayrıca kentteki kadın girişimciler derneği tarafından düzenlenen meslek edindirme kurslarının da hem çeşitlilik (yani sadece kadın işi olarak nitelendirilemeyecek alanlara yönelik olduğu, örneğin döşemecilik) hem de kursiyerlerin eğitim sonrasında istihdam edilme olanaklarına bizzat girişimci kadınlar tarafından destek olunması itibariyle önemli olduğu ifade edilmektedir.

Bunun yanında, belediyenin kendi personel yapısı içinde hem memur hem işçi kadrolarında toplam çalışanların yaklaşık onda biri kadar kadın personelin *istihdam* edilmekte olduğu belirtilmiştir. Görüşmeciler özellikle Kültür ve Sosyal İşler Dairesi'nde çalışanların yaklaşık dörtte üçünün kadın olduğunu ifade etmekle birlikte, "kurum içi geçmişten gelen geleneğin kırılmadığını" belirterek bu oranın belediyenin fen işleri, imar gibi daha teknik birimlerinde oldukça düşük düzeylerde kaldığını hatırlatmıştır. Bunun yanında belediyede kadın istihdamına da önem verildiğini belirtmek açısından tramvay sürücülerini ve parkomat görevlilerinin arasında kadın çalışanların sayısının artırılmaya çalışılması, park ve bahçelere çiçek ekim dikim işleri için düzenlenen hizmet alım ihalelerine şart olarak kadın çalışan istihdam edilmesinin konmuş olması gibi örnekler yöneticiler tarafından dile getirilmektedir. Ayrıca, yeni

kurulan katı atık tesisinde de çalışanların tümünün kadın olduğu ancak çalışma koşulları itibariyle kentli kadınların bu işi kabul etmemeleri neticesinde köylerden getirilen kadınların istihdam edilmekte olduğu da belirtilmiştir.

Belediyede yürütülen faaliyetlerin geneline ilişkin değerlendirmelerinde, belediyede çalışanların hemen hemen tümü faaliyetlerin kapsam ve niteliklerinin sınırlı kalmasını personelin sayıca yetersiz olmasıyla da ilişkilendirmektedir. Bu yetersizlik hem birim yöneticileri hem de birim çalışanları düzeyinde gözlemlenmektedir. Birimlerde görev yapan yöneticiler kendi birimleri dışında başka birim ya da birimlerin vekâleten yöneticiliğini de yürütmekte olduklarını beyan etmektedir. Birim çalışanları ise birim içindeki personelin birimin ancak rutin işlerini döndürebildiklerini, kente ilişkin kendi çalışma alanlarında gözlemledikleri eksiklik ve ihtiyaçları gidermek üzere hayata geçirilebilecek proje ve programların tasarımına zaman ve emek ayırmalarının mümkün olmadığını ifade etmektedir.

BMOP kapsamında *KDK taahhütlerinin* Samsun kentinde kadınlar açısından etkisi sorulduğunda bunun henüz gözlemlenemediği neredeyse tüm görüşmeciler tarafından belirtilmektedir. Kentte her ne kadar kadınların kent içi ulaşım, park, bahçe ve plajların günün her saatinde kullanımı, kültürel faaliyetler gibi konularda “konforlu” bir büyükşehir yaşamına sahip oldukları hem belediyedeki hem de belediye dışındaki görüşmelerde sıklıkla vurgulanmış olsa da, yapılan çalışmaların bilinç yükseltme ve bilgilendirmenin ötesine henüz geçememiş olduğu da ifade edilmektedir. Belediye dışındaki görüşmecilerimiz, Samsun kentinde mevcut tüm politika ve uygulamaların aslında kadın erkek eşitliğini tesis etmekten yoksun olduğunu belirterek KDK süreci açısından Samsun kentinin “daha yolun çok başında” olduğunu, bu nedenle de yapılan tüm çalışmaların farkındalık artırmaya yönelik olmak durumunda kaldığını söylemektedir. Ayrıca, belediye tarafından eşitlik birimlerinde görev yapan personelin sözleşmeli statüde istihdam edilmesi, bu nedenle hem inisiyatif alma konusunda (aynı zamanda sözleşmesini de yenileme yetkisinde olan) daire başkanının gerisinde kalması, hem de sık sık değişmesi nedeniyle KDK süreci içinde başlatılan TC eğitimlerine katılımda süreklilik sağlanamamasının, sürecin belediye kısmında aksak ilerlemesine neden olduğu da vurgulanmıştır. Öte yandan BMOP il koordinatörü, saha çalışmasının yürütüldüğü dönemde göreve çok yeni başlamış olmasına rağmen, daha önce başka bir ilde BMOP il koordinatörlüğü deneyimine de istinaden, KDK sürecinin ilerleme kaydedebilmesi için süreç içindeki tüm paydaşların çalışmalara “samimiyetle, -miş gibi yapmadan” destek vermesinin gerekli olduğunu belirt-

mektedir. Samsun kenti özelinde BMOP kapsamındaki KDK sürecinde özellikle valilik tarafındaki eşitlik birimi, koordinasyon kurulları gibi birimlerin kurumsallaşmaya yüz tutmuş birimler olmasının Samsun’u sürecin ikinci dalgasına dâhil olmuş kentlerden farklılaştırdığına dikkat çekmektedir. Koordinatör, ayrıca, belediyenin süreç içindeki önemi ve konumuna ilişkin ise atanmış değil seçilmiş bir kurumsal yapı olması nedeniyle, sürecin içinde etkin olabildiği noktada eşitsizliklere dair pek çok sorunu çözme konusunda etkisinin daha fazla olabileceğini düşündüğünü belirtmektedir. Sürecin İçişleri Bakanlığı yönüne ilişkin olarak da toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinin KDK sürecinden bağımsız olarak, kaymakamlık eğitim paketleri içinde yer alacak biçimde ana akımlaştırılması gereğine işaret ederek, yereldeki farkındalığın mülki idarenin etkisi ile dolaylı olarak artırılmasına katkı sunacağını vurgulamaktadır. Dolaylı etkiden kastedilen ise şöyle örneklenmektedir: Mülki idare amirinin kentte yemek yediği bir yerde kentin KDK protokolüne imza attığını söyleyerek işletme sahibine kadın istihdam edip etmediğini, ediyorsa nasıl çalışma koşulları ve imkânları sunduğunu sorması veya herhangi bir yerin açılışında kurdele keserken KDK ile ilgili iki cümle kurması bile yerelde bilinirlik ve farkındalığı arttırabilecektir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda da Samsun Büyükşehir Belediyesi’nin henüz ilerleme kaydetmediği gözlemlenmektedir. TCDB eğitimi almış sadece bir personeli mevcuttur ve bu eğitimlerin henüz kurum içinde yaygınlaştırılmadığı belirtilmiştir. Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı’nın 2014 bütçesinde kadına yönelik projelerin geliştirilmesini amaçlayan bir bütçe kalemi oluşturulduğu ifade edilmiştir.

Hizmet Alanlar

Samsun kentindeki saha çalışmasının ikinci aşamasında kent merkezinde farklı sosyo-ekonomik nitelikteki dört mahallede muhtarlar ve kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mahallelerin seçimi iki aşamada yapılmıştır. Birinci aşamada, masa başı çalışması sırasında taranan araştırmalar içinden Samsun’da kadının durumu konusundaki Şener vd. (2013) araştırmasının bulguları ışığında mahallelerden bir ön liste oluşturulmuştur. İkinci aşamada ise kente yapılan saha ziyareti kapsamında belediye çalışanları ile yapılan görüşmelerde de farklı nitelikteki mahallelerin (örneğin merkezde olduğu halde yaşam koşulları açısından dezavantajlı olan ya da muhtarı kadın olan mahalleler gibi) tespit edilmesine yönelik bilgiler alınarak görüşme yapılacak olan mahalleler belirlenmiştir. Görüşme yapılan mahallelerin tümü merkezde yü-

rüyerek ulaşılabilen mesafede yer almaktadır. Bu mahallelerden biri kentin gelir düzeyi yüksek olan bulvar altı olarak ifade edilen kesiminde yer alırken, diğer üçü “bulvar üstü” olarak nitelendirilen yamaçlarda yer alan, kentin tarihi yerleşim alanlarını da içinde barındıran ancak görece daha dezavantajlı olduğu belirtilen mahallelerdir. Ziyaret edilen mahallelerin hiçbirinde kentsel dönüşüm gerçekleştirilmemiş durumdadır, ancak iki mahallede kaçak ve düzensiz yapılaşmanın yaygın olduğu ziyaret öncesinde belediyedeki görüşmecilerimiz tarafından belirtilmiştir (Görüşme listesi için bkz. Ek 1).

*“Bu kentte şiddeti önleme merkezi açıldıysa
buraya kadın dostu denir mi?”*

Samsun’daki saha çalışmasında farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen kadınlarla yapılan görüşmelerin tümü düşünüldüğünde, kadınların *yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim* alanındaki yapabilirlikleri oldukça gelişkin görünmektedir. Samsun’da kent içi ulaşım araçlarının çeşitlenmesi ile kentin hem doğu-batı doğrultusundaki, hem de bulvar üstündeki mahallelerden merkeze erişim olanakları fazlasıyla mevcut olduğu ifade edilmektedir. Ancak otogar gibi belirli noktalara erişmek için birden fazla vasıta değiştirmek durumunda kalınması düşük gelirli kadınlar açısından zaman zaman sorun teşkil etmektedir.

Mahallelerde genel olarak mahallenin koşulları ve belediyenin hizmetleri sorulduğunda *güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim* alanındaki yapabilirlikleri etkileyen altyapı hizmetlerinin ana arterlerde büyükşehir belediyesi, mahallelerin iç kısımlarında ise merkez ilçe belediyeleri tarafından yürütülmekte olduğu dikkat çekmektedir. Kentin yakın geçmişte geçirmiş olduğu sel felaketlerinin sonrasında yapılan yenileme ve altyapı çalışmalarının dışında, merkezdeki mahallelerde kaldırımların dar ve araçlar tarafından işgal edilmiş olması, yamaçlardaki mahallelerde sokakların dar ve dik yokuşlardan oluşması kadınlar tarafından dile getirilen sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Muhtarlar, kentin yamaç kısımlarındaki düşük sosyo-ekonomik düzeydeki mahallelerdeki meskenlerin kiralalarının düşük olması nedeniyle daha çok yoksul ve geçim sıkıntısı çeken ve ekseriyetle Samsun dışından göç eden aileler tarafından tercih edildiğini dile getirmektedir. Bununla birlikte, muhtarların bu mahallelerdeki yaşam koşullarının düzeltilmesine yönelik talepleri olmasına karşın bu taleplerin belediye tarafından karşılık bulmadığı ifade edilmektedir. Hâlbuki belediyede yapılan görüşmelerde, kaçak yapılaşmanın önüne geçmeye ve sosyal

yaşamı daha kaliteli hale getirebilmeye yönelik olarak iki mahallede gerçekleştirilecek kentsel dönüşüm projelerinin hazır olduğu ancak yetkinin tamamen Çevre ve Şehircilik Bakanlığı üzerinde olması nedeniyle yenileme ve dönüşüm süreçlerinin başlatılmadığı belirtilmiştir. Öte yandan kentin çeperindeki iki mahallede TOKİ tarafından tamamlanan kentsel dönüşüm projeleri neticesinde kadınların yaşam koşullarının iyileştiğine ilişkin gözlemlerin de evde yaşlı bakım hizmeti veren birimdeki uzman tarafından paylaşılmış olduğu hatırlanmalıdır. Bu açıdan merkezdeki belirli mahallelerde yaşam koşullarının henüz kadınların güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim yapabilirliklerini artırmadığı gözlemlenmektedir. Görüşmecilerin önemli bir kısmı geçmişle kıyaslama yaparak, yaşam alanlarının daha iyileştiğini, büyükşehir belediyesinin özellikle de çöp sorununu çözmüş olduğunu vurgulamaktadır. Bunun dışında ziyaret edilen mahallelerde kadınların hem yeterli hareketliliğe hem de güvenli yaşam alanına erişimine etkisi olan mahalle içi aydınlatmanın özellikle mahallelerin yüksek kesimlerinde yeterli olmaması nedeniyle, belirli bir saatten sonra kadınların ve kız çocuklarının dışarı çıkmak konusunda kısıtlandıkları farklı mahallelerdeki görüşmeciler tarafından ortak olarak dile getirilmiştir.

Samsun kentindeki kadınlar açısından büyükşehir belediyesi tarafından sunulan hizmetlerin özellikle *boş zaman ve spor etkinliklerine erişim* yapabilirliğini artırdığı ifade edilmektedir. Farklı mahallelerden görüşmeciler, kentin bu anlamdaki çehresinin son beş yıl içinde yeşil alanlar, parklar, bahçeler, sahil düzenlemeleri, plajlar gibi farklı pek çok alanda yapılan düzenleme çalışmaları ile değiştiğini belirtmektedir. Bir yandan piknik alanları, yürüyüş yolları gibi çeşitli olanakları kadın arkadaşları, çocukları ya da aileleri ile birlikte değerlendirebildiklerini belirten kadınlar, diğer yandan da özellikle yamaç mahalle sakini kadınlar dilediklerinde sahile inmelerine gerek kalmadan mahalle içlerinde sosyalleşebilecekleri lokal, çay bahçesi, park gibi alanların kısıtlı olduğuna değinmektedir.

Ziyaret edilen mahallelerde yapılan görüşmelerde yaşlı olan ve yalnız yaşayan kadın görüşmecilerimiz olmasına karşın belediye tarafından sunulan hizmetlerin *bakıma erişim* yapabilirliğini ne ölçüde genişletebildiğine ilişkin bulguya rastlanamamıştır. Görüşülen kadınların önemli bir kısmı küçük yaşta ya da okul çağında olan çocuklarına ilişkin herhangi bir bakım desteği bulamadıklarını belirterek istihdama ilişkin yapabilirliklerinin kısıtlandığını ifade etmektedir.

Samsun'da merkez ilçelere bağlı toplam 56 mahalleden 6'sının muhtarı kadındır. Saha çalışması kapsamında ziyaret edilen mahalleler içinde kadın

muhtarı olan mahallelerin farklı sosyo-ekonomik statüde olmasına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda hem kadın muhtarların sayısının 1'den 6'ya çıkmış olmasının hem de muhtarlık yapan kadınlarla birlikte mahalle yönetimine katkı sunan azalar arasında kadınların da erkeklerle birlikte yer almakta olduğu, hatta bazı mahallelerde eşit sayıda kadın ve erkek aza ile temsiliyet sağlanmakta olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Samsun merkezde kadınların *toplumsal ve siyasal hayata katılım* alanındaki yapabilirliklerin genişlemekte olduğu gözlemlenmektedir. Bu alandaki yapabilirliklerin aslında “kadınların aday olmasını istemeyen” erkekler tarafından kısıtlanmakta olduğu, ataerkilliğin bu alanda da belirleyici ve baskın olduğu, bununla birlikte “kadın dayanışması olmadığı için kadınların temelde erkek egemen toplumun baskısını çekmek durumunda kaldığı” kadın muhtarlardan biri tarafından da açıkça ifade edilmiştir. Bir başka kadın muhtar ise kadın meclis üyesi sayısının sadece bir olduğunu belirterek, kadınların bu gibi pozisyonlara aday olabilmeleri için eğitim durumu ile ekonomik durumlarının iyi olması gerektiğine, bu koşulları sağlayan kadınların sayıca az olduğuna, hatta hiç olmadığına dolayısıyla da kadınların siyasal katılım için bir şekilde desteklenmesi gereğine dikkat çekmiştir.

Kadınların Samsun'da en büyük sıkıntılarının ne olduğu sorulduğunda sosyo-ekonomik statüden bağımsız olarak parasal sorunlar, geçim sıkıntısı ve işsizlik meselesinin dile getirilmekte olduğu görülmektedir. Düşük sosyo-ekonomik statüdeki kadınlar bu sorunları daha çok kendileriyle ilişkilendirerek tanımlarken orta gelir grubundaki kadınlar ise kendi çocukları ve eşleri üzerinden ifade etmektedir. *Ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim* yapabilirlikleri açısından değerlendirildiğinde gerek muhtarlar gerek mahalle sakini kadınlar Samsun kentindeki istihdam olanaklarının kısıtlı olmasından şikâyetlerini dile getirmektedir. Görüşmecilerin neredeyse tamamı belediyeler (ilçe) tarafından sunulan meslek edindirme kurslarından yararlanmadıklarını, hatta bir kısmı da bu kursları hiç duymadıklarını belirtmektedir. Bu açıdan *eğitim* alanındaki yapabilirliklerin oldukça kısıtlı olduğu gözlemlenmektedir. Gelir getirici işler yaptığını ifade eden kadın görüşmecilerimiz arasında az sayıda da olsa apartmanlara merdiven temizliğine ve gündelik ev temizliğine giden, çeşitli yerlerde bulaşıkçılık ve yemek pişirme işi yapan, otelde kat temizliğinde görevli olan kadınlar mevcuttu. Bununla birlikte genel eğilim kadınların çalışmak istedikleri halde iş olanaklarının yeterli olmadığı yönünde tezahür etmektedir. Öte yandan çalışma koşulları açısından bazı işlerin (örneğin belediye katı atık tesisindeki ayrıştırma işi) kadınların bedensel sağlıkları

nı etkilemesi nedeniyle bizzat kadınlar tarafından tercih edilmemekte olduğu da gözlemlenmektedir. Nitekim eşini kazada kaybetmiş olan 30'lu yaşların başındaki kadın görüşmecimiz, geçinebilmek için başladığı bu iş nedeniyle oluşan sağlık sorunları neticesinde işten ayrılmak ve geçimini Kaymakamlık'tan aldığı sosyal yardım ile sürdürmek durumunda kaldığını belirtmiştir. Ayrıca saha çalışması sırasında merkezdeki mahallelerde çok uzun süreli çalışma neticesinde az miktarda gelir sağlamasına karşılık yaygın bir geçim kaynağı olarak çöplerden karton vb. geri dönüştürülebilir atıkları toplamanın gözlemlendiği sadece muhtarlar tarafından belirtmekle kalmamış, aynı zamanda mahalle ziyareti sırasında tesadüfen “çöpte çalışırken” karşılaşılan kadınla yapılan görüşmeyle de teyit edilmiştir.

Samsun kentinde kadınların özellikle kocaları tarafından terk edilmekte olduğu ya da eşinden boşanıp kendi ayakları üzerinde durmaya gayret ettikleri hemen her mahallede dile getirilen bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır. Bu açıdan yukarıda ücretli istihdama erişim alanındaki kısıtlar da dikkate alındığında kadınların *parasal gelire erişim* yapabilirliklerinin düzeyinin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Büyükşehir Belediyesi tarafından sunulan sosyal yardımların mahallelerde ihtiyaç sahibi olan kadınların çok azına ulaşabildiği dile getirilmektedir.

Mahalle ziyaretleri sırasında yapılan görüşmelerde kadınlara *kentin kadın dostu olup olmadığına* ilişkin görüşleri sorulduğunda çoğu bu kavramı ilk kez duyduğunu ifade etmiş olmakla birlikte kavrama ilişkin özellikle daha düşük sosyo-ekonomik statüye sahip kadınların daha olumsuz tutumları olduğu, kentsel hizmetlerin kadının yaşamını kolaylaştırmadığını düşündükleri gözlemlenmiştir. Az sayıda görüşmeci ise kadın dostu kavramını kadına yönelik şiddet bağlamında değerlendirmiş ve bir kısım görüşmeci ise kentteki kadınlara yönelik hizmetlerin ve mekânların yaygın olmaması nedeniyle kentin bu sıfatı henüz hak etmediğini belirtmiştir.

Ordu

Politika Metin Analizi

Stratejik Plan 2010-2014

Ordu Belediyesi'nin 2010-2014 Stratejik Planı'nda stratejik amaçlar üç temel alan altında toplanmıştır. Kuruma yönelik stratejik alan belediye hizmetlerinin etkin ve kaliteli gerçekleştirilmesine yönelik kurum içi yapılanma çalışmalarını, kente yönelik stratejik alan kentin fiziki yapısına ilişkin belediye hizmetlerini, kentliye yönelik stratejik alan ise kent yaşamının iyileştirilmesine yönelik faaliyetleri kapsamaktadır (Ordu Belediyesi, 2009: 87).

Planda kullanılan tüm kurumsal verilerin planın hazırlanma sürecine istinaden 2009 yılı itibarıyla sunulmuş olduğu görülmektedir. Belediyenin personel yapısına ilişkin veriler, personel kadrosu, eğitim durumu, yaş ortalaması, sendika üyeliği, görev yeri/birimi ve hizmet süreleri başlıkları altında işçi ve memurlar için ayrı ayrı sunulmaktadır. Her bir değişken için cinsiyet ayrımında kırılım bilgisi mevcuttur (Ordu Belediyesi, 2009: 53-57). Planda, beşeri kaynaklar olarak isimlendirilen personel yapısının eğitim düzeyi açısından bir değerlendirilmesi yapılmakta, bu değerlendirmede çalışanların yaklaşık yarısının lise altı eğitim düzeyine sahip olduğuna dikkat çekilmektedir. Yetersizlik olarak nitelendirilen bu durum dolayısıyla da insan kaynakları yapısının dönüşmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ancak çalışan profili içinde kadın-erkek dağılımına yönelik bir değerlendirme yer almamaktadır (Ordu Belediyesi, 2009: 51).

Fiziksel yapıya ilişkin sunulan verilere bakıldığında, belediye mülkiyetinde kadınların dirliğine etki edebilecek belediye konservatuarı, tiyatro sahnesi, spor tesisleri gibi çeşitli mekânların mevcut olduğu görülmektedir. Bununla birlikte kentsel alanda kapladığı yüzölçümü bakımından park, yeşil alan, spor alanı, kent meydanı, kültür merkezi alanı gibi taşınmaz alanların düşük miktarda olduğu göze çarpmaktadır (Ordu Belediyesi, 2009: 69-71).

Planda kuruma yönelik stratejik alan dâhilinde tanımlanan beş stratejik amaç belediyedeki yönetim ve çalışma yapısının, "kaliteli ve verimli" işleyiş için bilgi işlem sistemleri altyapısının oluşturulması, hizmet içi eğitimlerle personel nitelik ve becerilerinin artırılması gibi hedeflerin yanı sıra gelir artırıcı çalışmaların yapılması ve bütçe gider gerçekleştirme oranının % 75'e ulaş-

masının sağlanması gibi mali istikrar hedeflerini de kapsamaktadır (Ordu Belediyesi, 2009: 89-90). Burada hizmet içi eğitimlerin içeriği belirtilmemekte, ayrıca personel rejimine ilişkin olarak kadın personel istihdamına ilişkin bir çalışmanın da planlanmadığı görülmektedir.

Planda kente yönelik stratejik alan dâhilinde tanımlanan altı stratejik amaç kapsamında planlı yapılaşmanın sağlanması, yeşil alanların korunması ve artırılması, içme suyu şebekesinin iyileştirilmesi, kültürel ve turistik değerlerin ön plana çıkarılması, kentin sahil kesiminin düzenlenerek halkın kullanımına açılması ve kent içi ulaşımın daha konforlu hale getirilmesi için yolların yenilenmesi öngörülmektedir (Ordu Belediyesi, 2009: 91-92). Burada nitelikli konutların üretilmesi, bakımlı yeşil alanların artırılması, park ve yürüyüş yollarının yapılması, su hatlarının yenilenmesi, kanalizasyon ve yağmur suyu hatlarının ıslah edilmesi gibi faaliyetler doğrudan kadınların dirliğini olumlu etkileyebilecek özelliktedir. Ulaşım alanında kent içi ulaşım alternatiflerinin artırılması hedefine yönelik öngörülen faaliyetler toplu taşıma olanaklarının artırılması ya da çeşitlendirilmesinden ziyade ağırlıklı yolların yapılması ve yenilenmesini kapsamakta olduğundan yeterli hareketliliğe erişim açısından etkisi doğrudan gözlenememektedir. Bununla birlikte yol yapım faaliyetlerinin engelliler açısından erişilebilirlik standartlarına uygun gerçekleştirileceğinin taahhüt edilmiş olması, kadınların dirliğine olumlu etkide bulunabilme kapasitesi olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, kent içi ve çevresindeki sahillerin halk plajları ve yeni tesisler içerecek biçimde düzenlenmesine yönelik faaliyetler ile atık suların ıslahı yoluyla denizin temizlenmesine yönelik çalışmalar kadınların dirliğine olumlu etkide bulunacak niteliktedir.

Planda kentlilere yönelik stratejik alana dair tanımlanan dört stratejik amaç arasında afete karşı bilinçlendirme çalışmalarının yapılması, kentte güvenli ve huzurlu bir yaşam için gerçekleştirilecek zabıta denetimlerinin, gıda ve hayvan kontrollerinin yanı sıra danışma-şikâyet-bilgilendirme işlevlerini üstlenebilecek birimlerin oluşturulması yer almaktadır. Bununla birlikte yine aynı stratejik alanda kültür ve sanat açısından gelişkin bir kentliliğin tesis edilmesine yönelik hem sanatsal hem de beceri geliştirmeye yönelik kurs faaliyetleri, belediye tiyatrosu gibi etkinlikler önceliklendirilmektedir. Kültürel ve sanatsal faaliyetlerin doğrudan belediye tarafından konservatuvar, tiyatro, kütüphane gibi hizmetler üzerinden yürütülmesi öngörülmekteyken istihdam yönelik meslek edindirme kurslarının İŞKUR, Valilik ya da STK işbirlikleri ile gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Planın tamamında doğrudan kadınlara yönelik olarak tespit edilebilecek tek faaliyet, kentlilere yönelik stra-

tejik alan kapsamında “sosyal refahın ve toplumsal dayanışmanın geliştirilmesi için sosyal belediyeçilik çalışmalarına hız verilmesi” hedefi altında kadın ve çocuklar için koruma evi projesinin hayata geçirilmesidir. Ayrıca, engelli hizmet biriminin kurulmasına yönelik çalışmalar, muhtaçlara yönelik aynî ve nakdi yardım faaliyetleri vb. de bu hedefe yönelik faaliyetler arasında sıralanmaktadır.

Ordu Belediyesi’nin Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Denetimi: Bütçe Matrisleri

Ordu Belediyesi’nin 2013 için planladığı toplam bütçe 172.752.165 TL’dir. Yapabilirliklerle ilişkili harcamalarının toplamı ise 86.742.000 TL olup, toplam bütçenin yaklaşık % 50’sini oluşturmaktadır (Tablo 4.45). Yapabilirliklerle ilişkili bütçenin fonksiyonel dağılımı içinde en büyük pay, yaklaşık olarak, % 35 ile imar ve şehirciliğe aittir. Bunu eşit paylarla (% 24) çevre ve ulaşım fonksiyonları izlemektedir. Dolayısıyla, yapabilirlikler bütçesinin % 83’ü imar ve şehircilik, çevre ve ulaşım fonksiyonlarına yönelmiştir. Bütçenin yapabilirlikler temelindeki dağılımında Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim, yaklaşık olarak, % 68 ile ilk sırada yer alırken, bunu % 13 pay ile Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim ile % 12 payla Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim izlemektedir. Bu üç yapabilirliğe yönelik harcamalar ise bütçenin % 93’ünü oluşturmaktadır. Yapabilirlikler bütçesinin hem fonksiyonel (% 83) hem de yapabilirlikler temelinde (% 93) üç kalem üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Geri kalan 6 fonksiyonun bütçedeki toplam payı % 17 iken, geri kalan 7 yapabilirlik kaleminin payı ise yalnızca % 7’dir (Tablo 4.46).

Yapabilirlikler bütçesinden en büyük payı alan *Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim* yapabilirliğine yönelik harcamaların fonksiyonel dağılımına baktığımızda ilk sırayı % 35 ile imar ve şehirciliğin aldığı ve bunu çevre (% 17), ulaşım (% 11), itfaiye ve afet yönetimi (% 4) ve sağlık (% 1,4) fonksiyonlarının izlediği görülmektedir (Tablo 4.46). Yalnızca Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğini etkileyen İmar ve şehircilik harcamaları içinde mevcut içme suyu şebekesinin yenilenmesi, içme suyunun en az % 75’inin su arıtma tesislerinden temin edilmesi, katı atık bertaraf tesislerinin yapımı, katı atık döküm sahasının rehabilitasyonu ve tıbbi atık tesisi yapımı gibi faaliyetler öne çıkmaktadır. Bu yapabilirliğe yönelik çevre harcamalarının tamamı çevre temizliği faaliyetlerinden oluşurken, ulaşım harcamalarının tamamının da kent içi yolların yenilenmesi ve yeni yolların açılmasına yönelik faaliyetlerden oluştuğu görülmektedir. İmar ve şehircilik fonksiyonu

gibi yalnızca Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğini etkileyen itfaiye ve afet yönetimi fonksiyonu çerçevesindeki faaliyetler yangın ve afetlere her an hazırlıklı olmak ve zamanında müdahaleyi kapsamaktadır. Bu yapabilirlikle ilişkilendirdiğimiz sağlık harcamaları ise, ağırlıklı olarak, hayvanların yol açtığı hastalıklarla mücadele ile hayvanların aşılanması ve rehabilitasyonunda yoğunlaşmıştır. Ordu Belediyesi'nin Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim yapabilirliğine yönelik harcamaları Su ve Kanalizasyon (% 28), Temizlik İşleri (% 23,2), Fen İşleri (% 11,3), İtfaiye (% 3,8), Veteriner İşleri (% 1,4) ve Bilgi İşlem (% 0,02) müdürlüklerinin bütçelerinden yapılmıştır (Tablo 4.50). Bilgi İşlem Müdürlüğü'nün bütçesinden yapılan güvenlik kamerası sistemlerinin işletilmesine yönelik harcama tutarı, çok küçük bir tutar olsa da, bu yapabilirliğe etkide bulunabileceği düşüncesiyle yapabilirlikler bütçesinde yer almıştır.

Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim yapabilirliği, yaklaşık olarak, % 13 payla ikinci sırada yer almakta ve sadece ulaşım fonksiyonu ile ilişkili görünmektedir (Tablo 4.46). Ulaşım harcamalarının yöneldiği faaliyetler arasında ağırlıklı pay yol, cadde, bulvar, meydan, köprü ve otopark yapımındayken, ikincil önemdeki diğer faaliyetler trafik hizmetlerinin yürütülmesi, sinyalizasyon sistemleri ve trafik işaretlemelerinin yapım ve bakımına yönelmiştir. Bu yapabilirliğe yönelik harcamaları Ordu Belediyesi Fen İşleri (% 12,1) ve Zabıta (% 0,6) müdürlüklerinin bütçelerinden karşılamaktadır (Tablo 4.50).

Üçüncü sırada (% 12) yer alan Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliği, sırasıyla, çevre (% 6,7), kültür ve turizm (% 3,1) ve sosyal hizmetler (% 1,7) fonksiyonlarıyla ilişkilidir (Tablo 4.46). Park ve yeşil alanların bakımı ile mevcut yeşil alan miktarının artırılması çevre harcamalarının yöneldiği faaliyet alanlarıdır. Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliğini etkileyen kültür ve turizm faaliyetleri arasında belediye tiyatrosuna ayrılan kaynak öne çıkmakla beraber, panel, konferans ve seminer gibi kültürel faaliyetlerin düzenlenmesi, konser, şölen, şenlik ve festival organizasyonları, konservatuvar faaliyetleri ile belirli gün ve haftalara yönelik etkinliklere de önem verildiği görülmektedir. Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliğini etkileyen bu üç fonksiyon arasında en küçük paya sahip olan sosyal hizmet harcamalarının önemli bir kısmı kent mobilyalarının ve park donatılarının üretilmesi, bakımı ve onarımına ayrılmıştır. Kalan harcamalar ise bir sahil kenti olan Ordu'da halk plajları ve yeni tesislerin yapımı ile spor faaliyetlerine ayrılmıştır. Ordu Belediyesi'nde Boş Zaman ve Spor Etkinlikle-

rine Erişim yapabilirliğini etkileyen tüm bu harcamalar, Park ve Bahçeler (% 7,9), Tiyatro (% 2), Kültür ve Sosyal İşler (% 1,4) ve Fen İşleri (% 0,3) müdürlüklerinin bütçelerinden karşılanmaktadır (Tablo 4.50). Açıktır ki, Ordu Belediyesi'nin kurumsal yapısında Tiyatro Müdürlüğü'nün varlığı, kültür ve turizm faaliyetleri arasında tiyatroyu öne çıkarmıştır.

Kadınların dirliğinin en önemli belirleyicilerinden olduğunu düşündüğümüz *Bakım Hizmetlerine Erişim* yapabilirliğine ilişkin harcamaların Ordu Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesi içindeki payı (% 2,1) oldukça düşüktür ve yalnızca sosyal hizmetler fonksiyonuyla ilişkili faaliyetlerden etkilenmektedir (Tablo 4.46). Bu faaliyetlerin çok önemli bir kısmı da cenaze hizmetlerine yönelik olup, Engelliler Hizmet Birimi kurulması gibi sosyal belediyeçilik hizmetleri kapsamında tanımlanan faaliyetlere ayrılan pay ise oldukça düşüktür. Ordu Belediyesi, bu faaliyetlere yönelik harcamaları, Mezarlıklar (% 1,9) ve Kültür ve Sosyal İşler (% 0,2) müdürlükleri bünyesinde gerçekleştirmektedir (Tablo 4.50). Önemli olmakla birlikte, yaşamın sona ermesine bağlı olarak sunulan cenaze hizmetlerine ayrılan kaynağı bir kenara bırakırsak, yaşamın devamlılığına ve dirliğe sıkı sıkıya bağlı bakım hizmetlerine yönelik harcamaların Ordu Belediyesi'nin yapabilirlikler bütçesinde yok denecek kadar az olması oldukça düşündürücüdür.

Toplumsal ve Siyasi Katılım yapabilirliğine ilişkin harcamaların yapabilirlik harcamaları içindeki payı (% 1,4) çok düşüktür ve sadece demokrasi ve katılımcılık fonksiyonunda tanımladığımız etkinliklerden etkilenmektedir (Tablo 4.46). Bu yapabilirliğe yönelik faaliyetler arasındaki en büyük harcama kalemi, belediye faaliyetlerine ilişkin daha iyi bilgilendirme ve iletişim sağlanarak vatandaş memnuniyetinin % 60 yükseltilmesi hedefine ayrılmıştır. Bunu, e-belediyeçilik hizmetlerinin iyileştirilmesine yönelik harcamalar, kurum içi kapasite araştırmaları ve vatandaş memnuniyet araştırmalarına yönelik harcamalar ile vatandaş danışma, şikâyet alma ve bilgilendirme faaliyetleri izlemektedir. Sunulan hizmetlerden vatandaşın memnuniyetine ve e-belediyeçiliğe odaklanmış bu harcamalar, Ordu Belediyesi'nin Basın Yayın ve Halkla İlişkiler (% 0,9), Bilgi İşlem (% 0,4), Zabıta (% 0,07) ve Strateji Geliştirme (% 0,03) müdürlüklerinin bütçelerinden karşılanmaktadır (Tablo 4.50).

Emek ve istihdam fonksiyonu altındaki üç faaliyetten etkilenmesine rağmen, Ücretli İstihdam ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliğinin toplam yapabilirlik harcamaları içindeki payı (% 0,3) yok denilebilecek kadar azdır (Tablo 4.46). Meslek lise öğrencileri kapsayabileceği düşüncesiyle, Ordu Belediyesi'nin Personel Müdürlüğü bütçesinden öğrenci staj faaliyeti için

ayırdığı çok küçük bir kaynağı (% 0,2), Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliği ile ilişkilendirdik. Bu yapabilirlikle ilişkili ikinci faaliyet alanı ise, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü bütçesinden ayrılan yine çok küçük bir payla (% 0,1), mesleki ve sanatsal kursların düzenlenmesidir. Üçüncü faaliyet alanı ise, Ruhsat ve Denetim Müdürlüğü bütçesinden ayrılan yok hükmündeki bir payla (% 0,1), hafta tatili ruhsatı, işyeri açma ve çalışma ruhsatı gibi ruhsatlandırma faaliyetlerine yöneliktir (Tablo 4.50). Bu haliyle Ordu Belediyesi'nin, kadınların Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim yapabilirliğine yönelik bir önceliğinin olmadığını söyleyebiliriz.

Parasal Gelire Erişim yapabilirliği sadece sosyal hizmetler fonksiyonundan etkilenmektedir. Ancak, bu yapabilirliğin de payı (% 0,3) çok düşüktür (Tablo 4.46). Parasal Gelire Erişim yapabilirliğine etki eden iki faaliyet söz konusudur: Asker ailelerine yardım hizmetleri için Personel Müdürlüğü bütçesinden ayrılan pay % 0,2 iken, fakir ve muhtaçlara aynî ve nakdi yardım faaliyetleri için Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü bütçesinden ayrılan pay % 0,1'dir (Tablo 4.50). Ordu Belediyesi için kadınların parasal gelire erişim yapabilirliği de öncelikli görünmemektedir.

Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim, Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim ve Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim yapabilirliklerinden sonra en fazla harcamanın *Sağlığa Erişim* yapabilirliğine ayrıldığı görülmektedir. Sağlığa Erişim yapabilirliğinin yapabilirlik harcamaları içindeki payı % 2,4'tür (Tablo 4.46). Bu harcamayı oluşturan kalemler, esas olarak, gıda ürünlerinin sağlıklı ve hijyenik koşullarda halkın tüketimine sunulmasına yönelik faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu harcamalar için ayrılan bütçeler, sırasıyla, Hal (% 0,7), Zabıta (% 0,7), Veterinerlik (% 0,6) ve Ruhsat ve Denetim (% 0,3) müdürlüklerine aittir (Tablo 4.50). Sağlığa Erişim yapabilirliğine yönelik harcamaların yapabilirlikler bütçesindeki görece öneme rağmen, bu harcamaların kadınların sağlığıyla ilgili doğrudan hizmetlere yönelik harcamalar olmadığı da dikkatlerden kaçmamalıdır.

Tıpkı Kars Belediyesi gibi, Ordu Belediyesi'nin de *Eğitim ve Öğrenime Erişim* yapabilirliğine yönelik harcamaları yalnızca çevre fonksiyonuyla ilişkili faaliyetlerden oluşmaktadır. Toplam yapabilirlik harcamalarının % 0,7'sini oluşturan bu faaliyetlere yönelik bütçenin tamamı Temizlik İşleri Müdürlüğü'nden karşılanmaktadır (Tablo 4.46 ve 4.50) ve çevre bilincinin geliştirilmesi amacıyla tüm okullarda, her öğrenciye 40 dakika olmak üzere, eğitim çalışması yapılması hedeflenmektedir. Bu faaliyet dışında Ordu Belediyesi Eğitim ve Öğrenime Erişim yapabilirliğine yönelik başka bir hedef tanımlamamıştır.

Ordu Belediyesi'nin *Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim* yapabilirliğine yönelik harcamalarının toplam yapabilirlik harcamaları içindeki payı yaklaşık olarak % 1'dir (Tablo 4.46). Yalnızca sosyal hizmetler fonksiyonu ile ilişkili iki faaliyetin tanımlandığı görülmektedir: Önemli bina ve alanların güvenliğinin sağlanmasına yönelik faaliyetler için Zabıta Müdürlüğü bütçesinden % 0,5'lik bir pay ayrılırken, kadınlar ve çocuklar için koruma evi projesi için Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün bütçesinden % 0,4 pay ayrılmıştır (Tablo 4.50). Ordu Belediyesi'nin *Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim* yapabilirliğine yönelik ayırdığı kaynakların sınırlılığına rağmen ve mevzuattan kaynaklanan zorlayıcılıkla da olsa, kadınlar ve çocuklar için koruma evi yapım projesini performans hedefleri arasına alması önemlidir.

Ordu Belediyesi'nin yapabilirlik harcamalarının müdürlükler temelinde dağılımına baktığımızda, en büyük payın (% 28) Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü'ne ait olduğu görülmektedir. Bunu, sırasıyla, Temizlik İşleri Müdürlüğü (% 23,9), Fen İşleri Müdürlüğü (% 23,6) ve Park ve Bahçeler Müdürlüğü (% 7,9) izlemektedir. Bu dört müdürlüğün yapabilirlikler bütçesi içindeki toplam payı % 83,4'e ulaşmaktadır (Tablo 4.50). Diğer bir ifadeyle, kentsel altyapı ve üstyapıya yönelik harcamalar Ordu Belediyesi'nin yapabilirlik harcamaları içinde ağırlıklı bir paya sahiptir.

Ordu Belediyesi'nin faaliyetlerini ve bütçesini toplumsal cinsiyet dirliği açısından değerlendirme bulgularımızı şöyle özetleyebiliriz: Ordu Belediyesi'nin kadınların dirliğini olumlu etkileyebilecek planlanan harcamalarının toplamı 86.742.000 TL olup, belediyenin toplam bütçesinin yaklaşık % 50'sini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, belirli alanlarda yoğunlaşan harcamaların ortaya çıkardığı dengesizlik dikkat çekicidir. Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim (% 68), Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim (% 13) ve Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim (% 12) yapabilirliklerine yönelik harcamalar, dirlik temelli bütçenin % 93'ünü oluşturmaktadır. Geri kalan 7 yapabilirlik alanının bütçenin sadece % 7'sini paylaşması, Ordu Belediyesi'nin diğer yapabilirlik alanlarına ilişkin bir önceliğinin olmadığını göstermektedir. Sağlığa Erişim yapabilirliği bütçeden aldığı % 2,4'lük payla 7 yapabilirlik arasında öne çıkmakla beraber, bu harcamaların kadınların sağlığına doğrudan etki eden hizmetler olmadığı vurgulanmalıdır. Kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasi hayata katılımı için vazgeçilmez önem taşıyan Bakım Hizmetlerine Erişim (% 2,1) ve Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim (% 0,3) yapabilirliklerinin paylarının çok düşük olması önemli bir eksikliklerdir. *Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim* yapabilirliği çerçevesinde

Ordu Belediyesi'nin kadınlar ve çocuklar için koruma evi projesini gündemine almış olması ise ümit verici görünmektedir.

Yapabilirlikler temelinde gözlemlenen yoğunlaşmanın benzeri belediyenin fonksiyonları temelinde de ortaya çıkmaktadır. İmar ve şehircilik (% 35), çevre (% 24) ve ulaşım (% 24) fonksiyonları yapabilirlik harcamalarının % 83'ünü oluşturmaktadır. Kentsel altyapı ve üstyapı hizmetleri kuşkusuz ki kadınların yapabilirliğini olumlu etkilediği için çok önemlidir. Ancak, kadınların dirliği için çok önemli bir diğer fonksiyon olan sosyal hizmetlerin yapabilirlikler bütçesi içindeki payının sadece % 5 olması da oldukça düşündürücüdür. Sosyal hizmetlere yönelik harcamaların, büyük ölçüde, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü bünyesinde bütçelendirildiği göz önüne alındığında, bu müdürlüğün yapabilirlikler bütçesindeki payının sadece % 2,1 olması da çarpıcıdır. Kaldı ki, kentsel altyapı ve üstyapıya odaklanmış dört müdürlüğün (Su ve Kanalizasyon, Temizlik İşleri, Fen İşleri ve Park ve Bahçeler) yapabilirlikler bütçesindeki payının % 83,4 olması, müdürlükler temelindeki yoğunlaşmayı ya da dengesizliği göstermektedir. Sonuç olarak, Ordu Belediyesi performans programının, kadınların dirliğini dengeli ve bütünlüklü bir yaklaşımla ele almaktan uzak olduğunu söyleyebiliriz.

Hizmet Sunanlar

Ordu kentinde gerçekleştirilen saha çalışmasının birinci aşamasında Belediye'de Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün koordinasyonunda yapabilirlikler temelinde irdelenen faaliyetleri yürütmekte olan ilgili birimlerden müdür ve uzmanların katılımı ile bir grup toplantısı düzenlenmiştir. Grup toplantısına katılan ve grup toplantısı dışında birebir görüşme yapılan birimlerin listesi Ek 1'de bulunmaktadır. Ayrıca, Belediye Meclisi'nde bulunan üç kadın meclis üyesinin ikisiyle de görüşme yapılmıştır.

Ordu, araştırma projesi kapsamında incelenen kentler arasında BMOP kapsamında KDK taahhüdü altında olmayanlardan biri olarak yer almaktadır. Ancak, kentte AB mali hibe desteği ile GAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından uygulanan "Türkiye'nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki (Güneydoğu Anadolu, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri) Kadın ve Kadın STK'larının Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında bir YEEP oluşturulmuş ve Mayıs 2012'de GAP İdaresi, Valilik ve Belediye tarafından imzalanmıştır.⁵⁵ YEEP⁵⁶

⁵⁵ Bu planın imzalandığı toplantıya ilişkin duyuru metni için bkz. <http://includes.gap.gov.tr/files/ek-dosyalar/gap-tan/haberler/OrduYEEPBasinDuyurusu.pdf> (Son erişim tarihi: 7 Nisan 2014).

⁵⁶ Ordu YEEP metnine ulaşmak mümkün olmamış ancak çalışma taslağı edinilebilmiş olmakla birlikte gerek bu taslak metinde gerekse de kentte gerçekleştirilen görüşmelerde YEEP'te aile içi cin-

kapsamında kadına yönelik şiddetle mücadele, kadın istihdamının artırılması ile kadın-erkek eşitliği için eğitim ve farkındalık çalışmaları olarak tanımlanan üç alan önceliklendirilmektedir. YEEP'in uygulanması sürecinde Valilik'te Eşitlik Birimi kurulmamıştır. Ancak belediyede yapılan görüşmelerde Belediye'nin Türkiye Belediyeler Birliği'nin Türk-İsveç Yerel Yönetimler Ortaklığı Programı (TUSELOG) çerçevesinde 2013 yılından beri Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği projesini yürütmekte olduğu belirtilmiştir. Bu proje kapsamında⁵⁷ Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'ne bağlı bir Eşitlik Birimi'nin Aralık 2013'te Belediye Meclisi kararıyla kurulmuş olduğu, ancak meclis bünyesinde ikisi kadın toplam beş üyeli Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu'nun ise çok yeni oluşturulduğu ifade edilmiştir.

Belediye meclisinde kadın temsili açısından bakıldığında, görüştüğümüz kadın meclis üyelerinin ikisi de siyasete katılımın oldukça düşük olduğunu, hatta ilçe belediyelerindeki meclislerde hiç kadın üye olmadığını belirtmektedir. Ayrıca, belediye meclisinde komisyonlar oluşturulurken komisyon seçimlerinde liyakat ölçütlerinin gözetilmediğini ve kadın meclis üyelerinin uzmanlıkları, ilgi alanları ve istekleri çerçevesinde komisyonlarda yer alma konusunda erkeklerle mücadele etmek durumunda kaldıklarını aktarmaktadır. Meclis gündeminde ise ağırlıklı imar vb. konuların ele alındığını, kadınların sorunlarının ya da taleplerinin ise gündem oluşturmadığını ifade etmektedir. Bununla birlikte, hem meclis üyeleri hem de belediye çalışanları ile yapılan görüşmelerde kadınların talep ve şikâyetlerini Belediye Başkanı'na doğrudan ve kolaylıkla ulaşıyor olmalarının Ordu'yu diğer kentlerden farklı kıldığı belirtilmektedir.

*“Türkiye’de kadın dostu kent olamaz, adlandırılması bile yanlış.
Avrupa’daki kadın dostu kent kriterlerinin hangi birini
yapacağız? Zor....”*

Grup toplantısı ve birebir görüşmelerde Belediye bünyesinde birimlerin *kadımlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler* sorulduğunda genel olarak birim yöneticileri kendi faaliyetleri arasında kadınları etkileyebilecek olan çalışmalara işaret edebilmektedir. Örneğin Su ve Kanalizasyon Müdür-

sel istismarı önlemeye yönelik çalışmaların yapılması ve bu konunun il müftülüğünce hutbelerde işlenmesi gibi hususların dâhil edilmesi önemli bir farklılık olarak dile getirilmiştir (Bkz. Ordu YE-EP Çalışma Tablosu Taslağı, 2012-2013).

57 Projenin detayları için bkz. <http://projects.sklinternational.se/tuselog/tr/belediye-ortakliklari/toplumsal-cinsiyet-esitligi/> (Son erişim tarihi: 6 Nisan 2014).

lügenün temiz ve sağlıklı suyu halka ulaştırmaya yönelik yenileme vb. çalışmalarının ya da Veteriner Müdürlüğü tarafından sivrisinekle mücadele çalışmaları ve mezbaha denetimleri gibi faaliyetlerin öncelikli olarak kadını etkilemekte olduğu bu birimlerden görüşmeciler tarafından ifade edilmiştir. Ancak Eşitlik Birimi dışında hiçbir birim henüz doğrudan kendi faaliyet alanı içinde kadınlara yönelik çalışmaların önceliklendirilmesi gibi bir yaklaşıma sahip görünmemektedir. Bu açıdan bir birim müdürü tarafından da ifade edildiği üzere “bilindik mühendislik faaliyetlerinin ömrünü tamamlamamış bir belediyede kadın sorununun ikinci planda” kalması söz konusudur. Bununla birlikte TUSELOG kapsamında belediyenin dâhil olduğu projenin belediye içindeki birimlerde toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısını oluşturmak ve faaliyetlere yansıtma konusunda önemli bir potansiyeli olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle Eşitlik Birimi ile koordineli çalışmak üzere her müdürlük altında bir eşitlik sorumlusunun belirlenmesi ve müdürlüklerin kendi faaliyet alanları içinde kadın-erkek eşitliğini tesis etmeye yönelik hedefler ile bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik çalışmaları oluşturmaya başlayacak olmaları kurumsal açıdan bu yönde atılan önemli adımlar olarak nitelendirilebilir. Eşitlik Birimi yöneticisinin de dile getirdiği gibi, Belediye henüz çalışmanın çok başında olduğu için kurumsal anlamda TC eşitliği bakış açısı henüz yerleşmemiştir. Öte yandan, TUSELOG projesinin İsveç’teki ortağı olan belediyeye Kasım 2013’te gerçekleştirilen çalışma ziyareti sonrasında Ordu Belediyesi’ndeki tüm sorumlu müdürlükler için belirlenen hedefler doğrultusunda öncelikli faaliyetler listesi oluşturulmuştur. Eşitlik Birimi yöneticisinin ortak toplantımızda belirttiği üzere bu öncelikli faaliyetler listesi her birimin doğrudan kadınlara yönelik faaliyet yapmasını mümkün kılacak niteliktedir. Öngörülen bu faaliyetlere örnek olarak Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü’nün kadınlar gününde kadınlara yönelik ücretsiz sinema gösterimleri düzenlemesi, Park ve Bahçeler Müdürlüğü’nün parklardaki donatı spor aletlerini kadınların fiziki yapılarını gözetererek yerleştirmesi, Fen İşleri Müdürlüğü’nün çocuk arabalı kadınlar, yaşlılar ve engelliler açısından erişilebilirliği arttırabilecek alçak seviyeli, geniş ve rampalı kaldırım düzenlemesi verilebilir.

Belediyenin mevcut faaliyetleri açısından doğrudan *kadına yönelik hizmetler* sorulduğunda, ilk olarak semt sabit pazar yerlerinin yenilenmesi ve düzenlenmesi ile pazartesi pazarında kadınların el işi ürünlerini sergileyip satabilmeleri için ücretsiz stant tahsisi belirtilmektedir. Bununla birlikte yürüyüş yolları düzenlemeleri ile park ve bahçelere konulmuş olan spor aletleri de kadınlara yönelik hizmetler arasında sayılmaktadır. Özellikle kadınların ço-

cuk parkları, spor aletleri vb. konularda taleplerinin fazla olduğu ve belediye hizmetlerinin tam da bu taleplerin karşılanmasına yönelik olarak sunulduğu, “(son on yılda) iki dönemde üç katına çıkmış olan park sayısı” örneği ile ifade edilmektedir. Ayrıca, belediyenin yürütmekte olduğu çeşitli kültür ve sanat faaliyetlerinden ağırlıklı olarak kadınların yararlanmakta olduğu da belirtilmiştir. Bunların dışında kadınların farklı yapabilirliklerini etkileyebilecek örneğin istihdam edilebilirliklerini artırmayı amaçlayan meslek ve beceri kursları ya da bakım yüklerini paylaşmalarına imkân tanıyabilecek yaşlı ya da engelli bakım hizmetleri gibi destek hizmetlerinin Ordu Belediyesi bünyesinde mevcut olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte şiddetle mücadele konusunda kentte ASPB’ye bağlı olarak hizmet vermekte olan sığınma evinin faaliyete geçmesinde Belediye’nin iç donanım ve dış düzenleme masrafları ile bina kirasını üstlenerek önemli bir rol oynadığı da görüşmeciler tarafından belirtilmiştir. Kadına yönelik hizmetlerin oluşturulması ve sunumuna ilişkin olarak bazı birim yöneticileri merkezi hükümetin yaklaşımının da bu konularda belirleyici olacağını ifade etmektedir. Özellikle, İsveç’e yapılan çalışma ziyaretine atıfla, eşitliği tesis etmeye yönelik faaliyet ve hedeflerin aslında mevzuat düzenlemesi ile yasal güvence altına alınması söz konusu olduğunda süreçlerin daha kolay ve hızlı ilerleyebileceği belirtilmektedir. Bu saptama, imar planlarında tuvaletlerde çocuk bakım odalarının da bulunması gerekliliği ya da kaldırımlardaki rampaların ölçüleri ve eğim oranı standartları gibi örneklerle vurgulanmaktadır. Bu ve benzer nitelikte yerel ölçekte gerçekleştirilen hizmet ve faaliyetlerin ulusal mevzuat üzerinden düzenlenmediği ve desteklenmediği sürece birkaç başarılı ve iyi örneğin ötesine geçme potansiyelinin de düşük olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, başka kurumlarla ortaklık gerektiren şiddetle ya da aile içi istismarla mücadele gibi konularda kurumlar ve faaliyetler arasındaki koordinasyonun oldukça önemli olduğuna ve bu koordinasyonun mutlaka, örneğin valilik bünyesinde kurulacak eşitlik birimi gibi bir birim eliyle, sağlanması gerektiğine değinilmiştir.

Belediyenin kendi personel yapısı içinde özellikle birim müdürlükleri düzeyinde kadın *istihdamının* oldukça yüksek olduğu görüşmeciler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Ayrıca Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Mali Hizmetler Müdürlüğü gibi belirli birimlerde birim bazında kadın çalışan sayısının erkek çalışanlardan daha fazla olduğu, ancak Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü’nün sayaç okuma ve su kesim işleri, Temizlik İşleri Müdürlüğü’nün sokak temizliği gibi faaliyetlerinde, faaliyet alanı itibarıyla kadınların tercih edilmediği belirtilmiştir. Bununla birlikte vasıflı olan kadın çalışanların dışarı-

daki işler yerine laboratuvar, büro hizmetleri gibi içerideki daha nitelikli işlerde istihdam edilmekte oldukları da ifade edilmiştir. Bazı birim yöneticileri ise, mevcut durumda birimlerindeki kadın çalışan sayısı çoğunlukta olmasa da, örneğin denetim faaliyetlerinin gerektirdiği ayrıntı özeni ya da basın-yayın ve bilgilendirme faaliyetlerinin tasarımı gibi konularda kadın bakış açısının daha önemli olduğunu, ağırlıklı olarak kadın çalışan istihdam etmeyi tercih edebileceklerini belirtmektedir. Özellikle düşük nitelikli işler açısından bakıldığında Ordu'da genel olarak yaygın bulunan entegre fındık işleme tesislerinin kadın istihdamının önemli bir kısmını barındırmakta olması nedeniyle kadınların belediye tarafından temizlik vb. alanlarda sunulacak istihdam olanaklarını tercih etmeyecekleri de birim yöneticileri tarafından belirtilmiştir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda Ordu Belediyesi'nin henüz pek fazla bilgiye sahip olmadığı gözlemlenmektedir. Ortak toplantıda özellikle Mali Hizmetler Müdürlüğü'nün kadına yönelik olan çalışmalar için uygun bütçe tahsis edilmesi konusunda mevcut bütçe kaynaklarındaki kısıtlara değinmesi dikkate değerdir. Belediye Kanunu'na "okullara hizmet götürme"ye yönelik maddenin eklenmesiyle birdenbire belediyelerinin sorumlu olduğu birçok okulun ortaya çıktığı ancak bu okullara yönelik yapılacak hizmetler için ek bütçe tahsisatı yapılmadığı örneğinden hareketle, Mali İşler Müdürlüğü kadına yönelik olarak yapılması öngörülecek yeni faaliyetlerin de mevcut bütçe içinde karşılanabilmesinin çok olanaklı olmadığını belirtmiştir. Belediyelerin artan sorumluluklarına paralel olarak kaynaklarının yetersiz kaldığından söz etmiş, mevcut kaynakların AB fonları, eş finansman vb. olanaklarla artırılması gerektiğini vurgulamıştır.

Hizmet Alanlar

Ordu kentindeki saha çalışmasının ikinci aşamasında kent merkezinde farklı sosyo-ekonomik nitelikteki dört mahallede muhtarlar ve kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mahallelerin seçiminde kente yapılan saha ziyareti kapsamında belediye çalışanları ve belediye meclis üyeleri ile yapılan görüşmelerde örneğin istihdam ve hane yapısı, eski ve yeni yerleşim merkezleri gibi farklı nitelikler üzerinden görüşme yapılacak olan mahalleler belirlenmiştir. Görüşme yapılan mahallelerin ikisi merkezde yürüyerek ulaşılabilen mesafede yer almaktadır. Bunlardan biri daha çarşı içinde yer alırken diğeri merkezdeki en eski yerleşim yerlerinden biri olarak görece daha iyi durumdadır. Merkeze dolmuş mesafesinde olan diğer iki mahalle ise yeni yerleşimlerin ve küme evlerin de içinde yer aldığı karma bir sosyo-ekonomik yapı arz etmek-

tedir. Mahalle görüşmelerine ek olarak Kent Konseyi Kadın Meclisi Başkanı olan STK temsilcisi kadınla da görüşülmüş, ayrıca belediye tarafından sabit pazar yerinde kadınlara ücretsiz olarak tahsis edilen stantlara yapılan ziyarette burada ürünlerini satan kadınlar ve pazar sorumlusu ile de görüşme yapılmıştır (bkz. Ek 1).

“Ordu biraz yavaş geliyor ama güzel şeyler oluyor.”

Ordu’daki saha çalışmasında farklı sosyo-ekonomik düzeyden kadınlarla yapılan görüşmelerin tümü düşünüldüğünde, kadınların *yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim* alanındaki yapabilirlikleri oldukça gelişkin görünmektedir. Merkeze uzak olan ve merkezdeki yamaçlarda kurulmuş olan (eski) mahalleleri merkeze bağlayan dolmuş hatları bulunmakla beraber düşük gelirli kadınlar için dolmuş ücretlerinin yüksek oluşu sorun teşkil edebilmektedir. Özellikle kiraların merkeze kıyasla düşük olduğu çeperdeki mahallelerde yaşayan ve merkeze çalışmaya gelen kadınların çoğunlukla hava koşulları elverdikçe işe gelirken dolmuş kullanmak yerine 45-50 dakika süren bir yürüyüşü tercih etmek durumunda kalmaları söz konusudur.

Mahallelerde genel olarak mahallenin koşulları ve belediyenin hizmetleri sorulduğunda *güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim* alanındaki yapabilirlikleri etkileyen altyapı hizmetlerinin merkezde gelişkin olduğu ancak çeperlerdeki yeni yerleşimlerde zaman zaman sorun oluşturabildiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, merkeze uzak ancak büyük hastanelerin bulunduğu mahallede, alt geçit-üst geçit ve trafik sinyalizasyonuyla ilgili eksikliklerin yaralanmalı ve ölümlü kazalara neden olması güvenli yaşam alanı konusunda çarpıcı bir örnek olarak dile getirilmektedir. Bununla birlikte çeperdeki mahallelerin düşük kiralar nedeniyle özellikle yoksul ve geçim sıkıntısı çeken haneler tarafından tercih edilmekte olduğu gözlemlenmiştir. Merkezdeki eski mahallelerde çoğu meskenin koruma kararı altında olan tarihi bina olarak tescillenmiş olması nedeniyle yenilemesi yapılamamaktadır. Bu olgu bir yandan mesken sahiplerinin daha iyi koşullarda yaşamak üzere bu mahallelerden ayrılmasına neden olurken, diğer yandan ise bakımsız biçimde bırakılan bu eski meskenlerin çoğunlukla Ordu’nun kırsalından kente göç edenlere merkezde olmasına rağmen düşük kiralar karşılığında iyi olmayan koşullarda (örneğin rutubetli) bir barınma imkânı sunmasına yol açmaktadır. Hemen hemen tüm görüşmeciler, Ordu’nun genelde kadınların kendilerini saat kısıtı olmaksızın güvenli hissedecekleri bir kent olduğunu belirt-

mektedir. Bununla birlikte, özellikle kadınların hem yeterli hareketliliğe hem de güvenli yaşam alanına erişimine etkisi olan mahalle içi aydınlatmanın, merkezde ziyaret edilen mahallelerde mahallelerin yüksek kesimlerinde, merkeze uzak mahallelerin de çeper kısımlarında zaman zaman yetersiz olduğu, bu durumun ise belirli bir saatten sonra kadınların ve kız çocuklarının dışarı çıkma konusunda kısıtlanmalarına yol açtığı bazı görüşmeciler tarafından dile getirilmiştir.

Ordu kentinde *boş zaman ve spor etkinliklerine erişim* yapabilirlikleri açısından mahalle içlerindeki parkların, merkezde ve sahildeki yürüyüş alanlarının önemli olduğu az sayıda görüşmeci tarafından belirtilmiştir. Bazı görüşmeciler özellikle kentteki kültürel etkinliklerin çeşitliliğinin Ordu'daki sosyal yaşamı diğer yerlerden farklı kıldığını ifade etmektedir. Daha yüksek sosyo-ekonomik statüdeki kadınlar belediye tarafından sunulan teleferik, lokal vb. hizmetlerden yararlanabildikleri, diğer kadınların ise daha ağırlıklı olarak mahalle içinde sosyalleşmek durumunda kaldıkları gözlemlenmektedir. Bu açıdan bu alana yönelik belediye hizmetlerinin kentteki tüm kadınların dirliğine olumlu etki yapabildiğini söylemek çok olanaklı görünmemektedir.

Ordu'da merkezdeki toplam 25 mahalleden sadece birinin muhtarı kadındır. Saha çalışması kapsamında bu muhtar ile görüşülmeye çalışılmış ancak uygun olmadığı için görüşme gerçekleştirilememiştir. Belediye meclis üyesi kadınlarla yapılan görüşmede de sıklıkla değinildiği üzere Ordu'da kadınların hem siyasete hem de sivil toplum faaliyetlerine katılımları oldukça yavaş gelişmektedir. Bu açıdan *toplumsal ve siyasal hayata katılım* alanındaki yapabilirliklerin henüz belediye faaliyetleriyle değil, GAP İdaresi'nin YEEP hazırlanmasını da içine alan kapasite geliştirme desteği, Sabancı Vakfı Hibe Programı gibi başka ortaklıklar ile geliştirilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Kent Konseyi Kadın Meclisi Başkanı tarafından da vurgulandığı üzere Ordu'da faaliyet gösteren kadın STK'ları sayı ve kapasite olarak gelişmeye yeni başlamaktadır ve özellikle bu fonlarla yürütüleceği belirtilen medeni haklar, kadının insan hakları, TC eşitlik eğitimlerinden sonra daha etkin biçimde faaliyet gösterebilecekleri ifade edilmektedir. Bu açıdan, STK tarafından gelecek taleplerle Ordu Belediyesi'nin Bursa Nilüfer'deki belediye kadın dayanışma merkezi örneğine atıfla bu alanda daha etkin olmasının sağlanabileceği de görüşme sırasında belirtilmiştir.

Kadınlar açısından Ordu'da en büyük sıkıntının ne olduğu sorulduğunda parasal sorunlar, geçim sıkıntısı ve işsizlik konularının sıklıkla dile getirildiği görülmektedir. Ancak Ordu kent merkezindeki kadınlara ilişkin çar-

pıcı bir gözlem, çoğu kadının kendisinin ya da birinci derece yakınlarının fındık bahçeleri üzerinden kırla olan bağlantılarının halen devam ediyor olmasıdır. Böylesi bir kırsal mülkiyetin kentteki geçim sorunlarını hafifletme etkisinin yarattığı farklar önemlidir. Küçük miktarda bir bahçe sahibi olanlar için hasat zamanında fındığın toplanması, satılmak üzere kente getirilmesi vb. işler için yapılacak masrafın çoğu zaman kent merkezinde bu ürün satıldığında elde edilecek geliri ancak karşıladığı, oldukça zahmetli olduğu ve uğraşmaya bile değmeyecek bir gelir kaynağı olabildiği ifade edilmektedir. Bu ise geçim şartlarını iyileştirmede etki yaratamamaktadır. Öte yandan görece daha büyük toprağa sahip olan ve fındıktan gelir elde edebilen aileler için geçimlerini sağlamak mümkün hale gelebilmektedir. Özellikle eşlerini kaybetmiş kadınlar için fındıktan gelebilecek olan bu gelir daha da hayati olmaktadır.

Ücretli istihdam ve uygun çalışma koşullarına erişim yapabilirlikleri açısından, muhtarlar ve kadın görüşmeciler Ordu'da olanakların çok da fazla olmadığını dile getirmektedir. Ziyaret edilen mahallelerde özellikle genç kadınların hizmet sektöründe (örneğin tezgâhtarlık vb.) ve fabrikalarda (örneğin fındık, çay vb.) iş bulabildikleri ifade edilmektedir. Öte yandan bir miktar sermayesi ya da becerisi olan kadınların sabit pazar yerlerinde bizzat esnaflık yaptığı, eşinin atölyesinde üretimde çalıştığı ya da belediye tarafından kent konseyine tahsis edilen kadın el emeği standında kendi ürettiklerini satışa sunduğu gözlemlenmiştir. Görüşmecilerin neredeyse tamamının kentteki diğer kuruluşlar tarafından sunulan meslek edindirme kurslarından faydalanmadıkları anlaşılmaktadır, bu açıdan *eğitim* alanındaki yapabilirliklerin oldukça kısıtlı olduğu gözlemlenmektedir. Kent Konseyi Kadın Meclisi Başkanı olan görüşmecimiz kent merkezinde de olsa kadınların kurs faaliyetleri ya da girişimcilik vb. destekleri konusunda hiçbir bilgi sahibi olmadıklarını belirterek, “bizzat kadınların ayağına”, mahallelere gidilerek bilgilendirme ve duyuru faaliyetleri yapılmasının bu hizmetlerin yaygınlaştırılmasında oldukça önemli olduğunu belirtmektedir.

Ordu kentinde de eşlerinden ayrılmış kadınların sayısında son dönemlerde ciddi artışlar olduğu hemen her mahallede yapılan görüşmelerde dile getirilmektedir. Kendi yaşamlarını kurmaya çalışan bu kadınların *parasal gelire erişim* yapabilirliklerinin düzeyi yaşam koşullarını da belirleyici nitelik arz etmektedir. El işleri, temizlik, bulaşıkçılık gibi işler yaparak geçimini sağlamaya çalışan bu kadınlara, özellikle belediye tarafından sunulan sosyal yardım vb. desteklerin ulaşmadığı ifade edilmektedir.

Samsun ve Ordu: Genel Değerlendirme ve Tartışmalar

BMOP KDK projesine 2010'da başlatılan ikinci safhasında 2011 yılında dâhil olan Samsun'da projenin kurumsal yapılanma taahhütlerinin yerine getirildiğinden ve işlerlik kazanabildiğinden söz etmek mümkün değildir. KDK projesi kapsamında olmayan Ordu'da ise diğer kentlerden farklı bir durumla karşılaşmıştır. Kentte GAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından uygulanmakta olan "Türkiye'nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki (Güneydoğu Anadolu, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri) Kadın ve Kadın STK'larının Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında bir YEOP oluşturularak, Mayıs 2012'de GAP İdaresi, Valilik ve Belediye tarafından imzalandığı görülmektedir.

Samsun'da ilk YEOP 2011 yılında hazırlanmış, BMOP kurumsal yapılanmasının gerekliliklerinden olan Eşitlik Birimi Valilik ve Büyükşehir Belediyesi bünyesinde proje başlangıcından bir ay sonra oluşturulmuştur. Böyle olmakla birlikte birimin gerek Belediye teşkilat yapısında yer dahi bulamamış olmasından gerekse de kentte gerçekleştirilen alan çalışması gözlemlerinden etkin çalışan bir kurum olmadığı anlaşılmaktadır. Ordu'da YEOP'un uygulanması sürecinde Valilik'te Eşitlik Birimi kurulmamıştır. Belediyede yapılan görüşmelerde Belediye'nin TBB'nin TUSELOG çerçevesinde 2013 yılından beri Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği projesini yürütmekte olduğu ve bu proje kapsamında Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'ne bağlı bir Eşitlik Birimi'nin Aralık 2013'te Belediye Meclisi kararıyla kurulduğu belirtilmiştir.

Samsun Büyükşehir Belediye Meclisi bünyesinde YEOP doğrultusunda yapılacak çalışmaların desteklenmesi ve izlenmesine yönelik bir Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu faaliyet göstermemektedir. 25 üyeli mecliste sadece bir kadın üye bulunmaktadır. Ordu belediyesinde ise 32 üyeli meclisin üç kadın üyesi bulunmaktadır. Belediye meclis bünyesinde ikisi kadın toplam beş üyeli Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu ise çok yakın bir zamanda oluşturulmuştur.

2010-2014 yıllarını kapsayan Samsun Büyükşehir Belediyesi stratejik planında YEOP taahhütlerinin hem kurumsal işleyiş hem de stratejik amaç, hedef ve faaliyetler bağlamında yer bulamadığı görülmektedir. Planda tanımlanan misyon, vizyon ve temel ilkeler arasında katılımcılığa yapılan vurgu dikkat çekmekle birlikte katılımcılığa yönelik mekanizmaların çok temel birkaç faaliyet ile sınırlı tutulduğu, zenginleştirilmediği görülmektedir. Dikkat çekici bir diğer nokta temel değerler arasında eşitliğin tanımlanmasıdır. Kadınların dirliliği açısından önemli olabilecek bu temel değerlerin amaç hedef ve faaliyetlerde ne derece içerildiği ise net biçimde izlenmemektedir. Samsun Büyükşehir Belediyesi stratejik planında da cinsiyete duyarlı bir yaklaşım hiç-

bir biçimde temel değerler, stratejik amaç ile faaliyetlerde yer bulamamaktadır. Kentte yaşam kalitesini artırmaya yönelik hizmetlerin sunumu ve kentlilik bilincinin oluşturulmasının önceliklendirildiği 2010-2014 Ordu Belediyesi stratejik planında da Samsun Büyükşehir Belediyesi stratejik planında olduğu gibi cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın temel değerler, stratejik amaç ile faaliyetlerde yer bulabildiğinden söz edebilmek mümkün değildir.

2009 yılına ait kurumsal verileri içeren Samsun Büyükşehir Belediyesi stratejik planında personel yapısına ilişkin cinsiyet kırılımı bilgilerine yer verilmemekte, belediyenin toplam personeli içinde “bayan” çalışanların oranı % 9, “bay” çalışanların oranı ise % 91 olarak ifade edilmektedir. Bu terimler KDK taahhüdünde bulunan bir kent için toplumsal cinsiyet terminolojisi açısından sorunludur. Benzer şekilde 2009 yılı kurumsal verilerin yer aldığı Ordu Belediyesi stratejik planında ise Samsun Büyükşehir Belediyesi’nden farklı olarak personel yapısına ilişkin veriler, personel kadrosu, eğitim durumu, yaş ortalaması, sendika üyeliği, görev yeri/birimi ve hizmet süreleri başlıkları altında işçi ve memurlar için ayrı ayrı sunulmaktadır. Her bir değişken için cinsiyet ayrımında kırılım bilgisine yer verilmiştir.

Samsun Büyükşehir Belediyesi’nde gerçekleştirilen görüşmelerde Büyükşehir Belediyesi bünyesinde birimlerin kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler sorulduğunda tek bir birim dışında hiçbir birimin kendi faaliyeti içinde kadınları etkileyebilecek olan çalışmaları doğrudan işaret etmediği görülmektedir. Bu görüşmelerde kurumun toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışı konusunda da henüz ilerleme kaydetmediği gözlemlenmiştir. TCDB eğitimi almış sadece bir personeli mevcuttur ve bu eğitimlerin henüz kurum içinde yaygınlaştırılmadığı belirtilmiştir. Samsun’da mahalle görüşmelerinde kadınların “kadın dostu kent” kavramını ilk kez duydukları gözlemlenmiştir. Özellikle daha düşük sosyo-ekonomik statüye sahip kadınlar kavrama ilişkin daha olumsuz tutumlara sahip olup, kentsel hizmetlerin kadının yaşamını kolaylaştırıp olmadığını düşünmektedirler. Az sayıda görüşmeci kadın dostu kavramını kadına yönelik şiddet bağlamında değerlendirirken, bir bölümü ise kentteki kadınlara yönelik hizmetlerin ve mekânların yaygın olmaması nedeniyle kentin bu sıfatı henüz hak etmediğini ifade etmişlerdir. Ordu Belediyesi’nde yapılan görüşmelerde Samsun’dan farklı olarak belediye bünyesindeki birimlerin kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetler sorulduğunda genel olarak birim yöneticileri kendi faaliyetleri arasında kadınları etkileyebilecek olan çalışmalara işaret edebildikleri görülmüştür. Böyle olmakla birlikte Samsun’a benzer şekilde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusun-

da Ordu Belediyesi'nin henüz pek fazla bilgiye sahip olmadığı gözlemlenmektedir. Her iki kentte de kadınlar açısından yaşanan sorunlar başında parasal sorunlar, geçim sıkıntısı ve işsizliğin geldiği görülmektedir.

Samsun Büyükşehir Belediyesi faaliyetleri ve bütçesinin toplumsal cinsiyet dirliği açısından değerlendirilmesinde güçlükle karşılaşılmıştır. Samsun 2013 yılı performans programı hazırlanışı itibariyle projenin temel yaklaşımı olan yapabilirlikler çerçevesi için çok sınırlı bir bilgi sunmuş, içerdiği performans hedef ve göstergeleri ile çalışmamızda geliştirilen yöntem uygun veri sağlamamıştır. Stratejik amaçların çeşitlenmemiş olması ve ayrıntılı bütçe kaynaklarının olmaması, diğer illerde uygulanan DTCDB Denetimi'nin bu il için yapılmasını olanaksız kılmıştır. KDKP kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeye geçiş taahhüdünde bulunmuş bir belediye için bu durum oldukça düşündürücüdür.

Ordu Belediyesi'nin faaliyetleri ve bütçesini toplumsal cinsiyet dirliği açısından değerlendirdiğimizde kadınların dirliğini olumlu etkileyebilecek planlanan harcamalarının toplamının belediyenin toplam bütçesinin yaklaşık % 50'sini oluşturduğu görülmektedir. Bununla birlikte harcamaların belirli alanlarda yoğunlaştığı, oran sırasıyla, *Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim*, *Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel Planlamaya Erişim* ve *Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim* yapabilirliklerine yönelik harcamaların, dirlik temelli bütçenin % 93'ünü oluşturduğu görülmektedir. Geri kalan yedi yapabilirlik alanının bütçenin sadece % 7'sini paylaşması, Ordu Belediyesi'nin diğer yapabilirlik alanlarına ilişkin bir önceliğinin olmadığını göstermektedir. *Sağlığa Erişim yapabilirliği* 7 yapabilirlik arasında öne çıkmakla beraber, bu harcamalar kadınların sağlığına doğrudan etki eden hizmetler değildir. Kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasi hayata katılımı için vazgeçilmez önem taşıyan *Bakım Hizmetlerine Erişim* ve *Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma Koşullarına Erişim* yapabilirliklerinin paylarının ise çok düşük olduğu görülmektedir. *Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim* yapabilirliği çerçevesinde Ordu Belediyesi'nin kadınlar ve çocuklar için koruma evi projesini gündemine almış olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Benzer bir yoğunlaşma belediyenin fonksiyonlarında da görülmektedir. Yine oran sırasıyla, İmar ve şehircilik, çevre ve ulaşım fonksiyonları yapabilirlik harcamalarının % 83'ünü oluşturmaktadır. Kentsel altyapı ve üstyapı hizmetleri kadınların yapabilirliğini olumlu etkilediği için önemli olmakla birlikte kadınların dirliği için çok önemli bir diğer fonksiyon olan sosyal hizmetlerin yapabilirlikler bütçesi içindeki payının sadece % 5 olması oldukça düşündürücüdür. Sosyal hizmetlere

yönelik harcamaların, büyük ölçüde, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü bünyesinde bütçelendirildiği göz önüne alındığında, bu müdürlüğün yapabilirlikler bütçesindeki payının sadece % 2,1 olması da çarpıcıdır. Sonuç olarak Ordu Belediyesi performans programı Samsun Büyükşehir Belediyesi'nden farklı olarak DTADB denetimi yapılabilmesine olanak vermektedir. Bununla birlikte Ordu Belediyesi'nin performans programında kadınların dirliğine dengeli ve bütünlüklü bir yaklaşımla ele almaktan uzak olduğu görülmektedir.

Bu iki örnekten hareketle yapılan analiz göstermektedir ki Samsun ilinin KDKP kapsamında olması kadınların dirliği açısından bir fark yaratmamakta, tersine bu kapsamda olmayan bir il olarak Ordu Belediyesi kayda değer bir fark yaratmasa da nispeten olumlu özellikler gösterebilmektedir.

TABLO 4.42
Samsun Büyükşehir Belediyesi Performans Programı ve Yapabilirlik Göstergeleri
(TL, 2013)

Performans programı 2013	Performans göstergeleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi
A1. Kaliteli yaşamın gereklerini sağlayan bir kent oluşturmak				
H1.Kentin planlı gelişmesini sağlamak				
PH1. 2013 yılında yüksek standartta güvenilir teknik altyapı sağlamak		5.000		
	Kamulaştırma yapılacak alan (1)		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik
PH2. 2013 yılında kentin planlı gelişmesinin sağlanmasına devam edilecektir.		200		
	Arsa teminiyle kamulaştırma yapılacak alanların yüzdesi		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik
	Kamulaştırması yapılacak olan semt spor alanı sayısı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Sosyal hizmetler
	Fuar ve Kongre Merkezi (Kent Parkı) Projesi yapımı için yapılacak olan kamulaştırma hedefi		Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim	Emek ve istihdam
	Kamulaştırması yapılacak otoparklardaki hedef araç kapasite sayısı		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
PH2. 2013 yılında kentin planlı gelişmesinin sağlanmasına devam edilecektir.		4.050		
	2013 yılında yapılacak ucuz konutların zemin etüdü, altyapı işleri ile uygulama projelerinin hazırlanması hedefi: 2010-2014 yılları arasında alım gücü düşük yurttaşlar için 1000 adet ucuz konut yapılacak.		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İmar ve şehircilik
	2013 yılında yapımı desteklenecek olan okul sayısı. (Proje altyapı ve kaba inşaat)		Eğitim ve öğrenime erişim	İmar ve şehircilik

TABLO 4.42 (devamı)

Performans programı 2013	Performans göstergeleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi
	2013 yılında tarihi ve kültürel alanların düzenlenmesi hedefi			
	2013 yılında yapılması hedeflenen halı saha sayısı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Sosyal hizmetler
	2013 yılında yapılacak otoparklardaki hedef		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
H2. Yüksek standartta güvenilir teknik altyapı sağlamak				
PH1. 2013 yılında yüksek standartta güvenilir teknik altyapı sağlamak		21.100		
	2013 yılında 40-44 m. uzunluğunda yeni tramvay araçları alımı		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	2013 yılında Gar-Tekkeköy arasında trolleybüs hattı yapım işine başlanması		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	2013 yılında raylı sistem aktarma ve besleme hatlarının oluşturulması		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
PH2. 2013 yılında yüksek standartta güvenilir teknik altyapının sağlanmasına devam edilecektir.		1.650		
	2013 yılında Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında bulunan çöplerden kaynaklanan metan gazının toplanması ve elektrik üretimi		Güvenli ve yeterli erişim	Çevre yaşam alanına
	2013 yılı sonuna kadar limanlar ve karayolları için gümrütlü haritalarının tamamlanması		Güvenli ve yeterli erişim	Çevre yaşam alanına

TABLO 4.42 (devamı)

Performans programı 2013	Performans göstergeleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi
	2013 yılı sonuna kadar Yılanlıdere Çöp istasyonunun rehabilitasyonunun devam etmesi		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre
	2013 yılında Büyükşehir Belediye sınırlarındaki çevre ilaçlamasının yapılmasının sağlanması		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre
PH2. 2013 yılında yüksek standartta güvenilir teknik altyapının sağlanmasına devam edilecektir.		1.920		
	2013 yılında hayvan bakımevinin (doğal yaşam parkı) kurulumu ve işletimi		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Sosyal hizmetler
	Kızılırmak kuş cennetindeki kuşların koleksiyonunun oluşturulması ve hayvanat bahçesine yeni hayvan alımlarının yapılması		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Sosyal hizmetler
	2014 yılı sonuna kadar sokak hayvanları ve evcil hayvanlar için ilkyardım ünitesinin kurulması		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Sağlık
	Sokak hayvanlarının rehabilite edilme çalışmaları		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Sağlık
PH2. 2013 yılında yüksek standartta güvenilir teknik altyapının sağlanmasına devam edilecektir.				
	Büyükşehir Belediye sınırlarındaki mezarlıkların ot biçme, mıntika temizliği ve mezar kazımı ile defin işlemlerinin yapılmasının sağlanması	310	Bakım hizmetlerine erişim	Sosyal hizmetler
PH2. 2013 yılında yüksek standartta güvenilir teknik altyapının sağlanmasına devam edilecektir.		4.500		

TABLO 4.42 (devamı)

Performans programı 2013	Performans göstergeleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi
	2013 yılında Kürtün ve Mert Irmağı rekreasyonu temizlik çalışmalarının hedeflenen mesafesi		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre
	2013 yılında Kürtün ve Mert Irmağı rekreasyonu çalışmalarının hedeflenen mesafesi		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre
	2013 yılında hedeflenen yeşil alan miktarı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Çevre
	2013 yılında tanzimi ve ıslahı yapılacak dere yatakları sayısı		Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	Çevre
PH2. 2013 yılında yüksek standartta güvenilir teknik altyapının sağlanmasına devam edilecektir.		23.300		
	2013 yılında 2. Bulvar yolu güzergâh çalışmalarında tamamlanacak mesafe		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	2013 yılında 2. Bulvar yolu güzergâh çalışmalarında hedeflenen kazı miktarı		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	2013 yılında 2. Bulvar yolu güzergâh çalışmalarında hedeflenen dolgu miktarı		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	2013 yılında mevcut mezarlıkların ihata duvarı, tel çit ve bağlantı yolları yapma hedefi		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	2013 yılında Şehit Mesut Birinci Caddesinde yapılacak yol uzunluğu		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım

TABLO 4.42 (devamı)

Performans programı 2013	Performans göstergeleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapılabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi
	2013 yılında Şehit Mesut Birinci Caddesinde yapılacak kazı dolgu miktarı		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	2013 yılında Batıpark Rekreasyon alanında düzenleme yapılacak alan		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Çevre
	2013 yılında doğal taş plak kaplama yapılacak alan		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	2013 yılında doğal taş bordür yapılacak mesafe		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	2013 yılında Sahil yaya yolu yapımında yol ve tretuvar kaplaması yenilenecek mesafe		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	2013 yılında Nuri Cerit (TCDD) Üst Geçit Köprüsü yapımı fiziksel gerçekleşme hedefi		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	2013 yılında Valilik-Büyük Otel arası meydan düzenlemesi hedefi		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	Belediye Hizmet alanında bulunan yerlere peyzaj ve rekreasyon çalışması		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Çevre
PH2. 2013 yılında yüksek standartta güvenilir teknik altyapının sağlanmasına devam edilecektir.		2.250		

TABLO 4.42 (devamı)

Performans programı 2013	Performans göstergeleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi
	II. Bulvar Güzergahı (Fatih Rüştü Zorlu Cad.) için kamulaştırma yapılacak olan bulvar ve anayolların uzunluğu		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	Saathane Meydanı ve Çevre Düzenleme Projesi kamulaştırma hedefi		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
H3-Kent sosyal çevresini geliştirmek ve sosyal yaşamı zenginleştirmek				
PH1-2013 yılında kent sosyal çevresini geliştirmek ve sosyal yaşamı zenginleştirmek için çalışmalara devam edilecektir.		670		
	Konservatuar hizmetleriyle ulaşılabilecek genç sayısı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm
	Gençlik Merkezi kurulması		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm
	Gençlik Merkezleri aracılığıyla meslek edindirme, kültürel kurslar verilmesi		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm
	2013 yılında düzenlenecek olan konservatuar destekli THM, TSM, Tiyatro, THO, gösterileri program sayısı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm
	2013 yılında düzenlenecek olan uluslararası kültür-sanat programı sayısı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm
	2013 yılında düzenlenecek olan konferans, sempozyum ve sergi sayısı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm
	2013 yılında basılacak olan dergi ve kitap sayısı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm

TABLO 4.42 (devamı)

Performans programı 2013	Performans göstergeleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi
	2013 yılında Sivil Toplum Kuruluşlarıyla organize edilmesi planlanan toplantı sayısı		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık
	2013 yılında gerçekleştirilecek kültürel ve sanatsal faaliyetlerin sayısı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm
	2013 yılında Kent Müzesinin yapımının ve tefrişinin sağlanması		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm
	2013 yılında Kadınlar ve ilgili STK'larla düzenlenmesi planlanan kültürel ve sosyal faaliyetler		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık
PH1-2013 yılında kent sosyal çevresini geliştirmek ve sosyal yaşamı zenginleştirmek için çalışmalara devam edilecektir.		250		
	Engelli Koordinasyon Merkezi'nin açılması		Bakım hizmetlerine erişim	Sosyal hizmetler
	Engelliler plajı ve eğitim merkezlerinin kurulması, engellilerin meslek edinmelerinin sağlanması kursları		Bakım hizmetlerine erişim	Sosyal hizmetler
	Engelli vatandaşların envanterinin çıkartılması		Bakım hizmetlerine erişim	Sosyal hizmetler
	Başarılı engelli sporcu ve öğrencilerin desteklenmesi ve ödüllendirilmesi		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Sosyal hizmetler
	Engellilerle ilgili toplantı ve sempozyum düzenlenmesi		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık
	Engellilerle ilgili gençlik festivalinin düzenlenmesi		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm

TABLO 4.42 (devamı)

Performans programı 2013	Performans göstergeleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi
PH1-2013 yılında kent sosyal çevresini geliştirmek ve sosyal yaşamı zenginleştirmek için çalışmalara devam edilecektir.		1.050		
	2013 yılında nakdi ve aynî yardım yapılacak muhtaç ve aceze sayısı		Parasal gelire erişim	Sosyal hizmetler
	2013 yılında evde bakımı yapılacak yaşlı ve hasta hizmetli sayısı		Bakım hizmetlerine erişim	Sosyal hizmetler
H5-Güvenilir ve kaliteli belediye hizmetleri sunulması				
PH1-2013 yılında güvenilir ve kaliteli belediye hizmetleri sunulmasına devam edilecektir			Sağlığa erişim	Sağlık
	2013 yılında denetlenmesi hedeflenen işyeri sayısı (2)		-	
PH1-2013 yılında güvenilir ve kaliteli belediye hizmetleri sunulmasına devam edilecektir		5.709		
	Yapılması planlanan ahşap mobilya		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Çevre
	Yapılması hedeflenen oturma grubu sayısı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Çevre
	2013 yılında hedeflenen sanatsal yapı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Kültür ve turizm
	2013 yılında yapılması hedeflenen döküm korkuluk sayısı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Çevre
	Bakım ve onarım yapılması hedeflenen kent mobilya sayısı		Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim	Çevre
	Yerleştirilmesi planlanan trafik levha sayısı		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım

TABLO 4.42 (devamı)

Performans programı 2013	Performans göstergeleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapılabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi
	Çizilmesi hedeflenen yol uzunluğu (12 cm genişlikli)		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	Çizilmesi hedeflenen yaya geniş çizgileri uzunluğu (50 cm)		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	Otobüslerin hedeflenen toplam periyodik bakım sayısı		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	Yapılması hedeflenen yeni durak sayısı		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	Bakımları yapılacak durak sayısı		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
PH1-2013 yılında güvenilir ve kaliteli belediye hizmetleri sunulmasına devam edilecektir (3)		-	Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İtfaiye ve afet yönetimi
	Sivil Savunma ve diğer planların güncellenmesi hedefi			
PH1-2013 yılında güvenilir ve kaliteli belediye hizmetleri sunulmasına devam edilecektir (4)				
	Dolmuş Taksi ve Dolmuş Minibüs Denetimi		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım

TABLO 4.42 (devamı)

Performans programı 2013	Performans göstergeleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi
	Servis Araçları Denetimi		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
	Durak Taksi Denetimi		Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim	Ulaşım
PH1-2013 yılında güvenilir ve kaliteli belediye hizmetleri sunulmasına devam edilecektir		900	Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	İtfaiye ve afet yönetimi
	2013 yılında Canik İlçesi sınırları dâhilinde İtfaiye Müfreze Binası kurulması			
	2013 yılında İlkadım sınırları dahilinde İtfaiye Müfreze Binası kurulması			
	2013 yılında Çift Kabinli Tam Donanımlı İtfaiye Arazözü alınması			
	2013 yılında Çift Kabinli Çok Maksatlı İtfaiye Arazözü alınması			
	2013 yılında itfaiye Çift Kabinli Merdivenli Araç alınması			
	Atakum ilçesi sahilllerinde Sualtı Arama Kurtarma Amirliği kurulması.			
PH1-2013 yılında güvenilir ve kaliteli belediye hizmetleri sunulmasına devam edilecektir (5)		-		
	2013 yılında halkın meclis toplantılarına katılımının sağlanması		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık

TABLO 4.42 (devamı)

Performans programı 2013	Performans göstergeleri	Planlanan bütçe (000 TL)	Yapabilirlikler ile ilişkisi	Belediye fonksiyonları ile ilişkisi
A2-Kaynaklarını geliştiren ve etkin kullanan, halkıyla bütünleşmiş bir belediye yönetimi sunmak				
H2-Kent halkıyla iletişim kanallarını geliştirmek ve kent halkının yönetime katılımını sağlama çalışmalarını sağlamak				
PH1-2013 yılında kent halkıyla iletişim kanallarını geliştirme ve kent halkının yönetime katılımını sağlama çalışmaları devam edecektir. (6)				
	Yerel Gündem 21'in eğitim ve konsey çalışmaları artarak devam etmesi hedefi		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık
	Kent halkının yönetime katılımı hedefi		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık
	Karar alma süreçlerine her düzeyde katılımçılığın sağlanması		Toplumsal ve siyasi katılım	Demokrasi ve katılımçılık

Açıklamalar: A (amaç); H (hedef); PH (performans hedefi)

- (1) Kentsel dönüşüm harcamaları bu kalemin altında yer alır. Ancak faaliyet ayrıntısı olmadığı için yorum yapabilmek imkânsız görünmektedir.
- (2) Bu denetimler sağlıklı gıda üretiminin sağlanması için. Bütçe ayrılmamış.
- (3) Bütçe ayrılmamış.
- (4) Performans programında bu kriterin altında çok farklı faaliyetlerden 9 adet gösterge bulunuyor. Toplamı 20,000 TL olan bu bütçenin göstergelerinin sadece 3 tanesi kadınların yapabilirlikleri ile alakalı. Bu nedenle bu göstergenin karşısına bütçesini koyamıyoruz.
- (5) Bütçe ayrılmamış.
- (6) Bütçe ayrılmamış. "Maliyet gerektirmeyen hizmetler" açıklaması yapılmış.

TABLO 4.43
Samsun Büyükşehir Belediyesi Varsayımsal Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık yönetimi	İtfaiye ve afet turizm	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımçılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	5.860	5.025	960	900						12.745
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			56.812							56.812
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		3.760			1.006		1.820			6.586
Bakım hizmetlerine erişim							1.085			1.085
Toplumsal ve siyasi katılım									103	103
Ücretli istirahata ve uygun çalışma koşullarına erişim								50		50
Parasal gelire erişim							525			525
Sağlığa erişim										0
Eğitim ve öğrenime erişim	810									810
Şiddetsiz bir yaşama erişim										0
Toplam	6.670	8.785	56.812	960	900	1.006	3.430	50	103	78.716

TABLO 4.44
Samsun Büyükşehir Belediyesi Varsaymsal Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirliklik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	7,4	6,4	1,2	1,1						16,2
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			72,2							72,2
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		4,8			1,3		2,3			8,4
Bakım hizmetlerine erişim							1,4			1,4
Toplumsal ve siyasi katılım								0,1		0,1
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim								0,1		0,1
Parasal gelire erişim							0,7			0,7
Sağlığa erişim										0,0
Eğitim ve öğrenime erişim		1,0								1,0
Şiddetsiz bir yaşama erişim										0,0
Toplam	8,5	11,2	72,2	1,2	1,1	1,3	4,4	0,1	0,1	100,0

TABLO 4.45
Ordu Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirlik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	30.059	14.362	9.775	1.181	3.329					58.706
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			10.997							10.997
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		5.800				2.672	1.501			9.973
Bakım hizmetlerine erişim							1.808			1.808
Toplumsal ve siyasi katılım									1.216	1.216
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim								303		303
Parasal gelire erişim							277			277
Sağlığa erişim				2.049						2.049
Eğitim ve öğrenime erişim		639								639
Şiddetsiz bir yaşama erişim							775			775
Toplam	30.059	20.801	20.772	3.231	3.329	2.672	4.360	303	1.216	86.742

TABLO 4.46
Ordu Belediyesi Yapabilirlikler-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

(%) Yapabilirlikler / Fonksiyonlar	İmar ve şehirliklik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İtfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Emek ve istihdam	Demokrasi ve katılımcılık	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	34,7	16,6	11,3	1,4	3,8					67,7
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim			12,7							12,7
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		6,7				3,1	1,7			11,5
Bakım hizmetlerine erişim							2,1			2,1
Toplumsal ve siyasi katılım									1,4	1,4
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim								0,3		0,3
Parasal gelire erişim							0,3			0,3
Sağlığa erişim				2,4						2,4
Eğitim ve öğrenime erişim		0,7								0,7
Şiddetsiz bir yaşama erişim							0,9			0,9
Toplam	34,7	24,0	23,9	3,7	3,8	3,1	5,0	0,3	1,4	100,0

TABLO 4.47
Ordu Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi
(TL, 2013)

(000 TL) Yapabilirlikler / Organizasyon yapısı	Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü	Bilgi İşlem Müdürlüğü	Destek Hizmetleri Müdürlüğü	Fen İşleri Müdürlüğü	Geçir Müdürlüğü	Hal Müdürlüğü	Hukuk İşleri Müdürlüğü	İmar ve Şehircilik Müdürlüğü	İtfaye Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Mali Hizmetler Müdürlüğü	Mezarlıklar Müdürlüğü
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim	21	9.775							3.329			
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim		10.475										
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		248								1.195		
Bakım hizmetlerine erişim										132		1.675
Toplumsal ve siyasi katılım	794	341										
Ücretli istirahata ve uygun çalışma koşullarına erişim										93		
Parasal gelire erişim										88		
Sağlığa erişim									639			
Eğitim ve öğrenime erişim												
Şiddetsiz bir yaşama erişim												331
Toplam	794	362	0	20.498	0	639	0	0	3.329	1.839	0	1.675

TABLO 4.47 (devamı)

(000 TL) Yapabilirlikler / Organizasyon yapısı	Orogar Müd.	Özel Kalem Müd.	Park ve Bahçeler Müd.	Personel Müd.	Ruhsat ve Denetim Müd.	Strateji Geliştirme Müd.	Su ve Kanalizasyon Müd.	Tefiş Kurulu Müd.	Temizlik İşleri Müd.	Tiyatro Müd.	Veteriner İşleri Müd.	Yazı İşleri Müd.	Zabıta Müd.	Toplam
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim						24.319	20.082				1.181		58.706	
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim												522	10.997	
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim		6.814						1.716					9.973	
Bakım hizmetlerine erişim													1.808	
Toplumsal ve siyasi katılım					23							57	1.216	
Ücretli istirahata ve uygun çalışma koşullarına erişim			140	70									303	
Parasal gelire erişim			190										277	
Sağlığa erişim				245							559	605	2.049	
Eğitim ve öğrenime erişim							639						639	
Şiddetsiz bir yaşama erişim												444	775	
Toplam	0	0	6.814	329	316	23	24.319	0	20.721	1.716	1.741	0	1.628	86.742

TABLO 4.48
Ordu Belediyesi Yapabilirlikler-Organizasyon Yapısı Harcama Matrisi (%)

Yapabilirlikler / Organizasyon yapısı (%)	Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü	Bilgi İşlem Müdürlüğü	Destek Hizmetleri Müdürlüğü	Fen İşleri Müdürlüğü	Gelir Müdürlüğü	Hal Müdürlüğü	Hukuk İşleri Müdürlüğü	İmar ve Şehircilik Müdürlüğü	İtfaiye Müdürlüğü	Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü	Mali Hizmetler Müdürlüğü	Mezarlıklar Müdürlüğü
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim		0,02		11,3					3,8			
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim				12,1								
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim				0,3						1,4		
Bakım hizmetlerine erişim										0,2		1,9
Toplumsal ve siyasi katılım	0,9	0,4										
Ücretli istihdama ve uygun çalışma koşullarına erişim										0,1		
Parasal gelire erişim										0,1		
Sağlığa erişim						0,7						
Eğitim ve öğrenime erişim												
Şiddetsiz bir yaşama erişim											0,4	
Toplam	0,9	0,4	0,0	23,6	0,0	0,7	0,0	0,0	3,8	2,1	0,0	1,9

TABLO 4.48 (devamı)

(%)	Orogar Müdürlüğü	Özel Kalem Müdürlüğü	Park ve Bahçeler Müdürlüğü	Personel Müdürlüğü	Ruhsat ve Denetim Müdürlüğü	Strateji Geliştirme Müdürlüğü	Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü	Tefiş Kurulu Müdürlüğü	Temizlik İşleri Müdürlüğü	Tiyatro Müdürlüğü	Veteriner İşleri Müdürlüğü	Yazı İşleri Müdürlüğü	Zabıta Müdürlüğü	Toplam
Yapabilirlikler / Organizasyon yapısı														
Güvenli ve yeterli yaşam alanına erişim							28,0	23,2	1,4					67,7
Yeterli hareketliliğe ve çevresel planlamaya erişim								2,0				0,6		12,7
Boş zaman ve spor etkinliklerine erişim			7,9											11,5
Bakım hizmetlerine erişim														2,1
Toplumsal ve siyasi katılım						0,03						0,07		1,4
Ücretli istirahata ve uygun çalışma koşullarına erişim				0,2	0,1									0,3
Parasal gelire erişim				0,2										0,3
Sağlığa erişim					0,3				0,6			0,7		2,4
Eğitim ve öğrenime erişim								0,7						0,7
Şiddetsiz bir yaşama erişim													0,5	0,9
Toplam	0,0	0,0	7,9	0,4	0,4	0,0	28,0	0,0	23,9	2,0	2,0	0,0	1,9	100,0

TABLO 4.49
Ordu Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (TL, 2013)

(000 TL)	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	afet yönetimi	turizm	Kültür ve hizmetler	Sosyal katılımcılık	Demokrasi ve istihdam	Emek ve	Toplam
Organizasyon yapısı / Fonksiyonlar											
Basın Yayın ve Haalkla İlişkiler Müdürlüğü									794		794
Bilgi İşlem Müdürlüğü	21								341		362
Destek Hizmetleri Müdürlüğü											0
Fen İşleri Müdürlüğü		20.250				248					20.498
Gelir Müdürlüğü											0
Hal Müdürlüğü				639							639
Hukuk İşleri Müdürlüğü											0
İmar ve Şehircilik Müdürlüğü											0
İfaiye Müdürlüğü				3.329							3.329
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü				1.104		642				93	1.839
Mali Hizmetler Müdürlüğü											0
Mezarlıklar Müdürlüğü						1.675					1.675
Oroğar Müdürlüğü											0
Özel Kalem Müdürlüğü											0
Park ve Bahçeler Müdürlüğü		5.800				1.014					6.814
Personel Müdürlüğü						190				140	329
Ruhsat ve Denetim Müdürlüğü				245						70	316
Strateji Geliştirme Müdürlüğü									23		23
Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü	24.319										24.319
Tefiş Kurulu Müdürlüğü											0
Temizlik İşleri Müdürlüğü	5.720	15.001									20.721
Tiyatro Müdürlüğü						1.569					1.716
Veteriner İşleri Müdürlüğü				1.741							1.741
Yaz İşleri Müdürlüğü											0
Zabıta Müdürlüğü			522	605		444				57	1.628
Toplam	30.059	20.801	20.772	3.231	3.329	2.672	4.360	1.216	303	86.742	

TABLO 4.50
Ordu Belediyesi Organizasyon Yapısı-Fonksiyonlar Harcama Matrisi (%)

Organizasyon yapısı / Fonksiyonlar	İmar ve şehirçilik	Çevre	Ulaşım	Sağlık	İfaiye ve afet yönetimi	Kültür ve turizm	Sosyal hizmetler	Demokrasi ve katılımcılık	Emek ve istihdam	Toplam
Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü								0,9		0,9
Bilgi İşlem Müdürlüğü	0,02							0,4		0,4
Destek Hizmetleri Müdürlüğü										0,0
Fen İşleri Müdürlüğü		23,3					0,3			23,6
Gelir Müdürlüğü										0,0
Hal Müdürlüğü				0,7						0,7
Hukuk İşleri Müdürlüğü										0,0
İmar ve Şehircilik Müdürlüğü										0,0
İfaiye Müdürlüğü					3,8					3,8
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü						1,3	0,7		0,1	2,1
Mali Hizmetler Müdürlüğü										0,0
Mezarlıklar Müdürlüğü						1,9				1,9
Otogar Müdürlüğü										0,0
Özel Kalem Müdürlüğü										0,0
Park ve Bahçeler Müdürlüğü			6,7				1,2			7,9
Personel Müdürlüğü							0,2		0,2	0,4
Ruhsat ve Denetim Müdürlüğü				0,3					0,1	0,4
Strateji Geliştirme Müdürlüğü								0,03		0,0
Su ve Kanalizasyon Müdürlüğü	28,0									28,0
Tefiş Kurulu Müdürlüğü										0,0
Temizlik İşleri Müdürlüğü	6,6	17,3								23,9
Tiyatro Müdürlüğü						1,8	0,2			2,0
Veteriner İşleri Müdürlüğü				2,0						2,0
Yazı İşleri Müdürlüğü										0,0
Zabıta Müdürlüğü			0,6	0,7					0,1	1,9
Toplam	34,7	24,0	23,9	3,7	3,8	3,1	5,0	1,4	0,3	100,0

Sonuç

Bu çalışmada Türkiye’de kamu politikaları yerel yönetim düzeyinde Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (DTCDB) yaklaşımıyla ele alınmış, belediye hizmet ve harcamalarının ne kadarının toplumsal cinsiyet dirliğine (*gender well-being*) dönüştüğü araştırılmıştır. Proje, çalışmamızın ilk tartışmalarının başladığı Ocak 2012’den bu yana, yaklaşık 3 senelik bir çalışmanın ürünüdür. Nisan 2013’ten Temmuz 2014’e kadar olan dönemde projenin tüm masabaşı ve saha çalışmaları tamamlanmış, raporu hazırlanmıştır.

Türkiye’de BMOP Kadın Dostu Kent Projesi’ndeki (KDKP) 5 il ile proje kapsamında olmayan 5 komşu ilin belediye politika metinlerinin toplumsal cinsiyet denetimi yapılmış, bütçeleri kadınların yapabilirliklerine odaklanarak çözümlenmiştir. Kadınların dirliği açısından yerel hizmet sunumu ile yararlanma durumunu karşılaştırmak amacıyla ilgili kurumlarda ve mahallelerde görüşmeler yapılmıştır. Böylelikle KDKP kapsamındaki kentlerde TCDB uygulamasının ve kadınların dirliğine yönelik faaliyetlerin diğer illere göre daha ileride olabileceği önsavı sınanmıştır.

Araştırmanın örneklem bulguları gerek toplumsal cinsiyet eşitlikçi politika tasarımı ve gerekse TCDB yapımında KDKP kapsamında olmanın her zaman öne çıkan bir fark yaratmayabileceğini, toplumsal ve siyasi yapılanmanın kadınların dirliği açısından daha belirleyici olabileceğini göstermiştir. Belediyelerin harcama alanları tercihlerinde, kentin başta altyapı ihtiyacının önceliklendirilmesi, belediyelerin politik konumları, illerdeki muhafazakâr ve

ataerkil yapıların boyutu gibi çok farklı faktörler de etkili olmakta; KDKP'nin işlevselliğini bu faktörler de belirlemektedir.

Öte yandan öncelikle KDKP kentlerinde olmak üzere, toplumsal cinsiyet eşitliği konulu toplantıların belediye çalışanlarının ve bir ölçüde yöneticilerinin de farkındalığını arttırdığı açıktır. Özellikle 2006'dan bu yana bu programda yer alan kentlerde, belediye içinde farkındalık kadar, belirli bir düzeyde kurumsallaşma da kaydedilebilmiştir. Ancak, saha araştırmamız, çok az ilde bu kurumların etkin olarak işlediğini göstermiştir.

Kentlerde kolay örnekleme yöntemiyle yaptığımız kısıtlı sayıdaki mahalle görüşmelerinden genelleme yapılamasa da, altyapı, inşaat, ulaşım ve rekreasyon alanlarında yoğunlaşan belediye hizmetlerinin kadınların dirliğine olumlu etkisinin daha çok orta ve üst düzey sosyo-ekonomik düzey için geçerli olduğu yönünde ipuçları vardır. Gelir düzeyi daha düşük kesimlerde kadınların belediye hizmetlerinden beklentisinin, su-elektrik-barınmaya erişim gibi iyi yaşam koşullarına ulaşma ve aynî-nakdi yardımların da içinde bulunduğu sosyal hizmetlere erişim olduğu gözlenmiştir. Bu çerçevede, belediye hizmetlerinin farklı kesimlerin ihtiyaç ve taleplerinin çok boyutluluğunu gözetir biçimde tasarlanması önemlidir.

Belediyelerin politika tasarımı, uygulaması ve kaynak yaratması ile kullanımını yerel politika düzleminde incelerken üç noktaya dikkat edilmesi gerekmektedir. Bunlardan birincisi son 10 yıldaki yerel yönetim reformlarına rağmen, Türkiye'deki kamu yönetiminin geleneksel merkezîyetçi yapısının sürmesidir. Belediyelerin gelir yaratma, istihdam ve harcama alanları büyük ölçüde merkezi yönetimin belirleyiciliği altındadır. Ayrıca, ulaşım, sağlık ve sığınma evi gibi, hem yerel yönetimlerin hem de merkezi yönetimin üstlenebileceği hizmet alanlarında yerel politikaların yansımalarını görmek güçleşmektedir. Bundan başka, yerel yönetimin iktidardaki siyasi partiden farklı partilerden olması durumunda da, yerel kamu politikası icrasında zorluklar yaşandığı araştırmamızda tespit edilen unsurlardan biridir.

İkinci nokta, konumuz açısından genelde sosyal hizmet sunumunu, özelde kadınların yapabilirliklerini artırma faaliyetlerini kimi kez belediyeye bağlı kuruluşların veya belediyelerin de paydaş olduğu ve STK'larla işbirliği yaptığı projeler yoluyla yürütüyor olmasıdır. Bu faaliyetler çoğu kez belediye politika tasarımı ve karar süreçlerinin dışında kaldığından yerel hizmetlerin bütünlüklü olarak değerlendirilmesi aksayabilmektedir.

Üçüncü nokta, toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı uluslararası bağlantılı projelerin, bu projelere katılan kurumların/kurum çalışanlarının cinsiyet kö-

rü politikalarının dönüştürülmesinin ilk adımı olarak çok büyük önem taşımalarıdır. Özellikle, örneğin BMOP KDK projesine İçişleri Bakanlığı'nın ortaklığı gibi, merkezi yönetimden kurum ve kuruluşların bu uluslararası programlarda paydaş olması yerel yönetim düzeyinde bir yaptırım işlevi de görmektedir. Öte yandan AB, BM ya da sivil toplum kuruluşlarının finansman ve uzmanlık desteklerinin proje süresi ile sınırlı olması ve projeler sonlandırıldığında faaliyetlerin sürdürülebilir kurumsal yapılara dönüşmemesi, yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini ana akımlaştırma politikalarının ve TCDB yapısının kalıcılığını ve geleceğini tehdit etmektedir.

Toplumsal cinsiyet bağlamındaki politikaların bugüne kadar Türkiye'de gözlendiği şekliyle genellikle sadece kadınlara odaklanması, bu politikaların kapsamını ve etkisini sınırlayan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette bu politikaların kadınların yapabilirlikleri üzerindeki olumlu etkileri yadsınamaz. Ancak, kadınların dirliğinin iyileşmesi erkeklerin de toplumsal cinsiyet politikalarının kapsamına alınması ve kadınların dirliği ile ilişkilerinin kurulmasıyla mümkün olabilir. Başta şiddetsiz bir yaşama erişim, güvenli ve yeterli yaşam koşullarına erişim, toplumsal ve siyasi katılım ve uygun çalışma koşullarına ve istihdama erişim yapabilirlikleri olmak üzere kadınların tüm yapabilirlikleri ataerkil yapılardan etkilenmektedir. Dolayısıyla, erkeklerin kapsamadığı yaklaşımlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltmada yetersiz kalacaktır. TCDB tasarımlarında kaynak planlaması yapılırken, kaynakların hem kadınlar hem de erkekler için etkilerinin ayrı ayrı, ama aynı zamanda bu kesimin birbirleriyle etkileşimleri de dikkate alınarak dağıtılması gerekmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı kurumsal yapılanma, politika ve programların kurum ve çalışanları nezdinde içselleştirilmesinde ve sürekliliğinin sağlanmasında önemlidir. Bu bağlamda birkaç önemli kurumsal yapının oluşturulması; örneğin, öncelikle belediye bünyesinde Kadın Şube Müdürlükleri¹ ve bu birimlerin altında Eşitlik Birimleri'nin kurulması ve işlerliğinin sağlanması gereklidir. Bu birimlerin faaliyetleri açısından yetki çakışmalarının engellenmesine yönelik düzenlemelerin yapılması ve birimlerin işlevsel kılınması öncelikli olarak ele alınmalıdır. Eşitlik Birimi'nin yetki ve sorumluluklarına ilişkin yönetmeliğin oluşturulması, birimlerde nitelikli ve daimi personel istihdam edilmesi bu konuda atılabilecek adımlardan birkaçı olabilir. Kurum

1 Belediyelerde bu birimler norm kadroda Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü olarak ifade edilmekle birlikte, araştırma kapsamındaki kentlerde bu birimlerin Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü, Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi gibi farklı isimler altında faaliyetlerini sürdürmekte olduğu gözlenmiştir.

içinde cinsiyete duyarlı bakış açısının içselleştirilmesini sağlayan toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri gibi faaliyetler bu birimler tarafından koordineli biçimde sunulmalı, sürekli kılınmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

Belediyedeki politika yapım süreci içinde belediye meclislerindeki KE-EK'lerin etkin biçimde faaliyet göstermeleri önemlidir. Bu bağlamda, örneğin bu komisyonları belediye meclisi bünyesindeki daimi komisyonlardan biri haline getirecek düzenlemelerin yapılması önerilebilir. Ayrıca, komisyonun daha işlevsel kılınması için belediye bünyesindeki Eşitlik Birimi ve Kadın Şube Müdürlükleri ile koordineli ve sistematik bir çalışma yürütmesinin, politika ve programların oluşturulmasına daha etkin biçimde katkı vermesi ve dolayısıyla cinsiyete duyarlı bakış açısının da yerleşmesine katkıda bulunması beklenir. Belediyenin temel politika belgesi olan ve kurumsal taahhütlerini yansıtan stratejik planların hazırlık süreçlerinde stratejik plan koordinasyon birimleri ya da ekiplerine mutlaka Kadın Şube Müdürlüğü ve/veya Eşitlik Birimi temsilcilerinin etkin katılımı sağlanmalıdır.

Politika ve programların yararlanıcıları olan kentlilerin ve özellikle kadınların hizmetlere ilişkin ihtiyaç, talep ve değerlendirmelerinin sistematik olarak cinsiyete duyarlı politika üretme sürecinin bir parçası haline getirilmesi önemlidir. Bu açıdan yerelde özellikle kadınların katılımını sağlayan mekanizmaların kurgulanması ve etkin işletilmesi gereklidir.

Hizmet üretiminin toplumun farklı kesimleri açısından etki ve sonuçları değerlendirildiğinde, yerel politikalar daha etkin, eşitlikçi ve hakkaniyetli olacaktır. Bu nedenle yerel yönetim politikalarının toplumsal cinsiyet etki analizi mutlaka gerçekleştirilmelidir. Bu analizlerin yapılabilmesi ise toplumsal cinsiyete duyarlı veri ve göstergelerin türetilmesini gerektirir.

Bu çerçevede, Türkiye'de ilk kez uyguladığımız DTCDB yöntemi ile ilgili bir dizi zorluk ve kısıtla karşılaştık. Veri kalitesi ve erişilebilirliği de hem içerik analizlerini, hem de matris analizlerini zorlaştıran en büyük engellerden biri olarak karşımıza çıkmıştır. Kentlerle ilgili içerik analizi yapabilmemize imkân verecek kadın ve erkek kırılımında karşılaştırılabilir sağlıklı makro ve mikro veriler, ya hiç bulunmamakta; ya da bulunabilen verilerin üretilmesi, kayıtlanması, dolayısıyla, tutarlılığı konusunda ciddi sorunlar olduğu gözlenmektedir. Yerel yönetim düzeyinde de, kadın ve erkek yararlanıcılarla ilgili verilerin olmaması; kaynakların buna göre ayrıştırılmış olmaması incelenen bütün iller için söz konusudur.

Matris analizleri ve bütçe denetimi yaparken karşılaştığımız bir diğer büyük sorun alanı ise, belediyelerin karşılaştırılabilir formatta ve ayrıntıda

performans programı hazırlamamalarıdır. Büyük ölçüde kaynakların hedeflere göre değil, toplulaştırılmış şekilde sunulması, DTCDB analizlerinin etkinliğini sınırlamakta; kadınların dirliğinin tüm bileşenleriyle yeterince analiz edilememesi sonucunu doğurmaktadır.

Bütün bunlara rağmen, araştırma kapsamındaki illerin çoğunda yerel yönetimlerin işbirliğine açık tutum ve paylaşımları, özellikle kadınlarla ilgili çalışma yapan ve çoğunluğu kadın olan uzmanların içten desteği, DTCDB yöntemini Türkiye’de uygulamak konusunda cesaret vermekte ve gelecek için ümit vaat etmektedir.

EKLER

EK 1
Saha Çalışması Görüşmeleri

Kars	
Hizmet sunanlar	Hizmet alanlar
<i>Grup toplantısı katılımcısı birimler:</i> Mali Hizmetler Müdürlüğü Park Bahçeler Müdürlüğü Temizlik Müdürlüğü Kadın Çalışmaları Birimi İtfaiye Müdürlüğü Veterinerlik Müdürlüğü Zabıta Müdürlüğü İşletme ve İştirakler Müdürlüğü Bilgi İşlem Müdürlüğü Muhasebe Müdürlüğü Ulaştırma Müdürlüğü	6 mahallede 5 muhtar ve 31 kadınla görüşme gerçekleştirilmiştir.
<i>Görüşme yapılan birimler:</i> Belediye Başkanı Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu Bilgi İşlem Müdürlüğü Kars SODES Kadın Çalışmaları Birimi Mali Hizmetler Müdürlüğü	
Ayrıca Kars Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Serhat Kalkınma Ajansı Tanıtım ve Halkla İlişkiler Birimi, BMOP Kars Koordinatörü, Kars Valiliği Eşitlik Birimi, Milli Eğitim Müdürlüğü Eşitlik Birimi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.	

Erzurum	
Hizmet sunanlar	Hizmet alanlar
<p><i>Görüşme yapılan birimler:</i> Özel Kalem Müdürü Genel Sekreter Yardımcısı Mali Hizmetler Dairesi Başkanlığı Bütçe ve Muhasebe Şube Müdürlüğü İmar Şehir Dairesi Başkanlığı İnsan Kaynakları Eğitim Dairesi Başkanlığı Belediye Meclisi Basın Yayın Şube Müdürlüğü Beyaz Masa Belediye Başkanvekili Ulaşım Dairesi Başkanlığı Toplu Taşıma Şube Müdürlüğü AB ve Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü Çevre Koruma ve Kontrol Şube Müdürlüğü</p>	<p>5 mahallede 8 kadın ve 4 mahalle muhtarı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Mahalle görüşmelerine ek olarak belediyenin 2 kurs merkezinde 5 kursun katılımcısı kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.</p>
<p>Ayrıca Erzurum Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Yakutiye Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Girişimci Kadınlar Derneği ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.</p>	
Şanlıurfa	
Hizmet sunanlar	Hizmet alanlar
<p><i>Görüşme yapılan birimler:</i> Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Sosyal APK Birimi Zabıta Müdürlüğü Fen İşleri Müdürlüğü Mali Hizmetler Müdürlüğü Muhasebe Birimi Beyaz Masa Park ve Bahçeler Müdürlüğü</p>	<p>4 mahallede 28 kadımla görüşme gerçekleştirilmiştir.</p>
<p>Ayrıca Şanlıurfa Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, BMOP Şanlıurfa Koordinatörü, Hayat-i Harran Kadın Destek Merkezi yönetimi ve kurs hocaları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.</p>	

Diyarbakır	
Hizmet sunanlar	Hizmet alanlar
<p>Grup toplantısı katılımcısı birimler: Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü Ulaşım Dairesi Başkanlığı Fen İşleri Dairesi Başkanlığı Etüd Proje Şube Müdürlüğü Çevre Koruma ve Kontrol Dairesi Başkanlığı Mali İşler Dairesi Başkanlığı Bütçe Finans Şube Müdürlüğü Başkan Basın Danışmanı</p>	4 mahallede 26 kadınla görüşme gerçekleştirilmiştir.
<p>Görüşme yapılan birimler: Kadın Birimi Belediye Başkanı Büyükşehir Belediyesi Başkan Vekili (Eş Başkan) Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü</p>	
Ayrıca Sümerpark Ortak Yaşam Alanı ve Beyaz Kelebekler Çamaşirevleri çalışanları ve kurs hocaları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.	
Neveşehir	
Hizmet sunanlar	Hizmet alanlar
<p>Grup toplantısı katılımcısı birimler: Başkan Yardımcısı Mali Hizmetler Müdürlüğü Strateji Geliştirme Müdürlüğü Zabıta Müdürlüğü Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Park ve Bahçeler Müdürlüğü Kadın Çalışmaları ve Eğitim Merkezi Su ve Kanalizasyon Dairesi Kentsel Dönüşüm Uygulama Bürosu</p>	5 mahallede 25 kadın ve 3 mahalle muhtarı ile görüşme gerçekleştirilmiştir.
<p>Görüşme yapılan birimler: Belediye Meclis Üyesi ve Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu</p>	
Ayrıca BMOP Neveşehir Koordinatörü ile görüşme gerçekleştirilmiştir.	

Kayseri	
Hizmet sunanlar	Hizmet alanlar
<p>Görüşme yapılan birimler: İnsan Kaynakları ve Eğitim Daire Başkanlığı Eğitim ve Örg. Şube Müdürlüğü Planlama ve Proje Şube Müdürlüğü AB ve Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü Beyaz Masa Mali Hizmetler Daire Başkanlığı Kütüphane Şube Müdürlüğü Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Sosyal Hizmetler ve Engelliler Koordinasyon Şube Müdürlüğü İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı Genel Sekreter Yardımcısı Belediye Meclisi</p>	<p>6 mahallede 20 kadın ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Mahalle görüşmelerine ek olarak belediyenin 2 kurs merkezinde 11 kursun katılımcısı kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.</p>
<p>Ayrıca Kayseri Büyükşehir Belediyesi BEF AŞ, Kaymek, Kaymek Erkilet, Kaymek Huzur Çınarı, Kayseri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, BM Mülteciler Derneği, Baro Kadın Komisyonu, Türk Kadınlar Birliği Derneği Şubesi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.</p>	
İzmir	
Hizmet sunanlar	Hizmet alanlar
<p>Görüşme yapılan birimler: Kadın Çalışmaları Şube Müdürlüğü Mali Hizmetler Dairesi Başkanlığı Ulaşım Dairesi Başkanlığı Tarım Park ve Bahçeler Dairesi Başkanlığı Sosyal Projeler ve Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü Aynî ve Nakdi Yardımlar Şube Müdürlüğü Tanıtım ve Sosyal Dönüşüm Şube Müdürlüğü Zemin İnceleme Deprem ve Afet İşleri Şube Müdürlüğü Kent Konseyi Şube Müdürlüğü</p>	<p>4 mahallede 29 kadınla görüşme gerçekleştirilmiştir.</p>
<p>Ayrıca BMOP il koordinatörü ile Bayraklı Belediye Personeli-Osmanгази Semt Merkezi'nde görüşmeler gerçekleştirilmiştir.</p>	

Manisa	
Hizmet sunanlar	Hizmet alanlar
<p>Grup toplantısı katılımcısı birimler: Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü Cenaze İşleri ve Mezarlıklar Müdürlüğü Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Zabıta Müdürlüğü Park Bahçeler Müdürlüğü Çevre Temizlik Müdürlüğü</p>	4 mahallede 26 kadın ve 1 mahalle muhtarı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
<p>Görüşme yapılan birimler: Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kent Konseyi-(Etkinlik Planlama Birimi) Belediye Başkan Yardımcısı-(İmar ve Şehircilik Müdürlüğü)</p>	
Ayrıca Manisa Belediyesi MASMEK, MAGEM, Gıda Bankası ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.	
Samsun	
Hizmet sunanlar	Hizmet alanlar
<p>Grup toplantısı katılımcısı birimler: Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Fen İşleri Dairesi Başkanlığı İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı Zabıta Şube Müdürlüğü Eşitlik Birimi Yaşlı Hizmet Merkezi</p>	4 mahallede 15 kadın ve 3 mahalle muhtarı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
<p>Görüşme yapılan birimler: Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü Muhasebe Birimi Genel Sekreter Yardımcısı</p>	
Ayrıca BMOP Samsun Koordinatörü, Valilik Eşitlik Birimi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.	

Ordu	
Hizmet sunanlar	Hizmet alanlar
<p>Grup toplantısı katılımcısı birimler: Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü İdari Başkan Yardımcısı Zabıta Müdürlüğü Mali Hizmetler Müdürlüğü İmar ve Şehircilik Müdürlüğü Tiyatro Müdürlüğü Temizlik İşleri Müdürlüğü Bilgi İşlem Müdürlüğü Strateji Geliştirme Müdürlüğü Park ve Bahçeler Müdürlüğü Veteriner İşleri Müdürlüğü Su ve Kanal Müdürlüğü Fen İşleri Müdürlüğü Eşitlik Birimi</p>	<p>4 mahallede ve Kadın Emeği pazarında 14 kadın ve 3 mahalle muhtarı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.</p>
<p>Görüşme yapılan birimler: Belediye Meclis Üyeleri ile ve Kent Konseyi Kadın Meclisi Başkanı ile ortak toplantı</p>	

EK 2

Saha Görüşmelerinden Örnekler

KARS

“Bu şehir daha nasıl kalkınabilir ki? Şansı yok ki. Şehrin ortası kanal. Kanalı bir gör, kanalın pisliğini bir gör. Şehrin içindeki dere hâlâ temizlenmiyor, kokuyor... Bu belediye kanalın kenarında sağlı sollu oturan halktan nasıl oy isteyecek?” (Erkek 1, Mahalle 4, evli)

“Kadın dışarı çıkıp ne yapacak, mevsim koşulları çok sert, belediyenin aletleri az, geçmiş ve bugünkü hep aynı sorunlar.” (Kadın 1, Mahalle 3, evli)

“[TOKİ] Artık fakirler bir araya, orta gelir bir araya, zenginler bir araya toplandı. İnsanların arasına ayrılık ektiler.” (Erkek, Mahalle 6, evli)

“Şimdi biz burada elektriğimizi 3 ayda 4 ayda bir yatırıyorduk. TOKİ’de bir ay yatırmazsan elektriğini kesecekler. Su aboneliğini 1 yıl yatırmazsan burada sorun olmuyordu. Geliyorlar bilgi veriyorlar gidiyorlardı. Orada hemen keserler. Doğalgazı var, aidat parası var. Milletin durumu uygun olacak mı? Allah yardımcımız olsun.” (Kadın, Mahalle 6, evli)

“Yakacak bulamıyorlar, dolmuş parası bulamıyorlar [şehir dışında] yapılan TOKİ’lerde... Şimdi ağaç kesip sobası ile idare ediyor insanlar ama TOKİ’de mecbur kaloriferi yakmaya. Zaten oradakilerin hepsi evlerini sattı... Satanlar tekrar kenar mahallelerde kiraya çıkıyorlar... Okul zorunlu, çocuklar okul için şehre gelmek durumundalar. Neyle gelip, neyle gidecekler?” (Erkek, Mahalle 4, evli)

“Hava kararınca dışarı çıkmaya pek cesaret edemem. Akşam güvenli değil, Kars geneli öyle. Eşimiz olmadıkça yanımızda dışarı çıkamayız, başımıza bir şey gelmedi ama duyduklarımız oluyor.” (Kadın 3, Mahalle 1, evli)

“Hep ev hep ev olmaz... Park olsa çocuklar oynarken biz de komşularla sosyalleşebiliriz. Ben işe girdikten sonra farkına vardım, ... eksiklerin olduğunu anladım... burada yaşıyorsak düzgün bir yaşam istiyoruz.” (Kadın 2, Mahalle 5, evli)

“Ne getirirseniz getirin buraya... Bayanlar için bi kafe açılmış diyelim... Param yoksa oralara gidemem ki...” (Kadın 1, Mahalle 5, evli)

“Biz kırsal bir kesimde yaşıyoruz. Çünkü neden? Daha gelişemedik. Kars önceden çok popüler bir yerd. Daha önce tiyatrosu sineması her şeyi olan bir yerd. Nedenini bilemiyorum biz mi bu hale getirdik yoksa başımıza gelenler mi öyle yaptı bilmiyorum.” (Kadın 2, Mahalle 5, evli)

“Burada erkekler bayanların çalışmasını hor görürler.” (Kadın 1, Mahalle 2, evli)

“Kadınlar duvarların arkasında oturuyor, kadın çalıştı mı hor görülüyor, biraz çalıştın mı geziyor deniliyor.” (Kadın 6, Mahalle 2, evli)

“Üç dört günde yaptığı bir el işini kişinin 3 liraya satmasına üzülüyorum. Sigara parasına dahi değil. Herkes yaptığından ya da bir pazar yeri olmadığından ucuza gidiyor. Üç beş kişi için dükkân açacak hali yok ya...” (Kadın 1, Mahalle 5, evli)

“[Belediyenin halk gününe] ben çok kere gittim, Ama bir sonuç alamadım. Hatta bir kez ekmek kulübesi verin bana ben işleteyim dedim, eşim rahatsız evde... Dilekçe yaz ver dediler, verdim ama bir sonuç alamadım.” (Kadın 3, Mahalle 5, evli)

ERZURUM

“Mahalleden taşınmak istiyoruz ancak bize ev vermiyorlar. Yık, düzgün olsun, beleş verelim dedik, onu da yapmadılar.” (Erkek 2, Mahalle 1, evli)

“Mahallede çok yıkık evler var, oralara gidip esrar içiyorlar... polisi arıyoruz. Şikâyetçi olmadıkça bir şey yapamayız diyorlar, şikâyet etmekten korkuyoruz.” (Kadın 2, Mahalle 4, evli)

“Buralarda hava kararınca dolaşılmaz, merkezde gezilir...” (Kadın 3, Mahalle 4, evli)

“Belediye park yaptı, demirleri söktüler, kaç defa demir taktılar, yine demirleri söküldü...” (Kadın 2, Mahalle 3, evli)

“Okulun oraya park yaptılar, Büyükşehir yaptı... bırakmadılar, kırdılar.” (Kadın 3, Mahalle 4, evli)

“Birbirimizin evine gider geliriz, komşularla yazın bahçede semaverle çay demler otururuz...” (Kadın 2, Mahalle 4, evli)

“Bu mahallede kadınlar hep içeridedir, birbirlerine gider gelirler...” (Kadın 1, Mahalle 3, evli)

“Evde boş durmaktansa buraya gelmek daha iyi.” (Kadın, Kursiyer 5, evli)

“Ben gelir için değil, gelirim düzgün, çeyiz için... çeyiz önemli, zaten o yüzden çok satış da yapıyoruz. Yapamayanlar, gelemeyenlere satıyoruz.” (Kadın, Kursiyer 1, evli)

“Ekmek kartı veriyor belediye, ekmeği oradan alıyoruz, belediyenin başka hiçbir yararı yok.” (Kadın 4, Mahalle 4, evli)

“Erzurum kadını çok çile çekiyor. İstanbul, İzmir gibi değil, boşanamazsın. Yüzük parmağa girdiği zaman teneşirde çıkıyor.” (Kadın 3, Mahalle 4, evli)

KAYSERİ

Hizmet Sunan

“Bizim en büyük sıkıntımız bunları yaparken erkeklere ulaşmakta zorluk çekiyoruz. Erkeklere ulaşmakta zorluk çektiğimiz için de bir yerde kadınlara söylediğimiz biraz şey oluyor. Yani zayıf kalabiliyor yapmak istediğimiz şeyler. Ama bu bir çalışmadır. Zamanla değişecektir, yıllarla değişecektir. Bir anda bir sihirli değnekle dokunmuş sağlamayacağımız için zamana bıraktık bazı şeyleri.” (Kadın, Birim Müdürü 4)

“Daha sonra telefon numaralarını alarak arkadaşların mutlaka özel görüşme talep edenlerin sayısı çok fazla artmaya başladı. Bu apartman toplantılarından sonra bireysel sorunlarını paylaşma isteyip çözüm arayışına gidenler, bireysel danışmanlık hizmeti almak isteyenlerin sayısı çok arttı. Artı kurs merkezlerimize gelecek değişik kurslara kayıt yaptıranlar olmaya başladı. Bir boşluktan kurtulup işte bunu bir meşguliyet terapisi kapsamında değerlendiriyoruz. Bunu anlatıyoruz çoğu zaman.” (Kadın, Birim Müdürü 4)

“Durum tespiti yapıp eğer belediyeyi aşan bir boyutu varsa yönlendirme yapıyoruz bu şekil takibini yapmaya çalışıyoruz.” (Erkek, Birim Müdürü 12)

“Yerli aileler ser verir sır vermez yani hiç fırsatlarını vermezler. Onlar öyle sığınma evine falan gitmek mümkün değil, imkânı yok. Sığınma evine giden biz üç dört ziyaret yaptık... Hani dışarıdan gelen kadınlar öyle bir şekilde hani kaçmış göçmüş nikâhsız evlilikler böyle çok farklı hayatlar. İşte onlar geliyor, il dışından gelenler de vardı bayağı. Ama Kayseri’de herkes giderse annesinin evine gider, abisinin evine gider veyahut gücü varsa kendi ayakları üzerinde durur, sığınma evi çok tercih edilmez. Ama gidecek bir yeri yoksa ailesi yoksa, dediğim gibi göçle gelen bir aileye çaresi yok o zaman gidiyor.” (Kadın, Meclis Üyesi 1)

“...herhalde diyelim çinicilik kursuna gittiğiniz vakit bir iki tane erkek ya vardır ya yoktur. Yani biraz bayanlar aslında boş vakitlerine bir anlam bir değer kat-

mak istiyorlar. Bu sanat kursundakilerle ilgili söylüyorum. Ve bu kurslar aynı zamanda bir rehabilitasyon merkezi gibi de çalışıyor o anlamda. Yani evdeki sıkılmış bunalmış birtakım problemler yaşayan hanımlar veyahut boş zamanla ilgili sorun yaşayan hanımlar buraya müracaat ediyorlar.” (Erkek, Birim Müdürü 3)

“Kurs düzenledik AB’den destek de aldık 300 bin Euro. Ama bayanın erkek otelde çalışmasına razı gelmedi. Hem kursiyer bulmada sıkıntı yaşadık hem de çalıştırmada sıkıntı yaşadık. Tabii bu bir anda olmuyor. İnsana gidip senin hanım otelde çalışacak demek olmaz. O kendi bunu idrak etmesi lazım biz ona biraz katkı sağamaya çalıştık.” (Erkek, Birim Müdürü 6)

Hizmet Alan

“Biz burada kalabalığımız akraba olduğumuz için hepsi birden çıktığı zaman çıkabiliyor ama tek başına çıkmak istediğinde sorun olur. Tek başıma karşı mahalleye gidemem ya çocukların birini yanıma alırım ya eşimle giderim... Huzursuz, çok huzursuz. O yüzden çocuklar tek başıma güvenilmiyor ben kadın olarak yani çıkamıyorum.” (Kadın 1, Mahalle 1, evli)

“Mahalle de öyle pek sakin mahalle de değil. Çok mecbur olduğum bir durum olursa erkek kardeşimle birlikte giderim.” (Kadın 2, Mahalle 6, bekâr)

“Buranın ne bir eczanesi var, ne fırını var, ne marketi var. Eşim getirir götürür. Ben haftada iki gün temizliğe gidiyorum. Talas’a. İki otobüsle gidiyorum. İki otobüsle geliyorum. En az beş milyon oraya gidiyor aldığımız 30 milyon.” (Kadın 1, Mahalle 2, evli)

“Parkın olması iyi bir şey değil, pirin pisliğinin olduğu yer. Akşam saat sekizden sonra ailemle gidemem.” (Erkek 1, Mahalle 1, evli)

“Park var ama bize uzak düşüyor.” (Kadın 5, Mahalle 3, evli)

“Hiç park mark yok. Aslında olsa çocuk kendi kendine oynar, iyi olur.” (Kadın 4, Mahalle 6, evli)

“Okulun oraya yaptılar bir de karşıda spor tesislerinin yanında büyük bir park var. Ana cadde olduğu için ben caddeyi geçirmiyorum. Bazen ailecek gidip geliyoruz.” (Kadın 1, Mahalle 5, evli)

“Ancak çocuklarla uğraşyoruz.” (Kadın 1, Mahalle 1, evli)

“Gitmedim... Evlenince, çoluk çocukla uğraşınca bir yere çıkılmıyor. Biraz zor oluyor.” (Kadın 4, Mahalle 6, evli)

“Burayı boş vaktimi değerlendirmek için çünkü evde oturmak çok sıkıcı bir şey o yüzden. Çocuk olunca iki yaşında. Beraber geliyoruz.” (Kadın 38, Kursiyer, evli)

“Çocuklardan biri okulda, biri burada kreşte. Kreş olmasa gelemezdim.” (Kadın 44, Kursiyer, evli)

“İki çocuğum var, biri üniversitede biri lisede... Açıldığından beri geliyorum, üçüncü yılım.” (Kadın 8, Kursiyer, evli)

“Kent konseyinde çok farklı kesimden, çok farklı kültürden bayanlar bir arada. Ben birkaç defa katıldım. Aslında biri güzel bir şey atıyor ortaya hani şunu şöyle yapalım diye arkasından hiç destek gelmiyor bir tane geliyor on tane itiraz... Çok faal değil ama bir sosyal etkinlikler falan yapıyorlar yine de orada gruplaşmanın etkin olduğunu görüyorum.” (Kadın, Meclis Üyesi 1)

“Üç çocuğum var... Onları okula götürdükten sonra evde sürekli boşum ben. Buraya hem arkadaş ortamında bulunma, bu yıl özellikle arkadaş ortamı için geliyorum.” (Kadın 3, Kursiyer, evli)

“Ben sabahtan öğlene kadar her gün geliyorum. Artık gezmeler şeyler de sıkıyor insanı bir yere kadar. Öğlene kadar buraya geliyorum insana bir meşguliyet terapi gibi bir arkadaş ortamı değişik geliyor çok güzel. Buraya gelince daha düzenli daha programlı oluyor. Her şeyi ona göre hazırlıyorsun.” (Kadın 9, Kursiyer, evli)

“Ben yaptığım şişlerde sipariş alıp satıyorum. Daha eğitime başladığım anda satıyorum. Siparişleri çevremden buluyorum.” (Kadın 3, Kursiyer, evli)

“Hem kuaför hem de cilt bakımı kursuna gidiyorum. Kuaförlüğe geliyorum ya hani belki açmayı da düşünüyorum yani...” (Kadın 14, Kursiyer, evli)

“Cilt bakımında işe giren kursiyerimiz çok fazla. Özellikle güzellik merkezlerinde çok rahat iş bulabiliyorlar.” (Kadın, Birim Yöneticisi 14)

“Ben KAYMEK’in dersanesine gidiyorum, dersane güzel... Puanı iyi olanları duyduk.” (Kadın 6, Mahalle 6, bekâr)

“Ben eşit ağırlık sınıfına yazıldım da ama evimize uzak olduğu için gidemedim. Bir vasıta filan ama bir de öncelik orada oturanlarda.” (Kadın 3, Mahalle 3, bekâr)

“Bir kursa yazıldık, hocaları geldi adeta yalvardı, yazılın dedi. Biz gittik, sonra şunu alın, bunu alın... Malzemeleri alamadığım için bıraktım.” (Kadın 5, Mahalle 6, evli)

“Afgan mülteciler cilt bakımı ve kuaförlük kurslarına rağbet gösteriyor. Kayıtlı çalışmıyor ama biraz gelir elde edebiliyorlar.” (Kadın, Birim Yöneticisi 14)

NEVŞEHİR

Hizmet Sunan

“Kaçmaya çalışsan yine yakalanırsın. Park çalışması için hemen orada iş makineleri girip imara, çalışmaya mahallede başlar başlamaz teyzeler, ablalar, ev bayanları, genç kızlarımız, ablalar geliyor diyor ki, tamam park yapın, şundan yapın şundan yapın şunu da isteriz.” (Erkek, Uzman 1)

“...semt pazarı olarak bizim iki pazar yerimiz var. Şu anda yeni yapılan pazar alanında var. Çocuğunuzu pazara gittiğinde oraya bırakıyorsunuz alışverişiniz bitince çocuğu geri alıyorsunuz. O proje hayata geçti... [kurslara] Buraya gelen kadınlardan küçük çocukları olanlar gelmiyor ya da bir tane çocuğu ile gelen de vardı mesela okula gidiyorsa okul olmadığı zamanlarda buraya getiriyordu.” (Kadın, Birim Yöneticisi 6)

“...cinsiyete duyarlılık kavramının içeri doldurarak, bu kavram göz önünde bulundurulur bütçe oluşturulur. Göz önünde bulundurulur.” (Erkek, Birim Yöneticisi 1)

“Bütün birimlerimiz fırsat eşitliğine yönelik standartları iyi benimsedikleri için birimlere gidip de biz ayrı ayrı şunu koyun bunu koyun yapın demeyiz. Müdürlüklerin hepsi fırsat eşitliği için, kadınlar için ne lazım, engelliler için ne lazım, çocuklar için ne lazım bildikleri için bütçe o şekilde oluşuyor. Otomatik olarak oluşan bir şey...” (Erkek, Uzman 4)

“KDK projesi olmasaydı, eşitlik birimi olmazdı, eşitlik komisyonu kurulmazdı... Kadınlarla ilgili projeler yazardık. Ama sürdürülebilir olmazdı. Bilinç olmazdı, farkındalık olmazdı. Yüzeysel kalırdı.” (Kadın, Birim Yöneticisi 6)

“...Farkındalık ve etkileşim oluyor. Bundan dolayı mutluyuz. Bizim için büyük bir artı KDK.” (Kadın, Uzman 4)

Hizmet Alan

“Ben burayı köyden farklı görmüyorum. Bayanların oturabileceği doğru dürüst bir yer yoktur, akşam saat 5-6’da çöp atmaya çıktım, çocukların kafa dolu belli, beni görünce bana laf atıyor, öldürse ya da başıma iş gelse mahallenin haberi olmaz, güvenliğimiz hiç yok bizim, geceleri misafirlige hiç çıkamam.” (Kadın 2, Mahalle 2, evli)

“...insanlar gidemez oldu, eski evler olduğu için gelen çingendi, problemler bir sürü aile yerleşti oraya, biz oraya gidemez olduk, kaleyi gezmek için bile gidemiyorduk... Belediye eski evleri yıkıp orada yaşayanlara TOKİ’den ev verdi, evi barkı olmayan sonradan öylesine yerleşenler buralara geldiler.” (Kadın 1, Mahalle 2, boşanmış)

“görsellik açısından bir park, bir yeşil alan olan düzgün bir parkı yok, yollarda kaldırım yok..” (Kadın 1, Mahalle 2, boşanmış)

“Yürüyüş yerimizde her şey var, aletler kondu, parklarda da var.” (Kadın 2, Mahalle 4, evli)

“Nevşehir eskiden köy gibiydi, ama şimdi kentin girişi çıkışı çok güzel, parklarımız, yeşilliklerimiz çok güzel.” (Kadın 4, Mahalle 4, evli)

“kursu gidemem, saatleri uymuyor, oğlan öğle yemeğine geliyor.” (Kadın 5, Mahalle 3, boşanmış)

“Kurslar terminal tarafına açıldı geçen sene, bu sene de varmış, servisle getirip götürüyorlar, yemek de var uygun fiyata. Ama bizim çocuklar var okula giden, öğlede eve yemeğe geliyorlar, nasıl gidelim?” (Kadın 3, Mahalle 3, evli)

“Mahallemiz çok geri. Bu sorunları konuşmak için mahalleliyle konuştuğumuzda, ‘e ne oldu, ne sonuç aldınız, niye gidiyorsunuz’ dediler, el birliği olmadılar. Bizimle dalga geçiyor kadınlar. Şimdiye kadar hiçbir şey olmadı, şimdiden sonra da olmaz, diyorlar... Toplatıya katılan arkadaşların cesaretini kırdılar kayıvalide, eşler. 3 ya da 4 kişi kaldık.” (Kadın 1, Mahalle 1, evli)

“...burada mahalle çalışması duymadık. Bir kere gelmişler, siz üyesiniz dediler, sormadık...Şimdikilerin çalışma yapmasına bile gerek kalmıyor.” (Kadın 4, Mahalle 3, evli)

“Kadınların yaptığı tek sosyal aktivite kendi aralarında ev gezmesi.” (Kadın 1, Mahalle 2, boşanmış)

“Park bahçe bilmezdik eskiden, şimdi toplanıyoruz hepimiz, anlaşıyoruz, birleşip geliyoruz, dışarıda gün yapıyoruz, mesela arkadaşın canı sıkılmış, çıktık geldik.” (Kadın 2, Mahalle 5, evli)

“Kapı önünde oturmaya eşim çok karşı, gezeyim her yere gideyim hiçbir şey demez ama kapı önünde oturmak sıkıntı yaratıyor, orada oturana değin evinde otur, çağır komşunu sohbetini evinde yap diyor.” (Kadın, Kursiyer 4, evli)

“Genel olarak Nevşehir’de yaşamak güzel. Kapımızın önü var, bahçemiz var. İstanbul’da yaşasak belki çıkamayacaktık. Halamlar var İstanbul’da, Güngören’de. Hapis gibi. Kapının önüne çıkamıyorlar.” (Kadın 6, Mahalle 1, bekâr)

“...burada da yazın kapı önünde oturanlar var. Kış olduğu için herkes karınca gibi evine çekiliyor” (Kadın 4, Mahalle 3, evli)

“Belediyenin dikiş nakış kurslarına giden var. Çoğu kadın çeyiz amaçlı gidiyor, kızlarına. Mahallede temizlik işine, patatese, depoya giden kadınlar da var... Nevşehir’de kadınlar genellikle patatese gider. Yılın her döneminde iş oluyor...” (Kadın 1, Mahalle 1, evli)

“[Ev dışında çalışan kadın] Çok azdır, temizliğe giden var, çocuğa bakan var.” (Kadın, Kursiyer 3, evli)

“Ben evde zaten yapıyorum, evde sanayi makinesi var, sağa sola da yapıyorum, pazara anlaşmalı nevresim de dikiyorum, para da kazanıyorum. Ben ilk genç kızlığında gitmişim giyim kursuna, sonra evde ilerlettim, biraz da sevdiğim için, normalde mahallede evimin içinde yapıyorum.” (Kadın, Kursiyer 4, evli)

“Genelde birçoğu ev hanımı, çalışan çok nadir. Çocuk bakan da var arada iş buldukça, bir yerle anlaşır oranın yemek, bulaşık işlerini yapan da var çok düşük ücretle. Bu işleri tavsiye üzerine ya da kendi çabalarıyla buluyorlar, birilerinin gelip buralara söylemesiyle bulunur işler. Kafe, lokanta gibi yerlerin şartları çok ağır oluyor, haftanın 7 günü çalışma olunca küçük çocuğu filan olanlar oralarda çalışmıyor, evini uzun süreli bırakmıyor, deneyenler oldu biliyorum ama hem çok yorucu hem de çok düşük ücret veriyorlar.” (Kadın 1, Mahalle 2, boşanmış)

SAMSUN

Hizmet Sunan

“Eşitlik birimi şu anda hiçbir şey yapmaz... Ben hiçbir şey derken somut çıktı anlamında söylüyorum Ama valiliğin bünyesinde kurulan eşitlik birimi, büyükşehir belediyesinde kurulan eşitlik birimi kendi kurumsal çerçevesi içinde defalarca toplantılar yaptılar, bu konuda bilinçlendirme düzeyi çalışmaları yaptılar. Ben hiçbir şey derken ne yapabilir yani? Eşitlik birimi sorumlusu bir arkadaşımızı görevlendirdik, yani bunun bir yaptırım gücü olmaz ki; sadece bilgi depolama bilgi yükleme insanları bilinçlendirme ya da bu konuya yönlendirme yönünde çabası olabilir.” (Erkek, Birim Yöneticisi 1)

“Bu kurs veriliyor fakat bu kadın nerede istihdam edilecek? Sadece büyükşehir belediyesi altında yaşlılara bakım hizmeti var. Başka bir kurumda bir kadın ne kadar istihdam edilebilir ya da büyükşehir belediyesinin altında kaç kadın istihdam edilebilir? Belediyenin kapasitesi belli, gideceği yer belli, verebileceği hizmet belli, en fazla kaç kişiyi istihdam edebilir? Bunun haricinde, bizim yani bizim haricimizde başka bir kuruma yönlendirilebiliyor olması gerekir.” (Kadın, Birim Sorumlusu 2)

“[Kadınların hayatı] Çok daha kolay geçer. Bizim doğumuzdaki illerle kıyasladığımızda Samsun çok daha kolay bir şehirdir. ... İç Anadolu’ya göre de kolay bir şehirdir.” (Erkek, Birim Yöneticisi 1)

“Park falan da aynı şekilde tırnak içerisinde it kopuk dediğimiz birtakım sarkıntılıkların tacizlerin olabileceği bir mekân değil asla. İstedığınız saatte hani sabahın yedisinde dediler ya sabahın dördünde de gidebilirsiniz.” (Kadın, Birim Sorumlusu)

2)

“Samsun’daki bütün politikaların ve uygulamaların ve projelerin öncelikle kadın eşitliği üzerinden bir sorgulanması lazım. Bu açıdan sorgularsanız şu anda buradaki insanların öyle bir derdi yok. Ama ufaktan bir şekilde dokunmaya çalışıyoruz. Farkındalığı artırmaya çalışıyoruz. Şu andaki birçok uygulama ondan yoksun.” (Kadın, Birim Sorumlusu 7)

“Ben yerel yönetimdeki karar vericilerin toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili çalışmalarını çok samimi bulmuyorum çok politik buluyorum. Kadınlara dokunalım onların hayatını değiştirelim falan dertleri olduğunu gözlemlemedim. Bu benim belediyem için geçerli olabilir ama birçok belediyede de bunu gördüm yani.” (Kadın, Birim Sorumlusu 7)

“...kadınlar daha rahatça, yanlarında eşleri ya da bir başkası olmadan çıkıp gezebiliyorlar, ben kadınlar açısından olumlu şeyler olduğunu düşünüyorum.” (Erkek, Birim Yöneticisi 6)

Hizmet Alan

“Gece kadın yalnız merkezde dolaşabilir ama her yerde gezemezsin. Mesela Canik tarafı, cezaevinin oralar, garın oralarda dolaşamazsın güvenli değil. Garın oralarda söylemeye dilim varmıyor ama kadın pazarlıyorlar, cezaevi tarafında psikopatlar çok, hep kavga, vurdulu kırdılı sürekli olay.” (Kadın 3, Mahalle 2, evli)

“Belediyeden kömür yardımı aldım, başka bir şey gelmiyor”. (Kadın 3, Mahalle 3, evli)

“Bir gün bu işi bırakmak durumunda kalırsam kesinlikte tekrar ticaret yapmam, meslek kurslarına bakarım... Yaş ilerlediği için vasıf arıyorlar, ne yapabilirim bilemiyorum.” (Kadın 5, Mahalle 4, evli)

“Samsun kadınlar için güvenli değil, gece çıksa hiç hoş karşılanmaz.” (Kadın 2, Mahalle 5, evli)

ORDU

Hizmet Sunan

“Kadın dostu kent dendiği zaman benim aklıma gelen kadının evdeki yaşamından daha çok bu kentin yaşamından kadın da benim kadar ne kadar faydalaniyor? Hem istihdam alanında hem kentten, hem kültürden kadın ne kadar faydalaniyor? Bu kentte kadın ne kadar önemli?” (Erkek, Birim Yöneticisi 13)

“Bir defa kadın dostu kent hava karardığında güzel aydınlatılmalı. Kadın rahatça yürüyebilmeli. Kadın kendini güvende hissedebilmeli... Bence kadın dostu kentte kadın kendini özgür hissedebiliyorsa. Benim anlayışım bu.” (Erkek, Birim Yöneticisi 1)

“Yerel eşitlik eylem planının amacı onun kalıcılığını devamlılığını sağlamak. Kadın dernekleri de onunla ilgili çok çalışmalar yapıyor. Belediyeden daha çok bence o kadın derneklerinin çok büyük payı var.” (Kadın, Meclis Üyesi 1)

“Gerçi Ordu’da kadın cinayeti falan böyle bir şey yok. Ama şiddet var. Kadın cinayeti benim bildiğim kadarıyla bu zamana kadar yaşanmadı. Yani bu namustu şuydu bununla ilgili bir cinayet yaşanmadı Ordu’da. Ama şiddet gerçekten var.” (Kadın, Meclis Üyesi 2)

“Burada gecenin saat on ikisinde kadın kadına sinemaya tiyatroya gidilir. Ordu’nun bir sıkıntısı yok bu konuda...” (Kadın, Meclis Üyesi 1)

“Bu komisyon seçimlerinde filan kendimiz çok istekli durmazsak işte bu konuda bu anlamda mücadele etmezsek erkek meclis üyesi arkadaşlarımız işte bayan arkadaşlar da şu komisyonda yer alsın demiyorlar. Önümüzü kesiyorlar.” (Kadın, Meclis Üyesi 2)

Hizmet Alan

“Engelli oğlum için evde bakım parası, üç ayda bir de engelli maaşı da alıyorum, onlarla geçinmeye çalışıyorum... Ordu’da yalnız kadın olmak çok kötü, hep engeller konuyor önüne, örneğin engelli annesiyim ve ona tekerlekli sandalye almak için hep mücadele ediyorum... Kira 300 TL idi 400’e çıkardı, oğlanın durumu nedeniyle her yerde oturamıyorum, giriş katı tutmam gerekiyor, ev sahibi de bunu fırsat biliyor.” (Kadın 1, Mahalle 1, boşanmış)

“İş için gitmediğim yer kalmadı, İŞKUR’a bile gittim, mikrop kapmamam lazım benim böbreğim yok adam bana git çöp ayrıştırmada iş var diyor, nasıl gideyim?” (Kadın 2, Mahalle 1, evli)

“İş olsa tabii ki yaparım, neden yapmayayım? Ama tekstile gitmek istemiyorum, çarşı işi istiyorum, tezgâhtarlık yaparım, fırında dururum, hep buralarda aradım haber bıraktım esnafa ama hiç kimse geri dönmedi. Tekstili istemiyorum çünkü uzun çalışma saatleri, vardiyalar var, 4 ay sigortalı 4 ay sigortasız çalıştırıyorlar, fındık zamanı çıkış veriyorlar.” (Kadın 1, Mahalle 2, evli)

“Bu şehirde yaşamak çok zor, dolmuşta iki adım gitsen 2 TL veriyorsun, ulaşım çok pahalı. Belediye ile ne işim olacak ki? Arabam yok ki kaldırımdan yoldan

şikâyet edeyim.” (Kadın 2, Mahalle 2, eşi vefat etmiş)

“Gelirin olmayınca zor. Eşim varken o çalışıp getiriyordu, idare ediyorduk, sonra anladım, bulaşıkçılık, temizlik yapmadığım iş kalmadı.” (Kadın 3, Mahalle 2, boşanmış)

“Burada boşanma iyi karşılanmaz, çok irdelerler, hatta evli insanla diyaloga geçirmezler bunu da kendi gibi yapar diye.” (Kadın 2, Mahalle 3, boşanmış)

“12 senedir bu işi yapıyorum, kuru yufka ile başladım, yanımda bir erkek ustam vardı, sonra yaş yufkaya geçtik. 2001 krizinde marketimiz vardı, zora düştü, kocam kriz yaşamayı sever, beni dinlemedi hiç, zaten kadınları dinlemedikleri için kriz yaşıyor erkekler. Ben temkinli yaklaşırım olaylara, hesaplarım.” (Kadın 2, Mahalle 5, evli)

“Görüştüklüğüm ekseriyetle yerli aileler ve güngörmüş aileler... Valla ben sıkıntı pek duymuyorum, herkes kendi keyfine göre yaşıyor, hele dulsa daha da rahat yaşıyor.” (Kadın 4, Mahalle 5, eşi vefat etmiş)

“Çok başarılı öğrenciydim, her yönden engellendim.” (Kadın 1, Mahalle 6, evli)

İZMİR

Hizmet Sunan

“Yani bir kadın meslek edindirmenin yanında güçlendirme yapmadığınız takdirde onun istihdama yönelik hani bir şeye katkı koymasını beklemek çok zor.” (Kadın, Birim Yöneticisi 1)

“Kentsel dönüşümle ilgili sosyal olguları göğüslemek için 18.00-21.00 arasında kahve toplantıları düzenliyoruz. Uzlaşma komisyonu kurduk, soruları olanlar bürolarda bu komisyonla konuşup, binanın detayları ve belirlenen fiyatla ilgili bilgi alıyorlar... Gece toplantılarına kadınlar da geliyor, hatta erkeklerden daha çok konuşuyorlar, çünkü o evlerde onlar yaşıyor ve sürece daha çok müdahil oluyorlar hatta karar verici konumda oldukları gözleniyor.” (Kadın, Birim Yöneticisi 9)

“Yani o kadar yaşamsal önemi var ki aslında park bir yaşam biçimi aslında. Biz de bu çalışmamızı park üzerinden yaptık ve mahalle yönetim programı üzerinden bir cinsiyet etki değerlendirmesi, yani biz dedik ki sonuçta biz parklarda kadınlara hizmet veremiyoruz. Kadın ve çocuklara yönelik bir hizmetimiz yok bu hizmetimizi çocuklara yönelik yeniden düzenlemek zorundayız.” (Kadın, Birim Yöneticisi 1)

“Hizmeti yapabilecek gücümüz, bütçemiz var, ama ilgili bakanlıklardan izin alamayınca yapamıyoruz.” (Kadın, Birim Yöneticisi 2)

“...bize tanımlanan görevlerin her birinden birer örnek çalışma yaparak bir önümüzü görelim istedik. Bizim önümüzde şöyle bir model, böyle bir model yoktu. Kendi ihtiyacımız ve kendi kentimizin dokusu doğrultusunda model geliştirebiliriz, zaten onu yaptık.” (Kadın, Birim Yöneticisi 1)

“İzmir’de yaşam biçimi kadınlar açısından rahat, ama bu durum kadınların her sorunun çözülmüş olduğu yanılması yaratıyor.” (Kadın, Uzman 1)

Hizmet Alan

“Kent ormanının yarattığı boşluk, aydınlatma da olmadığı için akşamları korkutucu oluyor. Karanlıkta geçmeye korkuyoruz.” (Kadın 1, Mahalle 1, evli)

“10 yıldır buradayız, belediye buraları ihmal ediyor, ilgilenmiyor ve buralar hep aynı.” (Kadın 3, Mahalle 2, evli)

“Peyzaj konusunda hatalar var. Kaldırımlarda yürünemiyor. Yaşlılar büyük kaldırım üstü tabelalara takılıp düşebiliyor. Vergi verdiğimiz halde hizmetlerin kalitesizleşmesine sinir oluyoruz.” (Kadın 7, Mahalle 2, evli)

“Belediyeden fazla hizmet alamıyoruz. Ara sokaklarda sokak lambası yok. Çöp kutuları az ve uzakta.” (Kadın 3, Mahalle 3, evli)

MANİSA

Hizmet Sunan

“Biz burada kadın değil aile olarak bakıyoruz... kadın olmasa gıdayı, makarnayı bulguru erkek ne yapacak tek başına. Aile olarak baz alınıp veriliyor.” (Erkek, Birim Sorumlusu 1)

“...gece 12’ye kadar bayan görmeniz mümkün. Merkezi için söylüyorum tabii. Ama neticede böyle bir güven sorunumuz yok.” (Erkek, Birim Yöneticisi 3)

“Yani kadınlar ne bekler? Ama hangi kadınlarımız ne bekler? Nerede yaşayan kadınlarımızı ne bekler? Toplumun neresindeki kadınlarımız ne bekler? Beklentinin sonu nedir? Çözümü nedir? Biz sadece belediye olarak yardım, yardım et, şunu yap, etkinlik yap ama bir netice alması lazım yani. Bizim emeğimizin geçtiği belediyenin mücadelesini ya da resmi kurumların yapmış olduğu mücadele o toplumda kazandırılan insanların da bir devamı olması lazım. Maalesef toplumda sadece sosyal kesimlerde katılım oluyor, geri kalan kesimlerde bayanların

mağduriyeti devam ediyor ve beklentileri de devam ediyor.” (Erkek, Birim Sorumlusu 3)

“Şimdi belediyeler kadın eşitliği diye hizmet götürmüyor. Vatandaş odaklı, vatandaşla hizmet götürüyor.” (Erkek, Birim Yöneticisi 7)

“Bizler de vatandaşlardan gelen istekleri çok önemsiyoruz. Belediyenin hizmet için olması gerekli. Mesela bir bayan bize geliyor, benim diyor parkım var, çok güzel park yaptınız, çocuk oyuncaklarımız var ama ben yürüyüş yolu istiyorum ve biz bunu dikkate alıyoruz, yürüyüş yolu yapabilir miyiz, yapamaz mıyız? Her türlü vatandaşlardan gelen erkek olsun bayan olsun her türlü öneriyi biz zaten dikkate alıyoruz.” (Erkek, Birim Yöneticisi 5)

Hizmet Alan

“3 kızım da okuyor, kızlara en fazla akşam 8’e kadar dışarıda olmalarına izin veriyorum.” (Kadın 3, Mahalle 1, boşanmış)

“Yıkım nedeniyle mahalle harap durumda, bu nedenle çok tehlikeli. Hırsızlık çok fazla.” (Kadın 2, Mahalle 2, evli)

“Yolların yapılması lazım mahallede. Park aşağıda, yakına park istiyoruz, çöpler 4-5 günde bir toplanıyor. Çöp problemi var.” (Kadın 7, Mahalle 2, evli)

“Bölgesine göre kadınların durumu değişir, mesela bu mahalle tehlikeli. Laf atmalar çok. Başiboş köpeklerden de korkuyorum.” (Kadın 1, Mahalle 3, bekâr)

“Manisa büyüdü, sorunları da büyüdü.” (Kadın 2, Mahalle 4, evli)

“Mahallede hırsızlık çok, polis yok. Mahallede gece 11’den sonra çıkmayız, ama merkezde gece 12’den sonra da gezersin. Çay bahçesi, yürüyüş alanları, spor aletleri yok, Manisa’nın her yerinde var, buralarda yok.” (Kadın 4, Mahalle 4, evli)

ŞANLIURFA

Hizmet Sunan

“Kadınlar apartmanlarda, evlerde ticari faaliyet gösteriyorlar. Normalde ruhsatsız çalışamaz ama kadın olunca göz yumuyoruz, kadın girişimciliği olduğu için...” (Erkek, Birim Müdürü 2)

“Özellikle göçten etkilenen kesimlere ulaşmaya çalışıyoruz. Önceliğimiz kadınların kente entegrasyonu.” (Erkek, Birim Müdürü 1)

“Daha önceki yıllarda temizlik, çöp, sivrisinek sorun iken bugün yeşil alanlar so-

run, talepler bu yönde. Kadınlar için sosyal alanlar var ama bu yeterli değil.” (Erkek, Birim Müdürü 1)

“Urfa dışarıdan gelen kadınlara belirli esneklikler sağlıyor ama kendi kadınları için bu geçerli değil. Çok geleneksel ve ataerkil bir yapı var. İster üniversite mezunu olsun, ister çalışıyor olsun hiç fark etmiyor, geleneksel yapı, baskı değişmiyor.” (Kadın, Uzman 1)

“Kurslarda amacımız kadınların iş sahibi olmasını sağlamak değil, sosyalleşmesini sağlamak. Kursu bitirip işe başlayan, kendi işini kuran da var ama ilk amaç iş sahibi yapmak değil, kadını eğitmek.” (Erkek, Birim Sorumlusu 4)

Hizmet Alan

“Kentte kadınları ilgilendiren en önemli sorun ulaşım araçlarının yetersiz olması. Otobüsler çok kalabalık oluyor.” (Kadın 1, Mahalle 4, evli)

“Kadınlar açısından belediyeden beklentim kadınlara özel daha farklı etkinliklerin yapılması, kadınların kendilerini daha güvende hissedebilecekleri etkinlikler olmalı.” (Kadın 1, Mahalle 5, bekâr)

“Belediyenin bize faydaları var ama kullanamıyoruz. Bizi dışarı bırakmazlar, evli olsak da bırakmazlar. Kadın destek merkezine gitmek istedim ama evden izin vermediler.” (Kadın 4, Mahalle 1, bekâr)

“Belediyeden memnun değilim. Mahallenin ortasına taziye evi kurdular. Kalabalıktan çıkamıyoruz, oraya gelenler bakıyorlar, balkona çıkıyorum sanki Hülya Avşar çıkmış, bunlar mahallenin içine kurulmamalı.” (Kadın 1, Mahalle 2, evli)

“Belediye ile işim yok ki e memnunum.” (Kadın 7, Mahalle 2, evli)

DİYARBAKIR

Hizmet Sunan

“Diyarbakır’da yaşamaktan çok mutluyum, kadınlar burada çok güçlendi, özgüvenliler. Kentin güvenliği açısından gece dışarı çıkılabilsede, akşam 7’den sonra yalnız çok çıkmak istemem.” (Kadın, Birim Sorumlusu 2)

“Çamaşirevleri mahallede belediyenin bir uzantısı gibi çalışıyor. Kadınlar sorunlarını anlatmak, dertleşmek için de buralara geliyorlar. Hatta akşamları gençler evlerinde elektrik kesintisi olduğu ve evler çok kalabalık olduğu için ders çalışmak için buraya geliyorlar.” (Kadın, Birim Sorumlusu 5)

“...aslında her ne kadar bu görünümde kadın kenti kadınların işte ön planda ol-

duğu bir yer olarak görünse de aslında yönetim mekanizmaları o kadar da güçlü değil kadın olarak. Zaten bütün yerle baktığımızda yönetim şemasında baktığımızda kadınların yönetim mekanizmasında az yer tuttuğunu bu kota ve benzeri uygulamalar olsa dahi yine de çok yetersiz kaldığını göreceksiniz. İşin siyaset kısmında kotayla çözülsün de işin bürokratik kısmında kota çözüm değil...” (Kadın, Birim Müdürü 6)

“... uzak bir yere gönderilecekse o yapsın ben niye yapıyorum zihniyetinde olan insanlar da varken aynı zamanda iki eşit durumda olan personel hangisine işte şu görevin verileceği konumunda biri erkek biri kadın olduğunda erkek olması hâlâ daha tercih ediliyorsa aslında bu özümsememiştir benim nazarımda. Ve yaşadık.” (Kadın, Birim Müdürü 6)

“Şimdi kadının yönetici pozisyonunda olması kentte yaşayan kadınların hayatını ne kadar değiştirir, değiştiriyor mu? Önemli olan soru budur bence. Yani bir kadın yönetici olursa evet anlamlıdır... ama belediyede kadın için emzirme odası yoktur... Bakın X Daire Başkanlığımızda iki dönemdir kadın daire başkanı vardır. Kadın olması çözüyor mu? Çözdü mü? Hamile kadın için özel bölümü yoktur. Bebeği ile oraya gelir bebeğinin altını değiştireceği bir oda yoktur... Kadının yönetici olması ile kadın dostu kent olamıyoruz.” (Erkek, Birim Müdürü 3)

“Kadının önündeki engelleri kaldırırsanız kadını daha fazla yaşama katarsınız. Bir kadının tek başına bir çocuk yetiştirerek iş yaşamına da sorunsuz giderim demesidir kadın dostu kent demek.” (Erkek, Birim Müdürü 3)

“Siyasal yapıda sorun yok ki. Biz siyasi yapının çok gerisindeyiz. Siyasal yapı bizim çok önemli önümüze geçti.” (Kadın, Birim Müdürü 4)

“Kadınlar daha çok sahipleniyor. Ben öyle görüyorum. Diğer kentlerle kıyasladığımızda aslında gene biz kadın kentliyiz diyorum.” (Kadın, Birim Müdürü 4)

“Diyarbakır’da kendimi kadın olarak güvenli hissetmiyorum. Kadın bakış açısı kente yeni yerleşmeye başlıyor bence. Şu an barış süreci var, ama taciz ve tecavüzün en fazla yaşandığı dönem. İşsizlik çok yüksek olduğu için devlet politikası olarak, esrar, eroin, fuhuş yaygınlaştırılıyor.” (Kadın, Birim Sorumlusu 5)

“Diyarbakır’ın bir kadın kenti olmasını istiyorum. Kadın kentinden kastım; sokaklardan, işyerlerine, her yerinde kadınların da olduğu, özgürce dolaşabilecekleri, kendilerini var edebilecekleri bir kent.” (Kadın, Birim Yöneticisi 10)

“Kadın Birimi’nin oluşturulması belediyede çalışan kadınlarda inanılmaz bir özgüven artışına yol açtı. Ayrıca daha önce vekâleten müdürlük yapan kadınların asaleten atanmasında etkili oldu. Sayı olarak çok yetersiz olmakla birlikte 11 kadın müdür var.” (Kadın, Meclis Üyesi 1)

“Şu an Diyarbakır’da iki kesimden söz edebiliriz. Bir tamamen içe kapalı dar muhafazakâr bir çevrede yoksul mahallelerde yaşayan ve kent yaşamına karışmayan bir kesim var. Bir taraftan da siyasallaşmış çocuğu eşi kardeşi nedeniyle siyasallaşmış politize olmuş ve kentin her alanına gelebilen yönlendirme konusunda iddiada bulunan bir kesim var. Kadını bu şekilde eğer sınıflandırırsak iki kesim var. Bizim asıl ulaşamadığımız kesim o aslında gelemeyen kesim...” (Erkek, Birim Müdürü 9)

Hizmet Alan

“Mahalle güvenli değil, hırsızlık esrar çok, tek başına çıkamam.” (Kadın 4, Mahalle 1, evli)

“Şu anki belediye diğerlerine göre iyi ama eksik görüyor. Fiziki olanaklar yeterli değil. Bilinçler değişmeli. Öyle bir kadın yaratmalı ki sığınma evine ihtiyaç duymamalı. Belediye Türkiye standartlarına göre oldukça yüksek, ama eksiklikleri var. Kadına meslek kursları verirken kadın kimliği ile roller veriliyor. Toplumsal cinsiyet rollerini değiştirmiyor.” (Kadın 11, Mahalle 1, bekâr)

“Belediye bize destek olmuyor, biz partinin her şeyine gidiyoruz, ama suyu ödeyemeyince, belediye sorun yaratıyor.” (Kadın 1, Mahalle 2, evli)

“Büyükşehir Belediyesi’nin hizmetleri yetersiz; asfalt yok, yollar çok iyi değil, kanalizasyon yetersiz, su taşması oluyor. Gezici sağlık aracı hiç gelmiyor.” (Kadın 1, Mahalle 3, evli)

“Diyarbakır’daki kadınlar açısından, kadınların karar verici mekanizmalarda olması gerekiyor. Belediye ayrıca kent konseyinin kararlarını da dikkate alır.” (Kadın 1, Mahalle 4, evli)

Kaynakça

- Addabbo, T., "Capability Approach and Gender Budgeting: Methodological Issues and Applications", Nordic-Baltic Network on Gender Responsive Budgeting First International Conference on Gender Responsive Budgeting and Social Justice, Vilnius, 10-11 Ocak 2008, https://drive.google.com/file/d/0B2xxTiz8azx_QVhrckJSQUotRVk/view?usp=sharing
- Addabbo, T., Lanzi, D. ve Picchio, A., "Gender Auditing in Capability Approach", Centro di Analisi delle Politiche Pubbliche (CAPP)", Paper No 40, 2008a, <https://core.ac.uk/download/pdf/6644003.pdf> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Addabbo, T., Badalassi G., Corrado, Antonella Picchio, "Well-Being Gender Budgets: Italian Local Governments Cases", Centro di Analisi delle Politiche Pubbliche (CAPP)", Paper No 41, 2008b, <https://core.ac.uk/download/pdf/6643999.pdf> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Addabbo, T., Lanzi, D. ve Picchio, A., "Gender Budgets: A Capability Approach", *Journal of Human Development and Capabilities*, 11 (4), 2010, s. 479-501, 2010.
- Addabbo, T., Badalassi, G., Corrado, F., Picchio, A., "A Social Reproduction and Well-being Approach to Gender Budgets: Experiments in Local Government Level in Italy", *Gender and Well-Being: The Role of Institutions*, Addis, E., de Villota, P., Degavre, F., Erksen, J. (der.), Ashgate Publishing, İngiltere ve ABD, 2011, s.105-124.
- Akduran, Ö., *Hane Devlet Piyasa: Kadın Emeği ve Sosyal Politikalar Bağlamında Cinsiyetlendirilmiş Bütçe*, SAV, İstanbul, 2012.
- Aksoy, N., *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Rolü*, KSSGM, Ankara, 2006.
- Anand, P., Santos, C., "Violent Crime, Gender Inequalities and Well-being: Models Based on Capabilities and Crime Data for England and Wales", *Gender and Well-Being: The Role of Institutions*, Addis, E., de Villota, P., Degavre, F., Erksen, J. (der.), Ashgate Publishing, İngiltere ve ABD, 2011, s.157-184.
- Barnett, K. ve Grown, C., "Gender Impacts of Government Revenue Collection: The Case of Taxation", Economic Paper 62, Commonwealth Secretariat, Londra, 2004, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.577.182&rep=rep1&type=pdf> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Bergmann, B., "Gender in Public Expenditure Reviews", Shah, A. (der.), *Public Expenditure Analysis*, The World Bank, Washington D.C, 2005, s. 135-152, <http://siteresources.worldbank.org/PSGLP/Resources/PublicExpenditureAnalysis.pdf> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Cairney, P., *Understanding Public Policy: Theories and Issues*, Palgrave Macmillan, Çin, 2012.
- Cansız, H., "Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Yaklaşımı ve Türkiye'ye İlişkin Öneriler", Gazi Kitapevi, Ankara, 2009.
- Cebollada-Frontera, A., Miralles-Guasch, C., "Mobility and Urban Transport in Metropolitan Barcelona: Accessibility versus Exclusion", *Multicultures and Cities*, Arvastson, G., Butler, T. (der.), Museum Tusulanum Press ve University of Copenhagen, İsveç, 2006, s.19-29.

- CEMR (Council of European Municipalities and Regions), “The European Charter for Equality of Women and Men in Local Life”, 2006, http://www.ccre.org/docs/charte_egalite_en.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- COE (Council of Europe), “Gender Mainstreaming-Conceptual Framework, Methodology and Presentation Good Practices”, Final Report of Activities of the Group of Specialists on Mainstreaming (EG-S-MS), Directorate General of Human Rights, Strasbourg, 2004, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680596135> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- , “Gender Budgeting”, Final Report of the Group of Specialists on Mainstreaming (EG-S-MS), Directorate General of Human Rights, Strasbourg, 2005, http://www.mpsv.cz/files/clanky/12462/GenderBudgeting-report2005_En.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- , Recommendation 1739 Gender Budgeting, 2006, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17420&lang=en> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- , Conference: “State Budgets: a Key Factor in Real Equality between Women and Men”, Atina, 5-6 Mayıs 2009, Proceedings, Strasbourg, https://drive.google.com/file/d/0B2xxTiz8azx_TmI2NC1GbTRaWFk/view?usp=sharing
- , “Gender Equality Strategy 2014-2017”, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2105977&Site=COE&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Demir, M., “Devlet Bütçesinin Cinsiyet Eşitliğini Sağlamadaki Rolü ve Türkiye”, *Bütçe Dünyası* dergisi, Sayı 35, 2011, s. 136-150.
- Denhardt, J. V., Denhardt, R. B., “Governance Process and the New Public Service: An Issue Paper Prepared for the ASPA Strategic Planning Process”, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/ASPA/UNPAN006966.pdf> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı), “Stratejik Planlama Klavuzu 2. Sürüm”, 2006, http://www.sp.gov.tr/upload/Sayfa/18/files/Kamu_Idareleri_Icin_Stratejik_Planlama_Kilavuzu_2._Surum.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Elson, D., “Gender Mainstreaming and Gender Budgeting”, Gender Equality and Europe’s Future Conference, Brüksel, 2003, <http://wbg.org.uk/wp-content/uploads/2016/11/gender-mainstreaming-and-budgetingelisonEU2003.pdf> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- , Budgeting for Women’s Rights: Monitoring Government Budgets for Compliance with CEDAW, UNIFEM, New York, 2006.
- EP (European Parliament), “European Parliament Resolution on Gender Budgeting - Building Public Budgets from a Gender Perspective (2002/2198(INI))”, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P5-TA-2003-0323+0+DOC+XML+V0//EN> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Erkan, B., Şentürk, M., Akbaş, Y.E., Paksoy, S., “Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Bütçeleme (Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme) Yaklaşımı”, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler* dergisi, 5 (9), 2012, s. 85-106.
- Feiler, K., “A Future-Oriented Steering Mechanism: Gender Budgeting in Berlin”, https://drive.google.com/file/d/0B2xxTiz8azx_OVhQVjAxN1VPR0E/view?usp=sharing

- Genç, M., “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme ve Kamu Hizmetlerinde Etkinlik”, *Sayıştay* dergisi, 77, 2010a, s. 33-61.
- , “Toplumsal Cinsiyet Duyarlılığına Yönelik Kamu Faaliyetleri ve Bu Faaliyetlerin Mali Yansımaları”, *Maliye* dergisi, 159, 2010b, s. 476-495.
- , “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Ulaşmada Mali Politika Aracı: Bütçeler”, *Bütçe Dünyası* dergisi, 35, 1, 2011, s. 121-135.
- Goldsmith, M., “Autonomy and City Limits”, *Theories of Urban Politics*, Judge, D. vd. (der.), Sage, Londra, 1995, s.228-252.
- Günlük-Şenesen, G., “Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Küresel, Ulusal ve Yerel Boyutlar”, Uluslararası Yerel Yönetimler ve Kadın Konferansı, Diyarbakır Bağlar Belediyesi, 3-4 Mayıs 2008, Diyarbakır, 2009, s. 41-47.
- , “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Türkiye İçin Bir Değerlendirme”, Sarıca, S. (der.), *Tülay Arın’a Armağan-İktisat Yazıları*, Belge, İstanbul, 2010, s. 77-93.
- , “Prospects for Gender Budgeting in Turkey: Central and/or Local Government?”, Staff seminar, Glasgow Caledonian University, Glasgow School for Business and Society, Institute for Society and Social Justice Research, 10 Şubat 2012 (yayımlanmamış bildiri).
- , “Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kapsam, Örnekler ve Türkiye İçin Öneriler”, Altuğ, F., Kesik, A., Şeker, M. (der.), *Kamu Bütçesinde Yeni Yaklaşımlar*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 97-128.
- Günlük-Şenesen, G., Ergüneş, N., Yakar Önal, A., Yakut Çakar, B. ve Yücel, Y., Kamu Politikaları, Yerel Yönetimler, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Kadın Dostu Kentler, Türkiye Örneği, TÜBİTAK, Proje No: 112K481, 2014, <https://drive.google.com/file/d/0B24iuzmrzn5RM2VwNkhzV3NFWms/view?usp=sharing>
- Hadziahmetovic, A., Duric-Kuzmanovic, T., Klatzer, E.M., Risteska, M., *Gender Responsive Budgeting-Textbook for Universities*, UNWOMEN-University Press, Sarajevo, 2013.
- IPU (Inter-Parliamentary Union), Parliament, The Budget and Gender, Handbook for Parliamentarians, No. 6, 2004, http://www.ipu.org/PDF/publications/budget_en.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- , “Regional Seminar on Parliament, Budget and Gender, for European and Central Asian Parliaments”, General Report, Geneva, 19-21 Eylül 2007, <http://www.ipu.org/splze/budgetgender07/report.pdf> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- JDA (Junta de Andalusia), Gender Impact Assessment Report on the Budget of the Autonomous Community of Andalusia for 2012. Sevilla, İspanya, 2012, http://www.junta-deandalucia.es/economia/hacienda/planif_presup/genero/informe/informe2012/informe_ingles.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Kalkınma Bakanlığı, “Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) Kamuda Stratejik Yönetim Çalışma Grubu Raporu”, 2013, http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/iyomu+Kamuda_Stratejik_Yonetim_Calisma_Grubu_Raporu.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Kim, Y., “A Study on the Institutionalization of Gender Budgeting: Drafting a Gender Budget Statement”, Korean Women’s Development Institute GSPR, 2, Temmuz 2009, s. 52-61, https://www.kdevelopedia.org/Resources/social-development/study-institutionalization-gender-budgeting-ii-04201203140098205.do?fldIds=TP_SOC%20TP_SOC_GD#.WH0x91OLSM8 (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).

- Klatzer, E., "The Integration of Gender Budgeting in Performance-Based Budgeting", Public Budgeting Responsible To Gender Equality Conference, Bilbao-İspanya, 9-10 Haziran 2008, http://www.juntadeandalucia.es/economia/hacienda/planif_presup/genero/documentacion/Elizabeth_Klatzer.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- , *Yerelde Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Kılavuzu*, TESEV, İstanbul, 2011.
- Klatzer, E. ve Neumayr, M., "Gender Budgeting in Europa", Materialien zu Wirtschaft und Gesellschaft Nr. 99, Konferenzdokumentation, 2006, https://media.arbeiterkammer.at/wien/MWuG_Ausgabe_99.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- La Placa, V., McNaught, A., Knight, A., "Discourse on Wellbeing in Research and Practice", *International Journal of Wellbeing*, 3 (1), 2013, s. 116-125.
- Maliye Bakanlığı, "Performans Programı Hazırlama Rehberi", <http://peb.bumko.gov.tr/Eklenti/4587,performansrehberfinalpdf.pdf?0> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Meriç, M., "Feminizme Mali Bakış (Cinsiyete Duyarlı Bütçeler)", *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar* dergisi, 44, 509, 2007, s. 58-67.
- Merla, L., Baldassar, L., "Transnational Care Giving between Australia, Italy and El Salvador: The Impact of Institutions on the Capability to Care at a Distance", *Gender and Well-Being: The Role of Institutions*, Addis, E., de Villota, P., Degavre, F., Erksen, J. (der.), Ashgate Publishing, İngiltere ve ABD, 2011, s.147-180.
- Miralles-Guasch, C., "Transport and Accessibility", *Urbanism and Gender: A Necessary Vision for All - Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona Raporu*, 2006, https://www.researchgate.net/profile/Daphne_Spain/publication/235262750_Gendered_spaces_and_the_public_realm/links/53da44d40cf2631430c80906.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Nussbaum, M., "Women's Capabilities and Social Justice", *Journal of Human Development* 1(2), 2000, s. 219-247.
- Nussbaum, M. C., "Capabilities as Fundamental Entitlements: Sen and Social Justice", *Feminist Economics* 9(2-3), 2003, s. 33-59.
- Perez-Fragoso, L., "Budget Classification for Programs Targeting Women and Gender Equality: Experience in Mexico City", Presentation at Financing for Gender Equality and Women's Rights, UNIFEM NY, 3-5 Kasım 2009, https://drive.google.com/file/d/0B2xxTiz8azx_T190a3Q0c2YxR3c/view?usp=sharing
- Quinn, S., *Gender Budgeting: Practical Implementation Handbook*, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, CDGED (2008) 15, 2009.
- Robeyns, I., "Sen's Capability Approach and Gender Inequality: Selecting relevant Capabilities", *Feminist Economics* 9 (2-3), 2003, s. 61-92.
- , "Sen's Capability Approach and Feminist Concerns", *The Capability Approach: Concepts, Measures and Applications*, Comim, F., Qizilbash, M., Alkire, S. (der.), Cambridge University Press, ABD, 2008, s.88-102.
- , "Social Justice and the Gendered Division of Labour: Possibilities and Limits of the Capability Approach", *Gender Inequalities, Households and the Production of Well-Being in Modern Europe*, Addabbo, T., Arrizabalaga, M., Borderías, C., Owens, A. (der.), Ashgate Publishing, İngiltere ve ABD, 2010, s.25-40.
- Rubin, M. M., Bartle, J. R., "Special Report: Integrating Gender into Government Budgets: A New Perspective", *Public Administration Review*, 65, 3, 2005, s. 259-272.

- Sadioğlu, U., “Yerelleşme Politikaları ve Türkiye Örneği”, *Kamu Politikası: Kuram ve Uygulama*, yay. haz. Yıldız, M., Sobacı, M. Z., Adres Yayınları, Ankara, 2013.
- Schiavo-Campo, S., “The Budget and Its Coverage”, *Budgeting and Budgetary Institutions*, Shah, A. (der.), The World Bank, Washington D.C., 2007, s. 53-88.
- Sen, G., “Gender Mainstreaming in Finance Ministries”, *World Development*, 28 (7), 2000, s. 1379-1390.
- Shah, A. ve Shen, C., “A Primer on Performance Budgeting”, *Budgeting and Budgetary Institutions*, Shah, A. (der.), The World Bank, Washington D.C., 2007, s. 137-178.
- Sharp, R., *Budgeting for Equity-Gender Budget Initiatives within a Framework of Performance Oriented Budgeting*, United Nations Development Fund for Women (UNIFEM), New York, 2003. <http://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2003/1/budgeting-for-equity-gender-budget-initiatives-within-a-framework-of-performance-oriented-budgeting> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Sharp, R. ve Austen, S., “The 2006 Federal Budget: A Gender Analysis of the Superannuation Taxation Concessions”, *Australian Journal of Labour Economics*, 10 (2), 2007, s. 61-77.
- Stotsky, J. G., “Gender Budgeting”, IMF Working Paper, WP/06/232, 2006a, <http://www.imf.org/External/pubs/ft/wp/2006/wp06232.pdf> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- , “Gender and Its Relevance to Macroeconomic Policy: A Survey”, IMF Working Paper, WP/06/233, 2006b, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06233.pdf> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Şahin, M., *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe ve Türkiye: Kavram ve Yöntem Sorunları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- Şener, Ü., Demirdirek, H., Çakın, A., Samsun’da Kadının Durumu. TEPAV, 2013, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1367244923-1.Samsun_da_Kadının_Durumu.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Şenol, N., Sargın, A., Salmaner, N., Karaca, Ö., Haydaş, B. (der.), *Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı, Kadın Dostu Kentler*, Ankara, 2010, www.unfpa.org.tr/rapyay/kadin_dostu_kentler_2010.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı), 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi, Ocak 2014, http://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1391012395-8.81_il_icin_toplumsal_cinsiyet_esitligi_karnesi___Taslak.pdf, (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- TESEV (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı), “Yoksulluk/Gelişmişlik Haritaları”, Haritalama Eğimi Sunumu, 2006, <http://docplayer.biz.tr/14392365-Yoksulluk-gelis-mislik-haritalari-15-aralik-2006-antalya.html> Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- Tüğen, K. ve Özen A., “Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı”, *Maliye* dergisi, 154, Ocak-Haziran 2008, s. 1-11.
- UNIFEM (United Nations Development Fund for Women), *Gender Budget Initiatives: Strategies, Concepts and Experiences*, 2002, <http://www.unwomen.org/~media/Headquarters/Media/Publications/UNIFEM/GenderBudgetInitiativeseng.pdf> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).
- , *Gender-Responsive Budgeting in South Eastern Europe: UNIFEM Experiences*, 2010, <http://www2.unwomen.org/~media/headquarters/media/publications/unifem/grb%20>

kp%20final%20web.pdf?v=1&d=20140917T101012 (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).

Weinmann, U., "Implementation of Gender Budgeting in the Federal State of Berlin", Andalusian Conference on Economy and Budgeting with a Gender Perspective II, Malaga, 12-13 Aralık 2007. https://www.juntadeandalucia.es/haciendayadministracion-publica/planif_presup/genero/documentacion/conferencia2/ponencias/12am/Sesion_de_Trabajo_1/Ute_Weinmann.pdf (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).

Woestman, L., "Engendering EU General Budget Support: Gender Responsive Budgeting as a Tool for Fostering Gender Equality in EU Partner Countries", 2009, <http://widelusnetwork.files.wordpress.com/2012/10/engendering-eu-general-budget-support20096.pdf> (Son erişim tarihi: 19 Ocak 2017).

Yakar Önal, A., "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme: Yerel Yönetim Deneyimleri", 3. Uluslararası Kadın Konferansı-Kadın Kentlerine Doğru, Diyarbakır Bağlar Belediyesi, Diyarbakır, 5-6 Şubat 2011, s. 82-88.

PLAN, PROGRAM VE RAPORLAR

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 2013 Mali Yılı Performans Programı (elden sağlanmıştır).

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2010-2014 Yılı Stratejik Planı, 2009, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tRFRIOFBUd1ZvVXc>

Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2013 Mali Yılı Performans Programı (elden sağlanmıştır).

Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2011-2015 Stratejik Planı, 2010, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tUINaXzBQWGh1NDA>

İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2013 Faaliyet Raporu, 2014, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tNC1yeTdHQXZuLVk>

İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2010-2017 Stratejik Planı, 2009, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tVGhDUU9GMXdLMVc>

İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2013 Mali Yılı Performans Programı, tarihsiz, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7td0xEU0VoUzRtTGs>

Kars Belediyesi, 2012-2013-2014 Stratejik Planı ve Performans Programı, 2012, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tTWp6QS10X1VVTHM>

Kars Belediyesi 2013 Mali Yılı Performans Programı (elden sağlanmıştır).

Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2013 Faaliyet Raporu, tarihsiz, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tXzViM0NVV3LV28>

Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Plan 2012-2016, 2011, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tEtTdVctMUZJdUE>

Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2013 Performans Programı, tarihsiz, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tV0Q1V3FqX2ZlcDg>

Manisa Belediyesi, "2013 Mali Yılı Performans Programı", tarihsiz, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tV2FVUEVZbkhnV2s>

Manisa Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Plan, 2010a,b, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tWWJueG1HYkpwY3c>

Nevşehir Belediye Başkanlığı, 2012-2016 Stratejik Planı, 2011, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tNWZYUWJ5WmpkdjA>

- Nevşehir Belediye Başkanlığı 2013 Bütçe Yılı Performans Programı, 2012, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7teFZ5WGdremVNd1k>
- Ordu Belediyesi, 2013 Mali Yılı Performans Programı (elden sağlanmıştır).
- Ordu Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Planı, 2009, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tZzZuaU45X2NCX1U>
- Samsun Büyükşehir Belediyesi 2013 Yılı Performans Programı, tarihsiz, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tclUyOW9tXzBDTXc>
- Samsun Büyükşehir Belediyesi, 2010-2014 Stratejik Planı, tarihsiz, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7tdno5TimpXQVF0M3M>
- Şanlıurfa Belediyesi 2013 Mali Yılı Performans Programı (elden sağlanmıştır).
- Şanlıurfa Belediyesi, Stratejik Plan (2010-2014), 2009, <https://drive.google.com/open?id=0B-bNeJysSX7teVo3MXVGSjkkX00>

Dizin

- AB (Avrupa Birliği) 53, 86, 90, 95, 99, 106, 116, 118, 120, 122, 131, 134, 211, 212, 316, 320, 351, 358, 360, 366
AB eş finansmanı 95, 134
AB fonları 95, 99, 212, 320
AB projeleri 95, 134
Addabbo, Tindara 9
Adıyaman 6
afet yönetimi 41, 43, 44, 55-62, 70, 71, 88, 89, 93, 94, 120, 121, 124, 125, 140, 142, 149, 185, 187, 204, 220, 234, 236, 241, 257, 297, 311, 312
aile
 hekimliği 96
 içi şiddet 153, 183
altyapı hizmetleri 77, 85, 305, 321
Amed Müzik Festivali 146
Anadolu Harikalar Diyarı 200, 203
anne-çocuk sağlığı 18
Antalya 6
APK (Sosyal Araştırma Planlama Koordinasyon) 133
ASPB (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) 74, 97, 129, 183, 201, 209, 210, 238, 264, 269, 294, 301, 319
ataerkil yapılar 30, 31, 136, 137, 138, 211, 350, 351, 376
Austen, S. 16
Avrupa 2, 4, 9, 14, 16, 17, 184, 216, 247, 317
Avrupa Kadın-Erkek Eşitliği şartı 184, 216
Avrupa Komisyonu 2
Avrupa Konseyi 14
Avrupa Yerel Yönetimler Özerlik şartı 2
Avustralya 14, 17, 18, 24, 31
AYKOME (Alt Yapı Koordinasyon Merkezi) 116, 118, 120, 121
bakım
 hizmetleri 39, 44, 73, 75, 90, 91, 94, 131, 146, 148, 151, 164, 187, 204, 206, 221, 240, 242, 243, 258, 261, 273, 274, 298, 313, 315, 326
 -ne erişim 39, 44, 73, 75, 90, 91, 94, 131, 146, 148, 151, 164, 187, 204, 206, 221, 240, 242, 243, 258, 261, 273, 274, 298, 313, 315, 326
 kurumları 42, 51, 58
 parası 61
bakımevleri 7, 99, 206
Baldassar, L. 31
barınma 23, 27, 97, 100, 101, 125, 127, 150, 154, 181, 189, 195, 204, 213, 239, 292, 294, 321
Bartle, J. R. 16
Basel 17, 20, 21, 25
Basel-Stadt Kantonu 20, 21, 25
Bask 17
bebek ölümleri 53
beceri kazandırma eğitimleri 43, 53, 62
BEF (Kayseri Büyükşehir Belediyesi Eğitim Faaliyetleri Anonim şirketi) 208, 212, 360
belediyeler 6, 8, 10, 11, 37-44, 46, 47, 74, 89, 97, 127, 141, 142, 155, 161, 180, 181, 184, 204, 206, 216, 234, 237, 238, 241, 266, 289, 292, 294-297, 301, 302, 305, 307, 317, 320, 349, 350, 352, 375
belediye
 fonksiyonları 46, 70, 132
 hizmetleri 22, 101, 105, 136, 137, 138, 156-158, 162, 177, 181, 187, 190, 192, 195, 196, 199, 211, 213, 214, 219, 249, 253-255, 262, 267, 322, 350
 meclisleri 42, 239, 352

- Bergmann, B. 16
 Berlin 17, 21-23, 25
 Beyaz Masa 135, 138, 358, 360
 bilgilendirme toplantıları 87, 93, 183, 239
 bilinç oluşturma 183, 193, 217, 219
 BİMER (Başbakanlık İletişim Merkezi) 91
 BM Birleşmiş (Milletler) 6, 9, 131, 193, 351, 360
 BM Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı 6
 BM Nüfus Fonu (UNFPA) 6
 BMKadın (UNWomen) 6 *ayrıca bkz.* UNWomen
 BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) 195, 215
 BMOP (Birleşmiş Milletler Ortak Programı) 6, 7, 9, 37, 66, 68, 74, 76, 78, 79, 84, 104, 126, 134, 136, 137, 160, 177, 180, 189, 191-194, 196, 211, 216, 217, 219, 234, 236, 237, 245, 248, 249, 272, 291, 300, 303, 304, 316, 324, 349, 351, 357-359, 361
 Bologna Bölgesi 33
 Boş Zaman ve Spor Etkinliklerine Erişim 39, 42, 72, 81, 74, 89, 90, 94, 106, 109, 115, 116, 118, 130, 144, 151, 163, 164, 185, 202, 203, 206, 220, 240, 241, 256, 260, 274, 311, 312, 314, 315, 326
 Bursa 6, 322
 bütçe
 harcamaları 9, 43
 kaynakları 45, 184, 188, 219, 296, 320
 CEMR (Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi - Council of European Municipalities and Regions) 9, 184, 190, 194, 216, 247
 cenaze hizmetleri 187, 204, 264, 269, 313
 cinsel sağlık 70, 183, 296
 cinsiyet
 denetimi 4, 12, 22, 45, 70, 106, 349
 eşitliği 3, 12, 14, 18-22, 24, 31, 128, 144, 147, 149, 150, 161, 163, 183, 184, 187, 190, 220, 237, 262, 272, 300, 352
 kırılımı 24, 47, 99, 124, 178, 182, 194, 199, 289, 325
 COE (Avrupa Konseyi - Council of Europe) 4, 14, 16
 çalışma
 koşulları 28, 39-41, 43, 47, 52, 82, 83, 91, 92, 94, 103, 108, 110, 111, 117, 139, 147, 148, 159, 197, 205, 206, 210, 215, 251, 268, 273, 274, 299, 304, 307, 313, 314, 323, 326, 351
 saatleri 40, 52, 103, 372
 ÇATOM (Çok Amaçlı Toplum Merkezleri) 128
 Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 306
 çevre
 harcamaları 145, 241
 yönetimi 234, 235
 çocuk
 bakımı 18, 52, 99, 182, 190, 192, 298, 319
 oyun alanları 102, 214, 250, 254, 267
 çocuklar 15, 34, 45, 71, 81, 82, 87, 92, 97, 127, 132, 136, 142, 149, 150, 154, 155, 158, 159, 178, 190, 192, 195-197, 201, 203, 205, 206, 208, 209, 210, 211, 213, 214, 218, 221, 242, 243, 250, 251, 264, 268, 293, 295, 306, 307, 311, 315, 316, 326, 363, 366, 368, 369, 373
 kız çocuklar, 8, 14, 15, 21, 92-95, 98, 136, 205, 207, 239, 295, 306, 322
 oğlan çocuklar 14, 15, 21, 22, 369
 Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar 293
 Çorum 262
 demokrasi ve katılımçılık 42, 60, 72, 91, 146, 147, 149, 150, 186, 205, 243, 258
 demokratikleşme 2

- Denhardt, J. V. 2
Denhardt, R. B. 2
dezavantajlı kesimler 187, 188, 206, 242, 253, 255, 258-260
DİKASUM (Diyarbakır Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi) 153, 161
Diyarbakır 10, 37, 44, 95, 140-153, 156-164, 244, 359, 376, 377, 378
Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 140-151, 156, 157, 161, 162-164
Doğu Anadolu 316, 324
Doğu Karadeniz 316
doğurganlık 53
DTCDB (Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme) 10-12, 31, 32, 37, 39, 41, 43, 44, 46-48, 188, 202, 207, 219, 220, 244, 273, 274, 326, 327, 349, 352, 353
düşük sosyo-ekonomik statü 38, 80, 81, 84, 101-103, 138, 195, 197, 198, 213, 215, 249, 251, 266, 267-269, 305, 308, 325
- eğitim
bursları 43, 53, 62
düzeyi 34, 86, 309
faaliyetleri 53, 62, 78, 88, 95, 125, 154, 181, 190, 201, 209, 236
fırsatları 8, 239, 295
hakkı 30
merkezleri 41
programları 125, 134, 143, 147, 149, 183, 192, 246, 247, 292, 294
ve öğrenim 39, 44, 74, 93, 132, 148, 149, 186, 205, 243, 260, 261, 273, 314
Eğitim ve Öğrenime Erişim 39, 44, 74, 93, 132, 148, 149, 186, 205, 243, 261
EKOSEP (Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Projesi) 11, 95, 96, 134, 143
El Salvador 31
emek piyasası 28
politikaları 41, 52, 60
ve istihdam 41, 43, 52, 55-62, 72, 73, 75, 91, 106, 131, 147, 244, 259, 313
Endülüs 17, 22, 24, 25
engelliler 66, 71, 73, 95, 102, 125, 143, 145, 146, 149, 152, 153, 178, 200, 201, 204, 205, 242, 255, 258, 298, 302, 310, 318, 319, 372, 368
Ermenistan 17, 18, 19, 24, 25
Erzurum 10, 37, 85, 86, 88-95, 97-107, 114-116, 118, 120, 122, 358, 365
Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 85-88, 89-95, 105-107, 114-116, 118, 120, 122
Erzurum Girişimci Kadınlar Derneği 100
eşitlik
birimleri 69, 76, 126, 183, 188, 246, 247, 248, 271, 291, 292, 299, 300, 317, 318, 324, 351, 352, 357, 361, 362
komisyonları 69, 79, 183, 239, 294
evlilik 183, 191, 209, 295
erken evlilikler 293
- Fas 17
feminizm 14, 28, 30, 31
GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) 316, 322, 324
GAP Bölge Kalkınma İdaresi 316, 324
Gaziantep 6, 95
gençler 18, 81, 96, 98, 103, 138, 181, 187, 188, 201, 210, 214, 215, 249, 323, 368, 370
gençlik merkezleri 88, 134, 241
Gıda Bankası 92, 262, 263, 269, 361
gıda yardımı 262
girişimcilik destekleri 190
Goldsmith, M. 2, 3
göç 44, 66, 86, 95, 126, 134, 141, 142, 157, 159, 213, 240, 247, 249, 265, 266, 305, 321
Gülen Yüzler Denizyıldızı Projesi 205
Güney Afrika 14
Güneydoğu Anadolu 213, 316, 324

- Günlük-Şenesen, G. 6, 14-17, 20, 27, 74, 105, 162
- Güvenli ve Yeterli Yaşam Alanına Erişim 39, 43, 44, 70-72, 75, 89, 106, 129, 130, 144, 145, 151, 163, 184, 185, 204, 220, 241, 256, 257, 273, 274, 297, 311, 314, 326
- güvenlik hizmetleri 88
- Hadziahmetovic, A. 15, 16, 17
- Halk Eğitim Merkezleri 239, 295, 302
- hane içi
işbölümü 182
üretim, 31, 32
- hava kirliliği 49, 55
- Hindistan 17
- hizmet
alanları 51, 58, 85, 141, 149, 156, 235, 236, 247, 350
içi eğitim 66, 124, 149, 201, 239, 290, 292, 309
sektörü 269, 323
- hobi faaliyetleri 42, 50, 57, 185, 200, 206, 208, 218, 254, 263
- hukuki destek 143, 150
- huzurevleri 42, 47, 51, 58, 68, 73, 201, 206, 210, 214, 218, 235, 242, 263, 268, 289, 302
- İçişleri Bakanlığı 6, 304, 351
- içme suyuna erişim 71
- İdaresi Başkanlığı
- İl Kadın Haklar'ı Koordinasyon Kurulu 7, 68, 126, 180, 193, 194, 216, 291
- ilaç yardımı 82, 92
- İnsan haklar 18, 20
- internete erişim 81, 201, 258, 259, 293
- İsveç 262, 272, 317, 318, 319
- İŞKUR (Türkiye İş Kurumu) 74, 77, 96, 105, 127, 135, 180, 239, 254, 295, 302, 310, 372
- işsizlik 86, 144, 153, 157, 159, 307, 322
- İtalya 9, 31
- iftaiye 41, 43, 44, 70, 71, 85, 86, 88, 89, 93, 94, 130, 132, 140, 149, 156, 177, 179, 185, 187, 204, 220, 236, 241, 257, 297, 311, 312
- İzmir 6, 9, 10, 37, 44, 146, 184, 234-246, 248-252, 267-274, 360, 365, 374
- İzmir Büyükşehir Belediyesi 146, 234, 235, 236, 240- 245, 270, 272-274
- JDA (Junta de Andalusia) 22, 24
- kaçak yapılar 42, 49, 55, 145
- Kadın Çalışmaları Birimi 65, 68, 73, 75-79, 104-106, 357
- Kadın Destek ve Eğitim Merkezleri 126, 128, 134, 137, 139
- kadın
çalışmaları 65, 68, 72, 73, 75-79, 104-106, 180, 189, 191-193, 195, 216, 219, 237, 244-248, 271, 273, 357, 359, 360
erkek eşitliği 9, 77, 141, 184, 217, 270, 272, 273, 297
istihdamı 98, 191, 211, 265, 302, 304, 317, 319, 370
katılımı 38, 152, 209, 263, 265
muhtarlar 39, 69, 83, 307
örgütleri 8, 18
personel istihdam 86, 124, 155, 310
sağlığı 18, 53
sığınmaevleri 84, 97, 129, 183, 205, 235, 239, 244, 247, 252, 269, 294, 350, 365
- Kadın Kültür Merkezleri 128
- Kadın Meclisleri 211, 217, 248, 265, 271, 321-323, 362
- Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü 140, 151-154, 161, 162, 359
- Kadın ve Kadın STK'lar'ının
Güçlendirilmesi Projesi, 316
- Kadın ve Kız Çocukları'nın İnsan Hakları'nın Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı 6
- kadına yönelik
hizmetler 153, 190, 247, 263, 301
yönelik şiddet 8, 18, 43, 54, 150, 238, 293

- kadınların dirliği 39, 40, 43, 45-48, 66, 68, 73, 75, 77, 85-87, 91, 94, 96, 106, 107, 124-126, 128, 132, 133, 142, 146, 163, 164, 177-179, 185, 199, 202, 206, 220, 221, 235, 239, 240, 248, 253, 254, 260, 261, 273, 274, 289, 290, 293, 301, 309, 310, 315, 316, 322, 326, 327, 349, 350, 351, 353
- KAGİDEM (Kadın Güçlendirme ve İstihdam Destek Merkezi) 147
- kalkınma planları 4
- kamu
- düzeni 88
- gelirleri 14, 24
- hizmetleri 2, 3, 9, 12, 13, 15, 20, 24, 292
- kaynakları 4, 5, 12, 14, 28, 38
- kurumları 4, 5, 8, 22, 76, 82, 153, 239
- politikaları 2-6, 9-12, 14, 16-18, 20, 34, 40, 47, 349, 350
- yönetimi 9, 15, 22, 31, 32, 350
- kamusal
- alan 3, 32, 87
- bakım kurumları 34
- hizmetler 3
- karar alma
- mekanizmaları 7, 136
- süreçleri 7, 179, 239, 270, 294, 298, 300
- Kars 6, 9, 10, 37, 65-68, 70-84, 104-113, 124, 184, 260, 301, 314, 357, 363, 364
- Kars Belediyesi, 65-68, 70-76, 79, 105, 106, 108-113, 314
- KAYMEK (Kayseri Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Mesleki Eğitim Kursları) 201, 207, 208, 210-215, 218, 367
- kaynaklara erişim 27, 28, 31, 38
- Kayseri 10, 37, 199-203, 206, 208-221, 360, 365
- Kayseri Büyükşehir Belediyesi 199, 200, 201,-202, 217-221, 360
- Kayseri Büyükşehir Belediyesi Eğitim Faaliyetleri Anonim Şirketi *bkz.*BEF
- KDK (Kadın Dostu Kentler) 6, 7, 9, 10, 12, 37, 65-67, 74, 76, 78, 79, 104, 105, 124, 126, 132-134, 136, 137, 160-164, 177, 180, 182, 184, 189, 190, 193, 194, 211, 216, 217, 219, 234-236, 245, 246, 248, 269, 270-272, 274, 291, 303, 304, 316, 324, 325, 351, 368
- KDKP (Kadın Dostu Kent Projesi) 6, 8, 12, 34, 96, 107, 300, 326, 327, 349, 350
- KEEK (Kadın Erkek Eşitlik Komisyonu) 76, 78, 104, 136, 193, 245, 248, 352
- kentleşme 91, 144, 199, 200, 253, 254
- kentsel
- dönüşüm, 38, 67, 77, 80, 82, 87, 89, 100, 101, 126, 145, 157, 177, 179, 185, 186, 191, 194, 195, 204, 241, 248, 249, 254, 257, 293, 297, 306
- gelişim 65-67, 129
- hizmetler 7, 8, 66, 68, 76, 105, 107, 127, 136, 178, 180, 181, 184, 194, 216, 237, 291-293, 308, 325
- Kerala 17
- Kiev 17
- kişisel gelişim 125, 180, 208, 218
- Klatzer, E. 14, 16, 17
- KMYKK (Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu) 4, 9
- kolektif dirlik 31, 32
- Kore 17, 19, 20, 24
- KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) 77, 105, 127, 128, 239, 295
- KPSS (Kamu Personeli Seçme Sınavı) 210
- kreş hizmeti 7, 96, 102, 134, 138, 155, 158, 160, 190, 191, 192, 206, 211, 238, 240, 250, 263, 268
- KSGM (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü) 5
- kurslar 23, 40-42, 50-52, 57, 59, 60, 83, 86-88, 92, 93, 95-100, 102, 103, 106, 125, 128, 138, 139, 143, 158-160,

- 178, 180-183, 185, 187, 188, 190, 196, 197, 201, 205, 208, 209, 210-211, 213-216, 218, 235, 239, 240, 246, 247, 251, 254, 255, 257, 259, 263, 269, 270, 295, 301, 302, 307, 310, 314, 319, 323, 365-369, 371, 378
Kur'an kursları 102, 197
- kültürel
dönüşüm 177, 217
etkinlikler 77, 78, 88, 159, 181, 203, 209, 241, 263, 265, 301, 303, 322
- küreselleşme 2
kütüphaneler 47, 50, 57, 201, 203, 206, 207, 235, 310
- Lichtenberg (Berlin) 21-23, 25
- MAGEM (Manisa Belediyesi Gençlik Merkezi) 361
- Makedonya 17
- Malatya 6
- Manisa 10, 37, 253-263, 265-274, 361, 375
- Manisa Belediyesi, 253-263, 266, 270-274, 361
- Mardin 6, 145
- MASMEK (Manisa Belediyesi Sanat ve Meslek Edindirme Kursları) 361
- Mcnaught, A. 27
- MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) 208, 246
merkezi yönetim 5, 17, 24, 78, 273, 350, 351
- Merla, L. 31
- meslek edindirme kursları 38, 77, 83, 85, 86, 92, 93, 95, 105, 106, 139, 159, 178, 187, 208, 211, 214, 218, 235, 247, 259, 270, 302, 307, 310, 323
- mesleki eğitim 83, 95, 96, 98, 99, 125, 126, 129, 134, 143, 147, 154, 190, 201, 255, 259
- Mexico 17, 20, 21, 24
- mikrokredi projeler 52, 60
- Modena 9, 17, 34
- muhtarlıklar 72, 79, 83, 100, 103, 104, 194, 214, 304, 305, 307, 308, 320, 323
- müzeler 50, 57, 206, 241
- Nevşehir 6, 9, 10, 37, 177-180, 184, 186-189, 192-197, 216-221, 359, 369
- Nussbaum, M. C. 28, 30, 32, 39
- okul öncesi kurumlar 42, 51, 58
- okullulaşma 18, 51
- Ordu 10, 37, 260, 309-327, 362, 372
- Ordu Belediyesi 260, 309-316, 318-320, 322, 325-327
- özel sektör 1, 98, 99, 195, 240
- parasal gelir 43, 75, 84, 104, 139, 160, 198, 215, 251, 269, 308, 314, 323
- Parasal Gelire Erişim 39, 74, 92, 132, 148, 151, 164, 187, 205, 240, 243, 259, 261, 274, 299, 314
- Performans Programları 70, 76, 94, 106, 129, 131-133, 144, 145, 147, 149-151, 162, 163, 184, 205, 261, 272, 273
- Quinn, S. 16
- refah seviyesi 20, 30, 32, 35
- rehabilitasyon merkezleri 42, 51, 366
- rekreasyon alanları 40, 66, 105, 203, 218, 350
- Robeyns, Ingrid 9, 28
- Rubin, M. 16
- sağlığa erişim 39, 73, 92, 132, 148, 187, 205, 206, 221, 240, 242, 259, 261, 273, 299, 314, 315
- sağlık
hizmetleri 21, 33, 53, 61, 84, 85, 96, 104, 128, 139, 142, 148, 160, 198, 216, 236, 240, 252, 269, 295
- taramaları 78, 87, 142, 236, 246, 260
- Samsun 6, 9, 10, 37, 48, 289-291, 293, 295-301, 303-308, 324-327, 361, 370, 371
- Samsun Büyükşehir Belediyesi 289, 290, 296-300, 324-327

- seminerler 69, 74, 93, 257, 312
 Sen, Amartya 9, 28, 32
 Seul 17
 SGK (Sosyal Güvenlik Kurumu) 251
 Sharp, R. 16
 siyasal hayata katılım 69, 83, 102, 138, 159, 214, 250, 268, 307, 322
 SODES (Sosyal Destek Programı) 73, 77, 80, 83, 99, 105, 131, 357
 Sosyal Araştırma Planlama Koordinasyonu (APK) Birimi 133, 134, 358
 sosyal alan 40, 206, 376
 hizmetler 41-44, 72-75, 85, 87-90, 92, 94, 106, 130, 132, 140, 144, 146, 148, 149, 151, 157, 163, 178, 184-186, 203, 205, 220, 234, 235, 241-244, 256, 258, 259, 261, 270, 290, 298, 313-316, 326, 350
 ilişkiler 27, 29
 politikalar 4, 9, 13, 15, 19
 statü 124-126
 tesisler 86, 177, 195, 197, 200, 210, 241, 254, 289
 ve kültürel yaşama katılım 97, 136, 301
 ve kültürel gelişim 65, 67, 75
 yardımlar 52, 61
 spor etkinlikleri 39, 72-74, 89, 90, 94, 106, 130, 133, 145, 151, 163, 164, 185, 202, 203, 206, 220, 240, 241, 256, 257, 260, 273, 274, 298, 311, 312, 314, 315, 326
 STK'lar (sivil toplum kuruluşları) 1, 6, 8, 14, 20, 72, 100, 127, 156, 239, 247, 290, 294, 297-299, 310, 316, 321, 322, 324, 350, 351
 Stotsky, J. G. 13, 16
 Stratejik Planlar 105, 124, 140, 151, 289, 309
 Sümerpark 143, 157-160, 359
 SYDV (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı) 38, 81, 84, 97, 100, 104, 137, 154, 198, 357, 358, 360
 Şanlıurfa 6, 9, 10, 37, 48, 95, 124-126, 128-134, 136-139, 160-164, 358
 Şanlıurfa Belediyesi 124, 126, 129, 130-134, 137, 161-164
 şehircilik 41-43, 45, 55-62, 70, 71, 75, 88, 89, 94, 106, 108, 109, 112-115, 120-124, 126, 130, 133, 140, 141, 145, 185, 204, 241, 256, 257, 260, 274, 297, 298, 299, 311, 316, 326
 Şenesen, Ümit 27
 şiddet mağduru kadınlar 22, 69, 97, 154, 239
 şiddetle mücadele 18, 69, 97, 127-129, 150, 153, 181, 182, 216, 237, 238, 239, 292-294, 317, 319
 Şiddetsiz Bir Yaşama Erişim 39, 74, 76, 93, 94, 107, 132, 149-151, 187, 206, 221, 244, 260, 297, 315, 326
 ŞÖNİM (Şiddet İzleme ve Önleme Merkezleri) 238
 Tarsus 262
 TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu 5
 TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu 5
 TCDB (Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçe) 4-6, 9, 11, 12, 14-17, 19-25, 31, 33, 45, 68, 79, 105, 137, 157, 162, 178, 182, 192, 202, 212, 217, 219, 239, 249, 266, 272, 292, 294, 304, 325, 349, 351
 tiyatro 50, 57, 81, 128, 146, 206, 209, 255, 257, 263, 301, 309, 310
 TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) 81, 200, 306, 363, 368
 toplu taşıma 69, 80, 89, 98, 87, 100, 101, 126, 130, 183, 185, 195, 200, 204, 241, 248, 255, 292, 310
 toplumsal cinsiyet 137, 141, 239, 292-294, 303, 318, 322
 eğitimi 153
 eşitliği 3, 4, 8, 9, 11, 12, 14, 22, 38, 41, 67-69, 78, 105, 133, 150, 152, 178, 182-184, 189, 202, 203, 206, 207, 216, 219-221, 237, 239, 247,

- 248, 262, 270, 272, 304, 318,
349, 350, 351, 371
eşitliğine yönelik politikalar 178, 184
farkındalığı 38, 79, 106, 187, 189,
218-220
- toplumsal
ve siyasi katılım 42, 75, 351
yaşama katılım 159, 215, 251
- Trabzon 6
- turizm 41-44, 55-62, 72, 75, 90, 106, 108,
109, 112-115, 120-125, 130, 140,
142, 144-146, 149, 151, 163, 182,
185, 186, 199, 200, 203, 210, 211,
234, 256, 298, 312, 313
- TUSELOG (Türk-İsveç Yerel Yönetimler
Ortaklığı Programı) 262, 266, 272,
317, 318, 324
- TYÇP (Toplum Yararına Çalışma
Programı) 74, 77
- uluslararası metinler 3
- UNFPA BM Nüfus Fonu (The United
Nations Population Fund) 6
- UNIFEM The United Nations
Development Fund for Women
(Birleşmiş Milletler Kadınlar Kalkınma
Fonu) 16
- UNWomen (The United Nations Entity
for Gender Equality and the
Empowerment of Women) 6, 17
- ücretler 28, 103, 210, 264, 370
ücretli istihdam 52, 60, 103, 108-111,
114-119, 159, 197, 206, 215, 221,
251, 268, 307, 323
- Ücretli İstihdama ve Uygun Çalışma
Koşullarına Erişim 39, 73, 91, 92, 94,
147, 148, 186, 205, 240, 242, 259,
274, 299, 313, 314, 326
- ücretsiz emek 29, 31
- Yakutiye 100, 358
- yapabilirlik
alanları 40, 72, 74, 93, 107, 201, 205,
206, 256, 260, 273, 315, 326
göstergeleri 40
- harcamaları 70-75, 90, 93, 106, 145,
148, 185, 186, 205, 220, 241,
242, 244, 258, 259, 297, 298,
313-316, 326
- yaklaşımı 28, 30, 31
- bütçesi 92, 129, 257, 259
- yapılaşma 42, 49, 55, 86, 100, 126, 185,
253, 254, 266, 267, 305, 310
- yaşam
kalitesinin artırılması 177, 178
koşulları 76, 77, 80, 81, 101, 105,
124-127, 143, 147, 189, 200, 254,
255, 304-306, 323, 350, 351
- yaşlılar 45, 69, 71, 73, 80, 83, 87, 90, 99,
125, 128, 131, 138, 182, 205, 210,
211, 218, 238, 240, 251, 255, 258,
263, 290, 293, 298, 302, 306, 319
- yaz okulları 88, 241
- YEOP (Yerel Eşitlik Eylem Planı) 8, 65-70,
78, 79, 104, 105, 126-128, 133, 136,
161, 178, 180, 182, 188, 193, 216,
235, 237-240, 245, 270, 291-295,
300, 316, 317, 322, 324
- Yerel Yaşamda Avrupa Kadın-Erkek
Eşitliği Şartı 9, 247
- yerel
meclisler 7, 8, 78, 79, 183
yönetim 2, 5-13, 16, 21, 22, 24, 28,
30-33, 37-43, 45, 46, 49, 52, 55,
69, 128, 141, 144, 147, 149, 150,
152, 163, 241, 243, 247, 273,
292, 294, 349, 350, 351, 352, 371
bütçeleri 17, 28, 33
politikaları 32, 37, 41, 352
reformları 2, 350
- Yeşil Kart 84, 104, 198, 216, 269
- Yeterli Hareketliliğe ve Çevresel
Planlamaya Erişim 71, 75, 89, 106,
130, 144, 151, 163, 164, 185, 203,
204, 206, 220, 240, 256, 257, 297,
311, 312, 326
- yoksul haneler 125, 139, 154, 262
- yoksulluk 16, 18, 134, 144, 159
- yönetişim 1-4, 253, 258, 261, 274, 373
çok düzeyli yönetişim 1-4

Bugün tüm dünyada kadınların toplumsal konumlarında kökleşmiş olan eşitsizlik ile eğitimden sağlığa, ulaştırmadan güvenliğe kadar daha birçok alanı kapsayan cinsiyet ayrımı Türkiye’de de yaşanmaktadır. Ülkemizde kamu politikaları sürekli olarak erkeğin lehine ‘güç ve iktidar’ ilişkilerini üreten bu sistemden beslenmekte; kadınları iktisadi kaynaklara ve kamusal alana erişimden uzak tutmaktadır. Bu politikalar bu haliyle yeni eşitsizlik alanları yaratmakta; var olanları güçlendirmektedir. Bununla birlikte söz konusu kamu politikaları, toplumsal cinsiyete duyarlı biçimde tasarlandıklarında farklı uygulamaları da gündeme sokabilir, ya da belirli öncelikler temelinde bu eşitsizlikleri gidermenin yollarını sunabilir.

Kamu politikalarının tasarlanmasından uygulanmasına kadar her aşamada toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım ile kamu hizmetlerinin üretim ve sunumunda kadınların özel deneyimlerini dikkate alan bir politika geliştirilirse; toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önemli aşamalar elde edilebilir. Kamu politikalarının bu yönde etkin hale getirilmesi ancak toplumsal cinsiyetin ana akımlaştırılması ile mümkün olabilir.

İşte elinizdeki bu çalışmaya zemin oluşturan araştırmayı yürütenler, Birleşmiş Milletler Ortak Programı, Kadın Dostu Kent Projesi kapsamındaki Kars, Şanlıurfa, Nevşehir, İzmir, Samsun ile bu kapsamda olmayan komşu kentlerin, Erzurum, Diyarbakır, Kayseri, Manisa ve Ordu’nun belediye plan ve programlarını toplumsal cinsiyet perspektifi ile kadınların yapabilirlikleri açısından inceledi. Belediye bütçelerinin yapısı yine kadınların dirliği gözetilerek ayrıştırıldı. Kent merkezlerine ziyaretler yapılarak, hizmet sunanlar ile hizmetten yararlananların görüşleri karşılaştırıldı; günlük yaşamda, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından gözlemler yapıldı.

Araştırma kapsamında, sözkonusu kentlerin çeşitli maddi göstergeler açısından gelişme ve iyileşme eğilimine rağmen, toplumsal yaşam bağlamında aslında eşitlik tesis etmekten uzak, birer “kadınsız kent” görünümünü taşıdığı sonucuna varıldı. Eşitlikçi yerel politika tasarımı ve uygulaması için öneriler sunuldu.

KAPAK FOTOĞRAFI İZZET KERİBAR, ŞANLIURFA, 2008.

ISBN: 978-605-399-468-8

www.bilgiyay.com

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI